

Terugplaatsing

na gedwongen uithuisplaatsing

De mate waarin er tijdens een uithuisplaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling gewerkt wordt aan terugplaatsing.

Een onderzoek van:

**Mariëlle Bruning, Sabine van der Asdonk,
Daisy Smeets, Jolien van Boven, Renate Buisman,
Marieke Lenglet & Lenneke Alink**

Universiteit
Leiden

Auteurs / onderzoekers:

Prof. mr. drs. M.R. Bruning

Dr. S. van der Asdonk

Dr. D.J.H. Smeets

Mr. H.J. van Boven

Dr. R.S.M. Buisman

Mr. M.J.E. Lenglet

Prof. dr. L.R.A. Alink

Begeleidingscommissie:

Prof. dr. I. Weijers

Dr. J.I. Huijer LL.M.

Prof. dr. E.J. Knorth

Drs. C.C.M. Carati

Drs. F. Willemsen

Voor deze publicatie geldt de volgende citeerwijze:

M.R. Bruning e.a., *Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing*, Den Haag: WODC 2025.

Voor de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 geldt de volgende citeerwijze (in respectievelijke volgorde):

S. van der Asdonk, R.S.M. Buisman, L.R.A. Alink, D.J.H. Smeets, A. Goemans, 'Gedragwetenschappelijk literatuuronderzoek', in: M.R. Bruning e.a., *Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing*, Den Haag: WODC 2025

M.R. Bruning & H.J. van Boven, 'Juridisch literatuuronderzoek', in: M.R. Bruning e.a., *Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing*, Den Haag: WODC 2025.

S. van der Asdonk, R.S.M. Buisman, H.J. van Boven, M.R. Bruning, M.J.E. Lenglet, D.J.H. Smeets, A. Goemans & L.R.A. Alink, 'Dossieronderzoek', in: M.R. Bruning e.a., *Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing*, Den Haag: WODC 2025.

D.J.H. Smeets, M.R. Bruning, H.J. van Boven, S. van der Asdonk & L.R.A. Alink, 'Praktijkonderzoek', in: M.R. Bruning e.a., *Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing*, Den Haag: WODC 2025.

© 2025 Universiteit Leiden, Universiteit Leiden, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, afdeling Jeugdrecht Faculteit der Sociale Wetenschappen, Instituut Pedagogische Wetenschappen

Voorwoord

In dit rapport wordt verslag gedaan van de praktijk van uithuisplaatsing van minderjarigen met een maatregel van OTS en terugplaatsing. Met dit onderzoek is meer zicht gekregen op het proces van uithuisplaatsing van minderjarigen en het werken aan terugplaatsing in het gezin. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).

Veel personen en organisaties hebben een bijdrage geleverd aan dit onderzoek en wij willen hen in het bijzonder bedanken. Daarbij gaat het ten eerste om iedereen die het mogelijk heeft gemaakt om alle data voor dit onderzoek te verzamelen. Het dossieronderzoek was niet mogelijk geweest zonder de medewerking van verschillende gecertificeerde instellingen. Voor het praktijkonderzoek zijn we dank verschuldigd aan alle deelnemers die meededen aan vragenlijst en/of interview. Professionals, onder wie medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming, gecertificeerde instellingen, voorzieningen voor pleegzorg en rechters, hebben ondanks hoge werkdruk uitgebreid de tijd genomen om input te geven voor deze studie. Ook pleegouders en gezinshuisouders danken wij hartelijk. Ten slotte hebben ook veel ouders en jongeren deelgenomen aan dit onderzoek, dat bij hen vaak veel emoties oproept. Wij danken hen voor het vertrouwen om hun persoonlijke verhaal met ons te delen. Daarnaast willen wij de deelnemers aan de expertmeeting danken voor het meedenken over onze onderzoeksresultaten. De klankbordgroep, bestaande uit enkele ouders en jongeren die ervaring hadden met een uithuisplaatsing, heeft vanaf de start van ons onderzoek aan de zijlijn met ons meegedacht en wij danken hen zeer. Door de medewerking van zovelen aan ons onderzoek hebben wij in dit rapport inzichtelijk kunnen maken hoe een uithuisplaatsing start en verloopt en welke emoties en professionele dilemma's daarbij spelen.

Bij de uitvoering van het onderzoek hebben wij hulp gekregen van onderzoeksmedewerkers en studenten. Wij zijn Kartica van der Zon, Marije Meijer, Lisa Tessensohn en Jens Frietema zeer erkentelijk voor hun bijdragen aan dit onderzoek. Verder willen wij Karlijn Damen, Tizo Moorman, Celina Riesen, Shivani Basropansingh, Ilse van den Berg, Sannah de Blaeij, Anne Colombijn, Femke van Eenennaam, Anouk Franken, Anne-Sophie Huisman, Hannah Saberi Khorzoghi, Inge Slotboom, Emma Thur, Marit van der Weijden, Morgaine Westers en Mandy de Zwart hartelijk danken voor hun hulp bij dit onderzoek. Tot slot danken wij de leden van de begeleidingscommissie onder voorzitterschap van prof. Ido Weijers voor hun feedback gedurende het onderzoek.

Namens de onderzoekers,

Mariëlle Bruning

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Lijst met gebruikte afkortingen	6
Samenvatting	8
<i>Inleidend</i>	8
<i>Het onderzoek</i>	8
<i>Resultaten</i>	9
<i>Aanbevelingen</i>	12
Hoofdstuk 1 Inleiding	15
1.1 <i>De aanleiding voor het onderzoek</i>	15
1.2 <i>Cijfermatige ontwikkelingen</i>	17
1.3 <i>Zorgen over de uitvoering van de uithuisplaatsing</i>	18
1.4 <i>Onderzoeksvragen</i>	20
1.5 <i>Onderzoeksopzet</i>	21
1.6 <i>Opbouw rapport</i>	23
Hoofdstuk 2 Gedragwetenschappelijk literatuuronderzoek	25
2.1 <i>Methode</i>	25
2.2 <i>Welke factoren werken bevorderend of belemmerend op de kans op terugplaatsing?</i>	26
2.3 <i>Welke interventies dragen bij aan het vergroten van de kans op terugplaatsing?</i>	38
2.4 <i>Conclusie</i>	43
Hoofdstuk 3 Juridisch literatuuronderzoek	52
3.1 <i>Internationaal kader</i>	52
3.2 <i>Nationaal kader uithuisplaatsingen in Nederland</i>	66
3.3 <i>Ter afsluiting</i>	80
Hoofdstuk 4 Dossieronderzoek	82
4.1 <i>Methode</i>	82
4.2 <i>Algemene kenmerken van de uithuisplaatsing</i>	86
4.3 <i>Beslissing tot uithuisplaatsing</i>	88
4.4 <i>Uitvoering van de uithuisplaatsing</i>	98
4.5 <i>Situatie uithuisplaatsing op moment van dossierinzage</i>	103
4.6 <i>Voorspellers van (duurzame) terugplaatsingen</i>	106
4.7 <i>Gesloten plaatsingen</i>	115
4.8 <i>Plaatsingen bij andere ouder</i>	119
4.9 <i>Conclusies dossieronderzoek</i>	121

Hoofdstuk 5 Praktijkonderzoek	126
5.1 Methode	126
5.2 De uithuisplaatsing	136
5.3 Communicatie met ouders en jeugdigen	160
5.4 Beslissen over het perspectief	165
5.5 Toetsing van het besluit van de GI	177
5.6 Evaluatie	181
Hoofdstuk 6 Discussie en conclusie	210
6.1 Inleiding	210
6.2 De situatie bij uithuisplaatsing	213
6.3 Verloop van de uithuisplaatsing	218
6.4 Terugplaatsing na uithuisplaatsing	226
6.5 Juridische reflecties	238
6.6 Beperkingen van het onderzoek	240
6.7 Aanbevelingen	243
6.8 Tot slot	246
Referenties	249
Literatuur	249
Richtlijnen en commentaren	263
Parlementaire stukken	264
Rechtspraak	264
Summary	267
Introduction	267
Method	267
Results	268
Recommendations	270
Appendix	273
Bijlage 1	273
Bijlage 2	276
Bijlage 3	292
Topiclijsten interviews	292
1. Topiclijsten Professionals	292
2 - Topiclijst pleegouders	300
3 - Topiclijst ouders	301
4 - Topiclijst jongeren	303

Lijst met gebruikte afkortingen

ACE:	Adverse Childhood Experience
BW:	Burgerlijk Wetboek
CBS:	Centraal Bureau voor de Statistiek
DEJ:	Databank Effectieve Jeugdinterventies
EHRM:	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM:	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
GGZ:	Geestelijke gezondheidszorg
GI:	Gecertificeerde instelling
IGJ:	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
IJenV	Inspectie Justitie en Veiligheid
IAG:	Intensief Ambulante Gezinsbehandeling
IVBPR:	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke Rechten
IVRK:	Verdrag inzake de Rechten van het Kind
Jw:	Jeugdwet
MST:	Multisysteem therapie
NJI:	Nederlands Jeugdinstituut
OTS:	Ondertoezichtstelling
PMTO:	Parent Management Training Oregon Model
RCT:	Randomized Controlled Trial
RSJ:	Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming
RVS:	Raad voor Volksgezondheid en Samenleving
Rv:	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
RvdK:	Raad voor de Kinderbescherming
VWS:	Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Samenvatting

Samenvatting

Inleidend

In de afgelopen jaren was er veel aandacht voor uithuisplaatsingen van minderjarigen. Herhaaldelijk werden zorgen uitgesproken over de vraag in hoeverre na een gedwongen - door de kinderrechter uitgesproken - uithuisplaatsing werd gewerkt aan een terugplaatsing van het kind bij de ouder(s). Naar aanleiding van vragen over uithuisplaatsingen in de Tweede Kamer is door de voormalige Minister voor Rechtsbescherming toegezegd om onderzoek te laten uitvoeren naar de praktijk van uithuisplaatsingen en terugplaatsingen, om hier meer inzicht in te verkrijgen. In opdracht van het WODC is zodoende in dit onderzoek het proces van uithuisplaatsing van minderjarigen en terugplaatsing in kaart gebracht. Het gaat in dit onderzoek enkel om uithuisplaatsingen in combinatie met een maatregel van ondertoezichtstelling (OTS). In dit onderzoek staan vier vragen centraal:

1. Hoe is de situatie ten tijde van de uithuisplaatsing?
2. Hoe verlopen uithuisplaatsingen en in hoeverre zijn deze expliciet gericht op terugplaatsing?
3. In hoeverre worden kinderen teruggeplaatst in het gezin? Waarom wel/niet?
4. Welke verbeteringen in het proces van uithuisplaatsing en terugplaatsing zijn mogelijk?

Het onderzoek

Om bovenstaande vragen te beantwoorden is in oktober 2022 een multidisciplinair onderzoek gestart, waarin gedragswetenschappelijke en juridische onderzoekers nauw hebben samengewerkt. Er zijn drie deelstudies uitgevoerd: een literatuuronderzoek, een dossieronderzoek en een praktijkonderzoek

De literatuurstudie bestond uit een juridisch en een gedragswetenschappelijk deel. In de juridische literatuurstudie is ingegaan op relevante internationale kinderrechtenstandaarden die van toepassing zijn op de uithuisplaatsing van kinderen. Ook is ingegaan op de juridische kaders en regels die gelden bij een gedwongen uithuisplaatsing. In relevante internationale standaarden wordt benadrukt dat bij een uithuisplaatsing in beginsel het streven is om het kind met de ouder(s) te herenigen. Dit betekent in de eerste plaats dat autoriteiten moeten werken aan de terugplaatsing van een uit huis geplaatst kind. Het kan soms ook betekenen dat er voldoende contact en omgang met de ouder(s) moet blijven als het in het belang van het kind is om elders te worden verzorgd en opgevoed.

Met de gedragswetenschappelijke literatuurstudie is zicht gekregen op wat al bekend is over factoren en interventies die gerelateerd zijn aan terugplaatsing. Voor veel factoren die naar voren kwamen in het literatuuronderzoek waren de resultaten zo wisselend dat geen eenduidige conclusie kon worden getrokken. Ook blijkt dat nog weinig gedegen onderzoek is gedaan naar interventies die tot doel hebben bij te dragen aan het bevorderen van terugplaatsing.

De beide literatuurstudies vormden de basis voor het dossieronderzoek en het praktijkonderzoek. Voor het dossieronderzoek werd bij zeven gecertificeerde instellingen – twee landelijke en vijf regionale verspreid over het land – een willekeurige selectie gemaakt van 456 dossiers die

betrekking hadden op kinderen die in 2018 met een rechterlijke machtiging uit huis zijn geplaatst. De dossiers zijn door getrainde studentonderzoekers gecodeerd volgens een gestructureerd codeersysteem. Voor de beantwoording van enkele kwalitatieve onderzoeksvragen zijn 98 dossiers uitgebreid gecodeerd. Daarnaast betrof een subset van 52 dossiers een plaatsing in gesloten jeugdhulp en betroffen 28 dossiers een uithuisplaatsing bij de andere ouder; deze twee groepen zijn apart geanalyseerd. Voor een duiding van de resultaten van het dossieronderzoek is het belangrijk te realiseren dat in het dossieronderzoek is gekeken naar gedwongen uithuisplaatsingen die in 2018 zijn gestart. De verslaglegging van dit onderzoek vond plaats in 2024. In de afgelopen zes jaar kunnen bepaalde factoren rondom uithuisplaatsingen en terugplaatsingen inmiddels (deels) zijn gewijzigd, bijvoorbeeld omdat de *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing* in 2023 is aangepast.

De ontwikkelingen in de praktijk van uithuisplaatsingen en terugplaatsingen zijn meegenomen in het praktijkonderzoek, waar in totaal 397 deelnemers een vragenlijst hebben ingevuld en interviews zijn afgenomen met 34 deelnemers. In dit laatste deelonderzoek zijn ervaringen en meningen van professionals, ouders, pleegouders en jongeren verzameld over uithuisplaatsing en terugplaatsing met een maatregel van OTS.

Resultaten

Factoren rondom de start van een uithuisplaatsing

Op basis van het dossieronderzoek kan gesteld worden dat de problematiek in de gezinnen waarvan een kind uit huis was geplaatst fors was en gezinnen vaak al een geschiedenis van jeugdzorg hadden – zo had 41% van de kinderen al eerder een kinderbeschermingsmaatregel opgelegd gekregen. Uit het dossieronderzoek blijkt ook dat een uithuisplaatsing in 2018 opvallend vaak met een spoedmachtiging begon: in 43% van de dossiers was dit het geval en bij de gesloten geplaatste jeugdigen lag dit percentage zelfs op 65%. Bij deze machtiging worden ouders en kinderen pas na de uithuisplaatsing binnen maximaal twee weken door de rechter gehoord. De spoeduthuisplaatsing is een crisismaatregel die doorgaans op dezelfde dag aan de rechter wordt verzocht en uitgevoerd, terwijl dit voor ouders en kinderen meestal onverwacht is en zij niet zijn voorbereid op een uithuisplaatsing.

Uit het dossieronderzoek blijkt verder dat veel minderjarigen door de rechter worden gehoord bij een beslissing over uithuisplaatsing, maar ook dat een aantal minderjarigen niet is gehoord (22%). Het is de vraag of al deze niet door de rechter gehoorde minderjarigen hier zelf voor hebben gekozen.

De meeste kinderen werden, zo blijkt uit de bestudeerde dossiers, geplaatst in een gezinsvervangende omgeving, namelijk in een netwerkpleeggezin (31%), een bestandspleeggezin (36%) of een gezinshuis (6%). Daarnaast werd 27% in een residentiële instelling of in een crisisgroep geplaatst. In de bestudeerde dossiers is sprake van veel overplaatsingen; 42% van de uit huis geplaatste kinderen is na de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 2018 minstens één keer overgeplaatst. Gemiddeld werden deze kinderen 2,2 keer overgeplaatst tot het moment van dossierinzage. Een enkeling werd zelfs 13 keer overgeplaatst.

De uitvoering van een uithuisplaatsing

De mate waarin er na een gedwongen uithuisplaatsing sprake is van (werken aan) omgang met de verzorgende ouder(s) en met broers en zussen was niet altijd uit het dossier af te leiden. In 77% van de bestudeerde dossiers is expliciet vermeld dat geprobeerd is om contact met de ouder(s) in stand te houden of op gang te brengen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de verslaglegging in veel dossiers op dit punt zeer fragmentarisch was. Daarom kon geen lijn geschetst worden van het verloop en de eventuele op- of afbouw van omgang, eventuele begeleide omgang en motivering over dit verloop. In het praktijkonderzoek kwam ook naar voren dat er veel verschillen bestaan tussen gecertificeerde instellingen in de wijze waarop omgang in het dossier wordt vastgelegd.

Uit het praktijkonderzoek blijkt ook dat professionals als uitgangspunt hanteren dat omgang zo snel mogelijk na de uithuisplaatsing moet worden opgestart, ook als het perspectief op terugplaatsing nog niet helder is. Hernieuwde inzichten hebben volgens hen geleid tot het uitgangspunt dat contact en omgang vanaf de start van elke uithuisplaatsing essentieel is. Volgens de professionals bestaat geen standaard frequentie voor omgang, hoewel één keer in de twee weken als minimum wordt genoemd. Het bepalen van de omgangsregeling is maatwerk, zo geven de professionals in de interviews aan; er wordt gekeken naar wat ieder kind aan kan en ook de leeftijd speelt mee. Er wordt bijna altijd gestart met begeleide omgang, zodat gewaakt kan worden voor de veiligheid van het kind en informatie kan worden verkregen over het contact tussen het kind en de ouder(s). Professionals geven aan dat het doel is om de omgang zo snel mogelijk te normaliseren, wat inhoudt dat de omgang plaatsvindt in een natuurlijke omgeving zonder begeleiding.

Tijdens de uitvoering van een machtiging uithuisplaatsing neemt de gecertificeerde instelling een beslissing over de vraag of het uit huis geplaatste kind weer thuis kan wonen of dat zijn of haar toekomst op een andere plek ligt. Dit besluit wordt een 'perspectiefbesluit' of 'opvoedbesluit' genoemd en heeft geen wettelijke basis, maar is in de uitvoeringspraktijk ontstaan. In het dossieronderzoek is in 32% van de bestudeerde dossiers terug te vinden dat een perspectiefbesluit is genomen, gemiddeld 14,9 maanden na de uithuisplaatsing. Hierbij moet gerealiseerd worden dat het nemen van een perspectiefbesluit in de afgelopen jaren veel aandacht heeft gehad en ook is terug te vinden in de herziene *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing*. Het is waarschijnlijk dat anno 2024 meer perspectiefbesluiten zijn opgenomen in uithuisplaatsingsdossiers. In de interviews wordt bevestigd dat er pas sinds kort een perspectiefbesluit als document aan het dossier wordt toegevoegd.

In de interviews gaven medewerkers van gecertificeerde instellingen aan dat er verschillende werkwijzen zijn en verschillende methodieken worden ingezet om tot een perspectiefbesluit te komen. Er blijkt geen standaard aanpak te zijn om het opvoedperspectief van een kind te bepalen. Soms wordt bij de meer gecompliceerde situaties een instrument ingezet om een perspectiefbesluit te nemen (bijvoorbeeld de Beoordelingsboog door een pleegzorgorganisatie) en soms wordt een perspectiefonderzoek uitgevoerd door een externe organisatie (zoals het NIFP of KSCD). Rechters en medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming gaven in de interviews aan dat dit soort externe onderzoeken van grote meerwaarde zijn voor de onderbouwing van een perspectiefbesluit. Hoewel de verschillen in aanpak van gecertificeerde instellingen deels te verklaren zijn, onder meer doordat sommige instellingen een aparte doelgroep bedienen, leverde het ook vraagtekens op. Meerdere professionals en pleegouders gaven in de interviews aan dat de manier waarop het opvoedperspectief van een kind onderzocht

wordt, niet afhankelijk zou moeten zijn van de regio waarin je woont. Daarnaast bestond er verwarring over de rolverdeling tussen de jeugdbeschermer van de gecertificeerde instelling en de pleegzorgmedewerker van de voorziening voor pleegzorg, met name wanneer het perspectiefonderzoek door de pleegzorgorganisatie werd uitgevoerd terwijl de gecertificeerde instelling de beslissing over terugplaatsing neemt. Ouders gaven in de interviews regelmatig aan dat voor hen onduidelijk was aan welke doelen zij moesten werken en dat naar hun mening onvoldoende zorgvuldig onderzoek was gedaan naar de noodzaak van uithuisplaatsing en de mogelijkheden tot terugplaatsing.

Terugplaatsing

In dit onderzoek is ook gekeken naar de mate waarin wordt toegewerkt naar terugplaatsing na een gedwongen uithuisplaatsing. Slechts in 19% van de dossiers die zijn bestudeerd voor het dossieronderzoek is expliciet teruggevonden dat was gewerkt aan terugplaatsing. In het praktijkonderzoek is een discrepantie waargenomen tussen professionals en ouders. Professionals gaven aan dat zij hoog inzetten op terugplaatsen, onder meer door duidelijk aan te geven wat er verbeterd moet worden en hulp hiervoor in te zetten, door onderzoek te doen naar het opvoedperspectief van het kind en door ouders in contact en verbinding te laten blijven met hun kind. De ouders die aan dit onderzoek deelnamen, ervaarden de inzet van de gecertificeerde instelling echter als minimaal. In de vragenlijsten gaf een deel van de ouders aan dat zij niet betrokken werden bij het proces van terugplaatsen. De meeste pleegouders gaven in de vragenlijst aan dat kinderen nauwelijks betrokken worden bij het proces van mogelijke terugplaatsing. Een meerderheid van de professionals was daar in de vragenlijst positiever over en vindt dat vooral ouders, maar soms ook kinderen, regelmatig betrokken worden. De meeste ouders voelden zich niet gehoord of betrokken en dit gaf het gevoel dat terugplaatsing van het kind geen kans maakte. Verschillende ouders gaven verder aan dat er nooit een plan van aanpak was gemaakt voor terugplaatsing of dat de voorwaarden voor terugplaatsing veranderden. Ten slotte noemden ouders en jongeren regelmatig dat de communicatie met de jeugdbeschermer van de gecertificeerde instelling gebrekkig was.

Uit het dossieronderzoek blijkt dat 39% van de kinderen op enig moment is teruggeplaatst bij de ouder(s). Opvallend is dat – gedurende de looptijd van het dossieronderzoek - één op de vier van deze kinderen daarna opnieuw uit huis werd geplaatst. Verschillende factoren bleken te voorspellen welke kinderen een grotere kans hadden om teruggeplaatst te worden. De sterkste voorspeller die uit het onderzoek naar voren kwam, was ingezette hulp gericht op de ouders of het gezin. Wanneer dergelijke hulp was ingezet, was de kans op terugplaatsing meer dan twee keer zo groot. Daarnaast hing het aantal overplaatsingen samen met de kans op terugplaatsing: voor elke keer dat een kind was overgeplaatst, werd de kans op terugplaatsing met 26% verkleind. Het kan hier gaan om oorzakelijke verbanden, maar het is ook mogelijk dat andere kenmerken van het kind of het gezin maken dat het inzetten van hulp niet op gang kwam of het kind vaker werd overgeplaatst, en dat diezelfde kenmerken gerelateerd waren aan de kans op terugplaatsing. Tot slot bleek de kans op terugplaatsing kleiner wanneer de ouder(s) traumatische jeugdervaringen hadden meegemaakt, over beperkte opvoedingscapaciteiten beschikten en een verstandelijke beperking hadden.

Ook is binnen de groep teruggeplaatste kinderen geanalyseerd wat voorspellers voor de kans op een duurzame terugplaatsing zijn. Met duurzame terugplaatsing wordt bedoeld dat geen nieuwe machtiging uithuisplaatsing is verleend tussen de terugplaatsing en het moment van dossierinzage. Uit de analyses kwamen drie voorspellers naar voren: wanneer de ouder(s) geen kindermishandeling hadden meegemaakt in hun eigen jeugd, het kind in een gezinssetting was geplaatst en geen huiselijk geweld had plaatsgevonden in het gezin, was de kans op een duurzame terugplaatsing groter.

In het praktijkonderzoek is ook genoemd dat contact met de ouder een factor kan zijn die samenhangt met terugplaatsing, maar dit kon in het dossieronderzoek niet geanalyseerd worden. Verder is in het praktijkonderzoek vooral ingegaan op mogelijke knel- en verbeterpunten, waarbij door alle betrokkenen een groot aantal punten werd genoemd. Opvallend vaak werden problemen gerelateerd aan het jeugdhulpstelsel genoemd als factor die de kans op terugplaatsing beïnvloedt, zoals capaciteit van gecertificeerde instellingen en wachtlijsten voor passend hulpaanbod. Ook is genoemd dat het belangrijk is om meer aandacht te hebben voor nazorg bij terugplaatsingen. Met name pleegouders, ouders en jongeren gaven aan dat er meer begeleiding nodig is bij het terugplaatsen van kinderen. Hoewel een wenperiode en opbouw in omgang (met bijvoorbeeld een nachtje slapen bij de ouders) vaak genoemd zijn om toe te werken naar terugplaatsing, gaven de betrokkenen aan dat uitdagingen bij de dagelijkse routines pas na de terugplaatsing boven komen drijven.

Aanbevelingen

Op basis van de resultaten zijn verschillende aanbevelingen gedaan ten aanzien van de start van de uithuisplaatsing en de uitvoering daarvan. Zo wordt aandacht gevraagd voor het hoge aantal spoeduisplaatsingen, aangezien de rechtsbescherming voor ouders en minderjarigen in deze situaties onder druk staat. Ook wordt benadrukt dat meer aandacht nodig is voor het inzetten van hulp gericht op de ouder(s) tijdens een uithuisplaatsing, aangezien dit de kans op terugplaatsing lijkt te vergroten. Daarbij zou (tevens) ingezet moeten worden op ondersteuning van de opvoedcapaciteiten en hulp bij mogelijke jeugdtrauma's bij ouders. Ook moeten overplaatsingen van uit huis geplaatste kinderen zoveel mogelijk worden beperkt. Tegelijkertijd is het van groot belang dat meer wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt naar effectieve (elementen van) hulpverlening gericht op het vergroten van de kans op terugplaatsing. Daarnaast zou het recht op omgang tijdens een uithuisplaatsing in de wet moeten worden vastgelegd. Ten aanzien van beslisdiagnostiek over omgang tijdens een uithuisplaatsing en een perspectiefbesluit is meer standaardisering en uniformiteit wenselijk in het gedecentraliseerde jeugdhulpstelsel en moeten de instrumenten die hierbij worden ingezet nader worden onderzocht. Verder moeten in processen van uithuisplaatsing en terugplaatsing de rollen en bevoegdheden van de gecertificeerde instelling en de voorziening voor pleegzorg duidelijker worden. Dossiervoering bij de gecertificeerde instellingen verdient bovendien voortdurende aandacht en moet worden verbeterd en gestandaardiseerd. Na een terugplaatsing is meer aandacht nodig voor nazorg aan ouders en minderjarigen. Ten slotte verdienen het betrekken van ouders en minderjarigen bij de besluitvorming en de communicatie tussen ouders, minderjarigen en professionals bij een uithuisplaatsing verbetering. Daarin hebben toegevoegde advocaten voor ouders een meerwaarde en verdienen minderjarigen ook ondersteuning.

De hardnekkige en langdurige problemen in de jeugdbescherming ten aanzien van in te zetten jeugdhulpaanbod, capaciteit van jeugdbeschermers bij gecertificeerde instellingen en bestaande wachtlijsten zijn een grote belemmerende factor gebleken bij het werken aan terugplaatsing en het ondersteunen van ouders en minderjarigen tijdens en na een uithuisplaatsing. In het praktijkonderzoek stonden deze problemen op de voorgrond: veel respondenten benoemden de uitvoeringsproblemen bij een uithuisplaatsing. Ook in de bestudeerde dossiers werd vaak gerefereerd aan een wachtlijst voor hulp. Een door de kinderrechter uit huis geplaatste minderjarige mag niet de dupe zijn van een gedecentraliseerd stelsel met dergelijke grote capaciteitsproblemen. Het is dan ook dringend nodig om deze problemen in het jeugdbeschermingsstelsel op de kortst mogelijke termijn aan te pakken. Daarbij moet ook aandacht zijn voor de hulp die gezinnen voorafgaand aan een uithuisplaatsing krijgen in het vrijwillig kader. Dit onderzoek gaf concrete aanleiding om onderzoek aan te bevelen naar uithuisplaatsingen en terugplaatsingen in het vrijwillige kader, onder meer naar de vrijwilligheid van uithuisplaatsingen en de mate waarin in dit kader gestreefd wordt naar terugplaatsing.

Ten slotte is uit dit onderzoek gebleken dat een uithuisplaatsing een zeer grote impact heeft op minderjarigen, ouders en verzorgers. Beslissingen over en tijdens een uithuisplaatsing zijn heel moeilijk en tegelijkertijd van grote invloed op de toekomst van minderjarigen en ouders of verzorgers. Professionals doen hun uiterste best om - in een ingewikkeld jeugdbeschermingsstelsel met beperkte capaciteit en een ontoereikend jeugdhulpaanbod - deze beslissingen zorgvuldig te nemen en te communiceren naar de direct betrokkenen. Zij lopen echter tegen grote dilemma's aan, waarbij zij bovendien door maatschappij en media bekritiseerd worden over hun keuzes. Ondanks goede intenties voelen jeugdigen, ouders en verzorgers zich niet altijd gehoord en gezien en ervaren zij soms groot onrecht. Dit onderzoek laat opnieuw zien dat er rondom uithuisplaatsingen veel perspectieven en belangen spelen. Dat neemt niet weg dat de belangen van het kind altijd voorop moeten staan.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Hoofdstuk 1

Inleiding

**Mariëlle Bruning, Sabine van der Asdonk,
Daisy Smeets, Jolien van Boven, Renate Buisman,
Marieke Lenglet & Lenneke Alink**

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 De aanleiding voor het onderzoek

Minderjarigen kunnen op vrijwillige of gedwongen basis uit huis worden geplaatst. Als een minderjarige niet thuis kan wonen, wordt hij of zij in beginsel op vrijwillige basis uit huis geplaatst. Als een vrijwillige uithuisplaatsing geen optie (meer) is, kan een minderjarige ook in het gedwongen kader uit huis worden geplaatst na een rechterlijke beslissing. Minderjarigen van wie de ontwikkeling ernstig wordt bedreigd, kunnen te maken krijgen met hulpverlening in gedwongen kader door het opleggen van een maatregel van kindbescherming. Meestal gaat het om een uithuisplaatsing met een maatregel van ondertoezichtstelling (OTS). Een OTS kan samengaan met een machtiging uithuisplaatsing en kan (telkens) maximaal een jaar duren, waarna verlenging voor maximaal een jaar mogelijk is. In situaties van langdurige en perspectiefbiedende uithuisplaatsing kan een maatregel van gezagsbeëindiging worden uitgesproken, waarmee het juridisch gezag van ouders wordt beëindigd en de gecertificeerde instelling doorgaans de voogdij uitvoert. Deze maatregel loopt in beginsel tot aan de meerderjarigheid, waarbij de voogd beslist over de verblijfplaats van de minderjarige.

In de wet is gekozen voor het criterium ‘de voor het kind aanvaardbare termijn’ om te beslissen over de maatregel van OTS of gezagsbeëindiging. Is de verwachting gerechtvaardigd dat ‘binnen een gelet op de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbare termijn de ouders de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding in staat zijn te dragen’, dan kan met een maatregel van OTS worden gewerkt aan terugplaatsing van het kind. Als deze voor het kind aanvaardbare termijn wel is verstreken, dan is voldaan aan de rechtsgrond voor een gezagsbeëindigende maatregel. In de praktijk nemen gecertificeerde instellingen al tijdens de duur van de OTS een beslissing over de toekomst van een uit huis geplaatst kind die onder toezicht staat met een zogenaamd ‘perspectiefbesluit’. Dit is niet wettelijk geregeld en vanuit de juridische hoek is er dan ook veel kritiek op deze praktijk.¹

Begin 2022 werd via verschillende gremia aandacht gevraagd voor de zorgen die er bestaan over de inspanningen die de verantwoordelijke autoriteiten, te weten de gecertificeerde instellingen, verrichten om na een gedwongen uithuisplaatsing van een minderjarige - opgelegd door de kinderrechter - te werken aan een terugplaatsing in het huidige Nederlandse jeugdbeschermingsstelsel.² Ook de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd constateert al sinds 2019 grote gebreken bij de uitvoering van maatregelen van kindbescherming, waaronder uithuisplaatsingen.³ Deze Inspectie concludeerde in juni 2022 op basis van dossieronderzoek (N=45) dat in alle uithuisplaatsingen sprake was van meervoudige problematiek op meerdere leefgebieden en dat in geen enkele casus het feitenonderzoek volledig op orde was.⁴ De

¹ Zie uitgebreid Bruning, Van der Zon, Smeets en Van Boven 2022, hfst. 7.

² Zie o.a. Huls 2022; radioprogramma Argos 15 januari 2022 (NPO Radio 1 Gemist).

³ IGJ & IJenV 2019, 2020, 2021.

⁴ IGJ 2022.

Toeslagenaffaire en de berichten in de media over vermeende uithuisplaatsingen als gevolg daarvan, hebben de afgelopen jaren tevens tot meer aandacht voor uithuisplaatsingen geleid.⁵ In de Eindevaluatie van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen (2022) werd ook aandacht besteed aan de (geringe) rechtsbescherming van ouders en jeugdigen bij uithuisplaatsingen en werd aanbevolen om aan de rechtsgrond voor een uithuisplaatsing een subsidiariteitsvereiste toe te voegen (pas wanneer andere middelen hebben gefaald of naar verwachting zullen falen, zou een uithuisplaatsing moeten kunnen worden uitgesproken).⁶ Ook werd aanbevolen om bij uithuisplaatsingen standaard een advocaat aan ouders en kind toe te voegen. In reactie op deze wetsevaluatie heeft de Minister voor Rechtsbescherming op 22 november 2022 besloten om kosteloze rechtsbijstand door een advocaat beschikbaar te stellen voor ouders die te maken krijgen met procedures bij een (eerste) (spoed) uithuisplaatsing met een maatregel van OTS en gezagsbeëindiging.⁷ Deze pilot loopt tot 1 januari 2025 en is in opdracht van het WODC geëvalueerd.⁸

Op grond van relevante mensen- en kinderrechtenstandaarden moeten de verantwoordelijke autoriteiten bij de uitvoering van een uithuisplaatsing in het gedwongen kader de hereniging van het kind met de ouder(s) centraal stellen, waarbij terugplaatsing een eerste doel is.⁹ Het is dan ook niet verwonderlijk dat op grond van de hierboven genoemde zorgen in 2022 in de Tweede Kamer vragen zijn gesteld aan de minister voor Rechtsbescherming en de staatssecretaris van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS).¹⁰ De minister antwoordde op de vraag welke belangrijkste knelpunten passende zorg bij een uithuisplaatsing in de weg staan, dat dit bijvoorbeeld het onvoldoende (passend) residentieel aanbod voor jeugdigen met de meest complexe problematiek betreft en onvoldoende specialistisch ambulante (jeugd-GGZ) hulpaanbod, en dat er tevens knelpunten zijn in de toeleiding naar passende en tijdige jeugdhulp en knelpunten bij aanbieders, zoals wachtlijsten en personeelstekorten. Op de vraag naar de kosten van gedwongen uithuisplaatsingen antwoordde de minister dat de directe kosten van een uithuisplaatsing sterk verschillen per situatie: de kosten voor de uitvoering van een OTS of voogdijmaatregel liggen rond de 10.000 respectievelijk 6.500 euro per jaar, de kosten voor een pleeggezinplaatsing, een residentiële plaatsing (waaronder gezinshuizen) of een gesloten jeugdhulpplaatsing liggen rond de 16.000 euro, 30.000-120.000 euro en 170.000 euro per jaar.¹¹

⁵ Van der Zon & Bruning 2022, p. 649.

⁶ Bruning e.a. 2022b, p. 293.

⁷ Tijdelijke beleidsregel pilot kosteloze rechtsbijstand procedures in eerste aanleg met betrekking tot (spoed)uithuisplaatsing ex artikel 1:265b BW en gezagsbeëindiging ex de artikelen 1:266 juncto 1:267 BW, *Stcrt.* 2023, 26497. Op 1 januari 2023 is deze pilot van start gegaan voor gezagsbeëindigingen en vanaf 1 oktober 2023 wordt ook kosteloos een advocaat toegewezen aan ouders bij eerste (spoed)uithuisplaatsingsprocedures met een maatregel van OTS in eerste aanleg. De pilot geldt bijvoorbeeld niet voor verzoeken tot een verlenging van de uithuisplaatsing of een hoger beroep tegen een uithuisplaatsing.

⁸ Pro Facto 2024.

⁹ Van der Zon 2020; Bruning en Van der Zon 2022; De Jong 2019.

¹⁰ Antwoord op vragen van de leden Ceder en Westerveld over terugplaatsingen na uithuisplaatsingen, *Aanhangsel Handelingen II* 2021/22, nr. 1850.

¹¹ Antwoord op vragen van de leden Ceder en Westerveld over terugplaatsingen na uithuisplaatsingen, *Aanhangsel Handelingen II* 2021/22, nr. 1850.

De minister deed naar aanleiding van deze vragen de toezegging om onderzoek te laten uitvoeren naar de praktijk van uithuisplaatsingen en terugplaatsingen. Het is volgens de minister wenselijk dat meer inzicht kan worden geboden in de praktijk van terugplaatsing, omdat dit informatie geeft over het behalen van één van de doelstellingen van een OTS met uithuisplaatsing, namelijk dat ouders na een bepaalde tijd zelf de opvoedingsverantwoordelijkheid weer kunnen dragen. Het onderhavige onderzoek voorziet hierin en de resultaten kunnen door de minister benut worden om concrete maatregelen te nemen om de praktijk van het terugplaatsen van kinderen in de jeugdbescherming te verbeteren.¹²

1.2 Cijfermatige ontwikkelingen

Minderjarigen kunnen op vrijwillige of gedwongen basis uit huis worden geplaatst. Als een minderjarige niet thuis kan wonen, wordt hij of zij in beginsel op vrijwillige basis uit huis geplaatst. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om ontoereikende opvoedvaardigheden bij ouders, maar ook kan het gaan om problemen bij de minderjarige zelf waarvoor ambulante hulp niet toereikend is (bijvoorbeeld complexe psychische problematiek). In Nederland maakten in 2023 in totaal 41.605 jeugdigen gebruik van een vorm van jeugdhulp met verblijf; dit zijn zowel vrijwillige als gedwongen plaatsingen.¹³ Daarnaast worden minderjarigen soms ook uit huis geplaatst en in het eigen netwerk (bijvoorbeeld bij grootouders) opgevangen zonder formele betrokkenheid van een jeugdhulpaanbieder of pleegzorgaanbieder; hierover zijn geen statistieken bekend.

Als een vrijwillige uithuisplaatsing geen optie (meer) is of als een maatregel van OTS zonder uithuisplaatsing onvoldoende is om de ernstige ontwikkelingsbedreiging van de minderjarige weg te nemen, kan een minderjarige ook in het gedwongen kader uit huis worden geplaatst na een rechterlijke beslissing. Minderjarigen van wie de ontwikkeling ernstig wordt bedreigd, kunnen te maken krijgen met hulpverlening in gedwongen kader door het opleggen van een kindbeschermingsmaatregel. In Nederland hadden in 2023 in totaal 35.910 minderjarigen te maken met een kindbeschermingsmaatregel (ongeveer 1,1 procent van alle minderjarigen (circa 3,5 miljoen): 26.335 minderjarigen hadden te maken met een maatregel van OTS (0,8 procent van alle minderjarigen) en 10.215 minderjarigen met een voogdijmaatregel (0,3 procent van alle minderjarigen; doorgaans vanwege een gezagsbeëindigende maatregel).¹⁴ De gemiddelde duur van een van een reguliere OTS was in 2023 920 dagen; voor een reguliere voogdijmaatregel was de gemiddelde duur in 2023 2.457 dagen. Minderjarigen die onder voogdij staan vanwege een gezagsbeëindigende maatregel wonen niet meer thuis. Minderjarigen met een maatregel van OTS wonen meestal nog thuis, maar kunnen ook uit huis geplaatst worden. Dat kan direct bij aanvang van de maatregel van OTS (de RvdK (RvdK) verzoekt de kinderrechter dan om een machtiging uithuisplaatsing) of gedurende de uitvoering van de OTS als blijkt dat een uithuisplaatsing noodzakelijk is (de gecertificeerde instelling doet dan een verzoek aan de kinderrechter om een machtiging uithuisplaatsing). In Nederland werden in 2023 9.180 jongeren met een machtiging uit huis geplaatst. Bij 1.595 van hen ging het bij de start van de uithuisplaatsing om een voorlopige OTS; het ging dus om een spoeduisplaatsing. Voor 3.875 minderjarigen werd in 2023 een nieuwe machtiging uithuisplaatsing uitgesproken, zij hadden nog

¹² *Aanhangsel Handelingen II 2021/22*, nr. 1850, p. 2.

¹³ CBS Statline, Kerncijfers over jeugdzorg, 30 april 2024.

¹⁴ CBS 2024, <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85099NED/table?dl=A9B6B>.

geen machtiging lopen op 1 januari 2023. De gemiddelde duur van een uithuisplaatsing van een minderjarige is niet bekend. In de afgelopen jaren zijn door de RvdK steeds minder verzoeken tot een machtiging uithuisplaatsing gedaan.¹⁵

In 2023 werd in 33% van de maatregelen van OTS jeugdhulp met verblijf ingezet, dat wil zeggen een uithuisplaatsing.¹⁶ 16% betrof plaatsing in een pleeggezin, 6% plaatsing in een gezinshuis, 2% plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp en in 15% ging het om een andere verblijfplaats (verblijf anders dan pleegzorg, gezinsgerichte jeugdhulp of gesloten plaatsing).¹⁷ De meest voorkomende verblijfsvorm is dus pleegzorg. Uit onderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) blijkt dat bij circa drie kwart van de uithuisplaatsingen via de kinderrechter in 2021 jongeren in een pleeggezin werden geplaatst (51% van de gedwongen uithuisplaatsingen betrof een netwerkplaatsing, 24% een plaatsing in een bestandspleeggezin, dat wil zeggen in een 'neutraal' pleeggezin). Circa 9% van de jongeren kwam in een gezinshuis en 16% werd in een accommodatie van een jeugdhulpaanbieder (ander verblijf) geplaatst.¹⁸

1.3 Zorgen over de uitvoering van de uithuisplaatsing

Een uithuisplaatsing moet zoals gezegd volgens relevante mensen- en kinderrechtenstandaarden primair tot doel hebben om het gezin uiteindelijk weer bij elkaar te brengen. De beslissingen die na de uithuisplaatsing worden genomen, moeten dat doel zoveel mogelijk ondersteunen en er moeten dan ook serieuze inspanningen worden geleverd om de thuissituatie te verbeteren.¹⁹ Zoals hierboven al aangehaald, blijkt uit verschillende onderzoeken dat er zorgen bestaan over de uitvoering van gedwongen uithuisplaatsing via de kinderrechter. Het is de vraag of bij een uithuisplaatsing in combinatie met een maatregel van OTS vanaf de start altijd daadwerkelijk wordt gewerkt aan terugplaatsing van het kind. Volgens radioprogramma Argos blijken er in 2022 geen cijfers te zijn over het aantal terugplaatsingen na uithuisplaatsing en wordt er onvoldoende gewerkt aan terugplaatsen.²⁰ Uit recent onderzoek van Defence for Children naar ervaringen met uithuisplaatsing blijkt dat volgens een derde van de professionals ($N=95$) ouders onvoldoende hulp krijgen voordat hun kind uit huis wordt geplaatst.²¹ Juiste hulp tijdens de uithuisplaatsing zou volgens bijna de helft van de professionals ontbreken. Meer dan de helft van de ondervraagde professionals geeft aan dat kinderen en ouders tijdens de eerste fase van de uithuisplaatsing doorgaans geen contact met elkaar hebben.

¹⁵ NJI, Cijfers over Raad voor de Kinderbescherming, <https://www.nji.nl/cijfers/raad-voor-de-kinderbescherming-rvdk>.

¹⁶ Er is sprake van jeugdhulp met verblijf als een jeugdige formeel niet thuis slaapt in het eigen gezin; ook verblijf in logeerhuizen, alleen tijdens weekenden of juist door de week, of weekendpleegzorg, vallen onder jeugdhulp met verblijf.

¹⁷ CBS 2024, *Jeugdbescherming en jeugdreclassering 2023*. Minderjarigen met een OTS kunnen in 2023 meerdere vormen van jeugdhulp met verblijf hebben gehad; de percentages tellen dus op tot meer dan 33%.

¹⁸ IGJ 2022.

¹⁹ Bruning & Van der Zon 2022.

²⁰ Argos 15 januari 2022, <https://www.vpro.nl/argos/lees/onderwerpen/uthuisgeplaatst/2022/jeugdzorg-spant-zich-onvoldoende-in-voor-terugplaatsing.html>.

²¹ Huls 2022, p. 5-6.

Daarbij speelt ook de vraag welke feiten ten grondslag liggen aan een rechterlijke beslissing tot uithuisplaatsing. De IGJ concludeerde in juni 2022 op basis van dossieronderzoek (N=45) dat ten aanzien van alle nieuwe gedwongen uithuisplaatsingen sprake was van meervoudige problematiek op meerdere leefgebieden en dat in geen enkele casus het feitenonderzoek volledig op orde was.²² Ook uit een onderzoek naar uithuisplaatsingen in opdracht van de proeftuin in het kader van het Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming van de regio Utrecht West en de stad Utrecht blijkt dat bij uithuisplaatsingen sprake is van zware problematiek.²³ De meest voorkomende problematiek bij jeugdigen die vrijwillig of gedwongen uit huis zijn geplaatst (N=38), blijkt volgens dit onderzoek ernstige gedragsproblemen, ernstige emotionele problemen en problemen in verband met trauma en hechting te zijn. De meest voorkomende problematiek binnen het gezin en bij de opvoeding van uit huis geplaatste jeugdigen betreft een (ernstig) tekort aan opvoedingsvaardigheden van ouder(s), grote onveiligheid in de ouder-kindrelatie, kindermishandeling (en verwaarlozing) en een instabiele opvoedsituatie. De meest voorkomende problematiek bij ouders van jeugdigen die uit huis zijn geplaatst, blijkt te zijn psychische/psychiatrische problematiek, gebruik van middelen en negatieve jeugdervaringen/traumatische ervaringen.²⁴

Uit dit dossieronderzoek blijkt tevens dat in 17 van de 38 bestudeerde dossiers sprake is van problematiek bij de ouder(s). In ongeveer de helft van de dossiers waarin problematiek van de ouder wordt beschreven, wordt niets vermeld over de hulp aan deze ouders. Ook ontbreekt soms een brede analyse van de situatie en onderbouwing waarom een uithuisplaatsing nodig is. Professionals geven in dit onderzoek aan dat wachtlijsten bij specialistische ambulante hulp van invloed zijn op een uithuisplaatsing: door het uitblijven van passende hulp kan de situatie escaleren.²⁵

In de *Wetenschappelijke factsheet uithuisplaatsingen* die onderzoekers van de universiteit Leiden begin 2022 opstelden op verzoek van de Dienst Parlement en Wetenschap van de Tweede Kamer werd onder meer geconcludeerd dat uithuisplaatsingen vaak niet tot de gewenste verbeteringen in de ontwikkeling van het kind leiden en dat vanuit juridisch oogpunt de rechtsbescherming van ouders en kinderen die te maken krijgen met een uithuisplaatsing het belangrijkste knelpunt is.²⁶ Hierbij valt onder meer te denken aan het perspectiefbesluit, dat buiten de wet om bij de uitvoering van een uithuisplaatsing door een jeugdbeschermer van een gecertificeerde instelling wordt genomen. Met een perspectiefbesluit wordt besloten of de toekomst van een kind thuis ligt of op een nieuwe opvoedplek. In dat laatste geval wordt niet meer gewerkt aan terugplaatsing.

Het is gelet op voorgaande dan ook van groot belang dat meer inzicht wordt verkregen in de wijze waarop uithuisplaatsingen van kinderen in Nederland vorm worden gegeven.

²² IGJ 2022.

²³ Van der Zwaan 2023.

²⁴ Van der Zwaan 2023, p. 21.

²⁵ Van der Zwaan 2023, p. 32.

²⁶ Bruning e.a. 2022a.

1.4 Onderzoeksvragen

De doelstelling van dit onderzoek is om (meer) zicht te krijgen op het proces van uithuisplaatsing van minderjarigen en terugplaatsing in het gezin. De uitkomsten van dit onderzoek zullen door de betrokken bewindspersonen worden gebruikt om – indien nodig – (extra) maatregelen te nemen om de praktijk van uithuisplaatsing/terugplaatsing te verbeteren.

Uit het bovenstaande vallen vier onderzoeksvragen af te leiden. De centrale vraagstelling van dit onderzoek is dan ook vierledig.

1. Hoe is de situatie bij uithuisplaatsing?
2. Hoe verlopen uithuisplaatsingen en in hoeverre zijn deze expliciet gericht op terugplaatsing?
3. In hoeverre worden kinderen teruggeplaatst in het gezin en waarom wel/niet?
4. Welke verbeteringen in het proces van uithuisplaatsing en terugplaatsing zijn mogelijk?

Om deze vragen te beantwoorden is allereerst een literatuurstudie gedaan om zicht te krijgen op wat al bekend is over factoren en interventies die gerelateerd zijn aan terugplaatsing. Daarin stonden de volgende vragen centraal:

Zijn uit de (internationale) literatuur factoren/interventies bekend die bevorderend of belemmerend werken op terugplaatsing na uithuisplaatsing? Zo ja, welke?

- a. Welke factoren werken bevorderend of belemmerend op terugplaatsing na uithuisplaatsing?
- b. Welke interventies dragen bij aan het vergroten van de kans op terugplaatsing na uithuisplaatsing?
- c. Welke juridische uitgangspunten zijn uit de juridische literatuur en wet- en regelgeving af te leiden over de beslissing tot uithuisplaatsing en de uitvoering van de uithuisplaatsing?

Vervolgens zijn de vier vragen beantwoord op basis van de volgende deelvragen:

1. Ten aanzien van de situatie bij uithuisplaatsing:
 - a) Wat zijn de ontwikkelingsbedreigingen/kenmerken in/van het gezin bij de start van de uithuisplaatsing?:
 - (i) Welke risico- en beschermende factoren zijn aanwezig in het gezin bij de start van de uithuisplaatsing?
 - (ii) Welke ontwikkelingsbedreigingen liggen ten grondslag aan de uithuisplaatsing?
 - b) Hoe is de gezinshistorie voor de uithuisplaatsing te typeren?
 - c) Waar is het kind geplaatst? Indien niet in een gezinssituatie: waarom niet?
 - d) Welke doelen zijn in het kader van de kindbeschermingsmaatregel geformuleerd? In hoeverre passen deze bij de ontwikkelingsbedreigingen en in hoeverre zijn deze expliciet gericht op terugplaatsing?
 - e) Worden broertjes en zusjes samen geplaatst? Zo niet, wordt dit gemotiveerd?

2. Ten aanzien van het verloop van de uithuisplaatsing:

Wat is ingezet of gebeurd ten behoeve van het behalen van de gestelde doelen?

 - a) In hoeverre is (expliciet) gewerkt aan terugplaatsing?
 - b) Hoe verliep het contact tussen ouder(s) en kind gedurende de uithuisplaatsing?
 - c) Is door de gecertificeerde instelling een perspectiefbesluit genomen en zo ja, wanneer en wat hield het besluit in?
 - d) Is het kind gedurende de uithuisplaatsing overgeplaatst? Zo ja, gebeurde dit vanuit een pleeggezin en heeft de rechter beslist over de overplaatsing?

3. Situatie aan het einde van de onderzoeksperiode:
 - a) Hoe is de situatie ten aanzien van de gestelde doelen? In hoeverre is voortgang geconstateerd of zijn doelen bereikt?
 - b) Wat is de verblijfssituatie van het kind? Is deze tussentijds gewijzigd?
 - c) Hoe vaak is terugplaatsing in het gezin gerealiseerd en op welke termijn? Hoe vaak is (nog) niet teruggeplaatst en waarom niet? Speelde de 'aanvaardbare termijn' een rol en zo ja, hoe is deze ingevuld/meegewogen?
 - d) Welke factoren hangen samen met terugplaatsing?
 - e) Welke profielen zijn op te stellen van gezinnen waar wel of niet wordt teruggeplaatst?
 - f) Is inzet georganiseerd/gepleegd om de terugplaatsing goed te laten verlopen? Zo ja, welke? Zo nee, is geëxpliciteerd waarom niet?
 - g) Welke factoren hangen samen met een duurzame terugplaatsing?

4. Reflectie, conclusies en mogelijke verbeterpunten:
 - a) Hoe evalueren jeugdbeschermingsorganisaties en professionals en experts het proces van uithuisplaatsing en (het streven naar) terugplaatsing in de casussen?
 - b) In hoeverre herkennen ouders en kinderen het streven naar terugplaatsing indien mogelijk en hoe hebben zij het kinderbeschermingstraject op dit punt ervaren?
 - c) Welke conclusies en mogelijke verbeterpunten levert het onderzoek op ten aanzien van uithuisplaatsing en terugplaatsing?

1.5 Onderzoeksopzet

Bij de meeste onderzoeksvragen zijn zowel gedragswetenschappelijke als juridische aspecten van belang. Bovendien moeten de gedragswetenschappelijke bevindingen in een juridisch kader worden geplaatst. Daarom is voor de uitvoering van dit onderzoek gekozen voor een gecombineerde opzet van juridisch en gedragswetenschappelijk onderzoek, waarbij de onderzoekers uit de verschillende disciplines intensief met elkaar hebben samengewerkt.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van een *mixed-methods* design. In totaal zijn er drie deelstudies uitgevoerd: I) literatuuronderzoek, II) dossieronderzoek en III) praktijkonderzoek. In Tabel 1.1 is weergegeven hoe deze deelonderzoeken zijn gebruikt om de verschillende onderzoeksvragen te beantwoorden. In de betreffende hoofdstukken over de deelonderzoeken worden de gebruikte onderzoeksmethoden uitgebreid beschreven en staat de methodologische verantwoording.

Tabel 1.1.

Overzicht van onderzoeksvragen en -methoden.

		<i>Deelonderzoek</i>		
		I: literatuur- onderzoek	II: dossier- onderzoek	III: praktijk- onderzoek
Onderzoeksvraag	Factoren/interventies bekend die bevorderend of belemmerend werken op terugplaatsing na uithuisplaatsing	✓		
Deelvraag 1	Vragen tav situatie bij uhp (ontwikkelings-bedreigingen, gezinshistorie, etc)		✓	
Deelvraag 2	Vragen tav het verloop van de uhp (inzet van hulp, toewerken naar terugplaatsing, etc)		✓	
Deelvraag 3	Vragen tav het einde van de onderzoeksperiode (realisatie van terugplaatsing, factoren die hiermee samenhangen, etc)		✓	
Deelvraag 4	Reflectie, conclusies en mogelijke verbeterpunten			✓

Klankbordgroep en expertgroep

Bij dit onderzoek is niet alleen de samenwerking tussen juridische en gedragswetenschappelijke disciplines essentieel, ook het perspectief van ouders en jeugdigen is cruciaal. Om dit vorm te geven hebben we een groep ouders ($N = 4$) en jeugdigen ($N = 3$) die ervaring hebben met een (gedwongen) uithuisplaatsing actief betrokken bij de verschillende fases van de opzet en uitvoering van het onderzoek. Deze ervaringsdeskundigen hebben als klankbordgroep feedback gegeven op verschillende onderdelen van het onderzoek (zoals de werving van deelnemers aan het praktijkonderzoek, de vragenlijsten en topiclijsten voor de interviews). Ook heeft de groep meegedacht om bevindingen (uit deelonderzoeken en overkoepelende bevindingen) te duiden. De klankbordgroep is samengesteld bij de start van het onderzoek, door oproepen te plaatsen via cliënten- en jongerenraden van verschillende gecertificeerde instellingen en binnen ons eigen netwerk. Ouders zijn daarnaast ook benaderd via LinkedIn en jeugdigen zijn benaderd via ExpEx, een organisatie van ervaringsdeskundige jongeren in de jeugdhulp.

In de afsluitende fase van deze studie is vervolgens met een groep experts gesproken om te reflecteren op de bevindingen van het onderzoek. Het gaat hierbij om (wetenschappelijke) deskundigen die niet zelf in de beroepspraktijk werkzaam zijn, maar expertise hebben op het gebied van jeugdbescherming en uithuisplaatsingen.

1.6 Opbouw rapport

In de volgende Hoofdstukken 2 t/m 5 zullen de drie deelonderzoeken worden besproken. Per hoofdstuk worden de gebruikte onderzoeksmethoden beschreven en staan de bevindingen van dat betreffende deelonderzoek. Hoofdstuk 2 en 3 bevatten respectievelijk het gedragswetenschappelijke en juridische literatuuronderzoek. Hoofdstuk 4 gaat over de uitkomsten van het dossieronderzoek en in hoofdstuk 5 volgen de resultaten van het praktijkonderzoek. Het rapport sluit af met Hoofdstuk 6 waarin conclusies en aanbevelingen worden gepresenteerd. Dit hoofdstuk brengt de onderzoeksresultaten van de drie verschillende deelonderzoeken samen en bevat onze conclusies en aanbevelingen.

Bij het lezen van dit rapport is verder belangrijk dat er gebruik gemaakt van gebruikelijke afkortingen, zoals 'GI' voor 'gecertificeerde instelling'. Voor de betekenis van afkortingen verwijzen wij naar de afkortingenlijst aan het begin van dit rapport. In het rapport is ook gekozen voor een vaste terminologie. Zo wordt de term 'jeugdbeschermer' gebruikt in plaats van het ook gangbare 'gezinsvoogd'. Datzelfde geldt voor het perspectiefbesluit, dat in de praktijk ook wel 'opvoedbesluit' wordt genoemd. In plaats van 'vechtscheidingen' of 'conflictscheidingen' wordt in dit rapport gesproken over 'complexe scheidingen'. Een uitzondering op deze vaste terminologie betreft het woordgebruik van deelnemers aan de interviews. In de citaten die in dit rapport verwerkt zijn, zijn namelijk de letterlijke bewoordingen van deelnemers opgenomen.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Hoofdstuk 2

Gedragwetenschappelijk
literatuuronderzoek

**Sabine van der Asdonk, Renate Buisman,
Lenneke Alink, Daisy Smeets & Anouk Goemans**

Hoofdstuk 2 Gedragwetenschappelijk literatuuronderzoek

In dit onderdeel van het literatuuronderzoek ligt de focus op gedragwetenschappelijke literatuur en worden de volgende onderzoeksvragen behandeld:

1. Welke factoren werken bevorderend of belemmerend op de kans op terugplaatsing na uithuisplaatsing?
2. Welke interventies dragen bij aan het vergroten van de kans op terugplaatsing na uithuisplaatsing?

2.1 Methode

Voor het gedragwetenschappelijke literatuuronderzoek is een semigestructureerde aanpak gehanteerd. Het doel van dit literatuuronderzoek is om een algemeen beeld te geven van de actuele kennis omtrent het onderwerp terugplaatsingen – en dan specifiek de vragen welke factoren bevorderend of belemmerend werken op de kans op terugplaatsing en welke interventies de kans op terugplaatsing bevorderen. Het valt buiten het bereik van dit onderzoek om een alomvattend overzicht te geven van alle relevante literatuur op dit vlak, om pragmatische redenen is dan ook enkel naar relatief recente artikelen gezocht (gepubliceerd sinds 2011).

Voor beide onderzoeksvragen is in *PsycInfo*, de grootste database voor peer-reviewed literatuur binnen de psychologie en de gedragwetenschappen, gezocht naar artikelen die voldeden aan de volgende criteria:

- Publicatiedatum vanaf 2011 t/m 2022
- Peer-reviewed, empirisch artikel;
- Nederlands- of Engelstalig;
- Kwantitatief onderzoek;
- In het artikel is onderzocht welke factor(en) samenhangen met de kans op terugplaatsing (onderzoeksvraag 1); óf
- In het artikel is een interventie gericht op terugplaatsing geëvalueerd (onderzoeksvraag 2).

Daarbij zijn de volgende zoektermen gebruikt: “reuni*” OR “permanency planning” OR “return*” OR “preserve” AND “foster” OR “residential” OR “placement” OR “out-of-home”. Deze termen moesten voorkomen in de titel van het artikel.

De zoekopdracht in *Psycinfo* leverde in totaal 73 artikelen op. Figuur 2.1 toont een stroomdiagram van de geïncludeerde studies. Alle artikelen zijn door twee (assistent-)onderzoekers gescreend op bovenstaande inclusiecriteria. Voor de eerste onderzoeksvraag met betrekking tot bevorderende en belemmerende factoren bleken 13 artikelen te voldoen aan de criteria. Voor de tweede onderzoeksvraag, met betrekking tot interventies die bijdragen aan het vergroten van de kans op terugplaatsing, bleken drie artikelen relevant.

Voor de tweede onderzoeksvraag zijn aanvullend de referentielijsten van twee bij de onderzoekers bekende relevante overzichtsstudies gescreend op relevante artikelen aan de hand van dezelfde criteria als toegepast voor de zoekstrategie in *Psycinfo*.²⁷ Aanvullend voldeden nog vier artikelen uit de referentielijsten van de overzichtsstudies aan de criteria voor de tweede onderzoeksvraag, resulterend in een totaal van zeven artikelen voor deze vraag (zie Figuur 2.1).

Naast het screenen van de referentielijsten van de overzichtsstudie van Luu e.a. op relevante artikelen, worden de resultaten en conclusies uit deze review ook meegenomen bij het beantwoorden van de tweede onderzoeksvraag, omdat de review de losse programma-elementen die bijdragen aan het succes van een interventie gericht op terugplaatsing uitlicht.²⁸

Tot slot is voor de tweede onderzoeksvraag de Databank Effectieve jeugdinterventies van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) geraadpleegd om in kaart te brengen welke interventies, met als doel het bevorderen van de kans op terugplaatsing, in Nederland beschikbaar zijn. Hiervoor is binnen de beschrijvingen van interventies die gericht zijn op uithuisplaatsing gezocht naar interventies waar expliciet wordt gesproken over gezinshereniging (of een synoniem daarvan, bijvoorbeeld terugplaatsing). Uit deze aanvullende zoektocht zijn drie interventies naar voren gekomen waarin dit doel expliciet is vermeld. Voor één van deze interventies bleek er ook een internationaal peer-reviewed artikel gericht op terugplaatsing te bestaan dat via de zoekstrategie in *Psycinfo* naar voren kwam.²⁹

2.2 Welke factoren werken bevorderend of belemmerend op de kans op terugplaatsing?

2.2.1 Overzicht geïncludeerde studies

In totaal zijn 13 studies meegenomen in dit deel van het literatuuronderzoek. De meeste studies zijn uitgevoerd buiten Europa: zeven studies in de Verenigde Staten,³⁰ één in Canada,³¹ één in Australië,³² één in Spanje³³ en twee studies in Vlaanderen.³⁴ Tot slot is er één studie waarin een Vlaamse en Nederlandse steekproef werd gecombineerd.³⁵ Er is dus slechts één studie uitgevoerd op een gedeeltelijk Nederlandse steekproef. De meeste studies richten zich op de hele kindertijd (0-18 jaar) of een groot deel daarvan. Zes studies zijn gericht op terugplaatsing na een

²⁷ Luu e.a. 2022; Maltais e.a. 2019.

²⁸ Luu e.a. 2022.

²⁹ Akin & McDonald 2018.

³⁰ Akin 2011; D'Andrade 2017; Landers e.a. 2020; Lee e.a. 2017; Liming e.a. 2021; Lloyd e.a. 2017; Ryan e.a. 2016.

³¹ Hélie e.a. 2022.

³² Delfabbro e.a. 2013.

³³ Lopez e.a. 2013.

³⁴ Van Holen e.a. 2018; Vanderfaeillie e.a. 2017.

³⁵ Goemans e.a. 2016.

pleegzorgplaatsing (waarvan één specifiek gericht op netwerkpleegzorg).³⁶ In de overige studies wordt niet altijd gespecificeerd om welk type uithuisplaatsingen het ging, maar lijkt het om een bredere groep te gaan waarbij ook plaatsingen in residentiële instellingen zijn meegenomen.³⁷ Op één na zijn alle studies gebaseerd op dossieronderzoek,³⁸ vier studies maken daarnaast gebruik van interviews met sociaal werkers/caseworkers³⁹ en één studie maakt gebruik van alleen interviews en vragenlijsten.⁴⁰

In de geïncludeerde studies is een grote diversiteit aan factoren onderzocht die samenhangen met terugplaatsing na uithuisplaatsing. Hieronder worden deze factoren geclusterd op thema (kind kenmerken, ouderkenmerken, (pleeg)gezinnenkenmerken, opvoedingsgerelateerde factoren, hulpverleningsfactoren en procesgerelateerde factoren) besproken. De meeste aandacht wordt besteed aan factoren die in meerdere studies naar voren zijn gekomen. Daarnaast worden bevindingen uit de studies die hebben plaatsgevonden in Vlaanderen of Nederland steeds specifiek benoemd, vanwege de vertaalslag naar de Nederlandse praktijk die relevant is in het kader van het huidige onderzoek. Als in studies resultaten van zowel bivariate als multivariate analyses⁴¹ zijn gerapporteerd, zijn de bivariate resultaten in deze review gepresenteerd. Hiervoor is gekozen omdat de uitkomsten van de bivariate analyses van diverse studies beter met elkaar vergeleken kunnen worden. Tabel 2.1 toont de aantallen effectgroottes en studies met positieve, negatieve of niet significante bevindingen per factor.

2.2.2 Kenmerken van het kind

In 11 studies is onderzocht in welke mate de **leeftijd** van het kind de kans op terugplaatsing voorspelt. Vier van deze studies wijzen uit dat wanneer een kind jonger is bij de uithuisplaatsing en/of aan het eind van de plaatsing, de kans op terugplaatsing toeneemt.⁴² In de andere Vlaamse en de Vlaams-Nederlandse studies blijkt leeftijd echter geen significante voorspeller van de kans op terugplaatsing.⁴³ De andere zes studies vinden dat de kans op hereniging juist groter is bij oudere kinderen.⁴⁴ De meeste studies includeerden kinderen met een brede leeftijdsrange. Akin richt zich specifiek op kinderen jonger en ouder dan 1 jaar.⁴⁵ Die studie laat zien dat kinderen ouder dan 1 jaar een grotere kans hebben op terugplaatsing dan kinderen jonger dan 1 jaar.

³⁶Goemans e.a. 2016; Lopez e.a. 2013; Hélie e.a. 2022; Ryan e.a. 2016; Van Holen e.a. 2018; Vanderfaeillie e.a. 2017.

³⁷Akin 2011; D'Andrade 2017; Delfabbro e.a. 2013; Landers e.a. 2020; Lee e.a. 2017 Liming e.a. 2021; Llyod e.a. 2017.

³⁸Landers e.a. 2020.

³⁹Delfabbro e.a. 2013; Hélie e.a. 2022; Lopez e.a. 2013; Van Holen e.a. 2018.

⁴⁰Landers e.a. 2020.

⁴¹Bij bivariate analyses wordt het verband tussen twee variabelen bekeken, multivariate analyses gaan over het verband tussen meer dan twee variabelen, in dit geval vaak om een aantal variabelen die gezamenlijk de kans op uithuisplaatsing voorspellen.

⁴²Landers e.a. 2020; Liming e.a. 2021; Lopez e.a. 2013; Vanderfaeillie e.a. 2017.

⁴³Goemans e.a. 2016; Van Holen e.a. 2018.

⁴⁴Akin 2011; Delfabbro e.a. 2013; Hélie e.a. 2022; Lee e.a. 2017; Llyod e.a. 2017; Ryan e.a. 2016, maar één van de twee effectgroottes was niet significant.

⁴⁵Akin 2011.

Samengevat kunnen we stellen dat de rol van leeftijd van het kind bij de kans op terugplaatsing dus niet eenduidig is.

Geslacht van het kind is in tien studies onderzocht en komt in slechts één studie naar voren als significante voorspeller van de kans op terugplaatsing, waarbij de kans groter is voor meisjes.⁴⁶ De andere acht studies laten geen significante relatie zien.⁴⁷

Wat betreft **etniciteit** komen gemixte bevindingen naar voren uit de literatuur. Waar met name studies uit de Verenigde Staten regelmatig een verband aantonen, ziet dit verband er in verschillende studies anders uit: twee studies (in de Verenigde Staten) vinden dat *White* kinderen een grotere kans hebben op terugplaatsing ten opzichte van *non-White* kinderen.⁴⁸ Echter, sommige studies laten zien dat de kans op terugplaatsing juist groter is voor bepaalde minderheidsgroepen. Zo rapporteert Akin dat kinderen uit de “anders” groep (met name *Native American* of *Asian/Pacific Islander*), maar niet *African American* kinderen, een grotere kans hebben op terugplaatsing dan *White* kinderen.⁴⁹ Verder laat Ryan e.a. zien dat *African American* kinderen een grotere kans op terugplaatsing hebben dan blanke kinderen.⁵⁰

In twee andere studies uit de VS, de twee Vlaamse studies en de Vlaamse/Nederlandse studie is geen significant effect gevonden voor etniciteit.⁵¹ Ook de Australische studie vindt geen verschillen tussen kinderen met een Aboriginal en een niet-Aboriginal achtergrond.⁵² Twee andere studies vinden ook geen significant effect voor etniciteit. Lloyd e.a. geven aan dat het risico voor *Hispanic* kinderen in de VS niet verhoogd is.⁵³ De Canadese studie rapporteert in lijn daarmee dat het niet uitmaakt of het kind en de ouders in of buiten Canada zijn geboren. Al met al kan worden gesteld dat de rol van etniciteit beperkt lijkt.⁵⁴

Een andere veelvuldig onderzochte factor betreft **psychische en gedragsproblemen** bij kinderen. In enkele studies is een onderscheid gemaakt tussen het moment waarop de gedragsproblemen zijn gemeten (bijvoorbeeld ten tijde van de plaatsing en op een later tijdstip), terwijl de meeste studies niet duidelijk maken op welk tijdstip de gedragsproblemen zijn waargenomen.

Kijkend naar de aanwezigheid van gedragsproblemen bij aanvang van de plaatsing, komt uit het Vlaams/Nederlandse onderzoek naar voren dat dit niet gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing.⁵⁵ In vier studies is gekeken naar psychische of gedragsproblemen als reden voor

⁴⁶ Hélie e.a. 2022.

⁴⁷ Delfabbro e.a. 2013; Goemans e.a. 2016; Lee e.a. 2017; Liming e.a. 2021; Lloyd e.a. 2017; Lopez e.a. 2013; Ryan e.a. 2016; Vanderfaeillie e.a. 2017; Van Holen e.a. 2016.

⁴⁸ Liming e.a. 2021; Lloyd e.a. 2017.

⁴⁹ Akin 2011.

⁵⁰ Ryan e.a. 2016.

⁵¹ D’Andrade e.a. 2017; Goemans e.a. 2016; Landers e.a. 2020; Vanderfaeillie e.a. 2017; Van Holen e.a. 2018.

⁵² Delfabbro e.a. 2013.

⁵³ Lloyd e.a. 2021.

⁵⁴ Hélie e.a. 2022.

⁵⁵ Goemans e.a. 2016.

de plaatsing. De Vlaamse en Vlaams/Nederlandse studies laten zien dat er geen significant verband is met de kans op hereniging,⁵⁶ terwijl een Amerikaanse studie laat zien dat kinderen die geplaatst zijn vanwege gedragsproblemen een grotere kans hebben op hereniging in vergelijking met kinderen die geplaatst zijn vanwege verwaarlozing.⁵⁷ De meeste studies laten dus zien dat de aanwezigheid van gedragsproblemen *ten tijde van of als reden voor de plaatsing* geen belangrijke voorspeller lijkt voor de kans op terugplaatsing.

Als er wordt gekeken naar de studies die *op enig moment* gedragsproblemen hebben gemeten, dan komt er een wat ander beeld naar voren. In een studie uit de VS, één van de Vlaamse en de Vlaams-Nederlandse studies komt naar voren dat een hogere mate van emotionele en gedragsproblemen samenhangt met een kleinere kans op hereniging.⁵⁸ Echter, de andere Vlaamse studie laat geen verband zien met gedragsproblemen aan het eind van de plaatsing.⁵⁹ In de Spaanse studie blijkt geen significante samenhang tussen de aanwezigheid van gedragsproblemen en de kans op hereniging.⁶⁰ Wanneer niet specifiek over gedragsproblemen wordt gesproken, maar andere of bredere begrippen worden gehanteerd (bijvoorbeeld algeheel functioneren van het kind, psychiatrische problemen of mentale gezondheidsproblemen), valt op dat twee studies geen significant effect laten zien⁶¹ en één studie laat zien dat de kans op terugplaatsing kleiner wordt bij meer problemen.⁶² Samengevat kan gesteld worden dat de literatuur wisselende bevindingen laat zien omtrent de rol van gedragsproblemen bij de kans op terugplaatsing. Twee van de drie studies in Vlaams/Nederlandse context laten zien dat de aanwezigheid van meer gedragsproblemen gedurende de plaatsing de kans op terugplaatsing verkleint.

Naast gedrags- of psychische problemen bij kinderen, is in verschillende studies gekeken naar de algehele **gezondheid** van of een vorm van een **beperking** bij kinderen. Twee studies vinden géén significante relatie met de kans op hereniging.⁶³ In twee studies waarin ‘beperking’ breed wordt gedefinieerd (zowel fysieke vormen van beperkingen als een verstandelijke beperking bijvoorbeeld), komt echter naar voren dat de kans op hereniging kleiner wordt als er sprake is van een beperking.⁶⁴

2.2.3 Kenmerken van de biologische ouder(s)

Zeven studies hebben onderzocht of **middelengebruik** van de biologische ouder(s) gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing. Uit de studies waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen drugs- of alcoholgebruik komen gemengde bevindingen naar voren. Delfabbro e.a. tonen aan dat als er sprake is van middelengebruik bij de biologische ouders, de kans op terugplaatsing kleiner

⁵⁶ Goemans e.a. 2016; Vanderfaeillie e.a. 2017; Van Holen e.a. 2018.

⁵⁷ Ryan e.a. 2016.

⁵⁸ Goemans e.a. 2016; Landers e.a. 2020; Vanderfaeillie e.a. 2017.

⁵⁹ Van Holen e.a. 2018.

⁶⁰ Lopez e.a., 2013.

⁶¹ Hélie e.a. 2022; Van Holen e.a. 2018.

⁶² Akin e.a. 2011.

⁶³ Lopez e.a. 2013; Van Holen e.a. 2018.

⁶⁴ Akin e.a. 2011; Lloyd e.a. 2017.

is in vergelijking met kinderen van wie de biologische ouders geen middelen gebruiken.⁶⁵ De Canadese studie vindt resultaten in lijn hiermee.⁶⁶ Uit één van de Vlaamse studies komt geen verband naar voren tussen middelengebruik van de biologische ouders en de kans op terugplaatsing.⁶⁷ Van Holen e.a. vinden geen effect van middelengebruik van de vader, maar voor moeder rapporteren zij dat middelengebruik aan het einde van de plaatsing de kans op terugplaatsing verkleint.⁶⁸ In drie studies wordt specifiek gekeken naar drugs- en/of alcoholgebruik door de biologische ouders; ook hier komen gemixte bevindingen uit naar voren. In een studie werd gevonden dat drugsgebruik door de vader de kans op hereniging vergroot bij netwerkplaatsingen.⁶⁹ Voor moeders zijn in deze studie geen significante effecten gevonden voor drugs- en alcoholgebruik. Ryan e.a. vinden dat wanneer drugsgebruik door de ouder de reden van de plaatsing is, de kans op hereniging na één jaar kleiner is dan wanneer verwaarlozing de reden van plaatsing is.⁷⁰ De kans op hereniging na twee jaar hangt hier niet mee samen.⁷¹ Tot slot vinden Lloyd e.a. dat specifiek voor jonge kinderen (0-3 jaar) waar de reden van uithuisplaatsing drugsgebruik van de ouder was, de kans op terugplaatsing kleiner is.⁷² Uit de twee studies die specifiek naar alcoholgebruik bij de biologische ouders kijken, komt een vergelijkbaar beeld naar voren: er wordt géén verband gevonden tussen alcoholgebruik als reden voor de uithuisplaatsing en hereniging.⁷³ Enkel voor bestandspleegzorgplaatsingen blijkt alcoholisme van de biologische vader gerelateerd aan een kleinere kans op terugplaatsing.⁷⁴ Samengenomen kunnen we stellen dat de literatuur wisselende bevindingen laat zien over de rol van middelengebruik. Resultaten duiden overwegend op een negatief of niet significant effect.

Vijf studies hebben gekeken naar de aanwezigheid van **psychische problematiek** bij de biologische ouders.⁷⁵ Uit een Vlaamse studie en de Vlaams/Nederlandse studie komt geen verband naar voren tussen psychische problematiek bij de ouders en de kans op terugplaatsing.⁷⁶ Twee van de drie overige studies laten zien dat de kans op terugplaatsing kleiner wordt bij aanwezigheid van psychische problematiek bij de biologische ouders.⁷⁷ Lopez e.a. tonen aan dat alleen voor een specifieke groep een kleinere kans op terugplaatsing geldt.⁷⁸ Uit deze studie komt naar voren dat enkel voor bestandspleegzorgplaatsingen mentale problemen bij de biologische moeder een voorspeller zijn van een kleinere kans op terugplaatsing. Samenvattend kan worden gesteld dat de rol van psychische problematiek bij de ouders niet eenduidig is. Er is wat evidentie

⁶⁵ Delfabbro e.a. 2013.

⁶⁶ Hélié e.a. 2022.

⁶⁷ Vanderfaeillie e.a. 2017.

⁶⁸ Van Holen e.a. 2018.

⁶⁹ Lopez e.a. 2013.

⁷⁰ Ryan e.a. 2016.

⁷¹ Ryan e.a. 2016.

⁷² Lloyd e.a. 2017.

⁷³ Lloyd e.a. 2021.

⁷⁴ Lopez e.a. 2013.

⁷⁵ Goemans e.a. 2016; Van Holen e.a. 2018; Delfabbro e.a. 2013; Hélié e.a. 2022; Lopez e.a. 2013.

⁷⁶ Goemans e.a. 2016; Van Holen e.a. 2018.

⁷⁷ Delfabbro e.a. 2013; Hélié e.a. 2022.

⁷⁸ Lopez e.a. 2013.

voor een negatief effect op terugplaatsing, maar de Vlaamse en Vlaams/Nederlandse studies tonen geen significant verband.

Twee studies rapporteren ook over de rol van **verstandelijke beperking** van de ouders, maar vinden geen verband met de kans op terugplaatsing.⁷⁹ Hélié e.a. onderzochten ook het verband met het **opleidingsniveau** van de ouders, maar vinden dat dat niet gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing.⁸⁰

In vijf studies is gekeken naar **detentie** van de biologische ouder(s) als voorspeller van terugplaatsing. Uit deze studies komt overwegend géén verband naar voren.⁸¹ Alleen Lopez e.a. laten zien dat als moeder in detentie zat de kans op terugplaatsing groter is.⁸² Tot slot vinden Hélié e.a. dat **criminaliteit** van de ouders niet gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing.⁸³

Twee studies onderzochten of de kans op hereniging anders is als ouders zelf **slachtoffer waren van kindermishandeling**.⁸⁴ Geen van beide studies vindt een effect.

Verder laten Lopez e.a. zien dat als moeder een **chronische ziekte** heeft, dit de kans op terugplaatsing vanuit netwerkpleegzorg verkleint.⁸⁵ Dit is niet het geval voor bestandspleegzorg.

Van Holen e.a. rapporteren verder dat **problemen met wettelijke autoriteiten** bij de ouders niet gerelateerd zijn aan terugplaatsing.⁸⁶

2.2.4 Kenmerken biologische gezin

Enkele kenmerken van het gezin van oorsprong zijn in meerdere studies onderzocht in relatie tot de kans op terugplaatsing. De meest onderzochte factoren zijn gerelateerd aan **armoede en werkloosheid**. Twee studies waarin specifiek naar armoede of financiële problemen wordt gekeken, vinden een verkleinde kans op terugplaatsing als er financiële problemen zijn.⁸⁷ Een andere studie vond echter een tegenovergesteld verband: een hoger inkomen bleek gerelateerd aan een kleinere kans op terugplaatsing.⁸⁸ De auteurs speculeren dat de mensen met hogere inkomens in deze studie laagbetaalde banen hebben (in tegenstelling tot werkloos zijn) en dat de stress die dit met zich mee brengt een rol zou kunnen spelen in de kleinere kans op terugplaatsing. Daarnaast kijken twee studies naar de werkstatus van biologische ouders. Een Canadese studie vindt dat werkloosheid bij ouders gerelateerd is aan een kleinere kans op terugplaatsing.⁸⁹ Uit een

⁷⁹ Hélié e.a. 2022; Van Holen e.a. 2018.

⁸⁰ Hélié e.a. 2022.

⁸¹ Lloyd e.a. 2017; Lopez e.a. 2013; Ryan e.a. 2013; Vanderfaeillie e.a. 2017; Van Holen e.a. 2018.

⁸² Lopez e.a. 2013.

⁸³ Hélié e.a. 2022.

⁸⁴ Hélié e.a. 2022; Van Holen e.a. 2018.

⁸⁵ Lopez e.a. 2013.

⁸⁶ Van Holen e.a. 2018.

⁸⁷ Delfabbro e.a. 2013; Lloyd e.a. 2017.

⁸⁸ Lee e.a. 2017.

⁸⁹ Hélié e.a. 2022.

Vlaamse studie komen wisselende bevindingen naar voren: wanneer vader een baan heeft bij het begin van de plaatsing of moeder een baan heeft bij het einde van de plaatsing, is er een grotere kans op terugplaatsing; terwijl de werkstatus van moeder bij het begin van de plaatsing en de werkstatus van vader bij het einde van de plaatsing niet significant gerelateerd zijn aan terugplaatsing.⁹⁰ Ook hieruit kan dus geconcludeerd worden dat er geen eenduidig verband bestaat tussen werk/inkomen en de kans op terugplaatsing, hoewel de meeste studies laten zien dat financiële problemen en werkloosheid de kans op terugplaatsing verkleinden.

Ook **huisvestingsproblemen** als reden voor de plaatsing, of vlak voor de terugplaatsing, waren gerelateerd aan een kleinere kans op hereniging.⁹¹ Ryan e.a. laten daarentegen zien dat als huisvestingsproblemen de reden van plaatsing waren, de kans op hereniging groter was dan wanneer verwaarlozing de reden van plaatsing was (na één jaar, maar niet na twee jaar na de plaatsing).⁹²

Verder is gekeken naar de rol van de **samenstelling van het gezin van oorsprong**. Dit is door drie studies onderzocht, waarbij een Vlaamse vindt dat alleenstaand ouderschap niet gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing,⁹³ terwijl een Amerikaanse studie vindt dat de kans op terugplaatsing kleiner is voor alleenstaande ouders.⁹⁴ Delfabbro e.a. rapporteren dat als een van de ouders **overleden** is, de kans op terugplaatsing kleiner is.⁹⁵

In een Vlaamse studie is daarnaast ook gekeken naar **het aantal kinderen in het gezin van oorsprong**, dit blijkt geen voorspellende factor voor de kans op terugplaatsing.⁹⁶

Verder is onderzocht of **sociale isolatie** van het gezin een rol speelt in de kans op terugplaatsing. De enige studie die dit adresseert, laat zien dat hereniging minder waarschijnlijk is als ouders sociaal geïsoleerd zijn.⁹⁷

2.2.5 Opvoedingsgerelateerde factoren

Op het gebied van factoren gerelateerd aan de opvoedsituatie van de biologische ouders, wordt in de literatuur grofweg een onderscheid gemaakt tussen algemene opvoedcapaciteiten van de ouders en het voorkomen van kindermishandeling. Beginnend bij de **algemene opvoedcapaciteiten**: deze zijn door vier studies onderzocht in relatie tot terugplaatsing. In één van de Vlaamse studies en de Australische studie wordt gevonden dat wanneer er sprake is van beperkte opvoedcapaciteiten van ouders, de kans op terugplaatsing kleiner is.⁹⁸ In de

⁹⁰ Van Holen e.a. 2016.

⁹¹ Delfabbro e.a. 2013; Lloyd e.a. 2021; Van Holen e.a. 2018, specifiek voor moeders aan het einde van de plaatsing.

⁹² Ryan e.a. 2016.

⁹³ Van Holen e.a. 2018.

⁹⁴ Lloyd e.a. 2017.

⁹⁵ Delfabbro e.a. 2013.

⁹⁶ Van Holen e.a. 2018.

⁹⁷ Hélie e.a. 2022.

⁹⁸ Delfabbro e.a. 2013; Van Holen e.a. 2018.

Vlaams/Nederlandse studie komt echter naar voren dat gezinnen waarbij problemen in de opvoeding van ouders de reden van uithuisplaatsing zijn, geen grotere of kleinere kans hebben op een terugplaatsing.⁹⁹ Tot slot vinden Ryan e.a. dat de kans op hereniging groter is als de reden voor uithuisplaatsing is dat ouders niet in staat zijn om hun kinderen voldoende zorg en bescherming te bieden dan wanneer verwaarlozing de reden van plaatsing is.¹⁰⁰ De bevindingen betreffende opvoedcapaciteiten zijn dus niet eenduidig.

Tien studies hebben gekeken naar het voorkomen van **kindermishandeling** in het oorspronkelijke gezin voorafgaand aan de uithuisplaatsing. De meeste studies hebben dit gemeten als ‘reden van plaatsing’, waarbij rekening gehouden moet worden met het feit dat ook wanneer kindermishandeling niet de reden van plaatsing was, dit niet wil zeggen dat er geen kindermishandeling heeft plaatsgevonden. De Vlaams/Nederlandse en één van de Vlaamse studies laten zien dat er geen verband is tussen mishandeling/verwaarlozing en hereniging.¹⁰¹ De andere Vlaamse studie toont echter aan dat als mishandeling of verwaarlozing de reden voor plaatsing was, de kans op hereniging kleiner is,¹⁰² terwijl Lloyd e.a. laten zien dat de kans op hereniging juist groter is als de reden voor plaatsing fysieke mishandeling, verwaarlozing of seksueel misbruik was.¹⁰³ Specifiek vinden Hélie e.a. dat de kans op hereniging kleiner is bij een ernstig risico op verwaarlozing, maar juist groter bij fysieke mishandeling als reden voor de plaatsing.¹⁰⁴ Soortgelijke bevindingen worden gerapporteerd door Lee e.a..¹⁰⁵ Voor andere vormen van mishandeling vinden beide studies geen effect. Twee studies laten zien dat de kans op hereniging groter is voor kinderen die geplaatst zijn vanwege fysieke mishandeling in vergelijking met verwaarlozing, maar voor andere vormen van mishandeling vinden deze studies geen effect.¹⁰⁶ In de studie waarin is gekeken naar het voorkomen van kindermishandeling in het algemeen, komt overwegend geen verband naar voren tussen verschillende vormen van mishandeling en de kans op terugplaatsing.¹⁰⁷ Enkel voor bestandspleegzorgplaatsingen wordt gevonden dat wanneer er sprake is geweest van fysieke verwaarlozing in het gezin van oorsprong, de kans op terugplaatsing kleiner is. Wel laat deze studie, net als die van Delfabbro e.a. en Ryan e.a., zien dat als de ouders hun kind volledig hebben achtergelaten de kans op hereniging kleiner is.¹⁰⁸ Meer in het algemeen onderzochten Liming e.a. de rol van **Adverse Childhood Experiences** (ACE's) van kinderen bij de kans op hereniging.¹⁰⁹ Zij vinden dat naarmate het aantal ACE's toeneemt, de kans op hereniging afneemt. Ten slotte vinden Van Holen e.a. dat **geweld tussen ouders** bij de start van de plaatsing (maar niet bij het eind van de plaatsing) de kans op hereniging

⁹⁹ Goemans e.a. 2016.

¹⁰⁰ Ryan e.a. 2016.

¹⁰¹ Goemans e.a. 2016; Vanderfaeillie e.a. 2017.

¹⁰² Van Holen e.a. 2018.

¹⁰³ Lloyd e.a. 2021.

¹⁰⁴ Hélie e.a. 2022.

¹⁰⁵ Lee e.a. 2017.

¹⁰⁶ Akin 2011; Ryan e.a. 2016.

¹⁰⁷ Lopez e.a. 2013.

¹⁰⁸ Delfabbro e.a. 2013; Ryan e.a. 2016.

¹⁰⁹ Liming e.a. 2021.

verkleint,¹¹⁰ maar Hélie e.a. vinden geen verband met geweld tussen ouders. De onderzoeksresultaten wat betreft mishandeling zijn dus wisselend.¹¹¹

2.2.6 Kenmerken van het pleeggezin

Het meest onderzochte kenmerk van de pleegzorgplaatsing betreft het type pleeggezin: negen studies hebben onderzocht of er een verschil bestaat in de kans op terugplaatsing tussen **netwerk- en bestandsplaatsingen**. Deze studies laten een wisselend beeld zien: de Nederlands/Vlaamse en één van de Vlaamse studies vinden geen verband,¹¹² een Australische studie en één van de Vlaamse studies laten zien dat de kans op terugplaatsing groter is bij bestandspleeggezinnen,¹¹³ terwijl vier andere studies laten zien dat juist voor plaatsingen in netwerkpleeggezinnen de kans op terugplaatsing groter is.¹¹⁴ Ryan e.a. maken onderscheid tussen gecertificeerde en niet-gecertificeerde netwerk- en bestandpleegzorg.¹¹⁵ Hun studie toont aan dat in vergelijking met gecertificeerde bestandpleegzorg, plaatsing in niet-gecertificeerde netwerkpleegzorg de kans op hereniging vergroot en plaatsing in gecertificeerde netwerkpleegzorg en een gemengde vorm, de kans op hereniging juist verkleint. Uit de literatuur komt dus geen eenduidig beeld naar voren wat betreft de rol van netwerk- en bestandsplaatsingen.

Een ander kenmerk van de pleegzorgplaatsing dat vaak is onderzocht, betreft de aanwezigheid van **broertjes en zusjes** in het pleeggezin. Hierin kan een onderscheid worden gemaakt tussen biologische en overige broertjes en zusjes (ofwel andere, niet-gerelateerde pleegkinderen in het gezin, ofwel andere kinderen waarvan de pleegouders biologische ouders zijn). Twee studies hebben gekeken naar biologische broertjes en zusjes van het kind dat in pleegzorg is geplaatst: in een studie komt naar voren dat wanneer kinderen samen met ál hun biologische broertjes en zusjes in een pleeggezin worden geplaatst, óf wanneer deze kinderen geen broertjes en zusjes hebben, de kans op terugplaatsing groter is dan wanneer broertjes en zusjes uit hetzelfde gezin niet samen geplaatst worden.¹¹⁶ Ook Hélie e.a. rapporteren dat als kinderen met hun broertjes of zusjes geplaatst worden de kans op hereniging groter is.¹¹⁷ Tot slot wordt in een Vlaamse studie gevonden dat er geen verschil is in de kans op terugplaatsing tussen kinderen die broertjes en zusjes hebben in hetzelfde pleeggezin of die nog bij hun biologische ouders verblijven, en kinderen van wie broertjes en zusjes in een ander pleeggezin of in residentiële zorg zijn geplaatst.¹¹⁸

Wanneer wordt gekeken naar de **aanwezigheid van andere, niet-gerelateerde, kinderen in het pleeggezin**, valt op dat dit alleen in een Vlaamse en in de Vlaams/Nederlandse studie is

¹¹⁰ Van Holen e.a. 2018.

¹¹¹ Hélie e.a. 2022.

¹¹² Goemans e.a. 2016; Van Holen e.a. 2018.

¹¹³ Delfabbro e.a. 2013; Vanderfaillie e.a. 2017.

¹¹⁴ Akin e.a. 2011; Landers e.a. 2020, alleen voor hereniging op 18 maanden en niet 36 maanden na plaatsing; Liming e.a. 2021; Lopez e.a. 2013.

¹¹⁵ Ryan e.a. 2016.

¹¹⁶ Akin e.a. 2011.

¹¹⁷ Hélie e.a. 2022.

¹¹⁸ Vanderfaillie e.a. 2017.

onderzocht. Beide studies vinden dat de aanwezigheid van andere, niet-gerelateerde pleegkinderen in het pleeggezin niet samenhangt met de kans op terugplaatsing.¹¹⁹

Wanneer wordt gekeken naar de aanwezigheid van **biologische kinderen van de pleegouders**, vindt de ene studie dat dit de kans op terugplaatsing vergroot,¹²⁰ terwijl de andere studie geen significant verband vindt.¹²¹ Er is dus geen eenduidige conclusie te trekken over de rol van de plaatsing van broertjes en zusjes.

Van Holen e.a. rapporteren verder dat de kans op hereniging kleiner is als het pleeggezin uit **één ouder** bestond.¹²²

2.2.7 Hulpverleningsfactoren

Drie studies onderzoeken de rol van het **gebruik van hulpverlening**. Goemans e.a. vinden dat het gebruik van additionele hulpverlening door de biologische ouders de kans op terugplaatsing vergroot, terwijl additionele hulpverlening door de pleegouders of het pleegkind die kans juist verkleint.¹²³ Dit laatste zou te verklaren kunnen zijn door het gegeven dat hulpverlening wordt ingezet bij meer (gedrags)problemen en dat juist die problemen gerelateerd zijn aan een kleinere kans op terugplaatsing. Eenzelfde redenering zou de resultaten van Hélie e.a. kunnen verklaren.¹²⁴ Deze studie laat zien dat registratie in hulpverleningsprogramma's van het kind en/of de ouders de kans op terugplaatsing verkleint. Belangrijk om hierbij te melden is dat het hier gaat om registratie en niet zonder meer om deelname. Het kan zijn dat juist ouders bij wie het niet goed ging werden aangemeld voor hulpverlening. Eenzelfde resultaat wordt gevonden door Lopez e.a. die rapporteren dat het ontvangen van psychologische hulp door kinderen de kans op hereniging vanuit bestandspleegzorg, maar niet vanuit netwerkpleegzorg, kleiner maakt.¹²⁵ Specifiek gericht op hulpverlening aan vaders rapporteert D'Andrade dat als vaders meer gebruik maken van hulpverlening die is opgelegd door de rechter, de kans op hereniging met de moeder groter wordt, ongeacht of de vader bij de moeder en het kind woonde op het moment van uithuisplaatsing.¹²⁶ Tot slot vinden Van Holen e.a. in Vlaanderen dat extra steun of hulpverlening aan zowel ouders, pleegouders als kind niet samenhangt met de kans op terugplaatsing. Al met al is de rol van hulpverlening bij terugplaatsing nog onduidelijk.¹²⁷

2.2.8 Procesgerelateerde factoren

Wanneer naar overige factoren gerelateerd aan de plaatsing wordt gekeken, kunnen drie factoren gedestilleerd worden die in meerdere studies zijn onderzocht. Ten eerste de

¹¹⁹ Goemans e.a. 2016; Van Holen e.a. 2018.

¹²⁰ Van Holen e.a. 2018.

¹²¹ Goemans e.a. 2016.

¹²² Van Holen e.a. 2018.

¹²³ Goemans e.a. 2016.

¹²⁴ Hélie e.a. 2022.

¹²⁵ Lopez e.a. 2013.

¹²⁶ D'Andrade 2017.

¹²⁷ Van Holen e.a. 2018.

plaatsingsgeschiedenis van het kind: hier is in zeven studies naar gekeken. Drie studies vinden dat het aantal eerdere plaatsingen,¹²⁸ een eerdere uithuisplaatsing en een eerdere uithuisplaatsing in residentiële zorg de kans op terugplaatsing verkleint.¹²⁹ De Vlaams/Nederlandse en de twee Vlaamse studies vinden echter geen significant verband tussen de plaatsingsgeschiedenis, waaronder het aantal onsuccesvolle herenigingen,¹³⁰ het aantal overplaatsingen en de kans op terugplaatsing.¹³¹ Ook uit de Spaanse studie komt geen significant verband naar voren tussen een eerdere breakdown in een pleegzorgplaatsing (die leidt tot een overplaatsing) en de kans op terugplaatsing¹³² en ook in de Canadese studie van Hélie e.a. wordt geen effect van het aantal eerdere plaatsingen gevonden.¹³³ Wat betreft de plaatsingsgeschiedenis kan, ondanks de gemixte bevindingen, voorzichtig worden geconcludeerd dat dit niet gerelateerd lijkt aan de kans op terugplaatsing – in ieder geval niet op basis van de studies die in de Nederlands/Vlaamse context zijn uitgevoerd.

Een tweede proces-gerelateerde factor betreft het **contact met de biologische ouders** gedurende de uithuisplaatsing. Vier studies hebben dit onderzocht, waaronder één van de Vlaamse studies en de Vlaams/Nederlandse studie. Uit deze studies komt een beeld naar voren dat overwegend bevestigt dat meer contact met de biologische ouders gerelateerd is aan een grotere kans op terugplaatsing: in alle vier de studies wordt dit verband gevonden.¹³⁴ Enkele specifieke uitzonderingen op deze bevindingen betreffen dat in de studie van Lopez e.a. dit verband alleen wordt gevonden voor de bestandspleegzorgplaatsingen en niet voor de netwerkpleegzorgplaatsingen; en dat in de Vlaamse studie van Van Holen e.a. wél een verband wordt gevonden voor een bezoekenregeling met de biologische ouders gedurende de laatste twee, maar niet gedurende de eerste twee maanden van de plaatsing.¹³⁵ Samengenomen kunnen we voorzichtig stellen dat het contact met de biologische ouders een relevante factor is wat betreft het vergroten van de kans op terugplaatsing.

Tot slot hebben vier studies gekeken naar de vraag of de uithuisplaatsing op **vrijwillige basis** plaatsvond of niet. Uit de twee Vlaamse studies kwam naar voren dat dit niet gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing.¹³⁶ De Vlaams/Nederlandse studie toont echter aan dat de kans op terugplaatsing groter is wanneer er sprake is van een vrijwillige plaatsing.¹³⁷ Uit de Spaanse studie komen wisselende bevindingen naar voren: de kans op terugplaatsing is groter wanneer het een vrijwillige plaatsing in een bestandspleeggezin betreft, maar dit verband wordt niet gevonden voor netwerkpleeggezinnen.¹³⁸ Wel vindt deze studie dat de kans op hereniging vanuit zowel bestands- als netwerkpleegzorg groter wordt als beide ouders meewerken met het proces.

¹²⁸ Lloyd e.a. 2017.

¹²⁹ Akin e.a. 2011. Lopez e.a. 2013.

¹³⁰ Van Holen e.a. 2018.

¹³¹ Goemans e.a. 2016; Vanderfaeillie e.a. 2017; Van Holen e.a. 2018.

¹³² Lopez e.a. 2013.

¹³³ Hélie e.a. 2022.

¹³⁴ Goemans e.a. 2016; Hélie e.a. 2022; Lopez e.a. 2013; Van Holen e.a. 2018.

¹³⁵ Lopez e.a. 2013. Van Holen e.a. 2018.

¹³⁶ Vanderfaeillie e.a. 2017; Van Holen e.a. 2018.

¹³⁷ Goemans e.a. 2016.

¹³⁸ Lopez e.a. 2013.

Van Hoken e.a. keken verder nog naar een aantal andere plaatsingsgerelateerde factoren.¹³⁹ Zij vinden geen relatie met de duur van de plaatsing, het aantal pleegzorgwerkers, en of de eerste plaatsing een crisisplaatsing was. Verder rapporteren zij dat als bij de start van de plaatsing het doel terugplaatsing was (in tegenstelling tot het verduidelijken van het toekomstperspectief van het kind), de kans op terugplaatsing ook daadwerkelijk groter was.

2.2.9 Conclusie

Alle bovenstaande literatuur samengenomen valt op dat er relatief weinig (recent) onderzoek is gedaan naar factoren die relateren aan de kans op terugplaatsing. Het onderzoek dat gedaan is, laat een complex en vaak wisselend beeld zien. Voor zover bij de onderzoekers bekend is, is er nog geen enkel onderzoek uitgevoerd naar de factoren die de kans op terugplaatsing beïnvloeden in een geheel Nederlandse steekproef. Een bijkomende moeilijkheid daarbij is dat het meeste Europese onderzoek gericht is op uithuisplaatsing in pleegzorg, terwijl er in Nederland ook regelmatig andere vormen worden ingezet, zoals plaatsing in een gezinshuis of residentiële jeugdzorg.

Wat verder opvalt aan de geïnccludeerde literatuur is dat er grote verschillen bestaan in de wijze waarop de gemeten constructen zijn geoperationaliseerd. De precisie waarmee constructen kunnen worden gemeten is onder andere afhankelijk van de kwaliteit en de mate van detail in verslaglegging in de dossiers. Mogelijk verklaren deze methodologische verschillen en beperkingen dan ook een deel van de inconsistente bevindingen. Ook hebben veel significante bevindingen slechts een kleine effectgrootte, wat mogelijk kan verklaren waarom sommige factoren in de ene studie wel, en in de andere studie niet significant gerelateerd zijn aan de kans op terugplaatsing.

Een noot die bij dit literatuuronderzoek geplaatst dient te worden is dat enkel kwantitatieve studies zijn geïnccludeerd. Daarnaast is in deze literatuurstudie enkel gekeken naar factoren die samenhangen met de kans op terugplaatsing, maar is daarbij buiten beschouwing gelaten in hoeverre de terugplaatsing stabiel was. Het zou relevant zijn om te weten welke factoren voorspellen of een kind vervolgens op langere termijn bij de biologische ouders blijft wonen, of weer opnieuw uithuisgeplaatst wordt. Dit viel buiten de reikwijdte van het huidige literatuuronderzoek, maar wordt wel meegenomen in het dossieronderzoek.

Toch zijn er enkele conclusies die getrokken kunnen worden op basis van dit kwantitatieve literatuuronderzoek, ook voor de Vlaams/Nederlandse situatie (zie ook Tabel 2.1). De factor waarvoor het meest consistente bewijs bestaat dat deze de *kans op terugplaatsing vergroot* is meer contact met de ouders, alhoewel er ook studies zijn die geen verband aantonen. Ook is duidelijk dat de *kans op terugplaatsing wordt verkleind* bij armoede en werkloosheid. Een andere factor die de kans op terugplaatsing lijkt te verkleinen, maar waarvoor het bewijs minder eenduidig, is psychische en gedragsproblemen van het kind tijdens de plaatsing.

¹³⁹ Van Hoken e.a. 2018.

Verder is er een aantal factoren dat overwegend *niet gerelateerd is aan de kans op terugplaatsing*: geslacht van het kind, etniciteit, psychische en gedragsproblemen van het kind bij aanvang van de plaatsing, en detentie van de ouders. De volgende factoren lijken ook geen verband te houden met de kans op terugplaatsing, maar gezien het beperktere bewijs moeten we hier wat voorzichtiger in zijn: gezondheidsproblemen of beperking bij het kind, verstandelijke beperking en opleidingsniveau van de ouders, slachtofferschap van kindermishandeling in de jeugd van de ouders, de aanwezigheid van andere kinderen in het pleeggezin en het aantal eerdere plaatsingen van het kind.

Over de andere factoren zijn de resultaten zo wisselend of is er zo weinig bewijs dat er geen (voorzichtige) conclusie over kan worden getrokken (Tabel 2.1).

2.3 Welke interventies dragen bij aan het vergroten van de kans op terugplaatsing?

De zoekstrategie in *Psycinfo*, aangevuld met artikelen uit twee systematische reviews,¹⁴⁰ leverde in totaal zeven peer-reviewed empirische artikelen op waarin de effectiviteit van een interventie gericht op terugplaatsing wordt geëvalueerd (zie Figuur 2.1).¹⁴¹ Alle studies, op één na, zijn in de Verenigde Staten uitgevoerd.¹⁴² In slechts één studie wordt de effectiviteit van een ook in Nederland beschikbare en toegepaste interventie onderzocht: Parent Management Training Oregon Model (PMTO).¹⁴³ Achtereenvolgens zal eerst de evidentie uit de internationale literatuur worden besproken, inclusief een review naar losse programma-elementen, en daarna de evidentie met betrekking tot de in Nederland beschikbare interventies.¹⁴⁴

2.3.1 Evidentie voor effectiviteit interventies op basis van peer-reviewed artikelen

Een schematisch overzicht van de kenmerken van de geïnccludeerde studies is te vinden in Tabel 2.2. Van de zeven geïnccludeerde studies hebben drie studies een gerandomiseerde opzet (*Randomized Controlled Trial*; RCT), d.w.z. willekeurige toewijzing aan een interventiegroep of controlegroep die ‘standaard hulp’ ontving,¹⁴⁵ twee studies een quasi-experimentele opzet (waarbij gebruik gemaakt wordt van twee groepen, maar geen randomisatie plaatsvindt)¹⁴⁶ en twee studies een pre-post design zonder controlegroep (waarbij metingen voor en na de interventie worden gedaan, alleen bij de groep die de interventie krijgt).¹⁴⁷

¹⁴⁰ Luu e.a. 2022; Maltais e.a. 2019.

¹⁴¹ Zie Figuur 2.1.

¹⁴² Malvaso & Delfabbro 2020.

¹⁴³ Akin & McDonald 2018.

¹⁴⁴ Luu e.a. 2022.

¹⁴⁵ Akin & McDonald 2018; Trout e.a. 2020; Landsman e.a. 2014.

¹⁴⁶ Bruns e.a. 2012; Chambers e.a. 2019.

¹⁴⁷ Chinitiz e.a. 2017; Malvaso & Delfabbro 2020.

De leeftijdscategorieën van de geïncludeerde doelgroepen variëren van baby's en peuter,¹⁴⁸ tot kinderen in de basisschoolleeftijd en adolescenten.¹⁴⁹

De onderzochte interventies zijn ook divers van aard. Twee studies onderzochten een interventie **gericht op de ouder-kind relatie met gehechtheid en intergenerationeel trauma als focus**.¹⁵⁰

De onderzochte interventies bestaan uit **psychotherapie voor ouders en kinderen** en in de studie van Malvaso en Delfabbro werd aan families ook een casemanager toegewezen voor alledaagse uitdagingen.¹⁵¹ De bevindingen laten zien dat er in respectievelijk 66% en 86% van de gevallen sprake was van succesvolle familiehereniging na afloop van de interventie (er was geen controlegroep waarmee deze percentages vergeleken konden worden).¹⁵² Opmerkelijk is wel dat het percentage succesvolle familiehereniging in de studie van Chinitiz e.a. enkel berekend was op families die het gehele programma hadden doorlopen (42% van de families die met het programma waren gestart).¹⁵³ De mate van succesvolle familiehereniging was onbekend voor de families die eerder waren afgehaakt. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat beide studies van matige kwaliteit zijn, doordat een pre-post design zonder controlegroep werd gehanteerd.

Daarnaast wordt in drie studies een voornamelijk **oudergerichte interventie geëvalueerd**.¹⁵⁴ In de studie van Akin en McDonald wordt middels een RCT een interventie geëvalueerd die gericht is op het **versterken van ouderschapsvaardigheden middels een training (PMTO)**.¹⁵⁵ Kinderen van wie de ouders PMTO ontvingen, werden vaker herenigd (in 63% van de gevallen) met hun biologische ouders dan kinderen uit gezinnen die 'standaard hulp' ontvingen (in 56% van de gevallen). Het gaat hier om een klein effect (zie ook Tabel 2.2). Vergelijkbare resultaten worden gevonden in een quasi-experimentele studie die een oudergerichte interventie evalueert waarin **ouders van kinderen in pleegzorg werden gekoppeld aan ouders van kinderen die in het verleden pleegzorg succesvol hebben ontvangen en afgerond** ter ondersteuning, sturing en motivatie. De resultaten laten zien dat kinderen in de interventiegroep vaker werden teruggeplaatst dan kinderen die standaardzorg ontvingen, hoewel het ook hier gaat om een klein effect (62% vs 56%).¹⁵⁶ De derde, quasi-experimentele studie met een voornamelijk oudergerichte focus evalueert een **multidisciplinaire behandeling voor verslaafde ouders** van uit huis geplaatste kinderen.¹⁵⁷ De interventie richt zich op de verslaving en het verbeteren van de ouderschapsvaardigheden door middel van juridische maatregelen (de rechter is actief betrokken en kan belonen en straffen opleggen) en psychologische behandeling. Het onderzoek wijst uit dat de interventie effectief blijkt: kinderen in de interventiegroep werden significant vaker herenigd met hun biologische ouders (55%) dan kinderen in de controlegroep (29%).

¹⁴⁸ Bruns e.a. 2012; Chambers e.a. 2019; Chinitiz e.a. 2017.

¹⁴⁹ Akin & McDonald 2018; Landsman e.a. 2014 ; Malvaso & Delfabbro 2020; Trout e.a. 2020.

¹⁵⁰ Chinitiz e.a. 2017; Malvaso & Delfabbro 2020.

¹⁵¹ Malvaso & Delfabbro 2020.

¹⁵² Malvaso & Delfabbro 2020. Chinitiz e.a. 2017.

¹⁵³ Chinitiz e.a. 2017.

¹⁵⁴ Akin & McDonald 2018; Bruns e.a. 2012; Chambers e.a. 2019.

¹⁵⁵ Akin & McDonald 2018.

¹⁵⁶ Chambers e.a. 2012.

¹⁵⁷ Bruns e.a. 2012.

Trout e.a. evalueerden een oudergerichte interventie in combinatie met een interventie gericht op jongeren (die in residentiële zorg hadden gezeten) middels een RCT.¹⁵⁸ Ouders ontvingen een training gericht op het vergroten van hun **self-efficacy** (de overtuiging in staat te zijn de ouderrol succesvol te vervullen) en **empowerment betreffende het ouderschap en jongeren kregen een training gericht op verantwoordelijkheid en betrokkenheid aangaande school(taken)** om zo ook de kans op succesvolle terugkeer naar school te vergroten. Resultaten tonen een significant grotere kans (Odds Ratio = 3.05, percentages hereniging onbekend) voor de interventie versus de controlegroep om terug te keren in de gemeenschap (biologische ouders, primaire verzorger, voogd of zelfstandig wonen).

Tot slot onderzochten Landsman e.a. een interventie gericht op het **verbeteren van het netwerk van kinderen en het versterken van familiebanden door familieleden te identificeren en te betrekken bij het zorgtraject**.¹⁵⁹ In deze RCT wordt echter geen significant verschil gevonden in de kans op hereniging met de biologische ouder, adoptie of voogdijschap tussen de interventiegroep (in 29% van de gevallen) en de controlegroep (in 31% van de gevallen).

2.3.2 Systematische review naar programma-elementen

In een recente review is in kaart gebracht welke losse programma- of interventiecomponenten het meest bruikbaar lijken wanneer het gaat om interventies die gericht zijn op het bevorderen van hereniging.¹⁶⁰ In de review zijn enkel studies uitgevoerd in Angelsaksische landen meegenomen, waaronder de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Canada, Nieuw-Zeeland en Australië. De vraag is dus in hoeverre de conclusies uit deze review vertaald kunnen worden naar de Nederlandse setting. In totaal werden tien verschillende interventies geëvalueerd. Door middel van een systematische analyse van de programmabeschrijving van de interventies (content-analyse) werden sleutelwoorden en definities geëxtraheerd die werden toegepast om programmacomponenten binnen de interventies te duiden. De content-analyse resulteert in acht programmaelementen die hieronder per element kort worden toegelicht. Sommige elementen overlappen deels met elkaar.

1. *Bewustzijn van ouders vergroten*

Het doel van dit element is ouders bewuster maken van de behoeften en reacties van hun kind. Ouders worden hierbij aangemoedigd om het gedrag van hun kind te observeren en te reflecteren op hun eigen opvoedgedrag.

2. *Motivatie vergroten*

Het tweede element heeft betrekking op het versterken van de motivatie en betrokkenheid van ouders. Hiervoor werkt de hulpverlener aan het opbouwen van een positieve, ondersteunende relatie met de ouder, bijvoorbeeld door de ouder aan te moedigen om te reflecteren op diens eigen rol en waarden en de ouder meer zelfvertrouwen te geven.

¹⁵⁸ Trout e.a. 2020.

¹⁵⁹ Landsman e.a. 2014.

¹⁶⁰ Luu e.a. 2022.

3. *Doelen opstellen*

Ten derde wordt het stellen van doelen benoemd. De hulpverlener gaat hierin ondersteunend en gidsend te werk en stimuleert ouders zo om zelf doelen op te stellen.

4. *Ouder coaching*

Het element 'ouder coaching' kan op verschillende manieren worden vormgegeven in een interventie. Er kan bijvoorbeeld een rollenspel gespeeld worden waarbij interacties tussen ouder en kind in een veilige omgeving met de hulpverlener worden geoefend, maar ook kan gebruik worden gemaakt van video-feedback of andere vormen van coaching om de ouder beter te leren reageren op het kind.

5. *Oudertraining*

Onder het vijfde element, oudertraining, valt het verbeteren van de opvoedvaardigheden van ouders door positieve ouder-kind interacties te versterken. Ouders krijgen hierbij concrete informatie om hun opvoedvaardigheden te verbeteren.

6. *Rolmodellen*

Het gebruiken van rolmodellen overlapt met voorgaande twee elementen, maar gaat specifiek over het laten zien van goede voorbeelden aan de ouders (bijvoorbeeld van goede communicatiestrategieën of ouder-kind interacties) waarmee ze in hun eigen thuissituatie kunnen oefenen.

7. *Huiswerk voor ouders*

Een zevende element betreft het geven van huiswerk aan ouders, waarmee ze buiten de behandelsessies zelfstandig kunnen oefenen en kunnen toepassen wat tijdens de sessies is besproken.

8. *Ouders als partner betrekken*

Het laatste element is het minst goed onderzocht, maar lijkt op basis van de eerste onderzoeken ook een relevant programmelement. Bij dit element gaat het erom dat de pleegouders of hulpverleners de biologische ouders actief betrokken houden bij het dagelijkse leven van hun kind gedurende de uithuisplaatsing. In het proces naar terugplaatsing krijgen de biologische ouders hierbij tevens tips en feedback van de pleegouders of hulpverleners om de interactie met hun kind te verbeteren.

Alle elementen, op element 8 'Ouders als partner betrekken' na, maken onderdeel uit van interventies die zijn onderzocht met behulp van quasi- experimentele en experimentele onderzoeksdesigns. Het element waarin ouders als partner worden betrokken is enkel getest binnen een onderzoek met een pre-post design, wat geldt als een minder rigoureuus onderzoeksdesign met minder zeggingskracht dan (quasi-)experimenteel onderzoek.

2.3.3 Beschikbare interventies in Nederland gericht op het bevorderen van terugplaatsing

Naast bovenstaande internationale literatuur is via de Databank Effectieve Jeugdinterventies (DEJ) gezocht naar in Nederland beschikbare interventies die kunnen bijdragen aan het bevorderen van de kans op terugplaatsing. Hoewel er mogelijk meer interventies zijn die in de praktijk worden ingezet ten behoeve van dit doel, zijn in het huidige overzicht enkel interventies meegenomen die expliciet in de programmabeschrijving vermelden dat terugplaatsing een doel kan zijn. Uit de databank kwamen twee interventies naar voren: Intensief Ambulante

Gezinsbehandeling (IAG) en Multisysteem therapie (MST). Daarnaast is ook de PMTO meegenomen in het huidige overzicht. Hoewel in de PMTO-beschrijving die in de databank is opgenomen niet expliciet wordt gesproken over terugplaatsing als doel, kwam uit de internationale literatuurzoektocht een artikel naar voren waarin is onderzocht of PMTO bijdraagt aan het bevorderen van terugplaatsing (zie hierboven).¹⁶¹ Alle drie de interventies worden hieronder kort toegelicht, inclusief een reflectie op de huidige kennis over de effectiviteit van de interventie.

2.3.3.1 Intensief Ambulante Gezinsbehandeling (IAG)

IAG is een intensieve, ambulante behandeling gericht op gezinnen met meervoudige en complexe problemen waarbij de hulpverlening moeilijk binnenkomt, en heeft als doel dat kinderen thuis kunnen blijven wonen of kunnen terugkeren naar huis.¹⁶² De behandeling kan voor alle leeftijden worden ingezet en is gericht op het verminderen van gedragsproblemen bij het kind, het versterken van de opvoedvaardigheden van ouders en het betrekken van het netwerk van het gezin. IAG wordt meestal geboden over een periode van ongeveer een half jaar, waarin twee sessies per week plaatsvinden. De behandeling bestaat uit drie fasen. In de eerste fase, de startfase (4-6 weken), wordt gewerkt aan het opbouwen van een behandelrelatie, het opstellen van doelen en het in kaart brengen van de krachten en zwaktes van het gezin. Deze fase wordt opgevolgd door de veranderingsfase (10-14 weken), waarin aan de opgestelde doelen wordt gewerkt. Tot slot volgt de afbouw- en afscheidsfase (6-8 weken), waarbij het gezin wordt gestimuleerd de geleerde vaardigheden en technieken vast te houden. De interventie is door het NJI beoordeeld als 'effectief volgens eerste aanwijzingen'. Verschillende, vooral quasi-experimentele, studies hebben laten zien dat de gedragsproblemen van kinderen en de opvoedbelasting van ouders afnemen.¹⁶³ Er is echter niet specifiek onderzocht in welke mate IAG bijdraagt aan het bevorderen van terugplaatsing.

2.3.3.2 Multisysteem therapie (MST)

MST is een intensieve interventie gericht op gezinnen met jongeren tussen de 10-18 jaar die dusdanig ernstige gedragsproblemen laten zien dat uithuisplaatsing dreigt.¹⁶⁴ De interventie heeft als doel de gedragsproblemen van de jongeren te verminderen en het gezin te versterken zodat een uithuisplaatsing voorkomen of verkort kan worden. Met de MST wordt gedurende 4-5 maanden zeer intensieve hulp geboden en is 24/7 een therapeut beschikbaar voor het gezin. Er wordt ingezet op het stimuleren van het probleemoplossend vermogen van het gezin, het versterken van de opvoedvaardigheden van de ouders en het betrekken van het netwerk van het gezin. Een meta-analyse waarin al deze onderzoeken zijn samengenomen, laat zien dat MST bijdraagt aan het verminderen van gedragsproblemen, recidive, middelenmisbruik en gezinsproblematiek. Ook is specifiek aangetoond dat de kans op uithuisplaatsing wordt verkleind door inzet van de MST.¹⁶⁵ In de DEJ is MST dan ook erkend als: effectief volgens goede

¹⁶¹ Akin & McDonald 2018.

¹⁶² Van Rooijen 2019.

¹⁶³ Zie bijvoorbeeld: Damen e.a. 2019.

¹⁶⁴ Van der Stouwe e.a. 2014.

¹⁶⁵ Van der Stouwe e.a. 2014.

aanwijzingen. Ook voor de MST geldt echter dat niet is onderzocht of de kans op terugplaatsing wordt vergroot.

2.3.3.3 Parent Management Training Oregon Model (PMTO)

PMTO is specifiek gericht op (pleeg)ouders van kinderen in de basisschoolleeftijd die externaliserend probleemgedrag laten zien. PMTO bestaat uit ongeveer 15-25 individuele sessies met de (pleeg)ouder, waarin wordt gewerkt aan het inzetten van effectieve opvoedstrategieën. In verschillende internationale RCTs is aangetoond dat PMTO bijdraagt aan het verminderen van gedragsproblemen bij kinderen. Twee Nederlandse RCTs hebben echter geen significante effecten gevonden van PMTO.¹⁶⁶ Eén van deze studies was gericht op pleeggezinnen¹⁶⁷ en de andere studie was gericht op biologische gezinnen waarin sprake was van externaliserend probleemgedrag bij het kind, maar niet per se een risico op uithuisplaatsing speelde.¹⁶⁸ Deze bevindingen laten zien dat wanneer een interventie effectief wordt bevonden in internationaal onderzoek, er niet zonder meer vanuit gegaan kan worden dat de interventie ook in Nederland effectief zal zijn en gedegen onderzoek in de Nederlandse context dus essentieel is.

Zoals eerder beschreven, komt uit de internationale literatuur één onderzoek dat is uitgevoerd in de Verenigde Staten naar voren, dat aantoont dat PMTO de kans op terugplaatsing vergroot.¹⁶⁹ Deze bevindingen zijn veelbelovend. Een belangrijke kanttekening is echter dat onduidelijk is in hoeverre deze bevindingen ook gevonden zouden worden in Nederland – gezien de niet-significante uitkomsten van eerdere studies naar PMTO in Nederland.

2.4 Conclusie

Al met al is er dus enige evidentie voor bestaande interventies die de kans op terugplaatsing vergroten. De onderzochte interventies in de internationale literatuur, gepubliceerd sinds 2011, zijn divers van aard en richten zich op de ouder-kind relatie met gehechtheid en/of trauma als focus, enkel op ouderschapsvaardigheden, een combinatie van een ouderschapsvaardigheidstraining en een ontwikkelingsgerichte training voor het kind of op het versterken van het familienetwerk rondom het kind. De meeste onderzochte interventies zijn effectief in het vergroten van de kans op hereniging, behalve de interventie die gericht was op het versterken van het netwerk. Een duidelijk patroon, waarin sommige typen interventies effectiever zijn dan andere, is vooralsnog niet te ontdekken. Daarnaast is het mogelijk dat vooral studies met significante resultaten worden gepubliceerd (*publication bias*) en kent een aantal van de geïncludeerde studies methodologische beperkingen (zoals het niet hebben van een gerandomiseerde controlegroep), wat het trekken van eenduidige conclusies belemmert.

Deze bevindingen lijken overeen te komen met de meta-analyse naar de effectiviteit van interventies op de kans op terugplaatsing van Maltais e.a., waarin studies vanaf 1989 zijn

¹⁶⁶ Maaskant e.a. 2017; Thijssen e.a. 2016.

¹⁶⁷ Maaskant e.a. 2017.

¹⁶⁸ Thijssen e.a. 2016.

¹⁶⁹ Akin & McDonald 2018.

geïnccludeerd.¹⁷⁰ De meta-analyse includeerde acht studies naar de effectiviteit van interventies die (onder andere) gericht zijn op het verhogen van de betrokkenheid van ouders. Resultaten laten zien dat de interventies gemiddeld genomen inderdaad effectief zijn in het verhogen van die betrokkenheid, en dat geldt met name voor programma's die een focus op het gezin hebben in plaats van op het individu. Ook is het totale effect (van alle studies samengenomen) op hereniging significant, al ging het om een klein effect. Op basis van een recente review kunnen wel enkele interventie-elementen geïdentificeerd worden die overlappen tussen verschillende bestaande interventies, zoals het bewustzijn en de motivatie van ouders vergroten en het versterken van ouderschapsvaardigheden door een training.¹⁷¹ Deze elementen bieden mogelijk relevante aanknopingspunten voor de klinische praktijk en zouden systematisch onderzocht kunnen worden op hun effectiviteit.

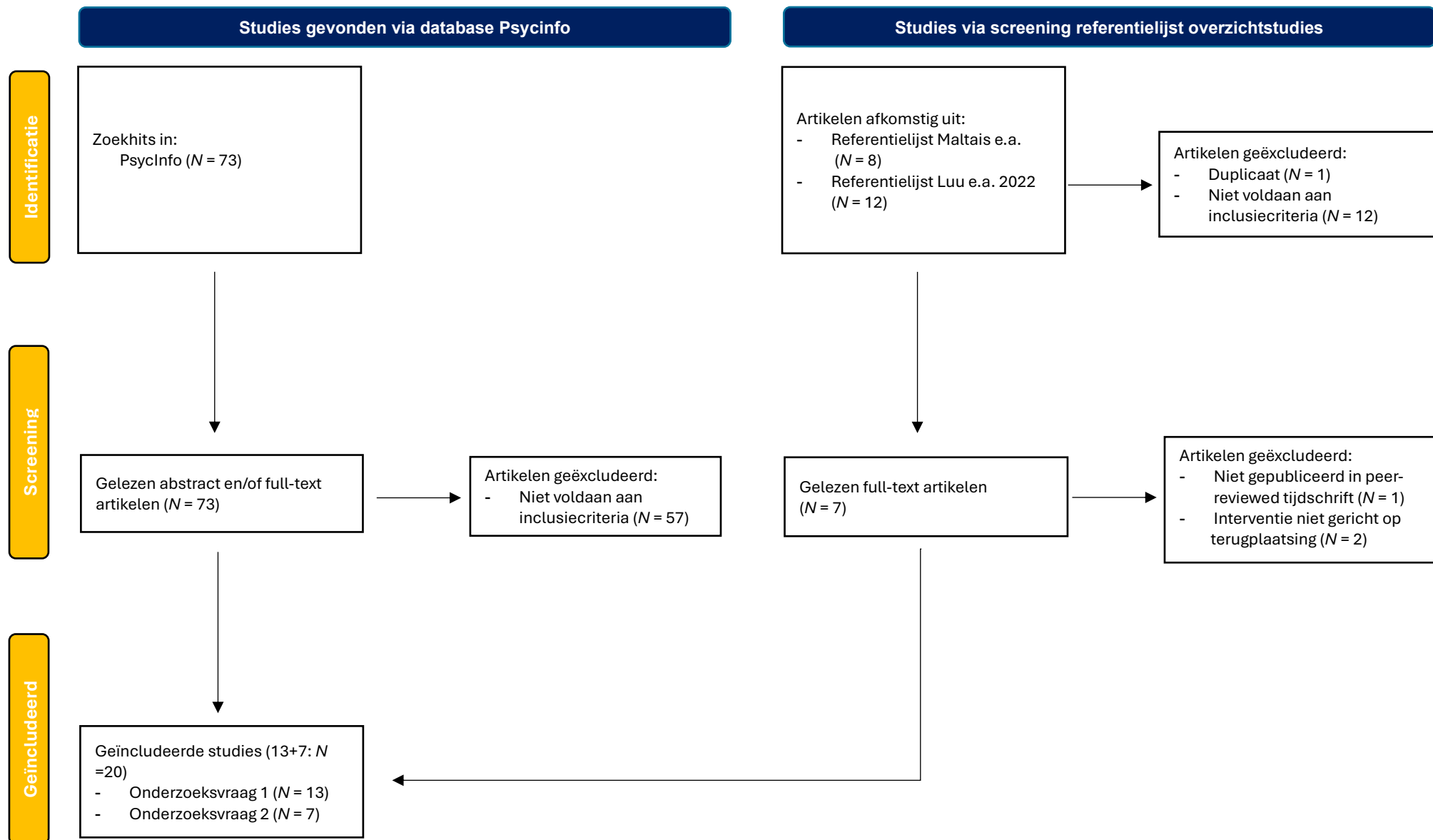
In Nederland zijn drie interventies beschikbaar waarvan bekend is dat ze kunnen worden ingezet ten behoeve van het bevorderen van terugplaatsing. Voor alle drie de interventies geldt echter dat nog niet specifiek en/of niet in Nederland is onderzocht in hoeverre de interventies daadwerkelijk bijdragen aan het vergroten van de kans op terugplaatsing. De interventies zijn voor een bredere doelgroep bedoeld en zijn dan ook vaker in een andere context onderzocht. Meer gedegen onderzoek naar effectieve interventies en interventie-elementen op het gebied van het bevorderen van terugplaatsing verdient dus de aanbeveling. Daarbij dient zowel gekeken te worden naar de effectiviteit van de interventie op zichzelf (dus is het beoogde doel van de interventie, zoals het bevorderen van de ouder-kindinteractie, bereikt?) als de vraag of terugplaatsing daadwerkelijk vaker gerealiseerd wordt. Ook zou het de sterke aanbeveling krijgen om follow-up metingen uit te voeren waarmee gemonitord wordt of de terugplaatsing duurzaam is (dat wil zeggen: dat het kind niet opnieuw uit huis geplaatst wordt). Daarmee kan een genuanceerd beeld gecreëerd worden van de mate waarin de interventie terugplaatsing op adequate wijze bevordert.

¹⁷⁰ Maltais e.a. 2019.

¹⁷¹ Luu e.a. 2022.

Figuur 2.1.

Stroomdiagram geïncludeerde studies

Tabel 2.1.

Aantal effectgroottes en studies (tussen haakjes) per factor.

	Alle studies			Vlaams-Nederlandse studies			Conclusie
	Positief	Negatief	NS*	Positief	Negatief	NS*	
Kenmerken van het kind							
Leeftijd	7 (6)	7 (4)	3 (3)	0	2 (1)	2 (2)	Gemengde bevindingen
Geslacht (meisje)	1 (1)	0	10 (9)	0	0	3 (3)	Geen effect
Etniciteit (blank/Caucasian)	2 (2)	3 (2)	11 (8)	0	0	3 (3)	Geen effect
Psychische en gedragsproblemen bij aanvang of als reden voor plaatsing	2 (1)	0	4 (3)	0	0	4 (3)	Geen effect
Psychische en gedragsproblemen tijdens plaatsing	0	6 (4)	4 (3)	0	3 (2)	1 (1)	Gemengde bevindingen, neigt naar negatief effect
Gezondheidsproblemen of beperking	0	2 (2)	6 (2)	0	0	2 (2)	Gemengde bevindingen, neigt naar geen effect
Kenmerken van biologische ouder(s)							
Middelenmisbruik	1 (1)	6 (6)	14 (5)	0	1 (1)	7 (2)	Gemengde bevindingen, met name negatief en niet significant
Psychische problematiek	0	3 (3)	4 (3)	0	0	3 (2)	Gemengde bevindingen, zowel negatief als niet significant
Verstandelijke beperking biologische ouders	0	0	3 (2)	0	0	2 (1)	Geen effect, beperkt bewijs
Detentie	1 (1)	0	14 (5)	0	0	8 (2)	Geen effect
Slachtofferschap kindermishandeling	0	0	3 (2)	0	0	2 (1)	Geen effect, beperkt bewijs
Kenmerken biologisch gezin							
Armoede en werkloosheid	1 (1)	5 (4)	2 (1)	0	2 (1)	2 (1)	Negatief effect, minder duidelijk in Vlaamse studie
Huisvestingsproblemen	1 (1) (tov verwaarlozing)	3 (3)	4 (2)	0	1 (1)	3 (1)	Gemengde bevindingen, met name negatief en niet significant
Alleenstaand ouderschap	0	2 (2)	2 (1)	0	0	2 (1)	Gemengde bevindingen, zowel negatief als niet significant

Opvoedingsgerelateerde factoren							
Beperkte opvoedingscapaciteiten	2 (1) (tov verwaarl ozing)	2 (2)	1 (1)	0	1 (1)	1 (1)	Gemengde bevindingen
Kindermishandeling	9 (5)	13 (8)	24 (8)	0	2 (1)	8 (3)	Gemengde bevindingen, in VL/NL met name geen effect
Kenmerken van het pleeggezin							
Plaatsing in netwerkzorg	6 (5)	6 (3)	3 (3)	0	1 (1)	2 (2)	Gemengde bevindingen
Plaatsing broertjes en zusjes in zelfde gezin	3 (2)	0	2 (2)	0	0	1 (1)	Gemengde bevindingen, met name positief en niet significant, beperkt bewijs
Aanwezigheid andere kinderen in pleeggezin	0	0	2 (2)	0	0	2 (2)	Geen effect, beperkt bewijs
Aanwezigheid biologische kinderen pleegouders	1 (1)	0	1 (1)	1 (1)	0	1 (1)	Gemengde bevindingen, met name positief en niet significant, beperkt bewijs
Hulpverleningsfactoren							
Gebruik van hulpverlening	2 (2)	4 (3)	4 (2)	1 (1)	2 (1)	3 (1)	Gemengde bevindingen
Procesgerelateerde factoren							
Eerdere plaatsingen	0	4 (3)	7 (5)	0	0	4 (3)	Gemengde bevindingen, neigt naar geen effect
Contact met biologische ouders	5 (4)	0	3 (2)	2 (2)	0	1 (1)	Gemengde bevindingen, neigt naar positief effect
Vrijwillige basis	2 (2)	0	3 (3)	1 (1)	0	2 (2)	Gemengde bevindingen, met name positief en niet significant

NB. Alleen factoren waarover twee of meer studies rapporteerden zijn in deze tabel meegenomen.

NS = Niet significant

Tabel 2.2.

Overzicht geïncludeerde interventiestudies en resultaten met betrekking tot terugplaatsing.

Auteurs en jaartal	Titel	Doel	Studiedesign	Soort interventie	Steekproef	Type plaatsing	Resultaat
Akin & McDonald (2018)	Parenting intervention effects on reunification: A randomized trial of PMTO in foster care	Evaluëren van het interventie-effect van PMTO op de hereniging van ouders en hun kinderen met gedragsproblemen	Randomized controlled trial	Parent Management Treatment Oregon (PMTO) <i>Interventie gericht op het ouders aanleren van vijf centrale oudervaardigheden: positieve betrokkenheid, opbouwen van vaardigheden, supervisie, probleemoplossend vermogen en passende discipline.</i>	Interventiegroep <i>n</i> =461 Controlegroep <i>n</i> =457 Leeftijdssrange: 3-16 jaar Gemiddelde leeftijd (SD): INT: 11,6 (4,1) jaar CON: 11,9 (4,3) jaar	Pleegzorg	Interventiegroep had 1,12 keer meer kans op terugplaatsing (62,7% vs. 55,8%), 151 dagen minder in zorg voor interventiegroep in vergelijking met de controlegroep. Beide bevindingen waren significant.
Bruns e.a. (2012)	Effects of a Multidisciplinary Family Treatment Drug Court on Child and Family Outcomes: Results of a Quasi-Experimental Study	Evaluëren van het effect van FTDC's	Quasi-experimenteel design	Family treatment drugs court (FTDC) <i>Multidisciplinaire (juridisch, een GGZ) oudergerichte behandeling van uit huis geplaatste kinderen van verslaafde ouders.</i>	Interventiegroep <i>n</i> =76 Controlegroep <i>n</i> =76 Gemiddelde leeftijd (SD) INT: 2,9 (4,2) jaar CON: 3,3 (4,5) jaar	Pleegzorg (formeel en informeel) Residentiële zorg	De interventiegroep had 1,9 keer meer kans op terugplaatsing (55% vs. 29%) en was minder dagen uit huis dan controlegroep (476 vs 689 dagen; beide waren significant)

Chambers e.a. (2019)	Outcomes of the Iowa Parent Partner Program evaluation: reunification and re-entry into foster care	Evaluëren van de mate waarin het Iowa Parent Partner Program de beoogde kind en familie uitkomsten realiseert/bereikt (duur van uithuisplaatsing, hereniging en opnieuw uithuisplaatsing binnen 12 en 24 maanden)	Quasi-experimenteel design	Iowa Parent Partner Program <i>Ouders van kinderen in pleegzorg worden gekoppeld aan ouders van kinderen die in het verleden pleegzorg hebben ontvangen en succesvol hebben afgrond (Partner ouders) voor ondersteuning, sturing motivatie en hoop.</i>	Interventiegroep n=500 Controlegroep n=500 Gemiddelde leeftijd kinderen INT: 2,1 jaar CON:1,8 jaar	Uithuisgeplaatst door de jeugdbescherming met als reden verwaarlozing, drugs- of alcoholmisbruik door ouders	Kans op terugplaatsing 1,12 keer hoger in interventiegroep (62,4%) dan controlegroep (55,8%), dit verschil was significant. Duur uithuisplaatsing verschilde niet tussen de groepen (466 versus 459 dagen).
Chinitiz e.a. (2017)	Improving outcomes for babies and toddlers in child welfare: A model for infant mental health intervention and collaboration	Evaluëren van het effect van CPP op hereniging	Pre-post test (zonder controlegroep)	Child Parent Psychotherapy (CPP) <i>Een interventie, gericht op hechting, ouder-kind interactie en het verwerken van traumatische gebeurtenissen die tot hechtingsproblematiek hebben geleid.</i>	Biologische ouder-kind paren n=142, waarvan 59 volledig programma (26 sessies) doorlopen Kinderen < 3 jaar oud bij aanmelding.	67% van de kinderen in Pleegzorg. Rest onbekend.	86% (n=35) van de ouders die het gehele programma doorliepen werd herenigd met hun kind. Informatie over ouders die niet het gehele programma doorliepen ontbreekt.
Landsman e.a. (2014)	Results from a family finding experiment	Bepalen van de effectiviteit van family-finding services op duurzaamheid/stabiliteit binnen een gezin van kinderen in pleegzorg en hun ouders.	Randomized controlled trial	Intensive family finding services <i>Intensief ondersteuningsprogramma voor, tijdens en na hereniging binnen de jeugdzorg gericht op het verbeteren van het</i>	Interventiegroep n=125 Controlegroep n=118	Formele en informele pleegzorg, adoptie, residentiele zorg (groep of detentie)	Kans op hereniging verschilde niet significant tussen controle (33,1%) en interventiegroep (28,8%).

				<i>familienetwerk om kinderen heen door familieleden te identificeren en te betrekken bij het zorgproces.</i>	Gemiddelde leeftijd kinderen (SD) INT: 9,41 (5,24) jaar CON:10,24 (5,71) jaar		
Malvaso & Delfabbro (2020)	Description and evaluation of a trial program aimed at reunifying adolescents in statutory long-term out-of-home care with their birth families: The adolescent reunification program	Bepalen van effectiviteit van ARP in termen van familie functioneren en hereniging.	Mixed methods zonder controlegroep	Adolescent Reunification Program (ARP) <i>Combinatie van probleemoplossingsgericht casemanagement voor families en therapeutische interventie gericht op verbeteren ouder-kind relatie met gehechtheid en intergenerationeel trauma als focus.</i>	<i>n</i> =36 families (met in totaal <i>n</i> =46 jongeren) Leeftijdswaarde niet genoemd. Enkel dat het om jongeren gaat die uit huis zijn geplaatst.	Wettelijke uithuisplaatsing	In 66% van de gevallen succesvolle familiehereniging van minimaal zes maanden
Trout e.a. (2020)	On the Way Home: Promoting Caregiver Empowerment, Self-Efficacy, and Adolescent Stability during Family Reunification following Placements in Residential Care	Evalueren van het programma effect van On The Way Home op familie empowerment, self-efficacy van de verzorger(s), plaatsingsstabiliteit en terugkeer naar/betrokkenheid van school	Randomized controlled trial	On The Way Home <i>Interventie is een combinatie van vaardigheidstraining voor ouders gericht op self-efficacy en empowerment, Check&Connect (jongeren met een verhoogd risico extra ondersteunen) en het vergroten van het gevoel betrokkenheid van kinderen met betrekking tot school(taken)</i>	Interventiegroep <i>n</i> =98 controlegroep <i>n</i> =89 Gemiddelde leeftijd (SD) INT: 15,45 (1,58) jaar CON: 15,39 (1,36) jaar	Residentiele zorg (groep)	Significant grotere kans op stabiliteit van plaatsing in de gemeenschap (biologische ouder, primaire verzorger voogd of onafhankelijk wonen) in interventie versus controlegroep (OR = 3,05)

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Hoofdstuk 3

Juridisch literatuuronderzoek

Mariëlle Bruning & Jolien van Boven

Hoofdstuk 3 Juridisch literatuuronderzoek

In dit deel van het literatuuronderzoek gaan wij in op de juridische context van uithuisplaatsingen. De resultaten uit dit deelonderzoek zijn nodig om onderzoeksvraag 1c te beantwoorden:

Welke juridische uitgangspunten zijn uit de juridische literatuur en wet- en regelgeving af te leiden over de beslissing tot uithuisplaatsing en de uitvoering van de uithuisplaatsing?

In het eerste deel van dit hoofdstuk zullen wij allereerst uitgangspunten presenteren die gelden voor uithuisplaatsingen die uit internationale standaarden voortvloeien (par. 3.1). Daarna zullen wij ingaan op uitgangspunten die uit nationale wet- en regelgeving volgen (par. 3.2). Dit deel is gebaseerd op relevante literatuur over mensen- en kinderrechtenstandaarden die betrekking hebben op uithuisplaatsingen en nationale wet- en regelgeving waaruit verschillende uitgangspunten zijn af te leiden.

3.1 Internationaal kader

3.1.1 Inleiding

Uit internationale mensen- en kinderrechtenstandaarden vloeien verschillende verplichtingen voort waaraan uithuisplaatsingen moeten voldoen. Met name van belang zijn het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM),¹⁷² het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR)¹⁷³ en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK).¹⁷⁴ Deze verdragen zijn geratificeerd door Nederland en daarmee van toepassing op uithuisplaatsingen. Het IVRK is het belangrijkste kinderrechtdocument en wordt bovendien gebruikt als rechtsbron ten behoeve van de interpretatie van het EVRM.¹⁷⁵ Hoewel het IVRK geen internationale blauwdruk bevat voor de inhoud en de organisatie van de nationale kinderbescherming, bevat het aanknopingspunten en bepalingen die van belang zijn voor beantwoording van de vraag of een wet of de uitvoering van een wet in overeenstemming is met de letter en geest van het IVRK.¹⁷⁶

Daarnaast zijn de *Guidelines for the Alternative Care of Children* van belang. Deze richtlijnen, die zijn verwelkomd door de Verenigde Naties, zijn opgesteld ter bevordering van het IVRK en relevante bepalingen van andere internationale instrumenten betreffende de bescherming en het welzijn van kinderen van wie de ouder(s) het ouderlijk gezag is ontnomen of dreigt te worden ontnomen.¹⁷⁷ Tot slot heeft het VN-Kinderrechtencomité, dat toeziet op de naleving van het IVRK door verdragstaten, enkele General Comments uitgebracht die van belang zijn voor uithuisplaatsingen. Deze General Comments bevatten beschouwingen, meningen en interpretaties van één of meer artikelen van het IVRK. De interpretaties zijn niet juridisch bindend,

¹⁷² *Trb.* 1951, 154.

¹⁷³ *Trb.* 1969, 99.

¹⁷⁴ *Trb.* 1990, 170.

¹⁷⁵ Kilkelly 2014, p. 193-210.

¹⁷⁶ Bruning & Doek 2021; Doek 2013, p. 23; Doek 2008, p. 30.

¹⁷⁷ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 2.

maar wel gezaghebbend. Daarom mag van verdragstaten worden verwacht dat ze rekening houden met de inhoud van General Comments bij de toepassing van het IVRK.¹⁷⁸

3.1.1 Beslissing tot uithuisplaatsing

Met betrekking tot de beslissing om een kind uit huis te plaatsen is het recht op bescherming van het *family life* (artikel 8 EVRM, 16 IVRK en 17 IVBPR) van groot belang.¹⁷⁹ Uitgangspunt van het IVRK en het EVRM is dat kinderen en ouders bij elkaar horen (zie ook artikel 9 en 18 IVRK) en dat verdragsstaten positieve verplichtingen hebben om scheidingen tussen ouders en kinderen zoveel mogelijk te voorkomen.¹⁸⁰ In de preambule van het IVRK wordt genoemd dat “aan het gezin, als de kern van de samenleving en de natuurlijke omgeving voor de ontplooiing en het welzijn van al haar leden en van kinderen in het bijzonder, de nodige bescherming en bijstand dient te worden verleend (...)” en “dat het kind, voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn of haar persoonlijkheid, dient op te groeien in een gezinsomgeving (...)”.¹⁸¹

Fundamentele onderdelen van het recht op bescherming van het familieleven zijn de verzorging en opvoeding en het wederzijds genot van elkaars gezelschap door ouders en kinderen.¹⁸² Een uithuisplaatsing raakt direct aan deze fundamentele onderdelen. Bovendien raakt een uithuisplaatsingsbeslissing aan het ouderlijk gezag en is het daarmee een inmenging in het recht op familieleven van ouders en kinderen. Uithuisplaatsingen vallen onder de reikwijdte van artikel 8 EVRM, 16 IVRK en 17 IVBPR. Dit brengt met zich mee dat een uithuisplaatsing een uiterst middel moet zijn.

Uit de relevante internationale standaarden vloeit voort dat uithuisplaatsingen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen, oftewel: alternatieve zorg voor kinderen moet noodzakelijk zijn. Zo is in de *Guidelines for the Alternative Care of Children* als uitgangspunt benadrukt dat “*the family being the fundamental group of society and the natural environment for the growth, well-being and protection of children, efforts should primarily be directed to enabling the child to remain in or return to the care of his/her parents*”.¹⁸³ Het eerste deel van dit document gaat uitvoerig in op het stimuleren van ouderlijke zorg en het voorkomen van een scheiding van het gezin. Vervolgens wordt uitgebreid ingegaan op het streven naar het herenigen van ouders en kinderen na een uithuisplaatsing.¹⁸⁴

¹⁷⁸ Doek 2020, par. 1.1.

¹⁷⁹ In het Engels wordt de term ‘family life’ gebruikt. In het Nederlands worden de termen ‘gezinsleven’ en ‘familieleven’ gebruikt. Met ‘gezinsleven’ wordt in de regel bedoeld op de familiebanden met leden binnen een gezin, zoals tussen een kind en diens ouders en broers of zussen. ‘Familieleven’ kan een bredere betekenis hebben, omdat hier ook banden met grootouders of ooms en tantes onder kunnen vallen. In deze bijdrage wordt de term ‘familieleven’ gebruikt als vertaling van ‘family life’, waar zowel het gezins- als het familieleven onder vallen.

¹⁸⁰ Van der Zon 2020, p. 67.

¹⁸¹ Preambule IVRK.

¹⁸² Van der Zon 2020, p. 88-89. De Jong & Blauwhoff 2018, art. 8 EVRM, aant. 9 (online, bijgewerkt op 30 oktober 2018).

¹⁸³ Guidelines for the Alternative Care of Children, par. 3.

¹⁸⁴ Guidelines for the Alternative Care of Children, par. 32-52. In 2019 wordt opnieuw onderstreept dat uithuisplaatsingen als laatste redmiddel moeten worden gebruikt en dat het doel van een uithuisplaatsing is om een kind weer thuis te plaatsen; residentiele plaatsingen moeten zoveel mogelijk worden vervangen

3.1.2.1 Materiële verplichtingen

Een inmenging in het familieleven is op grond van artikel 8 lid 2 EVRM slechts gerechtvaardigd als de maatregel bij wet is voorzien, een geoorloofd doel dient en in een democratische samenleving noodzakelijk is. Het vereiste dat een uithuisplaatsing ‘bij wet moet zijn voorzien’ betekent volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (verder: EHRM) niet dat in de wet gedetailleerd moet zijn omschreven wanneer tot een uithuisplaatsing mag worden beslist. Integendeel, het EHRM geeft aan dat een ruim omschreven rechtsgrond die om nadere interpretatie vraagt, juist kan dienen om snel in te grijpen in situaties waarin kinderen door de overheid beschermd moeten worden tegen een onveilige leefsituatie.¹⁸⁵ Dat betekent dat er enige beoordelingsruimte mag zijn voor interpretatie over de noodzaak voor een (verlenging van een) uithuisplaatsing. Voor wat betreft het geoorloofde doel staat bij uithuisplaatsingen het doel centraal om de ontwikkelingsbelangen van kinderen te beschermen. Voor wat betreft het noodzakelijkheids criterium moet worden voldaan aan de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit.¹⁸⁶ Het vereiste van subsidiariteit houdt kort gezegd in dat er een noodzaak moet bestaan tot een uithuisplaatsing omdat het kind thuis laten wonen – dus lichter ingrijpen in het gezinsleven – niet of niet meer haalbaar is. Het vereiste van proportionaliteit houdt in dat de inzet van de uithuisplaatsing proportioneel is, waarbij onder meer gekeken kan worden naar de afstand tot het oorspronkelijke gezin, het soort uithuisplaatsing en de duur van de uithuisplaatsing. Hieronder gaan we nader in op het noodzakelijkheids criterium, wat doorgaans als belangrijkste criterium centraal staat in beslissingen van het EHRM.

Het belangrijkste criterium dat voortvloeit uit art. 8 lid 2 EVRM is zoals gezegd het noodzakelijkheids criterium: de uithuisplaatsing van het kind moet noodzakelijk zijn. Daarbij maakt het EHRM bij beslissingen over uithuisplaatsingen een strikt onderscheid tussen enerzijds de beslissing om een kind uit huis te plaatsen, en anderzijds beslissingen die volgen op die uithuisplaatsing. Verdragsstaten krijgen bij een beslissing tot een uithuisplaatsing van het EHRM een grote beoordelingsruimte (*margin of appreciation*), aangezien er volgens het EHRM in de verdragsstaten verschillend wordt gedacht over de noodzaak om in te grijpen in het gezin.¹⁸⁷ Bij deze beslissing beoordeelt het EHRM vooral of de beslissing zorgvuldig tot stand is gekomen en of alle betrokkenen voldoende zijn betrokken bij de beslissing.

Als het gaat om beslissingen die volgen op de uithuisplaatsing, bijvoorbeeld een beslissing over de vraag waar het kind komt te wonen of hoeveel contact er met de ouders is, geeft het EHRM aan verdragsstaten een veel beperktere beoordelingsruimte. Daarbij geeft het EHRM telkens aan dat het doel van een uithuisplaatsing in beginsel is om het gezin te herenigen.

Voor het noodzakelijkheids criterium geldt dat het EHRM kijkt of er ‘*relevant and sufficient reasons*’ zijn voor een uithuisplaatsing, waarbij de beoordelingsruimte zoals gezegd voor de verdragsstaten groot is.¹⁸⁸ Over de jaren heen heeft het EHRM een groot aantal redenen voor

door plaatsingen in een gezinsomgeving; zie UN General Assembly Resolution 18 December 2019, A/RES/74/133.

¹⁸⁵ Bruning & Van der Zon 2013, p. 504.

¹⁸⁶ De Jong & Blauwhoff 2018, art. 8 EVRM, aant. 7.1 en 9 (online, bijgewerkt op 30 oktober 2018).

¹⁸⁷ Bruning & Van der Zon 2022, p. 8.

¹⁸⁸ Fenton-Glynn 2021, p. 314-316; Van der Zon 2020, p. 72-73.

uithuisplaatsing toegestaan onder artikel 8 EVRM,¹⁸⁹ waaronder fysieke of emotionele mishandeling,¹⁹⁰ vermoedens van seksueel misbruik,¹⁹¹ verwaarlozing,¹⁹² het achterwege laten van een noodzakelijke medische behandeling,¹⁹³ het ontbreken van opvoedkundige vaardigheden,¹⁹⁴ het gebruik van lichamelijke straffen¹⁹⁵ en drugsverslaving.¹⁹⁶

In de afgelopen jaren heeft het EHRM in de jurisprudentie over uithuisplaatsingen een vaste lijn ontwikkeld ten aanzien van positieve verplichtingen voor verdragsstaten om te kunnen aantonen dat zij voldoende adequate stappen hebben ondernomen om gezinnen intact te laten en alternatieven hebben overwogen voordat een kind uit huis is geplaatst.¹⁹⁷ Deze positieve verplichtingen heeft het EHRM vooral gekoppeld aan gezinnen die in moeilijke sociaaleconomische omstandigheden leven terwijl geen sprake is van situaties van kindermishandeling. Armoede of een handicap bieden onvoldoende legitimatie voor een gedwongen uithuisplaatsing. Zo mogen financiële omstandigheden volgens het EHRM nooit de enige reden voor een uithuisplaatsing zijn en hebben verdragsstaten de positieve verplichting tot het bieden van opvoedondersteuning.¹⁹⁸

Van der Zon stelt dat een uithuisplaatsing op grond van relevante mensen- en kinderrechtenstandaarden vanuit het perspectief van de belangen van het kind noodzakelijk is wanneer wordt voldaan aan vier criteria. Ten eerste moet het handelen (of nalaten) van ouders daadwerkelijk schadelijk zijn voor de ontwikkeling van het kind. Voor de beoordeling van dit criterium moeten gegevens over de ontwikkeling van het kind beschikbaar zijn. Vervolgens moeten deze gegevens worden geduid aan de hand van gedragswetenschappelijke kennis over de ontwikkeling van kinderen. Het enkele feit dat een kind ergens anders beter af zou zijn, kan een uithuisplaatsing volgens het EHRM niet rechtvaardigen.¹⁹⁹ Ten tweede moet de uithuisplaatsing effectief antwoord kunnen bieden op de gestelde problemen. Hiervoor moeten de problemen en oorzaken ervan in kaart worden gebracht. Als de reden voor uithuisplaatsing niet bij de ouder ligt, dan is een scheiding van kinderen en hun ouders volgens het EHRM niet gerechtvaardigd.²⁰⁰ Ten derde moet worden afgewogen welke impact de maatregel op ouders en kinderen zou hebben. Dat betekent dat de lidstaat moet kunnen laten zien dat er een zorgvuldige beoordeling is gemaakt van de impact die de beslissing heeft op alle betrokken gezinsleden. In ieder geval wordt aangenomen dat de impact van een beslissing tot uithuisplaatsing groter is wanneer het gaat om een spoed uithuisplaatsing, wanneer ouders of het kind niet gehoord zijn voorafgaand aan de

¹⁸⁹ Bruning & Van der Zon 2022, p. 12.

¹⁹⁰ EHRM 16 juni 2010, appl. no. 28680/06 (*A.D. en O.D./Verenigd Koninkrijk*), EHRM 16 juni 2002, appl. no. 56547/00 (*P.C. en S./Verenigd Koninkrijk*).

¹⁹¹ EHRM 26 september 2006, appl. no. 36065/97 (*H.K./Finland*); EHRM 14 januari 2003, appl. no. 27751/95 (*K.A./Finland*).

¹⁹² EHRM 6 oktober 2015, appl. no. 58455/13 (*N.P./Moldavië*).

¹⁹³ EHRM 8 januari 2009, appl. no. 32147/04 (*Kuimov/Rusland*), in deze zaak ging het om een behandeling vanwege hondsdoelheid.

¹⁹⁴ EHRM 26 februari 2002, appl. no. 46544/99 (*Kutzner/Duitsland*).

¹⁹⁵ EHRM 22 maart 2018, appl. nos. 68125/14 en 72204/14 (*Wetjen e.a./Duitsland*).

¹⁹⁶ EHRM 25 februari 2020, appl. no. 68868/14 (*Y.I./Rusland*).

¹⁹⁷ Fenton-Glynn 2021, p. 316.

¹⁹⁸ Fenton-Glynn 2021, p. 317; Van der Zon 2020, p. 81-85; Bruning & Van der Zon 2022, p. 12.

¹⁹⁹ Van der Zon 2020, p. 75.

²⁰⁰ Van der Zon 2020, p. 77.

beslissing of als het gaat om pasgeboren baby's. Ten vierde moet worden gezien of minder ingrijpende maatregelen voorhanden zijn om de gestelde doelen te bereiken. Een uithuisplaatsing is immers een ultimum remedium, ofwel een laatste redmiddel. Het vereist inzicht in welke problemen er spelen en welke alternatieven voorhanden zijn. De alternatieven kunnen gelegen zijn in financiële of sociale ondersteuning aan gezinnen, zoals beschikbare hulpverleningsprogramma's of beschikbaarheid van ondersteuning binnen het netwerk. Het vereist duidelijkheid over welke alternatieven reeds zijn geprobeerd en in hoeverre de ouders en het kind bereid zijn hieraan mee te werken. Tot slot zegt Van der Zon dat voor alle vier criteria geldt dat de mening van het kind onderdeel moet zijn van de beoordeling. Dat betekent niet dat de mening van het kind bepalend moet zijn voor de uitkomst van de beslissing, maar wel dat de mening van het kind serieus genomen moet worden.²⁰¹

3.1.2.2 Procedurele rechten

Naast de hierboven opgesomde inhoudelijke criteria die gelden voor uithuisplaatsingsbeslissingen, zijn uit kinder- en mensenrechtenstandaarden ook procedurele waarborgen af te leiden. Deze waarborgen zijn niet direct relevant voor ons onderzoek naar terugplaatsing na uithuisplaatsing, maar worden hier voor de volledigheid ook kort genoemd. Zo vereist artikel 9 IVRK dat de scheiding van kinderen en hun ouders door een rechter wordt getoetst en in overeenstemming is met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures. Artikel 6 EVRM voorziet in een aantal procedurele waarborgen die deel uitmaken van een eerlijk proces. Ten eerste volgt uit artikel 6 dat beslissingen van jeugdbeschermingsorganisaties aan een onafhankelijk orgaan voorgelegd moeten kunnen worden.²⁰² Hoewel de overheid het maken van sommige beslissingen in het kader van een kindbeschermingsmaatregel mag overlaten aan jeugdbeschermingsorganisaties,²⁰³ moet er wel onafhankelijke toetsing door de rechter mogelijk zijn van deze beslissingen.²⁰⁴ Ten tweede vloeien uit artikel 6 EVRM eisen voort ten aanzien van de zitting en de openbaarheid van deze zitting en de daaropvolgende uitspraak in kindbeschermingszaken. Volgens het EHRM moet op enig moment een mondelinge zitting plaatsvinden, gezien de impact van de beslissingen in kindbeschermingszaken.²⁰⁵ Ten derde wordt uit artikel 6 EVRM een recht op rechtsbijstand afgeleid.²⁰⁶ Of een recht op rechtsbijstand bestaat, is afhankelijk van de omstandigheden van de zaak,²⁰⁷ waaronder de aard en complexiteit van de zaak en de mogelijke gevolgen van de uitspraak voor de betrokkene. Daarnaast zijn de achtergrond, ervaring en emotionele betrokkenheid van de betrokkene van betekenis en in hoeverre de betrokkene zelf – zonder de tussenkomst van een advocaat – zijn argumenten uiteen kan zetten. In kindbeschermingsprocedures, en in het bijzonder als het gaat om een

²⁰¹ Van der Zon 2020, p. 88-90.

²⁰² Fenton-Glynn 2021, p. 325-326.

²⁰³ EHRM 14 december 1989, appl. no. 14013/88 (*M. RT en F/Oostenrijk*).

²⁰⁴ EHRM 17 juli 2012, appl. no. 64791/10 (*MD e.a./Malta*).

²⁰⁵ Glas, Geertsema & Bruning 2022, p. 299; EHRM 27 april 2000, appl. no. 25651/94 (*L./Finland*); EHRM 21 september 2006, appl. no. 12643/02 (*Moser/Oostenrijk*). Zie ook Glas e.a. 2022; Fenton-Glynn 2021, p. 328.

²⁰⁶ Glas, Geertsema & Bruning 2022, p. 310; EHRM 9 oktober 1979, appl. no. 6289/73 (*Airey/Ierland*).

²⁰⁷ Glas, Geertsema & Bruning 2022, p. 310; EHRM 15 februari 2005, appl. no. 68416/01, par. 61 (*Steel en Morris/Verenigd Koninkrijk*).

uithuisplaatsing zal veelal sprake zijn van emotionele betrokkenheid; volgens het EHRM zal dan niet snel kunnen worden aangenomen dat een advocaat niet nodig is.²⁰⁸

Het EHRM heeft ook een aantal procedurele waarborgen ontleend aan artikel 8 EVRM (het recht op respect voor familielevens). Deze procedurele waarborgen hebben betrekking op de gehele procedure die heeft geleid tot een kindbeschermingsmaatregel, dus ook voordat de zaak bij de rechter aanhangig wordt gemaakt.²⁰⁹ Om aan de procedurele waarborgen op grond van artikel 8 EVRM te voldoen, moet de overheid ervoor zorgen dat de beslissing tot een uithuisplaatsing niet willekeurig is of lijkt te zijn en moeten de relevante partijen op passende wijze bij het besluitvormingsproces als geheel zijn betrokken.²¹⁰ Het vereist dat de beslissing tot uithuisplaatsing berust op voldoende bewijsmateriaal, wat een zorgvuldig bijgehouden dossier voorschrijft. Het brengt met zich mee dat het dossier de relevante feiten vermeldt en dat deze feiten zijn gebaseerd op de waarheid.²¹¹

Het vereiste of ouders voldoende in het besluitvormingsproces zijn betrokken, valt uiteen in een drietal deelvereisten.²¹² Ten eerste moeten de instanties de mening van de ouders hebben gevraagd en moet deze mening voldoende in de beslissing zijn meegewogen. Dit valt samen met het recht op (rechts)bijstand en is met name van belang voor ouders met een psychische stoornis of verstandelijke beperking. Het EHRM heeft zich in kindbeschermingszaken dus zowel in het kader van artikel 6 als artikel 8 EVRM uitgelaten over bijstand van bijvoorbeeld een advocaat: bijstand kan nodig zijn als ouders niet in staat zijn zelf hun mening te geven en zonder bijstand onvoldoende betrokken (kunnen) zijn bij het besluitvormingsproces.²¹³ Ten tweede moeten ouders voldoende toegang hebben tot de informatie waarop de instanties de kindbeschermingsmaatregel hebben gebaseerd.²¹⁴ Ten derde moet er een zorgvuldige weging plaatsvinden van de beschikbare informatie en moet de maatregel zorgvuldig worden gemotiveerd, waarbij de redenen voor de kindbeschermingsmaatregel expliciet worden aangegeven.²¹⁵

Zowel uit artikel 6 als 8 EVRM vloeit de procedurele verplichting voort om een zaak binnen een redelijke termijn te behandelen.²¹⁶ In kindbeschermingszaken geldt bij uitsteking dat de lange duur van een procedure een grote impact kan hebben op het familieleven van ouder en kind.²¹⁷ Als het namelijk te lang duurt voordat een beslissing wordt genomen over de toekomstige opvoedplek van een kind, kan inmiddels de thuissituatie zodanig zijn verbeterd dat een kind vanuit het perspectief van ouders weer terug naar huis kan, terwijl terugplaatsing gezien het tijdsverloop niet

²⁰⁸ Glas, Geertsema & Bruning 2022, p. 310; EHRM 16 juli 2002, appl. no. 56547/00, par. 89 (*P.C. en S./Verenigd Koninkrijk*); zie ook Fenton-Glynn 2021, p. 330-331.

²⁰⁹ Van der Zon 2020, p. 92; Fenton-Glynn 2021, p. 324-325.

²¹⁰ Fenton-Glynn 2021, p. 331-332; EHRM 8 juli 1987, appl. no. 9749/82, par. 64 (*W./Verenigd Koninkrijk*).

²¹¹ Van der Zon 2020, p. 93-96; Smet e.a, in: *Sdu Commentaar EVRM 2019*, art. 8 EVRM, aant. 1.2.30.

²¹² Fenton-Glynn 2021, p. 332.

²¹³ Fenton-Glynn 2021, p. 332-333; EHRM 19 februari 2013, appl. no. 1285/03 (*B./Roemenië no. 2*).

²¹⁴ Fenton-Glynn 2021, p. 332-333; EHRM 24 februari 2009, appl. no. 29768/05 (*Errico/Italië*); EHRM 21 september 2006, appl. no. 12643/02 (*Moser/Oostenrijk*).

²¹⁵ Fenton-Glynn 2021, p. 334; EHRM 14 januari 2003, appl. no. 27751/95 (*KA/Finland*).

²¹⁶ Fenton-Glynn 2021, p. 336.

²¹⁷ Glas, Geertsema & Bruning, *NTM/NJCM-bull* 2022/21, p. 315; Fenton-Glynn 2021, p. 336-337.

meer in het belang van het kind wordt geacht; in dat geval prevaleert het belang van het kind, bijvoorbeeld omdat het veilig is gehecht in het pleeggezin en het niet in het belang van het kind is om de nieuwe gezinsband te doorbreken.²¹⁸ Deze uitkomst zal dan ook gevolgen hebben voor het contact tussen het kind en de ouders. Het mag niet zo zijn dat door trage besluitvorming het loutere tijdsverloop bepalend wordt voor de beslissing over de toekomst van het kind.²¹⁹

Het recht van elk kind om gehoord te worden

Daarnaast voorziet artikel 12 IVRK in een participatierecht voor kinderen. Dit artikel geeft kinderen het recht hun mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die hen betreffen, waarbij passend belang wordt gehecht aan hun mening in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid. Lid 2 benadrukt dat dit eens te meer geldt voor gerechtelijke en bestuurlijke procedures die het kind betreffen, zoals een uithuisplaatsingsprocedure. Het VN-Kinderrechtencomité heeft de betekenis en interpretatie van artikel 12 IVRK nader toegelicht in General Comment nr. 12. Zo licht het VN-kinderrechtencomité toe dat effectieve participatie meer vereist dan de mogelijkheid voor het kind om zijn of haar mening kenbaar te maken.²²⁰ Het VN-Kinderrechtencomité somt vijf stappen op: kinderen informeren over hun recht om gehoord te worden en voorbereiding op het horen, kindvriendelijk horen, het meewegen van de mening van het kind bij het nemen van een beslissing, het terugkoppelen aan een kind van wat er met zijn of haar mening is gedaan (feedback geven) en de mogelijkheid voor kinderen garanderen om een klacht in te dienen als hun recht om gehoord te worden niet wordt gerealiseerd.²²¹

Artikel 12 IVRK omvat zowel een recht van elk kind om gehoord te worden in elke beslissing die hem of haar aangaat, als een waarborg dat aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met de leeftijd en rijpheid van het kind. In artikel 12 IVRK is geen leeftijdsgrens opgenomen. Het VN-Kinderrechtencomité is van mening dat het hoorrecht niet afhankelijk is van een leeftijdsgrens en dat alle minderjarigen een mening kunnen vormen en het recht hebben om gehoord te worden. Voor jonge kinderen geldt volgens het comité wel dat niet-verbale communicatievormen nodig zijn.²²² In lid 2 van artikel 12 IVRK is bepaald dat kinderen in elke gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, in de gelegenheid moet worden gesteld om rechtstreeks of door tussenkomst van een vertegenwoordiger of instelling te worden gehoord. Het VN-Kinderrechtencomité geeft aan dat een kind zelf moet kunnen kiezen hoe het gehoord wil worden, direct of indirect, al heeft het Comité een voorkeur voor rechtstreeks horen.²²³

Ook uit artikel 8 EVRM vallen participatierechten voor minderjarigen af te leiden. Het EHRM is in een aantal zaken – onder verwijzing naar artikel 12 IVRK – ingegaan op de procedurele verplichting om de mening van het kind te betrekken bij de besluitvorming. Het EHRM beschouwt het recht om te worden gehoord als relevant voor de beoordeling van de belangen van het kind en heeft ook

²¹⁸ EHRM 14 januari 2003, 27751/95, par. 138 (*K.A./Finland*).

²¹⁹ Fenton-Glynn 2021, p. 336; EHRM 8 juli 1987, 9749/82, par. 65 (*W./Verenigd Koninkrijk*); EHRM 10 september 2019, 37283/13, par. 212 (*Strand Lobben/Noorwegen*).

²²⁰ General Comment nr. 12. Zie ook Van der Zon 2020, p. 96-101.

²²¹ General Comment nr. 12, par. 40. Zie ook Bruning e.a. 2020, p. 85-87 en Bruning & Mol 2021, p. 13-40.

²²² General Comment nr. 12, par. 20-21.

²²³ General Comment nr. 12, par. 35; zie Bruning e.a. 2020, p. 88.

over kindbeschermingsprocedures geoordeeld dat minderjarigen actief betrokken moeten worden in deze procedures, zodat zij effectief kunnen participeren.²²⁴ In verschillende zaken heeft het EHRM geoordeeld dat het niet horen van het kind in strijd was met artikel 8 EVRM.²²⁵ Het EHRM stelt in de zaak *M&M/Kroatië* onder verwijzing naar artikel 12 IVRK en General Comment nr. 12 dat niet kan worden gezegd dat kinderen die in staat zijn hun eigen mening te vormen, voldoende zijn betrokken in het besluitvormingsproces als zij niet in de gelegenheid zijn gesteld om te worden gehoord en daarmee hun mening te uiten.²²⁶

Ten slotte is van belang dat ouders en kinderen de rechten die hen op grond van kinder- en mensenrechtenverdragen toekomen daadwerkelijk kunnen afdwingen. In dit kader is het recht op een effectief rechtsmiddel van belang, zoals neergelegd in artikel 2 lid 3 IVBPR en 13 EVRM.²²⁷ Een dergelijk recht ziet op de mogelijkheid om een (vermeende) schending van een verdragsrecht op effectieve wijze voor te leggen aan een nationale autoriteit, bij voorkeur een rechter. Een beroep op artikel 2 IVBPR of 13 EVRM is alleen mogelijk als een recht uit het respectieve verdrag (vermeend) wordt geschonden.²²⁸ Hoewel dit recht niet expliciet is opgenomen in het IVRK, stelt het VN-Kinderrechtencomité dat het recht wel impliciet besloten ligt in het IVRK.²²⁹ Voor vermeende schendingen van het IVRK is het voor kinderen uit landen die het derde optionele protocol bij het IVRK hebben geratificeerd mogelijk om een klacht in te dienen bij het VN-Kinderrechtencomité.²³⁰ Nederland is voornemens om dit derde protocol te ratificeren, maar vooralsnog kunnen Nederlandse kinderen van dit klachtrecht nog geen gebruik maken.²³¹

3.1.3 Beslissing waar het kind gaat wonen

3.1.3.1 Inleiding

Artikel 20 IVRK verplicht staten om passende alternatieve zorg te bieden aan kinderen die niet meer thuis kunnen wonen. In het IVRK is niet verder uitwerkt hoe staten dat moeten organiseren. Uit artikel 18 IVRK volgt dat staten de ontwikkeling van instellingen, voorziening en diensten voor kindzorg moeten waarborgen. Meer specifiek stellen de *Guidelines for the Alternative Care of Children* dat een systeem voor pleegzorg moet worden opgezet en dat in iedere regio voldoende pleegouders beschikbaar moeten zijn.²³² Ook het EHRM heeft gesteld dat praktische belemmeringen als een gebrek aan beschikbare pleegzorgplaatsen slechts een secundaire rol mag spelen in de uitvoering van de uithuisplaatsing. Naast de verplichting voor staten om voldoende pleeggezinnen beschikbaar te stellen, geldt de verplichting om pleeggezinnen

²²⁴ Bruning e.a. 2020, p. 102.

²²⁵ Bruning e.a. 2020, p. 103-105; Bruning & Mol 2021; EHRM 3 september 2015, appl. no. 10161/13 (*M&M/Kroatië*); EHRM 2 februari 2016, appl. no. 71776/12 (N.TS. e.a./Georgië).

²²⁶ EHRM 3 september 2015, appl. no. 10161/13, par. 181 (*M&M/Kroatië*).

²²⁷ Fenton-Glynn 2021, par. 10.8.

²²⁸ Van der Zon 2020, p. 103-104.

²²⁹ General Comment nr. 5, par. 24.

²³⁰ Resolutie 66/138 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (19 december 2011), *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, UN Doc A/RES/66/138. Zie over dit protocol bijvoorbeeld: Doek, *FJR* 2022/64; Doek, *FJR* 2021/47.

²³¹ Brief van de Minister voor Langdurige Zorg en Sport en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 26 mei 2023 (*Kamerstukken I* 2022/23, 33826, B).

²³² Artikel 3 lid 3 IVRK, 18 IVRK en *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 118-119. Zie ook Van der Zon 2020, p. 116-117.

zorgvuldig te screenen en voor te bereiden,²³³ zodat men ervanuit kan gaan dat een kind op de nieuwe woonplek veilig is en goed verzorgd wordt.²³⁴

3.1.3.2 Vereisten voor het vinden van een geschikte woonplek

Voor wat betreft het vinden van een geschikte woonplek bij een uithuisplaatsing valt een aantal vereisten af te leiden uit relevante kinder- en mensenrechtenstandaarden. Een eerste vereiste is gegrond op de overtuiging dat een plaatsing in een gezinsgerichte omgeving in beginsel de voorkeur heeft. Plaatsing in een instelling is dus uitsluitend mogelijk wanneer dat noodzakelijk is. Dit vereiste blijkt uit artikel 20 IVRK, de preambule bij dit verdrag, enkele General Comments van het VN-Kinderrechtencomité en de *Guidelines for the Alternative Care of Children*.²³⁵ De *Guidelines* stellen dat residentiële zorg slechts in overeenstemming kan zijn met de belangen van het kind als het kind specifieke zorg nodig heeft of op deze wijze scheiding van zijn broertjes en zusjes voorkomen kan worden. Kinderen jonger dan drie jaar zouden volgens de *Guidelines* echter nooit in instellingen mogen worden geplaatst.²³⁶

Een tweede vereiste is dat eerst de mogelijkheden van plaatsing van het kind in het eigen netwerk moeten worden gezien. Dit vereiste wordt afgeleid uit de eerste zin van artikel 20 IVRK en staat ook in de *Guidelines for the Alternative Care of Children*.²³⁷ Het EHRM heeft in dit kader geconcludeerd dat een plaatsing binnen de eigen familie een minder grote inbreuk maakt op het familieleven dan een plaatsing in een onbekend gezin. Als een kind of diens ouders aangeeft dat plaatsing binnen de familie mogelijk is en er niet voor deze optie is gekozen, dan zal de staat moeten kunnen beargumenteren waarom aan die mogelijkheid voorbij is gegaan.²³⁸

Een derde vereiste is dat bij een uithuisplaatsing broertjes en zusjes bij voorkeur samen worden geplaatst. Een kind heeft immers ook familieleven opgebouwd met diens broertjes en zusjes en dat valt onder de reikwijdte van het recht op bescherming van het familieleven op grond van het artikel 16 IVRK, 17 IVBPR en 8 EVRM. Deze verplichting staat meer expliciet uitgewerkt in General Comment nr. 14 en de *Guidelines for the Alternative Care of Children*.²³⁹ Gezien het feit dat er vaak een tekort is aan pleeggezinnen waar broertjes en zusjes samen terecht kunnen, is samenplaatsing in de praktijk vaak niet mogelijk. In dit kader is van belang dat praktische belemmeringen niet zonder meer een minder optimale plaatsing kunnen rechtvaardigen. Van der Zon stelt daarom dat staten waar broertjes en zusjes regelmatig van elkaar gescheiden worden als gevolg van een gebrek aan pleeggezinnen die meerdere kinderen opvangen, zich moeten inspannen om het aantal pleeggezinnen die meer kinderen kunnen opvangen, uit te breiden.²⁴⁰ Hoewel het EHRM kwesties over samenplaatsen aanvankelijk vooral vanuit het perspectief van ouders benaderde, heeft het inmiddels gesteld dat ze ook een scheiding van broertjes en zusjes moeilijk verenigbaar vinden met de belangen van het kind.²⁴¹

²³³ Op grond van artikel 3 lid 3 IVRK en *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 80-100.

²³⁴ Van der Zon 2020, p. 117-118.

²³⁵ Van der Zon 2020, p. 120; General Comment nr. 3, par. 34-35; General Comment nr. 4, par. 23.

²³⁶ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 21-22. Zie Van der Zon 2020, p. 122-123.

²³⁷ Van der Zon 2020, p. 123.

²³⁸ Van der Zon 2020, p. 124-125.

²³⁹ General Comment nr. 14, par. 65; *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 17.

²⁴⁰ Van der Zon 2020, p. 125-127.

²⁴¹ Van der Zon 2020, p. 127-129.

Een vierde vereiste is dat rekening gehouden moet worden met de taal en etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind. Dit vereiste is opgenomen in artikel 20 lid 3 IVRK en de *Guidelines for the Alternative Care of Children* en geldt niet alleen voor beslissingen omtrent het vinden van een nieuwe woonomgeving, maar ook bij andere beslissingen. Zo staat in de *Guidelines* dat ook bij beslissingen op de langere termijn rekening moet worden gehouden met de achtergrond van het kind en moeten kinderen de mogelijkheid krijgen om zich religieus te uiten.²⁴² Ook aan het IVBPR en EVRM kunnen rechten worden afgeleid met betrekking tot de achtergrond van het kind bij een uithuisplaatsing. Zowel het IVBPR als het EVRM beschermt het recht van ouders om voor hun kinderen de religieuze opvoeding van hun keuze te garanderen. Zodoende kan plaatsing van een kind in een pleeggezin dat niet overeenkomt met de religieuze of morele voorkeur van ouders een gegronde klacht opleveren onder het EVRM.²⁴³

Een vijfde vereiste bij het vinden van een geschikte woonplek ziet op de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding. Dit vereiste is wederom te herleiden uit artikel 20 lid 3 IVRK en wordt ook genoemd in de *Guidelines for the Alternative Care of Children* en General Comment nr. 14.²⁴⁴ In de literatuur wordt dit vereiste vaak uitgewerkt in het voorkomen van overplaatsingen en het in stand houden van contact met ouders en broertjes en zusjes. Volgens Van der Zon is het echter onduidelijk of dit vereiste ook kan worden afgeleid uit artikel 8 EVRM.

Tot slot gelden de meeste van de eerder besproken procedurele waarborgen bij een uithuisplaatsingsbeslissing ook voor de plaatsingsbeslissing, dat wil zeggen de beslissing op welke concrete plek het kind gaat wonen. Zo moet het kind op grond van artikel 12 IVRK niet alleen gehoord worden over het feit dat het kind uit huis wordt geplaatst, maar ook over waar het gaat wonen. Bovendien vereisen het EHRM en de *Guidelines for the Alternative Care of Children* dat ook de beslissing waar het kind gaat wonen zorgvuldig en op basis van een individuele beoordeling door meerdere gekwalificeerde professionals wordt genomen. Artikel 20 IVRK verbindt echter – in tegenstelling tot artikel 9 IVRK – geen procedurele waarborgen aan de plaatsingsbeslissing, behalve dat het in overeenstemming moet zijn met de nationale wet- en regelgeving.

3.1.4 Beslissingen over de uitvoering van een uithuisplaatsing

Zoals eerder genoemd, bestaat er volgens het EHRM een ruime beoordelingsmarge voor het nemen van de beslissing tot uithuisplaatsing. Voor de uitvoering van een uithuisplaatsing geldt dat het EHRM een strengere toets aanlegt en minder beoordelingsruimte aan verdragsstaten geeft. Belangrijke uitvoeringsbeslissingen ten aanzien van een uithuisplaatsing betreffen beslissingen over contact en omgang van de minderjarige met de ouders en het opvoedperspectief van de minderjarige.²⁴⁵ Hieronder gaan wij nader in op deze beslissingen en uitgangspunten hierbij die voortvloeien uit relevante mensen- en kinderrechtenstandaarden.

²⁴² Van der Zon 2020, p. 129-131. Zie *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 58, 62, 88 en 115.

²⁴³ Van der Zon 2020, p. 131-133.

²⁴⁴ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 83 en 88; General Comment nr. 14, par. 84.

²⁴⁵ Deze indeling van de te onderscheiden beslissingen is gebaseerd op de indeling die Van der Zon in haar proefschrift hanteert, zie Van der Zon 2020.

3.1.4.1 Beslissing met wie het kind contact en omgang heeft

Het recht op familielevens onder kinder- en mensenrechten omvat het recht op omgang tussen ouder en kind.²⁴⁶ Eenieder die familielevens met het kind heeft, heeft een inherent recht op contact en omgang.²⁴⁷ Voor een recht op contact en omgang is familielevens vereist. Daarom moet voor het recht op omgang eerst worden gezien of een kind en een bepaald persoon familielevens hebben opgebouwd.

Invulling van familielevens

De kinder- en mensenrechtenverdragen geven geen definitie van familielevens, aangezien het begrip onderhevig is aan sociale en culturele verschillen. In General Comments heeft het VN-Kinderrechtencomité echter meermaals verduidelijkt dat de termen ‘familie’ of ‘gezin’ in artikel 16 IVRK ruim gedefinieerd moet worden.²⁴⁸ Bovendien komen in jurisprudentie van het VN-Mensenrechtencomité en het EHRM factoren aan bod die kunnen bijdragen aan de vaststelling dat sprake is van familielevens. Zo geeft bijvoorbeeld het bestaan van bloedbanden al een sterk vermoeden voor familielevens. Desondanks is geen van die factoren een absoluut vereiste voor het bestaan van familielevens.²⁴⁹ Zo is louter biologisch ouderschap onvoldoende voor familielevens. Hier zijn dus bijkomende omstandigheden vereist om te kunnen spreken van familielevens.²⁵⁰ Ook aan ouders zonder gezag kan familielevens worden toegekend, zelfs wanneer zij niet meer met hun kind samenlevens.²⁵¹ Bovendien kunnen niet-biologische ouders familielevens met het kind hebben. Als sprake is van aanvullende omstandigheden, zoals het erkennen van het kind of het feitelijk verzorgen van het kind dan neemt het EHRM familielevens aan.²⁵²

In de internationale standaarden en jurisprudentie is expliciet aandacht voor de band tussen broers en zussen. Het VN-Mensenrechtencomité gaat er in beginsel vanuit dat tussen broers en zussen familielevens bestaat.²⁵³

Als het gaat om contact tussen een kind en een ander dan de ouder, bijvoorbeeld broertjes of zusjes of grootouders, dan kijkt het EHRM of een nauwe persoonlijke betrekking bestaat. Bij directe familieleden – zoals grootouders – is het uitgangspunt dat sprake is van familielevens, maar kan dit in specifieke gevallen worden betwist. In een dergelijk geval zal de staat moeten bewijzen dat geen sprake is van een ‘nauwe persoonlijke betrekking’. Er is in ieder geval sprake van familielevens als de grootouders en het kind enige tijd hebben samengeleefd of als zij regelmatig contact met elkaar hebben gehad. Daarnaast kan een kind ook met andere personen familielevens opbouwen, zoals een oom of pleegouder. In een dergelijk geval beziet het EHRM wederom of

²⁴⁶ Artikel 17 en 23 IVBPR, artikel 10 IVESCR, artikel 8 EVRM en artikel 7, 9 en 16 IVRK.

²⁴⁷ De Jong & Blauwhoff 2018, art. 8 EVRM, aant. 8 (online, bijgewerkt op 30 oktober 2018).

²⁴⁸ General Comment nr. 14, par. 59.

²⁴⁹ Van der Zon 2020, p. 142 en 144.

²⁵⁰ EHRM 21 december 2010, appl. no. 20578/07 (*Anayo/Germany*); EHRM 15 september 2011, appl. no. 17080/07 (*Schneider/Germany*).

²⁵¹ Van der Zon 2020, p. 144-145.

²⁵² Van der Zon 2020, p. 146-148.

²⁵³ Van der Zon 2020, p. 144-145.

sprake is van een ‘nauwe persoonlijke betrekking’.²⁵⁴ Ten slotte is het mogelijk dat een eenmaal aangenomen familieleven door latere gebeurtenissen wordt verbroken.²⁵⁵

Het faciliteren van contact en omgang

Als sprake is van familieleven, dan is het uitgangspunt in kinder- en mensenrechtenstandaarden dat er contact en/of omgang moet zijn.²⁵⁶ Omgang is essentieel om de primaire doelstelling van hereniging tussen ouder(s) en kind bij een uithuisplaatsing te faciliteren.²⁵⁷ Omgang betekent in de regel het hebben van fysiek persoonlijk contact, terwijl contact een bredere betekenis heeft en dus ook kan duiden op bijvoorbeeld telefonisch of mail-contact. Het recht op contact of omgang houdt een positieve verplichting in, namelijk het daadwerkelijk faciliteren van contact of omgang. Er moet altijd een mogelijkheid zijn om contact of omgang te verzoeken, zodat vervolgens wordt beoordeeld of het toekennen van een omgangsregeling in het belang van het kind is.²⁵⁸

Het beperken van contact en omgang

Het uitgangspunt bij een uithuisplaatsing is dus dat de staat zich actief moet inzetten om contact of omgang te faciliteren tussen het kind en de personen waar hij familieleven mee heeft opgebouwd. Dat neemt niet weg dat de overheid de mogelijkheid heeft om te beslissen contact of omgang te beperken. Een dergelijke beperking houdt echter een inbreuk in op het familieleven van het kind en de betreffende persoon. Daarom moeten alle beslissingen over het beperken van contact of omgang voldoen aan de vereisten die voortvloeien uit kinder- en mensenrechtenstandaarden. Het voornaamste vereiste is dat contact of omgang slechts mag worden beperkt wanneer dat in het belang van het kind noodzakelijk is.²⁵⁹ In kinder- en mensenrechtenstandaarden is echter minder concreet uitgewerkt wanneer een beperking noodzakelijk is. Volgens Van der Zon zou gesteld kunnen worden dat meer ruimte bestaat voor omgangsbeperkingen als het doel van de uithuisplaatsing niet meer is gericht op terugplaatsing. Dat wil echter niet zeggen dat contact of omgang zonder nadere motivering vergaand beperkt kan worden zodra een plaatsing niet meer is gericht op terugplaatsing. Het EHRM heeft erop gewezen dat voor het volledig stopzetten van contact tussen kind en ouders uitzonderlijke omstandigheden nodig zijn. Daarbij toetst EHRM ten aanzien van het beperken van omgang tussen zeer jonge kinderen en hun ouders extra streng.²⁶⁰

Uit de procedurele vereisten in het kader van artikel 9 IVRK en 8 EVRM volgt dat de beslissing om contact of omgang te beperken zorgvuldig moet worden onderbouwd. Een dergelijke motivering zal moeten ingaan op welke omstandigheden de beperking in dit specifieke geval noodzakelijk maken. Bij de vraag of een beperking noodzakelijk is, moet op grond van artikel 12 IVRK de mening van het kind worden betrokken. Verder valt uit artikel 25 IVRK valt af te leiden dat omgangsbeperkingen regelmatig evaluatie vereisen. Uit de *Guidelines for the Alternative Care of*

²⁵⁴ Van der Zon 2020, p. 146-148.

²⁵⁵ De Jong & Blauwhoff 2018, art. 8 EVRM, aant. 8 (online, bijgewerkt op 30 oktober 2018).

²⁵⁶ Artikel 9 lid 3 en 16 jo. 20 lid 3 IVRK, artikel 8 EVRM, General Comment nr. 14, par. 60 en 65; *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 17 en 81.

²⁵⁷ Van der Zon 2020, p. 152.

²⁵⁸ Van der Zon 2020, p. 148-151.

²⁵⁹ Artikel 9 lid 3 IVRK, General Comment nr. 14, par. 65; *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 81 en 96.

²⁶⁰ Van der Zon 2020, p. 153-156.

Children volgt dat deze in ieder geval elke drie maanden moeten worden geëvalueerd. Bij deze evaluatie moet worden gezien of de beperkingen nog altijd noodzakelijk zijn.²⁶¹ Deze vereiste evaluatie hangt samen met het primaire doel van een uithuisplaatsing, namelijk hereniging van het kind met zijn ouders. Dit komt in de volgende paragraaf aan bod.

3.1.4.2 *Beslissing over toekomstperspectief minderjarige*

Een beslissing over het toekomstperspectief van een uit huis geplaatste minderjarige ziet op de vraag waar het kind uiteindelijk zal opgroeien. Er zijn kortweg twee beslissingen mogelijk: het kind gaat (op den duur) weer naar huis of het kind zal niet meer naar huis terugkeren. Bij dit besluit staan twee door kinder- en mensenrechtenstandaarden beschermde belangen van het kind ogenschijnlijk tegenover elkaar. Enerzijds is dat het belang van bescherming van de banden tussen kinderen en hun ouders, ofwel het recht op bescherming van het familieleven. In dat kader moeten kinderen en ouders zo snel mogelijk herenigd worden. Anderzijds bestaat het belang van het kind van continuïteit en stabiliteit in de opvoeding. Dat belang kan verwezenlijkt worden door terugplaatsing als ouders het kind een veilige en stabiele plek kunnen bieden. Maar dat belang kan ook verwezenlijkt worden door de veilige en stabiele plek bij pleegouders te behouden als ouders dat niet voldoende kunnen bieden. Bij de beslissing over het toekomstperspectief van het uit huis geplaatste kind, ook wel het opvoedbesluit genoemd, moeten niet alleen gebeurtenissen uit het verleden, maar ook de toekomstige belangen van het kind worden meegewogen. De kinder- en mensenrechtenverdragen bevatten geen specifieke bepalingen over het opvoedbesluit.²⁶²

Uit kinder- en mensenrechtenstandaarden volgt dat een uithuisplaatsing primair gericht moet zijn op hereniging van het kind met zijn of haar ouders.²⁶³ Ook het EHRM heeft als stelling genomen dat een uithuisplaatsing in beginsel tijdelijk is en moet worden beëindigd zodra dat mogelijk is. Uit artikel 8 EVRM vloeit voort dat maatregelen worden genomen om de hereniging tussen kind en ouder(s) te bespoedigen. Verdragsstaten moeten dus kunnen aantonen dat actief is gewerkt aan hereniging. In dat kader is regelmatig contact tussen het kind en ouders (en andere familieleden) van belang, evenals plaatsing van de minderjarige op een plek die niet te ver van ouders is verwijderd.²⁶⁴

De herenigingsdoelstelling hangt sterk samen met de in de vorige paragraaf genoemde verplichting om de uithuisplaatsing regelmatig te evalueren. Dat volgt uit artikel 25 IVRK en de *Guidelines for the Alternative Care of Children*. Met een regelmatige evaluatie kan worden gepoogd om uithuisplaatsingen zo kort mogelijk te laten duren. Daarom vereist het EHRM – naast de inzet van maatregelen om hereniging te bespoedigen – dat regelmatig wordt onderzocht of de plaatsing nog noodzakelijk is.²⁶⁵

Als wordt besloten tot terugplaatsing, dan moet de terugplaatsing zorgvuldig worden voorbereid en begeleid. Daarbij moet rekening gehouden worden met het geslacht, de leeftijd, het

²⁶¹ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 67.

²⁶² Van der Zon 2020, p. 161-162.

²⁶³ Artikel 7 en 9 IVRK; *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 48-52.

²⁶⁴ Fenton-Glynn 2021, par. 10.7; Van der Zon 2020, p. 163-164.

²⁶⁵ Van der Zon 2020, p. 164.

ontwikkelingsniveau en de specifieke omstandigheden van het kind.²⁶⁶ Ook het EHRM heeft gesteld dat de terugplaatsing voorbereiding behoeft.²⁶⁷

Hoewel een uithuisplaatsing in beginsel terugplaatsing tot doel heeft, is het in sommige situaties in het belang van het kind noodzakelijk om het gezag van de ouder(s) te beëindigen en daarmee te beslissen dat een kind niet meer naar de ouders gaat. Deze beslissing moet echter wel aan strenge voorwaarden voldoen. Zo moet op grond van jurisprudentie van het EHRM sprake zijn van exceptionele omstandigheden en moet de reden voor gezagsbeëindiging gerelateerd zijn aan de belangen van het kind. Het EHRM kijkt bij de invulling van het belang van het kind in zaken over gezagsbeëindiging voornamelijk naar drie criteria, namelijk: of er verbetering is in de thuissituatie; of de ouders meewerken met de geboden hulpverlening; en in hoeverre het kind inmiddels is gehecht in het pleeggezin. De eerste twee criteria zien er dus op dat alles in het werk moet worden gesteld om de thuissituatie te verbeteren, voordat kan worden overgegaan tot een gezagsbeëindiging. Het derde criterium ziet op het belang van het kind bij continuïteit in de opvoeding. Dit criterium is terug te vinden in artikel 20 IVRK en de *Guidelines for the Alternative Care of Children*.²⁶⁸ Ook het VN-Mensenrechtencomité heeft in een zaak gewezen op het belang van het kind bij duidelijkheid over zijn opvoedperspectief. Dit komt ook terug in de jurisprudentie van het EHRM. Het EHRM heeft ook overwogen dat deze behoefte toeneemt naarmate een kind langer in een pleeggezin woont en dat deze behoefte zwaarder weegt wanneer het om jonge kinderen gaat. Dit laatste heeft ook het VN-Kinderrechtencomité benadrukt.²⁶⁹

Het EHRM legt bij de beoordeling van een gezagsbeëindiging de nadruk op procedurele waarborgen.²⁷⁰ In een dergelijk geval oordeelt het EHRM vooral of de nationale autoriteiten een zorgvuldige inhoudelijke belangenafweging hebben gemaakt waarbij alle relevante onderdelen zijn betrokken. Een van de procedurele waarborgen is dat de mening van het kind moet worden meegewogen in de belangenafweging. Maar ook toetst het EHRM in materiële zin, waarbij na klachten over beslissingen tot een permanente nieuwe woonplek door het Hof tegenwoordig inhoudelijk naar alle fasen van een uithuisplaatsing wordt gekeken.²⁷¹ In de zaak M.L. tegen Noorwegen (2022) heeft het EHRM geoordeeld dat, omdat beslissingen die hebben geleid tot een permanente nieuwe woonplek voor het kind bepalend zijn voor het verloop van een zaak (zoals contactbeperkingen), het Hof alle uitvoeringsfasen van een uithuisplaatsing vanaf het moment van scheiding tussen ouder(s) en kind toetst.²⁷² Daarbij wordt getoetst of ouders een eerlijke kans hebben gekregen om een band op te bouwen met hun kind en de mogelijkheid tot terugplaatsing is verkend.²⁷³

²⁶⁶ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 132 en 134.

²⁶⁷ Van der Zon 2020, p. 165-166.

²⁶⁸ *Guidelines for the Alternative Care of Children*, par. 12, 60 en 87.

²⁶⁹ General Comment nr. 7, par. 75; Van der Zon 2020, p. 166-172.

²⁷⁰ Van der Zon 2020, p. 172.

²⁷¹ Bruning & Van der Zon 2022.

²⁷² EHRM 22 december 2020, *EHRC* 2021/13, m.nt. M.R. Bruning (M.L./Noorwegen).

²⁷³ Bruning & Van der Zon 2022, p. 17.

3.2 Nationaal kader uithuisplaatsingen in Nederland

In de vorige paragraaf zijn de relevante internationale kinder- en mensenrechtenstandaarden en de hieruit voortvloeiende verplichtingen beschreven. In deze paragraaf komen de nationale wettelijke bepalingen ten aanzien van uithuisplaatsingen aan bod.²⁷⁴

3.2.1 Beslissing tot uithuisplaatsing

In Nederland bestaan twee kaders waarin een minderjarige uit huis wordt geplaatst, namelijk het vrijwillige en het gedwongen kader. Kortgezegd houdt het gedwongen kader in dat sprake is van een rechterlijke uitspraak tot een kindbeschermingsmaatregel. Is dat niet het geval, dan spreekt men van een uithuisplaatsing in het vrijwillige kader. Ook is in de praktijk een kader ontstaan dat als het ware tussen het vrijwillige en gedwongen kader in ligt en dat ook wel wordt aangeduid als ‘drangkader’.

Hoewel dit onderzoek is gericht op uithuisplaatsingen binnen het gedwongen kader, is het mogelijk dat in situaties van gedwongen uithuisplaatsingen eerst sprake is geweest van een uithuisplaatsing in het vrijwillige kader. Daarom wordt hieronder eerst kort ingegaan op vrijwillige uithuisplaatsingen voordat de wettelijke context van uithuisplaatsing binnen het gedwongen kader nader wordt uiteengezet.

3.2.1.1 Uithuisplaatsing in vrijwillig kader

Een uithuisplaatsing in vrijwillig kader houdt in dat ouders zelf instemmen met een uithuisplaatsing van hun kind of daartoe zelf het initiatief nemen. Dergelijke uithuisplaatsingen vinden plaats buiten het zicht van de kinderrechter.

Binnen het vrijwillige kader is in de praktijk het zogenaamde drangkader ontstaan.²⁷⁵ Binnen dit drangkader wordt in situaties waarin hulp op vrijwillige basis (nog) onvoldoende succes heeft gehad, geprobeerd ouders te bewegen alsnog vrijwillige hulp te aanvaarden om zo de veiligheid van het kind te kunnen garanderen. Gemeenten vullen deze drangtrajecten op eigen wijze in, waardoor verschillende varianten van drang bestaan. In sommige gemeenten voeren medewerkers van GI's drangtrajecten uit.²⁷⁶ De inzet van drang betreft juridisch gezien vrijwillige hulp, maar het zit feitelijk tussen de fase van vrijwillige en gedwongen hulpverlening in.²⁷⁷ In de praktijk wordt drang ook wel eens gebruikt om voorwaarden en regels te stellen aan ouders en minderjarigen, zoals een contactverbod of urinecontroles.²⁷⁸ Hiermee wordt beoogd een kindbeschermingsmaatregel te voorkomen. Binnen dit drangkader komen ook

²⁷⁴ Naast wettelijke bepalingen is ook de (herziene) Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing van belang. Deze richtlijn ondersteunt jeugdprofessionals bij het beslissen over het wel of niet uithuis- en terugplaatsen van een kind. Daarnaast is de CHOP- lijst van belang. Deze vragenlijst, ontwikkeld door het NJi, ziet specifiek op omgang tussen kinderen en ouders in geval van pleegzorg. Jeugdbeschermers en pleegzorgbegeleiders kunnen deze lijst gebruiken bij het nemen van een beslissing over omgang en contact tussen ouder en kind.

²⁷⁵ Zie uitgebreid Verkroost 2022; zie ook Verkroost 2023.

²⁷⁶ Bruning e.a. 2022b, p. 212.

²⁷⁷ Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 658-659.

²⁷⁸ De Boer & Bruning 2018, p. 209-210.

uithuisplaatsingen voor. Deze drangtrajecten zijn echter niet in de wet geregeld. Voor ouders en kinderen bestaan dus geen bezwaar- of beroepsmogelijkheden en de voorwaarden of regels worden niet door de rechter getoetst. Hoewel drang juridisch gezien onderdeel is van vrijwillige hulpverlening, voelt het voor ouders en minderjarigen vaak niet zo. Daarom is in de juridische literatuur meermaals benadrukt dat drangtrajecten geen inbreuk mogen maken op fundamentele rechten van ouders – zoals dat wel gebeurt met bijvoorbeeld een geforceerde uithuisplaatsing – en zouden dit soort voorwaarden en maatregelen altijd door een onafhankelijke rechter moeten worden getoetst.²⁷⁹

3.2.1.2 Uithuisplaatsing in gedwongen kader

Als een kind binnen het gedwongen kader uit huis wordt geplaatst, dan is zoals gezegd sprake van een kindbeschermingsmaatregel die is opgelegd door een kinderrechter. Uithuisplaatsingen in gedwongen kader via een uitspraak van de rechter kunnen worden onderverdeeld in uithuisplaatsingen in combinatie met een maatregel van OTS waarover een kinderrechter in de regel beslist, en uithuisplaatsingen na gezagsbeëindiging met een voogdijmaatregel waarover een meervoudige kamer van de rechtbank beslist. Deze uithuisplaatsingen resulteren in een verblijf van het kind in een pleeggezin, gezinshuis of residentiële instelling. Ook kan een machtiging uithuisplaatsing worden gebruikt voor de plaatsing van een kind bij de niet-verzorgende ouder na scheiding. Een bijzondere categorie uithuisplaatsing betreft de plaatsing van een jeugdige in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp, waarmee een jeugdige te maken krijgt met vrijheidsbeneming en vrijheidsbeperkingen.²⁸⁰

Doorgaans is pas sprake van een gezagsbeëindiging met een uithuisplaatsing als eerst een uithuisplaatsing in combinatie met een maatregel van OTS is doorlopen. In dit onderzoek richten wij ons op uithuisplaatsingen in het kader van een maatregel van OTS. In dat geval is voor een uithuisplaatsing een machtiging vereist. In artikel 1:265a BW staat namelijk dat plaatsing van de minderjarige gedurende dag en nacht buiten het gezin uitsluitend geschiedt met een machtiging tot uithuisplaatsing. Artikel 1:265b BW vermeldt dat deze machtiging wordt verleend door de kinderrechter. De kinderrechter zal de machtiging verlenen aan de GI die de OTS uitvoert. Uit de genoemde artikelen volgt dus dat voor een machtiging uithuisplaatsing een OTS is vereist. Deze uithuisplaatsingen resulteren in een verblijf van het kind in een pleeggezin, gezinshuis of residentiële instelling. De kinderrechter beslist op verzoek tot een machtiging uithuisplaatsing voor één van deze categorieën. De kinderrechter kan niet beslissen tot een andere categorie dan die waarvoor is verzocht, maar kan wel beslissen tot de benoeming van een concrete verblijfplaats binnen een categorie, bijvoorbeeld in pleeggezin X.²⁸¹

Een machtiging uithuisplaatsing kan door de kinderrechter worden afgegeven als dit noodzakelijk is in het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige of tot onderzoek van diens geestelijke of lichamelijke gesteldheid (art. 1:265b lid 1 BW). Als een machtiging niet binnen drie maanden door de GI wordt gebruikt voor de daadwerkelijke uithuisplaatsing van een minderjarige

²⁷⁹ Bruning e.a. 2022b, p. 212-214; Bruning e.a. 2022a, p. 7; De Boer & Bruning 2018; RSJ & RVS 2019. Zie ook Verkroost 2022.

²⁸⁰ Bruning e.a. 2022a.

²⁸¹ Hof Arnhem-Leeuwarden 30 augustus 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:7180. Zie ook Bruning, in: *T&C Personen- en Familierecht*, art. 1:265b BW, aant. 1, (online, bijgewerkt op 1 augustus 2022).

bij een jeugdhulpaanbieder die een vorm van verblijf aanbiedt of bij bijvoorbeeld de andere ouder, dan vervalt de machtiging. De machtiging is geldig voor de duur van ten hoogste een jaar en kan telkens voor maximaal een jaar worden verlengd. In crisissituaties kan een spoedmachtiging uithuisplaatsing door de kinderrechter worden afgegeven; in dat geval worden de belanghebbenden niet vooraf door de rechter gehoord, maar binnen twee weken na afgifte van de machtiging. Deze machtiging gaat gepaard met een voorlopige OTS, die voor de duur van maximaal drie maanden kan worden afgegeven als dat dringend en onverwijld noodzakelijk is.

De machtiging uithuisplaatsing loopt zoals genoemd altijd in combinatie met een maatregel van OTS. De OTS kan door de kinderrechter worden uitgesproken 'als de minderjarige zodanig opgroeit dat hij in zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd, en (a) de zorg die in verband met het wegnemen van de bedreiging noodzakelijk is voor de minderjarige of voor zijn ouder(s) die het gezag uitoefenen, door dezen niet of onvoldoende wordt geaccepteerd, en (b) de verwachting gerechtvaardigd is dat de ouder(s) die het gezag uitoefenen binnen een gelet op de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn, de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding in staat zijn te dragen'.

In artikel 1:265b lid 2 BW zijn de mogelijke verzoekers van een machtiging tot uithuisplaatsing opgenomen, namelijk de GI, RvdK of het Openbaar Ministerie.²⁸² In dit kader is ook artikel 3.3 Jeugdwet van belang. In dit artikel is de verplichting opgenomen voor de GI en de RvdK om in rapportages en verzoekschriften de van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Uit deze stukken dient te blijken waarom het verlenen van een machtiging tot uithuisplaatsing noodzakelijk is.

In de wetenschappelijke literatuur zijn zorgen geuit over de vereiste onderbouwing van verzoeken. Dat betreft allereerst zorgen over de juistheid van rapportages die worden overgelegd bij verzoeken aan de kinderrechter.²⁸³ Ten aanzien van de informatie die de kinderrechter wel ontvangt, is het de vraag of dit altijd genoeg is om een uithuisplaatsingsbeslissing op te kunnen baseren. Onderzoek toont aan dat de RvdK in meer dan 40% van de zaken niet motiveert waarom minder verstrekkende maatregelen niet voldoende zijn en dat veel verzoeken tot uithuisplaatsing leunen op een standaardmotivering.²⁸⁴ Ook wordt er in de wetenschappelijke literatuur op gewezen dat het wegvallen van het indicatiebesluit (verleningsbesluit) in dit opzicht zeer te betreuren is, nu dit besluit noodzakelijke informatie bevatte voor de kinderrechter om de besluitvorming die heeft geleid tot het verzoek te kunnen toetsen.²⁸⁵ De RSJ was in 2020 positief over het schrappen van deze wettelijke eis bij een machtiging uithuisplaatsing, maar stelde wel vast dat hierdoor een mogelijkheid van de jeugdige of de ouders om door middel van bezwaar de noodzakelijkheid en subsidiariteit te toetsen, verdween.²⁸⁶ Daarom adviseerde de RSJ om een

²⁸² Met 'GI' wordt bedoeld op de GI die belast is met de uitvoering van de OTS.

²⁸³ Huijjer 2014, p. 672-718; Van der Zon 2020, p. 229; Huijjer 2020, p. 367 e.v.; De Kinderombudsman 2016.

²⁸⁴ Huijjer 2020, p. 346-347.

²⁸⁵ Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:265b BW, aant. 3 (online, bijgewerkt op 23 december 2022); Van der Zon 2020, p. 231-233; Huijjer 2020, p. 344 e.v.; Forder & Bakker 2021/2600.

²⁸⁶ RSJ 2020, p. 3.

wettelijke motiveringseis te regelen voor alle verzoeken tot uithuisplaatsing en de specifieke motiveringseisen verder uit te werken in een onderliggende regeling.

Als een maatregel van OTS is uitgesproken door de kinderrechter, wordt de GI belast met de uitvoering van de maatregel. Een eerste maatregel van OTS kan samengaan met een machtiging uithuisplaatsing, maar de machtiging kan ook op een later moment worden uitgesproken voor de resterende looptijd van de maatregel van OTS. De GI moet bij de uitvoering van de maatregel van OTS eerst de mogelijkheid bieden aan ouders, familieleden en de sociale omgeving om een familiegroepsplan op te stellen, zo schrijft art. 4.1.2 van de Jeugdwet voor. Slechts als ouders te kennen hebben gegeven dat zij geen gebruik wensen te maken van deze mogelijkheid of concrete bedreigingen in de ontwikkeling van het kind hiertoe aanleiding geven of de belangen van het kind anderszins geschaad worden, kan van een familiegroepsplan worden afgezien. Uit onderzoek is echter gebleken dat in de praktijk zeer weinig invulling wordt gegeven aan de verplichting om een familiegroepsplan aan te bieden.²⁸⁷

Voor een uithuisplaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp geldt een bijzondere machtiging, waarbij een zwaardere rechtsgrond van toepassing is. De rechtsgrond voor een reguliere machtiging gesloten jeugdhulp wordt gegeven in artikel 6.1.2 lid 2 Jeugdwet: een machtiging kan door de kinderrechter slechts worden verleend indien (a) jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en (b) de opnemings- en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken. Naast de reguliere machtiging bestaat de mogelijkheid voor de kinderrechter om op verzoek een spoedmachtiging of voorwaardelijke machtiging te verlenen.²⁸⁸

Het vrijheidsbenemende karakter van een machtiging gesloten jeugdhulp vereist extra rechtswaarborgen voor de jeugdige. Een van de voornaamste rechtswaarborgen is de ambtshalve toevoeging van een advocaat aan de jeugdige.²⁸⁹ Dit recht op rechtsbijstand van een gekwalificeerde jeugdrechtsadvocaat voor de jeugdige is uniek in het civiele jeugdrecht. Jeugdigen van 12 jaar of ouder zijn bekwaam om in recht op te treden in zaken betreffende gesloten jeugdhulp. Datzelfde geldt voor jeugdigen die jonger zijn dan 12 jaar maar in staat kunnen worden geacht tot een redelijke waardering van hun belangen ter zake.²⁹⁰ Deze procesbekwaamheid vormt een uitzondering op de algemene processuele onbekwaamheid van minderjarigen in civiele procedures.²⁹¹ Een andere extra rechtswaborg betreft de verplichte instemming van een gedragswetenschapper die de jeugdige kort daarvoor heeft onderzocht. Dit vereiste geldt voor de reguliere machtiging, voorwaardelijke machtiging en de spoedmachtiging.²⁹² Bij een spoedmachtiging kan echter aan de instemming voorbij worden gegaan als onderzoek feitelijk onmogelijk is.²⁹³ Bij het onderzoek dat aan de verklaring vooraf moet gaan, moet de

²⁸⁷ Bruning e.a. 2022b, p. 198.

²⁸⁸ De gronden voor de spoedmachtiging en voorwaardelijke machtiging worden gegeven in respectievelijk artikel 6.1.3 lid 2 en 6.1.4 lid 2 Jeugdwet. Zie ook Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 393 e.v.

²⁸⁹ Artikel 6.1.10 lid 4 Jeugdwet.

²⁹⁰ Artikel 6.1.1 lid 2 Jeugdwet.

²⁹¹ Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 399-400.

²⁹² Artikel 6.1.2 lid 5, 6.1.3 lid 3 en 6.1.4 lid 3 jo. 6.1.8 lid 4 Jeugdwet.

²⁹³ Artikel 6.1.3 lid 3 jo. 6.1.8 lid 4 Jeugdwet.

gedragwetenschapper toetsen of de jeugdige voldoet aan de criteria voor de machtiging en of de gesloten jeugdhulp noodzakelijk is.²⁹⁴

In de wetenschappelijke literatuur is kritiek geleverd op de rechtsgrond die in artikel 1:265b BW is opgenomen voor uithuisplaatsingen.²⁹⁵ Daarbij wordt erop gewezen dat het voor het verzoek tot uithuisplaatsing, anders dan voor het verzoek tot een maatregel van OTS, niet vereist is om te vermelden welk doel wordt beoogd met de uithuisplaatsing. Dat maakt dat kinderrechtshouders moeilijk kunnen toetsen of aan het vereiste noodzakelijkheids criterium is voldaan. Daarnaast is het in deze rechtsgrond eveneens niet duidelijk dat de reden voor de uithuisplaatsing moet worden gevonden in de wijze waarop de ouders invulling geven aan de opvoeding van de minderjarige. Juist daarmee kan echter worden voorkomen dat kinderen uit huis geplaatst worden vanwege andere problemen, zoals financiële problemen of een fysieke handicap van ouders. De huidige rechtsgrond is in 2015 zo aangepast dat het subsidiariteitsvereiste is beperkt tot de vraag of ouders de hulpverlening accepteren. Het recht van ouders dat beoordeeld wordt of minder vergaande maatregelen beschikbaar en haalbaar zijn, wordt zo beperkt tot een plicht voor ouders om mee te werken aan hulpverlening.²⁹⁶

Ook op de rechtsgrond voor een uithuisplaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp bestaat kritiek.²⁹⁷ Het blijkt dat de rechtsgrond nog steeds vooral het karakter van een ‘bestwilcriterium’ omvat; zo is niet in de rechtsgrond opgenomen dat plaatsing van de jeugdige in de gesloten jeugdhulp slechts wordt gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke termijn (een zogenaamd ultimum remedium beginsel).²⁹⁸ Ook hoeft niet gemotiveerd te worden waarom lichtere vormen van uithuisplaatsing niet (meer) mogelijk zijn. Uit onderzoek blijkt dat een machtiging gesloten jeugdhulp in veel gevallen geen keuze voor gesloten jeugdhulp is, maar vaker een keuze bij gebrek aan andere mogelijkheden (een jeugdige kan niet langer thuis verblijven en er zijn geen passender, open residentiële plekken beschikbaar).²⁹⁹ De rechterlijke motivering is veelal gericht op ‘zo gaat het niet langer meer’ in plaats van op ‘dit is de plek en de behandeling die de jeugdige nu nodig heeft’. Met de huidige rechtsgrond is er veel ruimte voor de rechter en lijkt de persoonlijke overtuiging bepalend. Dat leidt ertoe dat de rechtsonzekerheid voor jeugdigen te groot is; het is vooraf onduidelijk hoe een beslissing over een plaatsing in de gesloten jeugdhulp zal uitvallen. Een beslissing tot gesloten plaatsing blijkt vaak niet de meest passende plaatsing, maar een gelegenhedenoplossing. Dit is in strijd met fundamentele mensen- en kinderrechten.³⁰⁰ Verder wordt aandacht gevraagd voor het feit dat jeugdigen ook als ze jonger dan twaalf jaar zijn, in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp kunnen worden geplaatst. Voor plaatsingen in justitiële jeugdinrichtingen via het jeugdstrafrecht geldt wel een leeftijdsgrens van twaalf jaar.³⁰¹ In de afgelopen jaren is in Nederland een traject in gang gezet tot afbouw van

²⁹⁴ Vlaardingerbroek, in: *T&C Personen- en Familierecht*, art. 6.1.2 Jw, aant. 6 (online, bijgewerkt op 21 juli 2023). Zie ook Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 398-399.

²⁹⁵ Bruning e.a. 2022a; Huijjer 2020, p. 346-347.

²⁹⁶ Van der Zon 2020, par. 8.1-8.10; Huijjer 2020, p. 346-347, 349-350.

²⁹⁷ Zie Bruning e.a. 2022a.

²⁹⁸ De Jong-de Kruijf 2019, p. 403.

²⁹⁹ De Jong-de Kruijf 2019; Uit Beijerse 2021; Bruning & De Jong-de Kruijf 2015.

³⁰⁰ De Jong-de Kruijf 2019; Uit Beijerse 2021; Bruning & De Jong-de Kruijf 2015.

³⁰¹ Artikel 77a jo. 77h Sr jo. artikel 8 Bjj.

gesloten jeugdhulpinstellingen en de ombouw naar kleinschalige voorzieningen, met als eindstation nul gesloten plaatsingen in 2030.³⁰²

3.2.1.3. Doel van de uithuisplaatsing

Een van de gronden voor een OTS is dat de minderjarige ernstig in zijn ontwikkeling wordt bedreigd.³⁰³ Deze ernstige bedreiging vormt de aanleiding voor de maatregel en op te leggen ondersteuning. Sinds 1 januari 2015 heeft de rechter op grond van artikel 1:255 lid 4 BW de wettelijke opdracht om deze bedreigingen in de beschikking te vermelden. Doel van deze bepaling is de transparantie van de maatregel te vergroten, namelijk door de ouders – en de GI – inzichtelijk te maken aan welke problemen gedurende de OTS gewerkt moet worden.³⁰⁴ Zoals hierboven (onder 3.2.1.2) is besproken, is voor het verzoek tot een machtiging uithuisplaatsing niet vereist om te vermelden welk doel wordt beoogd met de uithuisplaatsing, zodat een toetsing door de kinderrechter aan het noodzakelijkheids criterium lastig is. Daarbij geldt wel dat de wettelijke doelstelling van de OTS ook van toepassing is bij een uithuisplaatsing.

In artikel 1:262 BW is de taak van de GI beschreven bij een OTS. Uit lid 1 blijkt dat deze taak is gericht op het verwezenlijken van de doelstelling van de OTS, namelijk het opheffen en afwenden van de ontwikkelingsbedreigingen van de minderjarige zoals bedoeld door de kinderrechter in de beschikking opgenomen. De inspanningen van de GI zijn erop gericht de ouder(s) zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van hun kinderen te laten dragen.³⁰⁵ In artikel 1:262 lid 2 BW staat verder genoemd dat de inspanningen van de GI mede gericht kunnen zijn op het vergroten van de zelfstandigheid van de minderjarige. Dat is mogelijk als het ontwikkelingsniveau van de minderjarige en diens bekwaamheid en behoefte zelfstandig te handelen en zijn leven naar eigen inzicht in te richten daartoe aanleiding geven. Met lid 2 is de mogelijkheid wettelijk vastgelegd om de OTS in sterke mate op de ontwikkeling van de minderjarige zelf te richten. Waar mogelijk zal aan terugkeer aan het gezin gewerkt moeten worden. Maar als terugkeer niet mogelijk is, dan is een gezagsbeëindiging van zestien- of zeventienjarigen gezien vanuit het vereiste van proportionaliteit van artikel 8 lid 2 EVRM niet altijd gerechtvaardigd. In dat geval kan volstaan worden met een OTS (met uithuisplaatsing) met toepassing van artikel 1:262 BW.³⁰⁶ In geval de uithuisplaatsing van een jonger kind langdurig is en gericht is op een nieuw opvoedperspectief voor de minderjarige, dan sluit dit niet langer aan bij deze wettelijke doelstelling.

Zoals hierboven gezegd draagt artikel 1:262 lid 3 BW de GI op om de gezinsband tussen de met het gezag belaste ouder(s) en de minderjarige te bevorderen.

³⁰² *Kamerstukken II 2021/22*, 31839, nr. 871.

³⁰³ Artikel 1:255 lid 1 BW.

³⁰⁴ Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:255 BW, aant. 12 (online, bijgewerkt op 23 december 2022).

³⁰⁵ Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:262 BW, aant. 2 (online, bijgewerkt op 23 december 2022).

³⁰⁶ Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:262 BW, aant. 11-14 (online, bijgewerkt op 23 december 2022).

3.2.2 Beslissing waar het kind gaat wonen

3.2.2.1 Soorten plaatsingen

In geval van een uithuisplaatsing bestaan verschillende plaatsingsmogelijkheden, namelijk een pleeggezin, gezinshuis, of residentiële leef- of behandelgroep.³⁰⁷ Als een kind in een pleeggezin wordt geplaatst, dan kan dit een netwerkpleeggezin of een bestandspleeggezin zijn. Als een kind in een netwerkpleeggezin wordt geplaatst dan betekent dit dat het bij familie of bekenden komt te wonen. Als een kind niet in het eigen netwerk kan worden geplaatst, dan wordt een pleeggezin gevonden uit het pleegzorgbestand en spreekt men van een bestandspleeggezin.³⁰⁸ Van der Zon wijst erop dat de Nederlandse wet geen expliciete voorkeur geeft voor een netwerkplaatsing, hoewel wel voor te stellen is dat plaatsing in het netwerk kan worden besproken bij het opstellen van een familiegroepsplan.³⁰⁹ Zoals hierboven genoemd, wordt in de praktijk echter nauwelijks een familiegroepsplan opgesteld. Van der Zon stelt dat ook de *Richtlijn Uithuisplaatsing* van 2015 geen duidelijke voorkeur geeft aan een netwerkplaatsing, omdat deze voorkeur niet uit gedragswetenschappelijk onderzoek blijkt.³¹⁰ Inmiddels is deze richtlijn vervangen voor de *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing*. Hieruit blijkt wel een voorkeur voor plaatsing in een netwerkpleeggezin, omdat onderzoek heeft laten zien dat het met veel kinderen die opgevangen worden binnen de eigen familie beter gaat dan met kinderen die opgevangen worden binnen de reguliere pleegzorg.³¹¹ Een kind kan ook een gedeelte van de week bij een pleeggezin verblijven en de rest van de week thuis. In dat geval spreekt men van deeltijd pleegzorg.³¹²

Een gezinshuis is een gezinsvorm voor kinderen met complexe problemen die extra zorg en aandacht nodig hebben. In een gezinshuis wonen gezinshuisouders met meerdere uit huis geplaatste kinderen en soms ook eigen kinderen. Gezinshuizen zijn een vorm van residentiële zorg. Residentiële zorg omvat uiteenlopende typen zorg en kan ook een andere vervangende woonplek bieden (leefgroep) of een plek zijn waar het kind een behandeling voor zijn problemen krijgt (behandelgroep). In de praktijk is het onderscheid tussen een leef- en behandelgroep niet heel duidelijk.³¹³

3.2.2.2 Voorkeur voor gezinsgerichte omgeving

In de Jeugdwet staat dat bij een uithuisplaatsing een plaatsing binnen een gezinsgerichte omgeving de voorkeur geniet. In artikel 2.3 lid 6 Jeugdwet wordt genoemd: 'Het college draagt er zorg voor dat de jeugdige in het geval van een uithuisplaatsing, indien redelijkerwijs mogelijk, bij een pleegouder of in een gezinshuis wordt geplaatst, tenzij dit aantoonbaar niet in het belang is van de jeugdige.' Zoals hierboven al aan bod is gekomen, is deze voorkeur terug te vinden in internationale kinderrechtenstandaarden, met name artikel 20 IVRK en de *Guidelines for the Alternative Care of Children*. Met deze bepaling is beoogd om als kwaliteitseis aan GI's te stellen dat gewerkt wordt volgens het principe dat bij uithuisplaatsing een plaatsing in een

³⁰⁷ *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing* 2023, p. 61.

³⁰⁸ Van der Zon 2020, p. 9-10 en 261.

³⁰⁹ Van der Zon 2020, p. 262.

³¹⁰ Van der Zon 2020, p. 262.

³¹¹ *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing* 2023, p. 60.

³¹² *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing* 2023, p. 60.

³¹³ *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing* 2023, p. 61.

gezinsomgeving de voorkeur heeft boven plaatsing in een instelling.³¹⁴ In de *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing* wordt uiteengezet dat het uitgangspunt is dat het kind ‘zo thuis mogelijk’ opgroeit. Dat betekent niet alleen dat de jeugdige bij voorkeur verblijft in een gezinssetting, maar ook dat het kind zo dicht mogelijk bij huis opgroeit, zodat het kind naar de eigen school kan blijven gaan.³¹⁵

3.2.2.3 Rekening houden met persoonskenmerken, levensovertuiging en culturele achtergrond

In artikel 2.4 lid van de Jeugdwet staat dat bij de uitvoering van kindbeschermingsmaatregelen rekening gehouden dient te worden met de godsdienstige gezindheid, levensovertuiging en culturele achtergrond van de minderjarige. Als beter aangesloten kan worden bij de identiteit van de jeugdige en zijn ouders zal de hulpverlening in algemene zin effectiever zijn.³¹⁶

3.2.2.4 Samenplaatsen broertjes en zusjes

De Nederlandse wetgeving bevat geen bepaling over het samen plaatsen van broertjes en zusjes. De Tweede Kamer heeft echter wel aan de Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) gevraagd of zij voornemens zijn het recht op samen plaatsen van broers en zussen wettelijk te verankeren. Bovendien heeft de Tweede Kamer een motie van de leden Van Gerven en Westerveld aangenomen, waarin de regering wordt verzocht om, vooruitlopend op een WODC-onderzoek naar gescheiden plaatsingen, een wetswijziging voor te bereiden om te voorzien in een wettelijke verankering in de Jeugdwet.³¹⁷ Inmiddels is het rapport van het onderzoek in opdracht van het WODC verschenen. Het rapport is het eindproduct van een onderzoek naar de prevalentie en onderliggende oorzaken van gescheiden plaatsing van broers en zussen bij gezamenlijke uithuisplaatsing.³¹⁸ De minister voor Rechtsbescherming heeft dit rapport op 18 januari 2022 naar de Kamer gestuurd.³¹⁹ Vervolgens hebben de minister en staatssecretaris aangegeven dat zij niet zullen overgaan tot wettelijke verankering van het recht op samen plaatsen.³²⁰ Inmiddels zijn zij echter op dit standpunt teruggekomen. Ze hebben aangekondigd voornemens te zijn in de Jeugdwet op te nemen dat het uitgangspunt bij uithuisplaatsingen van broers en zussen moet zijn: samen plaatsen, tenzij.³²¹

³¹⁴ *Kamerstukken II 2013/14, 33684, nr. 80 (Amendement Ypma).*

³¹⁵ *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing 2023, p. 58.*

³¹⁶ *Kamerstukken II 2013/14, 33684, nr. 56 (Amendement Bisschop en Voordewind).*

³¹⁷ *Kamerstukken II 2020/21, 35570-XVI, nr. 29 (Motie Van Gerven en Westerveld).*

³¹⁸ Stolwijk, van der Put & Defoe 2021.

³¹⁹ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 18 januari 2022 (*Kamerstukken II 2021/22, 33836, nr. 65*).

³²⁰ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 maart 2022 (*Kamerstukken II 2021/22, 33836, nr. 68*).

³²¹ Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 4 juli 2022 (*Kamerstukken II 2021/22, 33836, nr. 77*), p. 3; Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 18 november 2022 (*Kamerstukken II 2022/23, 31839, nr. 913*), p. 8.

3.2.3 Beslissingen over de uitvoering van een uithuisplaatsing

3.2.3.1 Juridische instrumenten bij de uitvoering van een OTS

De GI heeft in de wet verschillende instrumenten die kunnen worden ingezet bij de uitvoering van een OTS. Soms is dat instrument gericht op alle maatregelen van OTS, en soms is het alleen bedoeld voor maatregelen van OTS die met een uithuisplaatsing gepaard gaan. Deze instrumenten zijn niet direct relevant voor dit onderzoek gericht op terugplaatsing na uithuisplaatsing. Wij gaan er hier daarom slecht heel kort op in, zodat een volledig juridisch overzicht wordt geboden van het juridische kader bij uithuisplaatsingen.

De GI heeft op grond van artikel 1:263 BW de mogelijkheid om ter uitvoering van haar taak schriftelijke aanwijzingen te geven aan ouders met gezag en minderjarigen als er geen instemming of onvoldoende medewerking van ze is. Op verzoek van de GI van de kinderrechter een schriftelijke aanwijzing bekrachtigen en hier op verzoek eventueel een dwangmiddel aan verbinden. Ook heeft de GI op grond van artikel 1:265h BW de bevoegdheid om vervangende toestemming voor een medische behandeling te verzoeken aan de kinderrechter als ouder(s) geen toestemming wil(len) geven en de behandeling noodzakelijk is om ernstig gevaar voor de gezondheid van de minderjarige te voorkomen. Verder bestaat de mogelijkheid voor de GI om in geval van een OTS met uithuisplaatsing de kinderrechter te verzoeken om het gezag van ouders op specifieke onderdelen aan haar over te dragen. Deze mogelijkheid is opgenomen in artikel 1:265e BW en vereist uitdrukkelijk dat sprake is van een uithuisplaatsing. De bevoegdheid bestaat ten aanzien van de inschrijving bij een onderwijsinstelling, het geven van toestemming voor een medische behandeling en het doen van een aanvraag tot het verlenen van een verblijfsvergunning. Uit jurisprudentieonderzoek is gebleken dat in de praktijk slechts weinig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid tot gedeeltelijke gezagsoverdracht.³²²

3.2.3.2 Het faciliteren van contact en omgang

In artikel 1:262 BW is uitgewerkt wat de taak van de GI inhoudt in het geval van een OTS. Dit artikel is dus ook van toepassing op de uithuisplaatsingen die in dit onderzoek centraal staan, aangezien bij uithuisplaatsingen in het gedwongen kader ook sprake zal zijn van een OTS. In dit kader is in het bijzonder lid 3 van belang, waarin de opdracht staat voor de GI om de gezinsband tussen de met het gezag belaste ouder(s) en de minderjarige te bevorderen.

3.2.3.3 Het beperken van contact en omgang

De GI kan op grond van artikel 1:265f lid 1 BW de contacten tussen een met het gezag belaste ouder en de minderjarige beperken voor zover dit noodzakelijk is in verband met de uithuisplaatsing van de minderjarige.³²³ De beperkingen gelden uitsluitend voor de duur van de uithuisplaatsing. Uit lid 2 van dit artikel blijkt dat de beslissing tot het beperken van de omgang geldt als een schriftelijke aanwijzing en artikel 1:264 en 1:265 BW van overeenkomstige toepassing zijn. Dit betekent dat als de GI een beslissing neemt tot beperking van de omgang, de

³²² Bruning e.a. 2022b, p. 166.

³²³ In Nederland wordt de term 'omgang' veelal gebruikt voor de niet met gezag belaste ouder en voor degene die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staat, zoals bedoeld in art. 1:377a BW. De term 'contact' wordt gebruikt in situaties waarin sprake is van gezamenlijk ouderlijk gezag. Zie Van der Linden, in: *Sdu Commentaar Jeugdrecht 2022*, art. 1:377a BW (online, bijgewerkt op 22 april 2022).

ouder met gezag of de minderjarige van twaalf jaar en ouder de kinderrechter kan vragen die beslissing geheel of gedeeltelijk vervallen te verklaren. Als de ouder en de minderjarige de contactbeperkende aanwijzing van de GI aanvankelijk aanvaardden, maar daartegen later toch bezwaren krijgen, kunnen zij de GI vragen de aanwijzing geheel of gedeeltelijk in te trekken op grond van artikel 1:265 BW. Voorwaarde voor ontvankelijkheid voor dit verzoek is dat blijkt van gewijzigde omstandigheden sinds de aanwijzing is gegeven. Als de GI dit verzoek afwijst, dan kan de verzoeker (ouders of minderjarige ouder dan twaalf jaar) de kinderrechter verzoeken om gehele of gedeeltelijke intrekking van de aanwijzing. Daarbij geldt dat de kinderrechter in beide gevallen een zodanige regeling kan vaststellen als hem in het belang van de minderjarige voorkomt (artikel 1:265f lid 2 laatste volzin BW). Dit betekent dat de kinderrechter zich niet hoeft te beperken tot een afwijzing of toewijzing van het verzoek.³²⁴

De GI is op grond van artikel 1:265g lid 1 BW bevoegd om de kinderrechter te verzoeken om een bestaande rechterlijke omgangsregeling vast te stellen of te wijzigen voor zover dat noodzakelijk is met het oog op de OTS. De ratio achter deze bepaling is dat de GI is gebonden aan de beslissing van de kinderrechter. Als ten behoeve van een (mede) met gezag belaste ouder een regeling door de rechter is vastgesteld (op grond van artikel 1:377 lid 2 BW) en de minderjarige uit huis is geplaatst dan kan de GI deze door een rechter vastgestelde regeling niet wijzigen met een schriftelijke aanwijzing zoals bedoeld in artikel 1:265f BW. In dat geval zal de GI dus een wijzigingsverzoek op grond van artikel 1:265g BW moeten indienen.³²⁵ Blijkens de jurisprudentie kan de GI op grond van artikel 1:265g BW de rechter ook verzoeken om een omgangsregeling tussen kind en grootouder(s) vast te stellen.³²⁶

Aanvankelijk bestond in de jurisprudentie onduidelijkheid over de toepassing van artikel 1:265g BW en de verhouding met artikel 1:263 en 1:265f BW. De Hoge Raad maakte op 14 december 2018 een einde aan de onduidelijkheid door te stellen dat artikel 1:265g BW een ruimere rechtsbescherming biedt en daarom als *lex specialis* voorrang heeft op artikel 1:263 en 1:265f BW.³²⁷ Wat betreft het onderscheid tussen artikel 1:265f BW en 1:265g BW geldt dat artikel 1:265f BW volgens de Hoge Raad alleen van toepassing is wanneer sprake is van een uithuisplaatsing én niet eerder een omgangsregeling door de rechter is vastgesteld. Als geen sprake is van een uithuisplaatsing en/of reeds een verdeling van zorg- en opvoedingstaken is vastgesteld door de kinderrechter, dan moet de GI krachtens artikel 1:265g BW een wijziging van de regeling voorleggen aan de kinderrechter.

Dit arrest heeft tot problemen in de uitvoeringspraktijk geleid in situaties waarin een acute wijziging van de zorgregeling nodig is. In verschillende uitspraken is gesteld dat het aanvaardbaar wordt geacht wanneer de rechter de GI een beperkte bandbreedte geeft waarbinnen zij naar eigen

³²⁴ Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:265f BW, aant. 15 (online, bijgewerkt op 23 december 2022).

³²⁵ Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:265g BW, aant. 4 (online, bijgewerkt op 23 december 2022).

³²⁶ Bruning e.a. 2022b, p. 171.

³²⁷ HR 14 december 2018, ECLI:NL:HR:2018:2321.

inzicht de zorgregeling mag vormgeven, al blijft het uitgangspunt dat wijzigingen van de omgangsregeling moeten worden voorgelegd aan de kinderrechter.³²⁸

3.2.3.4 Geschillenregeling

Sinds 1 januari 2015 bestaat een geschillenregeling bij de maatregel van OTS, op grond waarvan geschillen over de uitvoering van de OTS aan de kinderrechter kunnen worden voorgelegd. Deze mogelijkheid bestaat krachtens artikel 1:262b BW voor de met het gezag belaste ouder, de minderjarige van twaalf jaar of ouder, de GI, pleegouder, zorgaanbieder of jeugdhulpaanbieder. Geschillen omtrent de gedragingen die vallen onder de klachtbehandeling van artikel 4.2.1 Jeugdwet kunnen niet op grond van de geschillenregeling aan de kinderrechter worden voorgelegd. De wetgever heeft deze geschillenregeling in het leven geroepen omdat conflicten een goede samenwerkings- of vertrouwensrelatie in de weg kunnen staan. Deze conflicten kunnen worden opgelost in het kader van de geschillenregeling. Om de drempel voor het indienen van een verzoek te verhogen, is bij de regeling van artikel 1:262b BW – in tegenstelling tot die van artikel 1:253a BW – procesvertegenwoordiging verplicht gesteld.³²⁹ Tegen een beslissing op grond van de geschillenregeling is geen hoger beroep mogelijk, aangezien hoger beroep is uitgesloten in artikel 807 Rv.

Uit onderzoek is gebleken dat in de praktijk weinig gebruik wordt gemaakt van de geschillenregeling.³³⁰ Als mogelijke oorzaken wordt aangedragen dat mogelijke verzoekers niet bekend zijn met de regeling of dat verplichte procesvertegenwoordiging een te hoge drempel vormt.³³¹ Waar wel gebruik is gemaakt van de geschillenregeling, bestaat in de praktijk verwarring over de reikwijdte van de geschillenregeling. Enerzijds is onduidelijk welk type verzoeken aan de rechter kunnen worden voorgelegd. Anderzijds is niet voor iedereen duidelijk hoe sommige verzoeken zich verhouden tot andere regelingen, zoals vervangende toestemming voor inschrijving op een school of een medische behandeling of geschillen over de omgangsregeling.³³² In de volgende paragraaf gaan wij in op de vraag of een perspectiefbesluit van een GI in het kader van de geschillenregeling getoetst kan worden.

3.2.3.5 Beslissing tot overplaatsing uit het pleeggezin

Kinderen kunnen in het kader van een uithuisplaatsing met (vele) overplaatsingen uit een pleeggezin te maken krijgen en dit heeft vaak een negatieve impact op het kind omdat het een nieuwe relatie ('family life) opbouwt met pleegouders en meerdere scheidingen van volwassenen met wie het kind een gehechtheidsrelatie heeft opgebouwd schadelijk zijn voor de ontwikkeling van het kind. Daarom heeft de wetgever met invoering van artikel 1:265i BW beoogd onnodige overplaatsingen uit een pleeggezin tegen te gaan. Deze bepaling is per 1 januari 2015 in werking getreden en omvat een rechterlijke toets bij terug- of overplaatsingen van uithuisgeplaatste minderjarigen die een jaar of langer in een pleeggezin hebben verbleven.³³³ Als een GI besluit tot over- of terugplaatsing van een kind dat een jaar of langer in een pleeggezin woont, dan moet dit

³²⁸ Bruning e.a. 2022b, p. 169-170.

³²⁹ Bruning e.a. 2022b, p. 182.

³³⁰ Bruning e.a. 2022b, p. 192.

³³¹ Bruning e.a. 2022b, p. 192.

³³² Bruning e.a. 2022b, p. 183-187.

³³³ Bruning e.a. 2022b, p. 201.

besluit aan de kinderrechter worden voorgelegd. De kinderrechter zal het verzoek in beginsel toewijzen, tenzij afwijzing in het belang van het kind noodzakelijk wordt geacht.³³⁴ Als het gaat om overplaatsingen naar een andere residentiële instelling of een overplaatsing van een kind uit een pleeggezin waar het korter dan een jaar verblijft, mag de GI dit zelf beslissen (want het valt binnen de door de rechter afgegeven machtiging uithuisplaatsing) en is geen speciale toestemming van de rechter nodig.

Betrokkenen zijn over het algemeen positief over de verplichte toetsing door de rechter als onafhankelijke partij, zo blijkt uit onderzoek.³³⁵ Ze zien dit als belangrijke versterking van de rechten van pleegouders en kinderen zoals die voortvloeien uit bijvoorbeeld het recht op respect voor familielevens in artikel 8 EVRM.³³⁶ Uit onderzoek is echter ook gebleken dat de toetsing waarschijnlijk niet in alle gevallen wordt verzocht. Dit hangt mogelijk samen met de administratieve lasten die de GI hierbij ervaart.³³⁷ Daarnaast blijkt onduidelijkheid te bestaan over de situatie waarin de overplaatsing samenloopt met de toetsende taak van de RvdK bij terugplaatsing (artikel 1:265j BW). Ten slotte is erop gewezen dat het wenselijk is de verplichte rechterlijke toetsing te laten gelden voor gezinshuizen. De verplichte toetsing geldt nu zoals gezegd slechts voor kinderen die een jaar of langer in een pleeggezin hebben verbleven.³³⁸

3.2.4 Beslissing over toekomstperspectief minderjarige

Zoals gezegd is het doel van een OTS met eventueel een uithuisplaatsing dat wordt gewerkt aan terugplaatsing van het kind naar huis. In sommige situaties is terugplaatsing echter niet mogelijk. In een dergelijk geval wordt een perspectiefbesluit genomen.³³⁹ Het perspectiefbesluit is een intern besluit van de GI over het opvoedperspectief van een minderjarige bij een uithuisplaatsing. Dit besluit is niet vastgelegd in de wet. Het perspectiefbesluit heeft vaak directe consequenties voor de hulpverlening, omdat deze immers niet langer is gericht op het werken aan thuisplaatsing. Daarnaast heeft het stimuleren van regelmatig contact tussen kind en ouders geen prioriteit meer.³⁴⁰ In beginsel dient de GI na het nemen van een perspectiefbesluit de RvdK te verzoeken onderzoek te doen naar een gezagsbeëindigende maatregel. Vervolgens kan de kinderrechter zich in het kader van een verzoek tot gezagsbeëindiging uitspreken over het perspectiefbesluit. Ouders beschikken niet over een rechtsmiddel om tegen het perspectiefbesluit in te stellen, terwijl het soms lang kan duren voordat een onderzoek naar een gezagsbeëindigende maatregel is verricht en een verzoek tot gezagsbeëindiging door de rechtbank op zitting wordt behandeld. Ook ziet een GI soms af van het aan de RvdK verzoeken van onderzoek naar een maatregel van gezagsbeëindiging.³⁴¹ Dit roept zorgen op over de rechtspositie van ouders. Daarom zijn de GI's op zoek gegaan naar mogelijkheden om het perspectiefbesluit te laten toetsen door de kinderrechter. In dat kader is geprobeerd het perspectiefbesluit op grond van de geschillenregeling van artikel 1:262b BW aan de kinderrechter voor te leggen of bij de verlenging

³³⁴ Bruning e.a. 2022b, p. 202.

³³⁵ Bruning e.a. 2022b, p. 204-205 & 208.

³³⁶ Bruning e.a. 2022b, p. 204-205 & 208.

³³⁷ Bruning e.a. 2022b, p. 208.

³³⁸ Bruning e.a. 2022b, p. 208.

³³⁹ Dit wordt ook wel 'opvoedbesluit' of 'opvoedbeslissing' genoemd.

³⁴⁰ Van Capelleveen & Van der Zon 2020; Laterveer 2020.

³⁴¹ Van der Leij & Goei 2023.

van de machtiging uithuisplaatsing. In de rechtspraak was er onduidelijkheid over deze mogelijkheden. Daarom is cassatie in belang der wet ingesteld om rechtseenheid te verkrijgen voor het laten toetsen van het perspectiefbesluit. De Minister voor Rechtsbescherming heeft zijn steun voor dit verzoek uitgesproken en gezegd te werken aan een wettelijke basis voor een rechterlijke toets van het perspectiefbesluit.³⁴² De Hoge Raad oordeelde op 1 september 2023 dat een perspectiefbesluit niet via de geschillenregeling aan de kinderrechter kan worden voorgelegd; de wet voorziet niet in een dergelijke zelfstandige rechtsgang en het is aan de wetgever om binnen het stelsel van boek 1 BW in een rechtsgang te voorzien.³⁴³ Wel kan de rechter volgens de Hoge Raad een perspectiefbesluit beoordelen in het verband van beslissingen, maatregelen en verzoeken die voortvloeien of samenhangen met het standpunt van de GI over het opgroeiperspectief van de minderjarige.

3.2.5 Gezagsbeëindiging

Als zwaarste kinderschermingsmaatregel kent de wet sinds 1 januari 2015 de gezagsbeëindiging.³⁴⁴ In artikel 1:266 lid 1 BW is vastgelegd dat de rechtbank het gezag van een ouder kan beëindigen indien (a) een minderjarige zodanig opgroeit dat hij in zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd, en de ouder niet de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding, bedoeld in artikel 247, tweede lid, in staat is te dragen binnen een voor de persoon en de ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn, of (b) de ouder het gezag misbruikt. Deze twee gronden zijn niet cumulatief. Een gezagsbeëindiging kan derhalve worden uitgesproken indien aan één van deze twee gronden is voldaan. De eerste grond is een spiegelbepaling van de rechtsgrond van de OTS van artikel 1:255 lid 1 BW. Daarmee sluiten de gronden voor de OTS en de gezagsbeëindigende maatregel op elkaar aan. Waarvoorheen een OTS van een duur van minimaal zes maanden was vereist voordat een gezagsbeëindigende maatregel kon worden uitgesproken, is met de inwerkingtreding van artikel 1:266 BW niet langer een voorafgaande OTS vereist.³⁴⁵

In de praktijk is veel onduidelijkheid over de vraag waar precies het omslagpunt van een maatregel van OTS met een machtiging uithuisplaatsing naar een maatregel van gezagsbeëindiging ligt. De ‘voor een persoon en ontwikkeling van de minderjarige aanvaardbaar te achten termijn’ is bepalend voor dit omslagpunt. De wetgever heeft voor situaties waarin een minderjarige in een pleeggezin is geplaatst, een aantal te overwegen factoren gegeven voor deze beslissing. Als een kind in een pleeggezin is geplaatst, moet het zich daar volledig en harmonieus kunnen ontwikkelen en daarom moet, in het bijzonder wanneer een kind op zeer jeugdige leeftijd in een perspectiefbiedend pleeggezin wordt geplaatst, duidelijkheid bestaan over het opvoedings- en ontwikkelingsperspectief. Als thuisplaatsing niet meer tot de mogelijkheden behoort, is een verlenging van de maatregel van OTS met een machtiging uithuisplaatsing in beginsel geen juiste

³⁴² Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 18 november 2022 (*Kamerstukken II 2022/23*, 31839, nr. 913).

³⁴³ HR 1 september 2023, ECLI:NL:HR:2023:1148; de AG was juist van mening dat in het licht van art. 6 en 8 EVRM het perspectiefbesluit via de geschillenregeling door een rechter kan worden getoetst ter bescherming van belanghebbenden; ECLI:NL:PHR:2023:310.

³⁴⁴ Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 409.

³⁴⁵ Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 412-413.

maatregel omdat dit bijdraagt aan de onzekerheid over het opvoedingsperspectief. Verder mag de enkele bereidheid van een ouder met gezag om zich niet te verzetten tegen de uithuisplaatsing van het kind niet doorslaggevend zijn bij de toewijzing van het verzoek tot gezagsbeëindiging.³⁴⁶ Deze uitgangspunten lijken bedoeld voor de ideale situatie waarin jonge kinderen direct in een perspectiefbiedend pleeggezin worden geplaatst en daar langdurig worden opgevoed. De praktijk is echter weerbarstiger. In sommige situaties van uithuisplaatsing ontbreekt een duidelijk opvoedperspectief. In andere situaties ervaart een minderjarige geen of weinig stress van de verlengingen van de maatregel van OTS met de machtiging uithuisplaatsing, zijn minderjarigen al bijna meerderjarig of zijn ouders duurzaam bereid om hun kind in een pleeggezin te laten opgroeien en werken ze hier constructief aan mee. Rechters oordelen in dergelijke situaties regelmatig dat in het licht van art. 8 EVRM er onvoldoende noodzaak is voor het uitspreken van een maatregel van gezagsbeëindiging in plaats van een verlenging van de maatregel van OTS met een machtiging uithuisplaatsing.³⁴⁷ Volgens de Hoge Raad moet er telkens een echte afweging worden gemaakt tussen de belangen van het kind en die van zijn biologische familie, waarbij de rechter de mogelijkheid van hereniging van het kind met zijn biologische familie serieus in overweging moet nemen.³⁴⁸

De gezagsbeëindigende maatregel geldt voor onbepaalde tijd, maar eindigt als het kind meerderjarig wordt. Dat brengt met zich mee dat de uithuisplaatsing in de regel duurt tot meerderjarigheid. Het kind zal tot zijn of haar meerderjarigheid elders opgroeien. De wet biedt echter in artikel 1:277 jo. 1:278 BW de mogelijkheid dat de ouder in het gezag wordt hersteld. De ouder van wie het gezag is beëindigd of de RvdK kan een verzoek indienen tot herstel in het gezag. Artikel 1:277 lid 1 BW vermeldt dat herstel in het gezag kan plaatsvinden als de rechtbank overtuigd is dat dit in het belang van de minderjarige is en de ouder duurzaam in staat is de verantwoordelijkheid te dragen voor de verzorging van de minderjarige, zoals bedoeld in artikel 1:247 lid 2 BW. Uitgangspunt bij de beoordeling is dus het belang van het kind. Zelfs als de ouder duurzaam in staat is de verantwoordelijkheid te dragen voor de verzorging en opvoeding, kan het verzoek tot herstel van het gezag worden afgewezen in het belang van het kind. De wetgever heeft in dit kader opgemerkt dat herstel in het gezag na een langdurig uithuisplaatsing en verblijf in een pleeggezin niet in het belang van het kind kan zijn, aangezien daarvoor een stabiele opvoedsituatie moet worden doorbroken.³⁴⁹

Indien twee ouders gezamenlijk het gezag uitoefenen, zal bij een gezagsbeëindigende maatregel de andere ouder voortaan het gezag alleen uitoefenen. Als het gezag wordt beëindigd van beide ouders of de ouder die alleen het gezag uitoefent, dan zal de rechtbank een ander met de voogdij belasten. Eenieder die tot voogdij bevoegd is, kan de rechtbank schriftelijk verzoeken hem tot voogd te benoemen.³⁵⁰ In de praktijk wordt veelal de GI tot voogd benoemd.³⁵¹ In dit laatste geval heeft de GI de bevoegdheid om beslissingen te nemen over de jeugdige.

³⁴⁶ *Kamerstukken II* 2008/09, 32 015, nr. 3, p. 34 (MvT).

³⁴⁷ Bruning e.a. 2022, p. 79-83.

³⁴⁸ HR 22 januari 2021, ECLI:NL:2021:108.

³⁴⁹ Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 421-423.

³⁵⁰ Artikel 1:275 lid 2 en 1:334 lid 2 BW.

³⁵¹ Bruning, Van den Brink & Punselie 2020, p. 418-419.

In de juridische literatuur is herhaaldelijk gewezen op de fundamenteel verschillende rechtsposities van jeugdigen die in het kader van een OTS versus met een gezagsbeëindigende maatregel uit huis zijn geplaatst. Waar bij de eerste groep de uitvoering van een OTS bij de verlenging jaarlijks wordt getoetst door de kinderrechter, bestaat voor de tweede groep jeugdigen geen stelselmatige toetsing. Daarbij zijn enkele regelingen niet van toepassing in het kader van voogdij, zoals de geschillenregeling (artikel 1:262b BW) en verplichte rechterlijke toetsing bij overplaatsing (artikel 1:265i BW). Dit wordt als gemis ervaren, zoals gezegd mede met het oog op de rechtsbescherming van jeugdigen die met een maatregel van gezagsbeëindiging te maken krijgen.³⁵²

3.3 Ter afsluiting

In het bovenstaande zijn wij ingegaan op uitgangspunten bij uithuisplaatsing die voortvloeien uit relevante internationale standaarden en op de nationale wettelijke regeling van uithuisplaatsingen in het kader van een maatregel van OTS. Uit het internationale kader is duidelijk geworden dat een uithuisplaatsing in beginsel als doelstelling heeft de hereniging van het kind met de biologische ouder(s). Kinderen hebben recht op omgang en contact met ouders en andere familie, zoals grootouders en broertjes en zusjes, en omgang en contact bevordert de hereniging. Hereniging van het kind met de ouder(s) betekent in beginsel een terugplaatsing van het kind naar huis, maar kan ook betekenen dat er voldoende contact en omgang blijft indien het in het belang van het kind is om elders te worden verzorgd en opgevoed.

Het nationale wettelijke kader van uithuisplaatsing in het kader van een maatregel van OTS houdt in dat de uithuisplaatsing elk jaar opnieuw wordt geëvalueerd door de kinderrechter bij een verlengingsverzoek. De in de wet opgenomen bepaling ‘de aanvaardbare termijn’ voor de minderjarige is bepalend voor de vraag of een maatregel van OTS met een machtiging tot uithuisplaatsing nog de geëigende maatregel is of dat een verzoek tot een gezagsbeëindiging meer passend is vanuit het oogpunt van de belangen van het kind en het recht op continuïteit en stabiliteit.

Er is in de wet niets geregeld over (minimale) omgang bij een uithuisplaatsing; wel kan een GI omgang en contact beperken in situaties van uithuisplaatsing. Vanuit het licht van de doelstelling van de maatregel van OTS zal bij een uithuisplaatsing gewerkt moeten worden aan het bevorderen van de gezinsband tussen het kind en de ouder(s). Ook bepaalt de wet dat het bij een uithuisplaatsing de voorkeur heeft om een minderjarige in een gezinsgerichte omgeving te plaatsen en dat rekening wordt gehouden met de persoonskenmerken, levensovertuiging en culturele achtergrond van de minderjarige.

³⁵² Bruning e.a. 2022b, p. 209 & 293-294.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Hoofdstuk 4

Dossieronderzoek

Sabine van der Asdonk, Renate Buisman, Jolien van Boven, Mariëlle Bruning, Marike Lenglet, Anouk Goemans, Daisy Smeets & Lenneke Alink

Hoofdstuk 4 Dossieronderzoek

Binnen dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op het dossieronderzoek. Met dit onderzoek zijn de dossiers van uithuisgeplaatste kinderen binnen verschillende GI's in Nederland geanalyseerd. Na een beschrijving van de methode volgt een overzicht van de resultaten van het dossieronderzoek. Aansluitend volgt een inhoudelijke conclusie met de hoofdbevindingen.

4.1 Methode

4.1.1 Selectie van GI's

Om tot een representatief beeld van het verloop van terugplaatsingen voor heel Nederland te komen, zijn tien GI's benaderd voor deelname aan het onderzoek die zijn verspreid over het land. Zeven van deze GI's hebben deelgenomen aan dit onderzoek, waarvan de twee landelijke (William Schrikker Jeugdbescherming & Jeugdreclassering en Leger des Heils) en vijf regionale (Bureau Jeugdzorg Limburg, De Jeugd- en Gezinsbeschermers [Noord-Holland], Jeugdbescherming Regio Amsterdam, Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond en Samen Veilig Midden-Nederland). Van de benaderde regionale GI's die niet hebben deelgenomen aan het onderzoek gaf er één aan dat zij gedurende een langere periode niet bereikbaar was in verband met een werkonderbreking. Een andere GI noemde capaciteitsproblemen als reden om niet aan het onderzoek te kunnen deelnemen. Van de derde niet-deelnemende regionale GI is niets vernomen.

4.1.2 Procedure

Het dossieronderzoek is goedgekeurd door de ethiekcommissie van het Instituut Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Leiden.³⁵³ De GI's zijn door de onderzoekers benaderd door middel van een mail met een informatiebrief waarin het doel van het onderzoek en de gevraagde inzet van de GI's werden toegelicht. Vervolgens is met de contactpersoon van de betreffende GI afgesproken hoe de dossierinzage zou worden uitgevoerd, waarbij de onderzoekers hebben geprobeerd de belasting voor de medewerkers van de GI tot het minimale te beperken.

4.1.3 Selectie van dossiers

Voor de selectie van dossiers zijn de volgende inclusiecriteria gehanteerd:

- 1) Er was sprake van een gedwongen uithuisplaatsing in het kader van een maatregel van OTS;
- 2) De jeugdige was tussen nul tot en met zeventien jaar oud toen de machtiging uithuisplaatsing werd verleend;
- 3) De machtiging uithuisplaatsing was in het kalenderjaar 2018 verleend
- 4) De machtiging uithuisplaatsing was daadwerkelijk geëffectueerd.

Het jaartal 2018 werd gekozen omdat de selectie van dossiers enerzijds relatief recent diende te zijn, zodat deze zo representatief mogelijk zou zijn voor de actuele praktijk. Anderzijds diende er

³⁵³ ECPW-2022/374.

voldoende tijd te zijn verstreken sinds de uithuisplaatsing om te kunnen vaststellen of was gewerkt aan terugplaatsing en in hoeverre de terugplaatsing duurzaam bleek over de tijd. Alle dossiers zijn geanalyseerd op basis van de informatie die beschikbaar was op de datum van inzage. Bij enkele GI's waren de dossiers gestructureerd op gezinsniveau, terwijl de dossiers bij de meeste GI's waren gestructureerd op kindniveau. Als er meerdere kinderen van één gezin binnen de steekproef vielen, werd at random één kind geselecteerd van wie het dossier werd gecodeerd.

Om te zorgen voor een representatieve selectie van dossiers is met een gestratificeerde steekproef gewerkt. Aan de deelnemende GI's is eerst gevraagd een lijst aan te leveren met alle dossiernummers die voldeden aan bovengenoemde criteria. Op basis van deze aantallen is berekend wat de relatieve grootte was van elke GI. Aan de hand daarvan is het aantal te coderen dossiers per GI bepaald, zodat de verdeling van dossiers over GI's overeenkwam met de relatieve grootte van elke GI. Per GI is vervolgens een random selectie van dossiers gemaakt waarbij 20% meer dossiers werden geselecteerd dan het beoogde aantal voor de betreffende GI, zodat dossiers die niet aan bovengenoemde inclusiecriteria bleken te voldoen (bijvoorbeeld omdat de uithuisplaatsing niet was geëffectueerd of twee dossiers in de selectie over hetzelfde gezin gingen) konden worden vervangen door een ander dossier. Het coderen van dossiers heeft plaatsgevonden in de periode tussen juli 2023 en maart 2024.

4.1.4. Steekproef

In totaal zijn 456 dossiers gecodeerd voor dit onderzoek. Dit aantal was hoger dan het oorspronkelijk beoogde aantal van 350 dossiers. Van één GI werd namelijk pas bekend dat zij bereid was deel te nemen toen de onderzoekers al waren gestart met coderen in enkele andere GI's. Daarmee waren de aantallen te coderen dossiers van die GI's al bepaald volgens bovenvermelde procedure en zijn de aantallen te coderen dossiers van de overige GI's hierop afgestemd. Binnen de selectie dossiers waren 52 jeugdigen (11%) bij aanvang van de machtiging uithuisplaatsing geplaatst in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp (waarvan één eerst in een justitiële jeugdinrichting) en waren 28 jeugdigen (6%) bij aanvang van de machtiging uithuisplaatsing geplaatst bij de andere ouder. Deze groepen worden in dit rapport in een aparte paragraaf besproken. Twee jeugdigen waren in eerste instantie samen met (een van) hun ouder(s) geplaatst in een residentiële gezinsbehandeling of moeder-kindhuis. Vervolgens waren deze jeugdigen overgeplaatst naar een pleeggezin of gezinshuis. Daarom zijn ze in de rapportage meegenomen in de groepen die initieel in een pleeggezin respectievelijk gezinshuis zijn geplaatst. Ook waren twee kinderen in eerste instantie geplaatst in een ziekenhuis. Beide kinderen waren daarna overgeplaatst naar een pleeggezin en zijn dan ook in de rapportage meegenomen in de groep minderjarigen die initieel in een pleeggezin zijn geplaatst. Eén uithuisplaatsing betrof een plaatsing in een zorgboerderij, deze valt in een dusdanig andere categorie dan de overige dossiers dat deze niet is meegenomen in de rapportage. Tot slot werd in twee dossiers niet duidelijk waar de jeugdige in eerste instantie was geplaatst. Eén van deze jeugdigen werd later geplaatst in een pleeggezin en is in de rapportage meegenomen in de groep die initieel in een pleeggezin is geplaatst. Van de andere jeugdige werd de verblijfplaats helemaal niet duidelijk op basis van het dossier, daarom is dit dossier niet meegenomen in de rapportage. Daarmee bleef een steekproef van $N = 376$ dossiers over voor de hoofd rapportage.

Voor een aantal onderzoeksvragen werd een meer diepgaande, kwalitatieve benadering van coderen passend geacht. Om deze reden is een random selectie van 98 dossiers (wederom gestratificeerd naar de grootte van de GI's) diepgaander gecodeerd.³⁵⁴ Van deze dossiers betroffen negen dossiers een plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp en negen dossiers een plaatsing bij de andere ouder. Deze dossiers worden afzonderlijk besproken in de desbetreffende paragrafen. Daarmee bleef een steekproef over van $n = 80$ kwalitatief gecodeerde dossiers voor de hoofdreportage. In de beantwoording van de onderzoeksvragen wordt indien van toepassing verduidelijkt welke bevindingen gebaseerd zijn op deze kwalitatief gecodeerde selectie van dossiers.

4.1.5 Codeersysteem

4.1.5.1 Gecodeerde constructen

In Tabel 4.1 staat een overzicht van de variabelen die kwantitatief zijn gecodeerd op basis van de dossiers. Het ijkpunt voor beantwoording van de vraag of sprake was van een van de risicofactoren was het moment van de verlening van de machtiging uithuisplaatsing. Hiervoor werd in eerste instantie het gezinsplan (of equivalent daarvan) dat door de GI was opgesteld geraadpleegd die direct volgde op de verlening van de machtiging uithuisplaatsing. In aanvulling hierop werd het meest recente raadsrapport van RvdK voorafgaand aan de machtiging uithuisplaatsing geraadpleegd. In het algemeen worden de meeste risicofactoren niet standaard op basis van gevalideerde instrumenten in kaart gebracht door de GI's. Daarom zijn deze factoren gecodeerd op basis van beschrijvingen in de dossiers. Om één lijn te trekken voor alle dossiers, werd bij het coderen van de risicofactoren uitgegaan van het oordeel van betrokken hulpverlener(s) zoals kon worden opgemaakt uit het gezinsplan van de GI of het raadsrapport. Een uitzondering hierbij was de risicofactor verstandelijke beperking van kind of ouder(s): deze werd alleen gescoord indien werd verwezen naar een officiële diagnose.

Voor de variabelen gerelateerd aan terugplaatsing is, afhankelijk van de werkwijze van de betreffende GI, gekeken in het meest recente gezinsplan (of equivalent daarvan) of evaluatiedocument. Bij de opstartfase van het coderen bij elke nieuwe GI, is expliciet met de contactpersoon van de betreffende GI besproken waar de informatie gevonden kon worden indien de (student-)onderzoekers hier zelf geen informatie over konden vinden op basis van voornoemde documenten. Voor de variabele 'aanvaardbare termijn' is gezocht (indien mogelijk met CTRL+F) naar het gebruik van deze specifieke term. Voor de overige variabelen hebben onderzoekers de hierboven genoemde documenten – het gezinsplan dat direct volgde op de machtiging uithuisplaatsing en het raadsrapport van de RvdK – doorgenomen.

4.1.5.2 Codeerprocedure en betrouwbaarheid

Voor aanvang van het coderen is een pilot uitgevoerd bij een van de deelnemende GI's, waarbij twee onderzoekers het codeersysteem op enkele dossiers hebben getest. Op basis van deze pilot is het codeersysteem aangescherpt, zodat het coderen praktisch uitvoerbaar was en de

³⁵⁴ Het beoogde aantal kwalitatief gecodeerde dossiers was 100. Twee van deze dossiers bleken echter ten onrechte te zijn gecodeerd omdat deze niet aan de inclusiecriteria voldeden. Deze dossiers zijn dan ook verwijderd uit de dataset.

variabelen zo betrouwbaar mogelijk in kaart konden worden gebracht. Na deze pilot zijn twee groepen van in totaal veertien masterstudenten Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Leiden getraind in het gebruiken van het codeersysteem. De training bestond uit allereerst het gezamenlijk doorlopen van de handleiding en het coderen van enkele oefendossiers die werden nabesproken. Na de training hebben studenten zelfstandig dossiers gecodeerd binnen een betrouwbaarheidsset. Vanwege logistieke redenen hebben de twee groepen studenten twee verschillende betrouwbaarheidssets gecodeerd. De twee groepen studenten startten namelijk op verschillende momenten en de dossiers konden in verband met de beperkte belastbaarheid van de GI's slechts gedurende een bepaalde, vooraf afgestemde tijdsperiode worden ingezien. De dossiers dienden namelijk op locatie bij de betreffende GI's te worden gecodeerd en het coderen was arbeidsintensief: een student kon op één dag gemiddeld drie tot vijf dossiers coderen. Beide betrouwbaarheidssets bestonden uit vijftien dossiers van twee verschillende GI's. Eén onderzoeksassistent heeft de dossiers in beide betrouwbaarheidssets gecodeerd.

De betrouwbaarheid van de categorische variabelen werd bepaald op basis van percentages overeenstemming. Vanwege het grote aantal dichotome variabelen en de relatief kleine betrouwbaarheidsset was het niet mogelijk om voldoende spreiding op alle variabelen te krijgen, waardoor Cohen's kappa's een vertekend beeld zouden geven. Bovendien worden de onderliggende assumpties van Cohen's kappa regelmatig bekritiseerd.³⁵⁵ In dit onderzoek werd uitgegaan van voldoende betrouwbaarheid bij een gemiddelde overeenstemming van 80% per variabele.³⁵⁶ Voor de numerieke variabelen werden voor de betrouwbaarheid *intra-class correlation coefficients* (ICCs) berekend, waarbij de waarden voor *single measures*, *absolute agreement* zijn gerapporteerd. Voor ICCs wordt een score van ,75 of hoger beschouwd als indicatie van een goede betrouwbaarheid.³⁵⁷ Voor een overzicht van de gemiddeldes en spreiding in betrouwbaarheid tussen alle mogelijke paren codeurs, zie Tabel A1 in de Appendix.

De variabele 'migratieachtergrond ouders' kon niet betrouwbaar in kaart worden gebracht. Deze variabele werd om deze reden dan ook verwijderd uit het codeersysteem. Daarnaast lagen de gemiddelde percentages overeenstemming voor negentien variabelen onder de 80%. Voor de betreffende variabelen zijn vervolgens Chi-kwadraat toetsen uitgevoerd om te onderzoeken of de scores van de codeurs die gemiddeld onder de 80% overeenstemming zaten op deze variabele significant verschilden van de scores van de betrouwbare codeurs – wat zou duiden op systematische *bias* veroorzaakt door verschillen in betrouwbaarheid. De resultaten van deze analyses zijn te vinden in Tabel A2 in de Appendix. Er waren vijf variabelen waarvoor systematische verschillen tussen codeurs bestonden: sociaal netwerk, werkloosheid, contact met broertjes en zusjes gedurende de uithuisplaatsing, de verblijfplek van het kind op het moment van dossierinzage en expliciete verwijzing naar aanvaardbare termijn. Een belangrijke opmerking die hier geplaatst dient te worden is dat niet uit te sluiten valt dat de genoemde verschillen in betrouwbaarheid op deze variabelen veroorzaakt worden door verschillen tussen GI's (bijvoorbeeld door de manier waarop de dossiers zijn opgebouwd), in plaats van door verschillen tussen codeurs. Chi-kwadraattoetsen lieten namelijk zien dat er een verschil was tussen de GI's waar de betrouwbare en niet-betrouwbare codeurs voor de betreffende variabelen aan waren

³⁵⁵ McHugh 2012.

³⁵⁶ McHugh 2012.

³⁵⁷ Koo & Li 2016.

gekoppeld. Om echter voorzichtig te werk te gaan, wordt voor deze variabelen gerapporteerd over de selectie van dossiers die zijn gecodeerd door de betrouwbare codeurs.

Tijdens het coderen heeft regelmatig intervisie plaatsgevonden en is een gezamenlijk logboek bijgehouden van bijzonderheden tijdens het coderen. Daarnaast is bij aanvang van het coderen bij elke nieuwe GI – waar nodig in afstemming met de contactpersoon van de GI – de codeerhandleiding waar nodig aangevuld met betrekking tot de vraag in welke documenten bepaalde variabelen gevonden konden worden.

4.2 Algemene kenmerken van de uithuisplaatsing

4.2.1 Gezinskenmerken

De kinderen waren gemiddeld 8,7 jaar oud ten tijde van de machtiging uithuisplaatsing ($SD = 5,7$ jaar). De verdeling van geslacht was ongeveer gelijk in de steekproef (53% mannelijk geslacht, 47% vrouwelijk geslacht). De gemiddelde leeftijd van de moeders was 36,0 jaar ($SD = 8,2$ jaar), met een minimum van 14 jaar en een maximum van 59 jaar. In zes gevallen was er alleen een vader in beeld en waren geen gegevens bekend over de biologische moeder (2%). In 78% van de gezinnen was er een tweede ouder of verzorger in beeld ($n = 294$). In veruit de meeste van deze gevallen betrof dit de biologische vader (84%; $n = 248$). In de overige gevallen ging het om een stiefvader/-moeder (9%; $n = 27$) of was zowel de biologische vader als een stiefvader/-moeder in beeld (6%; $n = 19$). Indien er meer dan twee ouder(s) of verzorger(s) waren, zijn de gegevens gecodeerd van de tweede ouder of verzorger die – voor zover op te maken uit het dossier – de grootste rol innam in het leven van het kind ten tijde van de machtiging uithuisplaatsing. Dit was in 96% van de gevallen de biologische vader. In de rapportage wordt verder steeds gesproken over “vader”, maar in enkele gevallen ziet deze term dus op de stiefvader/-moeder. De vaders waren gemiddeld 40,8 jaar oud ($SD = 10,1$ jaar), met een minimum van 21 jaar en een maximum van 78 jaar. Meer dan de helft van de kinderen (57%) woonde samen met één of meer broertje(s) of zusje(s)³⁵⁸ ten tijde van de machtiging uithuisplaatsing ($n = 213$).

4.2.2 Geschiedenis van kindbeschermingsmaatregelen en hulpverlening

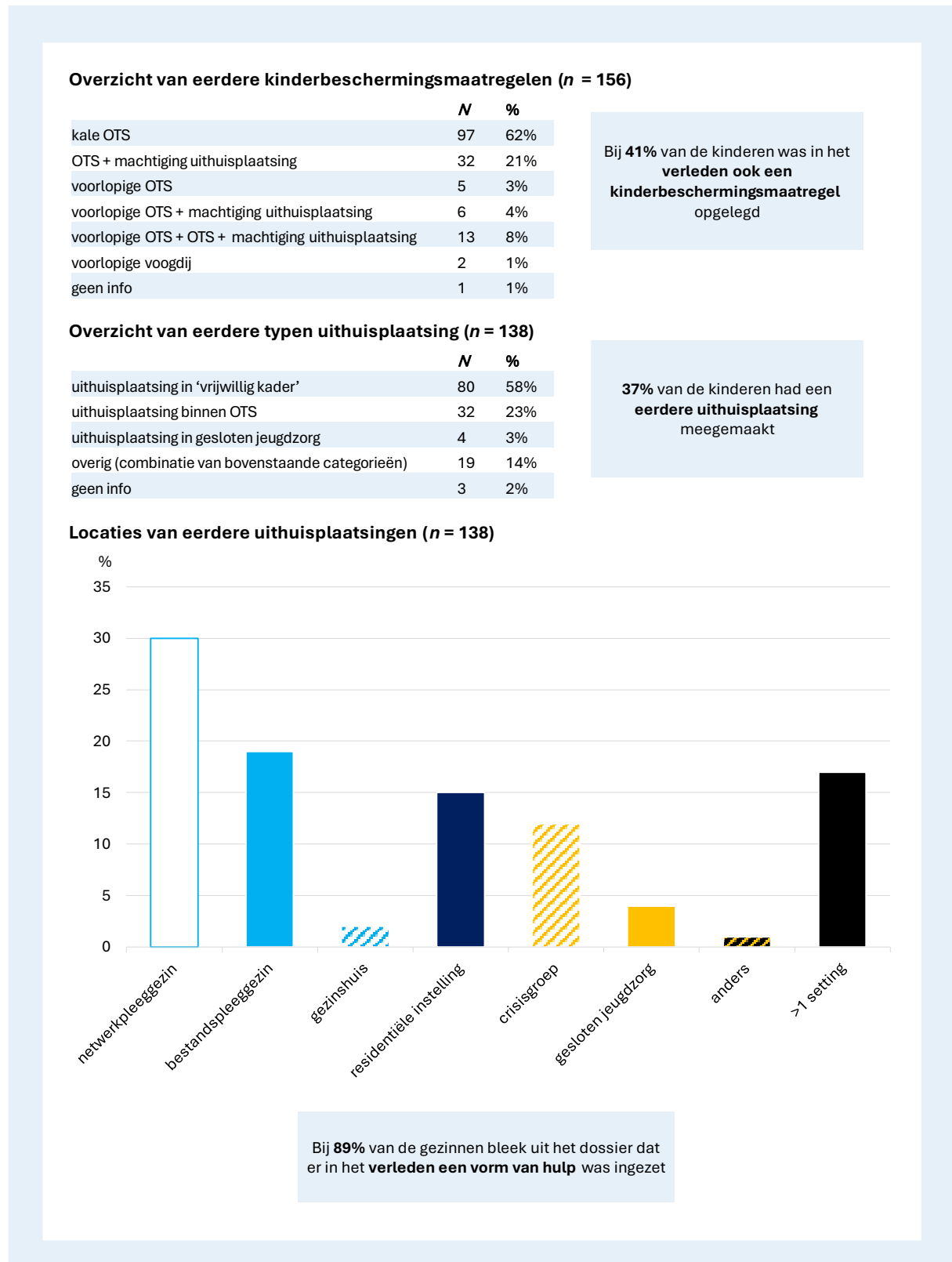
Bij 41% van de kinderen was in het verleden ook een kindbeschermingsmaatregel opgelegd ($n = 156$). In 62% van deze gevallen ging het om een zogenaamde kale OTS (zie Figuur 4.1). Dat wil zeggen dat er sprake was van een OTS zonder een door de kinderrechter verleende machtiging uithuisplaatsing. In 33% van deze gevallen was het kind eerder uit huis geplaatst geweest in het gedwongen kader (met een – al dan niet voorlopige – OTS en machtiging uithuisplaatsing). Deze kinderen waren daarna op enig moment teruggeplaatst, waarna in 2018 een nieuwe machtiging uithuisplaatsing was afgegeven.

Verder bleek dat 37% van de kinderen een eerdere uithuisplaatsing had meegemaakt ($n = 138$). Van deze kinderen betrof dit in 58% een vrijwillige uithuisplaatsing en in 23% een uithuisplaatsing

³⁵⁸ In dit onderzoek wordt de term ‘broertjes of zusjes’ gebruikt, ongeacht hun leeftijd ten opzichte van de leeftijd van het kind waar het dossier betrekking op had. De ‘broertjes en zusjes’ kunnen dus ook ouder zijn dan het kind en feitelijk diens ‘broer(s) of zus(sen)’ zijn.

Figuur 4.1.

Overzicht van eerdere kinderbeschermingsmaatregelen, uithuisplaatsingen en hulpverlening in de gezinnen.

in het kader van een OTS met een machtiging uithuisplaatsing (zie Figuur 4.1). De categorie ‘overig’ betreft dossiers waarbij het in de meeste gevallen om een combinatie van de hiervoor genoemde categorieën ging. Gemiddeld had een eerdere uithuisplaatsing (of meerdere uithuisplaatsingen samen) 13,8 maanden geduurd. Bij 41% van de kinderen die eerdere uithuisplaatsing hadden meegemaakt, duurde deze uithuisplaatsing 0 tot 6 maanden ($n = 56$). In 25% ($n = 34$) was dit 6 tot 12 maanden en voor 18% van de kinderen ($n = 25$) geldt dat de eerdere uithuisplaatsing tussen de 12 en 24 maanden had geduurd. Voor 17% van de kinderen die eerder uit huis geplaatst waren, geldt dat de eerdere plaatsing(en) 24 maanden of langer geduurd had(den) ($n = 23$). In die laatste groep valt op dat 9 kinderen (7%) 48 maanden of langer niet thuis hadden gewoond voor de uithuisplaatsing in 2018.

Van de 138 kinderen die eerder uit huis waren geplaatst, ging dat in 49% ($n = 68$) om een plaatsing in een pleeggezin (in 30% [$n = 42$] om een plaatsing in een netwerkpleeggezin en in 19% [$n = 26$] om een plaatsing in een bestandspleeggezin). In 15% ($n = 22$) betrof het een plaatsing in een residentiële instelling en in 2% ($n = 3$) ging het om een plaatsing in een gezinshuis. In 12% ($n = 16$) betrof de eerdere plaatsing een plaatsing in een crisisgroep. In 17% van de dossiers is gevonden dat het kind tijdens de eerdere uithuisplaatsing in meerdere settings was verbleven ($n = 20$). Voor 15 kinderen ging dat om twee soorten settings en voor 5 kinderen om drie soorten settings. Zie ook Figuur 4.1.

Bij 89% van de gezinnen was er in het verleden, dus vóór de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 2018, een vorm van hulp ingezet ($n = 336$), voor zover uit het dossier viel op te maken. In 66% van de gezinnen ($n = 222$) betrof dit een interventie gericht op het gezin, waaronder intensieve pedagogische thuishulp, een interventie gericht op de gehechtheidsrelatie of een overige vorm van gezinstherapie. Uit het dossieronderzoek is voorts gebleken dat in 38% van de gezinnen ($n = 127$) een interventie gericht op het kind was ingezet en in 52% ($n = 173$) een interventie gericht op de problematiek van ouders. Bij 6% van de gezinnen was een interventie ingezet die gebruik maakt van informele steun van het sociale netwerk van het gezin ($n = 20$).

4.3 Beslissing tot uithuisplaatsing

4.3.1 Risicofactoren

Tabel 4.1 geeft weer hoe vaak de risicofactoren voorkwamen in de gezinnen waarvan de dossiers zijn gecodeerd. Naast de frequentie van individuele risicofactoren, is de cumulatie van risicofactoren binnen de gezinnen in kaart gebracht. Hierbij zijn alle factoren uit Tabel 4.1 meegenomen, met uitzondering van sociaal netwerk en werkloosheid in verband met de beperkte betrouwbaarheid van deze variabelen. De moeder- en vaderfactoren werden samengenomen tot een dichotome factor (waarbij een score van 1 inhoudt dat bij minstens één van beide ouders sprake is van de betreffende risicofactor). Dit resulteerde in een cumulatiescore op basis van zestien risicofactoren. In Figuur 4.2 is te zien hoe de cumulatie van risicofactoren is verdeeld binnen de steekproef. Hierbij valt op dat in meer dan de helft van de gezinnen meer dan vier risicofactoren speelden en in zo'n 20% meer dan zes risicofactoren.

Tabel 4.1.*Percentages van risicofactoren binnen de steekproef^a.*

	aanwezig in:	
	N	%
Kind (N = 376)		
Gedragsproblemen	178	47%
DSM-diagnose	77	20%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	27	7%
Verstandelijke beperking	57	15%
Ongewenste zwangerschap ten aanzien van kind	7	2%
Moeder (n = 370)		
Psychische klachten	188	51%
Verstandelijke beperking	80	22%
Middelengebruik	93	25%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	28	8%
Traumatische jeugdervaringen	59	16%
(Verleden van) criminaliteit	37	10%
Vader (n = 294)		
Psychische klachten	71	24%
Verstandelijke beperking	36	12%
Middelengebruik	84	29%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	17	6%
Traumatische jeugdervaringen	22	7%
(Verleden van) criminaliteit	49	17%
Gezin (N = 376)		
Ouders gescheiden/niet samenwonend	296	79%
Minstens één ouder geen Nederlandse nationaliteit	64	17%
Zorgen omtrent sociaal netwerk ^b	40	20%
Werkloosheid ^b	127	37%
Problemen omtrent huisvesting	96	26%
Financiële problemen	173	46%
Huiselijk geweld	215	57%

^a Wanneer geen informatie was opgenomen over de betreffende risicofactor, werd deze factor als “niet aanwezig” gescoord (in het geval van nationaliteit werd, wanneer er geen informatie te vinden was, uitgegaan van een Nederlandse nationaliteit).

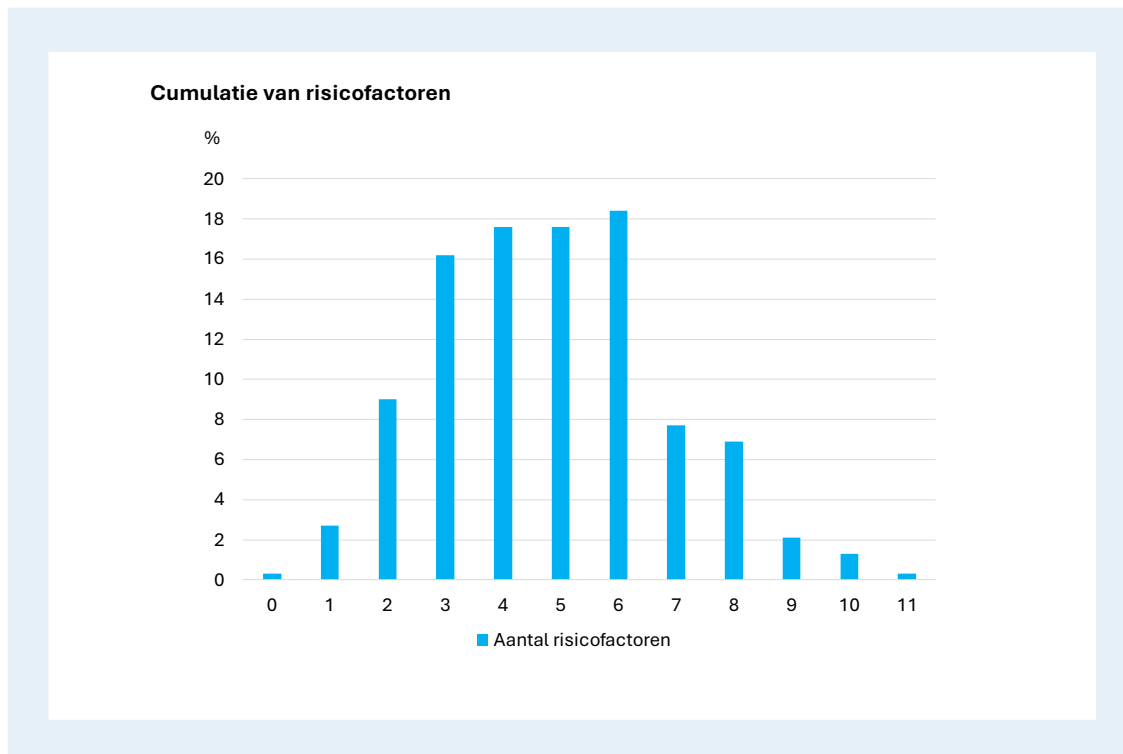
^b Van deze variabelen zijn alleen de statistieken van betrouwbare codeurs genoteerd, waardoor deze statistieken een subset van de data betreffen.

4.3.2 Ontwikkelingsbedreigingen

Voor de dossiers werden de ontwikkelingsbedreigingen waarvan sprake was ten tijde van de machtiging uithuisplaatsing ingedeeld in vier hoofdcategorieën. In Figuur 4.3 zijn deze categorieën met de bijbehorende percentages weergegeven. Kinderen bij wie de ontwikkelingsbedreiging enkel gelegen was in de opvoedsituatie door de ouder(s), waren

Figuur 4.2.

Cumulatie van risicofactoren binnen de gezinnen ($N = 376$).

gemiddeld jonger ($M = 6,3$ jaar, $SD = 5,0$) dan de kinderen waarbij sprake was van andere (combinaties van) ontwikkelingsbedreigingen ($M = 13,8$ jaar, $SD = 5,1$ voor kinderen waarbij de ontwikkelingsbedreiging enkel was gelegen in de ontwikkelingsbehoeften van het kind; $M = 13,2$ jaar, $SD = 3,6$ voor de combinatie van beide).³⁵⁹ In 21 dossiers was de ontwikkelingsbedreiging niet onder te brengen in één van de drie categorieën, zodat de categorie ‘overig’ is gescoord. Binnen deze restcategorie was de ontwikkelingsbedreiging voor vier kinderen gelegen in een gebrek aan vaste woonruimte. Daarnaast lag voor vijf kinderen de detentie van een ouder als ontwikkelingsbedreiging ten grondslag aan de uithuisplaatsing. Het lijkt erop dat in deze dossiers door de detentie van de ouder de enige opvoeder/verzorger wegviel en een uithuisplaatsing nodig was om het kind een opvoeder/verzorger te bieden. Bij één van deze vijf kinderen werd echter opgemerkt dat het voor het kind ook na de detentie van de ouder te onveilig was om bij de ouder terug te keren. Voor de overige twaalf kinderen waren de ontwikkelingsbedreigingen divers of onbekend. Enkele voorbeelden van deze overige ontwikkelingsbedreigingen zijn dat de oudere broer een onveilige opvoedsituatie creëerde voor het jonge kind; dat de familie van de vader de moeder en kinderen bedreigde; of dat de terugplaatsing moeizaam verliep en regelmatig was geëscaleerd.

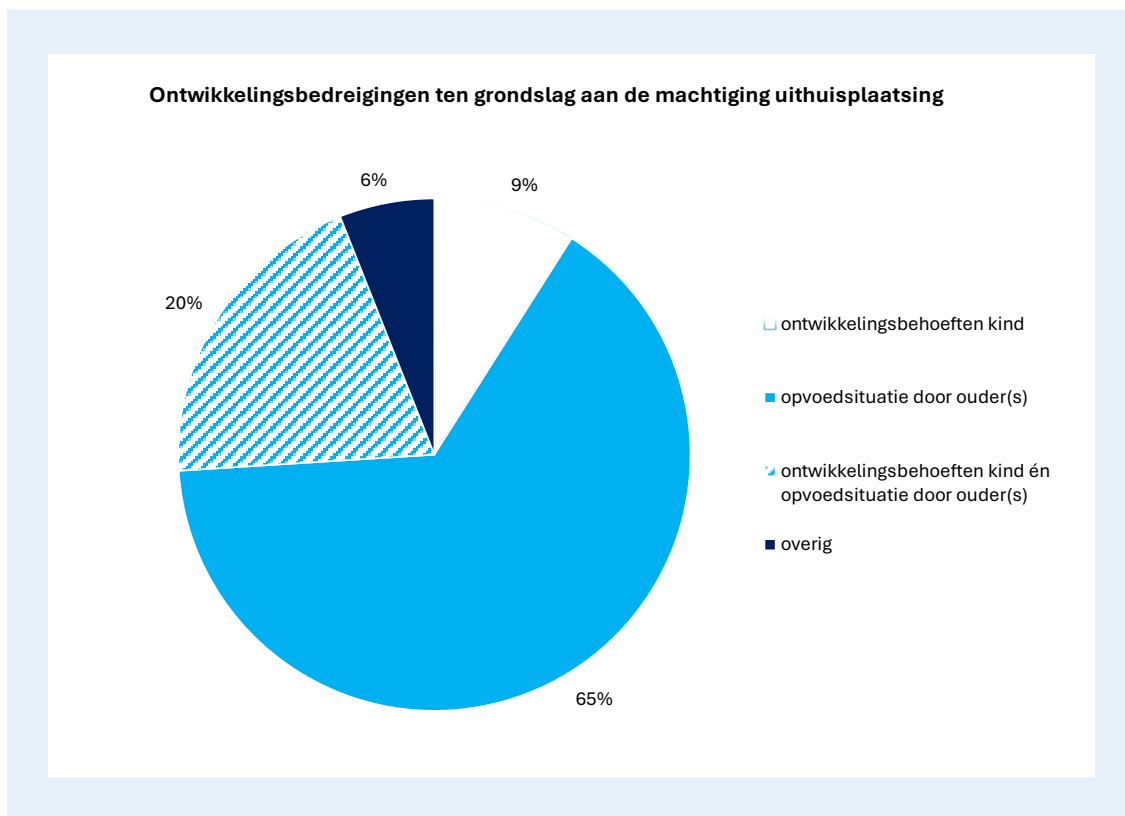
Voor de selectie kwalitatief gecodeerde dossiers ($n = 80$) zijn alle ontwikkelingsbedreigingen die ten grondslag lagen aan de machtiging uithuisplaatsing overgenomen en gecodeerd, zie Figuur 4.4. In verschillende dossiers was sprake van meerdere categorieën. Dat heeft tot gevolg dat de percentages van de beschrijving van de resultaten hieronder niet optellen tot 100%. Binnen de dossiers waarin de ontwikkelingsbedreiging (ook) gelegen was in een onveilige opvoedsituatie

³⁵⁹ $F(3, 371) = 57,74, p < ,01$

voor het kind ($n = 57$), waren de meest genoemde redenen voor een onveilige opvoedsituatie dat sprake was van kindermishandeling ($n = 23$); de ouder(s) onvoldoende opvoedvaardigheden had(den) ($n = 23$); de ouder(s) niet kon(den) voldoen aan de basisbehoeften van het kind ($n = 19$); en sprake was van huiselijk geweld binnen het gezin ($n = 15$). In de eerste subcategorie was de kindermishandeling gericht op het kind waar het dossier betrekking op had. In de gehanteerde definitie van kindermishandeling vallen vormen van seksueel misbruik, fysiek of verbaal geweld en verwaarlozing onder kindermishandeling. In de laatste subcategorie was het huiselijk geweld niet per se direct gericht op het kind waar het dossier betrekking op had. In dat geval kan het huiselijk geweld bijvoorbeeld direct zijn gericht op een ouder of een broer of zus binnen het gezin. Onder huiselijk geweld wordt ook verwaarlozing en seksueel misbruik verstaan. In dit laatste geval is dit niet direct gericht op het kind waar het dossier betrekking op had.

Figuur 4.3.

Overzicht van de ontwikkelingsbedreigingen die ten grondslag lagen aan de machtiging uithuisplaatsing ($N = 376$).

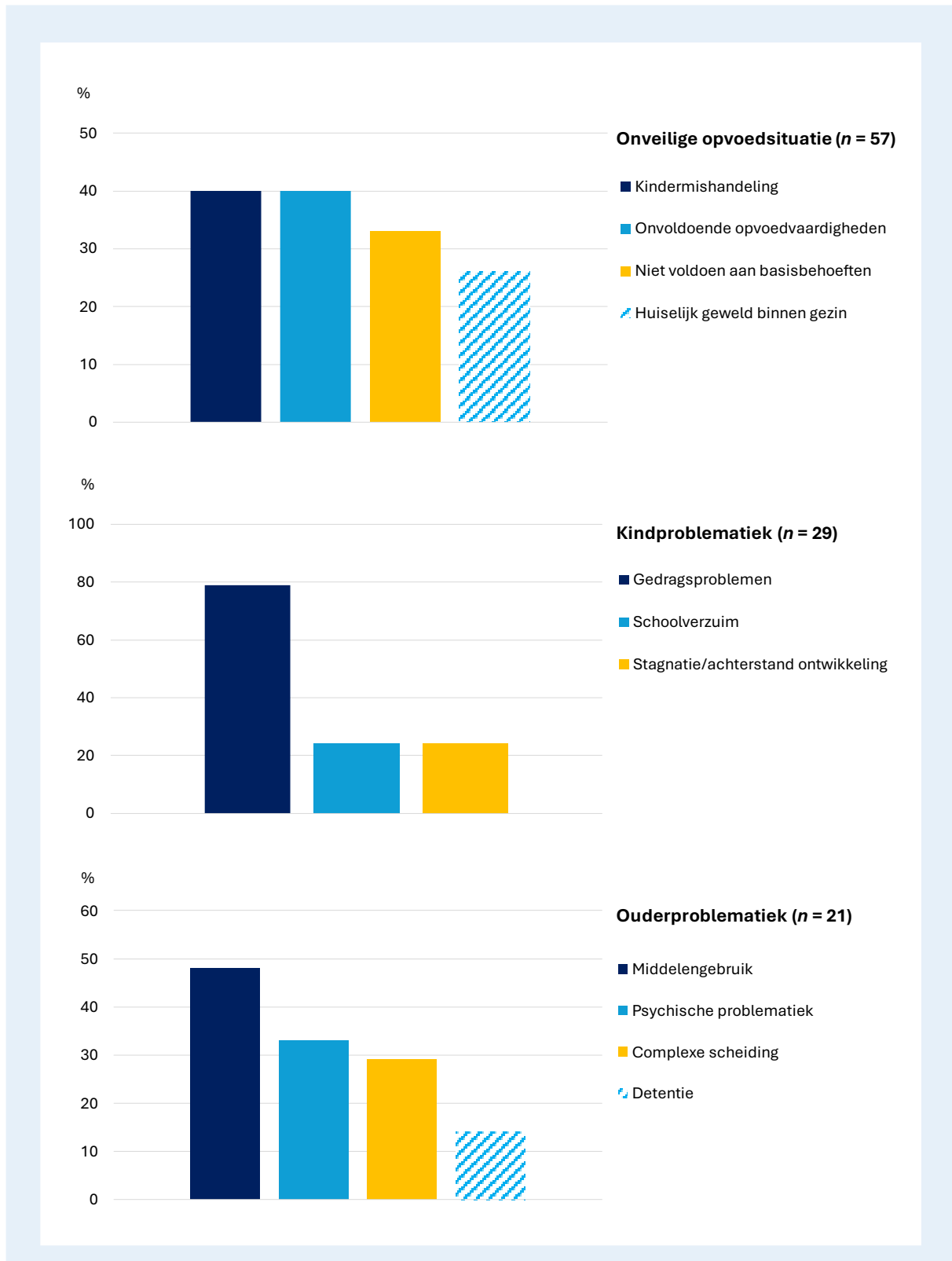
Binnen de kwalitatief gecodeerde dossiers waarin de ontwikkelingsbedreiging (onder andere) was gelegen in kindproblematiek ($n = 29$), was verreweg de meest genoemde vorm van kindproblematiek gedragsproblemen bij het kind ($n = 23$). Daarnaast waren schoolverzuim ($n = 7$); en een stagnatie of achterstand in de sociale, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling van het kind ($n = 7$) genoemde vormen van kindproblematiek.

Binnen de kwalitatief gecodeerde dossiers waarin de ontwikkelingsbedreiging (onder meer) was gelegen in ouderproblematiek ($n = 21$), waren de meest genoemde vormen van ouderproblematiek middelengebruik door de ouder(s) ($n = 10$); psychische problematiek bij de

ouder(s) ($n = 7$); en complexe scheidingsproblematiek tussen ouders ($n = 6$). Daarnaast werd de detentie van de ouder ($n = 3$) genoemd als oudergerelateerde ontwikkelingsbedreiging.

Figuur 4.4.

Verdeling ontwikkelingsbedreigingen binnen de categoriën ‘Onveilige opvoedsituatie’, ‘Kindproblematiek’ en ‘Ouderproblematiek’.

4.3.3 Doelen van de uithuisplaatsing

4.3.3.1 Doelen gericht op de woonsituatie van het kind

Voor de kwalitatief gecodeerde dossiers ($n = 80$) is in kaart gebracht welke doelen in het kader van de kindbeschermingsmaatregel waren geformuleerd. In 65 dossiers werd minstens één doel aangetroffen dat was gericht op de woonsituatie van het kind (81%). Veruit de meeste van deze doelen waren gericht op een stabiele en/of veilige opvoedingssituatie voor het kind: in 41 dossiers werd een dergelijk doel aangetroffen. Deze doelen luiden bijvoorbeeld “kind groeit op in een veilige omgeving” of “schone en stimulerende opvoedingsomgeving”. In slechts één dossier werd in een doel expliciet gesproken over terugplaatsing, namelijk “kind kan volledig thuis wonen”. In zes andere dossiers werd iets minder expliciet verwezen naar het bereiken van terugplaatsing, zoals “ouders bieden kind een stabiele en veilige omgeving” of “vader biedt wat kind nodig heeft: structuur, veiligheid, warm thuis”. In negen dossiers werd een specifiek doel geformuleerd met betrekking tot een nieuwe woonplek voor het kind. Voorbeelden van een dergelijk doel zijn “kind groeit op in een perspectiefbiedend pleeggezin” of “zicht op een kleinschalige vervolgplek”. In vijftien dossiers was een expliciet doel geformuleerd over perspectiefbepaling, zoals “kind ervaart duidelijkheid over opgroeiperspectief” of “binnen half jaar duidelijkheid over perspectief”. Tot slot waren in drie dossiers de doelen met betrekking tot de woonsituatie van het kind specifiek gericht op de nieuwe opvoeders. Een dergelijk doel was bijvoorbeeld als volgt geformuleerd: “pleegouders leren hoe om te gaan met kind”.

4.3.3.2 Doelen gericht op de (relatie met) ouders

In 47 dossiers werd minstens één doel geformuleerd dat was gericht op de ouder(s) (59%). Daarvan werd in 22 dossiers een doel geformuleerd gericht op de opvoedvaardigheden van ouders, bijvoorbeeld “ouders bieden veiligheid en grenzen”, “kinderen worden niet belast met volwassenzaken”, of “voorspelbare opvoeder die aansluit bij behoeftes van kinderen”. In zeven dossiers was een doel opgesteld met betrekking tot onderzoek naar de opvoedingscapaciteiten van de ouder(s). Zo werd bijvoorbeeld vermeld: “onderzoeken of de pedagogische vaardigheden van moeder aansluiten bij hetgeen het kind nodig heeft” of “zicht op opvoedvaardigheden van ouders”. Slechts in een enkel geval werd daarbij, zij het indirect, verwezen naar de leerbaarheid van de ouders: “er is zicht op de mogelijkheden van ouders om inzicht te verkrijgen in de schade die hun opvoedgedrag veroorzaakt”. Daarnaast was in zeven dossiers als doel gesteld dat er hulpverlening of behandeling voor de ouder gestart zou worden. In negen dossiers werd in het doel verwezen naar de houding van ouders tegenover hulpverlening. Een dergelijk doel luidde bijvoorbeeld “ouders accepteren nodige hulpverlening” of “hulpverlening niet ontlopen”. In zeven dossiers werd expliciet als doel gesteld dat er geen geweld mag plaatsvinden in de thuissituatie. Bovendien werd in zeventien dossiers een doel opgesteld over de relatie met de ouders. In een aantal gevallen ging dit om de kwaliteit van het contact, waarbij het doel bijvoorbeeld was gericht op “positief contact met moeder”. Daarnaast waren doelen gericht op het überhaupt hebben van contact met ouders. Deze doelen waren bijvoorbeeld geformuleerd als “passende omgangsregeling” of “ziet vader regelmatig”. Tot slot waren in tien dossiers doelen opgenomen die zagen op het aanpakken van echtscheidingsproblematiek, waarbij doelen waren geformuleerd als “kind wordt niet belast met spanningen tussen ouders”, “ouders stimuleren contact tussen kind en andere ouder” of “ruimte voor loyaliteit naar beide ouders”.

4.3.3.3 Doelen gericht op het kind

In 47 dossiers werd minstens één doel aangetroffen dat specifiek was gericht op het kind (59%). Hierbij valt op dat de meeste doelen waren gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind ($n = 17$). Zo werd bijvoorbeeld vermeld “[naam kind] kan zijn emoties adequaat reguleren”, “heeft contact met klas- en leeftijdsgenoten” en “[naam kind] vergroot haar zelfbeeld”. Daarnaast was in veertien dossiers een doel geformuleerd gericht op school of andere vormen van dagbesteding. Deze doelen vermeldden bijvoorbeeld “positieve schoolgang” of “[naam kind] werkt”. In zes dossiers werd verwezen naar de acceptatie van gezag, waar de doelen bijvoorbeeld luiden “[naam kind] accepteert gezag ouders” of “[naam kind] moet zich houden aan de regels van netwerkpleeggezin”. Daarnaast werd in zes dossiers vermeld dat er meer zicht moest komen op de ontwikkelingsbehoeften van het kind. Tenslotte werd in veertien dossiers expliciet verwezen naar behandeling of hulpverlening voor het kind. In de helft van deze gevallen ging het om traumabehandeling.

4.3.3.4 Aansluiting van de doelen bij de genoteerde ontwikkelingsbedreigingen

Ons doel was antwoord te geven op de vraag in hoeverre de gestelde doelen aansluiten bij de ontwikkelingsbedreigingen van de uit huis geplaatste kinderen. In veel gevallen waren de ontwikkelingsbedreigingen en/of de doelen echter zo breed geformuleerd, dat niet kon worden getoetst in hoeverre deze op elkaar aansloten. Daarom kan op deze onderzoeksvraag geen concreet antwoord worden gegeven. In plaats daarvan geven we een algemene indruk. Hiervoor worden eerst enkele voorbeelden aangehaald uit de kwalitatief gecodeerde dossiers die deze globale indruk inzichtelijk maken.

Een eerste voorbeeld betreft een dossier waarin sprake was van de volgende ontwikkelingsbedreigingen: “huiselijk geweld, mishandeling” en “ernstig alcoholmisbruik door de ouder”. De doelen die bij dit dossier waren opgesteld luiden: “ouders werken aan hun problematiek, kinderen verwerken hun verleden”, en “duidelijkheid voor kinderen waar ze opgroeien”. De formulering van deze doelen is dusdanig breed dat niet duidelijk is waar de ouders precies aan moeten werken, op wat voor manier de kinderen hun verleden moeten verwerken en op welk aspect van dat verleden wordt gedomd. In een ander dossier werd gesproken over de volgende ontwikkelingsbedreigingen: “zorgen over agressief gedrag van moeder, sprake van huiselijk geweld, emotionele en fysieke verwaarlozing van de kinderen” en “schoolverzuim”. Daarbij waren de volgende doelen opgesteld: “het kind ontwikkelt zich naar zijn kwaliteiten, er is duidelijkheid over wat hij nodig heeft en of ouders dit kunnen bieden en er is zicht op persoonlijk functioneren van moeder”. Ook hier geldt dat de doelen niet concreet of meetbaar waren. Van het eerste doel is bijvoorbeeld niet duidelijk hoe het kind zich zou moeten ontwikkelen of om welke kwaliteiten het gaat. Ook is onduidelijk welke aspecten van het persoonlijk functioneren van moeder in kaart gebracht moeten worden en op welke wijze dit moet geschieden. In weer een ander dossier waren de ontwikkelingsbedreigingen dat “sprake was van drugsgebruik en drugshandel door de ouders, moeder wantrouwend en angstig gedrag naar vader vertoonde en de psychische gesteldheid van moeder maakte dat de thuissituatie niet veilig was voor de kinderen”. De doelen die hierbij waren opgesteld luiden: “veilige, rustige, stabiele opvoedingssituatie” en “positief contact van kind met moeder”. Een ander voorbeeld betreft een dossier waarin de volgende ontwikkelingsbedreigingen waren geformuleerd: “er zijn twijfels over de veiligheid en hygiëne bij moeder thuis, vader heeft aangegeven niet meer voor het kind te kunnen en willen

zorgen omdat het belastend is, ouders communiceren niet met elkaar”. De doelen die bij dit dossier waren opgesteld luiden als volgt: “kind heeft een gestructureerde opvoedomgeving, kind ervaart duidelijkheid en zekerheid, kind wordt niet belast met spanningen tussen ouders, kind weet de reden waarom hij niet meer thuis woont”. In beide gevallen kan niet uit de genoteerde ontwikkelingsbedreiging opgemaakt worden wat de precieze aard en omvang was van de onveilige thuissituatie. In hoeverre zou bijvoorbeeld in het eerste gezin gewerkt kunnen worden aan het stoppen met drugsgebruik en wat in de psychische gesteldheid van moeder maakte dat de thuissituatie niet veilig was? Bij het tweede gezin werd bovendien nadrukkelijk vermeld dat er twijfels waren over de veiligheid en hygiëne.

Het algemene beeld dat naar voren komt is dat door de vaak zeer brede en algemene formulering van de ontwikkelingsbedreigingen en het ontbreken van SMART geformuleerde doelen, niet of zeer moeilijk geconcludeerd kan worden óf en in welke mate de doelen aansloten bij de ontwikkelingsbedreigingen.

4.3.4 Kenmerken van de plaatsing

4.3.4.1 Soort beslissing

In 57% van de dossiers ($n = 213$) betrof de machtiging uithuisplaatsing een reguliere machtiging en in 43% van de dossiers ($n = 163$) betrof deze een spoedmachtiging.

4.3.4.2 Locatie van uithuisplaatsing

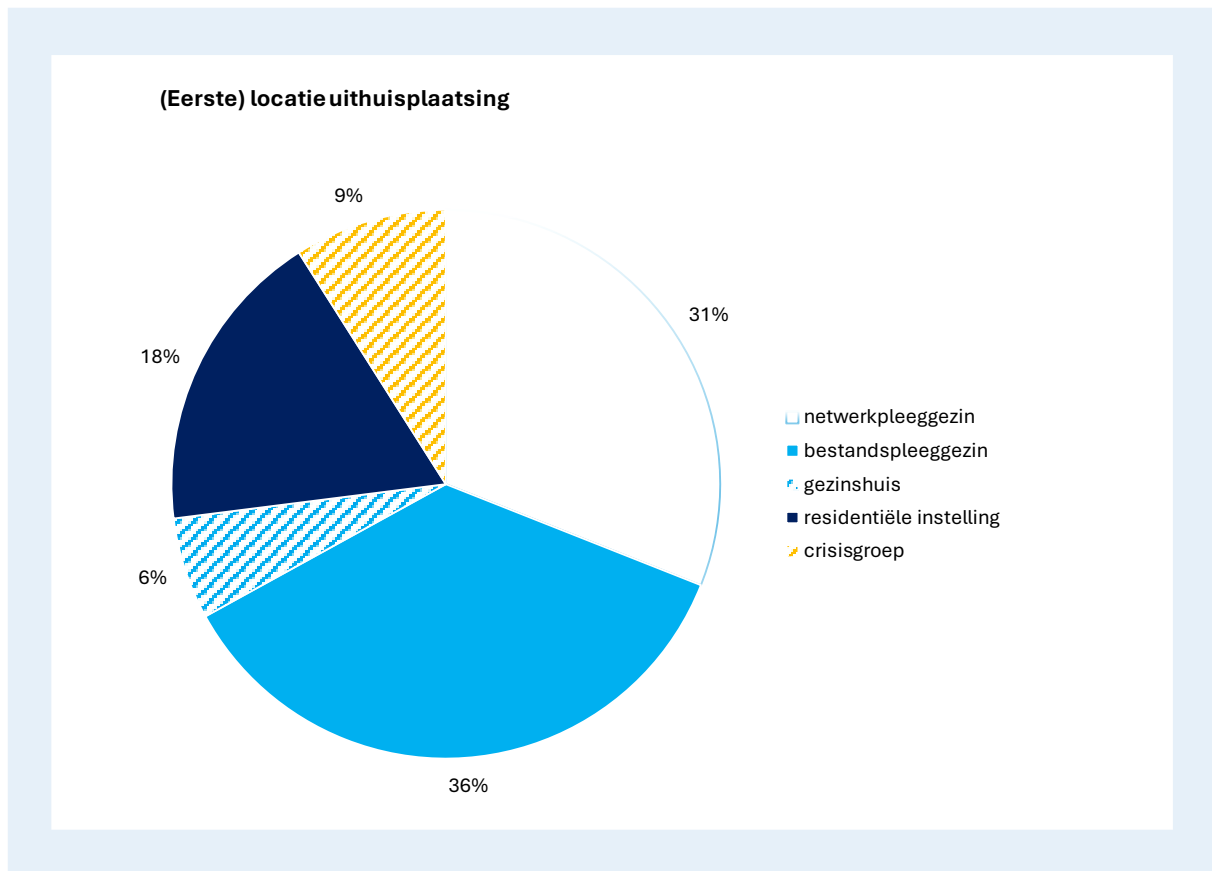
In Figuur 4.5 is inzichtelijk gemaakt waar de kinderen waren geplaatst na de verlening van de machtiging uithuisplaatsing. Van de dossiers waarin het kind niet in een gezinssetting was geplaatst maar in een residentiële instelling of crisisgroep ($n = 103$), was deze plaatsing in 25% van de gevallen gemotiveerd ($n = 26$). Slechts in één van de dossiers waarin het kind niet in een gezinssetting was geplaatst, werd een plan aangetroffen om toe te werken naar een plaatsing in een pleeggezin of gezinshuis.

Van de 80 kwalitatief gecodeerde dossiers was het kind bij de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 26 dossiers niet geplaatst in een gezinssetting. In tien van deze dossiers is hiervoor een motivering in het dossier aangetroffen. Daarvan werd in twee dossiers gesteld dat het veiliger was om het kind in een residentiële instelling te plaatsen in verband met gedragsproblematiek en risico op het plegen van een inbraak. In de andere acht dossiers werd gemotiveerd dat een residentiële plek passender was. In deze dossiers werd bijvoorbeeld genoemd dat een behandelgroep meer structuur zou bieden, een training werd gevolgd om zelfstandig te kunnen wonen, het kind al in een instelling verbleef en zich daar al goed ontwikkelde of dat er gewerkt moest worden aan gedrag.

Wanneer wordt gekeken naar de kinderen die bij de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in een bestandspleeggezin of gezinshuis waren geplaatst, was in slechts vijf dossiers terug te vinden dat enige vorm van matching was uitgevoerd (3%). Van deze vijf dossiers had de matching in twee gevallen betrekking op de levensbeschouwelijke en/of culturele achtergronden van de gezinsleden.

Figuur 4.5.

Overzicht van de plek waar kinderen (in eerste instantie) waren geplaatst (N = 376).

4.3.4.3 Samenplaatsing met broertjes en zusjes

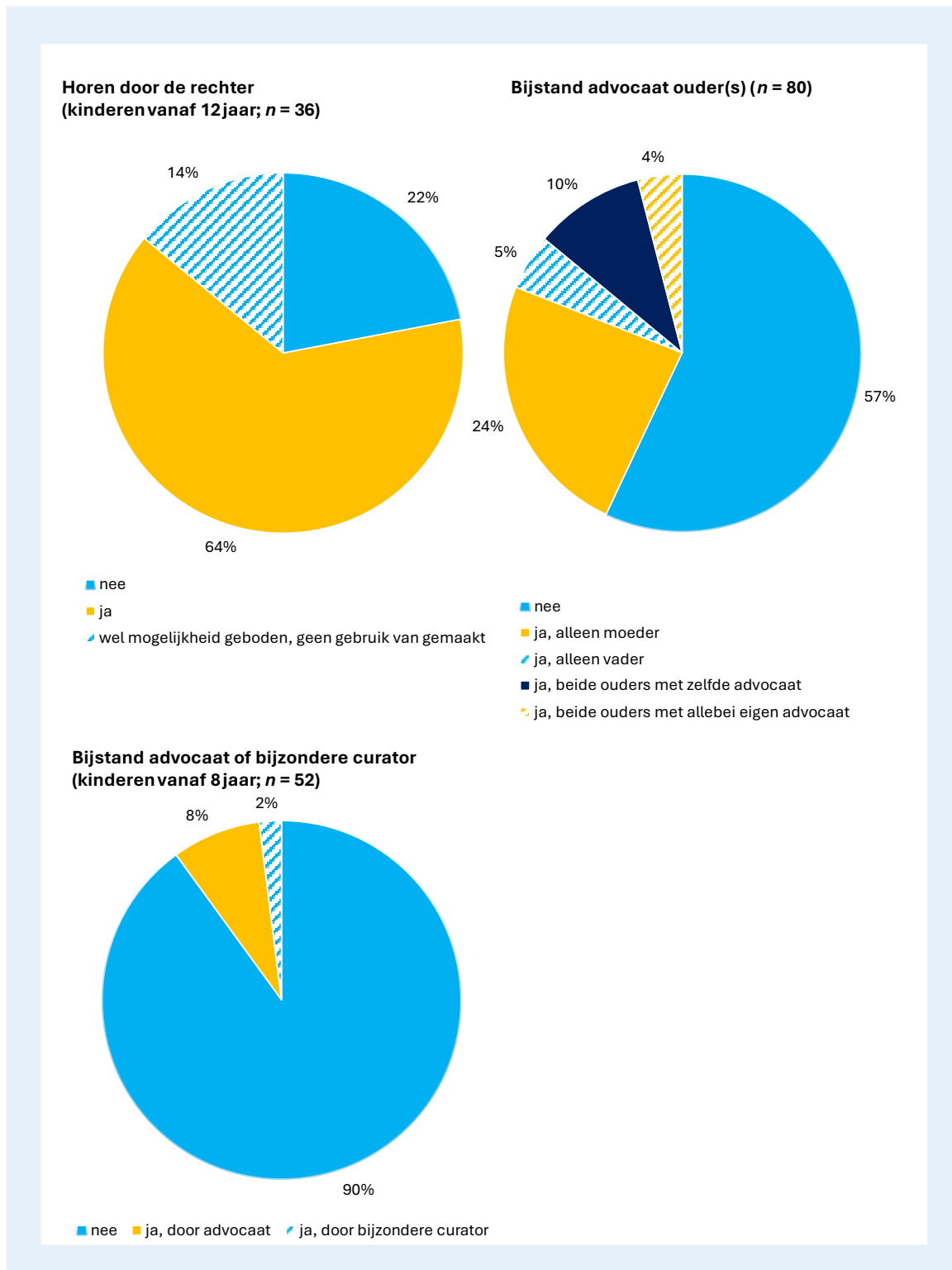
In 196 dossiers was het kind waar het dossier betrekking op had tegelijkertijd uit huis geplaatst met één of meer broertjes of zusjes. In 43% van deze dossiers was het kind waar het dossier betrekking op had niet samengeplaatst met diens broertjes of zusjes ($n = 84$). In 37% van de dossiers waren alle broertjes en zusjes samengeplaatst ($n = 73$). Ten slotte was in de overige 20% van de dossiers het kind wel met enkele, maar niet met al diens broertjes of zusjes samengeplaatst ($n = 39$).

Binnen de kwalitatief gecodeerde dossiers werd in 3 van de 23 dossiers waarin het kind niet met (al) zijn of haar broertjes en zusjes samen was geplaatst een motivatie opgenomen over het niet samenplaatsen van broertjes en zusjes (12%). In één van deze dossiers werden er zoveel kinderen binnen het betreffende gezin uit huis geplaatst, dat een samenplaatsing niet realiseerbaar was en enkel de biologische broertjes en zusjes bij elkaar zijn geplaatst. In één geval was wel een samenplaatsing gerealiseerd, maar bleek dit niet succesvol, zodat de broertjes en zusjes alsnog van elkaar zijn gescheiden. Tot slot werd in één dossier beschreven dat het betreffende kind naar kamertraining ging omdat deze al bijna zelfstandig kon gaan wonen.

4.3.5 Uithuisplaatsingprocedure bij de rechtbank

Voor de kwalitatief gecodeerde dossiers ($n = 80$) zijn tevens verschillende kenmerken van de uithuisplaatsingsprocedure bij de rechtbank gecodeerd, namelijk of het kind is gehoord door de rechter; of de ouder(s) is/zijn bijgestaan door een advocaat; en of het kind is bijgestaan door een

Figuur 4.6.
Uithuisplaatsingsprocedure bij de rechtbank.

advocaat of bijzondere curator. In Figuur 4.6 staan de resultaten weergegeven. Van de dossiers waarin het kind twaalf jaar of ouder was ($n = 36$), was het kind in 22% niet gehoord en is niet in het dossier gevonden dat hier een mogelijkheid toe is geboden. Dat neemt niet weg dat het mogelijk is dat de gelegenheid gehoord te worden wel was geboden, maar dat dit niet in het dossier was opgenomen en/of gevonden. In de overige dossiers was het kind wel gehoord (64%) of was het kind niet gehoord maar was hiervoor wel een mogelijkheid geboden (14%).³⁶⁰ De kinderen die wel waren gehoord waren allemaal dertien jaar of ouder.

In meer dan de helft van de dossiers werden ouders niet bijgestaan door een advocaat (57%). In de overige dossiers werd minimaal één van de ouders bijgestaan door een advocaat (43%). Tot slot werd een ruime meerderheid van de kinderen van acht jaar en ouder niet bijgestaan door een advocaat of bijzondere curator (93%). In één dossier werd het kind vertegenwoordigd door een bijzondere curator (2%); in vier dossiers werd het kind vertegenwoordigd door een advocaat (8%). De kinderen die werden vertegenwoordigd door een advocaat waren tussen de veertien en zeventien jaar oud.

4.4 Uitvoering van de uithuisplaatsing

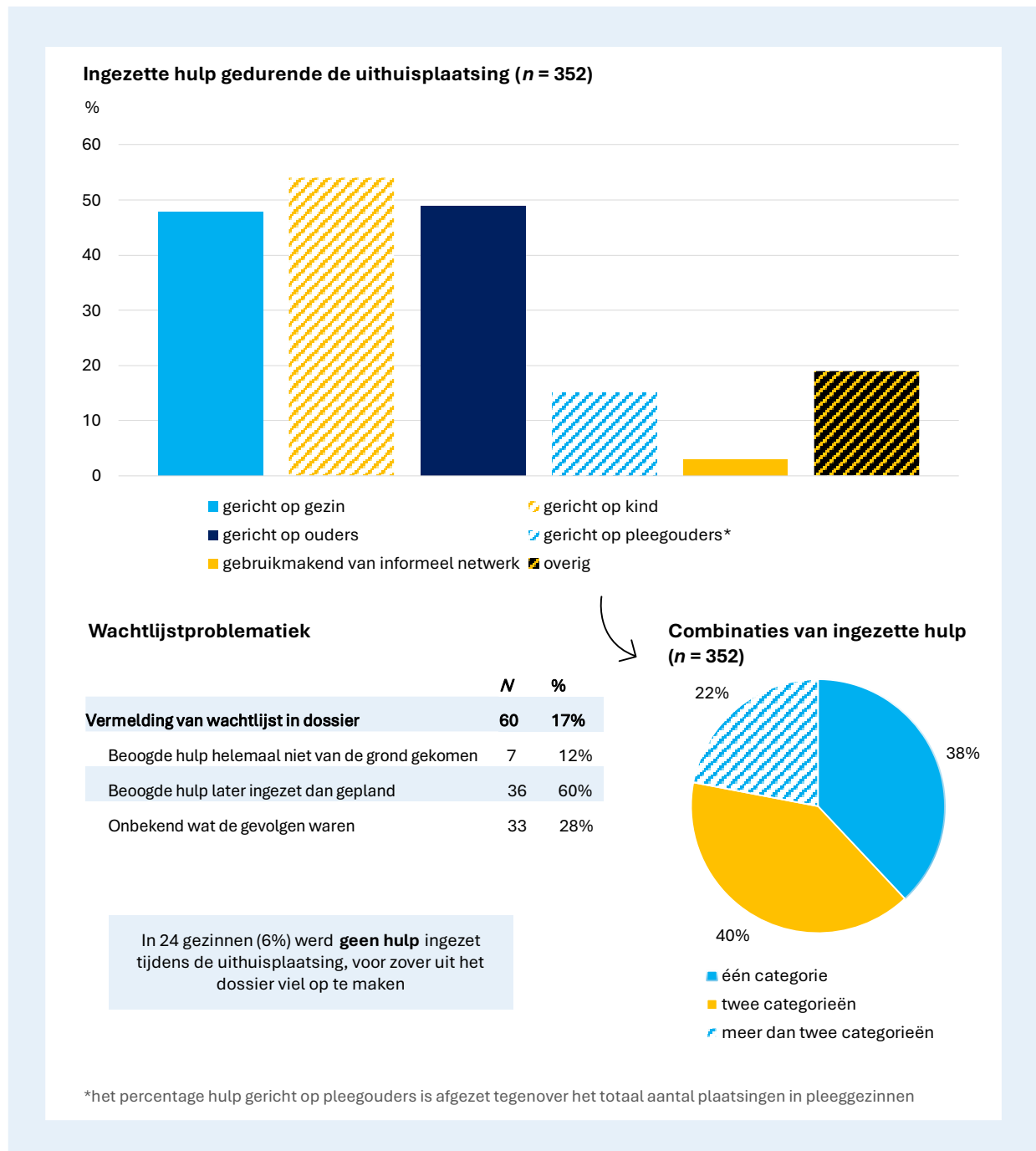
4.4.1 Ingezette hulp

In 94% van de dossiers werd een vorm van hulp ingezet tijdens de uithuisplaatsing ($n = 352$). Voor de overige dossiers waarin – voor zover uit het dossier viel op te maken – *geen hulp* is ingezet tijdens de uithuisplaatsing ($n = 24$, oftewel 6%), betroffen zeven dossiers een plaatsing in een netwerkpleeggezin, dertien in een bestandspleeggezin, één in een gezinshuis en drie in een residentiële instelling. Van de dossiers waarin geen hulp was ingezet tijdens de uithuisplaatsing werd in twee dossiers gerefereerd aan een wachtlijst en duurde de uithuisplaatsing in vijf dossiers drie maanden of korter. Voor de overige dossiers is onbekend waarom geen hulpverlening is ingezet.

In Figuur 4.7 staat een overzicht van de typen hulp die werden ingezet gedurende de uithuisplaatsing. Binnen de dossiers waarin *wél hulp* werd ingezet tijdens de uithuisplaatsing, werd bij 48% één of meer interventie(s) ingezet gericht op het gezin, waaronder vormen van intensieve pedagogische thuishulp, interventies gericht op de gehechtheidsrelatie en overige vormen van gezinstherapie ($n = 169$). In 54% van de dossiers werd één of meer interventie(s) gericht op het kind ingezet, zoals traumabehandeling of speltherapie ($n = 191$). Daarnaast werd bij 49% één of meer interventie(s) gericht op de problematiek van de ouder(s) ingezet, zoals GGZ voor psychische problematiek of een vorm van mediation bij complexe echtscheiding ($n = 171$).

³⁶⁰ Van de groep kinderen van acht jaar en ouder ($n = 52$) was 46% niet gehoord, 44% wel gehoord en was 10% de mogelijkheid geboden te worden gehoord maar heeft de jeugdige hier geen gebruik van gemaakt

Figuur 4.7.
 Overzicht van ingezette hulp gedurende de uithuisplaatsing.

In 3% van de dossiers werd één of meer interventie(s) ingezet waarbij gebruik werd gemaakt van informele steun van het sociale netwerk ($n = 12$). In 19% van de dossiers werd één of meer andere vorm(en) van hulp ingezet, zoals schuldhulpverlening of ondersteuning vanuit een vrijwilligersorganisatie ($n = 67$). Binnen de pleegzorgplaatsingen werd in 15% van de gevallen een interventie gericht op de pleegouders ingezet ($n = 38$). Kijkend naar de cumulatie van hulpverlening werd in 38% van de dossiers één van voorgenoemde categorieën van hulp ingezet ($n = 135$), in 40% twee categorieën ($n = 139$) en in 22% meer dan twee categorieën ($n = 78$). Daarnaast is het mogelijk dat binnen een bepaalde categorie hulpverlening verschillende vormen van deze hulpverlening zijn ingezet. Tot slot werd in 17% van alle dossiers waarin hulp werd ingezet

tijdens de uithuisplaatsing gerefereerd aan een wachtlijst voor (een onderdeel van) de beoogde hulpverlening ($n = 60$). In 60% van deze gevallen had dit tot gevolg dat de betreffende hulp later dan gepland werd ingezet ($n = 36$) en in 12% dat de hulp helemaal niet van de grond was gekomen ($n = 7$). Van de overige 28% was onbekend of en wat de wachtlijst voor gevolg heeft gehad ($n = 33$).

4.4.2 Contact en omgang

4.4.2.1 Contact en omgang met ouders

In 77% van alle dossiers werd expliciet vermeld dat is geprobeerd om contact met de ouders in stand te houden of op gang te brengen gedurende de uithuisplaatsing ($n = 289$). In 5% van de dossiers was er geen sprake van contact of omgang met de ouders tijdens de uithuisplaatsing ($n = 20$). Tenslotte is in 18% van de dossiers geen informatie gevonden over contact of omgang met de ouders ($n = 67$).

In 62 van de 80 kwalitatief gecodeerde dossiers was sprake van omgang met de ouder(s). In dertien van deze dossiers was sprake van begeleide omgang met de ouders (21%), waarbij de frequentie in variërende mate werd vermeld. Zo was bijvoorbeeld in het dossier opgenomen “wekelijks begeleide omgang met moeder” of “begeleide omgangsregeling met moeder”. In 31 dossiers werd gesproken over onbegeleide vormen van omgang met de ouder(s) (50%), waarbij tevens de frequentie wisselend werd vermeld. In deze dossiers stond bijvoorbeeld “iedere vrijdagmiddag naar moeder” of “vader ziet kind regelmatig”. In vijf dossiers was er enkel sprake van telefonisch contact met de ouder(s) (8%). Een voorbeeld van een dergelijke overweging in het dossier is “twee keer per week facetimen met moeder”. Daarnaast was in zes dossiers sprake van een combinatie van verschillende vormen van contact of omgang (10%). Dit bleek bijvoorbeeld uit de zinsnede “op woensdag begeleide omgang met moeder en op zondag skypecontact”. In één dossier werd vermeld dat er geen zicht was op het contact tussen ouders en kind. In slechts zes dossiers bleek dat de frequentie en omvang van het contact was veranderd over de tijd heen (10%). Dit betrof bijvoorbeeld een dossier waarin eerst een hele dag per week contact was met een ouder en de jeugdige later een halve week verbleef bij deze ouder, of een dossier waarin eerst sprake was van een bezoeksregeling, maar waarbij na gezagsbeëindiging geen sprake meer was van contact.

4.4.2.2 Omgang met broertjes en zusjes

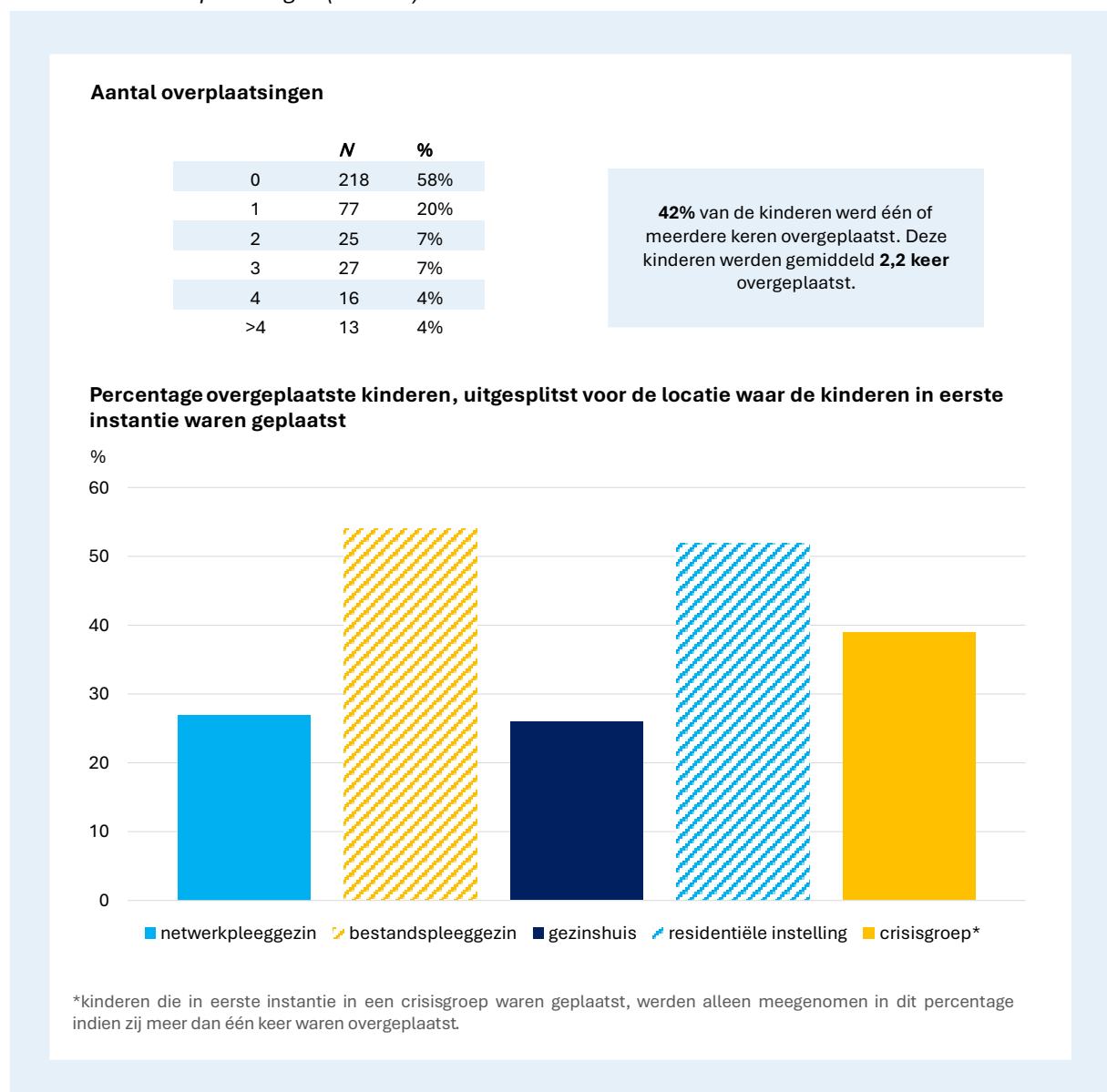
In 48 van de 80 kwalitatief gecodeerde dossiers was sprake van broertjes of zusjes die gedurende de uithuisplaatsing niet in hetzelfde huishouden woonden als het kind waar het dossier betrekking op had. In 48% van deze dossiers is geprobeerd om contact of omgang met de broertjes of zusjes op gang te brengen ($n = 23$). In drie dossiers is informatie gevonden waaruit bleek dat er geen omgang met broertjes of zusjes plaatsvond (6%). In de overige 22 dossiers is hier geen informatie over in het dossier gevonden (46%). In zes van de dossiers waarin geprobeerd was om omgang met broertjes en zusjes op gang te brengen, vond de omgang plaats tijdens de contactmomenten die het kind had met (één van) zijn ouder(s). In negen dossiers viel het omgangsmoment met broertjes en zusjes niet samen met een eventueel omgangsmoment met de ouder(s). Hierbij werd slechts in algemene bewoordingen teruggevonden dat er sprake was van contact. Zo werd bijvoorbeeld vermeld “bezoekt zijn halfzusje af en toe” of “1x per maand omgang met broer en zus”. Binnen de dossiers waarin geen sprake was van omgang met broertjes

of zusjes, werd in één dossier benoemd dat een onderzoek liep naar grensoverschrijdend gedrag van een broer.

4.4.3. Overplaatsingen

In 42% van de dossiers was het kind tijdens de uithuisplaatsing één of meerdere keren overgeplaatst ($n = 158$).³⁶¹ Kinderen die in eerste instantie in een bestandspleeggezin of residentiële instelling waren geplaatst, werden het vaakst overgeplaatst (respectievelijk 54% en 52%), terwijl kinderen die in eerste instantie in een netwerkpleeggezin of gezinshuis waren geplaatst het minst vaak werden overgeplaatst (respectievelijk 27% en 26%).³⁶² Ongeveer de helft

Figuur 4.8.
Overzicht van overplaatsingen ($N = 376$).

³⁶¹ Bij deze statistieken zijn kinderen die in eerste instantie in een crisisgroep waren geplaatst, alleen meegenomen indien zij meer dan één keer waren overgeplaatst.

³⁶² $\chi^2(4) = 25,00, p < ,001$.

van de kinderen die werden overgeplaatst, werd vaker dan één keer overgeplaatst (51%; $n = 81$). Kinderen die te maken hadden gehad met ten minste één overplaatsing, waren gemiddeld 2,2 keer overgeplaatst. Zie Figuur 4.8 voor een overzicht van deze bevindingen.

4.4.4 Werken aan terugplaatsing

In 19% van de dossiers stond expliciet vermeld dat er was gewerkt aan terugplaatsing ($n = 72$).³⁶³ Van de 80 kwalitatief gecodeerde dossiers werd in 17 dossiers (21%) expliciet gevonden dat was gewerkt aan terugplaatsing. In zes van deze dossiers werd verwezen naar de inzet van een interventie (35%). Zo was bijvoorbeeld genoteerd “Er is hulp ingezet met betrekking tot de problematiek van ouders en gekeken of hun vaardigheden toereikend zijn voor de problematiek van de kinderen”. Daarnaast werd in drie dossiers verwezen naar een onderzoek naar de opvoedingscapaciteiten en/of hulpbehoeften van ouders (18%). Een voorbeeld van een zinsnede waaruit dit blijkt is “terwijl kind in observatiegroep zat kon vastgesteld worden welke hulpverlening vader nodig heeft zodat kind weer thuis kan wonen”. Ook werd in drie dossiers gesproken over voorwaarden waaraan moest worden voldaan voor terugplaatsing (18%), bijvoorbeeld “Moeder heeft een schriftelijke aanwijzing gekregen met voorwaarden voor terugplaatsing”. Tot slot werd in drie dossiers gesproken over het intensiveren van de omgang om zo stapsgewijs aan terugplaatsing te werken (18%). In een dossier stond bijvoorbeeld “de omgang met moeder wordt verhoogd en er wordt stapsgewijs gekeken hoe de kinderen teruggeplaatst kunnen worden”.

4.4.5 Aanvaardbare termijn en perspectiefbesluit

In slechts 29 dossiers (8%) werd expliciet gesproken over ‘de aanvaardbare termijn’. Binnen de 80 kwalitatief gecodeerde dossiers werd in 5 dossiers (6%) gesproken over ‘de aanvaardbare termijn’. In vier van deze dossiers werd gesteld dat binnen een half jaar duidelijk moest worden wat het perspectief van het kind zou zijn. In één dossier werd vermeld dat moeder binnen drie maanden aan de gestelde voorwaarden moest voldoen.

In 32% van de dossiers is gevonden dat de GI een perspectiefbesluit heeft genomen ($n = 120$).³⁶⁴ Het perspectiefbesluit hield in 70% van deze dossiers in dat het kind niet terug kon naar de ouders ($n = 83$). In 31% van deze dossiers hield het perspectiefbesluit in dat het kind wel terug kon naar de ouders ($n = 37$). In 113 dossiers was op te maken hoeveel maanden na het verlenen van de machtiging uithuisplaatsing het perspectiefbesluit genomen was (94%). Het tijdsverloop tussen de datum van de verlening van de machtiging uithuisplaatsing en het perspectiefbesluit bedroeg gemiddeld 14,9 maanden. In de meeste gevallen was dit na 6 tot 12 maanden (26%) of 12 tot 24 maanden (29%) na de verlening van de machtiging uithuisplaatsing. In drie dossiers leek het perspectiefbesluit te zijn genomen vóór de datum van de verlening van de machtiging uithuisplaatsing (3%). Voor de overige percentages wordt verwezen naar Tabel 4.2.

³⁶³ Hiervoor werd gekeken naar zowel letterlijke vermeldingen van het begrip ‘terugplaatsing’ als indirecte vermeldingen waaruit bleek dat aan terugplaatsing werd gewerkt, zoals de zinsnede “*wordt gekeken of het kind terug naar zijn ouders kan*”.

³⁶⁴ NB: sommige GI's zien als perspectiefbesluit slechts het besluit dat een kind niet meer terug kan naar de ouder(s). Dat het kind wel terug kan valt dan niet onder het begrip ‘perspectiefbesluit’.

Tabel 4.2.

Aantal maanden verschil tussen de datum van de machtiging uithuisplaatsing en het perspectiefbesluit ($n = 120$).

	<i>N</i>	% ^a
eerder dan de machtiging uithuisplaatsing	3	3%
0 - 6 maanden	21	18%
6 - 12 maanden	31	26%
12 - 24 maanden	35	29%
24 - 48 maanden	19	16%
langer dan 48 maanden	4	3%
onbekend	7	6%

^a De percentages in deze tabel tellen, doordat ze op hele cijfers worden afgerond, niet exact op tot 100.

4.5 Situatie uithuisplaatsing op moment van dossierinzage

4.5.1 Evaluatie van de doelen

In 88% van de dossiers werd een conclusie gevonden met betrekking tot de doelen die waren opgesteld bij aanvang van de uithuisplaatsing ($n = 330$). In deze dossiers hield de conclusie meestal in dat de doelen deels waren behaald (87%; $n = 288$). Daarnaast waren de doelen in 8% van de dossiers volledig behaald ($n = 26$) en werd in 5% van de dossiers geconstateerd dat geen van de doelen was behaald ($n = 16$).

4.5.2 Gerealiseerde terugplaatsingen

In Figuur 4.9 staat een overzicht van de bevindingen met betrekking tot het terugplaatsen van kinderen. In 39% van de dossiers werd terugplaatsing gerealiseerd ($n = 147$). Daarnaast werd in 4% van de dossiers het kind teruggeplaatst bij de andere ouder dan waar het kind vóór verlening van de machtiging uithuisplaatsing verbleef ($n = 13$). Het tijdsverloop tussen de verlening van de machtiging uithuisplaatsing en het moment van terugplaatsing was gemiddeld 12 maanden, met een minimum van 0 (= minder dan twee weken) en een maximum van 60. Wanneer naar de verschillende leeftijdsgroepen wordt gekeken, valt op dat kinderen van verschillende leeftijdsgroepen ongeveer even vaak werden teruggeplaatst. Slechts onder jongeren van zestien jaar en ouder was het percentage terugplaatsingen aanzienlijk lager (20%).³⁶⁵ Wanneer een vergelijking wordt gemaakt tussen reguliere en spoeduisplaatsingen, valt op dat er iets vaker wordt teruggeplaatst na een spoeduisplaatsing (44%) dan na een reguliere uithuisplaatsing (36%).³⁶⁶

Binnen de dossiers waarin geen terugplaatsing was gerealiseerd bij de ouder waar het kind woonde voorafgaand aan het verlenen van de machtiging uithuisplaatsing ($n = 229$), werd in 96% gespecificeerd wat hiervoor de reden was ($n = 214$). Van de vijftien dossiers waarin geen reden in het dossier is gevonden, was in dertien dossiers tevens geen perspectiefbesluit genomen. Binnen de dossiers waarin een perspectiefbesluit was genomen en dit besluit inhield dat het kind weer

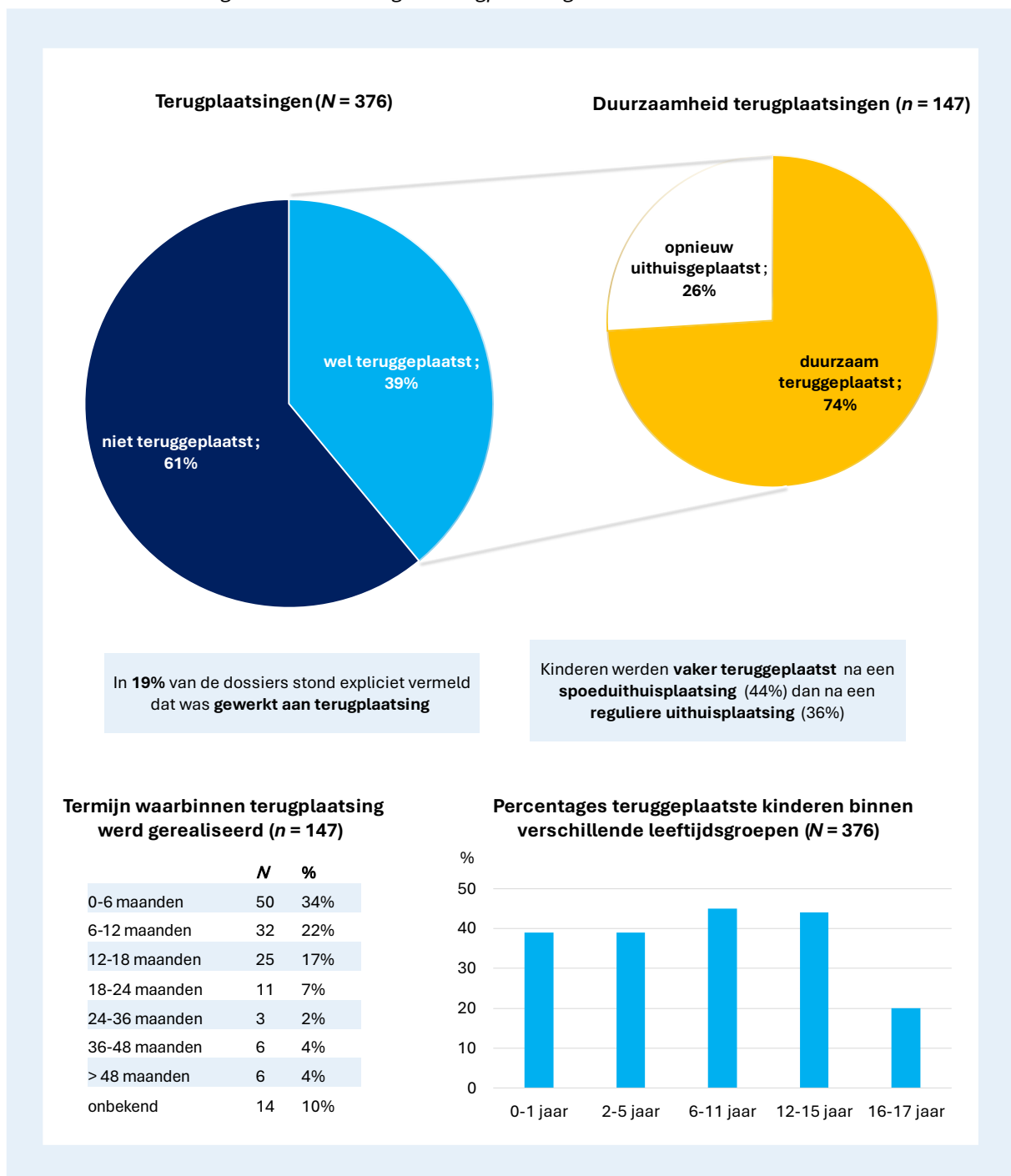
³⁶⁵ $\chi^2(4) = 14,07, p = ,007$.

³⁶⁶ $\chi^2(2) = 7,15, p = ,028$.

bij diens ouder(s) zou kunnen verblijven ($n = 37$), werd in 32 dossiers daadwerkelijk een terugplaatsing gerealiseerd (86%). Daarnaast werd in één dossier het kind bij de andere ouder geplaatst (3%) en in de overige vier dossiers werd geen terugplaatsing gerealiseerd (11%).

Van de 80 kwalitatief gecodeerde dossiers was in 41 dossiers geen terugplaatsing gerealiseerd. Al deze dossiers bevatten een reden voor het niet realiseren van een terugplaatsing. Deze reden had veelal betrekking op het gebrek aan (voldoende) verandering in de opvoedingssituatie of de gebrekkige opvoedingscapaciteiten van de ouder(s). In 29 dossiers werd een dergelijke motivatie

Figuur 4.9.
Overzicht van bevindingen met betrekking tot terugplaatsingen.

aangetroffen (71%). Zo werd in een dossier vermeld: “Moeder houdt zich niet aan de gemaakte afspraken en ouders accepteren beiden niet de nodige hulpverlening. Ze kunnen de veiligheid voor het kind niet garanderen”. In een ander dossier was opgenomen: “Kind heeft door verwaarlozing behoefte aan speciale begeleiding, deze kunnen ouders niet bieden door hun cognitieve beperking”. In één dossier was vermeld dat ouders het contact volledig hadden verbroken. Daarnaast betroffen redenen voor het niet realiseren van een terugplaatsing de wens daartoe van de jeugdige ($n = 2$), dat de jeugdige (bijna) meerderjarig was en/of toewerkte naar zelfstandig wonen ($n = 6$) of dat de problematiek van de jeugdige te complex was voor de ouder(s) ($n = 4$).

4.5.2.1 Duurzaamheid terugplaatsingen

Voor ongeveer een kwart van de kinderen die zijn teruggeplaatst (26%), werd op enig moment na de terugplaatsing een nieuwe machtiging uithuisplaatsing verzocht ($n = 38$). Uit vervolganalyses blijkt dat het hierbij relatief vaker ging om kinderen die in eerste instantie in een residentiële instelling of crisisgroep waren geplaatst (respectievelijk 42 en 50%) dan om kinderen die in eerste instantie waren geplaatst in een pleeggezin (15% voor netwerkpleeggezin en 23% voor bestandspleeggezin) of gezinshuis (0% - hoewel deze groep slechts zeven kinderen bevatte).³⁶⁷ Er werd geen significant verschil in leeftijd gevonden tussen kinderen voor wie wel ($M = 9,2$ jaar; $SD = 5,6$) en niet ($M = 8,1$; $SD = 5,2$) een nieuwe machtiging uithuisplaatsing volgde na terugplaatsing.³⁶⁸ Wanneer naar de aanwezigheid van risicofactoren wordt gekeken, blijkt dat er sprake was van een hogere cumulatie van risicofactoren bij kinderen waarvoor een nieuwe machtiging tot uithuisplaatsing werd verzocht ($M = 5,5$ risicofactoren; $SD = 1,9$) dan bij kinderen waarbij dit niet het geval was ($M = 4,5$; $SD = 1,8$).³⁶⁹

4.5.3 Duur van de uithuisplaatsing

In 39% van de dossiers was de in 2018 afgegeven machtiging uithuisplaatsing op het moment van dossierinzage beëindigd, omdat deze machtiging (op verzoek) is beëindigd of niet meer is verlengd ($n = 147$) – zie ook Figuur 4.10. In 22% van de dossiers was een gezagsbeëindigende maatregel genomen, waarmee de machtiging uithuisplaatsing was beëindigd ($n = 82$). In 2% van de dossiers was een verzoek tot eenhoofdig gezag van één van de ouders toegewezen, waarmee de oorspronkelijke machtiging uithuisplaatsing was beëindigd ($n = 7$). In 20% van de dossiers was het kind meerderjarig geworden, zodat de machtiging uithuisplaatsing om die reden was beëindigd ($n = 74$). In 10% van de dossiers was de machtiging uithuisplaatsing weliswaar beëindigd, maar werd de uithuisplaatsing in het vrijwillig kader voortgezet ($n = 37$). In 2% van de dossiers was het kind overgeplaatst naar een gesloten setting ($n = 8$). In 5% van de dossiers was de machtiging uithuisplaatsing van 2018 steeds verlengd en dus nog niet beëindigd ($n = 18$). Ten slotte was in 1% van de dossiers niet bekend of de in 2018 afgegeven machtiging uithuisplaatsing was afgerond ($n = 3$). Het gemiddeld aantal maanden dat het kind uit huis was geplaatst in het

³⁶⁷ $\chi^2(4, N = 147) = 15,05, p < ,01$.

³⁶⁸ $t(145) = -1,09, p = ,28$.

³⁶⁹ $t(145) = -2,92, p < ,01$.

kader van de in 2018 verleende machtiging uithuisplaatsing bedroeg 19,8 maanden.³⁷⁰ De minimale duur bedroeg afgerond 0 maanden (= minder dan twee weken) en de maximale duur 69 maanden. In 54% van de dossiers was de OTS op het moment van dossierinzage beëindigd ($n = 202$). De gemiddelde duur van de OTS vanaf de start van de machtiging uithuisplaatsing bedroeg 25,5 maanden, met een minimum van 1 maand en een maximum van 69 maanden.³⁷¹

4.5.4 Verblijfplek kind op moment van dossierinzage

In Figuur 4.10 wordt een overzicht gegeven van de verblijfplek van de kinderen op het moment van dossierinzage. In 7% van de dossiers verbleef het kind elders dan in de genoemde categorieën ($n = 11$). In de meeste van deze dossiers verbleef het kind bij de andere ouder dan de ouder waar het kind verbleef voorafgaand aan de uithuisplaatsing. Eén dossier waar het kind elders verbleef, betrof een kind dat dakloos was.

4.6 Voorspellers van (duurzame) terugplaatsingen

4.6.1 Selectie van factoren

Om te onderzoeken welke factoren samenhangen met de kans op terugplaatsing, werd eerst op basis van het literatuuronderzoek (zie Tabel 2.1 in Hoofdstuk 2) een selectie van relevante voorspellers gemaakt. Een schematische weergave van de geselecteerde voorspellers staat in Figuur 4.12. Factoren waarbij onderzoek al eenduidig had aangetoond dat er geen verband was met terugplaatsing (namelijk: geslacht van het kind en etniciteit), werden niet meegenomen als voorspellers. Hoewel de variabele ‘detentie van de ouder’ op basis van het literatuuronderzoek geen voorspeller bleek voor terugplaatsing, is in dit onderzoek niet specifiek gekeken of de ouder gedetineerd was (geweest), maar naar crimineel gedrag in brede zin. Daarom is deze variabele toch meegenomen in de analyses. Hoewel de variabele ‘contact met ouders’ uit het literatuuronderzoek naar voren kwam als relevante voorspeller, bleek op basis van de pilot voorafgaand aan het dossieronderzoek dat de aard en omvang van informatie die in de dossiers was opgenomen over de frequentie van het contact tussen ouder en kind vaak te beperkt was om dit op betrouwbare wijze te categoriseren. De manier waarop deze variabele uiteindelijk is gecodeerd (namelijk: of was geprobeerd om contact of omgang met de ouders op gang te brengen) geeft weinig informatie over het daadwerkelijke contact dat heeft plaatsgevonden, en werd daarmee inhoudelijk als minder passend beschouwd. Om deze reden is deze variabele weggelaten uit de analyses. In aanvulling op de factoren die uit het literatuuronderzoek naar voren kwamen, werd ook ‘plaatsing in een gezinssetting’ (dus in een pleeggezin of gezinshuis) als relevant kenmerk beschouwd in relatie tot terugplaatsing. Dit omdat slechts weinig studies die in

³⁷⁰ Dit gemiddelde is gebaseerd op 352 dossiers, aangezien voor 24 dossiers niet uit het dossier kon worden afgeleid of de uithuisplaatsing op het moment van dossierinzage nog voortduurde dan wel was afgerond.

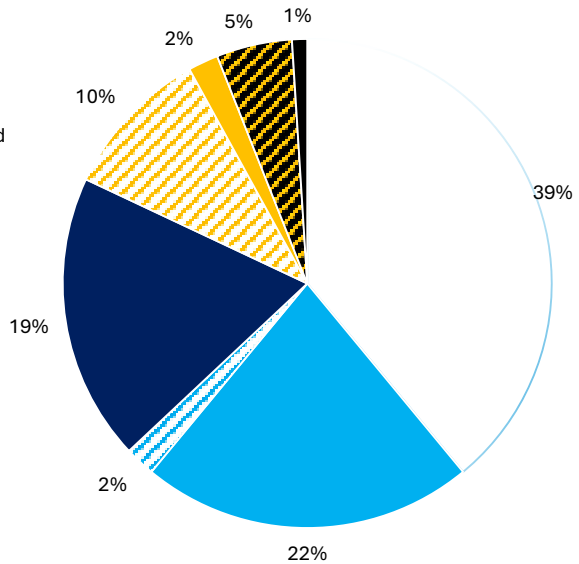
³⁷¹ Dit gemiddelde is gebaseerd op 336 dossiers, aangezien voor 40 dossiers niets uit het dossier kon worden afgeleid over het einde van de OTS, bijvoorbeeld omdat het dossier was overgedragen aan een andere GI of de OTS nog liep op het moment van dossierinzage.

Figuur 4.10

Status en duur van de machtiging uithuisplaatsing en verblijfplek van kinderen op moment van dossierinzage.

Status machtiging uithuisplaatsing op moment van dossierinzage (N = 376)

- beëindigd in kader OTS
- beëindigd via gezagsbeëindigende maatregel
- ▨ beëindigd via verzoek eenhoofdig gezag
- beëindigd in verband met meerderjarigheid kind
- ▨ voortzetting uithuisplaatsing in vrijwillig kader
- voortzetting uithuisplaatsing in gesloten setting
- ▨ machtiging uithuisplaatsing nog lopende
- onbekend

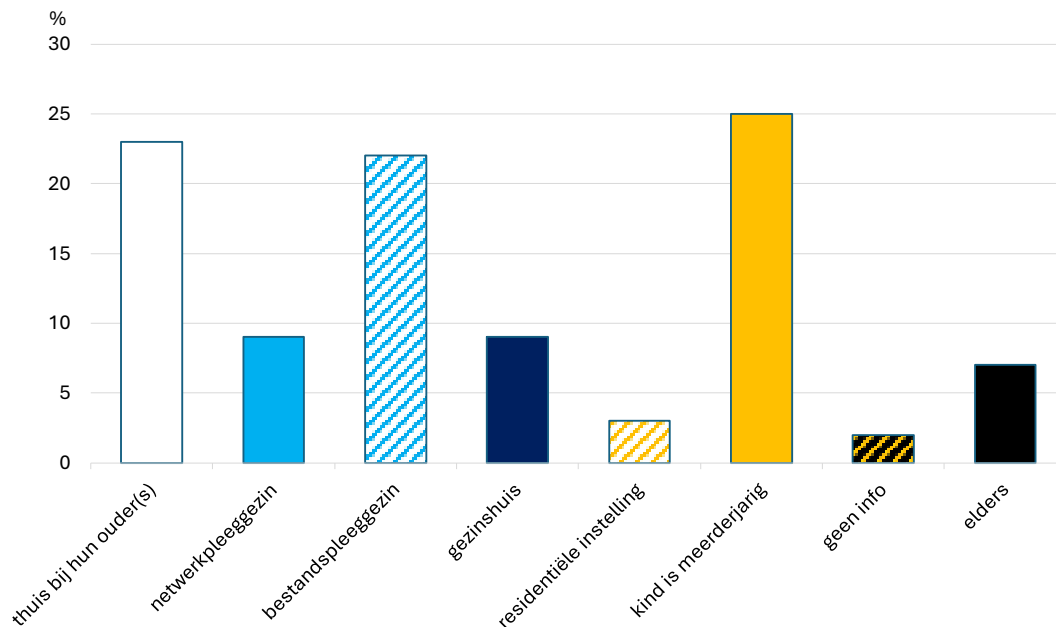

Duur machtiging uithuisplaatsing (N = 376)*

	N	%
0-6 maanden	63	17%
6-12 maanden	63	17%
12-24 maanden	108	29%
24-48 maanden	92	24%
> 48 maanden	26	7%
onbekend of nog niet afgerond	24	6%

*deze tabel weergeeft hoe lang de in 2018 afgegeven machtiging uithuisplaatsing duurde in het kader van de OTS. Zoals toegelicht in paragraaf 4.4.3, zegt dit niets over de totale duur waarin een kind uit huis was geplaatst.

Verblijfplek kinderen op moment van dossierinzage (n = 149)**

**voor deze variabele zijn alleen de statistieken van betrouwbare codeurs genoteerd waardoor deze statistieken een subset van de data betreffen.

ons literatuuronderzoek waren meegenomen een bredere steekproef hadden dan enkel pleegkinderen, en op basis van theorie aangenomen kan worden dat er relevante verschillen zijn tussen jeugdigen die uithuisgeplaatst worden in een gezinssetting en jeugdigen die in een groepssetting worden geplaatst. De variabele 'werkloosheid' is niet meegenomen als voorspeller omdat deze niet betrouwbaar kon worden gecodeerd. Voor alle variabelen, met uitzondering van 'leeftijd kind', geldt dat deze dichotoom zijn (gemaakt). Dit houdt het volgende in. De risicofactoren van ouders zijn als '1' gescoord indien bij minstens één ouder sprake was van de betreffende risicofactor. De variabele 'beperkte opvoedcapaciteiten van ouders' is gebaseerd op de variabele 'ontwikkelingsbedreiging', welke is gedichotomiseerd als (1) wel (al dan niet gedeeltelijk) of (0) niet gelegen in de opvoedsituatie die door ouder(s) was gecreëerd (ten opzichte van ontwikkelingsbedreigingen die enkel waren gelegen in de ontwikkelingsbehoeften van het kind of overige factoren – zie voor de uitwerking hiervan paragraaf 4.1). De variabele 'ingezette hulp gericht op ouder' was gebaseerd op een combinatie van de variabelen 'intensieve pedagogische thuishulp of overige gezinstherapie' en 'interventie gericht op problematiek ouders', waarbij een '1' was gescoord indien minstens één van deze vormen van interventie waren ingezet in het gezin gedurende de uithuisplaatsing. Voor de numerieke variabele 'aantal overplaatsingen' was sprake van drie uitbijters die meer dan 3,29 standaarddeviaties afweken van het gemiddelde. Deze uitbijters werden aangepast (*winsorized*) naar de eerstvolgende (gestandaardiseerde) waarde die binnen $z < 3,29$ viel. Er was geen sprake van missende waarden op de variabelen.

4.6.2 Voorspellers van terugplaatsingen

4.6.2.1 Statistische analyses

De steekproef die voor de analyses met betrekking het voorspellen van terugplaatsingen is gebruikt is kleiner dan de totale N van dit onderzoek, omdat jongeren die zeventien jaar oud waren ten tijde van de machtiging uithuisplaatsing buiten beschouwing zijn gelaten voor deze analyses. Bij deze groep jeugdigen wordt namelijk naar verwachting minder vaak gewerkt aan terugplaatsing en in plaats daarvan toegewerkt naar zelfstandig wonen, aangezien de jeugdige bijna meerderjarig is. Daarnaast werden kinderen die waren teruggeplaatst bij de andere ouder dan de ouder waar het kind verbleef voorafgaand aan de machtiging uithuisplaatsing buiten beschouwing gelaten voor de analyses. Daarmee bleef een n van 340 jeugdigen over waarover deze analyses zijn uitgevoerd. Om te onderzoeken welke factoren gerelateerd waren aan de kans op terugplaatsing, werd een *Cox proportional hazards* analyse uitgevoerd. Vanwege de relatief kleine steekproef in verhouding tot het grote aantal dichotome variabelen, was er onvoldoende power om alle twintig voorspellers in de analyse op te nemen. Daarom werd de selectie van voorspellers gebaseerd op de resultaten van bivariate *Spearman* correlatieanalyses. De voorspellers die met een r van minstens ,10 en een $p < ,10$ samenhangen met de kans op terugplaatsing, werden hierin meegenomen. Met behulp van de *survival* en *coxme* packages in R werd een *Cox proportional hazards* model uitgevoerd met een correctie voor de *nesting* van kinderen binnen GI's. Met deze analyse kon het aantal maanden tot terugplaatsing (of, indien een kind niet werd teruggeplaatst, tot het moment van dossierinzage) worden meegenomen. Tot slot werd voor significante voorspellers met behulp van Kaplan-Meier curves visueel gemaakt hoe deze over de tijd heen in

Tabel 4.3.

Bivariate Spearman correlaties (N = 340).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1.Terugplaatsing ¹	-																				
2.Gedragsproblemen kind	,07	-																			
3.Verstandelijke beperking kind	,03	,26**	-																		
4.Leeftijd kind	-,00	,49**	,32**	-																	
5.Chronische ziekte/lichamelijke beperking kind	,07	,04	,11*	-,07	-																
6.Psychische klachten ouder(s)	-,02	-,12*	-,22**	-,23**	,07	-															
7.Verstandelijke beperking ouder(s)	-,11 [†]	-,12*	-,03	-,21**	,00	,07	-														
8.Middelengebruik ouder(s)	-,07	-,13*	-,20**	-,24**	-,02	,30**	,09	-													
9.Crimineel gedrag ouder(s)	-,00	-,11	-,07	-,24**	,00	,13	-,00	,21	-												
10.Traumatische jeugdervaringen ouder(s)	-,12*	-,03	,03	-,15**	,07	,16**	,10 [†]	,24**	,12*	-											
11.Beperkte opvoedingscapaciteiten	-,10 [†]	-,13*	-,01	-,29**	,11*	,19**	,13*	,14**	,01	,19**	-										
12.Ouders gescheiden	,01	,07	-,00	,07	-,05	,07	-,01	-,03	,04	-,03	-,06	-									
13.Financiële problemen	-,04	-,10 [†]	-,08	-,15**	-,02	,15**	,08	,13*	,18**	,15**	,14**	-,00	-								
14.Huisvestingsproblemen	-,02	-,13*	-,11*	-,28**	-,11*	,10 [†]	,07	,08	,17**	,10 [†]	,08	,02	,24**	-							
15.Huiselijk geweld	,00	,05	-,03	-,01	-,02	,17**	,04	,15**	,11*	,08	,17**	-,05	,04	-,01	-						
16.Eerdere uithuisplaatsing kind	-,11*	,13*	,15**	,21**	-,01	-,07	-,08	-,04	-,01	,06	-,09	,14*	-,03	-,07	,01	-					
17.Aantal overplaatsingen	-,22**	,26**	,04	,23**	,09	-,06	-,10 [†]	-,00	-,14*	-,08	,03	,06	-,09	-,03	,03	,02	-				
18.Uithuisplaatsing in gezinssetting	,08	-,38**	-,30**	-,52**	-,06	,18**	,17**	,18**	,15**	,09 [†]	,27**	-,06	,14**	,21**	,02	-,11	-,24**	-			
19.Uithuisplaatsing in netwerkpleeggezin	,03	-,01	-,08	-,00	-,09	,04	-,03	,11*	,14*	,03	,10 [†]	,09 [†]	,04	,13*	,08	,08	-,25**	-,38**	-		
20.Uithuisplaatsing met broertjes en zusjes ²	-,03	-,15**	-,11*	-,23**	-,18**	,14*	,10 [†]	,11*	,06	-,02	,01	-,01	-,01	,13*	-,02	-,01	-,02	,11*	-,03	-	
21.Ingezette hulp gericht op ouder(s)	,24**	-,09 [†]	-,02	-,17**	,01	,22**	,13*	,10 [†]	,09	,10 [†]	,08	-,08	,07	,07	,06	-,07	-,13*	-,12*	-,04	,13 [†]	-

[†] $p < ,10$, * $p < ,05$, ** $p < ,01$

¹Gecodeerd als (1) wel of (0) niet teruggeplaatst

²Gecodeerd als (1) uit huis geplaatst samen met minstens één broertje/zusje óf niet van toepassing; (0) ergens anders geplaatst dan broertje(s) of zusje(s)

verband stonden met de kans op terugplaatsing. Hiervoor werden de *ggplot2*, *survival* en *survminer* packages gebruikt.³⁷²

4.6.2.2 Resultaten

In Tabel 4.3 staan de bivariate *Spearman* correlaties weergegeven tussen alle variabelen die werden meegenomen in de analyses. Op basis van deze analyses zijn de volgende zes variabelen meegenomen als voorspeller in het multilevel Cox proportional hazards model: verstandelijke beperking bij de ouder(s), traumatische jeugdervaringen van de ouder(s), beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouder(s), eerdere uithuisplaatsing van het kind, aantal overplaatsingen en ingezette hulp gericht op ouder(s). Met dit model werd gecorrigeerd voor de nesting van kinderen binnen GI's, wat betekent dat rekening wordt gehouden met het feit dat kinderen die binnen dezelfde GI vallen, mogelijk op een vergelijkbare manier worden behandeld of andere overeenkomsten tonen (bijvoorbeeld door geografische verschillen). De ICC van het model lag op ,02, wat betekent dat slechts 2% van de variantie in de tijd tot terugplaatsing kon worden toegeschreven aan verschillen tussen GI's. De resultaten lieten zien dat al deze voorspellers, behalve eerdere uithuisplaatsing van het kind, significant gerelateerd bleven aan de kans op terugplaatsing (zie Tabel 4.4). Wanneer gedurende de uithuisplaatsing hulp werd ingezet gericht op de ouder(s) of de ouder-kindrelatie, werd de kans op terugplaatsing aanzienlijk verhoogd met 117%, wat gelijk staat aan een Hazard Ratio (HR) van 2,17. Dit betekent dat, vergeleken met de groep zonder ingezette hulp, de kans op terugplaatsing voor de groep die hulp ontving 2,17 keer groter was. Wanneer er sprake was van traumatische jeugdervaringen bij de ouder(s) of beperkte opvoedingscapaciteiten, werd de kans op terugplaatsing met respectievelijk 45% (HR = 0,55) en 42% (HR = 0,58) verkleind. Het hebben van ouder(s) met een verstandelijke beperking verkleinde de kans op terugplaatsing met 38% (HR = 0,62). Tot slot werd voor elke extra overplaatsing de kans op terugplaatsing met 28% verkleind (HR = 0,72).

Om te onderzoeken hoe de verschillende groepen zich tot elkaar verhouden in termen van tijd tot terugplaatsing is voor de significante voorspellers een Kaplan-Meier analyse uitgevoerd (zie Figuur 4.11). De Kaplan-Meier overlevingscurven tonen dat de verschillen tussen groepen voor alle voorspellers consistent blijven in de tijd. Dit betekent dat de ene groep (bijvoorbeeld de groep kinderen van ouders zonder traumatische jeugdervaringen) over de tijd heen altijd een grotere kans op terugplaatsing heeft dan de andere groep (bijvoorbeeld de groep kinderen van ouders met traumatische jeugdervaringen). De grootste verschillen worden gevonden tussen de groepen die wel of geen hulp hebben ontvangen gericht op de ouders of het gezin. Daarnaast lijkt het erop dat de effecten van traumatische jeugdervaringen van de ouders en de ingezette hulp gericht op de ouders of het gezin, pas na enkele maanden zichtbaar worden, en vervolgens steeds sterker worden naarmate de tijd verstrijkt. Voor het aantal overplaatsingen is ten behoeve van de visuele

³⁷² Oorspronkelijk was beoogd om aanvullend een *latent class analysis* uit te voeren om zo profielen op te stellen van gezinnen waarin het kind wel of niet werd teruggeplaatst. Voor deze analyse wordt in de literatuur in het algemeen verwezen naar een steekproefgrootte van bij voorkeur 500 tot 1000, met voldoende spreiding in de data en zo'n tien variabelen per cluster (Tein et al., 2013). Omdat in dit onderzoek vooral dichotome variabelen zijn meegenomen waarbij relatief weinig spreiding bleek te zijn, werd de kans op onbetrouwbare resultaten vanwege onvoldoende power als aannemelijk geacht. Daarom is besloten om deze analyse achterwege te laten.

illustratie een categorische variabele gemaakt. De Kaplan-Meier curve van deze gecategoriseerde variabele laat zien dat de kans op terugplaatsing kleiner lijkt voor kinderen die eenmaal zijn overgeplaatst ten opzichte van kinderen die niet zijn overgeplaatst. Kinderen die vaker dan eens zijn overgeplaatst, lijken echter een nog aanzienlijk kleinere kans te hebben op terugplaatsing.

Tabel 4.4.

Cox proportional hazards model met als afhankelijke variabele het aantal maanden tot terugplaatsing (N = 340).

	<i>HR</i>	<i>95% BI</i>
Verstandelijke beperking ouder(s)	0,62*	[-0,91; -0,05]
Traumatische jeugdervaringen ouder(s)	0,55*	[-1,09; -0,11]
Beperkte opvoedingscapaciteiten ouder(s)	0,58*	[-0,99; -0,09]
Eerdere uithuisplaatsing kind	0,74	[-0,67; 0,07]
Aantal overplaatsingen	0,72**	[-0,50; -0,17]
Ingezette hulp gericht op ouder(s)	2,17**	[0,36; 1,18]

$\chi^2 (7,97) = 64,73, p <,01$

HR = Hazard Ratio, BI = Betrouwbaarheidsinterval

* $p <,05$, ** $p <,01$

4.6.3 Voorspellers van duurzame terugplaatsingen

4.6.3.1 Statistische analyses

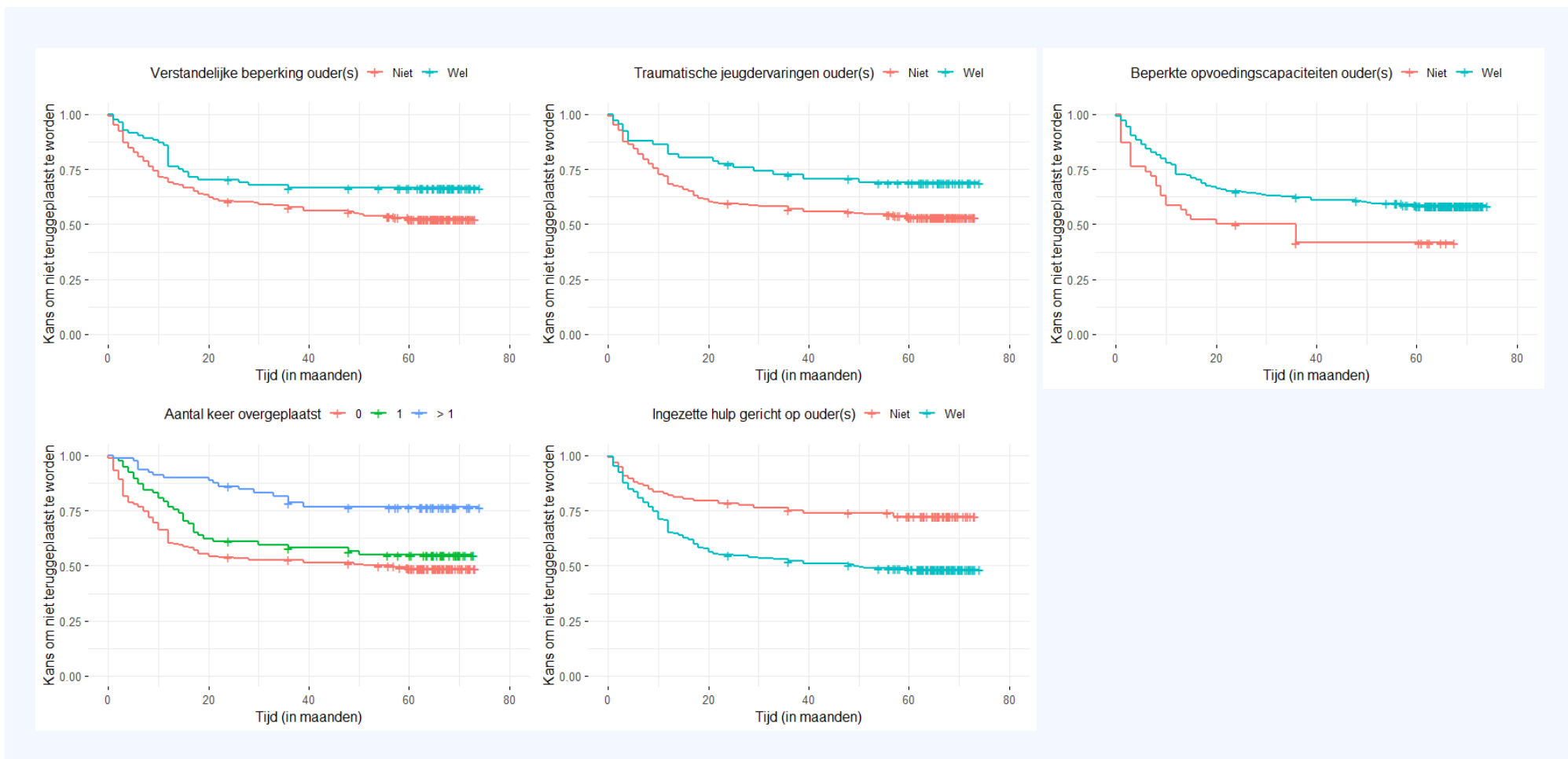
De laatste onderzoeksvraag van het dossieronderzoek was van een meer exploratieve aard en betrof de stabiliteit van terugplaatsingen. Hiervoor werd gekeken naar factoren die samenhangen met een *duurzame* terugplaatsing, dat wil zeggen een terugplaatsing waarna geen nieuwe machtiging uithuisplaatsing volgde voor zover dat bleek uit het dossier op het moment van dossierinzage. Omdat deze analyse enkel betrekking had op de subgroep teruggeplaatste kinderen, was de steekproef voor deze analyses kleiner dan voor bovenstaande analyses ($n = 144$). Net als voor bovenstaande analyses, werden voor deze onderzoeksvraag eerst bivariate *Spearman* correlatieanalyses uitgevoerd. Voorspellers die met een r van minstens ,10 en een $p <,10$ samenhangen met de kans op een duurzame terugplaatsing werden geselecteerd voor de multivariate analyse. De tijd tot een eventuele nieuwe uithuisplaatsing na de terugplaatsing kon hierbij niet worden meegenomen zoals bij bovenstaande onderzoeksvraag, omdat deze niet was gecodeerd voor het onderzoek. Daarom werd met behulp van de *lavaan* en *lme4* packages in R een multilevel logistische regressie uitgevoerd met duurzame terugplaatsing als afhankelijke variabele, waarbij wederom een correctie werd toegepast voor de *nesting* van kinderen binnen GI's.

4.6.3.2 Resultaten

In Tabel 4.5 staan de resultaten van de bivariate *Spearman* correlatieanalyses weergegeven. De acht voorspellers die (marginaal) significant gerelateerd waren aan duurzame terugplaatsing, werden vervolgens meegenomen in een multilevel logistische regressie met duurzame terugplaatsing als afhankelijke variabele. De multilevel structuur bleek niet te kunnen worden geschat voor dit model. Omdat dit vermoedelijk werd veroorzaakt door te weinig spreiding op het niveau van de GI's, werd een logistische regressie uitgevoerd zonder multilevel structuur. De resultaten hiervan

Figuur 4.11.

Kaplan Meier overlevingscurven waarin per significante voorspeller univariaat wordt weergegeven hoe deze in de loop van de tijd samenhangt met de kans op terugplaatsing (N = 340).

staan weergegeven in Tabel 4.6. Drie van de voorspellers bleven significant gerelateerd aan een duurzame terugplaatsing, namelijk traumatische jeugdervaringen van de ouder(s), huiselijk geweld en uithuisplaatsing in gezinssetting. De kans op een duurzame terugplaatsing werd kleiner wanneer er sprake was van traumatische jeugdervaringen bij de ouder(s), wanneer er sprake was van huiselijk geweld in het gezin ten tijde van de oorspronkelijke uithuisplaatsing, en wanneer het kind niet in een gezinssetting was geplaatst. Een groter aantal overplaatsingen bleek marginaal significant gerelateerd aan een kleinere kans op duurzame terugplaatsing.

Tabel 4.5.

Bivariate Spearman correlaties met duurzame terugplaatsing als uitkomstmaat (N = 144).

	r_s
Gedragsproblemen kind	-,14 [†]
Verstandelijke beperking kind	-,13
Leeftijd kind	-,10
Chronische ziekte/lichamelijke beperking kind	-,14 [†]
Psychische klachten ouder(s)	-,11
Verstandelijke beperking ouder(s)	-,02
Middelengebruik ouder(s)	,01
Crimineel gedrag ouder(s)	-,01
Traumatische jeugdervaringen ouder(s)	-,17*
Beperkte opvoedingscapaciteiten	-,03
Ouders gescheiden	,03
Financiële problemen	-,14
Huisvestingsproblemen	,02
Huiselijk geweld	-,19*
Eerdere uithuisplaatsing kind	,07
Aantal overplaatsingen	-,18*
Uithuisplaatsing in gezinssetting	,32**
Uithuisplaatsing in netwerkpleeggezin	,18*
Uithuisplaatsing met broertjes en zusjes	-,18*
Ingezette hulp gericht op ouder(s)	,12

Noot: [†] $p < ,10$, * $p < ,05$, ** $p < ,01$

Tabel 4.6.

Logistische regressie met duurzame terugplaatsing als uitkomstmaat (N = 144).

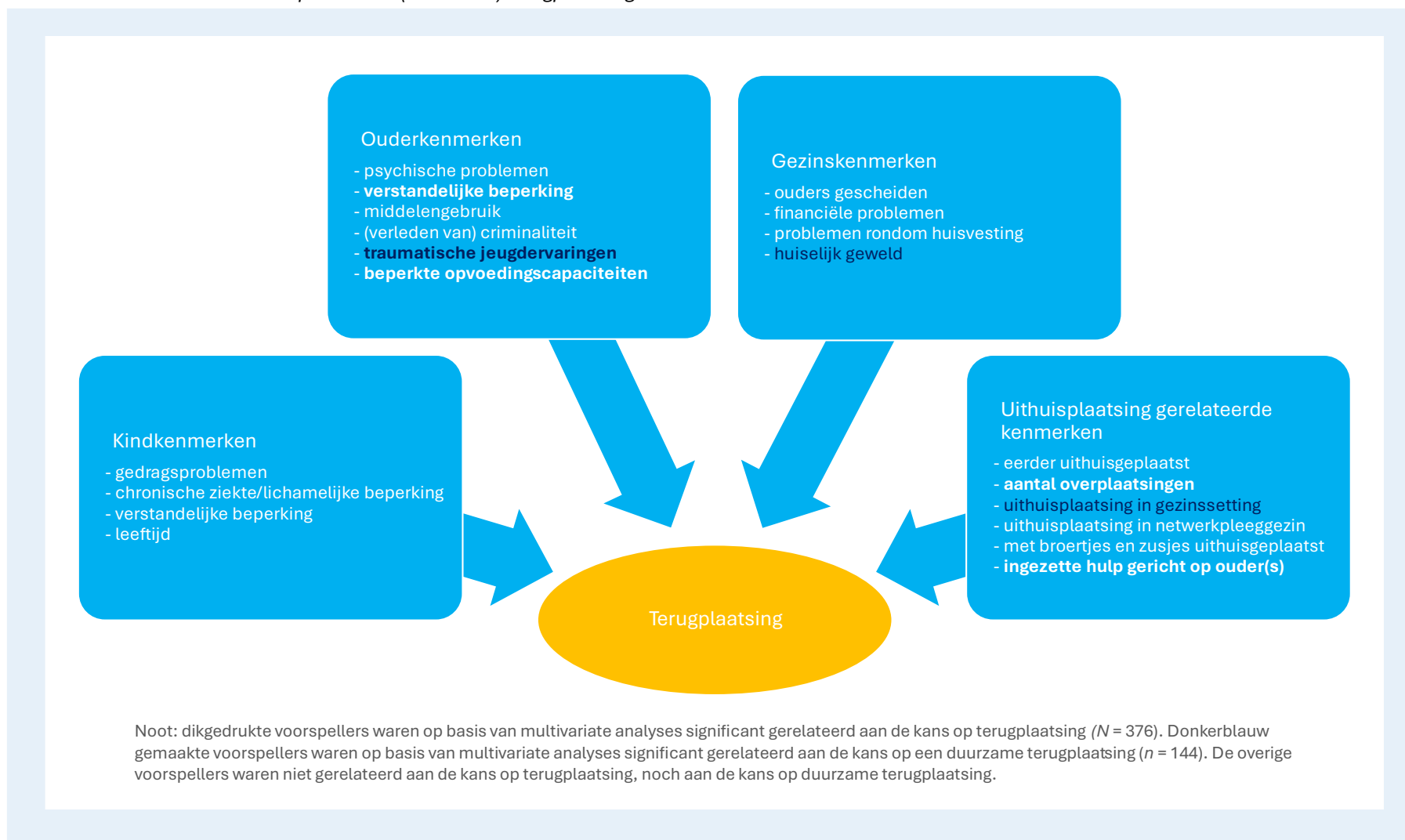
	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>
Intercept	0,20	0,78	
Gedragsproblemen kind	0,52	0,55	0,59
Chronische ziekte/lichamelijke beperking kind	-0,84	0,75	-0,54
Traumatische jeugdervaringen ouder(s)	-1,42*	0,61	-1,11
Aantal overplaatsingen	-0,38 [†]	0,22	-0,93
Huiselijk geweld	-1,17*	0,49	-1,38
Uithuisplaatsing in gezinssetting	2,13**	0,65	2,18
Uithuisplaatsing in netwerkpleeggezin	-0,07	0,60	-0,07
Uithuisplaatsing met broertjes en zusjes	0,66	0,51	0,64

Noot: [†] $p < ,10$, * $p < ,05$, ** $p < ,01$

SE = Standard Error

Figuur 4.12.

Overzicht van onderzochte voorspellers van (duurzame) terugplaatsing.

4.6.4 Overzicht van voorspellers van (duurzame) terugplaatsing

In Figuur 4.12 staat een schematisch overzicht van alle onderzochte voorspellers, waarbij staat gemarkeerd welke factoren op basis van de multivariate analyses significant gerelateerd waren aan de kans op (duurzame) terugplaatsing.

4.7 Gesloten plaatsingen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de resultaten van het dossieronderzoek van de subgroep jeugdigen die met de in 2018 verleende machtiging uithuisplaatsing zijn geplaatst in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp ($N = 52$).

4.7.1 Kenmerken van de jeugdigen en hulpverleningsgeschiedenis

De gemiddelde leeftijd van de jeugdigen die met de in 2018 verleende machtiging uithuisplaatsing gesloten waren geplaatst was 14,4 jaar ($SD = 2,3$ jaar), met een minimum van 6 jaar en een maximum van 17 jaar. Opvallend is dat zes jeugdigen onder de twaalf jaar gesloten waren geplaatst. Eén jeugdige was slechts zes jaar oud, waarbij de gesloten plaatsing in totaal vier maanden heeft geduurd. Daarnaast waren twee jeugdigen negen jaar oud, twee jeugdigen tien jaar oud en één jeugdige elf jaar oud. Binnen de gesloten geplaatste jeugdigen was de verdeling van geslacht ongeveer gelijk (48% mannelijk geslacht, 52% vrouwelijk geslacht). In Tabel 4.7 is een overzicht van risicofactoren opgenomen voor de subgroep gesloten plaatsingen. Wat opvalt ten opzichte van de risicofactoren van de steekproef van kinderen die niet gesloten zijn geplaatst, is dat er minder risicofactoren spelen op het gebied van de ouder(s) en het gezin en meer risicofactoren op het niveau van de jeugdige. Daarbij valt wel op dat 10% van de jeugdigen geen gedragsproblemen had, voor zover de onderzoekers uit het dossier hebben afgeleid. Wanneer wordt gekeken naar de cumulatie van risicofactoren op het niveau van de jeugdige, valt op dat bij twee jeugdigen geen enkele van de gecodeerde risicofactoren van toepassing was en bij één jeugdige enkel sprake was van een licht verstandelijke beperking.

In iets minder dan de helft van de dossiers waarin de jeugdige gesloten was geplaatst, was al eerder een kindbeschermingsmaatregel uitgesproken (46%). Daarnaast was 75% van de jeugdigen al eerder – al dan niet in het vrijwillig kader met instemming van de ouder(s) – uit huis geplaatst geweest. Dit betrof in 27% van deze gevallen (onder andere) een gesloten plaatsing. In 94% van de dossiers werd informatie aangetroffen waaruit bleek dat er al eerder hulp was ingezet, deze hulp was het vaakst gericht op de jeugdige (83%) en/of op het gezin (55,8%).

4.7.2 Aanleiding en verloop gesloten plaatsing

In 37% van de gesloten plaatsingen was de ontwikkelingsbedreiging enkel gelegen in de ontwikkelingsbehoeften van het kind ($n = 19$). In 50% was de ontwikkelingsbedreiging gelegen in zowel de ontwikkelingsbehoeften van het kind als in de opvoedsituatie zoals door de ouder(s) vormgegeven ($n = 25$). Opvallend is dat in 12% van de dossiers enkel sprake leek te zijn van een onveilige opvoedsituatie ($n = 6$). In alle kwalitatief gecodeerde dossiers die zagen op een gesloten

plaatsing, was sprake van gedragsproblematiek bij het kind als vorm van kindproblematiek ($n = 9$). In één van deze dossiers was naast gedragsproblematiek ook sprake van schoolverzuim.

In de meerderheid van de dossiers betrof de machtiging gesloten plaatsing een spoedmachtiging (65%; $n = 34$). In vier dossiers was gemotiveerd waarom niet voor een gezinsvervangende

Tabel 4.7.

Percentages van risicofactoren ten aanzien van de jeugdigen die in een gesloten setting waren geplaatst^a.

	aanwezig in:	
	N	%
Jeugdige (N = 52)		
Gedragsproblemen	47	90%
DSM-diagnose	29	56%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	1	2%
Verstandelijke beperking	10	19%
Ongewenste zwangerschap ten aanzien van jeugdige	0	0%
Moeder (n = 51)		
Psychische klachten	11	22%
Verstandelijke beperking	3	6%
Middelengebruik	2	4%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	4	8%
Traumatische jeugdervaringen	1	2%
(Verleden van) criminaliteit	1	2%
Vader (n = 38)		
Psychische klachten	5	13%
Verstandelijke beperking	1	3%
Middelengebruik	3	8%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	2	5%
Traumatische jeugdervaringen	1	3%
(Verleden van) criminaliteit	1	3%
Gezin (N = 52)		
Ouders gescheiden/niet samenwonend	41	21%
Minstens één ouder geen Nederlandse nationaliteit	6	12%
Zorgen omtrent sociaal netwerk ^b	13	25%
Werkloosheid ^b	5	10%
Problemen omtrent huisvesting	3	6%
Financiële problemen	11	21%
Huiselijk geweld	23	44%

^a Wanneer geen informatie was opgenomen over de betreffende risicofactor, werd deze factor als “niet aanwezig” gescoord (in het geval van nationaliteit werd, wanneer er geen informatie te vinden was, uitgegaan van een Nederlandse nationaliteit).

^b Bij deze variabelen dient opgemerkt te worden dat deze niet voldoende betrouwbaar waren gecodeerd. Gezien de kleine subgroep die de gesloten plaatsingen betroffen, zouden er te weinig jeugdigen overblijven wanneer alleen de statistieken van de betrouwbare codeurs zouden worden gerapporteerd. De percentages die hier genoemd worden dienen dan ook met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

woonsituatie voor de jeugdige was gekozen (8%).³⁷³ Deze motivatie luidde in één dossier dat er een groot risico was dat het kind zou weglopen en zou terugvallen in drugsgebruik. In een ander dossier luidde de toelichting voor het niet plaatsen in een gezinsvervangende woonsituatie dat de jeugdige suïcidaal was. In weer een ander dossier werd de plaatsing gemotiveerd met het feit dat er een hoog risico was op drugsgebruik en agressief gedrag richting (pleeg)ouders. Slechts in één dossier werd een plan opgesteld zodat gewerkt zou worden naar plaatsing in een pleeggezin of gezinshuis.

Bij veruit de meeste jeugdigen werd hulp ingezet tijdens de uithuisplaatsing (94%; $n = 49$). Net als de eerder ingezette hulpverlening was de hulp tijdens de uithuisplaatsing het vaakst gericht op de jeugdige (94%; $n = 46$) en/of op het gezin (37%; $n = 18$). Bij drie jeugdigen is – voor zover uit het dossier is opgemaakt – geen hulp ingezet gedurende de uithuisplaatsing (6%). Eén van deze jeugdigen was geplaatst in een justitiële jeugdinrichting en werd later overgeplaatst naar een accommodatie voor gesloten jeugdhulp. Bij een andere jeugdige duurde de plaatsing slechts één maand, hoewel voor deze jeugdige op een later moment een nieuwe uithuisplaatsing volgde.

In 60% van de dossiers is aangetroffen dat gedurende de uithuisplaatsing was geprobeerd om contact of omgang met de ouder op gang te brengen ($n = 31$). In de overige dossiers is hierover geen informatie aangetroffen (40%; $n = 21$). Van de negen kwalitatief gecodeerde dossiers is in zes dossiers informatie gevonden over het contact of de omgang met ouders gedurende de uithuisplaatsing. Vaak ging het om contactmomenten (in vier dossiers, bijvoorbeeld “er is een omgangsregeling met ouders en goed contact tussen ouders, kind en gezinsvoogd”). In twee dossiers was het contact echter intensiever. In het ene dossier verbleef de jeugdige in de weekenden afwisselend bij moeder dan wel bij vader. In het andere dossier verbleef de jeugdige een dag per week bij moeder.

Tabel 4.8.

Overplaatsingen van jeugdigen die gesloten geplaatst waren ($n = 26$)^a.

Overplaatsing naar:	N	%
(Andere locatie van) gesloten jeugdzorg	8	31%
Residentiële instelling	7	27%
Gezinshuis	3	12%
Crisisgroep	1	4%
Meer dan één setting	4	15%
Onbekend	3	12%

^a De percentages in deze tabel tellen niet op tot 100 doordat de percentages naar hele cijfers zijn afgerond.

De helft van de gesloten geplaatste jeugdigen is overgeplaatst (50%; $n = 26$). In de meeste gevallen betrof dit een overplaatsing naar een andere gesloten jeugdzorgsetting. Zie Tabel 4.8 voor een overzicht van de overplaatsingen. De meeste jeugdigen die zijn overgeplaatst, hebben te maken gehad met meer dan één overplaatsing (54%): zeven jeugdigen zijn twee keer overgeplaatst, twee jeugdigen drie keer en vijf jeugdigen zijn vier keer overgeplaatst.

³⁷³ Voor één van deze dossiers is door een codeerfout niet overgenomen hoe deze motivatie luidde.

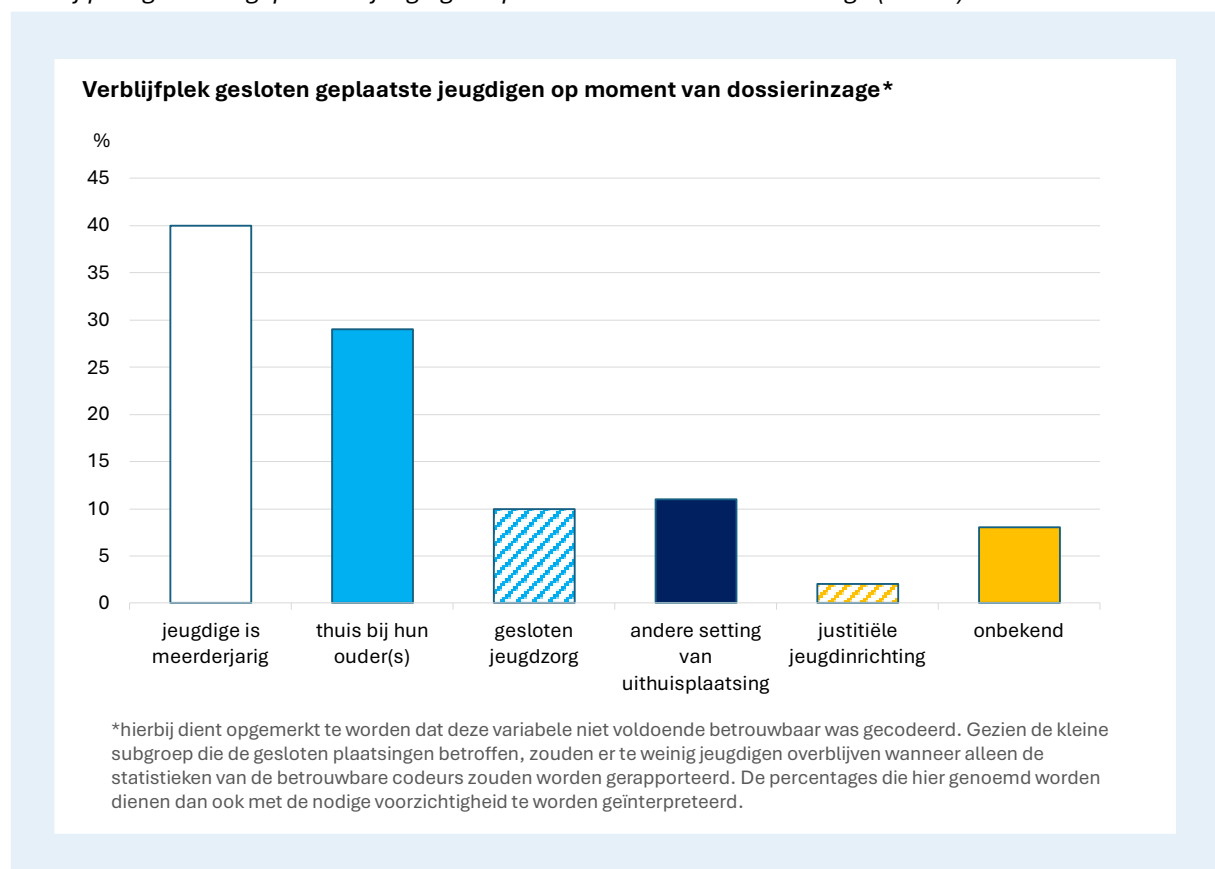
4.7.3 Werken aan terugplaatsing en verblijfplek aan het einde van de onderzoeksperiode

Van de 52 dossiers die betrekking hadden op een gesloten plaatsing is in 19% een perspectiefbesluit aangetroffen in het dossier ($n = 10$). In slechts drie gevallen hield het perspectiefbesluit in dat de jeugdige terug kon naar diens ouders (30%). Wanneer wordt gekeken naar het werken aan terugplaatsingen, valt op dat slechts in acht dossiers expliciet naar voren kwam dat aan terugplaatsing was gewerkt (15%). Deze dossiers vielen buiten de selectie kwalitatief gecodeerde dossiers, zodat onbekend is hoe aan terugplaatsing is gewerkt.

In 21 dossiers was terugplaatsing daadwerkelijk gerealiseerd (40%). De termijn waarbinnen terugplaatsing werd gerealiseerd varieerde van 1 tot 48 maanden, met een gemiddelde van 13,3 maanden. Van de dossiers waarin geen terugplaatsing was gerealiseerd, werd in 27 gevallen een toelichting aangetroffen in het dossier (87%). Binnen de selectie kwalitatief gecodeerde dossiers was slechts in twee dossiers toegelicht waarom terugplaatsing niet was gerealiseerd: in beide gevallen werd beschreven dat de ernst van gedragsproblematiek dusdanig was dat terugplaatsing niet aan de orde was. In een geval werd bovendien beschreven: “[de jeugdige] had zijn plek goed gevonden waar hij nu woonde” (dit betrof een jeugdige die was overgeplaatst naar een residentiële instelling). Van de 21 dossiers waarin terugplaatsing is gerealiseerd, werd in 33% van de gevallen op een later moment weer een nieuwe machtiging uithuisplaatsing verleend ($n = 7$).

Figuur 4.13.

Verblijfplek gesloten geplaatste jeugdigen op het moment van dossierinzage (N = 52).

De verblijfplek van jeugdigen op het moment van dossierinzage is weergegeven in Figuur 4.13. De grootste groep jeugdigen was inmiddels meerderjarig en daarmee was de machtiging uithuisplaatsing en/of OTS beëindigd. Ruim een kwart van de jeugdigen woonde thuis bij diens ouder(s) ($n = 15$). Daarnaast verbleven vijf jeugdigen in een gesloten accommodatie (10%).

4.8 Plaatsingen bij andere ouder

In deze paragraaf wordt ingegaan op de subgroep kinderen die met de in 2018 verleende machtiging uithuisplaatsing bij de andere ouder waren geplaatst ($N = 28$).

4.8.1 Kenmerken van de kinderen en hulpverleningsgeschiedenis

Binnen de groep kinderen die bij de andere ouder waren geplaatst was de gemiddelde leeftijd van de kinderen 8,8 jaar ($SD = 4,3$ jaar) met een minimum van 1 jaar en een maximum van 15 jaar oud. Iets meer dan de helft van deze kinderen had een vrouwelijk geslacht (57%), het overige aandeel kinderen had een mannelijk geslacht (43%). In Tabel 4.9 staat een overzicht van de risicofactoren die aanwezig waren in deze groep. Zoals te verwachten valt, waren de biologische ouders in veruit de meeste gezinnen gescheiden of niet samenwonend op het moment van de uithuisplaatsing. In de twee dossiers waar de ouders nog wel samenwoonden, was er sprake van huiselijk geweld tussen de ouders. In deze dossiers was het kind met de machtiging uithuisplaatsing geplaatst bij de moeder in haar nieuwe verblijfplaats.

Ongeveer de helft van de kinderen had eerder te maken gehad met een kindbeschermingsmaatregel (46%; $n = 13$). Vijf kinderen waren al voor de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 2018 eerder uithuisgeplaatst geweest (18%). Bij twee van deze kinderen betrof de uithuisplaatsing een plaatsing bij de andere ouder. In de meeste gevallen was hulp ingezet voorafgaand aan de uithuisplaatsing (89%; $n = 25$). Deze hulp was met name gericht op het gezin of problematiek van de ouder (beide 56%; $n = 14$).

4.8.2 Aanleiding en verloop uithuisplaatsing bij andere ouder

In alle plaatsingen bij de andere ouder was de ontwikkelingsbedreiging gelegen in de opvoedsituatie die de ouder(s) had(den) gecreëerd. In vier gevallen was daarnaast sprake van een ontwikkelingsbedreiging gelegen in de ontwikkelingsbehoefte van het kind (14%). In de negen kwalitatief gecodeerde dossiers waarin sprake was van een plaatsing bij de andere ouder, werd in vier dossiers verwezen naar een ontwikkelingsbedreiging vanwege een complexe echtscheiding. Zo stond in een dossier bijvoorbeeld vermeld “Vanwege vechtscheiding zijn ouders niet in staat om een veilig opvoedklimaat te creëren en heeft het kind last van de situatie (loyaliteitsconflict)” In twee andere dossiers was (vermoedelijk) sprake van kindermishandeling. In nog één ander dossier werd schoolverzuim genoemd als ontwikkelingsbedreiging. Tot slot werd in drie dossiers enkel verwezen naar problemen bij één van de ouders, namelijk middelengebruik en psychische problematiek.

Tabel 4.9.

Percentages van risicofactoren voor de kinderen die bij de andere ouder waren geplaatst ($N = 28$)^a.

	aanwezig in:	
	<i>N</i>	%
Kind		
Gedragsproblemen	12	43%
DSM-diagnose	4	14%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	2	7%
Verstandelijke beperking	1	4%
Ongewenste zwangerschap ten aanzien van kind	1	4%
Moeder		
Psychische klachten	11	39%
Verstandelijke beperking	3	11%
Middelengebruik	8	29%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	0	0%
Traumatische jeugdervaringen	1	4%
(Verleden van) criminaliteit	1	4%
Vader		
Psychische klachten	0	0%
Verstandelijke beperking	1	4%
Middelengebruik	3	11%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking	3	11%
Traumatische jeugdervaringen	4	14%
(Verleden van) criminaliteit	2	7%
Gezin		
Ouders gescheiden/niet samenwonend	2	93%
Minstens één ouder geen Nederlandse nationaliteit	2	7%
Zorgen omtrent sociaal netwerk ^b	8	29%
Werkloosheid ^b	8	29%
Problemen omtrent huisvesting	4	14%
Financiële problemen	10	36%
Huiselijk geweld	18	64%

^a Wanneer geen informatie was opgenomen over de betreffende risicofactor, werd deze factor als “niet aanwezig” gescoord (in het geval van nationaliteit werd, wanneer er geen informatie te vinden was, uitgegaan van een Nederlandse nationaliteit).

^b Bij deze variabelen dient opgemerkt te worden dat deze niet voldoende betrouwbaar waren gecodeerd. Gezien de kleine subgroep die de gesloten plaatsingen betroffen, zouden er te weinig jeugdigen overblijven wanneer alleen de statistieken van de betrouwbare codeurs zouden worden gerapporteerd. De percentages die hier genoemd worden dienen dan ook met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

De meeste plaatsingen bij de andere ouder betroffen een reguliere uithuisplaatsing (82%). In vijf dossiers betrof de machtiging uithuisplaatsing een spoedmachtiging (18%). Verder was in vijf gevallen geen hulp ingezet gedurende de uithuisplaatsing, voor zover uit het dossier is afgeleid (18%). Binnen de gezinnen waar wél hulp was ingezet, was de hulp vaak gericht op het gezin (65%; $n = 15$), het kind (57%; $n = 13$) of problematiek van de ouder (44%; $n = 10$). Voor twee kinderen die bij de andere ouder waren geplaatst was een perspectiefbesluit genomen (7%). In beide gevallen

hield dit besluit in dat het kind niet terug naar diens andere ouder kon. Deze besluiten waren genomen 19 maanden en 41 maanden nadat de machtiging uithuisplaatsing was verleend. Drie kinderen zijn overgeplaatst naar een andere plek (11%). Twee kinderen zijn in een gezinshuis geplaatst en één kind is overgeplaatst naar een pleeggezin.

4.8.3 Werken aan terugplaatsing en verblijfplek aan het einde van de onderzoeksperiode

In slechts één dossier was expliciet vermeld dat werd gewerkt aan terugplaatsing (4%). In 68% van de dossiers was geprobeerd omgang of contact op gang te brengen met de ouder waar het kind vóór de uithuisplaatsing verbleef ($n = 19$). Van de overige dossiers werd in vier gevallen niet geprobeerd om contact of omgang op gang te brengen (14%) en in vijf dossiers werd hier niets over aangetroffen (18%). In zes gevallen was terugplaatsing gerealiseerd (21%), waarvan in drie gevallen weer een nieuwe machtiging uithuisplaatsing volgde. De totale duur van de uithuisplaatsing in het kader van de in 2018 afgegeven machtiging was gemiddeld 18,6 maanden, met een minimum van 2 en een maximum van 52 maanden.

Op het moment van dossierinzage was de OTS in de meeste gevallen afgerond (68%; $n = 19$). In slechts vier gevallen liep de OTS nog op het moment van dossierinzage (14%). In de overige gevallen was het kind inmiddels meerderjarig (11%; $n = 3$) of was er geen informatie beschikbaar (7%; $n = 2$).

4.9 Conclusies dossieronderzoek

Dit hoofdstuk bevatte een uitgebreide beschrijving van alle gegevens die zijn opgehaald met het dossieronderzoek. In dit onderzoek zijn in totaal 456 dossiers verspreid over zeven GI's meegenomen, waar in het jaar 2018 een machtiging uithuisplaatsing is verleend. In deze concluderende paragraaf worden de hoofdbevindingen samengevat. Deze conclusies hebben met name betrekking op de 374 kinderen die met de in 2018 verleende machtiging uithuisplaatsing zijn geplaatst in een pleeggezin, gezinshuis, crisisgroep of open residentiële instelling. Deze algemene conclusies zien dus niet op de kinderen die met de in 2018 verleende machtiging zijn geplaatst in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp ($n = 52$) of met de machtiging zijn geplaatst bij de andere ouder ($n = 28$). Eventuele opvallende of afwijkende bevindingen ten aanzien van deze twee subgroepen worden in deze paragraaf apart uitgelicht.

4.9.1 Algemene kenmerken uithuisplaatsing

De kinderen die in dit onderzoek zijn meegenomen, waren tussen de 0 en 17 jaar oud, en waren gemiddeld 8,7 jaar oud. Voor de gesloten geplaatste jeugdigen lag de gemiddelde leeftijd vanzelfsprekend hoger: zij waren gemiddeld 14,4 jaar oud. In ongeveer driekwart van de gezinnen was sprake van een tweede ouder of verzorger. Bij de overige gezinnen was slechts één ouderfiguur in beeld. Opvallend is dat veel kinderen al in het verleden te maken hadden gehad met een OTS en/of uithuisplaatsing: bij 41% was in het verleden een kindbeschermingsmaatregel opgelegd en 37% van de kinderen was al eerder (al dan niet in het

vrijwillig kader) uit huis geplaatst geweest. Voor de gesloten geplaatste jeugdigen waren deze percentages voor een eerdere kinderbeschermingsmaatregel of uithuisplaatsing respectievelijk 46% en 75%.

4.9.2 Beslissing tot uithuisplaatsing

In de gezinnen van de kinderen binnen dit onderzoek was sprake van een groot aantal risicofactoren, waarbij in meer dan de helft van de gezinnen meer dan vier risicofactoren speelden. In de meeste gezinnen waren de ontwikkelingsbedreigingen die ten grondslag lagen aan de machtiging uithuisplaatsing gelegen in zowel de ontwikkelingsbehoeften van het kind als de opvoedsituatie zoals door ouders gecreëerd (65%). In 20% van de dossiers lag de ontwikkelingsbedreiging enkel in de opvoedsituatie zoals door ouders gecreëerd en in 9% lag de ontwikkelingsbedreiging enkel in de ontwikkelingsbehoeften van het kind. Wanneer wordt ingezoomd op de problemen die speelden in de opvoedsituatie zoals door de ouders was gecreëerd, was vaak sprake van kindermishandeling of huiselijk geweld, beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouder(s) of het niet voldoen aan de basisbehoeften van het kind. Daarnaast werd vaak verwezen naar middelengebruik door de ouder(s), psychische problematiek bij de ouder(s) of complexe scheidingsproblematiek. Voor de gesloten geplaatste jeugdigen viel op dat – ondanks dat voor de meerderheid sprake was van een ontwikkelingsbedreiging gelegen in (in ieder geval) de ontwikkelingsbehoeften van het kind – in 12% de ontwikkelingsbedreiging enkel gelegen was in de opvoedsituatie zoals door de ouder(s) gecreëerd. Bij de kinderen die bij hun andere ouder waren geplaatst, was in alle gevallen de ontwikkelingsbedreiging gelegen in de opvoedsituatie zoals door de ouder(s) gecreëerd.

4.9.3 Doelen van de uithuisplaatsing

In de doelen die waren geformuleerd bij aanvang van de uithuisplaatsing werd weliswaar vaak verwezen naar de woonsituatie van het kind, maar werd relatief weinig expliciet gesproken over het werken aan terugplaatsing. Daarnaast is gebleken dat moeilijk in kaart te brengen was in hoeverre de doelen aansloten bij de ontwikkelingsbedreigingen, omdat de doelen en/of ontwikkelingsbedreigingen vaak te breed geformuleerd waren. Daarmee kon geen duidelijk antwoord geformuleerd worden op de vraag óf en in welke mate de doelen aansloten bij de ontwikkelingsbedreigingen.

4.9.4 Kenmerken van de uithuisplaatsing

Iets minder dan de helft van de verleende machtigingen uithuisplaatsing betrof een spoedmachtiging (43%). Bijna driekwart van de kinderen was geplaatst in een gezinssetting, namelijk een pleeggezin of een gezinshuis. Wanneer een kind niet in een gezinssetting was geplaatst maar in een residentiële instelling of crisisgroep, werd dit in slechts een kwart van de dossiers gemotiveerd. Daarnaast is gebleken dat in de dossiers met een plaatsing in een bestandspleeggezin of gezinshuis slechts in een enkel geval was te vinden dat een vorm van matching was uitgevoerd. In iets meer dan de helft van de gevallen waarin een kind tegelijkertijd met diens broertjes of zusjes uit huis werd geplaatst, werd het kind met (een deel van) zijn of haar broertjes of zusjes samengeplaatst. Het merendeel van de kinderen van twaalf jaar en ouder was

wel gehoord in het kader van de uithuisplaatsingsprocedure (64%). Tenslotte is in meer dan de helft van de dossiers de ouder(s) in de uithuisplaatsingsprocedure niet bijgestaan door een advocaat (57%).

4.9.5 Uitvoering van de uithuisplaatsing

In een groot deel van de gezinnen werd hulp ingezet gedurende de uithuisplaatsing (94%). Dit betrof vaak hulp gericht op problematiek bij het kind (54%), de ouder (49%) en/of gezinsgerichte hulp (48%). Bij de gesloten geplaatste jeugdigen werd vrijwel altijd hulp ingezet gericht op problematiek van de jeugdige (94%). In 17% van de dossiers werd verwezen naar een wachtlijst voor (een onderdeel van) de beoogde hulpverlening, waarbij de hulp vaak later dan gepland werd ingezet. In ongeveer driekwart van de dossiers stond expliciet vermeld dat geprobeerd was contact met de ouder(s) in stand te houden of op gang te brengen gedurende de uithuisplaatsing. In een klein aandeel van de dossiers was geen sprake van contact met de ouder(s) (5%); in de overige dossiers ontbrak informatie hierover (18%). Binnen de gesloten plaatsingen was dit laatste percentage nog lager: daar werd in 40% geen informatie gevonden over contact of omgang met de ouder(s). Gedurende de uithuisplaatsing is bijna de helft van de kinderen overgeplaatst (42%). Kinderen die in eerste instantie in een bestandspleeggezin of residentiële instelling waren geplaatst, werden het vaakst overgeplaatst (respectievelijk 54% en 52%). Ongeveer de helft van de kinderen die waren overgeplaatst, werden vaker dan één keer overgeplaatst (51%). Kinderen die te maken hebben gehad met tenminste één overplaatsing, zijn gemiddeld meer dan twee keer overgeplaatst. Een enkeling werd in totaal zelfs dertien keer overgeplaatst.

Slechts in één op de vijf dossiers (19%) is een expliciete vermelding gevonden dat is gewerkt aan terugplaatsing. Wanneer dit het geval was, werd vaak verwezen naar de inzet van een interventie. Daarnaast werd verwezen naar de opvoedingscapaciteiten en/of hulpbehoeften van de ouder(s), voorwaarden waaraan voor terugplaatsing moest worden voldaan of het intensiveren van de omgang om zo stapsgewijs aan terugplaatsing te werken. Tot slot is slechts in een klein deel van de dossiers een perspectiefbesluit gevonden (32%; 19% bij de gesloten plaatsingen), wat in de meeste gevallen inhield dat het kind niet terug kon naar de ouder(s) (70%).

4.9.6 Situatie op het moment van dossierinzage

Iets meer dan een derde van de kinderen was op enig moment teruggeplaatst bij de ouder(s) (39%; bij gesloten geplaatste jeugdigen was dit 40% en bij kinderen die bij de andere ouder geplaatst was dit 21%). Een klein deel van de kinderen werd teruggeplaatst bij de andere ouder dan waar het kind vóór verlening van de machtiging uithuisplaatsing verbleef (4%). Gemiddeld werden kinderen na 12 maanden teruggeplaatst, met een minimum van 0 maanden (minder dan twee weken) en een maximum van 60 maanden vanaf het verlenen van de machtiging uithuisplaatsing. In een grote meerderheid van de dossiers waarin geen terugplaatsing was gerealiseerd, was hiervoor een reden vermeld. Van de kinderen die zijn teruggeplaatst, werd ongeveer een kwart opnieuw uithuisgeplaatst (26%). Bij de kinderen die opnieuw uithuisgeplaatst zijn was sprake van een grotere cumulatie van risicofactoren dan bij de kinderen die bij hun ouder(s) bleven wonen tot het moment van dossierinzage.

4.9.7 Voorspellers van terugplaatsing

Op basis van de analyses met betrekking tot de factoren die in relatie staan tot terugplaatsingen van kinderen, kan geconcludeerd worden dat met name kenmerken gerelateerd aan de uithuisplaatsing en enkele ouderkenmerken verband houden met de terugplaatsing van kinderen. De sterkste variabele die verband hield met een grotere kans op terugplaatsing was de ingezette hulp gericht op de ouder(s) gedurende de uithuisplaatsing (in de vorm van een gezinsgerichte behandeling en/of een behandeling gericht op de ouder zelf). De kans op een terugplaatsing was meer dan twee keer zo groot wanneer deze hulp was ingezet. Daarnaast bleken een groter aantal overplaatsingen, traumatische jeugdervaringen van de ouder(s), beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouder(s) en een verstandelijke beperking bij de ouder(s) samen te hangen met een kleinere kans op terugplaatsing. Voor elke keer dat een kind gedurende de uithuisplaatsing extra was overgeplaatst, verminderde de kans op terugplaatsing met 28%. Daarnaast is gebleken dat de kans op terugplaatsing met 45% afnam wanneer de ouder(s) kindermishandeling hadden meegemaakt in hun eigen jeugd. Wanneer sprake was van beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouder(s), werd de kans op terugplaatsing met 42% verkleind. Tot slot is gebleken dat wanneer de ouder(s) een verstandelijke beperking hadden, de kans op terugplaatsing met 38% afnam.

Tot slot is exploratief onderzocht welke factoren in verband staan met een duurzame terugplaatsing. Onder een 'duurzame terugplaatsing' wordt in dit onderzoek verstaan een terugplaatsing naar de ouder(s) waarop tot het moment van dossierinzage geen nieuwe machtiging uithuisplaatsing volgde. Van bovenstaande voorspellers bleken alleen traumatische jeugdervaringen van de ouder(s) ook gerelateerd aan een kleinere kans op duurzame terugplaatsing. Daarnaast kwamen twee andere voorspellers naar voren uit deze analyse: wanneer sprake was van huiselijk geweld in het gezin ten tijde van de uithuisplaatsing en wanneer een kind niet in een gezinssetting was geplaatst, was de kans op duurzame terugplaatsing kleiner.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Hoofdstuk 5

Praktijkonderzoek

**Daisy Smeets, Mariëlle Bruning, Jolien van Boven,
Sabine van der Asdonk & Lenneke Alink**

Hoofdstuk 5 Praktijkonderzoek

5.1 Methode

In het praktijkonderzoek staan de visie, meningen en ervaringen van betrokkenen centraal. Dit deelonderzoek is met name kwalitatief van aard. Data zijn verzameld via vragenlijsten en interviews. Net als het dossieronderzoek is ook het praktijkonderzoek goedgekeurd door de ethiekcommissie van het Instituut Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Leiden (ECPW-2023/382).

5.1.1 Deelnemers

In dit deelonderzoek zijn drie groepen deelnemers te onderscheiden: 1) professionals die werkzaam zijn in het werkveld van de jeugdbescherming; 2) pleegouders en gezinshuisouders; en 3) ouders en jongeren die ervaring hebben met een uithuisplaatsing.

1. Professionals zijn beroepsmatig betrokken bij gedwongen uithuisplaatsingen van kinderen. Zij zijn ofwel zelf betrokken bij de beslissing over terugplaatsing, of kunnen hier vanuit hun perspectief over vertellen. Primaire doelgroepen waren hierbij medewerkers van GI's, pleegzorgorganisaties, residentiële jeugdhulpinstellingen, de RvdK en rechters. Daarnaast hebben ook enkele andere professionals meegedaan aan dit onderzoek, zoals enkele advocaten en medewerkers van het Kennis- en Servicecentrum voor Diagnostiek (KSCD). Deze laatste groep medewerkers voeren onderzoek uit naar het perspectief van kinderen, zoals verderop wordt toegelicht.
2. Pleegouders en gezinshuisouders hebben ten tijde van het onderzoek of in de afgelopen vijf jaar kinderen opgevangen die in het kader van een OTS uit huis zijn geplaatst.
3. Ouders en jongeren hebben zelf ervaring met een uithuisplaatsing in het kader van een OTS. Ouders hebben meegemaakt dat hun kinderen uit huis geplaatst zijn; waarbij de kinderen op het moment van het onderzoek weer thuis kunnen wonen, maar er kan ook nog steeds sprake zijn van een uithuisplaatsing. Jongeren zijn 16 jaar of ouder en zijn op het moment van het onderzoek of in het verleden uit huis geplaatst. Als inclusiecriteria voor beide groepen is opgenomen dat de uithuisplaatsing plaats vond in 2015 of later.³⁷⁴

Voor alle drie de groepen is gebruik gemaakt van vragenlijsten en interviews. Alleen binnen de groep professionals zijn er twee subgroepen deelnemers bij wie alleen een interview is afgenomen. Het totaal aantal deelnemers aan dit onderzoek is weergegeven in Tabel 5.1, een beschrijving per doelgroep volgt daaronder.

³⁷⁴Deze range is wat breder dan bij de pleeg- en gezinshuisouders, zodat we wat meer ouders en jongeren konden includeren in deze studie. Het jaar 2015 is als ondergrens aangehouden omdat toen zowel de Jeugdwet als de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen in werking zijn getreden. Ervaringen van vóór die tijd komen niet overeen met de huidige wet- en regelgeving en het besluitvormingsproces in de jeugdhulp en -bescherming.

Tabel 5.1.

Totaal aantal deelnemers aan het praktijkonderzoek.

	Onderzoeksmethode	
	Vragenlijst	Interviews
Professionals werkzaam voor	131	20
GI	61	7
RvdK	27	5
Pleegzorgorganisaties	34	3
Residentiële jeugdhulpinstellingen	4	0
KSCD	nvt	3
Andere organisatie*	5	0
Rechtspraak	nvt	2
Pleegouders	161	4
Pleegouders	148	4
Gezinshuisouders	13	0
Ouders en jongeren	105	11
Ouders	83	7
Jongeren	22	4
Totaal	397	35

*o.a. enkele advocaten, medewerkers omgangshuis, en gezinscoaches niet werkzaam voor een GI.

5.1.1.1 Vragenlijsten

In deze paragraaf volgt een beschrijving van de deelnemers die de vragenlijst hebben ingevuld. Deze deelnemers zijn met name geworven via sociale media. Om professionals uit te nodigen voor het onderzoek is een oproep verspreid via LinkedIn. Daarnaast hebben enkele GI's, pleegzorgorganisaties en de RvdK onze oproep verspreid binnen hun organisatie. Pleegouders zijn ook geworven via een oproep op LinkedIn, en daarnaast heeft de Nederlandse Vereniging voor Pleegouders onze oproep gedeeld via sociale media kanalen. Mogelijk hebben ook andere accounts de oproep verder verspreid.

Bij het werven van ouders en jongeren is ten eerste aan de klankbordgroep gevraagd om de oproep te delen met andere ouders en jongeren die ervaring hebben met een uithuisplaatsing. Verder zijn ook hier sociale media ingezet om de doelgroepen te bereiken. Voor ouders is hiervoor LinkedIn, Instagram en Facebook gebruikt; voor jongeren met name Instagram. Voor beide doelgroepen zijn relevante accounts of groepen benaderd voor het verspreiden van onze oproep. Daarnaast zijn ook cliënten- en jongerenraden van GI's benaderd met de vraag dit onderzoek onder de aandacht te brengen onder de leden en eventueel verder.

Professionals

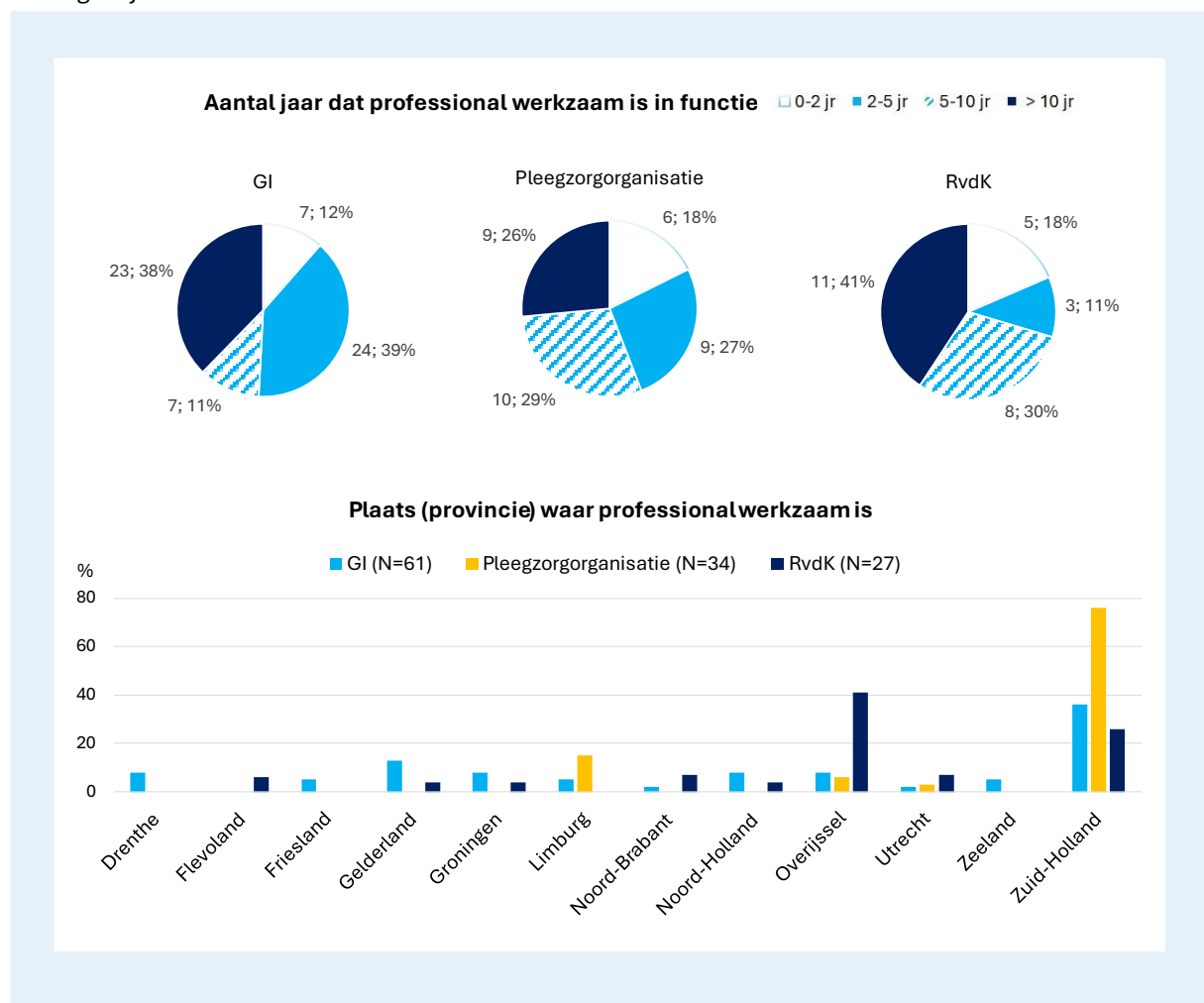
Zoals weergegeven in Tabel 5.1 hebben 131 professionals de vragenlijst ingevuld, waarvan bijna de helft ($N = 61$, 47%) werkzaam bij een GI. Bijna al deze deelnemers gaven aan dat ze direct betrokken zijn bij beslissingen over terugplaatsing ($N = 59$, 97%). Het gaat hierbij met name om jeugdbeschermers, maar de vragenlijst is ook ingevuld door o.a. gedragsdeskundigen en juristen. Ruim een kwart van alle deelnemers was werkzaam voor een pleegzorgorganisatie ($N = 34$, 26%),

waarbij het met name ging om pleegzorgbegeleiders. Ook vulde een groep medewerkers van de RvdK de vragenlijst in ($N = 27$, 21%), met name raadsonderzoekers. Zoals zichtbaar in Tabel 5.1 is de vragenlijst nauwelijks ingevuld door medewerkers van residentiële jeugdhulpinstellingen. Wegens praktische redenen is het in deze studie niet gelukt om die groep professionals uit te breiden (wat ook als limitatie genoemd wordt in Hoofdstuk 6).

Enkele achtergrondgegevens zoals werkervaring van de drie hoofdgroepen professionals zijn weergegeven in Figuur 5.1. Om de anonimiteit van de overige deelnemers te waarborgen (o.a. enkele advocaten, medewerkers van een omgangshuis, en gezinscoaches die niet werkzaam zijn voor een GI) zijn deze niet meegenomen in deze karakteristieken.

Figuur 5.1.

Beschrijvende informatie van medewerkers van GI's, de RvdK, en pleegzorgorganisaties, die deelnamen aan de vragenlijst.

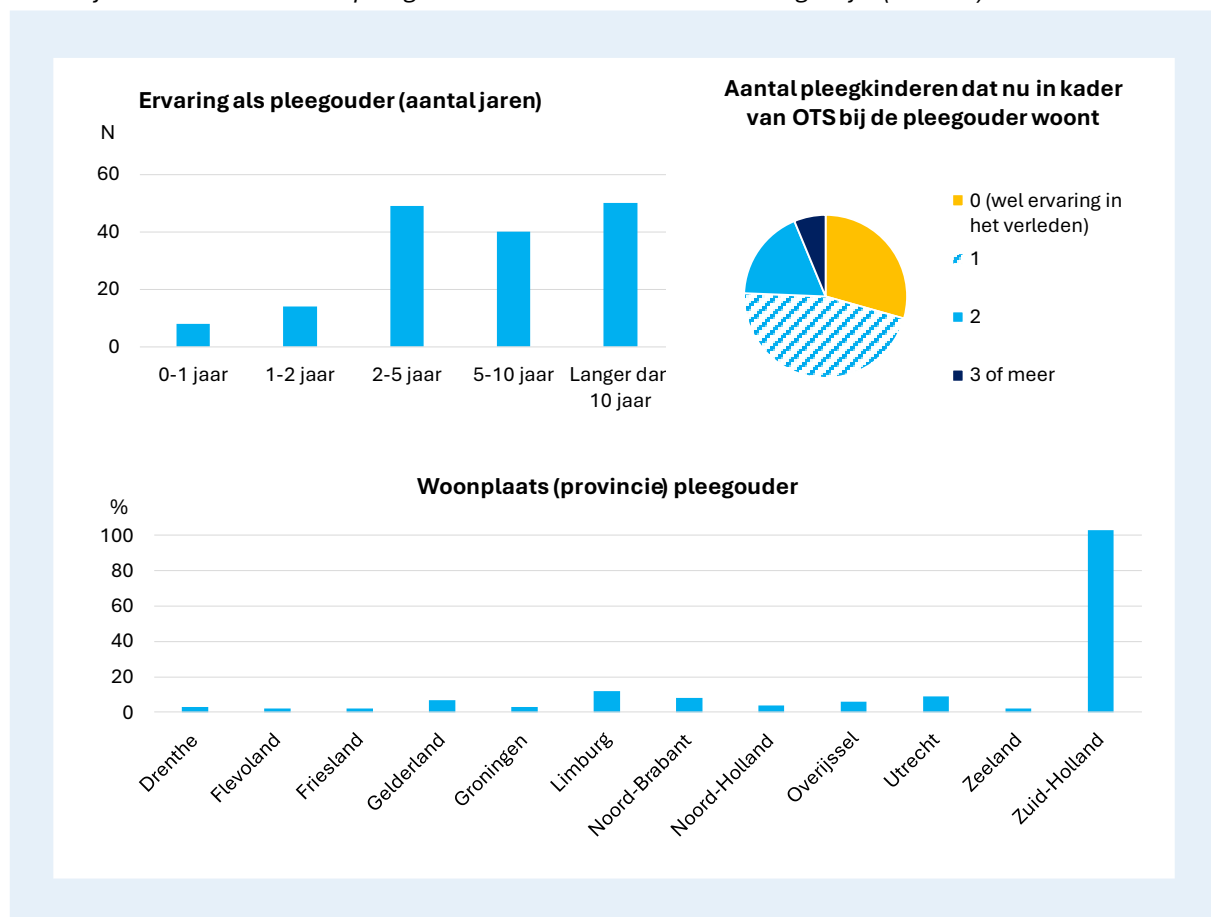
Pleegouders

Zoals weergegeven in Tabel 5.1 hebben er 149 pleegouders en 13 gezinshuisouders deelgenomen aan de vragenlijst. Hoewel er verschillen zijn tussen pleegouders en gezinshuisouders, bieden beide groepen in de basis een gezinsplek met vaste opvoeders. Gezien deze overeenkomst worden deze twee groepen in dit onderzoek geïntegreerd en als één groep besproken. Vanaf nu zal de term 'pleegouders' gebruikt worden voor deze gehele groep deelnemers ($N = 161$).

Beschrijvende informatie over de pleegouders is te vinden in Figuur 5.2. De meeste pleegouders hadden enkele jaren ervaring; ruim de helft zelfs meer dan vijf jaar ($N = 90$; 56%). Bijna driekwart van de pleegouders gaf aan dat er tijdens het onderzoek een pleegkind in het kader van een OTS bij hen woonde ($N = 114$; 71%). In de meeste gevallen ging dat om één of twee kinderen. De overige deelnemers gaven aan dat ze die ervaring in het verleden hadden ($N = 47$, 29%). Er waren overigens ook vier pleegouders die aangaven dat ze géén ervaring hadden met een uithuisplaatsing in het kader van een OTS; deze pleegouders hoorden echter niet tot de doelgroep van dit onderzoek (en zijn dus ook niet tot de steekproef gerekend). Ten slotte is in Figuur 5.2 te zien dat de deelnemende pleegouders uit alle provincies van Nederland komen, maar Zuid-Holland is het meest vertegenwoordigd ($N = 103$; 64%).

Figuur 5.2.

Beschrijvende informatie over pleegouders die deelnamen aan de vragenlijst ($N = 161$).

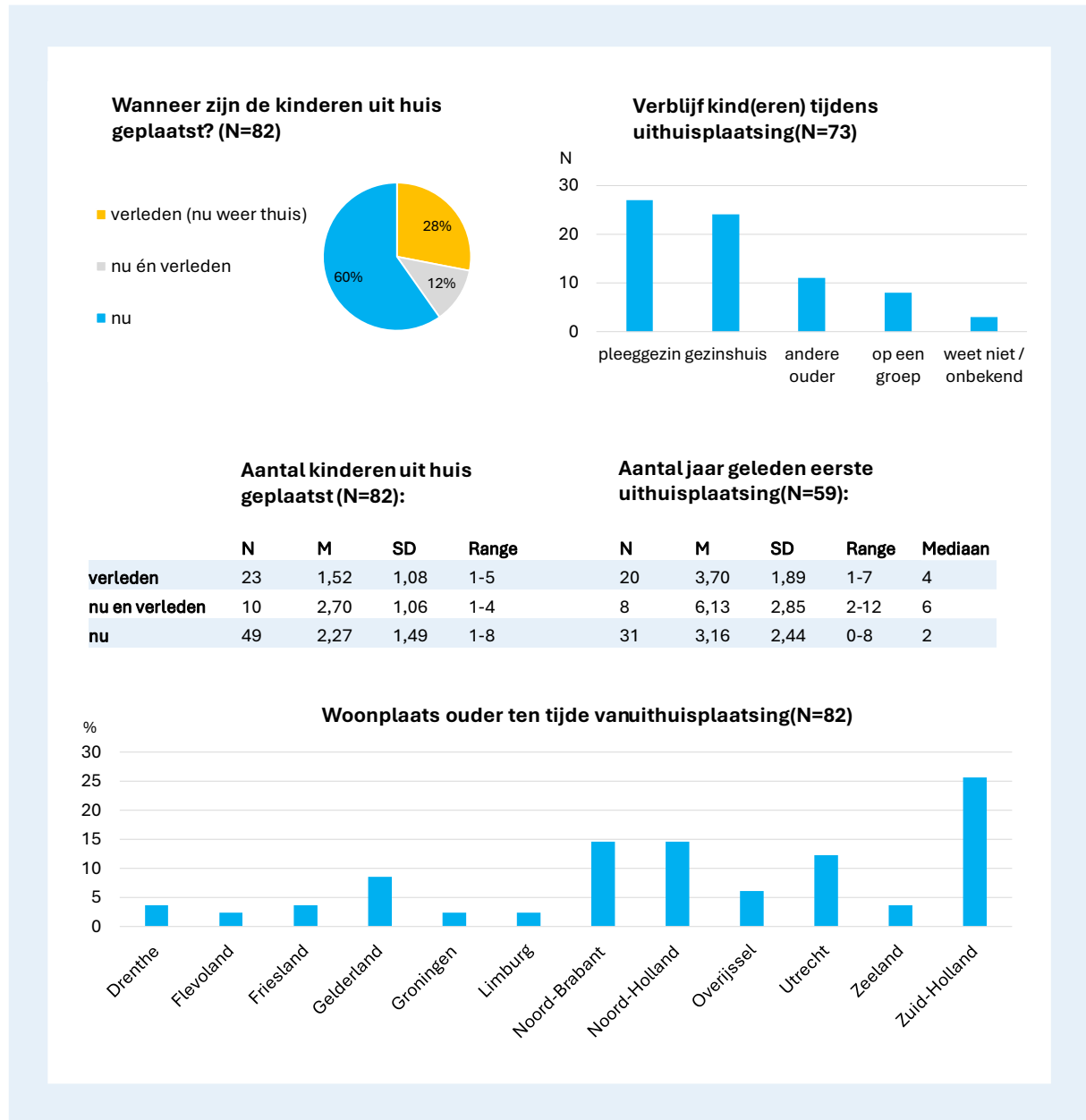

Ouders

De vragenlijst voor ouders is aanvankelijk ingevuld door 104 deelnemers. Uit de reacties bleek echter dat 21 van hen niet tot de doelgroep van dit onderzoek behoorden: 14 van hen hadden ervaring met een vrijwillige i.p.v. gedwongen uithuisplaatsing, en in zeven gevallen ging het om een uithuisplaatsing die zich vóór 2015 had afgespeeld. Na exclusie van deze deelnemers bestond de totale steekproef voor deze vragenlijst uit 83 ouders. Beschrijvende informatie over de groep ouders is weergegeven in Figuur 5.3.

Figuur 5.3.

Beschrijvende informatie over ouders die deelnamen aan de vragenlijst.

In totaal 72% van de ouders ($N = 59$) gaf aan dat hun kind (of kinderen) tijdens het onderzoek uit huis geplaatst was. De overige 28% ouders hadden dit in het verleden meegemaakt; hun kind (of kinderen) woonde inmiddels weer thuis. De meeste kinderen waren geplaatst in een pleeggezin

of gezinshuis; maar plaatsing op een groep kwam ook enkele malen voor (het ging één keer om een gesloten plaatsing). Voor meer informatie over o.a. de duur van de uithuisplaatsing en de provincie waarin de ouder woonachtig was, zie Figuur 5.3.

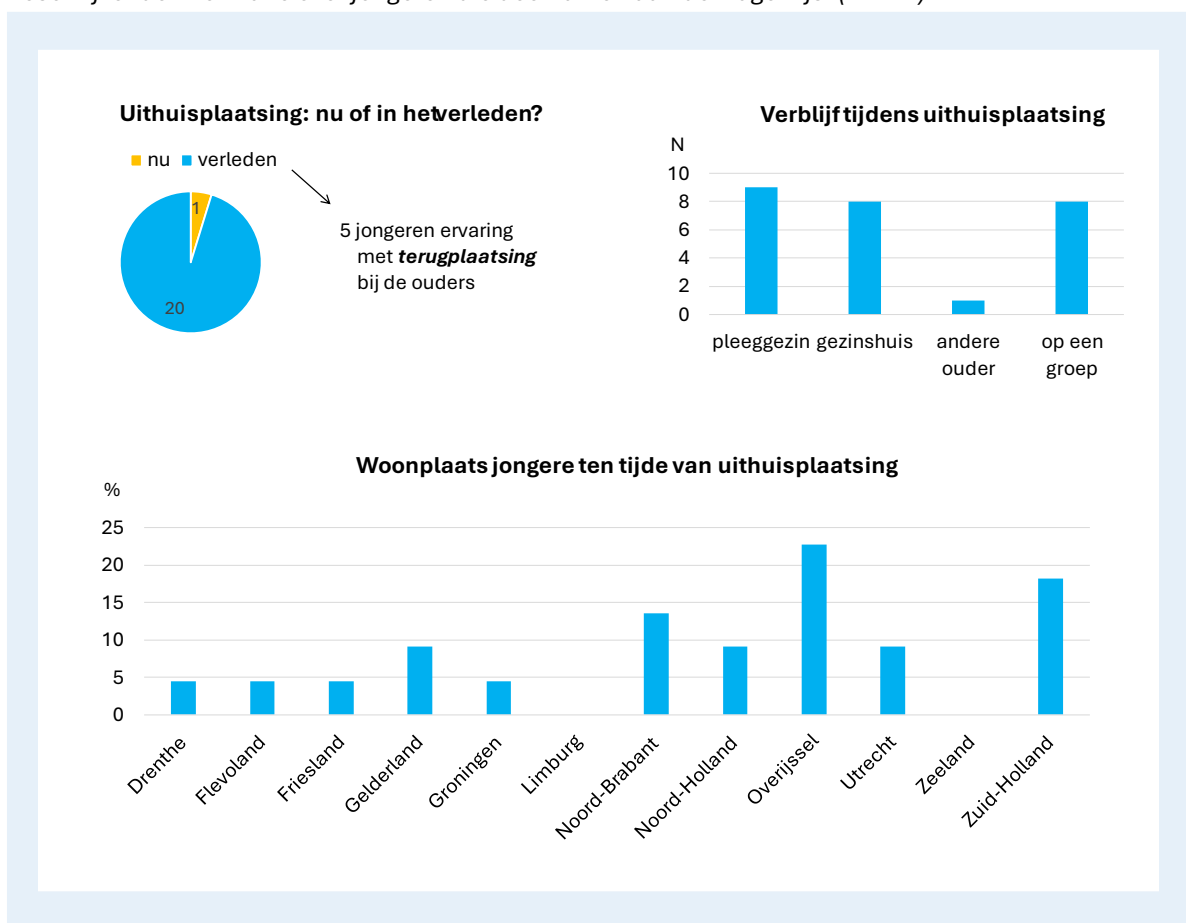
Jongeren

De vragenlijst voor jongeren is aanvankelijk door 28 deelnemers ingevuld. Zes van hen voldeden echter niet aan de criteria van dit onderzoek: twee deelnemers waren jonger dan 16 jaar; drie keer ging het om een vrijwillige in plaats van een gedwongen uithuisplaatsing; en eenmaal betrof het een plaatsing van vóór 2015. Na exclusie van deze deelnemers bestond de steekproef uit 22 jongeren.

De jongeren waren ten tijde van het onderzoek 16 tot 27 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 21,62 jaar ($SD=3,87$). Verdere kenmerken van deze groep zijn weergegeven in Figuur 5.4. Hierin is o.a. af te lezen dat dit onderzoek voor bijna alle jongeren retrospectief was, aangezien de uithuisplaatsing zich in het verleden had afgespeeld. Vijf jongeren gaven aan dat ze ook ervaring hadden met een terugplaatsing naar de ouders. In verhouding tot de groep ouders waren er onder de jongeren iets meer ervaringen op een groep ($N = 8$, waarvan drie keer ervaring met een gesloten plaatsing). De totale duur van de uithuisplaatsing is voor jongeren niet weergegeven; veel jongeren konden zich niet herinneren wanneer de uithuisplaatsing voor het eerst was uitgesproken.

Figuur 5.4.

Beschrijvende informatie over jongeren die deelnamen aan de vragenlijst ($N = 22$).

5.1.1.2 Interviews

In deze paragraaf volgt een beschrijving van de respondenten die deelnamen aan een interview. In de meeste gevallen zijn dit deelnemers die ook de vragenlijst hadden ingevuld; de vragenlijst was namelijk deels bedoeld als screening en werving voor de interviews. Uitzonderingen zijn de kinderrechters die via een oproep via de Raad voor de Rechtspraak zijn geworven, en medewerkers van het KSCD die via een contactpersoon bij de organisatie zijn uitgenodigd. Daarnaast is de uitnodiging voor de interviews bij de RvdK apart verspreid onder medewerkers – dus los van de vragenlijst. De meeste ouders en jongeren zijn ook via de vragenlijst geworven, maar bij het contact met cliënten- en jongerenraden is als additionele optie gegeven dat deelname aan het interview *zonder* de vragenlijst te hebben ingevuld, ook mogelijk was. Dit is in enkele gevallen gebeurd waarbij van te voren gecontroleerd is of de deelnemers aan de randvoorwaarden voor deelname voldeden.

Interviews met professionals

Zoals eerder vermeld (Tabel 5.1) hebben er in totaal 20 professionals deelgenomen aan een interview. Bij het uitnodigen van professionals is geprobeerd om een gevarieerde groep deelnemers te includeren, waarbij rekening is gehouden met de organisatie/regio waar betrokkenen werkzaam zijn en ook wat betreft de functie.

In totaal hebben zeven medewerkers van GI's meegedaan, waarvan vier jeugdbeschermers, twee gedragswetenschappers en een jurist. De drie medewerkers van pleegzorgorganisaties waren allen werkzaam als pleegzorgbegeleiders. Aan de gesprekken met medewerkers van de RvdK namen o.a. een beleidsadviseur, een gedragswetenschapper, een kernfunctionaris en een jurist deel. Medewerkers van het KSCD waren allen betrokken bij het uitvoeren van perspectiefonderzoeken. De twee deelnemende kinderrechters waren afkomstig van verschillende rechtbanken.

Interviews met pleegouders

De vier deelnemende pleegouders waren aangesloten bij verschillende pleegzorgorganisaties en hadden bovendien verschillende ervaringen wat betreft type pleegzorgplaatsingen (o.a. crisis of langdurig), het aantal pleegkinderen dat zij hadden opgevangen en of ze ervaring hadden met een terugplaatsing van een pleegkind. Het is om praktische redenen niet gelukt om ook een gezinshuisouder uit te nodigen voor het gesprek met pleegouders; gezinshuisouders zijn echter wel vertegenwoordigd in de vragenlijst.

Interviews met ouders en jongeren

Net als bij de professionals en pleegouders was ook bij de ouders en jongeren het streven om een gevarieerde groep respondenten te includeren. Enkele van de deelnemende ouders hadden ervaring met een terugplaatsing, maar de meeste ouders gaven aan dat het kind niet meer naar huis zou komen. Deelnemende jongeren hadden tijdens de uithuisplaatsing voornamelijk maar niet uitsluitend in leef-/behandelgroepen (residentiële zorg) gewoond. Één van de jongeren was voor het achttiende levensjaar teruggeplaatst bij de ouders, de overige jongeren hadden geen ervaring met een terugplaatsing.

5.1.2 Meetinstrumenten

5.1.2.1 Vragenlijst

Het doel van de vragenlijsten was tweeledig: enerzijds fungeerde die als screening voor deelnemers aan het interview, anderzijds zijn er ook enkele inhoudelijke vragen gesteld over het proces van uithuis- en terugplaatsing. Een verkort overzicht van de thema's die in de vragenlijst aan bod kwamen, is weergegeven in Tabel 5.2. De gehele vragenlijsten zijn te vinden in de Appendix.

Tabel 5.2.

Overzicht van thema's uit de vragenlijsten.

Vragenlijst professionals

Achtergrond van deelnemers

- Professionals: Werkervaring (o.a. organisatie, functie, jaren werkervaring, ervaring met gedwongen uithuisplaatsingen)
- Pleegouders: Ervaring als pleegouder en met pleegkinderen die uit huis geplaatst zijn in het kader van een OTS

Evaluatie van uithuisplaatsingen, o.a.:

- Mate waarin toegewerkt wordt aan terugplaatsing, hoe wordt hieraan gewerkt, en herkennen ouders de inzet tot terugplaatsing?
- Communiceren met cq. betrekken van ouders/jongeren
- Tevredenheid over proces; wat gaat goed, wat kan beter?
- Hoe is de communicatie met ouders/jongeren?

Vragenlijst ouders en jongeren

Ervaring met jeugdbescherming, o.a.:

- welke maatregel(en), hoe lang geleden, waar wonen kind(eren) nu, gezag over kinderen

Evaluatie van uithuisplaatsingen, o.a.:

- Mate waarin toegewerkt is aan terugplaatsing
- Hoe merk je dat hier naartoe gewerkt is (of juist niet)?
- Tevredenheid over proces; wat gaat goed, wat kan beter?

5.1.2.2 Interviews

De interviews vonden online plaats en hadden een gestructureerde opzet: de gespreksleider werpt enkele concrete vragen op die de deelnemer kan beantwoorden. De topiclijsten in de Appendix vormden de basis voor de gesprekken. Afhankelijk van de ervaring van de deelnemer kon het ene onderwerp uitgebreider uitgediept worden dan het andere onderwerp. Een compact overzicht van de thema's die in de gesprekken aan de orde kwamen, zijn weergegeven in Tabel 5.3.

De gesprekken met professionals waren bijna altijd een groepsgesprek (2 tot 4 deelnemers per gesprek). Een paar professionals konden niet aansluiten bij het gesprek, waarna we toch nog een individueel gesprek inplanden. In totaal hebben er 10 gesprekken plaats gevonden met in totaal 20 professionals. Er waren in bijna alle gevallen twee onderzoekers aanwezig bij deze gesprekken.

De gesprekken met ouders en jongeren waren in alle gevallen een individueel gesprek en dit gesprek duurde 30-60 minuten. Er was één onderzoeker aanwezig die de vragen stelde. Bij de jongeren was er incidenteel ook een vertrouwenspersoon aanwezig op verzoek van de jongere. Ouders en jongeren kregen een vergoeding voor het meedoen met een interview (VVV-bon ter waarde van 10 euro).

Tabel 5.3.

Overzicht van thema's uit de interviews.

Thema	Professionals en pleegouders	Ouders en jongeren
A. Inleiding	Korte introductie en beroep van deelnemers.	Kort eigen situatie toelichten.
B. Eerste fase van de uithuisplaatsing	Wanneer begin je met 'toewerken naar terugplaatsing'? Hoe wordt het contact met ouders vormgegeven in die eerste periode?	Hebben ouders en jongeren de ervaringen dat er gewerkt is aan terugplaatsing? Hoe was het contact in die eerste periode?
C. Beslissingen over terugplaatsing	1. Methoden van de GI om te beslissen of terugplaatsing mogelijk is: welke werkwijze wordt gevolgd? Zijn er verschillen tussen GI's? 2. Waar moeten ouders aan werken: wordt dit gekoppeld aan de doelen binnen de OTS? 3. Perspectiefbesluit: hoe wordt dit genomen, gedocumenteerd en gecommuniceerd aan ouders en jongeren.	1. Methoden van de GI om te beslissen of terugplaatsing mogelijk is: heeft de GI de aanpak uitgelegd? Hoe was de samenwerking met ouders? 2. Waar moeten ouders aan werken: wordt dit gekoppeld aan de doelen binnen de OTS? 3. Perspectiefbesluit: wat is het, eigen ervaring, en communicatie richting ouders en jongeren.
D. Communicatie richting ouders en kinderen/jongeren	Hoe wordt er met ouders en jongeren gecommuniceerd (met name doelen waaraan gewerkt moet worden en perspectiefbesluit)?	In hoeverre wordt er met ouders en jongeren gecommuniceerd tijdens het proces? Voelen zij zich gehoord?
E. Samenwerking andere ketenpartners	Hoe verloopt de samenwerking tussen GI en andere ketenpartners in het geval van uithuisplaatsing en de beslissing of er gewerkt wordt aan terugplaatsing? Hoe wordt door verschillende organisaties gedacht over terugplaatsen?	Wat krijgen ouders en jongeren mee over andere partijen die bij proces betrokken zijn?
F. Reflectie: knelpunten en verbeterpunten	Ruimte om knel- en verbeterpunten te noemen, evenals zaken die nu goed gaan.	Ruimte om knel- en verbeterpunten te noemen, evenals zaken die nu goed gaan.

5.1.3 Data-analyse

Zoals eerder benoemd is het praktijkonderzoek met name kwalitatief van aard. De vragenlijsten bevatten ook enkele kwantitatieve vragen die op beschrijvende wijze worden besproken in dit hoofdstuk (o.a. gemiddelden en percentages). Interviews en antwoorden op open vragen in de vragenlijst zijn thematisch geanalyseerd. Bij de beschrijving van de resultaten worden de hoofdthema's die geïdentificeerd zijn beschreven. Omdat resultaten uit de vragenlijsten en interviews vaak betrekking hebben op hetzelfde thema, worden deze bevindingen geïntegreerd besproken per thema. Daarbij wordt steeds aangegeven of een resultaat naar voren kwam uit vragenlijst, interviews, of beide. Ook bij het gebruik van citaten wordt de herkomst van de quote aangegeven; dat gebeurt op volgende wijze:

- Citaat uit een vragenlijst: “tekst tussen haakjes” (type deelnemer, vragenlijst^{ID-code deelnemer}). Een voorbeeld zou kunnen zijn: “ik ben een ouder” (ouder, vragenlijst¹⁰¹) of “ik begeleid pleegouders” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst²³⁵).
- Citaat uit een interview: “tekst tussen haakjes” (type deelnemer, interview). Een voorbeeld zou kunnen zijn: “de GI voert de OTS uit” (medewerker GI, interview). Om anonimiteit van deelnemers te waarborgen wordt er bij de interviews geen onderscheid gemaakt tussen verschillende deelnemers aan hetzelfde gesprek. Om dezelfde reden wordt de code van het interview niet genoemd.

Bij de thematische analyse van open vragen in de vragenlijst is zoveel mogelijk aangegeven hoeveel deelnemers inhoudelijk antwoord hebben gegeven op een bepaalde vraag. Het aantal deelnemers dat een bepaald thema noemt, wordt hierbij niet beschreven. Wel wordt soms aangegeven of een antwoord vaak is gegeven of door slechts een enkeling, om aan te geven of een bepaalde thema erg leeft in de praktijk. Wanneer deelnemers halverwege de vragenlijst zijn gestopt met invullen, zijn de antwoorden meegenomen voor zo ver als mogelijk.

Rapportage van de bevindingen

De bevindingen van het praktijkonderzoek worden beschreven aan de hand van het proces van uithuis- en terugplaatsing in paragrafen 5.2 t/m 5.6. Daarbij wordt de chronologische volgorde van dit proces zo veel mogelijk aangehouden, aangezien de thema's ook op die manier naar boven kwamen in het onderzoek. Dit houdt in:

- We starten in paragraaf 5.2 met de eerste periode van de uithuisplaatsing, waarbij er aandacht is voor de mate waarin er toegewerkt wordt naar terugplaatsing (5.2.1) en voor het contact tussen ouder en kind (5.2.2).
- Vervolgens wordt er in paragraaf 5.3 ingezoomd op de communicatie met ouders (5.3.1) en jeugdigen (5.3.2) gedurende de uithuisplaatsing.
- In paragraaf 5.4 gaan we in op de beslissing over het opvoedperspectief van het kind. Daarbij komt de werkwijze van de GI aan bod (5.4.1), waarbij ook aandacht is voor de rol van andere partijen in dit proces (met name pleegzorg). Ook is er aandacht voor het gebruik van bepaalde instrumenten om het opvoedperspectief te onderzoeken (5.4.2). We sluiten de paragraaf af met de uiteindelijke beslissing over terugplaatsing (5.4.3). Hier komt ook het perspectiefbesluit aan de orde.
- In paragraaf 5.5 wordt besproken hoe het besluit dat de GI heeft genomen over terugplaatsing getoetst wordt door de RvdK en de rechtbank.

- In paragraaf 5.6 wordt het proces van uithuis- en terugplaatsen vervolgens geëvalueerd, waarbij positieve aspecten en verbeterpunten genoemd worden die uit het onderzoek naar voren kwamen.

Bij het lezen van de resultaten is het belangrijk om in gedachten te houden dat dit onderzoek zich richt op uithuisplaatsingen in het kader van een OTS. Deze juridische context zal vanwege de leesbaarheid van de tekst niet elke keer expliciet benoemd worden. Wanneer het gaat over een vrijwillige uithuisplaatsing, zal dit wel in de tekst toegevoegd worden.

5.2 De uithuisplaatsing

5.2.1 Toewerken naar terugplaatsing

In deze paragraaf gaan we in op de vraag *hoe en in welke mate* er wordt gewerkt aan terugplaatsing. Daarbij komen ervaringen van professionals, pleegouders, ouders en jongeren naar voren.

HOE WORDT ER GEWERKT AAN TERUGPLAATSING?

Aan professionals is in de vragenlijst gevraagd wat zij doen om toe te werken naar terugplaatsing. Daarbij is in eerste instantie gefocust op de antwoorden van de professionals die direct betrokken zijn bij de beslissing over terugplaatsing ($N = 56$). Deze professionals gaven aan dat er ten eerste gewerkt moet worden aan het verbeteren van de thuissituatie. De eerste stap is dan “om met elkaar te kijken wat er nodig is om terug te kunnen plaatsen. O.a. door goed met elkaar te bespreken waar de onveiligheid zat en wat er nodig is om die onveiligheid weg te nemen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸⁰). Professionals noemden in dit kader dat er een veiligheidsplan gemaakt wordt, dat er duidelijke doelen opgesteld moeten worden, en dat ze ouders hierbij betrekken. Daarnaast gaf bijna elke professional aan dat er hulpverlening wordt ingezet waar dit nodig is. Dit kan gaan om hulp voor het kind, ouder, of voor beiden. Ook gezinsopnames zijn regelmatig genoemd. De vormen van hulpverlening zijn volgens de professionals “heel divers en altijd op maat” (medewerker GI, vragenlijst²⁰²).

Daarnaast gaven de professionals aan dat de mogelijkheden tot een terugplaatsing onderzocht worden. Dit kan via specifieke instrumenten die hiervoor ingezet kunnen worden (deze komen aan de orde in paragraaf 5.4.2). Volgens de professionals is er ook regelmatig overleg over de doelen die behaald moeten worden en de ontwikkelingsbedreiging van het kind waaraan moet worden gewerkt. Verder gaven professionals aan dat ook het netwerk wordt betrokken bij de beslissing over het opvoedperspectief, en dat er onderzocht wordt of het netwerk een ondersteunende rol op zich kan nemen bij terugplaatsing.

Er kwam bovendien vaak naar voren dat het investeren in de band tussen ouder en kind een belangrijk onderdeel is voor het toewerken naar terugplaatsing. Daarmee wordt ten eerste de omgangsregeling bedoeld, die zo snel mogelijk opgezet wordt en wanneer mogelijk ook uitgebreid. Daarnaast noemden enkele professionals dat zij “ouders zoveel mogelijk onderdeel laten zijn van

het leven van het kind elders; zoals kijken bij sport/clubs, deelnemen aan oudergesprekken van school, blijven helpen op de school van het kind” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹).

Deze aspecten zijn ook genoemd door de professionals die niet direct betrokken zijn bij een uithuisplaatsing ($N = 69$) en deze inzet van de GI vanuit hun eigen rol herkennen. Ook pleegouders ($N = 111$) herkenden deze zaken, en voegden toe dat de inzet niet alleen afhankelijk is van de problematiek en behoeften van het gezin, maar dat er ook verschillen tussen jeugdbeschermers zijn en dat de inzet om toe te werken naar terugplaatsing kan variëren.

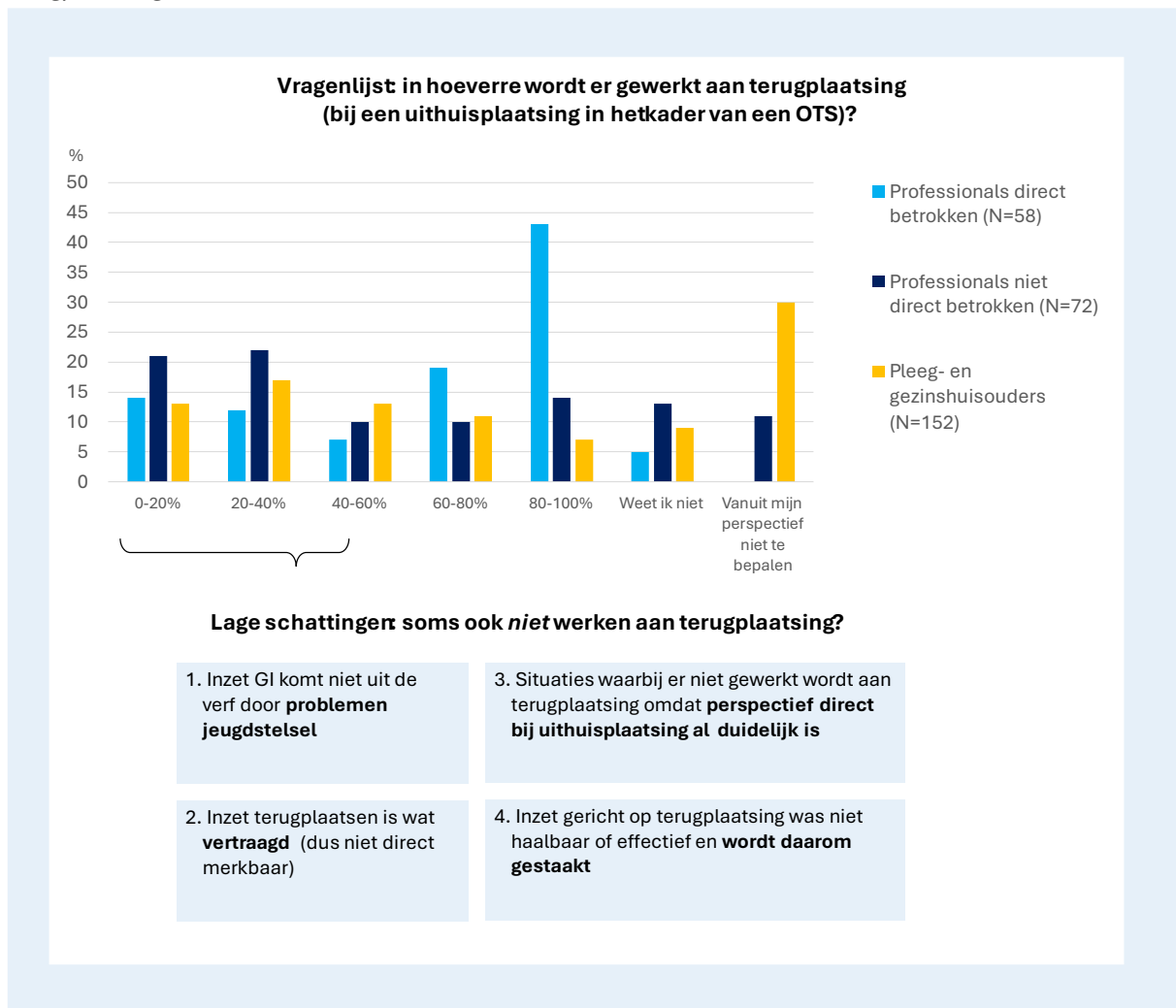
WORDT ER BIJ EEN UITHUISPLAATSING IN HET KADER VAN EEN OTS ALTIJD GEWERKT AAN TERUGPLAATSING?

In de vragenlijst is aan professionals en pleegouders gevraagd om te schatten hoe vaak er tijdens een uithuisplaatsing gewerkt wordt aan terugplaatsing. Daarbij is gevraagd om te focussen op de afgelopen jaren (2020-2023). In Figuur 5.5 zijn deze schattingen weergegeven, waarbij er voor de professionals een splitsing is gemaakt tussen degenen die direct betrokken zijn bij de beslissing over terugplaatsing (in alle gevallen medewerkers van GI's) en professionals die niet direct betrokken zijn bij deze beslissing (voornamelijk medewerkers van andere organisaties). In de Figuur valt meteen op dat er een grote variatie is in antwoorden. Alle drie de groepen geven schattingen dat toewerken naar terugplaatsing *bijna niet* voorkomt, maar ook dat het *bijna altijd* voorkomt. Dit betekent in elk geval dat er in de praktijk ook situaties zijn waarbij er *niet* gewerkt wordt aan terugplaatsing. Wat voor situaties dat zijn, komt hieronder aan de orde.

Met name de professionals die de mate van toewerken naar terugplaatsing hoog inschatten, lichtten via een optionele open vraag toe dat terugplaatsing altijd het uitgangspunt is. In de interviews werd dit nogmaals benadrukt door zowel professionals als pleegouders. “Het uitgangspunt is: we werken toe naar terugplaatsing, tenzij *later* blijkt dat dat niet kan”, zo vatte een medewerker van een GI samen (medewerker GI, interview). Een pleegzorgmedewerker illustreerde: “Het allerbeste voor kinderen is gewoon dat ze bij de ouders kunnen wonen, met wat voor een stutten en steunen dan ook (...). Daar vechten we voor en we zoeken naar: hoe krijgen we dat gerealiseerd?” (pleegzorgmedewerker, interview). Zowel in de vragenlijsten als in de interviews voegden deelnemers toe dat het eigenlijk niet de vraag moet zijn *of* er bij een gedwongen uithuisplaatsing gewerkt wordt aan terugplaatsing: “De richtlijn binnen de OTS is dat het een tijdelijke maatregel is, en dat er altijd gewerkt wordt aan thuisplaatsing” (medewerker RvdK, interview). In de vragenlijst werd geformuleerd dat toewerken naar terugplaatsing binnen de OTS de “juridische opdracht” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸) en een “wettelijke taak” is (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹).

Figuur 5.5.

Professionals en pleegouders over de mate waarin er tijdens een uithuisplaatsing (OTS) wordt gewerkt aan terugplaatsing.

Zoals al is genoemd zijn er ook professionals en pleegouders die denken dat er *niet* in alle gevallen gewerkt wordt aan terugplaatsing. Zowel in de vragenlijst als tijdens de interviews zijn verschillende verklaringen voor deze lagere schatting naar voren gekomen, die ook zijn weergegeven in Figuur 5.5: 1) de inzet van de GI komt niet uit de verf door problemen in het jeugdstelsel; 2) het kan soms even duren voordat er in de praktijk actief aan terugplaatsing gewerkt wordt; 3) bij de uithuisplaatsing is al duidelijk dat het perspectief niet bij de ouders ligt; en 4) er was wel inzet om toe te werken naar terugplaatsing, maar die wordt gestaakt omdat er onvoldoende medewerking van ouders is.

De invloed van het jeugdstelsel zal aan het eind van dit hoofdstuk uitgebreider besproken worden bij de evaluatie (paragraaf 5.6). Veel deelnemers (aan zowel vragenlijsten als interviews) gaven aan dat zaken zoals de capaciteit van organisaties in de jeugdbescherming, wachtlijsten in de jeugdzorg en de decentralisatie van het stelsel een directe invloed kan hebben op de beslissing over terugplaatsen. Wat betreft het toewerken naar terugplaatsen is benoemd dat deze aspecten ervoor zorgen dat de inzet van de GI niet goed uit de verf komt. Een rechter beschreef tijdens een interview: “dat komt dan vooral door ofwel de voortdurende wisseling van jeugdbeschermers,

waardoor er geen goede vaste lijn en opbouw in het vertrouwen zit (...), en daarnaast het gebrek aan passende hulpverlening” (rechter, interview).

De tweede verklaring is in de interviews genoemd door medewerkers van GI's, die beschreven dat het soms even kan duren voordat er in de praktijk actief aan terugplaatsing gewerkt wordt. Deze 'vertraging' heeft volgens de medewerkers vaak te maken met het creëren van veiligheid. Een van hen lichtte toe: “In het proces kan het soms wel even duren (...). Als het constant ook in de OTS al niet lukt om de onveiligheid te stoppen, en je uiteindelijk uitkomt op een uithuisplaatsing, dan kan die uithuisplaatsing er wel voor zorgen dat die eerste rust ontstaat. (...) Vanuit daar kun je kijken naar de belastbaarheid van ouders, en of het nu wél lukt om alle hulp in te zetten” (medewerker GI, interview). Daarnaast zijn er ook situaties waarbij verder onderzoek nodig is om te bepalen of een terugplaatsing wel haalbaar is: “Soms plaats je ook uit huis om onderzoek te gaan doen. Uiteindelijk altijd met het doel dat het kind teruggaat, maar soms heb je eerst informatie nodig om die overweging te kunnen maken of het *kan* gaan lukken” (medewerker GI, interview).

Een derde verklaring was dat er situaties kunnen zijn waarbij direct bij de uithuisplaatsing duidelijk is dat het perspectief niet bij de ouders ligt. Dit punt is genoemd in de vragenlijsten en interviews, waarbij diverse voorbeelden naar voren kwamen. In de vragenlijst beschreef een professional de situatie waarin “alle eerder benoemde mogelijkheden al waren ingezet toen de kinderen nog thuis woonden. (...) Ondanks 24/7 hulpverlening was de zorg voor de kinderen nog steeds onvoldoende en ouders bleken hierin niet leerbaar” (medewerker GI, vragenlijst¹⁴³). Andere voorbeelden betroffen zware vormen van kindermishandeling of seksueel misbruik door de ouders; partnerdoding (waardoor één ouder was overleden en de ander in detentie zit); complexe (opvoed)problemen bij pasgeborenen (zoals wanneer een verlaafde en dakloze vrouw een kind krijgt, of bijvoorbeeld iemand met een ernstig verstandelijke beperking); of eerdere ervaring met een uithuisplaatsing voor een ander kind (of meerdere kinderen) binnen het gezin. Een deelnemer in de vragenlijst gaf het voorbeeld dat “ouders al eerder een kind hadden dat zij ernstig hebben verwaarloosd. Dat kind is toentertijd op het nippertje gered” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁸). Professionals voegden wel toe dat het uitzonderlijk is dat het perspectief direct bij de uithuisplaatsing al duidelijk is: “Je bent al heel ver in het proces als je toch besluit om een uithuisplaatsing te verzoeken bij de kinderrechter. Maar *ook dan* ontstaat een fase waarin je toch op zoek gaat (...) naar: wat valt hier te doen zodat toch voldaan wordt aan de voorwaarden, zodat een kind terug naar huis kan. Omdat dat toch de basis is die je met elkaar wil nastreven” (medewerker GI, interview). Een duidelijke uitzondering is volgens een medewerker van een GI de situatie dat er “al eerdere uithuisplaatsingen zijn geweest en de geboden hulp het patroon niet heeft kunnen doorbreken; dat zijn wat mij betreft situaties om na een nieuwe uithuisplaatsing niet weer te kijken naar terugplaatsen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸⁰). Pleegouders herkenden dat de focus erg gericht blijft op terugplaatsing, ook in situaties waar bij voorbaat al getwijfeld wordt of dit überhaupt wel mogelijk is. In de vragenlijst gaf een deel van de pleegouders zelfs aan dat ze vinden dat die focus er soms te veel is. Zo werd genoemd: “ouders krijgen in mijn ogen te veel kansen” (pleegouder, vragenlijst⁴²⁷) en “er wordt eerder te veel geprobeerd - vaak ten koste van het kind - dan te weinig” (pleegouder, vragenlijst³¹⁹). Onder de professionals werd dit argument ook eenmaal genoemd.

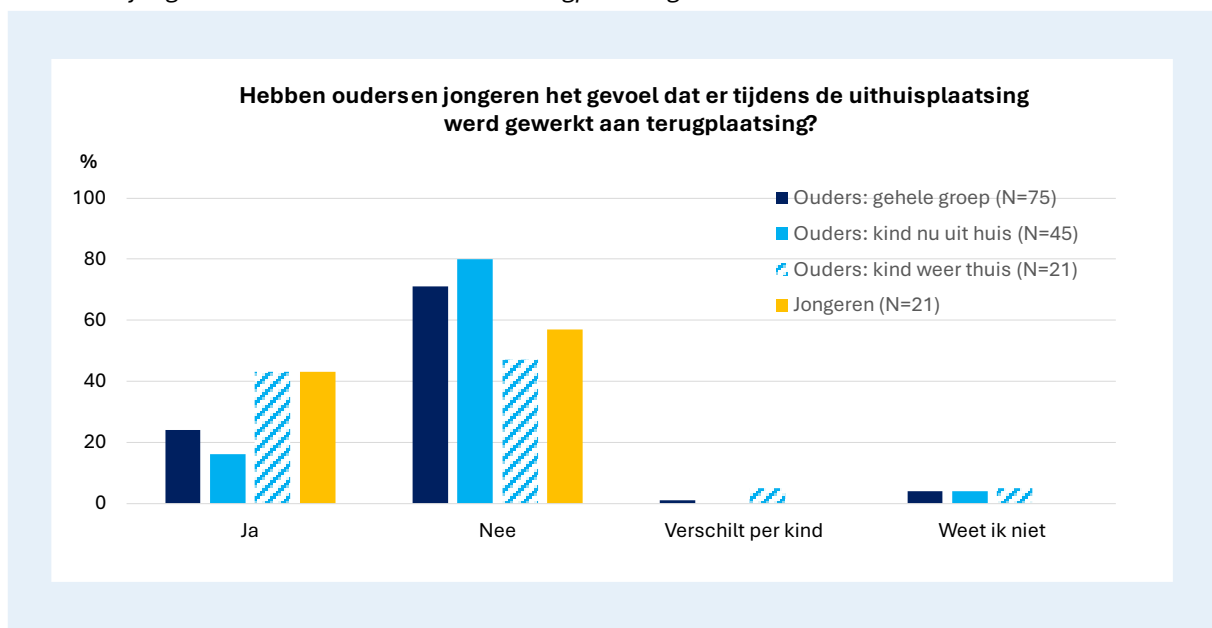
Ten slotte noemden professionals in de vragenlijsten en interviews ook situaties waarbij er geen contact gelegd kon worden met ouders, of dat ouders niet wilden meewerken aan onderzoeken, hulp, etc. Dit zijn situaties waarbij de GI in principe wel wilde werken aan terugplaatsing, maar dit bemoeilijkt werd door de houding van de ouders.

ERVARINGEN VAN OUDERS

Een belangrijke vraag in dit onderzoek is hoe ouders en jongeren de inzet tot terugplaatsing ervaren. In de vragenlijst is aan beide groepen gevraagd in welke mate zij tijdens de uithuisplaatsing het gevoel hadden dat er werd gewerkt aan terugplaatsing. In Figuur 5.6 zijn hun reacties weergegeven. Van de hele groep ouders had slechts een minderheid (24%) het gevoel dat er gewerkt werd aan terugplaatsing. Voor de ouders wiens kinderen inmiddels weer thuis woonden was dit gevoel wat sterker (43%), maar nog steeds had bijna de helft van deze subgroep (47%) dit gevoel *niet* gehad. Van de jongeren gaf ook iets meer dan de helft (57%) aan dat ze dit gevoel niet herkenden.

Figuur 5.6.

Ouders en jongeren over het toewerken naar terugplaatsing.

Via een open vraag konden ouders en jongeren toelichten hoe zij hadden gemerkt dat er wel/niet gewerkt werd aan terugplaatsing. Daarbij gingen zij vooral in op het gevoel dat terugplaatsing *niet* centraal stond. Ter illustratie: van de ouders gaven er 11 aan hoe zij merkten dat er *wel* gewerkt werd aan terugplaatsing; 60 van hen beschreven (vaak zeer uitgebreid) dat zij dit *niet* merkten. Wel werden veelal dezelfde factoren genoemd voor beide soorten gevoelens, zoals de mate hulp en ondersteuning: wanneer er hulp werd ingezet (zoals behandeling van trauma, systeemtherapie, etc.) kregen ouders en jongeren het gevoel dat er werd gewerkt aan terugplaatsing; wanneer er geen hulp werd ingezet gaf dit het tegenovergestelde gevoel. Enkele keren is hierbij genoemd dat hulp en daarmee toewerken naar terugplaatsing werd belemmerd door problemen binnen het jeugdstelsel, zoals lange wachttijden voor zorg en de capaciteit van GI's. Een van de jongeren noemde bijvoorbeeld dat er "twaalf keer van voogd veranderd" werd, en dat de jongere dus "twaalf

keer opnieuw het verhaal moest vertellen” (jongere, vragenlijst⁹³²). Dit sluit aan bij de eerdergenoemde opmerking van een rechter die aangaf dat de wisseling van voogden niet het gevoel geeft dat er een vaste lijn in de werkwijze zit, en dat dit een negatieve impact kan hebben op het vertrouwen van ouders en jongeren in de jeugdbescherming. Ook werd door ouders en jongeren benoemd dat de mate waarin er wordt gewerkt aan terugplaatsing “heel erg verschilt per gezinsvoogd” (ouder, vragenlijst⁷²⁰). Een ouder beschreef: “Ik heb dat gevoel niet gehad tot er na een jaar een andere gezinsmanager kwam” (ouder, vragenlijst⁸¹⁴). Alle inhoudelijke factoren waardoor ouders en jongeren het gevoel krijgen dat er wel of juist niet gewerkt wordt aan terugplaatsing, zijn weergegeven in Tabel 5.4. Een aantal van deze factoren wordt hieronder uitgebreider besproken.

Een factor die relatief vaak genoemd werd, was de mate van omgang tussen ouder en kind. Wanneer er mogelijkheden waren tot (uitbreiding van) omgang tussen ouder en kind werd dit gezien als inzet om toe te werken naar terugplaatsing. Weinig omgang of het beperken hiervan gaf ouders en jongeren het gevoel dat er niet gewerkt werd aan terugplaatsing. Uit de antwoorden kwam naar voren dat ouders zich in die situaties steeds verder van hun kind ‘vervreemd’ voelden, zeker wanneer de focus vooral lag op de nieuwe woonsituatie van het kind. Zo beschreef een van de ouders: “Geen opbouw met bezoeken, geen familie mogen zien met een verjaardag, want ze moesten wennen aan het gezinshuis en de uithuisplaatsing accepteren” (ouder, vragenlijst⁷⁵⁶). Ook bij de jongeren kwam dit terug: “Ik heb vijf ooms en tantes, dat zouden er teveel zijn om allemaal naar mijn verjaardag (...) te komen. Dan zou ik namelijk minder aan het gezinshuis denken” (jongere, vragenlijst⁹¹⁴). Dit roept de vraag op of omgang met ouders wordt beperkt omdat kinderen moeten wennen/hechten in het pleeggezin; dat thema is verder uitgevraagd in de interviews en komt in de volgende paragraaf aan de orde (5.2.2 omgang).

Een andere factor die vaak genoemd werd door ouders in het bijzonder, was het gevoel van betrokkenheid. Een paar ouders noemden dit in positieve zin: “Er was veel overleg met me” (ouder, vragenlijst⁷⁴⁶). In de meeste gevallen werd echter benoemd dat ouders zich niet gehoord en/of betrokken voelden: “Ik word niet gehoord of begrepen of gezien...” (ouder, vragenlijst⁷⁶⁸). Er werd ook beschreven dat ouders geen gevoel van samenwerking ervaarden, en een aantal ouders beschreef zelfs dat er sprake was van “tegenwerken” (diverse ouders). Daarbij gaven ouders aan dat ze het gevoel hadden dat medewerkers van de GI hun oordeel al klaar hadden liggen over de ouder en daarmee de kans op terugplaatsing. Zo beschreven verschillende ouders het gevoel dat de GI een negatief en eenzijdig beeld over de ouder had. Eén van hen noemde het “karaktermoord” (ouder, vragenlijst⁷⁸⁰). Enkele jongeren noemden dit punt ook. Zo beschreef één van hen dat er “heel negatief gepraat werd door jeugdzorg (...) ze zag de goede dingen niet in” (jongere, vragenlijst⁹¹⁵).

Ook gaven verschillende ouders aan dat er nooit een plan van aanpak was gemaakt. Een enkele ouder noemde dat er wel voorwaarden waren gesteld om terugplaatsing mogelijk te maken, maar dat deze gedurende de plaatsing veranderden: “vanaf het allereerste moment waren er drie voorwaarden waaraan ik moest voldoen, twee hiervan voldeed ik aan en het laatste waaraan ik moest voldoen werd tussentijds veranderd” (ouder, vragenlijst⁷⁹⁹). Het gebrek aan een plan van aanpak, weinig communicatie hierover, of hier niet bij betrokken worden, kan ouders en jongeren het gevoel geven dat er niet gewerkt wordt aan terugplaatsing. Verschillende ouders en jongeren

gaven ook aan dat ze het gevoel hadden nooit aan de gestelde eisen te kunnen voldoen. Een jongere beschreef het als “happen naar Peijnenburg, want het werd gezegd maar het was nooit haalbaar” (jongere, vragenlijst⁹²⁷). De manier waarop er gecommuniceerd wordt met ouders en jongeren, o.a. over de doelen die behaald moeten worden, komt in paragraaf 5.3 nog uitgebreider aan de orde.

Tabel 5.4.

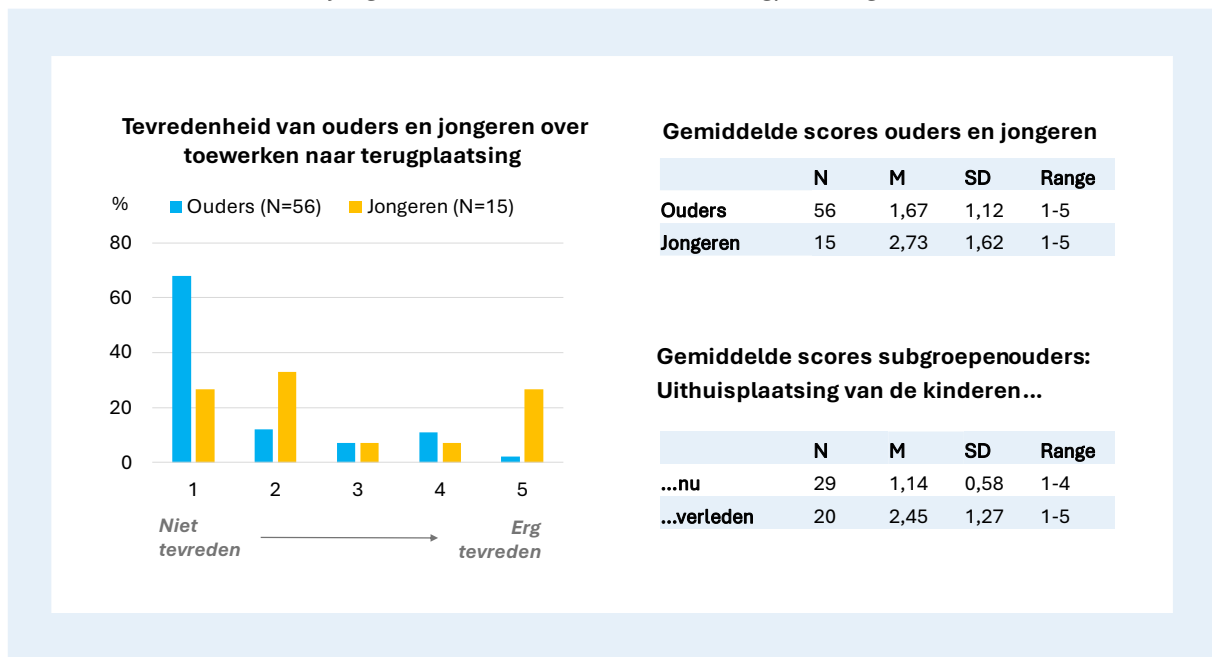
Factoren die ouders en jongeren het gevoel geven dat er wel of niet gewerkt wordt aan terugplaatsing.

Wat geeft ouders het gevoel dat er...		
	... wel gewerkt wordt aan terugplaatsing	...niet gewerkt wordt aan terugplaatsing
Communicatie over het perspectief	Er wordt verteld dat terugplaatsing het doel is, dat dit nog een optie is, of dat dit gaat gebeuren op bepaalde termijn.	Er wordt verteld dat terugplaatsing niet (meer) mogelijk is. Niets over het perspectief zeggen wordt ook opgevat als ‘niet werken aan terugplaatsing’.
Contact tussen ouder en kind & gevoel van betrokkenheid bij het kind	Er is een omgangsregeling tussen ouder en kind (al dan niet begeleid); omgang wordt gestimuleerd of zelfs uitgebreid; en ouders voelen zich betrokken bij hun kind, bijvoorbeeld doordat ze informatie krijgen. Plaatsing in netwerk kan ook zorgen voor gevoel van betrokkenheid. Een kind ver weg plaatsen kan tot een gevoel van afstand leiden.	Ouder heeft geen/nauwelijks omgang met het kind, of omgang wordt afgebouwd/stopgezet. Een andere factor is dat ouders zich niet betrokken voelen bij het kind, bijvoorbeeld wanneer ze geen informatie krijgen of dit niet mogen opvragen. Wanneer er niet wordt gekeken of een kind in het netwerk kan worden opgevangen, kan dit een gevoel van afstand bij de ouder creëren.
Inzet van (passende) hulp	Er is (passende) hulp ingezet voor ouder en/of kind.	Er is geen (passende) hulp ingezet voor ouder en/of kind. Wanneer pleegouders wél hulp of ondersteuning ontvangen, kan dit voelen alsof het perspectief al bij hen ligt (en dus niet meer bij de ouders).
Betrekken van ouders	Ouders worden betrokken door jeugdbescherming; er wordt naar hen geluisterd. Ook het gevoel dat er met ouders wordt samengewerkt draagt bij aan het gevoel dat terugplaatsing centraal staat.	Ouders worden niet betrokken, er zijn geen of weinig overleggen tussen jeugdbescherming en ouders. Sommige ouders hebben het gevoel dat terugplaatsing zelfs wordt tegengewerkt. Daarbij wordt ook ervaren dat er negatieve beeldvorming richting ouders is.
Maatregelen en procedures	Niet genoemd	Beëindiging van het gezag van de ouder(s) is voor ouders en jongeren een teken dat terugplaatsing niet meer mogelijk is. Dit gevoel ontstaat ook wanneer jeugdigen overgeplaatst worden naar een andere plek.

Ten slotte is aan jongeren en ouders ook gevraagd in hoeverre zij tevreden waren over het toewerken naar terugplaatsen. Zij konden antwoorden via een schuifbalkje van ‘heel ontevreden’ (1) tot ‘heel tevreden’ (5). Uit de antwoorden blijkt dat ouders die aan dit onderzoek deelnamen over het algemeen niet erg tevreden zijn over het toewerken naar terugplaatsing. In Figuur 5.7 is te zien dat ongeveer tweederde van de ouders zelfs de laagste score geeft. Met name de ouders wiens kinderen nu uit huis geplaatst zijn, zijn ontevreden. De gemiddelden laten zien dat zij meer lage scores geven dan de ouders die in het verleden ervaring hadden met een uithuisplaatsing (zie Figuur 5.7) – een verschil dat ook significant was ($p < ,001$). Bij de jongeren ziet de verdeling er iets anders uit, er zijn ook enkele jongeren die hier wel erg tevreden over waren.

Figuur 5.7.

Tevredenheid van ouders en jongeren over het toewerken naar terugplaatsing.

DISCREPANTIE PROFESSIONALS EN OUDERS

Waar de professionals aangaven dat terugplaatsing in principe altijd het doel is bij een uithuisplaatsing in het kader van een OTS, gaven veel ouders en jongeren aan dat ze deze inzet niet merkten. Sterker nog, ze rapporteerden vooral hoe zij merkten dat er niet gewerkt werd aan terugplaatsing en waren ook niet erg tevreden over het toewerken naar terugplaatsing. In de vragenlijst hebben 109 professionals via een open vraag diverse verklaringen gegeven voor deze discrepantie. Deze zijn onder te verdelen in ouderfactoren, zaken die te maken hebben met het bredere systeem (o.a. jeugdstelsel), en de werkwijze van de GI.

Ouderfactoren

Veel professionals gaven aan dat zij hun best doen voor een duidelijke communicatie richting ouders, maar dat het niet altijd lukt om alles goed over te brengen. Een van hen beschreef: “We proberen altijd zo duidelijk mogelijk aan te geven aan welke doelen we willen werken, wat de bodemeisen zijn en wat de rol gaat zijn van de hulpverlening. Niet alle ouders begrijpen of erkennen de zorgen altijd goed” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸²). Een voorbeeld is dat er sprake is

van “psychiatrische problematiek en verslaving, waardoor ouders hun eigen aandeel niet kunnen (h)erkennen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸⁵). De meest genoemde factor betreft echter cognitieve beperkingen, zoals een (laag) verstandelijke beperking. Eén van de deelnemers gaf aan dat het bij deze groep “zelfs na continue uitleg op een basaal niveau en telkens herhalen met sheets en opschrijven (...) niet aankomt” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁸). Lastig bij deze doelgroep is ook dat ze “vaak al niet begrijpen waarom de kinderen uit huis zijn geplaatst (...). Vanwege de beperking van ouders snappen zij niet altijd wat er allemaal komt kijken bij het opvoeden van een kind” (medewerker GI, vragenlijst³⁵). Het “gebrek aan zelfinzicht” (meerdere professionals) is echter ook breder genoemd, waarmee bedoeld wordt dat ouders “niet altijd zicht hebben op hun eigen problematiek en wat dit betekent in de opvoeding van hun kind” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁹⁸). Wanneer ouders niet beseffen wat het probleem is en welke rol zij hierin spelen, is het moeilijk om te “begrijpen dat ook zij moeten veranderen om een terugplaatsing te verwezenlijken” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst¹¹¹). In dat kader gaven professionals aan dat ouders vaak wel hulp gericht op het kind accepteren, maar dat zij minder bereid zijn om mee te werken aan hulpverlening voor zichzelf. Volgens professionals is er echter ook een groep ouders die niet inziet dat de thuissituatie onveilig was, omdat sommige ouders een andere visie/mening hebben over opvoeden. Daarbij kunnen ook culturele verschillen een rol spelen. Ook taalproblemen zijn in dat kader genoemd door professionals.

Daarnaast spelen stress en emoties volgens professionals een belangrijke rol. “Direct na de uithuisplaatsing is de emotie vaak te hoog om op een goede manier het gesprek te voeren” (medewerker GI, vragenlijst¹⁷), zo beschreef één van de professionals. Ook zorgen stress, angst en verdriet ervoor dat ouders de situatie en procedures, die op zichzelf al ingewikkeld zijn, niet meer kunnen overzien. Enkele professionals benoemden dat het veel tijd en energie van de professional vraagt om uit te leggen wat er met welk doel gebeurt. Waar sommige professionals aangaven dat hier veel aandacht voor is en dat “ouders stap voor stap worden meegenomen in het proces” (medewerker GI, vragenlijst¹²³), is er ook benoemd dat niet iedereen deze tijd lijkt te nemen: “Ouders zijn vaak nog aan het bekomen van het trauma dat hun kind weggehaald is. En gezinsvoogden/medewerkers van de Raad zijn vaak al stap een verder, dus nemen niet altijd voldoende tijd vrees ik om uitleg te geven op het tempo van ouders” (medewerker RvdK, vragenlijst²³¹). Ook frustraties en boosheid zijn regelmatig genoemd door professionals: “Soms is er al zoveel boosheid dat alles wat wordt ingezet niet als zodanig wordt gewaardeerd door ouders” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst¹⁰⁴). Volgens de professionals kan er dan ook strijd ontstaan, wat de situatie alleen maar verder bemoeilijkt. “Als er strijd is tussen ouders en GI, dan kun je niet meer aan verbetering werken” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸⁷). In dat kader werd benoemd dat veel ouders weerstand vertonen, en niet willen horen wat er gezegd wordt. De opmerkingen van ouders dat ze het gevoel hebben dat ze worden tegengewerkt, kwam hierbij ook terug bij de professionals. Eén van de professionals lichtte uitgebreid toe dat dit gevoel soms veroorzaakt wordt doordat de GI de belangen van het kind vooropzet: “Voor ouders staat 'werken aan terugplaatsing' vaak gelijk aan de hoeveelheid omgang. (...) Voor ouders is het vaak nodig dat er een snelle stijgende lijn is qua hoeveelheid omgang. Op het moment dat die er niet is, hebben ouders het gevoel dat er niet gewerkt wordt aan terugplaatsing. Ouders hebben dan vaak het gevoel dat ze tegengewerkt worden, terwijl we juist de belangen van alle partijen proberen te behartigen” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹). Hierbij werd ook genoemd dat er soms redenen zijn om de omgang niet te snel uit te breiden, wat in paragraaf 5.2.2 (omgang) uitgebreider besproken wordt.

Een belangrijk punt dat ten slotte ook is genoemd door professionals, is dat veel ouders een gebrek aan vertrouwen of zelfs wantrouwen ervaren richting de jeugdbescherming: “Ouders hebben onvoldoende vertrouwen in 'het systeem' dat veranderingen daadwerkelijk zullen leiden tot een thuisplaatsing” (medewerker RvdK, vragenlijst²¹⁹). Sommige professionals gaven aan dat dit mogelijk te maken heeft met het voortraject, dat een uithuisplaatsing blijkbaar niet wist te voorkomen: “Vaak verliezen ouders na een uithuisplaatsing het vertrouwen in instanties, en zijn zij er niet langer van overtuigd dat betrokken instanties ook het beste met hen voor hebben” (medewerker RvdK, vragenlijst²¹⁰). Gevoelens van wantrouwen kunnen ervoor zorgen dat ouders het gevoel hebben “dat hetgeen van hen gevraagd wordt niet terecht is; of zij ervaren dat dit als smoes die wordt gebruikt om een uithuisplaatsing in stand te houden” (medewerker GI, vragenlijst⁶³). Daarnaast zorgen deze gevoelens ervoor dat intenties van de GI niet als zodanig worden herkend. Volgens de professionals wordt dit beeld dat ouders hebben over de jeugdbescherming ook gevoed door input vanuit de omgeving, zoals meningen van familie, ervaringen van andere ouders, of negatieve berichtgeving in de media.

Het systeem

Een factor die ook genoemd werd, is de bredere context van de jeugdbescherming. Een eerste thema dat hier terugkwam, is dat het systeem nogal complex en overzichtelijk is voor ouders: “het is niet duidelijk wat jeugdbescherming en al die verschillende instanties eromheen nu eigenlijk doen” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁸). Daarnaast is er ook vaak nog hulpverlening betrokken: “ouders zijn het overzicht kwijt wie wat doet en waarom” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸³). Daarbij speelt volgens professionals ook mee dat ouders weinig kennis hebben van de juridische context: “Ik vermoed dat ouders nauwelijks weten hoe de wetgeving omtrent OTS, uithuisplaatsing en terugplaatsing in elkaar steekt. Ze hebben geen weet van hun rechten (en plichten) en waar de jeugdbescherming zich aan dient te houden” (medewerker RvdK, vragenlijst²²⁵). Een tweede thema dat terugkwam was dat “het niet snel genoeg gaat voor ouders” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹). Dat komt enerzijds omdat ouders zo snel mogelijk willen dat hun kind weer teruggeplaatst wordt, maar heeft ook te maken met de problemen van het jeugdstelsel aangezien ouders vaak lang moeten wachten op hulp en de capaciteit van GI's beperkt is.

Werkwijze GI

Professionals noemden in de vragenlijst ook dat aspecten van de werkwijze van de GI ertoe kunnen bijdragen dat ouders niet het gevoel krijgen dat terugplaatsing centraal staat. Daarbij kwam vanuit medewerkers van GI's naar voren dat ouders niet altijd doorhebben dat bepaalde methoden die zij inzetten ook onderdeel zijn van het proces om toe te werken naar terugplaatsing. Zo beschreef een van hen: “Het ligt aan de ingezette interventie. Van een veiligheidsplan of een gezinsopname is dit wel duidelijk. Maar dat er tijdens de bezoeken wordt geobserveerd en dat dit invloed heeft is niet altijd duidelijk” (medewerker GI, vragenlijst¹⁵⁴). Daarbij werd ook benoemd dat als er niet iets tastbaars wordt ingezet, ouders het gevoel hebben dat er niet aan terugplaatsing gewerkt wordt. Dit gevoel kunnen ouders ook krijgen “omdat er soms niet daadwerkelijk echt thuis iets wordt gedaan (...) ze gaan ervan uit dat het iets moet zijn wat in de thuissituatie gebeurt.” (medewerker GI, vragenlijst¹¹²).

Verder is de communicatie vanuit de GI richting ouders vaak genoemd door professionals. Daarbij was ten eerste aandacht voor de uitleg waar ouders aan moeten voldoen om terugplaatsing mogelijk te maken. Een pleegzorgmedewerker beschreef: “Jeugdbeschermers zijn lang niet altijd duidelijk genoeg naar ouders over wat er minimaal moet veranderen, de bodemeisen (voor terugplaatsing) zijn lang niet altijd duidelijk, worden niet regelmatig herhaald en/of zijn niet concreet genoeg voor de ouder” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸¹). Ook een medewerker van een GI gaf aan dat “er voorafgaand of bij het begin van de uithuisplaatsing onvoldoende besproken wordt wat de voorwaarden zijn voor een terugplaatsing” (medewerker GI, vragenlijst¹⁷⁸), maar het waren vooral medewerkers van andere organisaties die noemden dat de doelen en voorwaarden explicieter en concreter toegelicht dienen te worden. Medewerkers van GI’s richtten zich er in hun antwoord vooral op dat de boodschap vaak niet overkomt vanwege ouderfactoren die eerder zijn beschreven. “Ondanks dat we echt proberen te vertalen voor ouders, lukt dit niet altijd, of begrijpen ouders het dan nog steeds niet” (medewerker GI, vragenlijst¹³⁵). Via interviews is daarom met hen dieper ingegaan op de communicatie over doelen; dit komt verder aan bod in paragraaf 5.3.

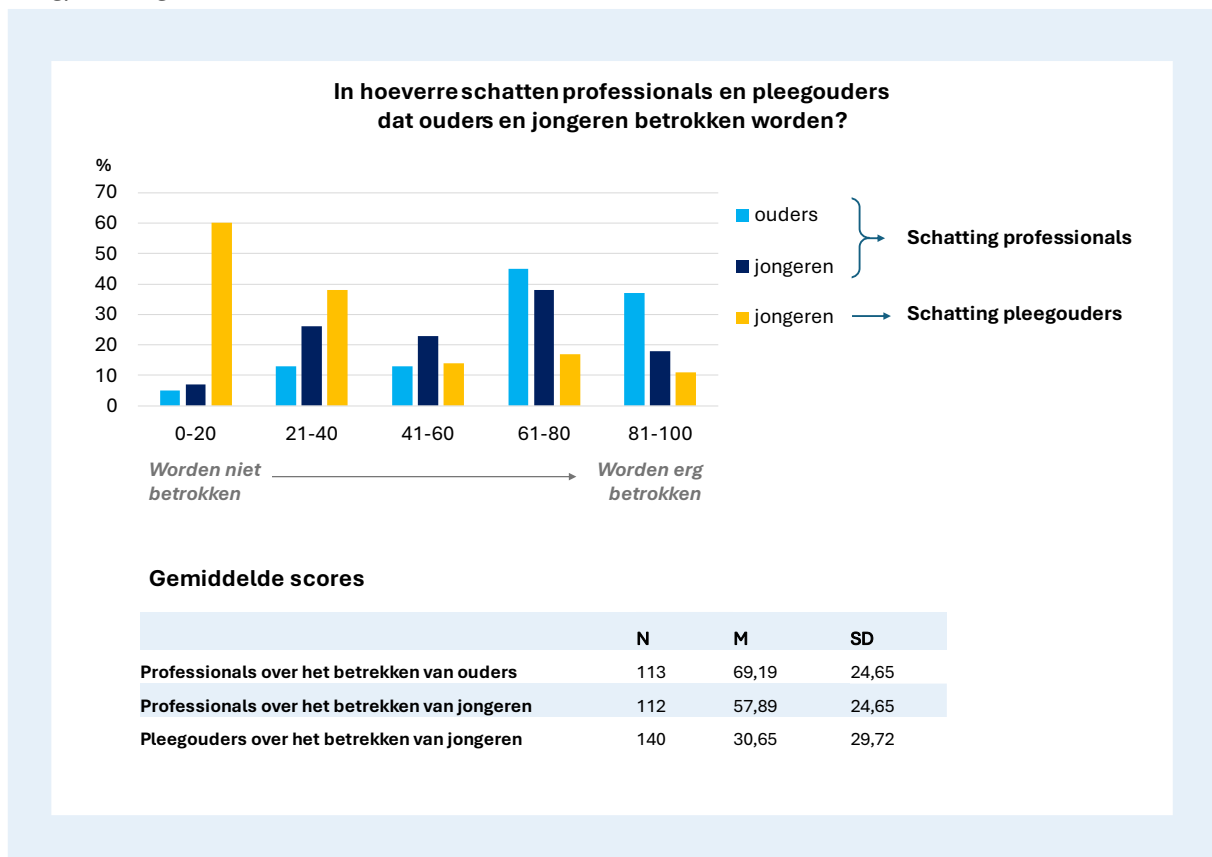
Ten slotte noemden medewerkers van allerlei organisaties (ook de GI’s) dat “hulpverleners veel met elkaar praten en nog te weinig de ouders meenemen in het hele proces” (medewerker RvdK, vragenlijst²⁴⁶). Dit kan er ook aan bijdragen dat ouders zich niet gehoord voelen, alsof niemand naar hen luistert. Begeleiding voor ouders is dan ook belangrijk, aldus de professionals. Een pleegzorgmedewerker benoemde dat het wenselijk is dat die begeleiding er komt door een partij die er echt voor de ouder is: “Er is in mijn ogen te weinig beschikbaar dat voor ouders voelt als partij die echt voor hen is. Ze krijgen die uitleg nu vaak van de jeugdbeschermers of soms ook van mij als pleegzorgbegeleider, maar wij zijn er in het belang van het kind. Dat voelt voor ouders, denk ik, vaak niet als partij die er echt voor hen is om hen te helpen. Dat geeft veel strijd en wantrouwen, wat niet helpend is.” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸⁸).

IN WELKE MATE WORDEN OUDERS EN JONGEREN BETROKKEN BIJ HET PROCES VAN TERUGPLAATSEN?

Een deel van de ouders gaf in de vragenlijst aan dat zij niet betrokken werden bij het proces van terugplaatsen. In de vragenlijst is aan professionals en pleegouders gevraagd hoe zij dit ervaren. Via een schuifbalk van 0 tot 100 konden deze doelgroepen aangeven in welke mate zij vanuit hun perspectief zagen dat ouders en jongeren (pleegouders oordeelden alleen over jongeren) betrokken worden bij het proces van terugplaatsen (een hogere score betekent een hogere mate van betrokkenheid). De verdeling van de scores is te zien in Figuur 5.8. De meeste pleegouders gaven aan dat kinderen nauwelijks betrokken worden; de professionals waren daar iets positiever over. Ook de schatting over het betrekken van ouders is dat dit toch regelmatig gebeurt. Via een open vraag lichtten de professionals toe hoe zij ouders en jongeren betrekken bij het proces van terugplaatsing. Deze resultaten worden hieronder besproken.

Figuur 5.8.

Professionals en pleegouders over de mate waarin ouders en jongeren betrokken worden bij het proces van terugplaatsing.

Hoe worden ouders betrokken?

Verschillende professionals gaven in de vragenlijst aan hoe belangrijk het is om ouders te betrekken bij het proces van terugplaatsen: “Het is ondenkbaar ouders hier niet bij te betrekken. Bij hen moet het gebeuren” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁴). Professionals noemden vooral dat er veel gesprekken zijn met ouders waarin er gesproken wordt over de reden van uithuisplaatsing en de doelen die behaald moeten worden. Daarnaast is het belangrijk om hier gezamenlijk op te reflecteren. Zo gaf een medewerker van een GI aan dat het belangrijk is om “gesprekken te voeren en hen [ouders] stap voor stap mee te nemen in het proces. Aan het begin duidelijke voorwaarden stellen wanneer het weer goed genoeg is dat het kind weer thuis kan komen wonen en dit steeds met hen bespreken” (medewerker GI, vragenlijst¹²³). Daarbij is ook genoemd dat ouders een actieve rol krijgen, door hun mening/visie te geven en door de verantwoordelijkheden bij hen te leggen. Zo werd bijvoorbeeld beschreven dat ouders gevraagd wordt “wat zij zélf zien als passende regeling” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹), “of er een netwerk is waar de kinderen heen kunnen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸²), en “wat zij denken dat nodig is om het kind weer bij hun te kunnen laten wonen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸⁰). Er wordt hiermee ook “een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid en rechten en plichten die ouders hebben” (medewerker RvdK, vragenlijst²²⁷). Kortom, ouders worden ook actief betrokken bij het opstellen en evalueren van het gezinsplan, en het is “veel meer tweerichtingsverkeer geworden” (medewerker leef- en behandelgroepen, vragenlijst¹²⁷).

In de vragenlijst werd al benoemd dat het in de praktijk helaas niet altijd lukt om ouders zodanig te betrekken dat er sprake is van een samenwerking. Al eerder is besproken dat sommige ouders het gevoel hebben dat zij niet worden betrokken door de GI; de medewerkers van de GI ervaren soms juist weerstand vanuit de ouder om de samenwerking aan te gaan. Hier is in de interviews uitgebreid over gesproken door professionals, waarbij punten terugkwamen die eerder ook al zijn genoemd als verklaring voor de discrepantie tussen ouders en professionals in het gevoel of er gewerkt wordt aan terugplaatsing. Zo kwam met name naar voren dat een ouder soms weerstand vertoont omdat er geen vertrouwen is in de jeugdbescherming. Een pleegouder illustreerde dat een ouder van haar pleegkind hulp van de GI niet aannam “want ze vertrouwde het voor geen meter. Ze [moeder van het kind] zei altijd: ik was bang dat als ik dat traject in ging, ze mijn andere kind ook zouden afpakken” (pleegouder, interview). Ook ouders hebben in de gesprekken concreet benoemd dat zij de jeugdbescherming “niet vertrouwen” (meerdere ouders). Eén van hen ervaaarde dit zelfs na terugplaatsing: “Ik was bang om een keer boos te worden op mijn kind, bang om grenzen te stellen... want stel je voor het gaat niet goed, dan pakken ze mijn kind weer af” (ouder, interview). Daarnaast noemden professionals ook het gebrek aan zelfreflectie bij ouders, zoals ook eerder al aan de orde kwam. Dit kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat ouders niet accepteren dat zij ook hulp nodig hebben, waardoor de samenwerking vast kan lopen.

Een ander aspect dat in de interviews is besproken, is dat de samenwerking soms moeizaam verloopt wanneer de GI ook de uithuisplaatsing heeft verzocht. Een medewerker van een GI vertelde: “Als jij degene bent die het besluit heeft genomen... Dan heb je eerst ook weer iets te doen in het vertrouwen en het contact maken” (medewerker GI, interview). Volgens deze medewerker kan de situatie anders zijn wanneer een uithuisplaatsing binnenkomt via een spoedmaatregel, waarbij het verzoek bijvoorbeeld is ingediend via Veilig Thuis of het lokale veld. Een collega voegde toe dat je bij spoedzaken “nieuw bent” voor het gezin en dat je het dan op “een andere manier kunt insteken” (medewerker GI, interview), namelijk meer gericht op de samenwerking en ‘wat gaan we doen om dit voor elkaar te krijgen’. Ook pleegzorgmedewerkers gaven aan dat zij soms een andere houding vanuit ouders ervaren dan medewerkers van de GI, om dezelfde reden dat zij niet degene zijn die de uithuisplaatsing verzocht hebben. Ten slotte kwam ook naar voren dat capaciteitsproblemen binnen de GI de weerstand van ouders kunnen vergroten, omdat ze steeds met iemand anders te maken hebben, het gevoel hebben dat er niets gebeurt, en soms is dat door gebrek aan jeugdbeschermers ook een tijdje zo.

Hoe worden jeugdigen betrokken?

Veel antwoorden van professionals over het betrekken van kinderen en jongeren startten met: “Dat hangt af van de leeftijd en in hoeverre kinderen dat aankunnen” (medewerker GI, vragenlijst⁹¹). De hoofdboodschap hierbij was dat kinderen meer betrokken worden bij het proces van terugplaatsing naarmate zij ouder zijn. Over het algemeen werd hierbij benoemd dat uitleg in alle gevallen belangrijk is: “Kinderen hebben recht op uitleg en moeten meegenomen worden in het tijdspad. Zodra kinderen uitleg hebben gekregen ervaren ze meer rust” (medewerker GI, vragenlijst¹³⁶). Daarbij werd benoemd dat deze uitleg leeftijdsadequaat dient te zijn, en dat kinderen naarmate ze ouder zijn ook meer betrokken worden in de gezamenlijke gesprekken tussen jeugdbescherming en ouders. Een medewerker van een GI illustreerde: “Vanaf het moment dat kinderen enigszins in staat zijn om te communiceren probeer ik hen te betrekken. Bijvoorbeeld een vierjarige door te tekenen en samen te spelen. Een dertienjarige door aanwezig te zijn bij de evaluatie waarin ook hulpverlening van ouders wordt besproken (soms wat aangepast op basis van wat het kind aan kan)” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁷).

Ook luisteren naar de mening van het kind werd genoemd als een manier om het kind te betrekken. Hier kwam naar voren dat die mening zwaarder meeweegt in de besluitvorming naarmate kinderen ouder zijn. Hoewel er professionals waren die aangeven dat ze ook jonge kinderen om hun mening vragen, is ook genoemd dat dit in de praktijk nog niet vaak (genoeg) gebeurt. Een medewerker van de RvdK beschreef: “alleen pubers worden altijd wel gehoord, ik merk niet zo vaak dat jongere kinderen gehoord zijn” (medewerker RvdK, vragenlijst²³¹). Ook een medewerker van een GI gaf aan: “In mijn 12+ team is dit veel gebruikelijker, hier wordt de mening van het kind zwaar gewogen. In mijn andere team waar het meer over jongere kinderen gaat, wordt veelal over het kind gesproken en minder *met*. Wel wordt het kind meegenomen in de beslissingen zodat er voorspelbaarheid ontstaat” (medewerker GI, vragenlijst¹⁷). In dat kader is regelmatig ook genoemd dat professionals jonge kinderen “niet teveel willen belasten” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁶⁹). Aanwezig zijn bij gesprekken kan volgens sommige professionals veel stress opleveren bij kinderen. Er kan daarom ook gekozen worden voor het indirect horen van een kind. Volgens een medewerker van een pleegzorgorganisatie “willen volwassenen het kind vaak uit bescherming niet bij het gesprek hebben. Ook omdat de volwassenen dan gemakkelijker met elkaar kunnen praten, omdat zij bang zijn het kind te kwetsen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷⁴). Ook wordt soms getwijfeld aan het inzicht van kinderen om de situatie te begrijpen. Zo illustreerde een medewerker van een GI dat een kind zou kunnen denken: “ik kan nu wel weer bij mama wonen want ik kan mezelf al aankleden” (medewerker GI, vragenlijst¹⁹⁴).

Daarnaast kwam naar voren dat oudere kinderen actiever betrokken worden bij het proces van terugplaatsen. Zo wordt er met hen gepraat “over wat zij denken dat er thuis moet veranderen voordat ze weer thuis kunnen wonen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷¹). Ook kunnen zij inspraak hebben “in het opstellen van een veiligheidsplan, bij het kiezen van een passende woonplek (...), en bij het vormgeven van de omgang (...) (medewerker GI, vragenlijst¹⁸²). Jongere kinderen “worden wel meegenomen in wat er speelt en wat er gaat gebeuren, maar meer in de vorm van mededelingen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁵). In de interviews bespraken professionals dat oudere kinderen bovendien meer invloed kunnen uitoefenen op het wel of niet terugplaatsen van het kind. Zo is enkele keren genoemd dat jeugdigen soms de wens uiten om *niet* meer thuis te willen wonen. Zeker wanneer kinderen ouder worden, wordt die wens serieuzer genomen. Dat

geldt ook voor de omgekeerde situatie: de puberteit van kinderen kwam bijvoorbeeld naar voren als een fase waarin kinderen heel erg de behoefte krijgen om bij de ouders te wonen, soms ook als zij al langer uit huis geplaatst zijn. Volgens pleezorgmedewerkers wordt bij twijfel dan toch soms gekozen voor terugplaatsing, omdat anders het risico bestaat dat “het escaleert bij het pleeggezin, en dan ben je het pleeggezin kwijt” (pleezorgmedewerker, interview). Het is volgens pleezorgmedewerkers belangrijk om dit soort keuzes samen te maken en de pleegouders betrokken te houden, want als het mis gaat bij de ouders wil je kinderen weer de veilige plek in het bekende veilige pleeggezin bieden. “Ik heb ook echt wel zat kinderen die dat blijkbaar nodig hebben om het vervolgens in het pleeggezin weer goed te kunnen doen, want die zijn met soms twee maanden alweer terug of soms zeg maar twee weken alweer. En dan ook echt wel kunnen zeggen, ja, het was toch niet zo’n succes bij mijn moeder en dan pas weer verder kunnen” (pleezorgmedewerker, interview).

INVLOED VAN DE NIEUWE RICHTLIJN UITHUISPLAATSING EN TERUGPLAATSING

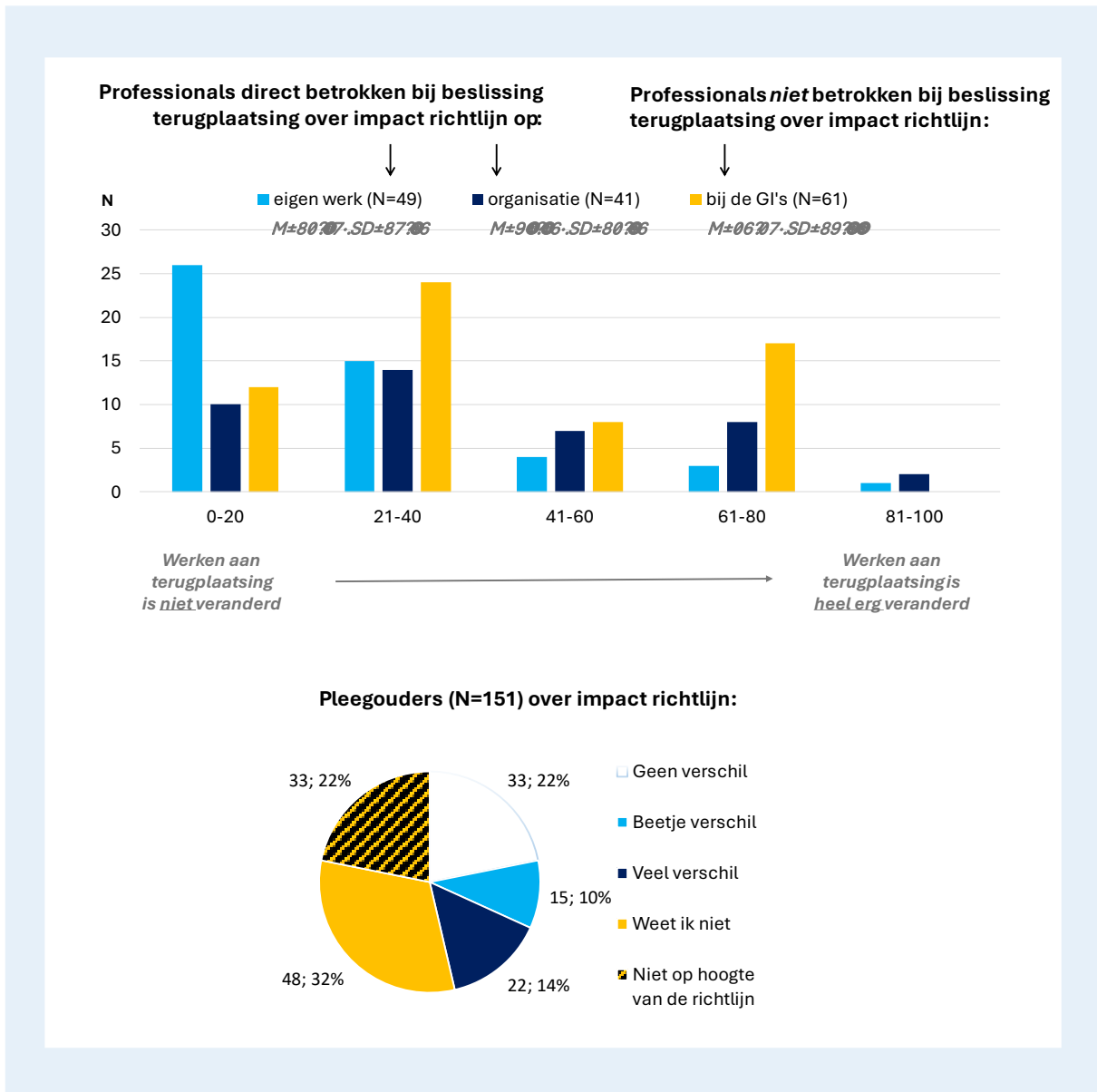
In de vragenlijst is aan zowel professionals als pleegouders gevraagd in hoeverre zij denken dat de nieuwe Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing invloed heeft gehad op de mate waarin er toegewerkt wordt naar terugplaatsing.

Aan professionals die *direct* betrokken zijn bij de beslissing over terugplaatsing is gevraagd in hoeverre dit veranderd is voor a) hun eigen werkzaamheden, en b) voor de organisatie waarvoor zij werken (dit was in alle gevallen een GI). Via een schuifbalk konden zij antwoorden op een schaal van 0 (helemaal niet veranderd) tot 100 (heel erg veranderd). Professionals die *niet* direct betrokken zijn bij de beslissing over terugplaatsing beantwoordden deze vraag met de werkzaamheden van de GI in gedachten. Aan pleegouders werd gevraagd om op algemene wijze te reflecteren op de mate waarin het toewerken naar terugplaatsen was veranderd sinds de nieuwe richtlijn, waarbij ze konden antwoorden of dit geen, een beetje of veel was veranderd. De resultaten voor zowel professionals als pleegouders zijn te vinden in Figuur 5.9.

In Figuur 5.9 is te zien dat de meeste professionals die zelf betrokken zijn bij de beslissing over terugplaatsing van mening waren dat het toewerken naar terugplaatsing niet veel of weinig is veranderd sinds de nieuwe richtlijn. Vooral ten aanzien van hun eigen werkzaamheden gaven zij aan dat de richtlijn nauwelijks impact had. Professionals die niet direct bij de beslissing over terugplaatsing betrokken zijn, gaven iets vaker aan dat er *wel* wat veranderd is. Dit zijn vooral professionals van de RvdK en van pleezorgorganisaties (een verschil tussen organisaties was niet significant). Bij de pleegouders valt op dat bijna een kwart aangaf niet op de hoogte te zijn van de nieuwe richtlijn.

Figuur 5.9.

Professionals en pleegouders over de mate waarin de nieuwe Richtlijn 'Uithuisplaatsing en terugplaatsing' invloed heeft op het toewerken naar terugplaatsen.

Via een (optionele) open vraag konden professionals en pleegouders hun antwoord over de impact van de nieuwe richtlijn toelichten. Die vraag is ingevuld door 96 professionals en 49 pleegouders. Opvallend was dat niet alleen een deel van de pleegouders aangaf de richtlijn niet te kennen; ook sommige professionals gaven aan dat niet elke medewerker binnen de jeugdbescherming hiermee bekend is. Een medewerker van de Raad beschreef: "ik merk nog niet altijd dat gezinsvoogden op de hoogte zijn van de richtlijn" (medewerker RvdK, vragenlijst²³¹). Ook een pleegzorgmedewerker benoemde dat jeugdbeschermers "vaak niet weten dat [de richtlijn] herzien is" (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷⁸). Ook een medewerker van een GI gaf aan de richtlijn niet te kennen. Een aantal keer noemden professionals hiervoor als reden dat er vanwege hoge werkdruk geen tijd is om zich te verdiepen in dit soort wijzigingen.

Professionals en pleegouders die verschil merkten sinds de nieuwe richtlijn gaven in de open vraag aan dat ze een grotere focus op terugplaatsen merken. Bijvoorbeeld: “Er wordt beter gekeken naar de mogelijkheden om thuis of deels thuis te kunnen verblijven” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst¹⁶⁰). Met andere woorden: “ouders krijgen veel meer kansen en er wordt meer hulp ingezet om ze te ondersteunen” (pleegouder, vragenlijst¹⁴¹). Niet alle deelnemers vonden dit echter een positieve ontwikkeling. Vooral vanuit pleegzorg (medewerkers van pleegzorgorganisaties en pleegouders) is genoemd dat de vele pogingen om terugplaatsing mogelijk te maken als nadeel hebben dat een kind dan soms langer in onzekerheid zit: “Soms is dit echt niet fijn voor het kind, (..) het kan dan soms heel erg lang duren voor het kind duidelijkheid krijgt over zijn (nabije) toekomst” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸⁸). Daarbij kwam ook naar voren, met name onder pleegouders, dat men het gevoel heeft dat het belang van het kind soms ondergeschikt is aan dat van de ouder: “Er wordt veel meer rekening gehouden met biologische ouders en veel minder gekeken naar het kind, alles om een kind het liefst z.s.m. weer terug naar huis te laten gaan, ook al is dit niet altijd in het belang van het kind” (pleegouder, vragenlijst⁴⁸¹). In dat kader is ook gesproken over de ontwikkeling omtrent ‘goed genoeg ouderschap’ wat in de volgende paragraaf wordt besproken. De kern hierbij is dat een “magere voldoende [als cijfer voor de thuissituatie] goed genoeg is om voor terugplaatsing te gaan” (professional andere organisatie, vragenlijst¹²⁷), maar dat men die situatie niet wenselijk vindt voor het kind.

De meeste professionals gaven aan dat de richtlijn geen of weinig invloed had gehad op de mate waarin er gewerkt wordt aan terugplaatsing. Zij benoemden dat het doel om kinderen met hun ouders te herenigen er ook onder de oude richtlijn was: “Ik heb altijd ingezet op thuisplaatsing, indien dit tot de mogelijkheden behoorde of als ik de verwachting had dat de situatie in de (nabije) toekomst zou verbeteren” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁸). Met andere woorden: “Het motto is altijd geweest: thuis als het kan” (medewerker RvdK, vragenlijst²⁴⁹). Wel benoemden professionals dat de nieuwe richtlijn invloed had op de interne werkprocessen van de GI en dat deze meer “handvatten” biedt (meerdere professionals). Een medewerker van een GI beschreef: “Aan de hand van de richtlijn wordt structureler in kaart gebracht wat maakt dat bepaalde keuzes worden gemaakt. Hierin is het besluit an sich niet anders geworden, maar is het proces van besluitvorming wel inzichtelijker gemaakt voor ouders. Je kan duidelijker keuzes onderbouwen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁷). Ook werd genoemd “dat er nu een duidelijkere procedure is voor werken aan terugplaatsing” (medewerker GI, vragenlijst⁵) en dat het “gestructureerder is door het afwegingskader” (medewerker GI, vragenlijst⁹). Daarnaast kwam ook naar voren dat de rechtbank kritischer is bij het verlengen van een machtiging uithuisplaatsing; “dat moet dan ook uitgebreider onderbouwd worden sinds de herziening van de richtlijn” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷³).

In de interviews werd ten slotte als kanttekening genoemd dat de unieke invloed van de nieuwe richtlijn eigenlijk niet te destilleren is, aangezien er tegelijkertijd ook zo veel andere ontwikkelingen zijn die een rol kunnen spelen. Daarbij valt te denken aan de aandacht voor de aanvaardbare termijn die minder strikt opgevat dient te worden, kennis over gehechtheid en terugplaatsing, en ook de ontwikkeling om uithuisplaatsingen zo veel mogelijk te voorkomen – wat bij gebrek aan passende hulp of door wachtlijsten vaak juist resulteert in een toename van problemen (dit aspect komt verderop ook nog uitgebreider aan de orde). Kortom, het is niet mogelijk om conclusies te trekken over enkel en alleen de impact de nieuwe richtlijn. Andere ontwikkelingen die in dit onderzoek genoemd zijn als relevante factoren, komen hieronder aan de orde.

5.2.2 Omgang

IS ER DIRECT BIJ DE UITHUISPLAATSING METEEN OMGANG MET DE OUDER?

In de voorgaande paragraaf is gebleken dat het faciliteren van contact tussen ouder en kind belangrijk is bij het toewerken naar terugplaatsing. In de interviews is hier verder op ingegaan: is er in de eerste periode na de uithuisplaatsing altijd direct contact tussen ouder en kind? Uit de gesprekken met professionals kwam naar voren dat het uitgangspunt is om omgang zo snel mogelijk na de uithuisplaatsing op te starten. Zeker als het perspectief nog onderzocht moet worden of nog niet helder is, is het belangrijk “om die band te onderhouden” (medewerker GI, interview). Zelfs in situaties waarbij het lijkt alsof terugplaatsing niet haalbaar is, is dit van belang. Een medewerker van een GI besprak het voorbeeld dat er drugsproblematiek speelt of geen huisvesting is. Omgang is dan ook belangrijk omdat “mocht deze moeder een woning hebben en toch haar verslaving te boven komen, dat je dan toch terug kan gaan naar terugplaatsing” (Medewerker GI, interview). Dit uitgangspunt om contact zo snel mogelijk te realiseren, werd benoemd door medewerkers van GI's, maar ook collega's van andere organisaties herkenden dit. Daarbij kwam ook het contact met broertjes en zusjes aan de orde, wat professionals zoveel mogelijk proberen te stimuleren. Dit gebeurt echter vooral om het contact te behouden en niet met als doel om terugkeer naar huis te bevorderen.

Eerder is al ter sprake gekomen dat het contact tussen ouder en kind soms wordt stopgezet zodat het kind kan wennen aan de nieuwe situatie. Met name ouders en jongeren noemden dit in de vragenlijst. Deze situatie legden we aan professionals voor tijdens de interviews, maar zij herkenden deze rustperiode om te settelen vooral als “iets wat vroeger gezegd werd” (medewerker GI, interview). De professionals waren het erover eens dat het credo tegenwoordig “zo gauw mogelijk” is (medewerker GI, interview). Volgens professionals heeft dit veranderde inzicht onder andere te maken met nieuwe kennis over hechting, zoals dat kinderen zich aan meerdere personen kunnen hechten.

Wel gaven de professionals aan dat het in de praktijk soms gebeurt dat er kort na de uithuisplaatsing even geen contact is. Dat heeft er echter mee te maken dat de veiligheid geïnventariseerd moet worden. Een medewerker van de RvdK: “Soms kost dat een paar dagen om hier vanwege veiligheidsrisico's of vanwege praktische problemen invulling aan te geven. Maar altijd is het uitgangspunt om dat contact zo snel mogelijk weer op te bouwen. (...)” (medewerker RvdK, interview). Een pleegouder herkende dit: “Het was een week [dat er geen omgang was], en ik denk om de veiligheid te inventariseren want er was best wat dreiging. Maar na die week is het direct opgepakt, ook met het idee van als hij teruggaat, dan kan je daar niet te lang over doen” (pleegouder, interview). Daarbij kwam naar voren dat er zelfs bij onveilige situaties mogelijkheden worden gezocht om de omgang vorm te geven, bijvoorbeeld via “een bezoekenregeling bij de politie (...) of beeldbellen” (pleegzorgmedewerker, interview). Ook had een pleegouder de ervaring met “bezoeken in het veiligheidshuis, waar je alleen maar binnenkomt met bewaking... (..) soms in de ergste gevallen zit er een ruit tussen, dan is er dus geen contact maar zien ze elkaar even...” (pleegouder, interview).

In gesprekken met jongeren is ook genoemd dat het belangrijk is om omgang met de ouder vorm te geven. Daaruit kwam sterk naar voren dat gebrek aan contact met vertrouwde personen veel impact heeft. Volgens een van de jongeren werd er door begeleiders op een groep verteld: “je mag de eerste paar weken geen contact hebben met je ouders, je kan ze niet zien of spreken, zodat je gewoon echt goed kan settelen” (jongere, interview). Deze jongere vertelde dat de problemen er vooral met moeder waren, en dat vader een belangrijke steunfiguur was. “Eigenlijk is het gewoon heel krom dat iemand aan wie je gewoon heel veel steun hebt, dat je die niet mag spreken dan op zo’n moment” (jongere, interview). Het gebrek aan contact maakte volgens deze jongere ook dat het heel “ongemakkelijk” wordt als je elkaar voor de eerste keer na zoveel weken weer ziet.

HOE WORDT DE HOEVEELHEID OMGANG BEPAALD?

In gesprekken met professionals is vervolgens gesproken over het invullen van de omgangsregeling tussen ouder en kind. Daarbij zijn professionals eerst ingegaan op het juridisch vastleggen van de omgang, en vervolgens is dieper ingegaan op overwegingen omtrent de frequentie en vormgeving van omgang.

Juridisch vastleggen van een omgangsregeling

Professionals gaven aan dat er soms een situatie is waarbij er al een omgangsregeling is vastgesteld door de rechter: “als er een rechterlijke uitspraak ligt, is die altijd geldig (...). Als we dat willen wijzigen, moeten wij een verzoek hiervoor indienen bij de rechtbank” (medewerker GI, interview). In de situatie dat er nog niets door de rechter is vastgelegd, kan de GI daar zelf een beslissing in nemen. Professionals bespraken vervolgens hoe zij de omgang juridisch vastleggen, wat bij de GI’s op verschillende manieren gebeurt. Bij de ene GI wordt er standaard een schriftelijke aanwijzing voor gebruikt, bij de andere GI niet. Een discussiepunt was hier de rechtsbescherming van ouders, waarbij sommige professionals aangaven dat de schriftelijke aanwijzing een laagdrempelige manier voor ouders biedt om bij de rechter aan te kaarten dat ze het niet eens zijn met de regeling. Andere professionals noemden dat het ‘gewoon (schriftelijk) vaststellen’ van de omgang ook rechtsbescherming biedt, maar dat er dan gebruik gemaakt moet worden van de geschillenregeling. Een discussiepunt dat hier genoemd werd: “ouders kunnen altijd het geschil bij de rechtbank aangaan, maar heel veel ouders weten dat niet” (medewerker GI, interview). Volgens een medewerker van de RvdK is er hier momenteel ook veel discussie over in de rechtspraak.

Ook benoemden de professionals dat het soms even kan duren voordat de omgangsregeling juridisch is vastgelegd. Vanwege o.a. de rechtsbescherming is het volgens juristen die wij spraken heel belangrijk dat de omgang zo snel mogelijk wordt vastgelegd, maar in de eerste fase van de uithuisplaatsing is het vaak ook nog even zoeken naar welke frequentie mogelijk en haalbaar is. Daarbij speelt o.a. de afweging mee dat er rust moet komen, terwijl omgang ook heel belangrijk is. En daarbij is het ook zoeken naar wat het kind op dat moment aankan. Kortom, “het is soms ook niet mogelijk om het direct juridisch correct te doen omdat je nog niet weet hoe zo’n omgangsregeling er uit gaat zien” (medewerker GI, interview).

Bepalen van de frequentie van omgang

Medewerkers van GI's lichtten in de gesprekken toe dat het bepalen van de hoeveelheid omgang "altijd maatwerk is" (medewerker GI, interview): "Het gaat altijd om kindfactoren, ouderfactoren en kind-ouder-factoren. (...) Dat betekent dat je ziet hoe een kind zich ontwikkelt, wat een kind aankan, je ziet wat ouders kunnen bieden en wat zij aankunnen, en hoe de relatie onderling is" (medewerker GI, interview). In het huidige onderzoek is niet expliciet ingegaan op welke factoren een rol spelen bij het vaststellen van de omgang, wel werd direct genoemd dat leeftijd van kinderen een rol speelt: "Leeftijd van het kind speelt heel erg mee. Hele jonge kindjes of baby's die nog zo veel bij de moeder zijn geweest of borstvoeding kregen... dan zit je op een veel intensievere frequentie dan wanneer je bijvoorbeeld een 12-jarige hebt die ook even tot rust moet komen door wat 'ie heeft meegemaakt" (medewerker GI, interview).

Een standaard frequentie van omgang is er niet volgens professionals, maar er lijkt wel een bepaald minimum te zijn. Één keer in de twee weken werd hierbij een paar keer als ondergrens genoemd: "als je de terugplaatsing nog openhoudt, dan ga je toch minimaal tweewekelijks contact onderhouden" (medewerker GI, interview). Andere professionals zagen liever een hogere frequentie: "op het moment dat je serieus met terugplaatsing bezig bent en je zit vlak na een uithuisplaatsing, dan is het wel vaak één keer in de week, minimaal" (medewerker GI, interview). Ook pleegouders die ervaring hadden met een terugplaatsingstraject noemden dit. Eén van hen illustreerde dat er gestart werd met "tweemaal in de week [omgang] om zoveel mogelijk het contact te blijven onderhouden." (pleegouder, interview). Deze pleegouder noemde vervolgens dat omgang vanaf dat punt uitgebreid kan worden als het goed gaat; de aanpassing van omgang gedurende het traject wordt verderop besproken.

Tijdens de gesprekken met professionals is verder ook gesproken over methodieken om de hoeveelheid omgang vast te stellen. Daarbij werd vooral de Checklist Oudercontacten in de Pleegzorg (CHOP) genoemd. Deze lijst bevat een aantal factoren die helpend zijn bij het bepalen van de hoeveelheid omgang, zoals leeftijd en wensen van het kind, mogelijkheden en wensen van de ouders, kenmerken van de ouder-kind relatie en wensen van pleegouders. De lijst wordt met name ingevuld door pleegzorgmedewerkers die de GI advies en input geven bij het bepalen van de omgang, maar ook bij de GI's zelf wordt de CHOP wel eens ingevuld. In de interviews kwam naar voren dat de meningen over het gebruik en nut van deze methode verdeeld zijn onder medewerkers van GI's. Vooral de 'uitkomst' van de CHOP in termen van hoeveelheid omgang en interpretatie hiervan leidde tot een levendige discussie. Daarbij werd als eerste genoemd dat er regelmatig een vrij lage frequentie uit de CHOP naar voren komt: "Uit de CHOP kan zomaar een frequentie van bezoek van één keer op de zes tot acht weken komen, terwijl je het erover eens bent dat dit niet wenselijk is voor het kind", aldus een medewerker van een GI (interview). In één van de gesprekken werd genoemd dat de CHOP een "statische lijst" is met het risico dat men zich hierop gaat "blindstaren", terwijl het bedoeld is als een hulpmiddel om vervolgens zelf een afweging te gaan maken (medewerker GI, interview). In een ander gesprek kwam ter sprake in hoeverre de lijst objectiveert. Enerzijds werd benoemd dat dit wel het geval is, omdat de lijst je dwingt om alle factoren langs te lopen alvorens er een afweging wordt gemaakt. Een punt van kritiek werd genoemd wanneer de lijst wordt ingevuld vanuit een pleegzorgorganisatie, die wellicht vanuit een ander belang en minder objectief naar de omgangsfrequentie kijkt: "als de onderligger is om aan te tonen dat het bezoek en de uitvoering daarvan onvoldoende goed zijn voor een kind,

dus om aan te tonen dat we terug moeten in frequentie, dan is die niet meer objectief” (medewerker GI, interview). Kortom, er was veel discussie over het gebruik van de lijst en de interpretatie van de uitkomst. Wel was men het erover eens dat objectief gebruik van de CHOP en zorgvuldige afweging heel helpend kan zijn. Uit de gesprekken blijkt dat de uitkomst van de CHOP ook regelmatig wordt aangepast: “ik heb een keer gehad dat daar best wel een lage frequentie uit kwam en dat het hele team zei ‘nou volgens mij kunnen we echt wel meer doen’. Dus toen is er ook meer ingezet” (medewerker GI, interview).

Aanpassen van de frequentie van omgang

In de vragenlijsten werd door deelnemers al benoemd dat afspraken over omgang niet statisch zijn, maar gedurende de uithuisplaatsing aangepast kunnen worden. In de interviews is hier verder over gesproken, waarbij het uitbreiden van omgang vooral werd benoemd als onderdeel van toewerken naar terugplaatsing. Zowel professionals, pleegouders, als ook ouders hadden de ervaring dat er een opbouw was in contact richting de terugplaatsing.

Tegelijkertijd werd ook regelmatig genoemd dat de frequentie van omgang beperkt kon worden, bijvoorbeeld omdat het een negatieve impact lijkt te hebben op het kind. Een medewerker van een GI vertelde dat kinderen soms zo heftig op een bezoek reageren “met bedplassen, broek poepen, dat soort dingen”, dat er gekozen wordt om “meer rust tussen die momenten in te bouwen” (medewerker GI, interview). Ook komt het volgens professionals voor dat de gestelde frequentie voor ouders niet haalbaar is, waardoor zij niet altijd aanwezig zijn tijdens het bezoekmoment. Zo illustreerde een medewerker van een GI dat de omgang aanvankelijk was vastgesteld op tweemaal per week, maar dat de omgang is gereduceerd omdat ouders slechts één keer in de twee weken kwamen. Door een lagere frequentie vast te leggen kon er volgens de medewerker “op een positievere wijze ernaar gekeken worden; in plaats van dat wij alleen maar lopen te trekken van hey jullie zijn er weer niet... en ook is het gewoon veel duidelijker voor het kind en is er niet elke keer die afwijzing vanuit ouders” (medewerker GI, interview). Daarnaast is ook de haalbaarheid van omgang vanuit het kind genoemd. In de gesprekken vertelde een ouder bijvoorbeeld: “dat is toen teruggebracht naar niet één keer per week, maar één keer in de twee weken. Volgens jeugdbescherming zou het te maken hebben met planning van de kinderen, thuis en school en hun sporten” (ouder, interview). In de vragenlijsten werd dit thema ook enkele keren benoemd, ook door professionals.

Naast het reduceren van omgang kwam in de interviews ook ter sprake dat omgang soms tijdelijk stopgezet wordt. Eén van de pleegouders had dit zelfs regelmatig meegemaakt: “Eén van mijn pleegkinderen heeft zijn ouders wel vier maanden niet gezien” (pleegouder, interview). Deze pleegouder lichtte toe dat dit vaak een gevolg lijkt van niet-nagekomen afspraken of veiligheidsrisico's. Als voorbeeld werd gegeven dat ouders tijdens een rechtszaak “helemaal uit hun plaat gaan” en de gezinsvoogden uitschelden, waarna gezegd wordt [door de voogden]: “we kunnen nu geen bezoek doen, want er moet eerst wat hersteld worden in de relatie (...) er moet eerst een herstelgesprek komen”. Een ander voorbeeld was een ouder die dronken is bij het bezoek met het kind. “Dan wordt er niet aan bepaalde voorwaarden voldaan, en dan moeten ouders eerst aan allerlei voorwaarden voldoen en gesprekken hebben, voordat het bezoek weer opgestart wordt (...) Soms vind ik dat dan moeilijk, want je straft ze dan dubbel, maar je straft het kind dan ook. Want die heeft natuurlijk helemaal geen aandeel daarin. Dus ik vind dat zelf lastig”

(pleegouder, interview). Medewerkers van GI's en ook rechters herkenden dit, maar gaven aan dat het stopzetten van de omgang over het algemeen te maken heeft met veiligheid. "Met name als het op veiligheidsgebied escaleert, kan het een hele tijd stilliggen" (rechter, interview). Ook is de hypothese geuit dat dit wel eens wordt ingezet als wanhoopsactie om een ouder te late meewerken: "Maar ik zie het [tijdelijk stopzetten van de omgang] ook wel eens voorbijkomen (...) uit frustratie dat een ouder echt helemaal nergens aan meewerkt (...) Terwijl de jeugdbeschermer soms echt wel met z'n handen in het haar zit.... Dan kan ik me voorstellen dat daar soms een roep voor komt, van ik moet deze ouder wakker schudden" (medewerker GI, interview). Tegelijkertijd noemde deze professional ook dat het stopzetten van de omgang feitelijk niet te verantwoorden is tijdens een OTS: "het kind heeft recht op omgang met de ouder" (medewerker GI, interview).

In de interviews is ook met professionals gesproken over hoe de omgang met eventuele wijzigingen wordt vastgelegd in het dossier. Tijdens het dossieronderzoek was (voor de onderzoekers) merkbaar dat het soms moeilijk was om een helder overzicht te krijgen van de omgangsregeling gedurende de uithuisplaatsing. Medewerkers van GI's konden zich dit voorstellen, aangezien de nadruk vooral ligt op het vastleggen van de actuele omgangsregeling. Wanneer de regeling wijzigt, wordt dat ook opgenomen in het dossier, maar het kan na verloop van tijd lastig worden om een overzicht te maken van ontwikkelingen over de tijd. Een medewerker van één GI noemde dat er ontwikkelingen zijn op dit gebied; zo werkten zij met een tijdlijn waarin alle ontwikkelingen overzichtelijk een rij staan. Verder werd vooral benoemd dat er veel verschillen tussen GI's zijn op dit gebied; er is geen vast format of uniforme werkwijze om omgang in het dossier op te nemen. Een medewerker vatte samen dat het "dossierbeleid daarin ook niet helder is" (medewerker GI, interview).

Verschillende perspectieven op omgang

Uit de interviews kwam naar voren dat er veel partijen zijn die een mening hebben over de vast te stellen omgangsregeling tussen ouder en kind. Tijdens de gesprekken is vooral gesproken over de input van pleegouders, ouders, en behandelaren.

Pleegouders noemden regelmatig de negatieve impact die omgang op het kind kan hebben. De belasting van een bezoek is voor pleegouders merkbaar, bijvoorbeeld doordat een kind na het bezoek veel slaapproblemen of meer gedragsproblemen krijgt, of extreme aanhankelijkheid gaat vertonen richting de pleegouders. Ook kan er volgens pleegouders verwarring bij kinderen ontstaan over hun situatie of perspectief door de communicatie vanuit ouders, zoals "je komt weer bij mij wonen" of "de bedjes staan al klaar" (pleegouders, interview). Medewerkers van GI's herkenden deze impact van de bezoeken, en gaven aan dat zij in dat kader vaak het verzoek krijgen om het contact tussen ouder en kind te beperken. De medewerkers benoemden daarbij dat er vaak moeilijke afwegingen gemaakt moeten worden. Eén van de professionals beschreef de situatie dat pleegouders de bezoeksregeling als te belastend ervaren: "je wil ook niet dat het kind uit het pleeggezin knalt, of dat de pleegouders het niet vol houden... Maar tegelijkertijd denk je soms ook: waar zit het belang van het kind?" (medewerker GI, interview).

Al in de vragenlijsten kwam terug dat ouders de omgang met hun kind vaak te weinig vinden. Vanzelfsprekend is omgang voor hen enorm belangrijk, zoals deze ouder ook duidelijk maakt: “die band moet je gewoon kunnen blijven houden met je kind, want als jij je kind niet ziet, breekt er iets” (ouder, interview). Deze ouder benadrukte ook dat contact kinderen het gevoel geeft “ik weet dat mama van mij houdt” en dat zonder regelmatig contact juist het gevoel kan ontstaan “mama dumpt mij hier” (ouder, interview). Ook professionals begrijpen dat ouders hun kind het liefst zo veel mogelijk zien. Een medewerker van de RvdK vatte samen: “Vanuit het perspectief van een ouder bekeken is het altijd te weinig omgang die je hebt met je kind. Eén contactmoment per week wat volgens mij best reëel is bij een kortdurende uithuisplaatsing, is natuurlijk super weinig eigenlijk” (medewerker RvdK, interview). Tegelijkertijd kwam ook hier uit de gesprekken naar voren dat het belang van het kind voorop staat. Dat betekent in de praktijk dat het beperken van omgang ook voorkomt, bijvoorbeeld vanwege de zojuist beschreven situatie dat het kind er last van heeft. Uit de gesprekken kwam naar voren dat ouders en professionals hier net even anders tegenaan kijken; ouders benoemden bij de negatieve impact vooral dat het bezoek kinderen herinnert aan de situatie van de uithuisplaatsing en mogelijk de wens om liever bij de ouder op te groeien. Een ouder beschreef dat de omgangsregeling volgens de GI beperkt zou worden: “Omdat hij dan zo agressief was na dat bezoek.... En dan denk ik van ja, dat is toch logisch als jij papa weg ziet rijden. En dan gaat hij ook nadenken dat hij liever bij papa wil zijn...” (ouder, interview).

Ook behandelaren (zorgverleners) werden genoemd als partij die een mening kan hebben over omgang tussen ouder en kind. Zij kijken volgens de professionals echter vooral naar hun eigen cliënt, ofwel de ouder, terwijl het belang van het kind voorop staat. Een pleegzorgmedewerker lichtte toe: “Vaak vind ik ook gewoon dat de hulpverlening gericht lijkt op ouders en niet zozeer op de kinderen. Zij gaan dan heel erg zitten op wat zij zien als positieve dingen. Dat is heel mooi, maar daardoor missen we ook vaak de dingen die gewoon niet goed lopen; die worden minder benadrukt of die worden heel zachtjes en liefdevol gezegd. Terwijl, soms is het ook gewoon wat het is, en is het gewoon niet goed genoeg... (...)” (pleegzorgmedewerker, interview). Als voorbeeld werd hier genoemd dat een ouder met een verstandelijke beperking mooie dingen kan laten zien voor iemand met een IQ van 50 (voorbeeld), “maar is dat goed genoeg ouderschap hè?” (pleegzorgmedewerker, interview).

BEGELEIDE ONGANG

Naast de frequentie van omgang kwam ook de vormgeving hiervan aan de orde, waarbij vaak werd gesproken over begeleide omgang. Professionals gaven aan dat omgang in het begin van de uithuisplaatsing bijna altijd begeleid is. Dat heeft enerzijds te maken met de veiligheid van de kinderen: “Je neemt niet voor niets het besluit om over te gaan tot een uithuisplaatsing, er is van alles aan de hand, en dat maakt dat je een kind niet zonder begeleiding blootstelt aan de ouders in dit geval” (medewerker GI, interview). Anderzijds is begeleide omgang ook een manier om informatie te verkrijgen over “het contact: hoe reageren de kinderen op de ouders, en hoe reageren de ouders op de kinderen” (medewerker GI, interview). Volgens de professionals is die informatie essentieel om te bepalen of de omgangsregeling uitgebreid kan worden. Ook is het doel om de omgang zo snel mogelijk te normaliseren, ofwel om de begeleiding af te bouwen. Volgens de professionals is dit altijd maatwerk, waarbij de snelheid waarin dit gebeurt afhangt van verschillende factoren, zoals de samenwerking met ouders en met pleegouders, mogelijkheden

en ondersteuning van ouders in het netwerk, en de leeftijd en de ontwikkeling van het kind. De professionals noemden ook een risico wanneer de begeleide omgang goed verloopt terwijl de voorwaarden voor terugplaatsing nog niet zijn behaald: “Dat ziet er best vaak goed uit, dat een ouder en een kind in een begeleide context best wel iets leuks kunnen laten zien (...). Maar het is niet gezegd dat ouder die het binnen die context kan laten zien, dat thuis ook zelfstandig kan laten zien” (medewerker GI, interview).

Het begeleiden van de omgang gebeurt in de praktijk door wisselende partijen, zo kwam uit de gesprekken naar voren. Hoewel de GI dit soms doet, behoort omgangsbegeleiding in feite niet tot de taken van de jeugdbeschermer: “Want die voert regie en is geen jeugdhulpverlener. Begeleiden van de omgang kost enorm veel tijd terwijl de jeugdbeschermer eigenlijk maar twee uur per week aan een casus te besteden heeft. We doen het wel, vooral in die opstartfase, ook omdat het gewoon heel veel informatie geeft over interactie, houding van een ouder, en die informatie wil je gewoon hebben om ook weer je doelen te kunnen stellen” (medewerker GI, interview). Pleegzorgbegeleiders gaven aan dat “jeugdbeschermers daar [omgangsbegeleiding] eigenlijk niet altijd de tijd voor hebben, dus dat ze dat in principe het liefst bij ons leggen” (pleegzorgmedewerker, interview). Een collega voegde toe: “Maar daar zie ik wel een verandering, dat het steeds meer externe organisaties zijn die de begeleiding doen en die daar ook meer in gespecialiseerd zijn” (pleegzorgmedewerker, interview). Daarbij werd als kritiekpunt genoemd dat er grote verschillen zijn tussen deze organisaties; in het huidige stelsel is het volgens betrokkenen ook problematisch dat financiële overwegingen (kiezen voor een goedkopere partij) soms afdoen aan de kwaliteit van de begeleiding en informatie die dit oplevert.

Ervaringen van ouders

Ook meerdere ouders die deelnamen aan de interviews noemden dat de omgang begeleid werd. In het algemeen kwam naar voren dat ouders zich bekeken voelden: “Het was totaal niet natuurlijk, geforceerd (...). Van de jeugdbescherming zelf zat er iemand bij... er hingen ook camera's, dus je voelt je behoorlijk niet op je gemak. En dat geldt voor mij, maar ook voor mijn kinderen” (ouder, interview). Ouders beschreven bovendien hoe zij het ervaarden dat ze bepaalde onderwerpen niet mochten bespreken met hun kind: “Het is heel raar dat je zo krampachtig moet zijn tijdens de omgang met je eigen kind, dat je het over bepaalde zaken die heel belangrijk zijn in ons leven op het moment niet mag hebben. Dat is heel lastig, want [naam van kind] komt continu met vragen bij mij: Mama, mag ik weer naar huis? Wanneer mag ik een keertje logeren? Mag ik een keer in mijn eigen bed slapen? Dat mag allemaal niet” (ouder, interview). Ook de locatie van de bezoeken maakt het onnatuurlijk, zo beschreven de ouders, omdat het bezoek vaak plaats vond op kantoor van de jeugdbescherming. Een “glazen vissenkomp ervaring” noemde een van de ouders dit (ouder, interview). Volgens deze ouder zijn neutralere locaties te prefereren, maar “het mooiste is gewoon een bezoekmoment bij mij thuis. Dat is de meest natuurlijke en normale omgeving om contact te herstellen of voort te zetten” (ouder, interview).

In één van gesprekken met ouders kwam ook ter sprake dat een externe organisatie wellicht geschikter zou zijn voor het begeleiden van de omgang dan de GI. In dat geval ging het erom dat een van de kinderen autisme had, waar volgens de ouder onvoldoende rekening mee werd gehouden: “Vreemde mensen, vreemde omgeving. Dat heeft allemaal extra tijd en aandacht nodig en dat kreeg hij niet” (ouder, interview). Volgens de ouder zou het beter zijn geweest

wanneer hiervoor een organisatie was ingeschakeld met expertise op het gebied van autisme. Een pleegzorgbegeleider noemde in die lijn ook dat een externe organisatie er wat neutraler/objectiever in staat, waardoor de verslaglegging ook wat neutraler wordt. Dit sluit aan bij het gevoel van meerdere ouders dat de observaties van de GI gekleurd zijn, en dat de GI een negatief beeld over de ouder heeft. In paragraaf 5.6 komt dit nogmaals aan de orde omdat dit ook als knelpunt is genoemd door ouders.

5.3 Communicatie met ouders en jeugdigen

5.3.1 Ouders

In de interviews is met betrokkenen ingegaan op de communicatie over wat er precies moet gebeuren om een terugplaatsing te bereiken. In hoeverre wordt dit duidelijk aan ouders gecommuniceerd?

Uit de gesprekken met ouders kwamen wisselende ervaringen naar voren. De ene ouder beschreef dat er niet was verteld wat er moest gebeuren om tot een terugplaatsing te komen: “ik heb haar [de gezinsvoogd] ook uit mijn hoofd vier keer gevraagd van wat moet ik doen om de kinderen terug te kunnen krijgen, (...) maar daar kreeg ik geen antwoord op” (ouder, interview). Een andere ouder vertelde dat dit wel was uitgelegd: “dan zitten we met iedereen aan de tafel, mijn man en ik zaten daar ook bij en dan wordt er een advies gegeven. Dat jeugdbescherming, moest daar en daar en daar aan werken, voordat ons kind weer thuis kon wonen” (ouder, interview). Er zijn verder ook veel ervaringen die hier tussenin vallen, zo nuanceerde een ouder: “in eerste instantie drong het vanwege mijn eigen emoties niet door wat er tegen me gezegd werd” (ouder, interview). Weer een andere ouder benoemde dat er wel besproken werd wat er moest gebeuren, maar dat dit toch onduidelijk bleef doordat de doelen gedurende het traject veranderden.

Medewerkers van GI's gaven enerzijds aan dat zij hun uiterste best doen om goed uit te leggen wat er moet gebeuren om terugplaatsing te bereiken, maar herkenden tegelijkertijd dat sommige ouders aangeven dat dit niet gebeurt: “dit horen we heel vaak. ‘Nee hoor, dat hebben we nooit gehoord, we horen dit voor het eerst in de rechtbank.’ En dan weet je dat je dit gesprek al meerdere keren gevoerd hebt” (medewerker GI, interview).

DISCREPANTIE TUSSEN PROFESSIONALS EN OUDERS WAT BETREFT DE COMMUNICATIE

Ook hier is dus sprake van een discrepantie tussen ervaringen van professionals en ouders – net als bij de mate waarin er toegewerkt wordt naar terugplaatsing. In de interviews werden verschillende verklaringen hiervoor gegeven, die er in de meeste gevallen van uit gaan dat beide perspectieven juist zijn: medewerkers van GI's geven de uitleg zoals zij aangeven, en ouders hebben inderdaad het gevoel dat ze die uitleg niet of onvoldoende kregen, maar dit kan verklaard worden door andere factoren zoals onduidelijkheid in de communicatie en ingewikkeld taalgebruik. Deels zijn dit aspecten die ook eerder zijn genoemd bij de discrepantie over toewerken naar terugplaatsing. De punten zijn echter ook hier expliciet benoemd. Gezien de beperkte capaciteit van GI's moeten we volgens sommige professionals ook de optie open

houden dat ouders inderdaad geen of onvoldoende uitleg krijgen, bijvoorbeeld omdat er geen jeugdbeschermer beschikbaar was, omdat deze persoon nauwelijks contact had met het gezin, of omdat er veel wisselingen zijn geweest in jeugdbeschermers.

Ouderfactoren

Volgens de professionals zijn er een aantal ouderfactoren die een rol spelen, die ook al eerder ter sprake zijn gekomen. In de eerste plaats is dat het gebrek aan reflectief vermogen bij de ouder. Wanneer ouders niet inzien dat de situatie niet veilig is voor hun kind en/of dat zij zelf moeten veranderen (of hulp zoeken), dan komt de boodschap over *wat* er dan moet gebeuren ook niet aan. Daarbij speelt volgens professionals ook een stukje intergenerationele overdracht van problematiek, want sommige ouders zijn zelf opgegroeid in een soortgelijke situatie en zien het probleem dan niet.

Daarnaast kwam ook ter sprake dat het verleden en het beeld dat een ouder over de jeugdbescherming heeft invloed kan hebben op het huidige traject. Zoals reeds eerder benoemd zijn ouders het vertrouwen in de jeugdbescherming vaak kwijtgeraakt waardoor het voor de GI moeilijk is om de samenwerking met hen aan te gaan. Een medewerker van een GI gaf aan dat je sommige ouders “kwijtraakt” en dat het niet lukt om een “gemeenschappelijk doel te bereiken”. Volgens de medewerkers zijn dit vaak de ouders die aangeven “ik ben niet meegenomen, ik ben niet gehoord” (medewerker GI, interview).

Uitleg over te behalen doelen is niet concreet genoeg

Medewerkers van GI's hebben ook uitgebreid gesproken over de “verbeterslag” die er vanuit de GI gedaan kan worden om de communicatie te verduidelijken. Zo gaven zij aan dat de doelen waar ouders aan moeten werken soms nog wat algemeen en overkoepelend geformuleerd zijn. Vanuit pleegzorgorganisaties en de RvdK werd dit ook herkend: het gaat volgens de professionals om “algemene termen” (pleegzorgmedewerker, interview) en het is “voor ouders lang niet al duidelijk: waar moeten we nou echt aan voldoen?” (medewerker RvdK, interview). Een ouder gaf als voorbeeld dat er steeds werd genoemd dat “de boel op orde” moest zijn (ouder, interview), zonder te begrijpen wat dit nu concreet inhoudt.

Volgens een pleegzorgmedewerker is het soms wel lastig om te bepalen hoe concreet je het wil en kan maken: “Ouders willen bij wijze van spreken op een briefje: waar moet ik aan voldoen om mijn kinderen terug te krijgen? Moet ik een groter huis, moet ik mijn partner eruit zetten? Moeten er geen meldingen meer komen van politie...?? Moet elke week mijn koelkast gecontroleerd worden dat er eten in huis is....? En dat is wel ingewikkeld” (pleegzorgmedewerker, interview). In dat kader werd benoemd dat er bij het opstellen van té specifieke en concrete doelen het risico bestaat dat er een invullijstje ligt, zonder dat het duidelijk is dat er een overkoepelend doel van belang is. “Er ligt altijd nog iets achter”, aldus een medewerker van de RvdK. Een medewerker van een GI beaamde: “Een ouder kan wel zeggen ‘ik heb die hulpverlening gehad’, maar dan moet het resultaat ook nog wel beklijven. Dus in dat opzicht is het ook nooit heel duidelijk in een lijstje te vatten waar ouders aan moeten werken of wat er moet gebeuren voordat een kind teruggeplaatst kan worden” (medewerker GI, interview).

Volgens medewerkers van GI's is er wel een verschil tussen de doelen van de OTS en hoe dit vervolgens vertaald wordt in een gezinsplan: "de doelen [van de OTS] kunnen soms wel wat globaal en overkoepelend zijn. Dus we proberen wel in het gezinsplan met de ouders te kijken: als dit het overkoepelende doel is, wat zit daaronder? Welke afspraken of welke subdoelen?" (medewerker GI, interview). Er is dus in de praktijk aandacht voor het concretiseren van de overkoepelende doelen, maar ook hier waren er in de interviews twijfels of dit altijd voldoende duidelijk is voor ouders. Een collega vroeg zich af of het voor ouders helder is "dat de doelen in het gezinsplan ook echt specifieke voorwaarden zijn" en noemde dat een dergelijk plan soms toch nog "te algemeen" is (medewerker GI, interview). Er kan hierbij ook sprake zijn van een combinatie van factoren waardoor het voor een subgroep ouders onduidelijk blijft. Uit gesprekken met pleegouders kwam ook naar voren dat er situaties zijn waar de communicatie wel goed verloopt. Een pleegouder die enkele succesvolle terugplaatsingen had meegemaakt, vertelde dat de doelen regelmatig met de ouder werden besproken: "In een van de gevallen was huiselijk geweld aan de orde; die moeder moest een keuze maken om haar partner te verlaten en dat heeft ze gedaan. Ze moest een bepaalde weerbaarheidstraining doen en dat heeft ze gedaan. En elke keer kwamen we dichterbij het punt dat haar kind weer naar huis kon" (pleegouder, interview).

Complexiteit van communicatie

Naast de mate waarin de doelen concreet benoemd worden, is ook gesproken over het taalgebruik door medewerkers van GI's en professionals in het algemeen. Het gebruik van jargon (door professionals ook wel "hulpverleningstaal" of "uithuisplaatsingstaal" genoemd) zorgt er volgens professionals en pleegouders voor dat ouders de informatie die ze krijgen niet altijd begrijpen. Dit probleem is volgens de deelnemers nog groter voor subgroepen ouders die hierin het bijzonder moeite mee hebben (zoals de LVB-doelgroep of ouders die het Nederlands niet goed beheersen). Pleegouders herkenden dit ook heel erg: "er wordt wel met ouders gecommuniceerd, maar niet op het niveau dat ze het echt begrijpen. Bij ons is ook heel lang volgehouden 'dat wist ik niet'. Maar in mijn beleving was dat al meerdere keren waar ik zelfs bij was verteld, maar dat komt dan niet aan..." (pleegouder, interview).

Ook medewerkers van GI's herkenden dit. Een van hen beschreef dat het niet altijd lukt om "dezelfde taal te spreken en hetzelfde doel te pakken" (medewerker GI, interview). Daarbij is het nodig dat jeugdbeschermers doorhebben wat ouders niet snappen, maar dat is niet altijd het geval volgens professionals in dit onderzoek. Daarbij kwam vooral ter sprake dat de uitleg vaak in "nog kleinere stapjes" moet. Een medewerker van een GI illustreerde dit aan de hand van een discussie tussen collega's over de instructie aan ouders om hulpverlening te zoeken. "Jeugdbeschermers zeggen dan: ouders weten echt wel dat ze eerst naar de huisarts moeten", maar volgens deze medewerker is dat niet altijd duidelijk en zou de jeugdbeschermer die tussenstap moeten benoemen of de ouder hierin moeten begeleiden. "En dan valt het wel in de discussie: maar als een ouder straks voor een kind moet zorgen, moet 'ie deze stappen wel echt zelf kunnen, dus in hoeverre moeten wij dat dan nu oppakken..." (medewerker GI, interview). Naast kleine stappen is ook herhaling genoemd als belangrijk aspect van communiceren, zeker bij de LVB-doelgroep. Ten slotte kwam ook het belang van visualiseren naar voren, via enkele mooie voorbeelden van hoe professionals het proces inzichtelijk proberen te maken voor ouders. In het traject '2thepoint' bijvoorbeeld, wat in paragraaf 5.4.2 verder wordt besproken, worden de fases van het terugplaatsingstraject visueel verduidelijkt. Ook werd benoemd dat processen vaak

uitgetekend worden. En een ouder benoemde dat er voor de ex-partner met LVB (en voor het kind) een stripverhaal gemaakt was, wat het begrip ondersteunde.

Verder is de complexiteit van de communicatie volgens professionals ook te vinden in schriftelijke informatie die ouders krijgen. Een rechter illustreerde dat de stukken die ouders krijgen niet bepaald compact en to the point zijn: “Ik kan mij wel voorstellen dat ouders op een gegeven moment door de bomen het bos niet meer zien. Want die hulpverleningsplannen, dat zijn ellenlange stukken tekst (...) ik kan me wel voorstellen dat het voor ouders heel moeilijk te doorgronden is” (rechter, interview).

5.3.2 Jeugdigen

Professionals gaven in de interviews aan dat het erg belangrijk is om duidelijk te communiceren met kinderen. Zij moeten weten waarom zij niet meer thuis kunnen wonen, en ook over het opvoedperspectief moeten zij uitleg krijgen.

GESPREKKEN MET JONGEREN OVER HUN OPVOEDPERSPECTIEF

Zowel in de vragenlijsten als in de interviews kwam naar voren dat het opvoedperspectief voor jongeren vaak lang onduidelijk blijft. De jongeren in dit onderzoek vertelden dat er niets over het perspectief werd gedeeld, of over keuzes die gemaakt zijn tijdens het proces, waardoor zij zelf invulling zijn gaan geven aan hun perspectief. Zo vertelde een van de jongeren: “ik had iets ergs gedaan en toen moest ik weer naar een groep”. Hierdoor kreeg de jongere het gevoel dat terug naar huis niet meer mogelijk was, waardoor hij/zij zeer neerslachtig werd. De jongere vertelde dat hij/zij ging blowen, dat “het geen zin meer had”, en vertelde zelfs over suïcidepogingen (jongere, interview). Een andere jongere gaf aan dat er lang niet is verteld wat het perspectief was, terwijl achteraf wel duidelijk was dat terugplaatsing niet meer zou gaan gebeuren. Ook hier kwam naar voren dat de jongere dan zelf een invulling ging geven aan de situatie: “mijn pleegzus ging op een gegeven moment weer terug naar haar moeder, en toen was ik best wel hoopvol, toen dacht ik: misschien kan ik ook terug naar huis. En toen zeiden mijn pleegouders ‘ja, misschien wel’. Alleen zij wisten al op dat moment dat dat niet zo ging zijn” (jongere, interview). Deze jongere benadrukte dat de boodschap dat ze niet naar huis zou gaan wel een harde zou zijn, maar dat het toch beter was geweest om dit wel te weten: “Wees daar transparant in” (jongere, interview).

Aangezien we in dit onderzoek met een beperkt aantal jongeren hebben gesproken die in het verleden uit huis geplaatst zijn, kunnen we niet oordelen of hun ervaringen overeenkomen met de huidige praktijk wat betreft communicatie aan jongeren. Op basis van de reacties van professionals is enerzijds wel te verwachten dat er tegenwoordig meer met jeugdigen gepraat wordt; zij gaven namelijk aan dat hier nu veel aandacht voor is. Aan de andere kant wordt ook door professionals genoemd dat kinderen “vaak zitten af te wachten tot ze een antwoord krijgen over hun toekomst” (pleegzorgorganisatie, vragenlijst⁸⁹). Ergens is dit begrijpelijk, omdat de duur van een traject ook voor professionals niet altijd inzichtelijk is. Aan de andere kant kan er meer duidelijkheid geboden worden door uitleg te geven over de stappen die er gevolgd worden in het proces. “Ik denk dat kinderen/jongeren nog veel te weinig duidelijkheid hebben over het proces van terugplaatsing. Welke stappen worden er gezet, wie doet wat, ze hebben vaak geen idee hoe

het allemaal loopt” (medewerker RvdK, vragenlijst²⁴⁶). Ook uit opmerkingen dat het belastend voor kinderen kan zijn om betrokken te worden bij het proces van terugplaatsing, kan afgeleid worden dat er situaties zijn waarin er niet met kinderen gesproken wordt: “Je bent misschien soms ook te voorzichtig, door zoveel mogelijk het kind ergens buiten te houden” (pleegzorgmedewerker, interview). Jongeren herkenden dit perspectief, maar bekeken het van de andere kant. Een van hen had ook vaker de reden gehoord “van we willen je niet kwetsen... maar hoe kwetsend is het als je hoopvol voor de deur staat, denkend dat je teruggaat” (jongere, interview). Met andere woorden, juist onduidelijkheid, onzekerheid en valse hoop zijn een belasting voor het kind. Ook is in de gesprekken met jongeren en pleegouders naar voren gekomen dat kinderen meer weten en meer aankunnen dan professionals vaak denken.

Een andere uitdaging in het praten met kinderen is dat broertjes en zusjes soms een andere opvoedplek hebben. Zo kan het gesprek over het perspectief lastig worden wanneer een later geboren broertje of zusje wél bij de ouder woont, of wanneer de ouder een nieuwe partner heeft wiens kinderen wel bij de ouder mogen wonen. Een medewerker van een GI illustreerde: “Je merkt dat degene die uit huis geplaatst is wel heel vaak aangeeft ‘mijn oudere zus woont nog thuis, waarom mag ik niet thuis wonen?’ Dat is een ontzettend lastige situatie. (...) Er is inderdaad aandacht nodig voor de vraag: waarom ben jij wel uit huis geplaatst en je zus niet” (medewerker GI, interview). Een andere medewerker bevestigde dat het belangrijk is om hier tijdig op in te spelen, omdat kinderen zelf dan invulling gaan geven aan de situatie of zelfs onderling verklaringen gaan bedenken, zoals: “ik heb van mijn oudste zus gehoord dat ik niet bij familie terecht kan omdat ik niet lief was geweest” (medewerker GI, interview). Datzelfde geldt volgens professionals ook voor de situatie dat een broertje/zusje bij familie terecht kan, maar de jongere in kwestie is geplaatst in een pleeggezin.

Een andere vraag die tijdens de interviews naar boven kwam, is ook *wie* er met het kind praat. Een medewerker van een GI beschreef: “je hebt als GI natuurlijk ook gewoon de verplichting om contact en gesprekken te hebben met het kind; en het kind te zien. En uitleggen waarom je er bent, wie je bent, wat je doet. Dus ook (...) om uit te leggen waarom ze daar zitten, wat er nog nodig is, en de mening van het kind te horen” (medewerker GI, interview). Onder de pleegouders was discussie over de mate waarin de jeugdbeschermer gesprekken met het kind voert, en verschillende pleegouders maakten de keuze om de boodschap over het perspectief zelf aan het kind te vertellen. Een van de pleegouders weigerde dit: “ik laat het kind dan gewoon de voogd bellen hoor. Ja dat is mijn taak niet en ik wil ook die boodschap niet brengen. (...) En de voogd heeft ook gewoon de plicht om de kinderen onder hun hoede een keer op de zoveel tijd te zien en te spreken...” (pleegouder, interview). In de gesprekken met pleegzorgmedewerkers kwam juist naar voren dat *zij* soms met het kind praten. In het algemeen kwam ook als punt naar voren dat er zoveel verschillende personen betrokken zijn bij het gezin en het kind, dat het soms tot meer onduidelijkheid kan leiden als al die partijen iets gaan zeggen over het perspectief. Zo beschreven medewerkers van het KSCD die het perspectief onderzoeken (meer hierover volgt in paragraaf 5.4.2) dat zij ook met kinderen praten en uitleg geven over wat zij doen. Maar dat er altijd een afweging is: “er zijn zoveel spelers bij betrokken (...); je wil wel gewoon transparant communiceren, maar je wil ook niet verwarring veroorzaken” (medewerker KSCD, interview).

Ten slotte zijn er ook voorbeelden in dit onderzoek naar voren gekomen waaruit blijkt dat professionals zich erg inzetten om met kinderen te spreken. Een pleegouder vertelde dat de pleegkinderen alles mogen vragen aan de jeugdbeschermer. “Soms weten ze ook niet alle antwoorden he, want kinderen komen soms met ingewikkelde vragen. Bijvoorbeeld over een vader die dan inmiddels buiten beeld is, waar een voogd dan ook geen antwoord op heeft. Maar mijn ervaring is wel dat ze daar hun best voor doen. Het is niet altijd een bevredigend antwoord, maar dat is er soms gewoon ook niet” (pleegouder, interview). Pleegzorgmedewerkers vertelden dat zij vaak middelen inzetten om de uitleg te verhelderen, zoals de “drie huizen methoden (...): er was een toen, er is een nu, en we kijken ook naar waar gaan we naartoe?” (pleegzorgmedewerker, interview). Een andere pleegzorgmedewerker vertelde dat ook zeer jonge kinderen een uitleg krijgen over de situatie: “Wij doen het heel veel met woord- en beeldverhalen. Ik maak ze altijd met playmobil poppetjes (...) dan maak ik er een foto en een kort verhaaltje van. Dat doe je soms al vanaf 3, 4 jaar wel (...)” (pleegzorgmedewerker, interview). In de vragenlijst zijn ook diverse voorbeelden genoemd van middelen die ingezet worden om het begrip bij kinderen te vergroten, waaronder tekenen, werken met beelden, spelletjes, en vragenkaartjes. Daarnaast werd genoemd dat het kind ook een buddy kan meenemen, wat ook in de interviews werd benoemd: een medewerker van een GI noemde dat ook het netwerk ingeschakeld wordt om een steunfiguur te zijn bij gesprekken met kinderen, zo wordt er regelmatig een JIM ingezet (jouw ingebrachte mentor) die het kind kan ondersteunen en ook in de gesprekken aanwezig kan zijn.

5.4 Beslissen over het perspectief

5.4.1 Werkwijzen/methoden

GEBRUIKEN DE GI'S EEN STANDAARD WERKWIJZE OF METHODE OM HET OPVOEDPERSPECTIEF VAN EEN KIND TE BEPALEN?

Dit onderzoek is niet primair gericht op de manier waarop er besloten wordt over het opvoedperspectief van kinderen, maar dit aspect kwam wel uitgebreid terug in de interviews. Er kwam naar voren dat er geen standaard aanpak of protocol is dat door alle GI's gevolgd wordt. Wel is de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing volgens alle professionals de basis van waaruit gewerkt wordt, waardoor elke aanpak dezelfde uitgangspunten heeft. De praktische werkwijze om invulling te geven aan de richtlijn verschilt echter per GI. Zo gaven sommige medewerkers van GI's aan dat er een werk-/procesbeschrijving was gemaakt op basis van de richtlijn, en ook is genoemd dat er checklists gemaakt zijn. In sommige gevallen wordt er via multidisciplinair overleg binnen de GI intern een besluit genomen over het opvoedperspectief, maar er worden soms ook extra hulpmiddelen ingezet om het perspectief nader te onderzoeken. Daarbij valt te denken aan de beoordelingsboog, een instrument dat ingezet kan worden door de pleegzorgorganisatie, of een perspectiefonderzoek bijvoorbeeld door het Nederlands instituut voor Forensische psychiatrie en psychologie (NIFP) (meer hierover in paragraaf 5.4.2).

Ook andere professionals en pleegouders herkenden de verschillende werkwijzen die er in de praktijk gehanteerd worden. Daarbij vroeg men zich regelmatig af hoe wenselijk dit is. Een pleegouder pleitte voor een “landelijke richtlijn” (pleegouder, interview), en ook een rechter gaf

aan dat “enige standaardisatie wel handig zou zijn” (rechter, interview). De medewerkers van GI’s herkenden deze discussie. Eén van hen beschreef: “ik werk door heel Nederland en zie daardoor ook veel werkwijzen. Onze organisatie probeert allemaal dingen te faciliteren zodat we zo uniform mogelijk werken. (...) maar het is veel maatwerk” (medewerker GI, interview). Een collega voegde toe: “Aan de ene kant denk ik, het moet niet aan de plek waar je woont liggen hoe daar aan terugplaatsing gewerkt wordt, en hoe groot de kans is dat de kinderen weer teruggaan... Aan de andere kant, als het helemaal uniform zou worden, dan zou het waarschijnlijk helemaal tot in detail uitgewerkt worden. En dat doet ook geen recht aan de verschillen en het maatwerk wat je wilt leveren” (medewerker GI, interview). Verder werd genoemd dat verschillen tussen GI’s er ook zijn omdat “het hulpverleningsaanbod vaak heel anders is” en “de doelgroep is soms ook heel anders” (medewerker GI, interview). Ook andere professionals herkennen deze punten en begrijpen daarom dat er verschillen zijn. Een medewerker van de RvdK voegde als kanttekening toe: “er is wel wat voor te zeggen dat iedereen die een ‘reguliere doelgroep’ bedient [dwz niet specifiek gericht op LVB-doelgroep] dezelfde checklist of hetzelfde programma moet hebben... Omdat het dan inderdaad niet moet uitmaken, of jij in Drenthe of in Rotterdam of in Limburg onder toezicht staat” (medewerker RvdK, interview).

BEVOEGDHEDEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

In het gesprek met pleegouders leidde de discussie over verschillende werkwijzen ook tot een discussie over rolverdeling en bevoegdheden van betrokken partijen. Dit kwam vooral voort uit ervaringen van pleegouders die hadden meegemaakt dat er vanuit de pleegzorgorganisatie een onderzoek gedaan werd naar het perspectief. Een van de pleegouders uitte hierover enige verwarring: “Je verwacht dat vanuit de GI, want die gaat uiteindelijk over die beslissing [over terugplaatsing]. En niet pleegzorg.” (pleegouder, interview). Een andere pleegouder voegde toe dat het moeilijk te zien is “wie behartigt nu wiens belangen”? (pleegouder, interview). Volgens medewerkers van de GI is het echter niet vreemd dat er externe partijen worden gevraagd om dit soort onderzoeken uit te voeren, of bijvoorbeeld om de omgang tussen ouder en kind te begeleiden: “Wij zijn casusregisseur en dat is best wel afstandelijk. Want wij zetten de hulpverlening in” (medewerker GI, interview). Daaruit kwam naar voren dat pleegzorgbegeleiders eigenlijk veel meer betrokken zijn bij het kind en de ouders dan de jeugdbeschermer: de pleegzorgbegeleiders “zijn echt de hulpverlener in dat hele traject en die hebben heel veel contact, en in dat opzicht zien zij dus ook veel meer dan wij” (medewerker GI, interview). Eén van de pleegzorgbegeleiders legde uit dat de rol van de GI steeds meer is om “helikopter te zijn” (pleegzorgmedewerker, interview), waarbij de GI ook afhankelijk is van de informatie die ze krijgt van andere organisaties en hulpverleners, waaronder pleegzorg. Een medewerker van de GI benoemde: “wij laten ons informeren door al die ketenpartners. En al die informatie, (...) wij gaan dat vervolgens concluderen (...) en dat betekent ook dat je moet samen werken” (medewerker GI, interview). Daarnaast werd ook benoemd dat andere partijen soms ingeschakeld worden vanwege hun expertise: “De jeugdbescherming heeft een eigen verantwoordelijkheid, maar je bent ook wel gek als je niet je voordeel doet met alle deskundige inbreng van je collega’s. Dus daar zit ook wel een stuk gezamenlijkheid in” (medewerker GI, interview).

Ook pleegzorgbegeleiders benoemden dat zij er niet alleen voor het pleeggezin zijn, maar voor het hele systeem. Dat is volgens hen niet altijd zo geweest; vroeger waren zij er vooral voor het pleeggezin, en jeugdbescherming stond voor de ouders. “Maar die verschuiving is heel erg gemaakt” (pleegzorgmedewerker, interview) en er is nu veel meer sprake van een samenwerking met de GI: “een voortdurend proces waarin je elkaar regelmatig opzoekt” (pleegzorgmedewerker, interview). Daarbij werd benoemd dat er regelmatig met elkaar besproken wordt of terugplaatsing (nog) tot de mogelijkheden behoort en wat ervoor nodig is om dit te bereiken. In lijn met de eerder besproken verschillen in werkwijzen, kwam naar voren dat de GI de informatie vanuit pleegzorg soms gebruikt om intern een besluit over het perspectief te nemen, en dat de pleegzorgorganisatie soms een actievere rol krijgt. Een pleegzorgbegeleider beschreef: “Soms wordt ons gevraagd om advies te geven en soms ook een visiestuk te schrijven voor een zitting. Als ze denken dat dat niet genoeg is, wordt ons ook wel gevraagd om een beoordelingsboog in te zetten en dat is een instrument ten aanzien van thuisplaatsing” (pleegzorgmedewerker, interview). Volgens pleegzorgmedewerkers is er steeds meer vraag naar een advies vanuit de beoordelingsboog. “Het is net alsof jeugdbeschermers niet meer zo zelf die beslissing nemen, zeg maar. Ze willen het steeds meer onderbouwd hebben vanuit derden” (pleegzorgmedewerker, interview), waarbij ook genoemd is dat pleegzorgorganisaties veel kennis in huis hebben en middelen hebben ontwikkeld om het perspectief te onderzoeken. Volgens de pleegzorgmedewerkers is dit deels ook een rol die de pleegzorg zelf is gaan “opeisen” en laten ze meer van zich horen, “ook als het niet gevraagd wordt” (pleegzorgmedewerker, interview). Een collega gaf aan dat dit past bij de “expertise [van pleegzorg] over alles rondom pleegzorg, rondom hechting, rondom trauma. Meer dan sommige anderen dus het is ook gewoon zonde om daar niks mee te doen” (pleegzorgmedewerker, interview).

Met de verschuiving die pleegzorgbegeleiders merken met betrekking tot hun rol in het onderbouwen van het perspectiefbesluit, ervaren zij ook een grotere verantwoordelijkheid. Daarbij is ook genoemd dat het soms juist lastig kan zijn dat zij er niet alleen zijn voor het kind en de pleegouders, maar ook voor de ouders: “wij moeten nu ook de ouders vertegenwoordigen en de pleegouders. Dat maakt ons werk ook soms lastig. Omdat je soms echt wel met tegengestelde belangen te maken hebt” (pleegzorgmedewerker, interview).

5.4.2 Instrumenten

Uit de interviews kwam naar voren dat professionals het erg waardevol vinden om het perspectief te laten onderzoeken via instrumenten zoals de beoordelingsboog of een onderzoek door het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) of het Kennis- en Servicecentrum voor Diagnostiek (KSCD). Een medewerker van een GI beschreef dat er dan een “methodische onderbouwing is waarom een kind wel of niet terug kan” (medewerker GI, interview). Rechters en medewerkers van de RvdK vulden aan dat zij deze grondige onderzoeken en daarbij behorende rapportages bruikbaar vinden bij het toetsen (volgt in paragraaf 5.5). Een pleegouder die ervaring had met een uitgebreid terugplaatsingstraject (2thepoint) gaf aan dat het ook helpt bij het rechtvaardigen van de blijvende uithuisplaatsing: “ik heb geen twijfel of dit een goede plaatsing is; dit is zó tot in den treure uitgezocht” (pleegouder, interview).

PERSPECTIEFONDERZOEK DOOR DE PLEEGZORGORGANISATIE

Met name de beoordelingsboog is een belangrijk instrument dat vanuit pleegzorgorganisaties wordt ingezet om het opvoedperspectief van kinderen te onderzoeken. Pleegzorgmedewerkers beschreven het als een omvangrijk document met allerlei factoren die beoordeeld moeten worden. Denk hierbij aan zorgen bij de ouders, ontwikkeling van het kind in het pleeggezin, etc. Ideaal gezien is er een nulmeting bij de start van de uithuisplaatsing, en wordt er (bijvoorbeeld) een half jaar later weer gekeken wat de situatie dan is. Op die manier kan gekeken worden op welke fronten er sprake is van verbetering, waar de zorgen nog zitten, en of een terugplaatsing nog tot de mogelijkheden behoort. In de praktijk is die nulmeting er volgens de pleegzorgmedewerkers niet altijd, maar ook zonder nulmeting is het nuttig om de beoordelingsboog in te vullen met de situatie op dat moment. Het grote voordeel is volgens pleegzorgmedewerkers dat het instrument objectiviteit: “Je hebt gewoon vaak toch wel een mening, je zit ergens hartstikke in.... en die boog is zo concreet dat je die factoren gewoon netjes moet beschrijven, dat je eigen mening eigenlijk wegvalt (...). Ik vind het een hels karwei om te schrijven, maar het is wel echt een nuttig instrument” (pleegzorgmedewerker, interview). Uit de gesprekken kwam naar voren dat de beoordelingsboog niet bij elke uithuisplaatsing wordt ingezet, en dat hier ook per pleegzorgorganisatie verschillen in zijn.

Deze verschillen zijn ook gebleken voor wat betreft de ontwikkeling van andere instrumenten vanuit pleegzorg. Een pleegzorgmedewerker vertelde dat er binnen zijn/haar organisatie een variant op de beoordelingsboog werd ontwikkeld, waarbij “ouders heel erg worden meegenomen” in “begrijpelijke taal” (pleegzorgmedewerker, interview) en er ook aandacht voor visualiseren van het traject was. Over dit instrument dat nog in ontwikkeling was, is niet heel diepgaand gesproken. Een ander traject dat in een aantal gesprekken aan de orde kwam, was ‘2thepoint’. Een pleegouder vertelde over de ervaringen met dit traject, dat ontwikkeld was binnen een bepaalde pleegzorgorganisatie. Volgens de pleegouders is het een intensief traject waarbij gekeken wordt of terugplaatsing mogelijk is en om hier naartoe te werken. “Er zijn vier fases, en telkens als er groen licht is, ga je een fase verder. Tot aan het weer aan elkaar wennen, en logeren en dat soort dingen” (pleegouder, interview). In het gesprek kwam naar voren dat dit traject heel erg inspeelt op de communicatie richting ouders, en dat er begrijpelijk wordt gemaakt in welke fase van het terugplaatsingstraject men zich bevindt. Volgens de pleegouders wordt ook dit traject niet bij elk kind ingezet: “Er wordt vooraf geselecteerd wie daarvoor wel en niet in aanmerking komen. Soms is het al duidelijk dat een kind snel terug naar huis kan (...), of het is zó duidelijk dat het hem niet gaat worden”. Met andere woorden: er moet dus wel iets te onderzoeken zijn.

Verschillende werkwijzen zien we dus niet alleen bij de GI, maar ook bij pleegzorgorganisaties. De instrumenten vanuit pleegzorg worden bovendien niet standaard ingezet bij elk pleegkind. Net als bij de GI's wordt hier benoemd dat de pleegzorgorganisaties in essentie wel met dezelfde uitgangspunten werken. Naast de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing staat ook de Richtlijn Pleegzorg centraal in het handelen van deze organisaties.

PERSPECTIEFONDERZOEK DOOR HET NIFP/KSCD

Een ander belangrijk instrument dat via de interviews naar voren kwam, was het perspectiefonderzoek door het NIFP dan wel het KSCD.

In dit onderzoek hebben we gesproken met enkele medewerkers van het KSCD, die toelichtten dat het KSCD een centrum binnen een van de GI's is, maar wel onafhankelijk opereert. Het komt voor dat er vanuit een GI uit de regio een aanvraag wordt gedaan voor een 'beslissing ondersteunend onderzoek' zoals dit wordt genoemd, maar ook kan de rechter adviseren om het perspectief te laten onderzoeken door het KSCD. Ook hier geldt dus dat dit perspectiefonderzoek niet standaard wordt uitgevoerd; volgens de medewerkers is het de bedoeling dat er eerst vanuit de GI geprobeerd is om het perspectief te bepalen en dat er hulpverlening is ingezet om terugplaatsing mogelijk te maken. In uitzonderingen wordt de organisatie ook wel eens direct ingeschakeld, maar meestal is eerst de GI aan zet. Ook beschreven de medewerkers dat er wordt gecheckt of voldaan wordt aan enkele randvoorwaarden, zoals bijvoorbeeld omgang tussen ouder en kind. Als er namelijk geen of nauwelijks omgang is; "hoe kun je dan beoordelen of een gehechtheidsrelatie- of een interactie veilig genoeg is om terug te plaatsen?" (medewerker KSCD, interview). In dit soort gevallen wordt soms geadviseerd om eerst de omgang op te starten alvorens het perspectief te onderzoeken. Een ander voorbeeld betreft een ouder die kampt met een drugsverslaving: als de ouder nog steeds verslaafd is, is het niet reëel om te onderzoeken of het thuis veilig genoeg is.

De medewerkers van het KSCD gaven aan dat zij zeer grondig onderzoek doen wat leidt tot een "heel stevig advies" (medewerker KSCD, interview). Daarbij is genoemd dat er een aantal aspecten standaard onderzocht worden: "we onderzoeken in principe standaard het kind en de ouder individueel, en we kijken ook standaard naar de interactie" (medewerker KSCD, interview). Er is echter ook ruimte voor maatwerk; per casus wordt gekeken wat er nodig is om een goed oordeel te kunnen geven over de situatie. De medewerkers gaven aan dat het oordeel in de meeste gevallen negatief uitvalt en een terugplaatsing dus niet geadviseerd wordt. Een discussiepunt tijdens het gesprek was of dit mogelijk komt doordat het KSCD relatief laat in het proces betrokken wordt, bijvoorbeeld wanneer het kind al een aantal jaar uit huis geplaatst is en er al een tijd gewerkt is aan terugplaatsing. Een van de medewerkers licht toe: "ik ervaar wel wat ethische dilemma's soms ook over onze positionering in de keten (...): zitten wij dan goed op ons plekje wanneer wij ingevlogen worden?" (medewerker KSCD, interview).

5.4.3 Besluit over het opvoedperspectief

5.4.3.1 Het besluit van de GI

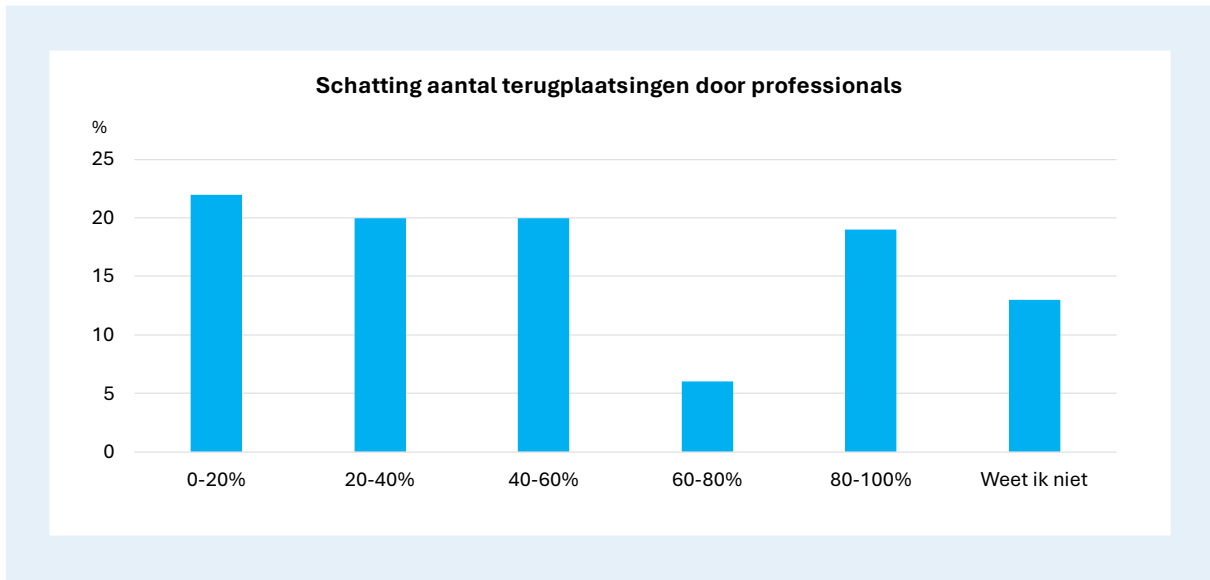
In deze paragraaf gaan we in op het besluit van de GI om kinderen wel of niet terug te plaatsen bij de ouders. In aanvulling op het dossieronderzoek waar het aantal terugplaatsingen is onderzocht, is aan professionals gevraagd hoe vaak zij denken dat terugplaatsing voorkomt. Zowel in vragenlijsten als in interviews zijn verschillende afwegingen en ethische dilemma's benoemd die hierbij komen kijken.

SCHATTINGEN VAN PROFESSIONALS OVER HET AANTAL TERUGPLAATSINGEN

In de vragenlijsten is aan professionals die direct betrokken zijn bij beslissingen over terugplaatsing gevraagd om te schatten hoe vaak kinderen in de periode 2020-2023 uiteindelijk teruggeplaatst zijn bij de ouders. De schattingen variëren erg, zoals te zien is in Figuur 5.10.

Figuur 5.10.

Schattingen van professionals die direct betrokken zijn bij beslissingen over terugplaatsen (N = 54) over het aantal terugplaatsingen in de periode 2020-2023.

De resultaten in Figuur 5.10 laten zien dat er relatief veel deelnemers een lage schatting gaven van het aantal terugplaatsingen. Deze subgroep deelnemers spreekt uit ervaring; zij lijken dus relatief vaak te zien dat een uithuisplaatsing uiteindelijk niet leidt tot een terugplaatsing. Het is volgens deelnemers echter moeilijk om een algemene schatting te geven, zo gaven zij aan in een optionele open vraag. Dat komt ten eerste door mogelijke verschillen in de definitie van terugplaatsing. Zo werd in de vragenlijst opgemerkt dat er in situaties van complexe scheidingen regelmatig gesproken wordt over terugplaatsing bij de andere ouder: de ouder bij wie het kind vóór de uithuisplaatsing niet verbleef. De vraag is of dit ook als een terugplaatsing gedefinieerd kan worden; voor de aanvankelijk verzorgende ouder voelt het nog steeds als een uithuisplaatsing. Daarnaast werd genoemd dat de kans op terugplaatsing varieert afhankelijk van verschillende factoren.

FACTOREN DIE EEN ROL SPELEN BIJ HET BESLUIT OVER TERUGPLAATSING

In het praktijkonderzoek is niet expliciet gevraagd naar de factoren die de kans op terugplaatsing vergroten of verkleinen; dit was namelijk een vraagstelling binnen het dossieronderzoek. In reactie op de schattingen in de vragenlijst en ook tijdens de interviews kwamen echter verschillende factoren aan de orde. Zo is genoemd dat er vaak sprake is van een lang voortraject in het vrijwillig kader, waarbij de problemen bij ouder en kind soms toegenomen zijn. Dit is ook genoemd als algemeen knelpunt en wordt uitgebreid besproken in paragraaf 5.6. Volgens professionals zijn er vaak ouderfactoren die terugplaatsing kunnen belemmeren; bijvoorbeeld omdat het de ouder

niet lukt om de hulp om te zetten en de ontwikkelingsbedreiging voor het kind weg te nemen. Denk hierbij aan ouders met een (laag) verstandelijke beperking. Daarnaast is volgens professionals ook het motiveren van en samenwerken met ouders een probleem, zoals ook eerder besproken in paragraaf 5.2 (toewerken naar terugplaatsing).

De hechting van een kind in het pleeggezin is meerdere malen als een ethisch dilemma opgeworpen bij beslissingen over het opvoedperspectief. In de interviews is uitgebreid gesproken over de impact van de hechting tussen kind en pleegouder op de beslissing over terugplaatsing. Professionals gaven aan dat er vroeger regelmatig *niet* voor een terugplaatsing werd gekozen, omdat kinderen een veilige hechtingsrelatie met de pleegouders lieten zien. Eén van de jongeren die wij spraken, zag in haar dossier staan dat het “kind op dit moment twee jaar bij gezin X is en zich daar nu hecht” met als vervolg dat het daarom wijs was om het kind niet terug te plaatsen. Deze jongere gaf aan: “En dat ondanks dat mijn moeder heel hard had gewerkt aan bepaalde punten, bleef ik gewoon iedere keer zitten. En ze gebruikten dit ervoor [argument over hechting in pleeggezin], en dat vond ik heel lelijk” (jongere, interview). Volgens professionals is de afgelopen jaren meer kennis gekomen over hechting: vroeger waren de “denkbeelden dat je je niet aan meerdere mensen kon hechten” (medewerker GI, interview), maar dat is nu veranderd, aldus de professionals. Zij gaven aan dat hechting in het pleeggezin in feite *geen* reden is om kinderen *niet* terug te plaatsen, al wisselde het wel per GI hoe lang men hier al van overtuigd is. Ook kwam in vrijwel elk gesprek de kanttekening naar voren dat de hechting met de pleegouder an sich geen bepalende factor is, maar wel de stabiliteit van de nieuwe opvoedplek en de mate waarin het kind daar ‘geworteld’ is. Volgens professionals is de afweging om wel of niet terug naar huis te plaatsen dan wel een dilemma. Een medewerker van een GI illustreerde: “Ja, daar wil je [een kind] ook niet weer uit rukken en dan weer een gehechtheidsbreuk veroorzaken” (medewerker GI, interview). Tegelijkertijd weegt het belang om op te groeien bij de ouders ook zwaar, en daarom moet hier volgens medewerkers van de Raad ook naar gestreefd worden: “Als een kind ergens al heel lang woont en totaal gehecht is, en je wil het vervolgens weer thuis gaan plaatsen, dan heeft dat wel een langere weg nodig. En meer hulpverlening. Maar het is niet dat dat dan niet alsnog gebeurt” (medewerker RvdK, interview).

Een ander dilemma dat speelt bij de keuze om een kind wel of niet terug te plaatsen bij de ouders, is de vraag wanneer de situatie thuis ‘goed genoeg’ is. Veel professionals kaartten het thema ‘goed genoeg ouderschap’ aan tijdens de gesprekken, zoals deze rechter: “Ik merk wel dat er de afgelopen jaren meer aandacht is dat (...) een kind beter met een 5,5 bij zijn moeder kan wonen dan met een acht in een pleeggezin” (rechter, interview). Ofwel: het hoeft thuis niet perfect te zijn, het moet goed genoeg zijn om een kind een veilig thuis te bieden. Volgens pleegzorgmedewerkers is het voor pleegouders soms moeilijk te begrijpen “dat je een kind terug laat gaan naar een situatie die slechter is” (pleegzorgmedewerker, interview). Uit de vragenlijst kwam dit ook naar voren, waarbij sommige pleegouders betwijfelen of het thuis wel ‘goed genoeg’ is. Zo beschreef een van hen: “voorheen werd gekeken of ouders minimaal een zes halen, dat was voldoende om een kind terug te plaatsen. Nu vinden ze een 3,5 al goed genoeg om een kind terug te plaatsen. Wij vinden het absoluut geen verbetering, het kind is hierdoor de dupe!” (pleegouder, vragenlijst⁴²¹). Enkele jongeren die wij spraken beaamden echter het eerdergenoemde statement dat een krappe voldoende bij de ouders beter is dan een ruime voldoende (of hoger) bij pleegouders. Een van hen beschreef: “die acht is heel leuk, maar dat is uiteindelijk niets van je,

dus voel je helemaal niets. En ik voel wel echt liefde (..) naar mijn ouders toe” (jongere, interview). Een andere jongere noemde dat die acht voor de buitenwereld heel anders oogt dan het voor een kind aanvoelt: “als een kind in onveilige situaties gewend is en je gaat het daarna in een goud huisje neerzetten; dat is nog onveiliger dan dat het toch een beetje gammel huisje is” (jongere, interview).

Daarnaast is besproken dat er steeds meer aandacht is voor de negatieve effecten van een uithuisplaatsing, wat ook invloed heeft op de beslissing over terugplaatsing (of uithuisplaatsing in het algemeen). De rechter die eerder noemde dat een krappe voldoende tegenwoordig goed genoeg is voor een terugplaatsing, vulde aan dat niet alleen het belang om op te groeien met de eigen ouders hierbij een rol speelt. Dit heeft er volgens de rechter ook mee te maken dat “als je denkt dat je een kind perspectiefbiedend plaatst, dat dat uiteindelijk vaak helemaal niet perspectief biedt” (rechter, interview). Oftewel, het komt vaak voor dat kinderen overgeplaatst worden, waarbij het ook mogelijk is dat een kind op een groep terecht komt, wat men in het algemeen de minst wenselijke plek voor een kind vindt. Aangezien dit een negatieve impact heeft op de ontwikkeling van een kind, gaven professionals aan dat de vraag of terugplaatsing mogelijk is soms ook komt bovendrijven in geval van een overplaatsing. En dat kan een moeilijke afweging zijn, zo illustreerde een pleegzorgmedewerker: “Ja en dan hebben wij niet 1-2-3 een andere plek voorhanden, dus dan heb je al de neiging van.... (...) hij *moet* daar weg, *dan* terug naar huis.....? Maar ja, daar is echt wel wat aan de hand (...) bijvoorbeeld drugscriminaliteit, agressie, veiligheid, niet naar school, niks te eten te drinken (...)” (pleegzorgmedewerker, interview). Volgens deze professionals gaat er dan om of thuis de veiligheid en het ontwikkelperspectief van een kind gegarandeerd kan worden. Ook andere professionals gaven aan dat deze kernvoorwaarde aanwezig moet zijn. De situaties zijn echter niet altijd zo eenduidig als het gegeven voorbeeld, en professionals benoemden dat het om moeilijke afwegingen kan gaan. Je weet immers niet wat de toekomst brengt, maar moet wel een inschatting maken voor het beste, of beter gezegd minst schadelijke scenario. Volgens professionals kan dit extra zwaar zijn omdat de jeugdbescherming regelmatig negatief in de media komt, waarbij het vooral gaat om keuzes die uiteindelijk niet goed hebben uitgepakt. In dit kader is ook gesproken over situaties waarbij helaas de verkeerde keuze is gemaakt. In de interviews noemde een jongere dat er in het pleeggezin sprake was van mishandeling en misbruik, waardoor deze jongere veel moeite had met de eerdergenoemde discussie over ‘goed genoeg ouderschap’. In dit kader is regelmatig besproken dat het alternatief altijd beter moet zijn dan de situatie thuis, en dat kan helaas niet altijd gegarandeerd worden. Hier wordt ook in paragraaf 5.6 over gesproken omdat dit als knelpunt naar voren kwam in het onderzoek.

Een andere factor die geregeld terugkwam, was de beschikbaarheid van een goed sociaal netwerk. Als er in het netwerk voldoende mensen zijn die het gezin adequaat kunnen ondersteunen, kan dat het vertrouwen geven om het kind toch terug te plaatsen. Een voorbeeld van een pleegzorgmedewerker: “De ene [persoon uit het netwerk] zei: op woensdagmiddag kan dat kindje wel bij mij zijn... De ander zei: ik kan 's avonds nog wel even binnenlopen... En weer een ander zei: ze mogen mij altijd vragen als het even druk en hectisch is, dat ik een keer kook. En toen kwam er echt een heel mooi systeem, dat is allemaal echt heel helpend. Bij dat het voor ouders eigenlijk veel te veel is, maar met al die hulp, dat we er toch vertrouwen in hadden dat die terugplaatsing wel kon geschieden” (pleegzorgmedewerker, interview).

Factoren die volgens professionals *niet* direct invloed hadden op de kans op terugplaatsing, waren de juridische maatregel zijnde een spoeduisplaatsing, en plaatsing op een groep. De vraag of een spoedmaatregel invloed heeft op de kans op terugplaatsing is gesteld tijdens de interviews. Volgens medewerkers van GI's heeft dit echter "niet noodzakelijkerwijs" invloed op de beslissing of een kind wel of niet terug naar huis kan: "andere factoren spelen dan mee" (medewerker GI, interview). Medewerkers van de RvdK sloten zich hierbij aan, en beschreven zowel een versnelling als ook een vertraging om bij spoedzaken over te gaan tot terugplaatsing. Een vertraging kan volgens hen ontstaan wanneer er "dingen uitgezocht moeten worden (...) bijvoorbeeld bij strafbare kindermishandeling" (medewerker RvdK, interview). De vraag is dan bijvoorbeeld of er gewacht moet worden op de uitkomsten een politieonderzoek, dat lang kan duren. Dit dilemma werd ook door medewerkers van het KSCD besproken: "laatst in een zaak heeft de rechtbank ons opgedragen om [het perspectief] te onderzoeken, terwijl het politieonderzoek niet was gestart" (medewerker KSCD, interview). Zonder te weten wat het aandeel van ouders in de strafzaak was, is het volgens de medewerkers moeilijk om goed advies te geven. Een collega bij de RvdK voegde toe dat spoed ook voor een versnelling kan zorgen omdat de opgevoerde druk ervoor kan worden dat veiligheidsafspraken worden nagekomen. De situatie kan dus iets in gang zetten bij ouders waardoor het sneller lukt om tot een terugplaatsing te komen. Een snellere terugplaatsing bij spoedzaken kan ook komen doordat "in spoedzaken soms te vaak naar een uithuisplaatsing gegrepen wordt, terwijl dat achteraf gezien niet per se nodig was geweest" (medewerker RvdK, vragenlijst²¹⁷). Volgens de professionals is de reden van de uithuisplaatsing echter veelzeggender dan alleen de maatregel spoed of geen spoed. Alle professionals gaven dan ook aan niet anders naar een zaak te kijken wanneer het een spoeduisplaatsing betreft.

Tijdens het onderzoek is ook expliciet gevraagd naar verschillen wat betreft terugplaatsing voor plaatsingen in een pleeggezin/gezinshuis vs. een plaatsing op een groep. Ook hier spelen volgens de professionals andere factoren een rol, en niet persé het type plaatsing. Een factor die terugplaatsing kan belemmeren, is dat er "veel risico's zijn op een grote groep met veel verloop, weinig personeel, criminaliteit, gedrag daardoor verergert... (...) als het gedrag dan zodanig verergert dan wordt de kans op terugplaatsing ook kleiner" (medewerker GI, interview). Tegelijkertijd voegde een collega toe dat een plaatsing op een groep soms ontstaat doordat er vooral kindproblemen zijn, en dat de opvoedvaardigheden van de ouders niet de kern zijn van de uithuisplaatsing. Wanneer er dan goed gewerkt kan worden aan de problematiek van het kind, kan een terugplaatsing ook weer sneller in zicht komen dan in een situatie waar de ouders ook nog veel werk te doen hebben. In het gesprek met pleegzorgmedewerkers kwam naar voren dat er verschillende redenen zijn om kinderen op een groep te plaatsen, en dat je "niet kunt zeggen dit is het effect van die groepen" (pleegzorgmedewerker, interview). In een gesprek met medewerkers van de RvdK werd gediscussieerd over de vraag of er bij een plaatsing op een groep sneller wordt gedacht aan terugplaatsing: "een groep is het minst wenselijk voor een kind. Maar als een kind daar geplaatst is, maakt dat niet dat we het sneller thuis plaatsen. (...) Natuurlijk gunnen we ieder kind het beste plekje, liefst thuis en anders in een zo passend mogelijke setting" (medewerker RvdK, interview). Volgens de medewerkers maakt dit niet dat er dan eerder wordt gedacht aan terugplaatsing. Volgens medewerkers van GI's kan het gebrek aan passende plekken wel een drempel zijn voor een eerste uithuisplaatsing, waarbij ook aandacht was voor de negatieve

effecten van uithuisplaatsingen: “soms kan een uithuisplaatsing nog schadelijker zijn (...) dan wanneer een kind bij de ouders in die shit-situatie zit...” (medewerker GI, interview).

HET PERSPECTIEFBESLUIT

Het besluit dat een kind niet meer teruggeplaatst kan worden bij de ouders, wordt door de GI het perspectiefbesluit genoemd. Met enkele professionals is gesproken over deze term: hoewel de term ‘perspectiefbesluit’ impliceert dat er een besluit is genomen over het opvoedperspectief van het kind (wat dus twee kanten op kan gaan), wordt het begrip door de GI puur gebruikt “voor het vastleggen van hun oordeel dat het kind niet meer terug kan naar huis” (rechter, interview), en niet andersom.

Volgens professionals wordt het perspectiefbesluit niet van de een op de andere dag genomen: “het is heel geleidelijk, het is een groeimodel” (medewerker GI, interview). Medewerkers van GI’s lichtten toe dat er regelmatig evaluatiemomenten zijn waarop de voortgang wordt besproken, welke hulpverlening er reeds is ingezet, welke vruchten dat heeft afgeworpen, en wat er misschien wel nog meer nodig is? Daarbij wordt ook gereflecteerd op de doelen van de OTS en voorwaarden die nodig zijn voor terugplaatsing. Zoals besproken in paragraaf 5.4.1 laten GI’s verschillende werkwijzen zien om de afweging te maken of een kind nog terug naar huis kan, maar in alle gevallen is genoemd dat het perspectiefbesluit een “kernbesluit” van de GI is dat genomen wordt in een multidisciplinair overleg.

In de interviews is met professionals gesproken over de praktische vormgeving van het perspectiefbesluit door de GI’s: is dit een document dat aan het dossier wordt toegevoegd? Een aantal medewerkers van GI’s bevestigden dat dit het geval is; rechters zagen nog wat variatie hierin: “we zien het allebei: als bijlage (...), maar ook gewoon de enkele zin dat het perspectief van het kind niet bij die ouder ligt” (rechter, interview). Een medewerker van een GI gaf aan dat de toevoeging van het perspectiefbesluit als document bij het dossier “sinds kort” gebeurt (medewerker GI, interview) en dat dit erg in ontwikkeling is. Ook een collega beaamde dit: “nog geen jaar geleden was dat er volgens mij niet” (medewerker GI, interview). Ook gaven de professionals aan dat ouders het perspectiefbesluit ook schriftelijk onder ogen krijgen, maar dat dit voorafgegaan wordt door een mondelinge toelichting.

5.4.3.2 Visies van verschillende partijen

ZIJN ER WEL EENS VERSCHILLEN IN MENING TUSSEN DE GI EN ANDERE PARTIJEN WANNEER ER OVER HET PERSPECTIEF VAN HET KIND BESLOTEN WORDT?

Zoals reeds besproken verzamelt de GI informatie van andere partijen om een afweging te maken over het opvoedperspectief van een kind. In deze paragraaf gaan we in op de vraag of die andere partijen wel eens een andere mening hebben over het besluit van de GI om wel of niet over te gaan tot terugplaatsing. Zowel in de vragenlijsten als in de interviews is dit thema aan de orde geweest. Daarbij kwam vooral naar voren dat de GI soms een andere insteek heeft dan pleegzorg. Ook verschillen tussen de GI en de RvdK werden genoemd, maar dit komt ter sprake in paragraaf 5.5

(toetsing van het besluit van de GI). Ten slotte was er ook aandacht voor de mening van hulpverleners en van medewerkers van het KSCD die het perspectief van kinderen onderzoeken.

Pleegzorg

Wanneer er een besluit genomen wordt over het opvoedperspectief van een kind, zijn vooral de belangen van ouders en pleegouders vaak tegengesteld, zo vertelden meerdere professionals. Volgens pleezorgmedewerkers is het voor pleegouders soms moeilijk te begrijpen dat een kind teruggaat naar een situatie die slechter is. Pleegouders gaven in de gesprekken aan dat zij het niet altijd eens zijn met beslissingen van de GI, en dat ze het belangrijk vinden om gehoord te worden over hun mening betreffende de zaak. Zij zouden graag meer actief betrokken worden in het proces, omdat ze ook over relevante informatie beschikken, zoals het verloop van de bezoeken met ouder, de impact hiervan op het kind, en algemene zaken omtrent de ontwikkeling/welzijn van het kind. Volgens de pleegouders is het wisselend in hoeverre de jeugdbeschermer direct contact opneemt met de pleegouders. Sommige pleegouders hadden de ervaring dat ze niet geconsulteerd werden, of alleen via de pleegzorgbegeleider hun zegje konden doen. Anderen gaven aan dat ze direct contact hadden met de jeugdbeschermer en zo ook invloed uitgeoefend hadden op het proces van terugplaatsen. Zo vertelde één van de pleegouders dat dit proces versneld is na overleg met hen: “daar hebben wij met name zelf ook wel een motiverende rol in gespeeld. Door ook tegen de GI te zeggen: deze jongen gaat zich steeds meer hechten, het wordt gewoon tijd dat hij teruggaat als het kan” (pleegouder, interview). Een andere pleegouder noemde juist dat ze haar stem had laten horen toen moeder na een lange periode van niet meewerken en zelfs haar kind niet terug willen ineens toch nog een kans kreeg: “daar zijn wij toen zelf voor gaan liggen; van dit is geen proefkonijn die je even drie maanden in een moeder-kind-huis kan zetten...” (pleegouder, interview). In de vragenlijst kwam naar voren dat professionals het soms lastig vinden dat pleegouders vanuit hun belang naar de situatie kijken, daarbij wordt een enkele keer ook genoemd dat er in deze situatie te snel naar het blokkaderecht gegrepen wordt.³⁷⁵

Verschillen tussen de pleegzorgorganisatie en de GI zijn er soms ook wel; volgens medewerkers van GI's en de RvdK zijn pleegzorgorganisaties soms wat meer gericht op een blijvende plek in het pleeggezin. In de interviews kwamen ter illustratie verschillende situaties voorbij, waarin de pleegzorgorganisatie vanwege de stabiliteit van de nieuwe plek niet meer aan terugplaatsing wilde werken. Dat is soms lastig, vertelde een medewerker van een GI: de medewerkers vanuit pleegzorg “zitten dan echt te kijken van hoe durven jullie dit besluit te nemen; hoe kan dat nou?” (medewerker GI, interview). In de vragenlijst werd door medewerkers van pleegzorgorganisaties ook enkele malen genoemd dat “de GI terugplaatsing naar huis vaker positiever inziet” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸³), maar ook verschillen de andere kant op zijn genoemd. Er waren dus ook pleegzorgmedewerkers die aangaven dat zij wel nog mogelijkheden zagen voor terugplaatsing, terwijl dit volgens de GI geen optie meer was.

³⁷⁵ Het blokkaderecht is een recht dat pleegouders in specifieke situaties hebben om te voorkomen dat een kind overgeplaatst wordt. Voor toelichting, zie bijvoorbeeld <https://www.pleegzorg.nl/bibliotheek/47-rechten-en-plichten-van-pleegouders/579-blokkaderecht>.

Tegelijkertijd kwam ook naar voren dat pleegzorgorganisaties en de GI het vaak *wel* met elkaar eens zijn, met name in situaties waarbij de organisaties intensief met elkaar samenwerken. Een pleegzorgmedewerker vertelde dat je dan “met elkaar oploopt in de visie of het standpunt (...). Ik hoor het wel eens van collega's, (...) maar het komt eigenlijk bijna nooit voor dat de gezinsvoogden daar [standpunt over terugplaatsing] een andere mening over hebben. Als je samen oploopt, ontwikkelt ook dat stukje gezamenlijke duidelijkheid daarin” (pleegzorgmedewerker, interview). Of zoals een professional samenvatte in de vragenlijst: “Soms staat de GI wat meer aan de kant van ouders en wij van pleegzorg wat meer aan de kant van pleegouders. Maar uiteindelijk zijn we er voor het kind en dat geeft een gezamenlijk perspectief” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst¹⁴⁵).

Hulpverleners

Verder kwam in de interviews naar voren dat ook hulpverleners soms een mening hebben over de terugplaatsing, maar dat dit vaak een vrij “eenzijdig” perspectief is. Zo vertelde een medewerker van een GI: “Het gebeurt best wel eens dat behandelaren (...) een positief rapport uitbrengen naar een rechtbank over ouders. Ik heb zelf laatst een keer meegemaakt dat een psycholoog die wij niet kenden bij een rechtbank concludeerde dat ouders prima in staat waren om voor de kinderen te zorgen, terwijl die totaal niet van alles op de hoogte was” (medewerker GI, interview). Volgens de medewerker heeft dit er ook soms mee te maken dat ouders, die gebrand zijn op terugplaatsing, hun onrecht uiten en dit ventileren bij hun behandelaar. Ook collega's noemden dat behandelaren niet altijd de grotere context schetsen; een relatief goed oordeel over de competenties van de ouder in verhouding tot een paar maanden eerder, is niet direct voldoende voor terugplaatsing. Ook in paragraaf 5.2.2 (omgang) kwam al een dergelijk voorbeeld naar voren.

Medewerkers van het KSCD

Ten slotte is ook met medewerkers van het KSCD gesproken over hun advies over het opvoedperspectief en hoe dit gerelateerd is aan het besluit van de GI over terugplaatsing. Volgens medewerkers van het KSCD wordt hun advies vaak overgenomen, maar komt het ook wel eens voor dat jeugdbeschermers het oneens zijn met het advies. Dat kan een inhoudelijke andere visie over terugplaatsing zijn, maar volgens de medewerkers worden er vanuit de GI vooral vraagtekens bij de haalbaarheid van een advies gezet: “dan hebben ze bijvoorbeeld vragen in de trant van ‘maar hoe moeten we dit uitvoeren?’ (...) Soms is wat wij adviseren niet altijd haalbaar vanwege bijvoorbeeld wachtlijsten... we geven gewoon het advies waarvan wij denken dat het kind het nodig heeft” (medewerkers KSCD, interview). De medewerkers gaven verder aan dat zij geen informatie krijgen over hoe het verder met de zaak gaat; het KSCD doet onafhankelijk onderzoek en levert haar advies en rapport in bij de GI, waarna de GI over gaat tot een beslissing over het perspectief.

5.5 Toetsing van het besluit van de GI

WANNEER WORDT HET BESLUIT VAN DE GI GETOETST?

In deze paragraaf wordt besproken op welke wijze het besluit van de GI over het opvoedperspectief van een kind getoetst wordt door de kinderrechter en de RvdK. Hier is in de interviews met professionals over gesproken, waarbij met name veel aandacht was voor het perspectiefbesluit, ofwel de beslissing van de GI dat het perspectief niet bij de ouders ligt. Dit besluit wordt niet direct getoetst door de RvdK of de rechtbank, maar komt ter sprake wanneer de GI een juridische maatregel verzoekt zoals een verlenging van de uithuisplaatsing. Zoals een medewerker van de RvdK verwoordde: “In principe maakt de GI de beslissingen, en op geijkte vastgelegde momenten in de wet komen wij om de hoek kijken” (medewerker RvdK, interview). Ook rechters gaven aan dat “het perspectiefbesluit wat de GI intern neemt, niet apart wordt voorgelegd aan de rechter” (rechter, interview), maar dat dit ter sprake komt bij het toetsen van de juridische maatregel die de GI vervolgens verzoekt.

Toetsing van het perspectiefbesluit

Het besluit van de GI dat het opvoedperspectief van een kind niet bij de ouders ligt, kan verschillende juridische consequenties hebben. Een gevolg kan zijn dat er verzocht wordt om de OTS en machtiging uithuisplaatsing te verlengen, maar de GI zou ook een onderzoek tot gezagsbeëindigende maatregel kunnen verzoeken.

Wanneer de GI verzoekt om een uithuisplaatsing te verlengen die al twee jaar geduurd heeft, heeft de Raad een wettelijk vastgelegde toetsende taak: “Dan heeft de Raad de verplichting om een advies te geven over de vraag of die maatregelen [OTS en machtiging uithuisplaatsing] nog langer moeten worden verlengd” (rechter, interview). Medewerkers van de RvdK lichtten toe dat dit moment van toetsing geen directe toets is van het perspectiefbesluit, maar dat dit besluit wel een rol krijgt tijdens de toetsing. Zo wordt er tijdens deze toets gekeken of er al een perspectiefbesluit is genomen; zo niet dan kan de Raad meekijken of het nodig en mogelijk is om op korte termijn wel iets over het perspectief te gaan zeggen. Ook wordt er advies gegeven over het verlengen van de machtiging uithuisplaatsing. Wanneer bij het verzoek tot verlenging duidelijk wordt dat de GI het perspectiefbesluit al genomen heeft, bekijkt de Raad dit besluit ook inhoudelijk. Daarbij kan ook bekeken worden of het nodig is om over te gaan naar een onderzoek tot een gezagsbeëindigende maatregel.

Medewerkers van de RvdK lichtten tijdens de interviews toe dat deze toets na twee jaar machtiging uithuisplaatsing een “verkort onderzoek” is: “dat betekent dat we niet alleen maar afgaan op rapportage, maar dat we ook spreken met de gezinsvoogd om verdere dingen uit te vragen en dat we spreken met de ouders. En soms maken we de keuze om kinderen die ouder dan 12 jaar zijn te spreken. Soms maken we de keuze om betrokken hulpverlening te spreken” (medewerker RvdK, interview). Volgens een collega is dit een relatief recente ontwikkeling: “We hebben een hele tijd op het dossier getoetst, dus dat je inderdaad gewoon alleen dossier van de GI krijgt en op basis daarvan een mening vormt” (medewerker RvdK, interview). Volgens deze medewerker zijn de toetsingen nu uitgebreider, maar is er wel een verschil met andere onderzoeken door de Raad:

“Onze andere onderzoeken - onderzoek naar OTS, onderzoek naar gezagsbeëindiging – dat zijn uitgebreide onderzoeken. Daar spreken we echt veel mensen. De toetsingen zijn wat beknoptere onderzoeken” (medewerker RvdK, interview). In een gesprek met rechters kwam naar voren dat zij de toets van de RvdK nog wat beperkt vinden.

Wanneer de GI een onderzoek tot een gezagsbeëindigende maatregel verzoekt, is duidelijk dat het perspectiefbesluit reeds is genomen. Als de RvdK vervolgens onderzoek doet naar de noodzaak van een gezagsbeëindiging, wordt het perspectiefbesluit daarmee volgens de medewerkers ook “impliciet getoetst” (medewerker RvdK, interview). Volgens medewerkers van GI’s kijkt de Raad dan kritisch mee of de situatie van uithuisplaatsing echt definitief is. Daarbij wordt de Raad als kritisch ervaren, maar de medewerkers van GI’s gaven ook aan dat het belangrijk is dat zorgvuldig is onderzocht of er echt geen mogelijkheden meer zijn voor terugplaatsing.

Toetsing van een terugplaatsing

Wanneer de GI besluit dat kinderen teruggeplaatst kunnen worden bij de ouder(s), zal de machtiging uithuisplaatsing niet verlengd worden. Medewerkers van de RvdK gaven aan dat zij in die situatie ook een toetsende taak hebben. De Raad toetst dan of de gronden voor de maatregelen inderdaad niet meer aanwezig zijn. Volgens de medewerkers is het echter “nog niet 100% gedekt” en gebeurt het ook wel eens dat de Raad niet wordt meegenomen bij het beëindigen van deze maatregelen. “Dat gebeurt gelukkig niet heel vaak (...) want bij de meeste GI’s en gezinsvoogden is bekend dat wij die toetsende taak hebben” (medewerker RvdK, interview). Rechters krijgen de terugplaatsing ook niet altijd mee: “Vaak gebeurt dit toch wel lopende een kindbeschermingsmaatregel. Dan ben je als rechter (..) pas weer betrokken wanneer er om verlenging van de OTS wordt gevraagd. En dan zie je van oh, de afgelopen periode is het kind weer terug naar huis gegaan” (rechter, interview). Het komt volgens de rechters ook wel eens voor dat er bij een besluit tot terugplaatsing toch een verlenging van de uithuisplaatsing verzocht wordt: “soms moet een machtiging uithuisplaatsing wel eens wat langer voortduren (...) omdat het kind niet van de ene op de andere dag naar huis kan. Maar dan wordt er naartoe gewerkt” (rechter, interview).

HET ADVIES VAN DE RVDK

Uit de interviews kwam naar voren dat de RvdK het regelmatig eens is met besluiten van de GI, maar dat verschillen in mening ook wel eens voorkomen. Een medewerker van een GI vertelde dat er regelmatig discussies zijn: “we hebben ook wel eens van de Raad te horen gekregen dat die *of* juist vonden dat het kind terug naar huis kon, *of* juist echt niet. Dan kun je daar ook nog een keer (...) tegenover elkaar komen te staan” (medewerker GI, interview). Ook medewerkers van de RvdK gaven aan dat zij soms een andere visie hebben. In de vragenlijst noemden zij vooral dat de GI wat meer “terughoudend” is in het terugplaatsen (medewerker RvdK, vragenlijst²²⁶). Medewerkers van de Raad gaven aan dat zij zelf vaak nog mogelijkheden tot terugplaatsing zien, terwijl de GI het perspectiefbesluit al heeft genomen. Zo beschreef een van hen: “als ik onderzoek doe naar een gezagsbeëindigende maatregel is volgens de GI alles geprobeerd en niks meer haalbaar, maar de Raad ziet vaak wel nog opties of is van mening dat er niet voldoende is gewerkt aan een terugplaatsing” (medewerker RvdK, vragenlijst²²²).

Ook in de interviews beschreven medewerkers van de RvdK dat zij soms een andere mening hebben dan de GI. Volgens de medewerkers kijken zij in hun onderzoeken vooral naar “het proces dat gelopen is” (medewerker RvdK, interview), ofwel: wat is er ingezet om te kijken over er mogelijkheden zijn voor een terugplaatsing, en hoe is eraan gewerkt om dit te bereiken? Volgens de medewerkers van de Raad “is dat vaak toch wat aan de magere kant” of heeft de GI “ouders onvoldoende daarin meegenomen” (medewerker RvdK, interview). Ook werd in de vragenlijst benoemd dat de GI soms concludeert dat het ouders niet is gelukt om de doelen te behalen, maar dat “de GI (..) zelf weinig heeft gedaan om een terugplaatsing mogelijk te maken” (medewerker RvdK, vragenlijst²⁵⁶). In die gevallen kunnen er aanvullende vragen gesteld worden of suggesties worden gegeven: “we geven wel vaak tips (...) of handvatten mee; van hé ga hier eens naar kijken, ga daar eens naar kijken, hier moet misschien nog aan gewerkt worden... Dat is ook wel het doel van die toetsing” (medewerker RvdK, interview). Ook de rechters herkenden dit: “af en toe heb je wel eens (...) dat de Raad vindt dat de GI niet genoeg heeft gedaan en dan ook tips geeft wat de GI nog moet doen” (rechter, interview), waarbij het bijvoorbeeld kan gaan om het inzetten van extra hulpverlening.

In de interviews is ook gesproken over de noodzaak dat het perspectiefbesluit onafhankelijk getoetst wordt. Een medewerker van de RvdK beschreef: “In sommige gevallen is de afweging ontzettend moeilijk en kun je vooraf niet zeggen wat het minst schadelijk is voor een kind. Het is wel goed dat we hierdoor kritisch elkaar bevragen en dan zoveel mogelijk handelen in het belang van het kind” (medewerker RvdK, vragenlijst²⁴⁹). Ook is genoemd dat medewerkers van GI’s soms een “donkergekleurde blik hebben” door alles wat ze met gezinnen meemaken (medewerker RvdK, vragenlijst²¹¹). Medewerkers van de Raad gaven aan dat ze wat meer afstand hebben tot de zaak, wat minder persoonlijk betrokken zijn, en daardoor ook meer vanuit een objectieve en overkoepelende blik naar de zaak kunnen kijken. Ten slotte is genoemd dat de capaciteit van GI’s en werkdruk voor medewerkers een rol kan spelen. Volgens de medewerkers komt dit soms ook door problemen wat betreft de capaciteit van de GI: “Bij de GI heb je helaas regelmatig wisselingen van gezinsvoogden, daar kan best wel wat informatie verloren gaan of onvoldoende goed overgedragen worden, waardoor toch hele grote heftige beslissingen gemaakt kunnen worden die soms door een toets van ons dan blootgelegd kunnen worden” (medewerker RvdK, interview).

TOETSING DOOR DE RECHTER

Toetsing van het perspectiefbesluit door de rechter kwam ten eerste aan de orde tijdens interviews met medewerkers van de GI. Hieruit kwam naar voren dat het besluit dat kinderen niet meer naar huis kunnen goed onderbouwd moet worden: “je moet zo’n verstrekkend besluit heel zorgvuldig onderbouwen. Een rechter gaat er echt niet mee akkoord als je dat te lichtvaardig of te snel doet” (medewerker GI, interview). Rechters zien deze onderbouwing in de praktijk niet altijd terug: “soms wordt er heel duidelijk uitgelegd wat daaraan [perspectiefbesluit] ten grondslag heeft gelegen. En als er een traject is doorlopen, dan krijg je ook een verslag van dat traject. En je hebt ook weer gevallen dat dat helemaal niet wordt uitgelegd. Dat er gewoon in één zin staat; we hebben het besluit genomen dat het perspectief van het kind elders ligt. Ja, het wisselt enorm” (rechter, interview).

Wanneer het verzoekschrift de conclusie omvat dat een kind niet meer naar huis kan, zonder verdere onderbouwing, roept dat volgens de rechters veel vragen op, ook bij advocaten: “ik zie nergens verslagen hiervan; het is niet goed onderbouwd; er wordt wel gezegd dat het zus en zo gaat, maar waar blijkt dat dan uit?” (rechter, interview). Terechte vragen, aldus de rechters. In het algemeen beschreven rechters dat “in algemene zin (...) het verzoekschrift van de GI vaak wel wat beter onderbouwd kan worden met stukken” (rechter, interview). Daarbij kregen rechters de indruk dat informatie er vaak wel is, maar niet alles is opgenomen in het dossier. Dit bleek ook uit een voorbeeld dat een rechter besprak, waarbij de GI op zitting mondeling aangaf allerlei opties voor terugplaatsing al te hebben onderzocht, terwijl dit niet in de stukken stond. De rechter besloot toen om de uithuisplaatsing voor een korte duur te verlengen zodat de GI alle stukken ter verificatie nog zou kunnen indienen. “Want de simpele zin op zitting dat dat allemaal is gebeurd en dat die mensen [de ouders] dan maar moeten vertrouwen op uw mededeling, is niet genoeg” (rechter, interview).

Met rechters is ook gesproken over hun rol in het proces. Daaruit kwam naar voren dat de rechter in feite alleen gevraagd wordt om de verzochte maatregel te toetsen: “dan word je alleen gevraagd [of je akkoord gaat met] een verlenging van de OTS” (rechter, interview) en niet of je het eens bent met de keuze om nog te werken aan terugplaatsing of niet. Dat wil niet zeggen dat rechters dit niet bespreken tijdens de zitting: “ik heb bijvoorbeeld wel eens meegemaakt dat ik dacht, nou, volgens mij zijn alle doelen behaald, dus wat zitten we hier nog te doen? (...) Dat bespreek ik wel: wat is de bedoeling, wat gaat er gebeuren?” (rechter, interview). Ook gaven rechters aan dat ze wel eens adviezen geven, bijvoorbeeld in het geval van een langdurige uithuisplaatsing waarbij terugplaatsing geen optie meer is of lijkt: “dan kaart ik ook wel eens aan van goh, heeft u plannen om de Raad om een onderzoek naar gezagsbeëindiging te vragen, als ik dat in het belang van het kind vind” (rechter, interview).

De rechters gaven verder aan dat zij soms enige invloed proberen uit te oefenen op een zaak door deze wat korter te verlengen. Een reden hiervoor is om grip op de zaak te houden: “als je het met een jaar verleent dan glipt het uit je vingers, en dan word je na een jaar geconfronteerd met problemen zoals wachtlijsten. En ja, dan is iedereen helemaal al moe gestreden en teleurgesteld, omdat niks van de grond komt. Niet dat wij dingen van de grond kunnen krijgen, maar je hebt toch meer invloed op één of andere manier of vinger aan de pols als je een half jaar verleent” (rechter, interview). Een concreet voorbeeld dat werd gegeven, ging over een kind dat gesloten geplaatst was, wachtend op een passende vervolgplek. Uit angst dat het kind “eindeloos in die gesloten jeugdzorg zou blijven zitten”, had de rechter de machtiging in overleg met het kind korter verlengd dan de GI had verzocht. Daarbij voegde de rechter toe: “uiteindelijk ben ik wel degene die het kind gesloten plaatst, dus..... Ik vind ook dat wij een verantwoordelijkheid hebben” (rechter, interview). Volgens de rechters wordt er in de praktijk ook kritiek geuit op deze korte termijn, met name dat een naderende zitting onrustig is voor het kind. Rechters zien echter ook “dat ze [instanties jeugdbescherming] veel harder lopen als er een zitting aan zit te komen” (rechter, interview). Ten slotte kwamen er ook zaken ter sprake die “lang door sudderen: dat telkens weer wat geprobeerd wordt, dan loopt het weer even, dan lijkt je richting een thuisplaatsing te gaan, en dan gaat het weer mis.... (...) Als ik zo'n sudderzaak heb, dan probeer ik dat op een gegeven moment wel eens even goed aan te kaarten. Van ja; wat gebeurt hier nou? En als ik het idee heb dat er echt nú iets moet

gebeuren (...) dan wil ik met enige regelmaat ook wel eens een bijzondere curator ambtshalve benoemen, omdat ik dan ook wel eens een keer grip wil hebben op de zaak” (rechter, interview).

Kortom, de rechters die wij spraken gaven aan dat zij op een bepaalde manier toch enige invloed proberen uit te oefenen op een zaak. Zij benoemden hierbij echter ook dat niet elke rechter die ruimte neemt, en dat ook niet elke rechter dit als zijn/haar rol beschouwt. “Het is maar net hoe actief je dan als rechter bent” (rechter, interview).

5.6 Evaluatie

Een belangrijk aandachtspunt binnen het praktijkonderzoek is ten slotte de evaluatie van het proces van uithuis- en terugplaatsen: welke aspecten worden als positief beoordeeld, en welke aspecten worden als verbeterpunten genoemd? Dit is ten eerste onderzocht via open vragen in de vragenlijst. Aan professionals en pleegouders is gevraagd wat er goed gaat en wat er beter kan; bij ouders en jongeren is direct ingezoomd op mogelijke verbeterpunten. Daarnaast was er in elk interview ruimte voor het noemen van aspecten die goed verlopen en aspecten die beter kunnen.

In Tabel 5.5 is weergegeven hoeveel deelnemers aan de vragenlijst een inhoudelijke reactie gaven op de evaluatieve vragen. Deze antwoorden zijn samen met de interviews geanalyseerd, waaruit bleek dat er 15 hoofdthema's genoemd werden. In de volgende paragrafen wordt besproken welke positieve aspecten en/of verbeterpunten er per thema zijn genoemd. Deels zijn dat punten die eerder ook al besproken zijn, maar aangezien ze bij deze evaluatieve vraag ook expliciet genoemd zijn, worden ze hier ook besproken. In paragraaf 5.6.16 wordt afgesloten met een samenvattend overzicht van alle genoemde punten.

Tabel 5.5.

Aantal deelnemers dat in de vragenlijst een positief aspect of verbeterpunt noemde.

	Professionals	Pleegouders	Ouders	Jongeren
Reacties op vraag over...				
positieve aspecten	92	102	nvt	nvt
verbeterpunten	94	120	70	17

5.6.1 Focus op terugplaatsen

Een thema dat veelal positief genoemd werd, was de aandacht voor het opgroeien bij de ouders en kijken hoe dit gerealiseerd kan worden. Ook wel: zo thuis mogelijk opgroeien.

Noodzaak van de uithuisplaatsing

Met name onder de professionals is een paar keer als positief punt benoemd dat een uithuisplaatsing een “ultimatum remedium” is (medewerker GI, vragenlijst¹⁸). Met andere woorden: er wordt zo veel mogelijk geprobeerd om een uithuisplaatsing te voorkomen, en dit wordt slechts ingezet als uiterste maatregel. Tegelijkertijd waren er ook professionals en pleegouders die hier nadelen van zien, met name omdat er vaak lang wordt “doorgemodderd” in het vrijwillig kader (diverse deelnemers). Zo beschreef een pleegzorgmedewerker tijdens een

interview de ontwikkeling dat er tegenwoordig “veel langer in dat voorveld geprobeerd wordt om bij ouders te stutten en te steunen (...). Voordat de GI erbij komt, zijn we jaren verder in ploeteren in een thuissituatie” (medewerker pleegzorg, interview). Het probleem hierbij is volgens betrokkenen dat er in die periode vaak niet de juiste hulp wordt geboden (of gevonden), waardoor problemen soms verergeren. Met het uitgangspunt dat uithuisplaatsingen zo veel mogelijk voorkomen moeten worden, betekent dit dat “de keren dat een uithuisplaatsing wel gebeurt, de gevallen ook steeds serieuzer worden... Dus de kans dat een uithuisplaatsing op een gegeven moment weer tot een thuisplaatsing leidt, wordt daarmee eigenlijk ook steeds kleiner” (medewerker RvdK, interview). Met de beweging om uithuisplaatsingen meer te voorkomen, zien professionals dus ook de ontwikkeling dat het bij een uithuisplaatsing minder snel tot een terugplaatsing komt.

In dit kader werd ook genoemd dat het soms helpend kan zijn om juist wél eerder over te gaan tot een uithuisplaatsing: “Met momenten wordt een situatie te lang aangehouden voor mijn gevoel. Eerder ingrijpen kan dan helpend zijn om de ontwikkeling van het kind mogelijk minder te beschadigen” (medewerker GI, vragenlijst¹³). Daarbij gaven professionals aan dat er in het gedwongen kader ook meer toezicht en toetsing is van de situatie thuis en de hulp die nodig is dan in het vrijwillig kader. Daarnaast werd geconcludeerd dat het voorkomen van uithuisplaatsingen een mooi doel is, maar in de praktijk is er sneller passende hulp nodig om dit ook te bewerkstelligen. Een ouder beschreef: “uiteindelijk kom ik er nu beetje bij beetje steeds meer achter, dat de ondersteuning van mijn vorige instantie niet 100% goed is geweest. Waardoor ik denk dat ook de uithuisplaatsing had kunnen worden voorkomen” (ouder, interview).

Meer aandacht voor terugplaatsen

Naast het streven om uithuisplaatsingen te voorkomen, werd ook genoemd dat terugplaatsen tegenwoordig een belangrijk aandachtspunt is: “bij een uithuisplaatsing is nu wel meer dan voorheen de insteek: terugplaatsen, tenzij” (medewerker GI, vragenlijst¹²⁴). Deze focus op terugplaatsen is door professionals en pleegouders vaak als positief aspect genoemd, waarbij expliciet is benoemd dat er meer wordt gekeken naar “kansen” en “mogelijkheden” van ouders (diverse professionals). Een voordeel dat hierbij ook genoemd werd, was de ontwikkeling dat de aanvaardbare termijn nu “minder vast staat in de nieuwe richtlijnen. Dit geeft meer mogelijkheden om per gezin te bekijken wat daadwerkelijk nodig is. Als er kleine stappen gezien worden kan er ook besloten worden deze te blijven volgen in plaats van het af te laten hangen van een tijdsdruk” (medewerker GI, vragenlijst⁷²). Ook een medewerker van de RvdK gaf aan: “In mijn beleving wordt er minder snel een verzoek tot onderzoek naar een gezagsbeëindigende maatregel ingediend en meer en langer geprobeerd te kijken naar thuisplaatsing. De aanvaardbare termijn wordt daarbij wat opgerekt” (medewerker RvdK, vragenlijst⁷).

Volgens deelnemers worden er ook steeds meer “out of the box opties gezocht en gevonden om kinderen toch thuis te krijgen óf thuis te houden” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹). Soms kan een oplossing gevonden worden in vormen van co-ouderschap of weekend pleegzorg om ouders te ontlasten. Dat betekent ook dat het “niet meer zo zwart-wit is van ja of nee [wel of niet terugplaatsen]; het is de vraag hoe” (medewerker GI, interview). Volgens deelnemers is handelen vanuit dat oogpunt niet alleen belangrijk voor de inzet om toe te werken naar terugplaatsing, maar ook om de situatie waarin een terugplaatsing uiteindelijk niet haalbaar blijkt, te rechtvaardigen.

Een kanttekening van enkele professionals en pleegouders was wel dat er in de praktijk nog meer gekeken mag worden naar wat er dan wél kan, en dat er nog meer “creatief meegedacht kan worden naar wat eventueel mogelijk zou zijn” (pleegouder, vragenlijst⁴⁰¹). Dat geldt ook specifiek voor de rol van het netwerk: enerzijds is genoemd dat er steeds meer gekeken wordt hoe het netwerk de ouders en/of het gezin kan ondersteunen, anderzijds kwam naar voren dat hier in de praktijk nog meer aandacht voor mag zijn. In dat kader is ook genoemd dat het relevant is om het netwerk te betrekken bij het proces en de beslissingen over terugplaatsing.

Een andere kritische noot was voornamelijk afkomstig van pleegouders (en enkele professionals). Zoals eerder besproken benoemden zij dat er soms *te veel* focus ligt op het doel om terugplaatsing te realiseren. Volgens pleegouders zijn er bepaalde situaties waar duidelijk is dat terugplaatsing niet in het belang van het kind is, en wordt er dan toch – *te lang* volgens deze betrokkenen – geprobeerd om een terugplaatsing te realiseren. De pleegouders beschreven dat het leek alsof het belang van de ouder boven dat van het kind geplaatst werd. Zo illustreerde een van hen: “er is heel erg vanuit het perspectief van moeder gedacht, terwijl wij zagen hoe traumatisch het voor onze pleegzoon was” (pleegouder, vragenlijst⁴⁴⁸). Een andere pleegouder: “Schrijnend, het belang van ouders leek groter en het kind moest schikken. Van veilig (pleeggezin) naar onveilig (onstabiele ouders)” (pleegouder, vragenlijst³⁸⁸).

5.6.2 Problemen gerelateerd aan het jeugdstelsel

Problemen gerelateerd aan het jeugdstelsel werden in zowel vragenlijsten als interviews erg vaak als knelpunt genoemd. Daarbij was aandacht voor verschillende aspecten, zoals de decentralisatie van het stelsel, wachtlijsten, het gebrek aan passende hulp en de capaciteit van GI's. Uit de antwoorden komt naar voren dat dit soort problemen een grote rol spelen en het proces van terugplaatsing enorm kan belemmeren. Een medewerker van een GI benadrukte tijdens een interview dat het een probleem is “dat je de randvoorwaarden al niet voor elkaar krijgt vanwege de slechte zorg, het ontbreken van zorg, gedoe over geld...” (medewerker GI, interview). In de interviews kwam ook naar voren hoe erg professionals hiermee zitten; ze gaven bijvoorbeeld aan dat ze “er wakker van liggen” (medewerker GI, interview). Ook beschreven ze dat je “voor je gevoel iedereen tekortdoet” (pleegzorgmedewerker, interview) omdat ze niet de kwaliteit en zorg kunnen leveren die ze willen.

5.6.2.1 Capaciteit

Een onderwerp dat erg vaak genoemd werd, was de capaciteit van zorgverleners, GI's en pleegzorgorganisaties. Daarbij was aandacht voor wachtlijsten van zorgverleners en problemen over de personele bezetting van jeugdbeschermingsorganisaties.

Wachtlijsten en passende zorg

Wachtlijsten zijn volgens de deelnemers een groot probleem voor het spoedig inzetten van hulp. Ouders en jongeren moeten lang wachten op een intake en komen vervolgens op een nieuwe wachtlijst voor het starten van de hulpverlening. Ook als duidelijk is dat de hulp in een andere regio nodig is, is er vaak een nieuwe aanmelding nodig en dus weer een nieuwe wachtlijst. Jongeren die bijna achttien jaar zijn, ervaren dat ze soms worden doorgeschoven naar een (nieuwe) wachtlijst voor volwassenzorg. Deze wachtlijsten zijn niet alleen een probleem bij zorg

zoals diagnostiek of behandeling, maar ook bij perspectiefonderzoeken. Zowel voor het NIFP als voor het KSCD worden lange wachttijden gemeld, met de opmerking dat hier soms urgente zaken vóór gaan, waardoor de wachttijd voor anderen nog langer wordt. Dit probleem lijkt steeds groter te worden, zo vatte een rechter samen: “het was al slecht, maar het is alleen maar slechter geworden” (rechter, interview).

Volgens professionals hebben de wachtlijsten een grote impact op het proces van uithuisplaatsing en het toewerken naar terugplaatsing. Problemen kunnen tijdens het wachten op hulp verergeren, wat de kans op terugplaatsing kan verkleinen. Daar komt bij dat “de tijd doortikt, en het kind zich hecht op een nieuwe plek, nieuwe school...” (medewerker GI, interview). Hoewel professionals hebben aangegeven dat hechting in het pleeggezin geen belemmering moet zijn voor terugplaatsing, is de stabiliteit van de nieuwe opvoedsituatie toch ook van invloed op de beslissing. Een rechter beschreef: “als jij een half jaar of driekwart jaar moet wachten op video-interactie-begeleiding en een kind is aan het ingroeien in het pleeggezin, zich hecht aan pleegouders, broertjes en zusjes, het naar zijn zin heeft op de school daar... mijn ervaring is dat dat de kansen [op terugplaatsing] absoluut verkleint” (rechter, interview). Ook het tekort aan moeder-kind-huizen is hierbij in het bijzonder genoemd als groot probleem. Ten slotte is genoemd dat de wachtlijsten ook een probleem zijn wanneer kinderen al teruggeplaatst zijn bij de ouders. Een ouder beschreef dat de mogelijkheid tot ontlasting van de ouders, bijvoorbeeld in de vorm van een logeeropvang voor de weekenden, tot de voorwaarden behoorde van terugplaatsing. “Nou, dat moet nu nog van de grond komen. Dat is echt verschrikkelijk” (ouder, interview). Dit illustreert dat het probleem dat ouders moeten wachten op hulp ook invloed kan hebben op het succes van de terugplaatsing (ofwel duurzame terugplaatsingen).

Personele bezetting

Ook de personele bezetting van de GI's is genoemd als een probleem. Hierbij noemden professionals vaak het “verloop van personeel” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹). Ouders, jongeren en pleegouders herkenden dat er vaak wisselingen zijn in jeugdbeschermers. Een pleegouder beschreef dat dit ook voor jonge kinderen direct opvalt: “Op een gegeven moment was het: wie komt er nu? Die voogd met dat rode of dat zwarte haar?” (pleegouder, interview). Deze wisseling zorgt ervoor dat gezinnen elke keer weer opnieuw moeten beginnen met de nieuwe jeugdbeschermer, wat tot een vertraging leidt, o.a. omdat je elke keer opnieuw je verhaal moet doen. Aangezien er in de tussentijd vaak weinig verandert, raken ouders dan langzaam het vertrouwen in de jeugdbescherming kwijt.

Los van wisselingen is ook genoemd dat er niet altijd voldoende medewerkers beschikbaar zijn binnen een GI. Met name in de interviews kwam naar voren dat er situaties zijn waarbij er geen jeugdbeschermer beschikbaar is – ofwel vanaf de machtiging uithuisplaatsing ofwel omdat een andere jeugdbeschermer door ziekte uitvalt. Daaraan gerelateerd is ook genoemd dat jeugdbeschermers te weinig uren krijgen om hun werk goed te kunnen uitvoeren. Een direct gevolg hiervan is dat er minder contact is tussen jeugdbeschermer en ouder/kind. Een ouder illustreerde: “gezinsvoogden hebben echt niet veel tijd voor kinderen. Want er ging soms een jaar overheen dat mijn kind de gezinsvoogd niet had gezien. Dat vind ik schrijnend” (ouder, interview). Pleegouders herkenden dit ook: “sommigen hebben zoveel kinderen dat ze amper weten om welk kind het gaat. Ik snap wel dat ze een heel hoge werkdruk hebben, maar (...) dit wekt irritatie op bij de ouders, bij

ons, of bij het kind...” (pleegouder, interview). Los van het gevoel dat er geen contact/betrokkenheid is, heeft dit ook direct impact op de beslissing over terugplaatsing of toewerken hiernaartoe. Een ouder illustreerde dat er in de zomervakantie geen bezoeksregeling mogelijk was, omdat er tijdens de vakantie van de jeugdbeschermer geen vervanging was voor de begeleide bezoekenmomenten: “in de zomervakantie was het al acht weken dat ik mijn kinderen niet zag” (ouder, interview). Ook professionals erkenden dat deze tekorten een probleem zijn: “het zou goed zijn als de jeugdbeschermers voldoende tijd en ondersteuning krijgen om zich goed voor te bereiden, om een werkrelatie met de cliënt op te bouwen en getraind worden in alle benodigde aspecten. Hier is niet altijd voldoende tijd en geld voor, waardoor de gewenste kwaliteit niet altijd geleverd kan worden” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸²).

Ook de capaciteit van pleegzorgorganisaties kwam ter sprake tijdens de interviews, maar in iets mindere mate dan de tekorten bij de GI. Er waren pleegouders die veel verschillende pleegzorgmedewerkers hadden gezien, maar ook pleegouders die al jaren een vaste begeleider hadden. Vanuit de pleegzorgmedewerkers kwam duidelijk naar voren dat ook zij te weinig tijd krijgen per casus: volgens hen is sprake van een “chronisch tekort aan tijd” (pleegzorgmedewerker, interview) en een “enorm hoge caseload” (pleegzorgmedewerker, interview). Daarbij werd genoemd dat de administratie, die tegenwoordig ook veel tijd kost, ook nog eens van je uren afgaat. Tijdens de gesprekken kwam naar voren dat het aantal uren per casus wel wisselde per regio, en in sommige gevallen kregen de professionals meer uren in bepaalde fases van de uithuisplaatsing. Collega’s die dit niet kenden waren hier erg over te spreken, want in bepaalde onderdelen van het proces is meer contact met betrokkenen vereist en moet er ook meer geregeld worden.

5.6.2.1 Gebrek aan passende plekken

Een ander probleem dat met name door professionals (en een enkele pleegouder) genoemd is, betreft het aantal passende plekken waar uithuisgeplaatste kinderen terecht kunnen. Een rechter illustreerde: “hoe die gezinsvoogden hun best ook doen, dat ze soms tot ‘s avonds laat op het bureau van jeugdzorg met een kind zitten, wat ze gewoon nergens geplaatst krijgen...” (rechter, interview). Hierdoor ontstaat de situatie dat de alternatieve opvoedplek bij uithuisplaatsing niet passend is voor het kind en misschien weinig of geen verbetering oplevert. Dat vormt een dilemma bij de noodzaak voor de eerste uithuisplaatsing. Een medewerker van een GI beschreef: “ik betrap mezelf erop dat het mij belemmert om de keuze te maken om een kind wél uit huis te plaatsen” (medewerker GI, interview). Daarbij werd benoemd dat er soms toch voor gekozen wordt om het thuis te blijven proberen, maar in combinatie met het gebrek aan beschikbare passende hulp is het de vraag of de thuissituatie dan verbetert. Het besluit om *wel* te kiezen voor een uithuisplaatsing ondanks dat de plek niet passend lijkt, is ook een risico: “We hebben heel vaak genoeg moeten nemen met *the next best* oplossing met alle gevolgen van dien, zoals het fout lopen van een plaatsing. Dat is echt treurig” (medewerker GI, interview). Ook een rechter illustreerde dat een kind met spoed uit huis geplaatst was omdat het klem zat tussen ouders in een complexe scheiding. “Maar ja, komt dat kind op een crisisopvang..... Totale chaos daar, drukte, vervelende andere kinderen, dus dat kind zei ook op het kindgesprek: ja, ik ben uit huis geplaatst omdat ik rust moest krijgen, maar nu heb ik nog meer chaos, dus laat me alsjeblieft teruggaan” (rechter, interview). Professionals benoemden dat dit ethische dilemma ook speelt bij overplaatsingen: moet je bij gebrek aan een passende (nieuwe) plek dan toch een terugplaatsing

overwogen? Met voorbeelden werd tijdens de gesprekken geïllustreerd hoe zwaar dit voor de professionals kan voelen. Een medewerker van een GI vertelde over een casus waarbij een kind uit het gezinshuis moet vanwege problemen daar: “Ik moet urgent een plek hebben... waar moet ik met het kind heen? En de rechter zegt nu: ‘ja, nu ze daar weg moet... Laat moeder het maar eens proberen...’ Maar het kind is al twee jaar uit huis geplaatst en moeder heeft geen enkele progressie gemaakt...(...)” (medewerker GI, interview). Ook dit zijn zaken waar professionals van wakker liggen.

Het gebrek aan passende plekken heeft volgens professionals ook direct invloed op de mate waarin er aan terugplaatsing gewerkt kan worden. Een voorbeeld is dat een kind op een groep terecht komt, of vaak overgeplaatst wordt, waardoor problemen mogelijk kunnen verergeren. Een rechter benoemde ook de impact op het kind wanneer er nergens een plek te vinden is: “En dan lijkt het me ook zo verschrikkelijk voor een kind om te horen; ja, we hebben jou al bij 30 instanties aangemeld, maar niemand wil je... En letterlijk hè, dit soort getallen vliegen voorbij in de zittingszaal” (rechter, interview). Een ander probleem is dat passende plekken er wel zijn, maar niet in de buurt. Zo werd het voorbeeld gegeven dat kinderen buiten de regio geplaatst worden: “Maar op dat moment kun je die omgangsregeling van één keer in de week al niet meer waarborgen. Ouders kunnen daar niet komen. Wij als organisatie betalen de reis niet, gemeentes betalen het ook niet, en vaak hebben ze zelf geen vervoer... dus praktisch gezien krijg je de hele boel niet voor elkaar. Het haakt op alle gebieden in mekaar... Je hebt het ene opgelost, en het andere ontstaat...” (medewerker GI, interview).

5.6.2.3 Decentralisatie en hieraan gerelateerde aspecten

Verder is ook de decentralisatie van de jeugdzorg naar gemeenten genoemd, waarbij veelal financiële aspecten ter sprake kwamen. Medewerkers van GI's noemden dat ze vaak in discussie moeten met gemeenten over de inzet van zorg: “ik denk dat wij heel goed weten welke partij nodig is voor die specifieke [hulp]vraag, maar er wordt door de gemeente heel vaak geneuzeld over dat iets anders goedkoper is” (medewerker GI, interview). Het gevolg is dat je soms “moet kiezen voor ingekochte zorg terwijl die niet passend is” (medewerker GI, vragenlijst⁹¹). Dat kan gaan over zorg, zoals behandeling van kinderen en/of ouders, maar dit kan ook gaan om de keuze voor organisaties die de omgang begeleiden. Ook rechters herkenden dat kinderen en gezinnen niet de hulp krijgen die het meest passend is, “omdat dat niet in het arrangement van de gemeente zit” (rechter, interview). Sommige deelnemers gaven aan de effecten van de decentralisatie zo problematisch te vinden dat ze deze wijziging in het stelsel liever zouden terugdraaien. Ook een ouder noemde dit tijdens een interview: “Het ligt niet altijd maar aan jeugdzorg. Sinds de gemeente de verantwoordelijkheid heeft voor dit, gaat het niet goed. Ik vind gewoon dat het rijk daar weer moet voor zorgen” (ouder, interview). Een ander financieel aspect dat werd benoemd, is het woonplaatsbeginsel. Dat is volgens professionals ook een grote belemmering in het regelen van hulp tijdens een uithuisplaatsing.

Ook is expliciet benoemd dat er sprake is van een “versnipperd systeem: te veel schijven, te veel regels, die de bescherming van kinderen eerder tegenwerken dan dat ze deze bevorderen” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁴). Professionals noemden hierbij dat de betrokkenheid van veel verschillende partijen bij een gezin niet effectief is. Een pleegzorgmedewerker lichtte toe: “Kijk, nu is het opgesplitst, nu doen wij wat, een omgangsbegeleider doet wat, bureau jeugdzorg [de GI]

doet wat.... (...) En je moet bij elkaar zitten (..) en dat klinkt heel mooi.... Maar dat is ook versnipperd daarin. Wij werken soms langs elkaar heen; ben je heel erg bezig om de mensen met een datumprikker bij elkaar te krijgen en dan kan dat pas in september.... En dan denk ik, ja, dan zijn we weer zoveel verder” (pleegzorgmedewerker, interview). Daarbij is ook genoemd dat de betrokkenheid van al die partijen en afspraken die allemaal nagekomen moeten worden voor ouders heel onoverzichtelijk zijn: “Alle afspraken die ouders hebben, waarbij ze toch weer aanwezig moeten zijn. (...) is het haalbaar voor zo'n moeder om gewoon vijf afspraken per week te moeten hebben op alle verschillende gebieden?” (pleegzorgmedewerker, interview). Professionals benoemden ook dat het voor ouders “eigenlijk niet meer te overzien is wie er betrokken is, en wie wat dus doet” (pleegzorgmedewerker, interview). Daarbij werd ook genoemd dat ouders iedereen zien als ‘iemand van de jeugdbescherming’, “en dan moet je echt gaan uitleggen dat je verschillende personen bent, en dat ieder zijn eigen rol heeft” (pleegzorgmedewerker, interview). Ook vanuit ouders en jongeren kwam dit naar voren.

Gerelateerd aan het probleem dat er zoveel partijen betrokken zijn bij een gezin, is volgens een pleegzorgmedewerker ook dat ineens nieuwe organisaties uit de grond schieten, die niet per se het belang van kinderen voor ogen hebben: “En er zijn heel veel kleine hulpverleningsorganisaties opgestart, bureautjes die dan heel erg achter de ouders gaan staan. Die dan het belang van de ouders vooropstellen (...) en op de strijd gaan zitten. Zonder te kijken, wat is goed voor het kind? (...). Daar maak ik me wel zorgen om. Dat er gewoon veel meer spelers in het veld zijn die met allerlei achtergronden ouders begeleiden, of omgangsbegeleiding gaan doen, en daar maak ik me dan wel zorgen over. Ik merk dan soms wel dat we elkaar niet vinden in het belang van het kind” (pleegzorgmedewerker, interview).

5.6.3 Werkwijze GI

Ook zijn er diverse knelpunten genoemd die te maken hebben met de werkwijze of aanpak van de GI. Daarbij zijn verschillende subthema's te onderscheiden, die hieronder besproken worden.

5.6.3.1 Zorgvuldig handelen

Een ruime hoeveelheid professionals en ook enkele pleegouders noemden als positief punt dat professionals zorgvuldig te werk gaan bij het nemen van beslissingen over het perspectief. Een medewerker van een GI: “Ik ben betrokken bij de kernbesluiten en ik ben van mening dat de besluiten goed overwogen genomen worden en duidelijk onderbouwd worden” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸²). Daarbij is genoemd dat er gewerkt wordt volgens de richtlijnen, dat er gekeken wordt naar risico's en beschermende factoren om vervolgens een afweging te maken, dat men multidisciplinair te werk gaat, en dat er regelmatig overleg is o.a. via intervisie. Tegelijkertijd was er een tegengeluid, met name van pleegouders, ouders en enkele jongeren. Verschillende van hen noemden dat het onderzoek niet altijd zo zorgvuldig gebeurt: regelmatig beschreven zij dat er “grondig onderzoek”, “feitenonderzoek”, of “waarheidsvinding” nodig is (diverse ouders en pleegouders).

Ervaringen van ouders

Ouders beschreven vooral de situatie dat kinderen *niet* teruggeplaatst worden, en noemden vaak dat de jeugdbescherming meegaat met het verhaal van één van de ouders: “Ze kozen partij voor

één ouder zonder te checken of het wel klopt wat die ouder zegt” (ouder, vragenlijst⁸¹⁰). Dit kwam vooral voor in situaties waar sprake was van een complexe scheiding, maar ook in andere gevallen werd genoemd dat besluiten worden genomen op basis van negatieve beeldvorming over de ouder in plaats van uitgebreid onderzoek (NB beeldvorming komt straks verder aan de orde). Tijdens de interviews noemde een ouder dat de GI in zijn geheel meer moeite mag doen om zoveel mogelijk informatie over een kind te verkrijgen, ook in een situatie van uithuisplaatsing: “Mij is ook niet gevraagd ‘Heeft ‘ie allergieën?’. Mijn kind is lactose-intolerant, mag geen chocomel, mag geen sinaasappelsap. Wat zie ik als ik mijn kind ga bezoeken? Chocola in z’n hand, pakje sinaasappelsap, kind is aan de diarree (...)” (ouder, interview). Ook zijn voorbeelden voorbijgekomen dat ouders werden beschuldigd van mishandeling of misbruik, wat later onterecht bleek. In de vragenlijst gaven enkele ouders aan dat er sprake was van een onterechte uithuisplaatsing. Een van hen beschreef: “De beginsituatie is nooit onderzocht. Er werd gedaan alsof er sprake zou zijn geweest van structurele kindermishandeling. Echter is hier nooit enig bewijs voor gevonden. (...) Uit het doorlopen van alle klachtenprocedures is wel gebleken dat er veel ernstige fouten zijn gemaakt” (ouder, vragenlijst⁸¹⁴). Andersom zijn er ook ouders die bij de GI aankartten dat er iets “niet pluis” (ouder, interview) was op de nieuwe opvoedplek, wat volgens hen niet serieus onderzocht werd. Voor een grondiger onderzoek vinden ouders het ook belangrijk dat er meer informatie opgevraagd wordt bij relevante partijen, zoals huisartsen of zorgverleners. Volgens ouders is het ook een probleem dat een rechter het oordeel van de GI vaak direct overneemt: “Ze gaan er van uit dat de GI gewoon kundig is en zijn werk doet, wat niet het geval is. En daar zit echt een knelpunt” (ouder, interview).

Ouders noemden niet alleen dat er beter onderzoek gedaan moet worden, velen van hen hadden ook de mening dat uithuisplaatsingen in veel gevallen niet nodig zijn. Daarbij kwamen ook beschuldigingen richting de jeugdbescherming naar voren. Zo is er gesproken over “diefstal” en “kinderhandel”, en over de “jeugdzorgmaffia” (meerdere ouders). Ook hadden verschillende ouders het idee dat uithuisplaatsingen een “geldkwestie” zijn (ouder, vragenlijst⁷³⁶), waarbij zij aangaven dat instellingen profiteren van een bepaald bedrag dat zij per uit huis geplaatst kind ontvangen. Zo is ook geformuleerd dat kinderen als een “verdienmodel” gezien worden (ouder, vragenlijst⁷²⁴). Andere ouders en enkele jongeren waren hierbij iets genuanceerder; zo vroeg een jongere zich af of er soms gekozen wordt voor een uithuisplaatsing omdat dit wellicht goedkoper is dan het bieden van gepaste zorg bij de ouders thuis, en vroeg een ouder zich af wat er met het geld gebeurt aangezien het contact met jeugdbeschermers zo beperkt is en omgang bijvoorbeeld plaatsvindt in een kale ruimte.

Ervaringen van pleegouders

Pleegouders daarentegen gaven vaak voorbeelden dat er juist *wel* is gekozen voor een terugplaatsing, die vervolgens uitmondde in wederom een uithuisplaatsing of een daling in het welzijn van het kind. Volgens de pleegouders moet er beter onderzocht worden of ouders geschikt zijn. Een van hen beschreef dat het belangrijk is om te “controleren of er daadwerkelijk zaken veranderd zijn in plaats van zaken waar hard aan gewerkt is door ouders. Dit zijn twee verschillende zaken” (pleegouder, vragenlijst⁴⁶¹). Een andere pleegouder noemde: “Ga eens onverwacht langs, dan zie je pas echt wat er aan de hand is” (pleegouder, vragenlijst⁴¹⁹). De reacties van jongeren sloten aan bij de pleegouders. Zo gaf een van hen het voorbeeld dat het huiselijk geweld en de emotionele mishandeling niet was gestopt na terugplaatsing. De

conclusie: “Ik had nooit teruggeplaatst moeten worden” (jongere, vragenlijst⁹²⁴). Een andere jongere benoemde dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar de situatie thuis, en dat “terugplaatsen meer kapot heeft gemaakt dan goed gedaan” (jongere, vragenlijst⁹¹²).

5.6.3.2 Duidelijkheid over doelen en voorwaarden

Met name professionals van GI's en ook enkele medewerkers van pleegzorgorganisaties noemden als positief punt dat er duidelijke doelen of een duidelijk plan opgesteld wordt, zodat de ouders weten waar zij aan moeten werken. Daarbij kwam onder meer voorbij dat er “bodemeisen en doelen opgesteld worden” (medewerker GI, vragenlijst⁸⁰). Ook hier zijn de meningen echter verdeeld, en er waren ook enkele professionals (waaronder medewerkers van GI's) en pleegouders die aangaven dat de doelen niet altijd duidelijk (genoeg) zijn. Daarbij is genoemd dat de doelen niet altijd “concreet” genoeg zijn (medewerker RvdK, vragenlijst²¹⁹) en dat het belangrijk is om de doelen “scherp te formuleren” (medewerker GI, vragenlijst⁴²⁸). Volgens de deelnemers is het belangrijk dat ouders weten wat er moet veranderen, maar ook wat ze moeten doen om dit te bereiken. Eerder in dit rapport is al besproken dat de doelen voor ouders niet altijd helder zijn, maar er waren ook ouders die aangaven dat de doelen of het plan niet met hen is besproken. Een van hen: “Er worden doelen opgesteld waar je dan aan moet voldoen voordat je je kinderen kunt terugkrijgen. Die doelen horen samen met de ouders besproken te worden en dat is niet gedaan” (ouder, interview). De mate waarin ouders (en jongeren) betrokken worden komt aan de orde in paragraaf 5.6.7.

5.6.3.3 Verschillende werkwijzen

Eerder in dit rapport is al besproken dat er vanuit de GI's geen universele werkwijze of methodiek is om een beslissing te nemen over het perspectief van een kind. Met name in de interviews is hier met professionals en pleegouders over gesproken, waarbij er in principe begrip was voor de verschillende aanpakken. De basis was immers altijd de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing en bovendien wordt er maatwerk geleverd. Ook kwam ter sprake dat de GI's werken met andere doelgroepen en een ander hulpverleningsaanbod. Tegelijkertijd werd geuit dat “enige standaardisatie misschien wel handig zou zijn” (rechter, interview). Er worden nu verschillende methodieken gebruikt waarvan de effectiviteit niet altijd bekend is; wanneer deze methoden een verschillende impact hebben op de onderbouwing en het besluit omtrent terugplaatsing, zou dat wel een probleem zijn: “het moet niet aan de plek waar je woont liggen hoe daaraan gewerkt wordt en hoe groot de kans is dat misschien de kinderen weer teruggaan...” (medewerker GI, interview).

De instrumenten die ingezet worden om het opvoedperspectief van kinderen te onderzoeken kwamen daarbij ook als apart onderwerp naar voren. Enerzijds werd het als positief ervaren dat er beschikbare tools zijn; zo werd de inzet van een perspectiefonderzoek of de beoordelingsboog als een sterk punt gezien. Maar in lijn met de verschillende werkwijzen, noemden enkele professionals als kritiekpunt dat een meer gestructureerde aanpak of protocol wenselijk is.

Ook pleegouders herkenden de verschillende werkwijzen en sommigen van hen uitten de wens dat de GI's een meer universele aanpak zouden hanteren. Volgens medewerkers van GI's is dat waarschijnlijk niet haalbaar onder het huidige stelsel omdat je “afhankelijk bent van het zorgaanbod in een regio” (medewerker GI, interview). In gesprekken met ouders en jongeren

kwamen deze verschillen minder aan de orde, maar in lijn met hun opmerking dat meer grondig onderzoek nodig was, kwam wel naar voren dat het wenselijk is “dat er volgens protocol gewerkt gaat worden, zodat zo een medewerker van zo’n instelling zich aan bepaalde dingen moet houden. Dat moet gewoon een duidelijk plan komen en opgelegd vanuit overheid of rechter dat er binnen zoveel weken dit gedaan moet worden, binnen zoveel weken dat” (ouder, interview).

5.6.3.4 Inzet van de gezinsvoogd

De inzet van de gezinsvoogd is door professionals en pleegouders als positief punt genoemd: “Er zijn hele goede jeugdbeschermers die hun werk goed doen en ervoor kunnen zorgen dat het gezin/systeem goed wordt geholpen” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸⁷). Daarbij is vooral benoemd dat betrokkenheid bij het kind en het gezin essentieel is, wat ook werd benoemd als verbeterpunt. Een medewerker van een GI: “Voor terugplaatsingen is het belangrijk om met mensen te verbinden, echt verbinden, en hen te coachen” (medewerker GI, vragenlijst⁷⁶). Ook regelmatig contact maken werd genoemd, vooral door pleegouders en ouders als iets dat zij gemist hadden: “Ik heb een nieuwe gezinsvoogd en ik heb nog niks gehoord, geen kennismaking niks” aldus een ouder (ouder, vragenlijst⁷⁵¹). Soms is dat een praktisch probleem, zoals een jeugdbeschermer die parttime werkt en niet beschikbaar is als het nodig is. Daarbij werd ook opgemerkt dat een vervanger niet zomaar een oplossing is; zo illustreerde een jongere dat de uithuisplaatsing plaatsvond in de vakantieperiode van de jeugdbeschermer. Vervolgens is besloten een vervanger mee te sturen als begeleiding: “maar diegene die kende ik helemaal niet, had ik nooit gezien of gesproken, en die stond opeens ‘s ochtends bij mijn huis om mij te begeleiden naar de groep toe” (jongere, interview).

Een ander aspect dat specifiek door ouders en jongeren is genoemd, is dat sommige jeugdbeschermers een negatief beeld hebben over (een van) de ouders. Ouders beschreven bijvoorbeeld dat de GI meegaat in het verhaal van de ouder, zoals al is benoemd onder het kopje ‘zorgvuldig handelen’. Ter illustratie een reactie van een ouder: “Mijn kind is uit huis geplaatst omdat mijn ex zei dat ik een psychotische borderliner was die mijn kind bij hem weghield. Dit was niet waar maar werd door de gezinsvoogden klakkeloos voor waar aangenomen” (ouder, vragenlijst⁸¹⁰). Ook jongeren hadden ervaren dat de beeldvorming over de ouder(s) niet altijd positief is, en noemden dit als een verbeterpunt. Een van hen benoemde: “Mijn moeder niet overal de schuld van geven. Ze was ziek toen” (jongere, vragenlijst⁹³²). Een ander beschreef “dat ze ook wat meer positief mogen praten over de ouders” (jongere, vragenlijst⁹¹⁵).

5.6.3.5 Handelen conform beschikking

Een knelpunt dat specifiek door ouders is genoemd, is dat de GI niet altijd handelt volgens beschikkingen van de rechtbank of advies van de RvdK. Eén van hen beschreef: “Ondanks dat het onderzoek van de RvdK uitwees dat beide kinderen veilig terug naar huis konden en ook in beschikkingen van de rechtbank werd benadrukt dat er volgens geldende rechtspraak moest worden gewerkt aan een thuisplaatsing zolang niet evident was dat dit niet meer mogelijk was, is dit door de betrokken GI vanaf aanvang terzijde geschoven. Elke uitkomst van elk onderzoeken is genegeerd” (ouder, vragenlijst⁷⁰²). Enkele illustraties van andere ouders: “Aan de beschikking van de rechtbank van [datum] wordt geen uitvoering gegeven” (ouder, vragenlijst⁷⁰⁸) en “De rechter heeft gezegd dat er naar thuisplaatsing gewerkt dient te worden maar [naam GI] heeft daar lak

aan!!” (ouder, vragenlijst⁷⁰¹). Dit werd ook genoemd op het gebied van contact tussen ouder en kind: “Er zit geen progressie in de begeleide omgang ondanks het dringende advies van de rechter hierin maanden geleden” (ouder, vragenlijst⁸⁰⁷).

In de antwoorden kwam ook naar voren dat sommige ouders het gevoel hebben dat de GI bewust werkt naar uithuisplaatsing en de ouder geen kans geeft, zoals: “Ze hebben met opzet in alles tegengewerkt” (ouder, vragenlijst⁷⁹⁰) of “Zij hebben zich volledig gefocust op het zoeken naar fouten bij ouders” (ouder, vragenlijst⁷⁵⁸).

5.6.3.6 Dossiervorming

Enkele keren is in de vragenlijsten ook dossiervorming genoemd als verbeterpunt. Met name pleegouders beschreven dat hier een knelpunt zit, waarbij niet alle informatie terug te vinden is in het dossier. Ook noemden zij dat de GI “de observaties en verslagen beter op orde moet hebben voor een rechtszaak” (pleegouder, vragenlijst⁴⁸¹).

In de interviews is met betrokkenen wat verder ingegaan op dit punt. Een aanleiding hiervoor was ook dat de onderzoekers tijdens het dossieronderzoek merkten dat informatie niet altijd in de dossiers te vinden was, of het was niet duidelijk waar dit te vinden zou zijn. Zoals eerder besproken in dit hoofdstuk herkenden professionals dit, en gaven zij aan dat er geen uniforme aanpak of helder dossierbeleid is. Rechters gaven tijdens de interviews aan dat dit voor hun beslissing “wel een belemmering is” (rechter, interview). Het is belangrijk dat toetsende partijen een compleet beeld krijgen van de situatie. Ook ouders voegden in de gesprekken toe dat ze knelpunten zien omtrent dossiervorming en verslaglegging. Daarbij gaven zij aan dat er dingen ontbraken of niet kloppen, maar in dat laatste geval is het volgens de ouders hun woord tegen dat van de GI.

5.6.4 Omgang

Vanuit professionals en pleegouders is de inzet om omgang te realiseren tussen ouder en kind als een positief aspect genoemd: “Er wordt altijd hard ingezet voor het contact tussen ouders en kinderen” (medewerker GI, vragenlijst⁵). Een pleegouder beschreef dat er “veel werd gedaan om een breuk in de hechting te voorkomen” (pleegouder, vragenlijst³²⁸). Ook het evalueren van de omgang en de inzet om de bezoeksregeling uit te breiden wordt als positief punt genoemd. Enkele professionals en pleegouders noemden dat er nog wat meer geprobeerd mag worden om meer omgang mogelijk te maken: “Omgang tussen kind en ouders is na een uithuisplaatsing soms zó minimaal. Dat moet in mijn ogen meer” (medewerker RvdK, vragenlijst²³⁴). Ook door de ouders is dit als knelpunt genoemd: het contact is volgens hen te beperkt en bovendien niet natuurlijk vanwege de omgangsbegeleiding. Pleegouders gaven aan dat het belang van het kind wat meer centraal mag staan bij de omgangsregeling. Zoals eerder in dit rapport vermeld is, beschreven zij situaties dat de omgang een negatieve impact op het kind heeft. Ook de opbouw in omgang bij terugplaatsingen werd door hen genoemd: “meer geleidelijk aan terugplaatsen, niet alles in één keer” (pleegouder, vragenlijst³⁰³). Ook vanuit de jongeren werd genoemd dat een abrupte overgang naar huis niet wenselijk is.

Een verbeterpunt dat door enkele jongeren is genoemd betreft het contact met andere gezinsleden dan de ouders: “zorgen dat je contact houdt met ouder(s) en familieleden, meer

bezoeken met broertjes en zusjes (jongere, vragenlijst⁹²⁹). Enkele jongeren die wij spraken in een interview benoemden dat het belangrijk is om een netwerk beschikbaar te houden voor de toekomst. Een van hen was alle contact met haar familie verloren, waardoor zij er nu alleen voor staat.

Daarnaast was er met name in de interviews ruimte voor het thema omgang als kinderen niet meer naar huis gaan. Een rechter noemde dat hier steeds meer aandacht voor is: “daar ben ik ontzettend blij mee; dat ook al ligt het perspectief niet bij ouders, dat de GI's veel meer aandacht hebben voor omgang en dat een kind ook dan belang kan hebben bij regelmatige omgang” (rechter, interview). Alle professionals benoemden dat het zowel voor kind als ouder belangrijk is om elkaar te blijven zien en een band te onderhouden. Uit de gesprekken met ouders, pleegouders en jongeren kwam naar voren dat er in de praktijk wel situaties zijn waarbij het niet lukt om de omgang vorm te geven. Een ouder vertelde dat een terugplaatsing er niet meer in zit, maar dat er een diepe wens is om de kinderen weer te mogen zien: “Ze zijn ook al zo lang daar. Dat is ook niet wat je overhoop wil gooien. Maar wat je wel graag zou willen is dat je weer een band op kan bouwen. En dat wordt ook afgenomen” (ouder, interview).

5.6.5 Ingezette hulp

Professionals en enkele pleegouders noemden als positief punt dat er veel hulp wordt ingezet om kinderen en ouders te helpen: “Het organiseren van passende hulpverlening om de terugplaatsing te laten slagen, ondanks wachtlijsten en dergelijke” (pleegzorgorganisatie, vragenlijst⁷³). Zoals eerder genoemd maken die wachtlijsten het echter wel erg moeilijk, dus het verbeterpunt dat er niet altijd de juiste hulp wordt ingezet, is niet verrassend. Dit knelpunt werd door alle groepen benoemd. Een medewerker van de RvdK: “Wat echt pijnlijk is, is dat er steeds meer noodzakelijke hulp en begeleiding niet beschikbaar is. Ik vind dat verschrikkelijk om te moeten zien” (medewerker RvdK, vragenlijst²²⁰). Ook een medewerker van een GI noemde dat er “onvoldoende passende zorg is voor de meest complexe casuïstiek” (medewerker GI, vragenlijst⁹⁹). Pleegouders, ouders en jongeren merkten dit vooral doordat er gewacht moet worden op hulp, waardoor het proces alleen maar langer duurt. Enkele jongeren gaven aan dat er meer ingezet moet worden op “begeleiding thuis” (jongere, vragenlijst⁹²⁹) en als voorbeeld is ook “systeemtherapie” (jongere, vragenlijst⁹¹⁹) in het bijzonder genoemd. Daarnaast benoemde een jongere dat het ook waardevol kan zijn om meer aandacht te hebben voor “talentontwikkeling. Soms kun je de problemen niet wegnemen maar wel veerkracht versterken” (jongere, vragenlijst⁹²⁷).

Een aandachtspunt dat genoemd werd door professionals en pleegouders is dat de GI geen middelen heeft om hulp voor de ouder in te zetten. Tijdens een interview illustreerde een medewerker van een GI: “Wij kunnen een ouder niet dwingen tot bepaalde hulpverlening, terwijl dat soms echt het enige is waardoor een kind niet terug kan naar huis...” (medewerker GI, interview). Als voorbeeld noemde deze professional een ouder met verslavingsproblematiek: “dan kunnen we alleen zeggen van ja dit is een voorwaarde voor terugplaatsing, maar daar houdt het dan ook wel een beetje bij op” (medewerker GI, interview). Ook in de vragenlijst is meerdere keren genoemd dat “werken aan thuisplaatsing lastig is” als de ouder geen hulp voor dit soort eigen problematiek wil zoeken (medewerker GI, vragenlijst⁹¹). Ook in situaties van complexe

scheidingen is het volgens professionals een probleem dat ouders niet verplicht kunnen worden tot hulpverlening. In dit geval zou dat bijvoorbeeld relatietherapie of mediation kunnen zijn.

Verder noemden professionals en pleegouders ook dat het wenselijk is om ouders meer te begeleiden in het proces. Aansluitend op het vorige punt werd genoemd dat ouders soms hulp nodig hebben om op zoek te gaan naar de juiste hulp, en niet altijd weten waar ze terecht kunnen en hoe ze dit moeten aanpakken. Maar ook de complexiteit van het systeem en alle processen worden benoemd. Een medewerker van een pleegzorgorganisatie wenste “onafhankelijke ondersteuning aan de ouders die hen helpt in de samenwerking met de jeugdbescherming. En die het ingewikkelde proces eenvoudig kan uitleggen aan ouders en hen daar intensief in begeleiden” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸¹). Ook een collega gaf aan: “Ouders zouden een aparte hulpverlener moeten hebben bij de start, die hen wegwijs maakt in de wereld van jeugdzorg/uit huisplaatsingen, zodat zij een eerlijke kans hebben om mee te werken, zonder dat het wantrouwen/de strijd met de jeugdbescherming hen daarin belemmert” (pleegzorgorganisatie, vragenlijst⁸⁸). Het advies om dan te kiezen voor een partij die er echt voor de ouders is, kwam in dit kader een aantal keer terug.

5.6.6 Perspectiefbesluit

In het onderzoek is verder ook uitgebreid gesproken over het perspectiefbesluit. Enerzijds werd genoemd dat het vaak lang duurt voordat er duidelijkheid is over het perspectief, anderzijds werd het gebrek aan toetsing van het perspectiefbesluit als knelpunt genoemd.

Perspectief blijft lang onzeker

In het algemeen kwam naar voren dat het in de praktijk soms lang duurt voordat er duidelijkheid over het perspectief is. Met name pleegouders gaven aan dat de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing wel benoemt dat het perspectief zo snel mogelijk duidelijk moet zijn, maar dat dit in de praktijk vaak niet zo is. Eén van de pleegouders: “Wat ik vooral belangrijk vind, is het perspectief vooral bij het jonge kind. Ik vind dat zo schrijnend, ik zie dat ook bij pleegouders om mij heen... Dat daar zo’n rek in zit... er wordt zoveel schade berokkend eigenlijk” (pleegouder, interview).

Pleegouders benoemden regelmatig als verbeterpunt dat er “sneller een knoop doorgehakt moet worden” over het perspectief (meerdere pleegouders). Een argument hiervoor is dat de beslissing steeds moeilijker wordt naarmate het kind zich hecht op de nieuwe plek waar hij/zij woont. Het meest genoemd is echter de impact van onduidelijkheid op betrokkenen: “je merkt dat kinderen daar wel last van krijgen. En ook als pleegouders kost dat veel elastiek. En voor ouders zelf ook...” (pleegouder, vragenlijst⁵⁸²). Een ouder bevestigde: “de twijfel van wel-niet, wel-niet, daar gaat een ouder kapot aan (...). De onzekerheid, dat is het ergste wat er is” (ouder, interview). Wat betreft de kinderen is vooral genoemd dat duidelijkheid nodig is om onzekerheid weg te nemen en rust te creëren. Een gevaar van lange onzekerheid is ook dat jongeren soms zelf invulling gaan geven aan de toekomst. Zoals eerder besproken kan dit vervolgens ook weer een negatieve impact hebben. Eén van de jongeren had aangenomen dat terugplaatsing niet meer mogelijk zou zijn: “toen dacht ik ook van ja, ik heb geen toekomst meer. Toen ging ik ook blowen enzo, en roken. (...) Toen dacht ik, ik heb mijn leven vergooid dus ik ga mijn leven nog meer vergooid. Het heeft toch geen zin

meer” (jongere, interview). Ook de positie van andere kinderen in het pleeggezin of op de groep speelt dan mee: het meemaken dat andere kinderen terug naar huis gaan of overgeplaatst worden, kan jongeren nog onzekerder maken en onjuiste verwachtingen scheppen. Pleegouders noemden dat onduidelijkheid ook voor hen een belasting is. Niet weten waar je aan toe bent kan heel stressvol zijn, en kan ook een belemmering zijn om een band op te kunnen bouwen met een kind. “Een pleegouder die ik ken heeft uiteindelijk hierdoor gezegd dat ze het niet meer aankon”, aldus een pleegouder (pleegouder, interview).

Volgens pleegouders wordt de knoop vaak nog niet doorgehakt omdat het belang van de ouders hoger staat dan dat van het kind. “De biologische moeder staat op nummer één” aldus een van hen (pleegouder, interview). Zoals eerder al aan de orde kwam, vonden sommige pleegouders dat de focus te veel op terugplaatsen ligt. Met het doel om zoveel mogelijk te werken aan terugplaatsing “durft niemand echt een beslissing te nemen” aldus een van de pleegouders (pleegouder, interview), “ook de GI niet”. Volgens de pleegouders heeft dit als gevolg dat de ouders hoop blijven houden dat terugplaatsing nog mogelijk is, wat verwarrend is voor de kinderen.

Ook professionals benoemden het probleem dat duidelijkheid over het perspectief soms lang kan duren. Daarbij werd wederom naar problemen met betrekking tot de capaciteit van GI's en wachtlijsten in de zorg gewezen. Een pleegzorgmedewerker illustreerde: “Ik heb regelmatig een casus waarbij er een OTS en machtiging uithuisplaatsing is maar geen vaste jeugdbeschermer vanwege te weinig personeel. Dat is echt zo zonde van het uitspreken van zo'n maatregel omdat de OTS dan helemaal niet wordt uitgevoerd. Het kind zit dan wel veilig in een pleeggezin maar er komt geen zicht op wat er nodig is voor terugplaatsing. Ik denk dat het veel sneller moet gaan; er moet eerder een besluit worden genomen over wel of niet terugplaatsen. Nu gebeurt het vaak dat er na achttien maanden uithuisplaatsing pas een besluit komt en dat is echt veel te lang voor alle partijen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst¹⁴⁵). Ook medewerkers van de GI herkenden dat een uithuisplaatsing verlengd moet worden omdat er nog geen perspectiefbesluit is genomen. Dat komt volgens betrokkenen ook omdat er een “tekort is aan collega's bij de GI en passende tijdsge hulpverlening, waardoor er niet tijdig ingezet wordt op terugplaatsing” (GI, vragenlijst²¹³).

Toetsing van het perspectiefbesluit en keuze voor juridische maatregel

Met name professionals noemden verder ook als knelpunt dat het perspectiefbesluit momenteel niet getoetst wordt. Op het moment dat de RvdK of de rechter bij een zaak betrokken raakt (bijvoorbeeld via een verzoek tot gezagsbeëindigende maatregel of een verlengingsverzoek voor de uithuisplaatsing) heeft de GI het perspectiefbesluit al genomen. Volgens professionals is het belangrijk dat de toetsing van dit besluit van de GI eerder plaatsvindt, als dit net genomen is. Een medewerker van de RvdK beschreef dat je het “ijzer moet smeden op het moment dat het heet is. Dan kun je ook nog bijsturen [bijvoorbeeld door te sparren over andere opties waardoor terugplaatsing mogelijk zouden kunnen zijn]. En dan is het ook nog echt reëel dat je bijsturing eventueel toch nog tot een thuisplaatsing kan leiden” (medewerker RvdK, interview).

Daaraan gerelateerd noemden professionals ook dat het perspectiefbesluit juridisch gezien eigenlijk inhoudt dat er gedacht moet worden aan een gezagsbeëindigende maatregel. Dit vindt men vaak echter niet passend, en de wens werd geuit om bij een uithuisplaatsing ook de optie voor een langdurige OTS op te nemen in de wet. De huidige situatie om de OTS steeds te verlengen

zorgt voor veel onduidelijkheid “omdat ouders steeds maar denken dat zij nog een kans hebben, wanneer een thuisplaatsing al onderzocht is en niet aan de orde lijkt” (medewerker GI, vragenlijst¹³⁵). Ook “kinderen worden op die manier te lang in onzekerheid gebracht” (medewerker GI, vragenlijst¹³⁶). De optie om de uithuisplaatsing te laten plaatsvinden in het vrijwillig kader wordt ook niet vaak gekozen, omdat professionals de indruk hebben dat het gedwongen kader van de OTS nodig is.

5.6.7 Betrekken van ouders en jeugdigen

Zowel door professionals als door pleegouders is vaak genoemd dat er goed met ouders gecommuniceerd wordt, en dat ze worden betrokken en meegenomen in het proces. Er is ook expliciet genoemd dat de mening van kinderen steeds serieuzer wordt genomen. Tegelijkertijd zijn er bij dit thema verschillende verbeterpunten besproken.

Communicatie

Als eerste kwamen enkele algemene verbeterpunten over de communicatie richting ouders en jongeren naar voren. Dit punt werd benoemd door betrokkenen vanuit pleegzorg (pleegzorgprofessionals en pleegouders), ouders en jongeren. De duidelijkheid van de boodschap was hierbij een belangrijk onderwerp: “Geef heldere kaders, zodat ouders weten waar ze aan toe zijn en waar ze aan moeten voldoen. Vaak weten ouders niet eens wat de grond van de machtiging uithuisplaatsing is. Niet om de hete brij heen draaien, maar een heldere boodschap naar zowel ouders als kinderen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷¹). Daarbij is ook eerlijkheid belangrijk: “Dit gebeurt soms wel en soms niet. Ouders hebben dan valse hoop dat kinderen wellicht ooit nog terugkomen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸⁴). Een pleegouder illustreerde: “In onze casus waren begeleiders heel positief naar ouders toe over de stappen die gezet werden. Maar tijdens de overleggen kwamen dan voor ouders ineens ook negatieve punten naar voren. Punten die iedereen zag, behalve de ouders. Wat mij betreft hadden ze daar tijdens hun wekelijks/bijna dagelijks contact veel eerlijker over mogen/moeten zijn, zodat er eerder gecorrigeerd kon worden” (pleegouder, vragenlijst⁵⁹⁵). Ten slotte kwam ook naar voren dat er behoefte is aan “begrijpelijke taal voor ouders en kinderen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst¹⁰⁴), zoals ook al eerder in dit rapport is vermeld. In het onderzoek kwam wel naar voren dat gewerkt wordt aan het verbeteren van de communicatie, zo zijn er meer “middelen om met ouders en kinderen met LVB en complexe problematieken gesprekken te voeren” (medewerker GI, vragenlijst¹⁴¹).

Communicatie over het perspectief is ook expliciet genoemd als verbeterpunt. Zoals eerder besproken is onduidelijkheid en onzekerheid heel onwenselijk, maar wat te doen in een situatie dat er nog geen duidelijkheid is over het perspectief? Volgens ouders en jongeren is het belangrijk om hen dan mee te nemen in het proces. Een ouder beschreef dat je toch een vorm van “duidelijkheid kunt creëren voor de mensen” door het proces toe te lichten: “van ‘oké, het eerste half jaar gaan we eraan werken, aan jullie werken, aan jullie kind werken. Daarna gaan we kijken hoe het met jullie gaat en gaan we alles evalueren...’ En op dat moment moet je dan ook gewoon eerlijk zijn van joh, het komende half jaar gaat het hem nog niet worden” (ouder, interview). Ook de jongeren noemden dat je kinderen moet uitleggen dat het perspectief nog niet helder is. “Je kan bijvoorbeeld wel vertellen dat ouders bezig zijn om dingen te proberen (...) en daarmee zeg je nog niet gelijk: je mag naar huis” (jongere, interview). Diverse professionals gaven als aanbeveling om

ouders meer te begeleiden op dit vlak, bijvoorbeeld door een hulpverlener beschikbaar te maken “die kan aansluiten bij gesprekken met de GI en dat voor ouders kan herhalen en verduidelijken” (medewerker GI, vragenlijst⁹¹).

De stem van het kind

Een belangrijk aandachtspunt is volgens betrokkenen ook om naar het kind te luisteren. Een jongere antwoordde in de vragenlijst: “DE STEM VAN HET KIND EEN PLEK GEVEN!!!!!!” (jongere, vragenlijst⁹²⁷). Deze jongere gaf aan dat er een sterk verlangen was om gehoord te worden, en door een gebrek hieraan ontstond een gevoel van wanhoop. Ook andere jongeren en pleegouders benoemden dat er goed geluisterd moet worden naar kinderen, en dat hun terugkoppeling serieus genomen moet worden.

Hierbij werd ook de authenticiteit van de stem van het kind genoemd. Als eerste kwam naar voren dat er rekening gehouden moet worden met loyaliteitsconflicten. Een jongere adviseerde: “Probeer door die loyaliteitsbarrière te breken voor de echte antwoorden” (jongere, vragenlijst⁹¹²). Een andere jongere benoemde: “Misschien zeggen ze dat ze allemaal naar huis willen, maar qua gedrag kan het soms anders zijn of qua lichaamstaal, maar soms durven ze niet te zeggen dat ze niet naar huis willen” (jongere, interview). Volgens deze jongere is het belangrijk om te letten op discrepanties tussen verbale communicatie (zoals aangeven dat een kind naar huis wil) en gedrag (zoals een kind dat opbloeit in een pleeggezin, maar meer teruggetrokken gedrag vertoont als de ouder belt). Dit kan vervolgens ook benoemd worden: “van je zegt dit, maar ik zie dit en dat” (jongere, interview). Een ander punt dat ter sprake kwam, was dat de stem van jonge kinderen soms vertegenwoordigd wordt door pleegouders. Een pleegouder benoemde dat hierop gelet moet worden: “Het onderscheid van de stem van het pleegkind en de stem van de pleegouder wil in sommige gevallen wel eens onduidelijk zijn en dat onderscheid (iets waar de jeugdwerker mee te maken krijgt) is het moeilijkste van alles. Ik weet dat er pleegkinderen zijn die zich zo onveilig voelen bij het pleeggezin dat ze meepraten maar eigenlijk anders willen. De jeugdwerker heeft dan ook de verantwoordelijkheid om echt te luisteren naar het kind, ook al brengt het de jeugdwerker in een lastig pakket” (pleegouder, vragenlijst⁴¹¹).

Ook ouders gaven aan dat zij zich niet altijd gehoord voelen, maar dat is niet apart benoemd als knelpunt. Zij benoemden vooral dat ze meer betrokken willen worden en meer samenwerking wensen (zie hieronder).

Ouders betrekken bij toewerken naar terugplaatsing

Het betrekken van ouders bij het toewerken naar terugplaatsing is een aandachtspunt volgens ouders zelf, maar ook volgens medewerkers van GI's. Eén van hen beschreef: “Ik zou graag de ouders en jongeren nog meer willen betrekken en mogelijk eerder willen betrekken. De samenwerking met de gezinnen verloopt soms moeizaam waardoor dit niet altijd goed lukt” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸²). Ook de rechters herkenden dat er bij de samenwerking en communicatie tussen de jeugdbeschermer en de ouders regelmatig wel eens wat misgaat: “Dan is er sprake van een impasse en daar kom je dan niet doorheen op een zitting (...). Terwijl als alle neuzen dezelfde kant op zouden staan, zou het misschien wel eens gewoon de goeie kant op kunnen gaan, namelijk naar een thuisplaatsing” (rechter, interview). Volgens andere collega's van de GI is gebrek aan vertrouwen vanuit ouders hierbij een knelpunt.

Vanuit de ouders en jongeren is ook genoemd dat er meer geprobeerd mag worden om samen te werken. Sommige ouders voelden zich buitengesloten: “gesprekken in MDO-vorm [multidisciplinair overleg] zijn gevoerd zonder mij” (ouder, vragenlijst⁷⁸⁸). Tijdens een interview gaf een ouder een voorbeeld dat de pleegouders de medicatie van een kind wilden stoppen en via een dieet een oplossing voor het betreffende probleem wilden vinden. De ouder wilde hier graag over meepraten, maar voelde dat hij/zij daar “niet echt veel over te vertellen had” (ouder, interview). Zowel ouders en als jongeren gaven aan dat het belangrijk is om een plan gezamenlijk op te stellen, en om ouders en jongeren te betrekken bij besluitvorming. Een van de jongeren benoemde: “Als je kijkt naar systemisch werken, dan is het juist superbelangrijk om dit samen met de mensen om je heen te doen” (jongere, interview). Een ouder omschreef dat er meer gezocht moet worden naar een “wij-kader” (ouder, vragenlijst⁸⁰⁶). Een kritische noot over de zoektocht naar samenwerking kwam van één van de ouders in de vragenlijst: “ouders dienen zich hierbij zelf proactief op te stellen” (ouder, vragenlijst⁷²⁵). Oftewel de verantwoordelijkheid om de situatie te verbeteren ligt niet bij de GI of de jeugdbescherming, maar bij henzelf [ouders]. Samenwerking betekent dus niet alleen inzet vanuit de GI hiertoe, maar ook beweging vanuit de ouder.

5.6.8 Pleegouders

Een specifiek aandachtspunt was ook dat er op verschillende vlakken meer aandacht mag zijn voor pleegouders, wat veel door pleegouders werd benoemd maar ook door enkele professionals. Daarbij kwam ten eerste de communicatie naar voren: “Je krijgt als pleegouder maar weinig info. Ik zou graag meer meegenomen willen worden in verleden en plannen voor toekomst” aldus een pleegouder” (pleegouder, vragenlijst³³⁴). Ook andere pleegouders noemden dat ze graag meer duidelijkheid zouden krijgen over het proces en de volgende stappen. Graag zouden ze hier ook wat actiever in betrokken willen worden. Enkele pleegouders hadden de ervaring dat ze nu geen inbreng konden leveren, terwijl ze zo dicht bij het kind staan: “Ze vroegen nooit wat hij nodig had, wat we hadden geleerd, of we nog dingen mee wilden geven aan bijv. de mensen van de gezinsopname, etc.” (pleegouder, vragenlijst⁶⁰⁵). De boodschap is daarom: “luister naar de pleegouders” en “neem hun ervaringen serieus” (meerdere pleegouders).

Een ander punt dat ter sprake kwam is dat de belangen van pleegouders serieuzer genomen mogen worden. Één van de pleegouders illustreerde dat het traject om terug te keren naar huis intensief was, en dat vooral het perspectief van de ouder centraal stond. Hoewel dit begrijpelijk was, was er toch wat meer behoefte geweest aan empathie richting de pleegouders. Een andere pleegouder noemde: “Er moet ook naar de haalbaarheid worden gekeken van het pleeggezin. Een pleeggezin is geen hotel, wij plegen zorg” (pleegouder, vragenlijst⁵⁹³). Verder is daarbij belangrijk dat het pleeggezin vaak ook eigen kinderen heeft, en dat hier ook aandacht voor is.

5.6.9 Nazorg

Een verbeterpunt dat vaak genoemd werd, door alle betrokkenen, betreft nazorg. Daarbij wordt vooral bedoeld op begeleiding voor ouders en jeugdigen bij een terugplaatsing, maar ook op rouwverwerking voor ouders wanneer terugplaatsing niet haalbaar is. Verder is benoemd dat ook pleegouders behoefte hebben aan nazorg wanneer het kind teruggeplaatst wordt.

Nazorg voor gezinnen bij terugplaatsing

Zowel vanuit pleegzorg (professionals en pleegouders) als vanuit ouders en jongeren is in de vragenlijst genoemd dat de terugplaatsing soms abrupt gebeurde. Een pleegouder beschreef: “Bij terugplaatsing wordt een kind vaak te snel losgelaten. In mijn ogen moet je altijd een vinger aan de pols houden, zodat er een vangnet blijft in geval van terugval” (pleegouder, vragenlijst⁴³⁶). Ook de ouders en jongeren zelf gaven aan een vorm van begeleiding te missen. In de interviews is hier verder op doorgevraagd. Een ouder illustreerde: “Ja de terugplaatsing was gewoon echt van: iemand pakt je speelgoed af, en je wilt het terug en het wordt teruggegooid. (...)” (ouder, interview). Een goede overdracht was er niet volgens de ouder, en begeleiding voor wanneer het kind eenmaal thuis was ook niet.

Niet alle professionals herkenden deze behoefte aan nazorg, omdat er bij terugplaatsing vaak nog sprake is van een OTS. Ook noemden de geïnterviewde professionals dat de terugplaatsing over het algemeen een traject is met een bepaalde opbouw aan contact en aan elkaar wennen, en afbouw van hulpverlening als het goed gaat. “Ik weet niet zo goed wat daarin gemist wordt”, aldus een medewerker van een GI (interview). Een collega wierp als hypothese op dat de verwachtingen van de rol van de jeugdbescherming wellicht meespelen. De verwachting is namelijk vaak dat een jeugdbeschermer midden in het gezin zit en intensief betrokken is, maar “zo is het niet per se ingericht; het is en blijft wel wat afstandelijk”. Ook is daar “de caseload gewoon veel te groot voor” (medewerker GI, interview). Uit de reacties van ouders kwam naar voren dat er inderdaad meer betrokkenheid vanuit de jeugdbeschermer gewenst wordt. Eén van hen illustreerde: “dat een voogd toch bijvoorbeeld de eerste twee weken dat het kind thuis is een huisbezoek doet, dat er controle is. Dat je je als ouders gehoord voelt. Dat je betrokken blijft bij het kind. (...) Van we hebben ons kind weer terug en ze voelen met ons mee en ze willen weten hoe het gaat. Dat is toch normaal? (...) Ja ik vind dat de normaalste zaak van de wereld, maar het gebeurt niet.” (ouder, interview). Volgens een medewerker van een GI speelt ook mee dat een gezin vaak veel hulpverlening heeft gekregen in de periode daarvoor. Het zijn juist de hulpverleners waar ze veel contact mee hadden, en als dit wegvalt kan dat volgens deze medewerker voelen als een “leegte” (medewerker GI, interview). Ook een pleegzorgmedewerker, een van de professionals die niet meer betrokken is bij het gezin na terugplaatsing, benoemde dit. Dit sluit aan bij een opmerking in de vragenlijst, dat het wenselijk is dat er “hulpverlening is die al kan starten gedurende het traject van thuisplaatsing en betrokken kan blijven wanneer een kind weer thuis woont. Nu kan dit (vaak door financiële redenen) onvoldoende georganiseerd worden, waardoor er na thuisplaatsing een gat ontstaat” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷¹). In de interviews kwam ten slotte ook ter sprake dat er ouders zijn die aanvankelijk aangeven geen hulp of nazorg nodig te hebben. “Soms heb je ouders die zeggen: ik heb een positieve ouderschapsbeoordeling gekregen, ik heb nu geen zin meer in de hulpverlening. Dan stopt het”, zo vertelde een medewerker van een GI (interview). Het

is volgens professionals mogelijk dat een deel van de ouders pas op een later moment ervaart dat een vorm van nazorg toch wel fijn zou zijn geweest.

Nazorg voor ouders als terugplaatsing niet mogelijk is

In de vragenlijsten kwam ook naar voren dat er behoefte is aan meer begeleiding voor ouders die moeten verwerken dat hun kinderen niet meer naar huis komen. Hier komen gevoelens van rouw bij kijken, die aandacht verdienen. Ook in de interviews werd dit benoemd: “er is alle reden om daar hulp bij te zoeken, want het is een enorm trauma en rouwproces als je kinderen zijn weggehaald. Voor sommige ouders kan het ook heel vernederend voelen” (medewerker GI, interview). Daarbij wordt wel opgemerkt dat de GI ouders hierin alleen kan adviseren en geen hulp kan verplichten: “Het lastige in die casussen is dat wij daar niet zo veel over te zeggen hebben, want wij gaan over zorg van het kind. Dat kunnen we bepalen. En dit gaat over zorg van de ouder. (...) Er is wel aandacht voor, maar er zit een einde aan onze mogelijkheden om dat in te zetten en te blijven ondersteunen” (medewerker GI, interview). In dat opzicht gaven sommige ouders aan dat ze hier anders over denken: “De voogd heeft gezegd: dan moet je derden gaan zoeken die jou gaan ondersteunen. Nee kijk, jullie hebben mijn kinderen weggehaald, dan moeten jullie ook zorgen voor ondersteuning van ouders” (ouder, interview).

Nazorg voor pleegouders

Ook pleegouders benoemden dat zij verliesgevoelens ervaren wanneer het kind teruggeplaatst wordt en dat hier meer aandacht voor mag komen. Dit gaat enerzijds om het erkennen van deze gevoelens, anderzijds om praktisch vorm te geven aan het (aanstaande) afscheid. Daarbij kwam wederom naar voren dat een wentraject wenselijk is, waarbij niet alleen kinderen wennen aan thuis zijn bij de ouders, maar pleegouders ook aan de situatie dat het pleegkind teruggeplaatst wordt. Daarnaast is er behoefte aan informatie over hoe het met het pleegkind gaat. Eén van de pleegouders stelde voor dat ouders af en toe een berichtje/foto aan de pleegouders kunnen sturen – zoals de pleegouders ook voor hen deden. Sommige pleegouders hadden ook behoefte aan fysieke contactmomenten na de terugplaatsing. Professionals gaven aan dat er wel aandacht is voor het behoud van contact met de pleegouders, “omdat dat ook belangrijke hechtingsfiguren zijn (...). Vanuit organisaties is hier wel aandacht voor, maar het wisselt in hoeverre dit in de praktijk lukt” (medewerker GI, interview). Volgens een collega heeft dat er ook mee te maken dat “in principe de pleegzorgvergoeding (...) en ook -begeleiding stopt. Dus wie begeleidt dat contact tussen pleegouders en het kind? Ik denk dat we er qua theorie over eens zijn om die mensen in het leven van die kinderen te houden, maar dat er in de praktijk nog veel drempels zijn om dat goed vorm te geven en dat vast te leggen, te faciliteren” (medewerker GI, interview). Volgens de professionals kan in situaties waarbij de pleegouders een grotere rol willen spelen ook gedacht worden aan weekend pleegzorg. Dit is echter niet altijd mogelijk en ook niet altijd wenselijk vanuit de ouders.

Verder kan het vertrek van een pleegkind ook impact hebben op de eigen kinderen van pleegouders. Een pleegouder illustreerde: “je krijgt vragen zoals: moet ik ook op een dag weg? Dat had ik van tevoren niet gedacht dat mijn kind dat zou bedenken, want voor mij is het vanzelfsprekend dat het niet zo is. Maar voor een jong kind is dat niet vanzelfsprekend, als dat dus blijkbaar gebeurt. Dat konden we wel opvangen, maar ik heb niet het gevoel gehad dat daar ook maar iets van verdere ondersteuning omheen is geweest” (pleegouder, interview).

5.6.10 Toetsing door de rechter of RvdK

Als positief punt is genoemd dat de beslissing van de GI om een kind wel of niet terug te plaatsen getoetst wordt door de RvdK en de rechter. Met name medewerkers van de Raad benoemden dit punt. Daarbij vond men de “onafhankelijke blik van rechter of de Raad” heel belangrijk “om zo tunnelvisie bij een GI te voorkomen” (medewerker RvdK, vragenlijst²³⁴). Echter ook vanuit de GI werd de “kritische bevraging door de rechtbank over de gronden tot de verzoeken” als positief punt genoemd (medewerker GI, vragenlijst⁶⁴). Eén van de pleegouders vond het prettig dat de rechter een actieve houding innam.

Tegelijkertijd is er ook door enkele professionals en pleegouders een verbeterpunt genoemd over deze toetsing. Daarbij kwam ten eerste de kwaliteit van de toetsing van de Raad naar voren. Een pleegouder illustreerde: “ons pleegkind heeft door een lichamelijke beperking medische zorg nodig. Hiervoor is in het hele proces te weinig aandacht geweest. Zelfs de RvdK heeft geen contact gezocht met de behandelend arts (...). Daardoor had de Raad mijns inziens geen juist beeld van haar medische situatie en wist zij niet waar de gevaren lagen” (pleegouder, vragenlijst³⁹²). Een medewerker van de RvdK uitte de behoefte dat er vaker een toetsingsmoment zou zijn.

Wat betreft de toetsing door de rechter werd door sommige professionals getwijfeld of de rechter voldoende informatie krijgt. Een pleegzorgmedewerker beschreef: “Ik heb in de afgelopen periode ook meegemaakt dat een kind naar huis is gegaan, waarbij ik echt zwaar mijn twijfels had of dit wel goed zou gaan komen, maar waarbij de jeugdbeschermer onvoldoende bewijs had aangeleverd bij de rechtbank” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸⁸). Zoals besproken in paragraaf 5.5 gaven rechters ook aan dat de onderbouwing van de GI sterker zou mogen zijn. Vanuit de GI kwam naar voren dat kinderrechters “soms terugschrikken voor verlenging of gezagsbeëindiging en met onvoldoende argumenten of voorbereiding terugkeer gelasten” (medewerker GI, vragenlijst⁶⁴).

5.6.11 Samenwerking tussen partners

Enkele keren is door professionals en pleegouders genoemd dat het positief is wanneer de samenwerking tussen verschillende partijen goed verloopt. Uit de verbeterpunten komt naar voren dat dit in de praktijk nog niet altijd zo is. Een pleegzorgmedewerker benoemde: “De samenwerking en het samen optrekken tussen pleegzorg en GI moet veel beter. Beslissingen moeten gezamenlijk worden genomen” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸⁷). Deze samenwerking werd door andere deelnemers juist als positief beschreven; er zijn mogelijk ook verschillen tussen regio's op dit gebied.

Een ander aandachtspunt dat genoemd werd, was dat er niet altijd duidelijk is wie welke rol heeft in het proces: “Hulpverleningsland is iets te flexibel gaan schuiven met hun verantwoordelijkheden” (professional andere organisatie, vragenlijst¹⁴). Zeker voor ouders is het niet altijd duidelijk meer wie welke bevoegdheid heeft, en dat wordt ingewikkeld wanneer andere partijen een uitspraak doen over een taak van de GI, bijvoorbeeld. Een medewerker van een GI: “De hulpverlening of pleegouders gaat soms buiten hun rol en doet uitspraken over de

terugplaatsing wat de relatie tussen ouders en GI bemoeilijkt. Het zou beter zijn als de professionals hierin meer een front uiten naar het gezin” (medewerker GI, vragenlijst⁵).

Hoewel er vanuit de GI duidelijk is benoemd dat de verantwoordelijkheid voor het besluit over het opvoedperspectief bij deze organisatie ligt, werd in het kader van de samenwerking met andere partijen ook enkele malen genoemd dat het een optie is om die verantwoordelijk meer samen te gaan dragen. Dat heeft er enerzijds mee te maken dat het om zware, ingrijpende besluiten gaat, waar vaak ethische en morele dilemma’s bij kijken. Een multidisciplinaire aanpak zorgt er ook voor dat er “eerder bijgestuurd kan worden” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁷¹).

5.6.12 Positie van ouders en jeugdigen

Een ontwikkeling die als positief punt is genoemd, is de positie van ouders en jongeren die steeds sterker wordt. Volgens betrokkenen is er sprake van een “goede rechtsbescherming” in Nederland (medewerker GI, vragenlijst⁵⁰) en in het bijzonder wordt genoemd dat “ouders sinds kort recht hebben op gratis juridische ondersteuning” (medewerker GI, vragenlijst⁶³). Naast een verbeterde rechtsbescherming zorgt dit volgens professionals er ook voor dat de zitting rechtvaardiger verloopt. Zo gaf een rechter aan dat advocaten heel erg doorvragen naar de onderbouwing van keuzes en argumenten van de GI, bijvoorbeeld: “ik zie nergens verslagen hiervan; het is niet goed onderbouwd; er wordt wel gezegd dat het zus en zo gaat, maar waar blijkt dat dan uit?” (rechter, interview). Ook is hierbij benoemd dat advocaten minder emotioneel betrokken zijn bij de zaak, wat belangrijk is om die onderbouwing objectief uit te vragen. Een van de rechters concludeerde: “de procedurele rechtvaardigheid is veel beter nu” (rechter, interview).

Tegelijkertijd zijn op dit vlak ook enkele verbeterpunten genoemd. Verschillende professionals noemden dat een advocaat op het moment van de eerste uithuisplaatsing misschien niet het beste moment is voor extra juridische ondersteuning. “De eerste verlenging is misschien wel een belangrijker moment” aldus een medewerker van de RvdK. Want “na een jaar of na negen maanden, of hoe lang het dan ook is.... gaat er natuurlijk die toets komen: wat is er de afgelopen periode gebeurd? Wat is er de afgelopen periode ingezet? En volgens mij is dat eigenlijk een belangrijker moment, want dat is namelijk het moment dat je echt nog kan bijsturen” (medewerker RvdK, interview).

Daarnaast noemden professionals dat de juridische ondersteuning voor ouders ook negatieve kanten kent. Een pleegzorgmedewerker lichtte toe: “Ouders worden vertegenwoordigd door een advocaat die geld wil verdienen... en die gaat alles uit de kast trekken om deze ouders te vertegenwoordigen en om aan te geven dat de GI zijn werk niet goed heeft gedaan” (pleegzorgmedewerker, interview). Een medewerker van een GI vulde aan dat er advocaten zijn die zonder grondig onderzoek zeggen dat de ouder competent is, en dat er geen reden voor een uithuisplaatsing is. In gesprek met medewerkers van het KSCD kwam naar voren dat zij soms een perspectiefonderzoek uitvoeren op aandringen van een advocaat die om grondiger onderzoek vraagt. Regelmatig komt het KSCD dan tot de conclusie dat de GI hier al een duidelijk oordeel over had gegeven. In meerdere gesprekken met professionals kwam bovendien ter sprake dat er soms meer strijd ontstaat, waardoor samenwerking met de ouders bemoeilijkt wordt. Verschillende

professionals gaven aan dat sommige advocaten “dat vuurtje nog even opstoken. Dat is heel verdrietig” (rechter, interview).

De professionals zagen daarnaast ook meer klachtenprocedures, wat mogelijk te maken heeft met een toenemende mondigheid van ouders. Ouders benoemden hierbij dat de jeugdbescherming het hen kwalijk neemt als zij een klacht indienen of in beroep gaan: “dat is iets wat jeugdbescherming mij altijd kwalijk nam. ‘Jij blijft altijd maar in de strijd’. Ik zeg maar dat is toch logisch, ik ben een moeder” (ouder, interview). Een andere ouder vertelde dat ze bewust ervoor gekozen had om geen juridische stappen te ondernemen tegen de jeugdbescherming om die strijd te voorkomen: “En als je zelf al zoveel hebt meegemaakt, dan heb je zoiets van ik kan die strijd wel weer aangaan, maar dan krijg ik jeugdzorg tegen mij en dan krijg je nog minder mee van wat mijn kind meemaakt in zo’n gezinshuis” (ouder, interview). Voor wat betreft de zaken waarin het hard tegen hard gaat, werd overigens bediscussieerd of dit te maken heeft met de toevoeging van een advocaat. De professionals benoemden dat dit vaak de ouders zijn die de weg naar de advocaat ook zelf zouden hebben gevonden. Enkele ouders noemden ten slotte dat bijstand van een advocaat juist fijn zou zijn bij het starten van een klachtenprocedure. Genoemd werd dat dit in de basis al erg ingewikkeld is, laat staan wanneer je emotioneel bent vanwege de uithuisplaatsing. Voor sommige ouders kan de drempel om een klacht in te dienen dan ook hoog zijn.

Een laatste punt dat genoemd is door een van de jongeren, is dat de positie van de ouder in verhouding tot de pleegouder zwak is: “Let erop dat pleegouders soms veel meer kunnen bereiken dan echte ouders. Als echte ouders aangeven dat het wel weer gaat lukken, zeggen pleegouders soms dat dat niet lukt en blijven de kinderen in het pleeggezin. Mijn pleegouders zijn niet zo, maar ik ken ze wel hier in de buurt” (jongere, vragenlijst⁹⁰⁷).

5.6.13 Kennis

Ook het thema ‘kennis’ kwam terug in de evaluatieve vragen in dit onderzoek. Daarbij ging het om kennis die er in het algemeen is over pedagogische onderwerpen zoals goed genoeg ouderschap, en kennis van de professionals die bij een zaak betrokken zijn.

Kennis over pedagogische onderwerpen in het algemeen

Zoals eerder besproken in dit hoofdstuk, is er meer kennis gekomen over goed genoeg ouderschap, over hechting en over effecten/impact van uithuisplaatsingen. Dit zijn positieve ontwikkelingen die ook invloed kunnen hebben op het proces van terugplaatsen, aldus professionals. Een pleegzorgmedewerker benoemde dat de visie over goed genoeg ouderschap “een thuisplaatsing mogelijk kan maken” (pleegzorgmedewerker, vragenlijst⁸¹). Daarnaast is de aandacht voor schade die uithuisplaatsingen met zich meebrengen ook heel belangrijk, en wordt dit meegenomen in de beoordeling van de noodzaak van een uithuisplaatsing en ook bij vragen over overplaatsingen en terugplaatsingen. Volgens verschillende professionals is dit een ontwikkeling die zij ook heel erg zien sinds de toeslagenaffaire. Verschillende professionals en ook ouders benoemden dat er in de praktijk nog meer aandacht mag komen voor de negatieve effecten van uithuisplaatsingen.

Een ander thema waar vooral volgens ouders meer aandacht voor mag komen, is problematiek omtrent complexe scheidingen. Een ouder beschreef dat er meer kennis nodig is over “effecten van ouderverstoting en de zogenaamde vechtende ouders. Er dient meer ingezet te worden dat de veroorzaker (narcist) buiten gesloten wordt in plaats van de gezonde ouder” (ouder, vragenlijst⁸⁰⁰). Een andere ouder verwoordde dat “er beter onderzoek moet komen naar onveilige situaties van kinderen waarbij er dwingende controle van een van de ouders is” (ouder, vragenlijst⁷⁴⁸).

Kennis van de professional

Ook specifieke kennis van de professionals die betrokken zijn bij een zaak kwam naar voren. Enkele medewerkers van GI's benoemden dat het belangrijk is om professionals te begeleiden op allerlei vlakken, waaronder de samenwerking met ouders: “Ik denk dat de grootste winst te behalen is in het vergroten van de vaardigheden van medewerkers (...). Hoe ga je om met de weerstand en het verdriet van ouders? Hoe zet je ze in hun kracht, hoe blijf je met ze in contact en samenwerking? Want de mooiste resultaten worden/zijn gehaald in casuïstiek waarin de jeugdbeschermer echt in contact is met de ouder” (medewerker GI, vragenlijst¹⁸⁰). Daarbij werd ook een keer gesuggereerd om een landelijke training op dit gebied te organiseren. Verder is ook genoemd dat het belangrijk is om “startende (veelal) onervaren werkers te ondersteunen en begeleiden” in het nemen van zware besluiten die de GI moet nemen (medewerker GI, vragenlijst¹³⁸).

Specifiek tijdens de interviews kwam naar voren dat meerdere professionals vonden dat de juridische kennis bij medewerkers van GI's versterkt zou kunnen worden. Een rechter beschreef: “Ik denk ook dat de jeugdbeschermers veel meer juridisch ondersteund zouden moeten worden. (...) Eigenlijk zou er gewoon een juridisch geschoold iemand ook de verzoekschriften moeten opstellen, en weten hoe je dat moet onderbouwen.... (...) En dan zouden de jeugdbeschermers zich bezig kunnen houden met waar ze voor opgeleid zijn, namelijk de pedagogische kant van het verhaal” (rechter, interview). Ook voor de zittingsvertegenwoordigers geldt volgens de rechters dat overleg met juristen essentieel is om een zitting goed bij te kunnen wonen. Vanuit de GI en de RvdK werd genoemd dat de juristen niet bij elke zaak betrokken zijn, maar vooral bij de “complexere zaken” (medewerker GI, interview). Pleegouders bespraken dat ze soms vragen hebben over hun rechten en plichten, en dat jeugdbeschermers hier vaak onvoldoende van weten.

5.6.14 De uithuisplaatsing

Hoewel dit onderzoek gericht is op terugplaatsingen, zijn er ook verschillende verbeterpunten genoemd voor wat betreft uithuisplaatsingen in het algemeen, zoals de zoektocht naar een geschikte plek. Dit soort aspecten kunnen ook weer invloed hebben op de kans dat een kind uiteindelijk terug kan naar de ouders. Als eerste is genoemd dat broertjes en zusjes zo veel mogelijk bij elkaar geplaatst moeten worden. Daarnaast was er veel aandacht voor matching en de zoektocht naar een geschikt pleeggezin. Een medewerker van GI benoemde: “Een goede match betekent een goede samenwerking, wat de kans op een terugplaatsing vergroot” (medewerker GI, vragenlijst⁸⁰).

Een positief punt dat is genoemd, is dat een “netwerkplaatsing de eerste overweging is” (medewerker RvdK, vragenlijst²⁴⁹). Medewerkers van GI’s noemden dat hier een slag in geslagen is, en dat er op steeds meer creatieve manieren gezocht wordt naar opvang in het netwerk (zoals bijvoorbeeld een leerkracht). Een kanttekening hierbij wel is dat ook het netwerk goed onderzocht moet worden. “Vaak gaat het om intergenerationele patronen/problematiek. Kinderen zijn, hoe ideaal het ook klinkt, niet *altijd* beter af binnen het eigen, directe netwerk” (medewerker GI, vragenlijst⁶³). Een andere overweging is ook om een kind dicht bij de ouders te plaatsen: “Idealiter zouden kinderen ook dicht bij hun ouders moeten kunnen verblijven, zodat het ook praktisch meer haalbaar is om meer contact te hebben” (medewerker RvdK, vragenlijst²³⁴). Daarnaast is met name met verschillende jongeren uitgebreid gesproken over het belang van een match wat betreft culturele achtergrond van een kind. Daarbij kwam de situatie ter sprake dat je als kind “geplaatst wordt bij Nederlandse pleegouders en je bent zelf buitenlands” (jongere, interview). Eén van de jongeren vertelde dat je dan steeds op zoek bent naar “wie ben je nou? En welke cultuur? Ik was altijd de ander (...) ook gewoon in het dorp waar ik vandaan kwam, was ik de enige met een andere huidskleur” (jongere, interview). Een andere jongere had dit ook meegemaakt, en vulde aan dat vooral het gebrek aan aandacht voor de andere cultuur of taal een probleem is. Doordat de jongere de taal van haar ouders was verleerd, was contact met andere familieleden die alleen deze taal spreken ook niet meer mogelijk. Zo raakte zij steeds meer vervreemd van haar netwerk, wat op de lange termijn erg schadelijk is geweest voor haar welzijn en de sociale steun die zij mag ervaren als jongvolwassene.

Met name jongeren en ouders benoemden ook dat er beter gekeken moet worden naar de kwaliteit van de alternatieve opvoedplek. Een jongere beschreef: “De plek waar een jongere geplaatst wordt moet daadwerkelijk beter zijn dan hoe het thuis gaat. Een gesloten instelling is dit meestal niet, daar moet echt aandacht voor komen” (jongere, vragenlijst⁹²⁰). Er kwamen ook voorbeelden voorbij, waaruit bleek dat een pleeggezin de zorg voor het kind eigenlijk niet aankon. Door het gebrek aan goede plekken wordt er soms gekozen voor een minder goede match, maar dan bestaat het risico dat de plaatsing toch beëindigd wordt en er een overplaatsing nodig is. Voor professionals is dit een duivels dilemma: ze kunnen niet in de toekomst kijken en moeten toch een keuze maken die zij het minst schadelijk achten voor het kind. Ten slotte was er een handvol ouders en jongeren die misstanden rapporteerden, waaronder fysieke mishandeling en seksueel grensoverschrijdend gedrag in pleeggezinnen, gezinshuizen en ook een zorgboerderij. Een van de jongeren vertelde over ervaringen van mishandeling en seksueel misbruik in het pleeggezin, wat ook in de thuissituatie speelde. Dat dit ook gebeurde op een plek die veilig zou moeten zijn, maakt dat de uithuisplaatsing niet te rechtvaardigen meer is.

In dit kader hebben verschillende ouders en jongeren ook geuit dat zij schade hebben opgelopen door de uithuisplaatsing. Zo is genoemd dat “gezinnen ontwricht” zijn (ouder, vragenlijst⁸⁰⁷), kinderen “getraumatiseerd” zijn (ouder, vragenlijst⁷⁵⁸), en dat er veel “wanhoop, pijn en verdriet” is (jongere, vragenlijst⁹²⁷). Er kwam naar voren dat jongeren zich niet gewenst of geliefd voelden (bijvoorbeeld vanwege overplaatsingen), en dat er geen contact meer is tussen ouders en kinderen (en soms familie). Ouders beschreven hoe verdrietig de situatie hen maakt, en dat het pijn doet om te denken aan hun kinderen die het niet altijd naar hun zin hebben op de nieuwe plek. In lijn met de vorige paragraaf wordt daarover gezegd dat er vanuit professionals meer aandacht mag zijn voor de impact die een uithuisplaatsing maakt.

5.6.15 Het vrijwillige kader

Een laatste thema dat als verbeterpunt naar voren kwam betreft het vrijwillige kader. Zowel in vragenlijsten als in interviews kwam naar voren dat het vaak lange voortraject in het vrijwillige kader invloed kan hebben op het verloop van een gedwongen uithuisplaatsing en de beslissing over terugplaatsing. Volgens professionals start dit met algemene problemen zoals wachtlijsten en gebrek aan passende hulp. Een rechter beschreef: “ik denk dat daarin ook meespeelt dat ouders in het vrijwillige kader ook lastig hulp kunnen vinden. Want hoe vaak ik niet ouders op zitting heb waar een verzoek OTS ligt, terwijl die ouders dan zeggen van; ja, maar ik heb zelf ook al een jaar lang mijn stinkende best gedaan en ik sta overal op wachtlijsten en ik ben zeer bereid, maar ik kan het niet vinden” (rechter, interview). Dit probleem zorgt ervoor dat problemen niet verminderen maar soms erger worden, waardoor de stap naar een uithuisplaatsing in sommige gevallen steeds kleiner wordt. Het gevolg is ook dat zaken op het moment van het uitspreken van de OTS en machtiging uithuisplaatsing zeer ernstig zijn, wat weer invloed heeft op de kans op terugplaatsing.

Ook de ervaringen van ouders sluiten hierbij aan. Een ouder beschreef dat ze achteraf ziet dat ze in eerste instantie niet de juiste hulp had ontvangen. Was dat wel zo geweest, “dan had de uithuisplaatsing voorkomen kunnen worden” (ouder, interview). Een andere ouder gaf juist aan dat ze via het gedwongen kader eindelijk de hulp kreeg die nodig was, maar dat er inmiddels al veel kostbare tijd was verstreken. Ook waren er diverse ouders die aangaven dat ze spijt hadden dat zij zelf via vrijwillige hulpverlening op zoek zijn gegaan naar hulp, omdat het uiteindelijk toch leidde tot de uithuisplaatsing. Een van hen benoemde: “ik kom continu met die hulpvraag en ben daar eerlijk over. Nou, die eerlijkheid is zo bestraft” (ouder, interview).

Een tweede probleem dat werd aangekaart, is dat terugplaatsing in het gedwongen kader een wettelijk uitgangspunt is, maar dat dit in het vrijwillig kader niet zo is. Professionals gaven aan dat ze het vermoeden hebben dat er in het vrijwillig kader veel minder gedacht wordt aan mogelijke terugplaatsing. Een probleem hierbij is ook dat ouders niet zomaar kunnen zeggen dat ze niet meer akkoord gaan met de vrijwillige uithuisplaatsing, in tegenstelling tot wat de term ‘vrijwillig’ impliceert. Professionals lichtten toe dat het voor ouders voelt als dwang; “je komt in het drangkader” (pleegzorgmedewerker, interview). Daarbij komt ook nog eens dat concrete toetsmomenten, zoals die er in het gedwongen kader zijn, ontbreken. Eén van de medewerkers van de RvdK benoemde dat de rechtsbescherming in het vrijwillig kader een probleem is, en pleitte daarom bij uithuisplaatsingen eerder voor het gedwongen kader: “zodra kinderen uit huis zijn, gun ik ook iedereen eigenlijk de rechtsbescherming die dat gedwongen kader biedt” (medewerker RvdK, interview).

Ook ouders en jongeren zagen knelpunten wat betreft terugplaatsing in het vrijwillige kader, en tijdens het onderzoek kwam hun behoefte om hierover te vertellen dan ook naar voren. We merkten dit ten eerste doordat betrokkenen ons benaderden met de vraag waarom dit onderzoek alleen gericht was op terugplaatsing in het kader van een OTS, en niet op vrijwillige uithuisplaatsingen. Maar ook zagen we dat veel ouders en jongeren met deze ervaring toch de vragenlijst invulden, ook al stond vermeld dat het vrijwillige kader niet onderzocht wordt in dit onderzoek. Eén van de jongeren, die niet meegenomen is in de steekproef van deze studie,

beschreef: “Er was bij mij sprake van een vrijwillige uithuisplaatsing maar ik vind het onterecht dat jullie enkel gedwongen uithuisplaatsing meenemen. Mijn uithuisplaatsing was gedwongen vrijwillig, als mijn ouders niet akkoord waren gegaan werd bedreigd met een stap naar de rechter.” (jongere, vragenlijst⁹³⁵).

5.6.16 Samenvatting van de evaluatie van betrokkenen

In deze paragraaf zijn veel thema’s besproken, waarbij enkele positieve aspecten maar vooral verbeterpunten naar voren kwamen. Een overzicht van de hoofdpunten die genoemd zijn, is te vinden in Tabel 5.6.

Tabel 5.6.

Overzicht van de positieve aspecten en verbeterpunten die genoemd zijn in de evaluatieve vragen in de vragenlijsten en interviews.

Thema	Positief aspect	Verbeterpunt
Focus op terugplaatsen (par 5.6.1)	Uithuisplaatsing als uiterste maatregel, en meer aandacht voor terugplaatsen en ‘zo thuis mogelijk opgroeien’.	Er moet nog meer geprobeerd worden om uithuisplaatsingen te voorkomen. Als een terugplaatsing niet haalbaar is: wat kan er wel? Kritische noot van pleegouders: Soms wordt er te veel ingezet op terugplaatsing, en lijkt het belang van het kind niet altijd voorop te staan.
Jeugdstelsel (par 5.6.2)	Niet genoemd	Diverse problemen binnen het jeugdstelsel hebben invloed op de kans op terugplaatsing. Denk aan capaciteit van GI’s en zorgverleners (wachlijsten, wisseling in voogden), een gebrek aan passende plekken bij uithuisplaatsing, versnippering, en ook de decentralisatie is genoemd.
Werkwijze GI (par 5.6.3)	Voor professionals noemden dat zij zorgvuldig te werk gaan bij beslissingen over terugplaatsen of niet. Ook de inzet van professionals is als positief punt genoemd. Professionals noemden ook dat zij duidelijkheid bieden over doelen en voorwaarden voor terugplaatsing.	Met name pleegouders, ouders en jongeren vonden dat het onderzoek van de GI niet altijd grondig genoeg is. De verschillen tussen GI’s wat betreft instrumenten en werkwijzen roept de vraag op of een uniforme aanpak wenselijk is. Wat betreft de inzet van de gezinsvoogd noemden ouders en jongeren dat ze meer betrokkenheid wensen, en ze merkten dat er soms een negatief beeld is over de ouder. Ouders gaven aan dat niet altijd duidelijk is waar aan gewerkt moet worden. Volgens ouders handelt de GI niet altijd conform beschikking rechtbank of advies van de RvdK. Ten slotte is dossiervorming een verbeterpunt. Professionals gaven aan dat het dossierbeleid inderdaad niet heel helder is.

Thema	Positief aspect	Verbeterpunt
Omgang (par 5.6.4)	Professionals en pleegouders noemden dat er tijdens een uithuisplaatsing hard gewerkt wordt om zo snel en vaak mogelijk contact te realiseren tussen ouder en kind. Als een terugplaatsing niet mogelijk is, is er ook aandacht voor behoud van contact met ouders.	Ouders en enkele professionals noemden dat de omgang soms minimaal is. Pleegouders noemden dat het belang van de ouders soms boven dat van het kind lijkt te staan, en dat de negatieve impact van omgang op het kind serieus genomen moet worden. Bij terugplaatsing werd genoemd dat een opbouw in het contact belangrijk is. Een ander verbeterpunt is om het contact met familie (buiten de ouders om) ook te stimuleren. Ook i.v.m. behoud van netwerk op lange termijn.
Ingezette hulp (par 5.6.5)	Professionals en pleegouders noemden dat er ondanks beperkingen in het systeem veel wordt ingezet op het vinden en bieden van passende hulp.	Gebrek aan passende hulp wordt als verbeterpunt genoemd, dat is ook gerelateerd aan problemen in het jeugdstelsel. Volgens professionals en pleegouders hebben ouders meer begeleiding nodig in het zoeken van hulp. Professionals noemden als verbeterpunt dat de GI geen middelen heeft om ouders aan te zetten c.q. te verplichten tot hulp.
Perspectiefbesluit (par 5.6.6)	Niet genoemd	Het kan lang duren voordat het perspectief van een kind duidelijk is. Deze onduidelijkheid heeft negatieve impact op het kind en is een belasting voor pleegouders. Professionals gaven aan dat het perspectiefbesluit getoetst moet worden zodra dit door de GI is genomen.
Betrekken van ouders en jeugdigen (par 5.6.7)	Professionals en pleegouders noemden dat er veel moeite wordt gedaan om ouders te betrekken in het proces en duidelijk te communiceren. De mening van kinderen is de afgelopen jaren steeds belangrijker geworden.	Communicatie is regelmatig benoemd als verbeterpunt, o.a. door duidelijkheid te geven over doelen en voorwaarden en daarbij geen jargon te gebruiken. Ook is de wens geuit om ouders nog meer te betrekken in het proces, wat helaas niet altijd lukt. Ouders en jongeren voelden zich regelmatig niet gehoord. De stem van het kind mag nog meer serieus genomen worden.
Pleegouders (par 5.6.8)	Niet genoemd	Pleegouders willen graag meer informatie krijgen over besluiten en afwegingen, en willen graag input geven. Ze voelden zich niet altijd serieus genomen.
Nazorg (par 5.6.9)	Niet genoemd	Er is behoefte aan nazorg als kinderen teruggeplaatst worden bij de ouders. Ouders wensen dan meer betrokkenheid van de GI. Pleegouders zouden het fijn vinden als er wat meer contact is na terugplaatsing, en ook begeleiding voor het gezin en de eigen kinderen van pleegouders is dan wenselijk. Als er geen terugplaatsing plaats vindt, is er nazorg voor ouders nodig gericht op het verwerken van verlies.

Thema	Positief aspect	Verbeterpunt
Toetsing door rechter of Raad (par 5.6.10)	Het is belangrijk dat er onafhankelijk en objectief gekeken wordt naar het besluit van de GI om een kind wel/niet terug te plaatsen.	Het moment van toetsing is al genoemd onder 'perspectiefbesluit'. Sommige betrokkenen uitten zorgen over de kwaliteit van toetsing door RvdK en/of rechter.
Samenwerking partners (par 5.6.11)	Het is positief wanneer samenwerking tussen partijen (zoals GI en pleegzorg) goed verloopt.	Samenwerking is niet altijd optimaal en een probleem is ook dat er niet altijd duidelijk is wie welke rol uitoefent.
Positie ouders en jeugdigen (par 5.6.12)	Ouders en jongeren krijgen een steeds sterkere positie. De pilot waarbij ouders een advocaat krijgen toegewezen bij de eerste uithuisplaatsing is als positief genoemd.	Juridische bijstand van ouders kent ook nadelen, zo zijn sommige advocaten uit op winst en gaan ze de strijd met de GI aan, wat niet altijd bevorderlijk is voor samenwerking met ouders. Professionals uitten dat een advocaat ook wenselijk is bij het verlengen van de uithuisplaatsing.
Kennis (par 5.6.13)	Er is meer kennis gekomen over pedagogische onderwerpen zoals hechting en schadelijke effecten van uithuisplaatsen. Hier wordt bij beslissingen rekening mee gehouden.	Op bepaalde vlakken is nog meer kennis wenselijk, zoals over de schadelijke effecten van uithuisplaatsingen en over complexe scheidingen. Verder moeten professionals ondersteund worden, sommigen hebben meer juridische kennis nodig. Ook het omgaan met ouders die geen vertrouwen hebben in de jeugdbescherming is een aandachtspunt voor begeleiding.
De uithuisplaatsing (par 5.6.14)	Netwerkplaatsingen zijn altijd de eerste overweging.	Het is belangrijk om aandacht te hebben voor een goede match (o.a. cultuur pleeggezin) en om broertjes en zusjes bij elkaar te houden. Daarnaast moet de kwaliteit van de nieuwe opvoedplek altijd beter zijn dan de situatie thuis. Ouders en jongeren noemden ook situaties van misstanden in de jeugdbescherming.
Het vrijwillige kader (par 5.6.15)	Niet genoemd	Lang voortraject in het vrijwillig kader kan de kans op terugplaatsing verkleinen. Het vrijwillig kader aan sich wordt ervaren als een knelpunt omdat het niet als vrijwillig wordt ervaren. Daarnaast vroegen professionals zich af in hoeverre terugplaatsen in dit kader centraal staat.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Hoofdstuk 6

Conclusie

**Mariëlle Bruning, Sabine van der Asdonk,
Daisy Smeets, Jolien van Boven, Renate Buisman,
Marieke Lenglet & Lenneke Alink**

Hoofdstuk 6 Discussie en conclusie

6.1 Inleiding

De doelstelling van dit onderzoek was om meer zicht te krijgen op het proces van uithuisplaatsing van minderjarigen en terugplaatsing in het gezin. Dit onderzoek kwam voort uit de zorgen die er in 2022 bestonden over de inspanningen die de GI's verrichten als verantwoordelijke organisaties voor de uitvoering van machtigingen uithuisplaatsingen voor minderjarigen. Meer specifiek was de vraag in hoeverre de gecertificeerde instellingen werken aan een terugplaatsing van het kind naar huis. Deze zorgen leidden in 2022 tot vragen vanuit de Tweede Kamer aan de voormalige Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van VWS. Deze bewindspersonen deden de toezegging aan de Tweede Kamer om onderzoek te laten uitvoeren naar de praktijk van uithuisplaatsingen en terugplaatsingen.

Dit multidisciplinaire onderzoek - waarin gedragswetenschappelijke en juridische onderzoekers nauw hebben samengewerkt - is gestart in oktober 2022. Via verschillende onderzoeksmethoden is in dit onderzoek informatie verzameld over de context en inhoud van uithuisplaatsingen van kinderen die met een machtiging van de kinderrechter uit huis zijn geplaatst. In het bijzonder is daarbij in kaart gebracht op welke wijze en in hoeverre wordt gewerkt aan terugplaatsing van het kind naar huis na een uithuisplaatsing. De resultaten van het juridische en sociaalwetenschappelijke literatuuronderzoek, het dossieronderzoek (waarbij dossiers uit 2018 werden geanalyseerd van juli 2023 tot maart 2024) en het praktijkonderzoek (door middel van vragenlijsten en interviews die in 2023 en 2024 zijn afgenomen) zijn in de voorgaande hoofdstukken gepresenteerd. Tijdens het onderzoek is een klankbordgroep, bestaande uit enkele ouders en jongeren die te maken hebben gehad met een uithuisplaatsing van hun kind, betrokken geweest. Verder is een expertmeeting georganiseerd waarin is meegedacht over de resultaten van dit onderzoek en de betekenis daarvan.

In dit hoofdstuk geven wij aan de hand van deze resultaten een antwoord op de onderzoeksvragen die in dit onderzoek centraal stonden. De centrale vraagstelling van dit onderzoek bestond uit vier onderdelen:

1. Hoe is de situatie bij uithuisplaatsing?
2. Hoe verlopen uithuisplaatsingen en in hoeverre zijn deze expliciet gericht op terugplaatsing?
3. In hoeverre worden kinderen teruggeplaatst in het gezin en waarom wel/niet?
4. Welke verbeteringen in het proces van uithuisplaatsing en terugplaatsing zijn mogelijk?

In de juridische literatuurstudie (Hoofdstuk 2) is ingegaan op relevante internationale kinderrechtenstandaarden die van toepassing zijn op de uithuisplaatsing van kinderen en de juridische kaders en regels die gelden bij een gedwongen uithuisplaatsing via een beslissing van de kinderrechter. Uit relevante internationale standaarden is duidelijk geworden dat bij een uithuisplaatsing in beginsel moet worden gestreefd naar het herenigen van het kind met de ouder(s). Kinderen hebben recht op omgang en contact met ouders en andere familie, zoals

grootouders en broertjes en zusjes. Omgang en contact zijn essentieel omdat hiermee toegewerkt kan worden naar hereniging. Bij gedwongen uithuisplaatsingen moeten de verantwoordelijke autoriteiten volgens het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in beginsel toewerken naar hereniging van het kind met de ouder(s). Dit betekent allereerst het verkennen van een terugplaatsing van het kind naar huis, maar het kan ook betekenen dat er voldoende contact en omgang blijft als het in het belang van het kind is om elders te worden verzorgd en opgevoed. Als een uithuisplaatsing noodzakelijk is, schrijven internationale kinderrechtenstandaarden voor dat gestreefd moet worden naar de plaatsing van het kind in een gezinsgerichte omgeving.

Het nationale wettelijke kader van een machtiging tot uithuisplaatsing met een maatregel van OTS houdt in dat de uithuisplaatsing elk jaar opnieuw wordt geëvalueerd door de kinderrechter bij een verlengingsverzoek. De in de wet opgenomen bepaling ‘de aanvaardbare termijn’ voor de minderjarige is bepalend voor beantwoording van de vraag of een maatregel van OTS met een machtiging tot uithuisplaatsing nog de geëigende maatregel is of dat een verzoek tot een gezagsbeëindiging meer passend is vanuit het oogpunt van de belangen van het kind en het recht op continuïteit en stabiliteit.

Gezien de doelstelling van de maatregel van OTS zal ook bij een uithuisplaatsing volgens de nationale wetgeving gewerkt moeten worden aan het bevorderen van de gezinsband tussen het kind en de ouder(s). In de wet is echter niets geregeld over het faciliteren van (minimale) omgang bij een uithuisplaatsing. Daarentegen bevat de wet wel bepalingen op grond waarvan een gecertificeerde instelling omgang en contact kan beperken in situaties van uithuisplaatsing. Verder bepaalt de nationale wet dat het bij een uithuisplaatsing de voorkeur heeft om een minderjarige in een gezinsgerichte omgeving te plaatsen en dat rekening moet worden gehouden met de persoonskenmerken, levensovertuiging en culturele achtergrond van de minderjarige. Ook is er in de wet (nog) niets geregeld over de rechterlijke toetsing van een perspectiefbesluit van de GI in situaties waarin de uithuisplaatsing al (wat) langer duurt.

Met de gedragswetenschappelijke literatuurstudie (Hoofdstuk 3) is zicht gekregen op wat al bekend is over factoren en interventies die gerelateerd zijn aan terugplaatsing. Voor veel factoren die terugkwamen in het literatuuronderzoek waren de resultaten zo wisselend dat geen eenduidige conclusie kon worden getrokken. Dit benadrukt des te meer het belang van meer onderzoek op dit gebied. Daarnaast is – naar ons weten – nog niet eerder een geheel Nederlandse studie uitgevoerd naar factoren die in verband staan met terugplaatsing. Er is wel één studie in Nederland en Vlaanderen uitgevoerd, maar deze richtte zich enkel op pleegkinderen.³⁷⁶ Het dossieronderzoek vormt dan ook een relevante toevoeging aan de literatuur waarmee meer inzicht gekregen kan worden in de factoren die in de Nederlandse context relevant zijn in relatie tot terugplaatsingen. De tweede onderzoeksvraag die met het literatuuronderzoek werd beantwoord, was welke interventies bijdragen aan het bevorderen van terugplaatsing. Ook hiernaar is nog weinig gedegen onderzoek uitgevoerd. De uitkomsten van het literatuuronderzoek zullen later in dit slothoofdstuk waar relevant worden gebruikt in reflectie op de bevindingen uit het huidige onderzoek.

³⁷⁶ Goemans e.a. 2016.

De beide literatuurstudies vormden de basis voor het dossieronderzoek (Hoofdstuk 4) en het praktijkonderzoek (Hoofdstuk 5). Voor het dossieronderzoek werd bij zeven GI's – twee landelijke en vijf regionale verspreid over het land – een selectie gemaakt van dossiers met een machtiging uithuisplaatsing uit 2018 die daadwerkelijk is geëffectueerd. In totaal zijn 456 dossiers gecodeerd voor het onderzoek, waarvan 52 dossiers een machtiging gesloten jeugdhulp betroffen en 28 dossiers een uithuisplaatsing bij de andere ouder betroffen. Voor een aantal onderzoeksvragen zijn 98 dossiers diepgaander onderzocht en gecodeerd. Voor een duiding van de resultaten van het dossieronderzoek is het belangrijk te realiseren dat is gekeken naar gedwongen uithuisplaatsingen die in 2018 zijn gestart. De verslaglegging van dit onderzoek vond voornamelijk plaats in 2024. In de afgelopen zes jaar kunnen bepaalde factoren rondom uithuisplaatsingen en terugplaatsingen inmiddels (deels) zijn gewijzigd, bijvoorbeeld omdat de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing in 2023 is aangepast. Dit soort ontwikkelingen zijn vervolgens meegenomen in het praktijkonderzoek, waar in totaal 397 deelnemers een vragenlijst invulden en er interviews zijn afgenomen met 34 deelnemers.

Op basis van het dossieronderzoek kan gesteld worden dat de problematiek in de gezinnen waarvan een kind uit huis was geplaatst fors was en gezinnen vaak al een geschiedenis van kindbeschermingsmaatregelen hadden. Van alle uithuisgeplaatste kinderen werd 39% op enig moment teruggeplaatst bij hun ouder(s). Opvallend is dat ten tijde van het dossieronderzoek één op de vier van deze kinderen daarna opnieuw uit huis was geplaatst. Verschillende factoren bleken te voorspellen welke kinderen een grotere kans hadden om teruggeplaatst te worden. De sterkste voorspeller die uit het onderzoek naar voren kwam was ingezette hulp gericht op de ouders of op het gezin: wanneer dergelijke hulp was ingezet werd de kans op terugplaatsing meer dan twee keer zo groot. Daarnaast werd voor elke keer dat een kind werd overgeplaatst, de kans op terugplaatsing met 26% verkleind. Tot slot bleek de kans op terugplaatsing kleiner te worden wanneer de ouder(s) traumatische jeugdervaringen hadden meegemaakt, over beperkte opvoedingscapaciteiten beschikten en een verstandelijke beperking hadden.

In het praktijkonderzoek zijn ervaringen en meningen van professionals, ouders, pleegouders en jongeren verzameld. Er is ten eerste gekeken naar de mate waarin er toegewerkt wordt naar terugplaatsing, waarbij er een discrepantie is waargenomen tussen professionals en ouders. Professionals gaven aan dat zij hoog inzetten op terugplaatsen, o.a. door duidelijk aan te geven wat er verbeterd moet worden en hulp hiervoor in te zetten, door onderzoek te doen naar het opvoedperspectief van het kind, en door ouders in contact en verbinding te laten blijven met hun kind(eren). De ouders die aan dit onderzoek deelnamen, ervaarden de inzet van de GI echter als minimaal. In discussies over de manier waarop de GI het besluit neemt of een kind teruggeplaatst kan worden of niet, kwam naar voren dat de GI's uitgaan van de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing, maar hier verder eigen invulling aan gaven. Ook het gebruik van een onderzoek zoals de beoordelingsboog of een KSCD-onderzoek was niet standaard. Enerzijds was het begrijpelijk dat er verschillen zijn, omdat de GI's andere doelgroepen bedienen en afhankelijk zijn van een ander hulpaanbod, maar anderzijds werd de wens geuit om de werkwijze meer te uniformeren. Verder is ook gesproken over de toetsing van het besluit van de GI, waarbij naar voren kwam dat dit wettelijk niet is geregeld maar wel in feite indirect gebeurt. Het perspectiefbesluit zelf wordt niet getoetst, maar wel de juridische maatregel die de GI als gevolg hiervan voorlegt aan de RvdK en de kinderrechter (bijvoorbeeld een verlenging van de machtiging

uithuisplaatsing). Het praktijkonderzoek was ten slotte erg gericht op mogelijke knel- en verbeterpunten, waarbij een enorme hoeveelheid punten genoemd werd door alle betrokkenen. In Hoofdstuk 5 zijn vijftien afzonderlijke thema's genoemd, die vaak nog onderverdeeld konden worden in subthema's. Opvallend vaak werden problemen gerelateerd aan het jeugdstelsel genoemd (zoals capaciteit van GI's, wachtlijsten, etc.) als factor die invloed had op de kans op terugplaatsing. Andere belangrijke factoren zullen in dit hoofdstuk nog terugkomen.

6.1.1 Leeswijzer

Hieronder zal dieper worden ingegaan op de uitkomsten en wordt gereflecteerd op de betekenis en implicaties. Daarmee zal antwoord worden gegeven op de deelvragen die in dit onderzoek centraal stonden en die waren onderverdeeld in de categorieën (a) de situatie bij uithuisplaatsing, (b) het verloop van de uithuisplaatsing, en (c) het einde van de uithuisplaatsing. Hieronder zullen wij de vier onderdelen van de centrale vraag beantwoorden (par. 6.2-6.4), waarbij wij al verschillende aanbevelingen zullen noemen. Vervolgens geven wij enkele juridische reflecties (par. 6.5) en gaan wij in op beperkingen van het onderzoek (par. 6.6). Wij sluiten dit hoofdstuk af met enkele hoofdaanbevelingen (par. 6.7).

6.2 De situatie bij uithuisplaatsing

6.2.1 Geschiedenis voorafgaand aan de uithuisplaatsing

Uit ons onderzoek blijkt dat bij de start van een machtiging uithuisplaatsing doorgaans sprake is van meervoudige en complexe problematiek. Uit het dossieronderzoek blijkt dat bij 41% van de kinderen al voor de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 2018 een kinderbeschermingsmaatregel was opgelegd door de rechter. In de meeste gevallen betrof dit een (voorlopige) OTS, al dan niet in combinatie met een machtiging uithuisplaatsing. Verder had 37% van de kinderen voor de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 2018 al een eerdere uithuisplaatsing meegemaakt. Deze uithuisplaatsingen vonden plaats in zowel het vrijwillige kader met instemming van de ouder(s) als in het gedwongen kader met een kinderbeschermingsmaatregel. Bij 89% van de gezinnen bleek uit het dossier dat er voorafgaand aan de machtiging uithuisplaatsing in 2018 al een vorm van hulp was ingezet.

Voor de gesloten geplaatste jeugdigen ($N = 52$) geldt dat in 46% van de bestudeerde dossiers al eerder een kinderbeschermingsmaatregel was opgelegd. Daarnaast was 75% van de jeugdigen al eerder uit huis geplaatst geweest. Deze eerdere uithuisplaatsingen vonden plaats in zowel het vrijwillige kader met instemming van de ouder(s) als het gedwongen kader met een kinderbeschermingsmaatregel. Van deze jeugdigen die al eerder uit huis waren geplaatst, betrof die plaatsing volgens het dossieronderzoek in 27% een plaatsing in een gesloten accommodatie. In 94% was er volgens de bestudeerde dossiers voor deze jeugdigen en hun gezin al eerder hulp ingezet. Deze hulp was het meest gericht op de problematiek van de jeugdige (94%). Dit resultaat lag voor de hand, aangezien de ontwikkelingsbedreiging bij de groep jeugdigen die te maken kreeg met een gesloten plaatsing ook vaak (mede) gelegen was in de problematiek van de jeugdige. Dit sluit ook aan op de rechtsgrond voor een gesloten plaatsing, aangezien de plaatsing noodzakelijk moet zijn 'in verband met de ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van

de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren'. Verder valt op dat zes van de 52 gesloten geplaatste jeugdigen jonger dan twaalf jaar waren: er was één jeugdige van slechts zes jaar oud, waarbij de gesloten plaatsing in totaal vier maanden duurde, twee jeugdigen waren negen jaar oud, twee jeugdigen waren tien jaar oud en één jeugdige was elf jaar oud.

6.2.2 Risicofactoren

Ook blijkt uit de dossiers dat sprake was van veel risicofactoren ten aanzien van het kind, de moeder, de vader en het gezin op het moment van de uithuisplaatsing. Enkele voorbeelden van de meest voorkomende risicofactoren zijn gedragsproblemen of een DSM-diagnose bij het kind; psychische klachten bij of middelengebruik door één van de ouders; en risicofactoren binnen het gezin zoals gescheiden ouders, huiselijk geweld en financiële problemen. In meer dan de helft van de gezinnen speelden meer dan vier risicofactoren en in zo'n 20% speelden meer dan zes risicofactoren.

Wanneer de prevalentie van risicofactoren wordt vergeleken met een eerdere studie naar Nederlandse gezinnen met een OTS waarbij geen sprake was van uithuisplaatsing, valt voor de risicofactoren die in beide studies zijn gebruikt op dat binnen de huidige steekproef met name substantieel vaker werd gerapporteerd dat sprake was van huiselijk geweld binnen het gezin (57% in de huidige steekproef tegenover 28% in de eerdere studie), gescheiden ouders (79% in de huidige steekproef tegenover 41% in de eerdere studie) en een verstandelijke beperking van de ouder(s) (22% in de huidige steekproef tegenover 5% in de eerdere studie – hoewel die studie niet was uitgevoerd binnen de organisatie William Schrikker Jeugdbescherming & Jeugdreclassering die als GI gespecialiseerd is in het begeleiden van gezinnen waarin sprake is van een verstandelijke beperking).³⁷⁷ Wanneer een vergelijking wordt gemaakt met een internationale review naar kenmerken van uithuisgeplaatste kinderen, komt de prevalentie van risicofactoren grofweg overeen, waarbij tevens opvalt dat binnen de huidige steekproef relatief veel huiselijk geweld werd gerapporteerd (de schatting in de review lag op maximaal 41% tegenover de 57% in onze steekproef).³⁷⁸

Daarnaast valt in ons onderzoek op dat voor moeders de prevalentie van veel risicofactoren hoger lag dan voor vaders - zo werd bijvoorbeeld twee keer zo vaak gerapporteerd dat sprake was van psychische problemen bij de moeder dan bij de vader. Daaruit kan niet zonder meer worden geconcludeerd dat daadwerkelijk minder vaak sprake was van psychische problemen bij de vader. De hoofdverblijfplaats van een kind is vaker bij de moeder dan bij de vader, zoals bij alleenstaand ouderschap of na een scheiding. In dat geval is de hulpverlening doorgaans meer gericht op de moeder en is meer informatie bekend over de moeder, omdat de moeder een grotere rol heeft in de opvoeding van het kind.

Binnen de groep gesloten geplaatste jeugdigen is – ten opzichte van de reguliere plaatsingen – het aantal risicofactoren bij de jeugdige hoger (voor 90% van de jeugdigen werden bijvoorbeeld gedragsproblemen gerapporteerd tegenover 47% van de regulier geplaatste jeugdigen en 56% was

³⁷⁷ Rijbroek e.a. 2019.

³⁷⁸ Leloux-Opmeer e.a. 2016.

gediagnosticeerd met een DSM-diagnose tegenover 20% van de regulier geplaatste jeugdigen) en het aantal risicofactoren gerelateerd aan de ouder lager (bij 22% van de moeders was bijvoorbeeld sprake van psychische klachten volgens het dossier tegenover 51% van de moeders van regulier geplaatste jeugdigen). In 10% van de bestudeerde dossiers van de gesloten geplaatste jeugdigen werden geen gedragsproblemen van het kind genoemd. Dit is opmerkelijk, aangezien het volgens de rechtsgrond voor een machtiging gesloten jeugdhulp moet gaan om “ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren”. Dat neemt niet weg dat er toch sprake kan zijn van gedragsproblemen zonder dat dit in de geraadpleegde stukken binnen het dossier was opgetekend. Ten slotte was de verdeling van het geslacht van jeugdigen ongeveer gelijk voor de dossiers over gesloten plaatsingen.

De problematiek binnen de groep jeugdigen die in het kader van een machtiging uithuisplaatsing bij de andere ouder zijn geplaatst ($N = 28$), lijkt divers. In sommige dossiers was sprake van scheidingproblematiek en in andere dossiers was sprake van kindermishandeling en/of psychische problematiek of middelengebruik van de ouder waar de jeugdige oorspronkelijk verbleef.

6.2.3 Spoedmachtiging uithuisplaatsing

Uit het dossieronderzoek blijkt ook dat de spoedmachtiging uithuisplaatsing in 2018 veel werd gebruikt. Bij deze machtiging moet er een ernstig vermoeden bestaan dat een maatregel noodzakelijk is om een acute en ernstige dreiging voor de minderjarige weg te nemen en worden ouders en kinderen pas na een uithuisplaatsing binnen twee weken door de rechter gehoord. In 43% van de door ons bestudeerde dossiers vormde een door de rechter verleende spoedmachtiging uithuisplaatsing de start van de plaatsing in een pleeggezin, gezinshuis, residentiële instelling of crisisgroep en dat is opvallend hoog. Voor de gesloten geplaatste jeugdigen blijkt dat zelfs in 65% van de bestudeerde dossiers gebruik was gemaakt van een spoedmachtiging. Het is lastig om op basis van CBS-cijfers te beoordelen of deze cijfers vergelijkbaar zijn, maar op basis van bevindingen uit eerder onderzoek lijkt dit wel zo te zijn.³⁷⁹

Het hoge aantal spoedmachtigingen uithuisplaatsing verdient wat ons betreft aandacht, aangezien bij een spoedmachtiging de rechtsbescherming voor ouders en kinderen aanmerkelijk slechter is omdat zij pas uiterlijk twee weken na de uithuisplaatsing door de kinderrechter hoeven te worden gehoord. Een spoedmachtiging betekent een forse inbreuk op het gezinsleven. De crisisuithuisplaatsing wordt voor ouders en kinderen namelijk doorgaans onverwacht uitgevoerd; dit kan voor ouders en kinderen pijnlijke situaties opleveren. Daarbij valt ook op dat uit ons dossieronderzoek blijkt dat 44% van de minderjarigen die (in eerste instantie) met een spoedmachtiging uit huis worden geplaatst, weer werden teruggeplaatst. Daarentegen werd 36% van de minderjarigen met een reguliere machtiging uithuisplaatsing teruggeplaatst. Dit resultaat roept de vraag op of de spoeduithuisplaatsing voor in ieder geval een deel van de minderjarigen

³⁷⁹ Vgl. J. van Aar, M. Lenglet, J. Verduin, *Voorlopige ondertoezichtstellingen – verkennend onderzoek naar de landelijke toename in voorlopige ondertoezichtstellingen*, Woerden: VanMontfoort 2020, p. 7 en M.R. Bruning, K.A.M. van der Zon, D.J.H. Smeets & H.J. van Boven, *Eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen*, WODC 2020, p. 245.

die werden teruggeplaatst wel noodzakelijk was. Wat ons betreft moet een spoedmachtiging dan ook zoveel mogelijk worden voorkomen.

Ook in de expertmeeting is besproken dat spoedmachtigingen onwenselijk zijn. In deze sessie kwam vooral de vraag naar voren *waarom* een situatie zo kan oplopen tot spoed. In veel gevallen is een spoeduisplaatsing geen maatregel die uit de lucht komt vallen, er is dan vaak al hulp bij het gezin betrokken. Volgens de experts is het dan ook belangrijk dat er onderzocht wordt hoe we gezinnen beter kunnen helpen zodat een spoedsituatie voorkomen kan worden.

In het praktijkonderzoek is met professionals ingegaan op de vraag of een spoeduisplaatsing invloed heeft op de kans dat een kind teruggeplaatst wordt bij de ouders. Volgens de deelnemers was dit niet zo eenduidig te zeggen, en zijn er andere factoren die hierbij een rol spelen. Volgens de professionals is de reden van de uithuisplaatsing veelzeggender dan alleen de maatregel spoed of geen spoed. Alle professionals gaven dan ook aan niet anders naar het opvoedperspectief te kijken wanneer het een spoeduisplaatsing betreft. Als er sneller voor een terugplaatsing wordt gekozen, komt dat door achterliggende factoren zoals de reden van de uithuisplaatsing.

6.2.4 Juridische procedure

In meer dan de helft van de dossiers uit 2018 werden ouders bij een uithuisplaatsing niet bijgestaan door een advocaat (57%). In de overige dossiers werd minimaal één van de ouders bijgestaan door een advocaat. Deze cijfers komen ongeveer overeen met cijfers van de Raad voor de Rechtspraak over het aantal uithuisplaatsingsprocedures met en zonder advocaat, waaruit blijkt dat in 2018 63% van ouders in procedures van een (eerste) verzoek tot een machtiging uithuisplaatsing geen advocaat had.³⁸⁰ In 2023 is de pilot kosteloze rechtsbijstand kinderbescherming gestart en in het kader van deze pilot kunnen ouders die te maken krijgen met een procedure over gezagsbeëindiging of een eerste verzoek tot uithuisplaatsing gebruikmaken van kosteloze rechtsbijstand door een gespecialiseerde advocaat. In de laatste drie maanden van 2023 (dat is sinds de start van de pilot voor eerste uithuisplaatsingen) werd zodoende nog maar 20% van de ouders die te maken kreeg met een eerste gedwongen uithuisplaatsing van hun kind *niet* bijgestaan door een advocaat.³⁸¹ In het praktijkonderzoek kwam naar voren dat professionals over het algemeen positief zijn over deze ontwikkeling, omdat het de positie van ouders versterkt. Rechters gaven bijvoorbeeld aan dat de zitting hierdoor rechtvaardiger verloopt, omdat de advocaat mee kan kijken naar de onderbouwing van de keuzes van de GI. Tegelijkertijd is door verschillende professionals genoemd dat een advocaat ook (en volgens sommigen vooral) wenselijk is bij de verlenging van de uithuisplaatsing; dan kan er namelijk gekeken worden wat de GI heeft ingezet en kan er nog bijgestuurd worden. In de pilot is dit niet geregeld.

Voor zover viel af te leiden uit de dossiers was onder de groep kinderen van twaalf jaar en ouder 22% niet door de kinderrechter gehoord; 64% was wel door de kinderrechter gehoord en 14% was wel de gelegenheid geboden, maar heeft hier geen gebruik van gemaakt. Opvallend is dat de

³⁸⁰ Pro Facto 2024, p. 9.

³⁸¹ Pro Facto 2024, p. 9.

jeugdigen die wel zijn gehoord allemaal dertien jaar of ouder waren. Dat betekent dat kinderen jonger dan dertien jaar – waaronder enkele kinderen van twaalf jaar oud – niet zijn gehoord. Onder de kinderen van acht jaar of ouder die niet in een gesloten accommodatie zijn geplaatst is 90% in de eerste uithuisplaatsingsprocedure niet bijgestaan door een advocaat. Kinderen hebben anno 2024 nog steeds geen mogelijkheid om gebruik te maken van kosteloze rechtsbijstand zoals dat voor ouders met de hierboven genoemde pilot wel is geregeld.

Het valt ons op dat sommige kinderen van twaalf jaar en ouder niet door de kinderrechter zijn gehoord. Het is onduidelijk waar dit aan ligt; zo kan een uitnodiging voor een kindgesprek het kind niet hebben bereikt, kan het kind geen behoefte hebben aan een kindgesprek met de rechter of kunnen ouders of jeugdbeschermers beslissen om de uitnodiging niet aan het kind te geven. Vervolgonderzoek naar verklaringen voor het niet-horen van kinderen van acht jaar en ouder bij een eerste uithuisplaatsing is wat ons betreft wenselijk. Het lijkt verder waarschijnlijk dat kinderen onder de twaalf jaar in deze dossiers uit 2018 meestal niet zijn gehoord, omdat de wettelijke leeftijdsgrens voor het horen van kinderen in deze procedures twaalf jaar is. In 2020 hebben wij op basis van multidisciplinair onderzoek naar het horen van kinderen bij de rechter in familie- en kindbeschermingszaken gepleit om de leeftijdsgrens te verlagen naar acht jaar.³⁸² Enkele rechtbanken horen inmiddels kinderen vanaf de leeftijd van acht jaar en ook de Gerechtshoven hebben in 2024 de stap gezet om kinderen vanaf de leeftijd van acht jaar te horen.

6.2.5 Ontwikkelingsbedreigingen en doelen

Verder is in het dossieronderzoek ook gekeken naar de ontwikkelingsbedreiging die ten grondslag lag aan de verlening van de machtiging uithuisplaatsing. Van de kinderen die zijn geplaatst in een pleeggezin, gezinshuis, crisis- of residentiële groep waren deze ontwikkelingsbedreigingen die uit de dossiers te herleiden waren in 65% gelegen in de opvoedsituatie bij de ouder(s). In 9% was de ontwikkelingsbedreiging gelegen in de ontwikkelingsbehoeften van het kind en in 20% was de ontwikkelingsbedreiging gelegen in zowel de opvoedsituatie als de ontwikkelingsbehoeften van het kind, zo blijkt uit de door ons bestudeerde dossiers. Omdat in veel gevallen de ontwikkelingsbedreigingen en/of de doelen heel breed geformuleerd waren in de bestudeerde dossiers, konden wij niet toetsen in hoeverre de ontwikkelingsbedreigingen die ten grondslag lagen aan de beslissing tot uithuisplaatsing en de doelen van de uithuisplaatsing voldoende op elkaar aansloten. Het is dus ook onduidelijk in hoeverre de ingezette hulpverlening aansluit op het wegnemen van de ontwikkelingsbedreigingen en de te bereiken doelen. Dat impliceert dat het voor ouders onduidelijk kan zijn waar precies aan moet worden gewerkt en wanneer de ontwikkelingsbedreigingen voor hun kind zijn weggenomen. In het praktijkonderzoek is (deels) ondersteuning gevonden voor deze hypothese; uit reacties van zowel ouders als professionals kwam naar voren dat ouders niet altijd begrijpen aan welke doelen er gewerkt moet worden. Volgens de professionals komt dat deels door ouderfactoren, zoals gebrek aan reflectief vermogen om de oorzaak van de problematiek te begrijpen. De professionals gaven aan dat dit deels ook komt doordat er in bepaalde situaties ook sprake is van intergenerationele overdracht van kindermishandeling: wanneer ouders vroeger zelf mishandeling of verwaarlozing hebben meegemaakt, beschouwen ze deze situatie als ‘normaal’ en het is dan moeilijk om patronen te

³⁸² Bruning e.a. 2020.

doorbreken. Ook speelt er volgens professionals vaak een gebrek aan vertrouwen in de jeugdbescherming waardoor de samenwerking moeizaam verloopt. Er is echter ook genoemd dat er nog winst te behalen is in het concretiseren van de doelen en de uitleg hiervan door de GI, waarbij het vinden van begrijpelijke taal essentieel is. Dit verbeterpunt wat betreft de formulering van doelen kwam ook naar voren in eerdere onderzoeken. In de eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen werd gevonden dat de beschrijving van de ontwikkelingsbedreiging en de doelen van de uithuisplaatsing vaak overkoepelend was en niet altijd concreet.³⁸³ Ook de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd observeerde dit, en concludeerde dat “concrete doelen over terugplaatsing ontbreken, terwijl dit wel een vereiste is vanuit de richtlijnen”.³⁸⁴ Naar onze mening moeten de te bereiken doelen bij een gedwongen uithuisplaatsing duidelijker worden vastgelegd. Bij een gedwongen uithuisplaatsing gaat het immers om een overheidsinterventie die gelegitimeerd moet worden; de doelen van een uithuisplaatsingstraject zullen helder en transparant moeten zijn.

6.3 Verloop van de uithuisplaatsing

6.3.1 Algemeen

Uit het dossieronderzoek blijkt dat de meeste kinderen werden geplaatst in een gezinsgerichte omgeving, namelijk in een netwerkpleeggezin (31%), een bestandspleeggezin (36%) of een gezinshuis (6%). 27% van de uit huis geplaatste kinderen werd in een residentiële instelling of in een crisisgroep geplaatst. Dit komt ongeveer overeen met CBS-cijfers over 2018 waaruit blijkt dat 66% van de gedwongen uithuisgeplaatste minderjarigen in een gezinsgerichte omgeving (pleeggezin of gezinshuis) is geplaatst.³⁸⁵ Van de plaatsingen in een residentiële instelling was slechts in 25% van de dossiers een motivering hiervoor gevonden. Dit is opmerkelijk, aangezien de wet voorschrijft dat het de voorkeur heeft om kinderen bij een uithuisplaatsing in een gezinsvervangende omgeving te plaatsen. Dit uitgangspunt impliceert dat een motivering wordt gegeven als een dergelijke plaatsing niet lukt.

Verder was er sprake van veel overplaatsingen in de bestudeerde dossiers; 42% van de uit huis geplaatste kinderen is na de verlening van de machtiging uithuisplaatsing in 2018 eenmaal of vaker overgeplaatst. Gemiddeld werden deze kinderen 2,2 keer overgeplaatst tot het moment van dossierinzage. Een enkeling werd zelfs 13 keer overgeplaatst. Hierboven werd al genoemd dat 37% van de in 2018 uit huis geplaatste kinderen van wie het dossier is bestudeerd (waarbij gesloten jeugdhulp is uitgesloten), al eerder met een uithuisplaatsing en dus ook met een of meer eventuele overplaatsing(en) te maken hadden gehad. Het gemiddelde van 2,2 overplaatsingen is dus een onderschatting van het daadwerkelijke aantal overplaatsingen dat deze kinderen heeft meegemaakt.

³⁸³ Bruning e.a. 2022b.

³⁸⁴ IGJ 2022.

³⁸⁵ CBS, *Jeugdhulp met verblijf en jeugdbescherming 2018-2022*, zie cijfers jeugdhulp met verblijf peildatum 30 juni 2018; het gaat om een iets andere populatie-indeling want in het huidige onderzoek is gesloten jeugdhulp hierbij niet meegenomen. Als de gesloten jeugdhulp wel wordt meegenomen, gaat het bij de CBS-cijfers om 8% van de jeugdigen die in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp wordt geplaatst, terwijl het in dit onderzoek 11% van alle plaatsingen betreft (online te raadplegen via <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/25/jeugdhulp-met-verblijf-en-jeugdbescherming-2018-2022>).

Uit de dossiers van jeugdigen in de gesloten jeugdhulp blijkt dat 50% na de tenuitvoerlegging van de machtiging uithuisplaatsing in 2018 werd overgeplaatst, meestal naar een andere accommodatie voor gesloten jeugdhulp. 54% van deze jeugdigen had te maken met meer dan één overplaatsing. 75% van deze jeugdigen die in de gesloten jeugdhulp werden geplaatst, was ook al voor 2018 uit huis geplaatst geweest.

Dit alles geeft het beeld dat uit huis geplaatste kinderen zeer regelmatig te maken krijgen met één of meer overplaatsingen. Kinderen die in een netwerkpleeggezin of een gezinshuis waren geplaatst, werden minder vaak overgeplaatst dan kinderen in een bestandspleeggezin of residentiële instelling. De bevinding dat kinderen in een netwerkpleeggezin minder vaak worden overgeplaatst dan kinderen in een bestandspleeggezin komt overeen met eerder internationaal onderzoek.³⁸⁶ Daarnaast komt uit eerder onderzoek naar voren dat een uithuisplaatsing in een residentiële instelling gepaard gaat met een verhoogd aantal overplaatsingen.³⁸⁷ Het blijft dus vaak niet bij één overplaatsing, maar er kan een negatieve spiraal ontstaan van meerdere overplaatsingen. Een verklaring hiervoor uit eerder onderzoek is dat het meemaken van een overplaatsing bijdraagt aan het ontwikkelen of vergroten van gedragsproblemen bij kinderen, wat vervolgens weer het risico op een nieuwe overplaatsing verhoogt.³⁸⁸ Ook rapporteren veel studies een negatief verband tussen de stabiliteit van uithuisplaatsingen en ontwikkelingsuitkomsten bij kinderen.³⁸⁹ Zo laten kinderen die vaker zijn overgeplaatst meer sociaal-emotionele, cognitieve en gedragsproblemen zien. Ook geven jongeren zelf aan dat ze moeite hebben met overplaatsingen. Het gebrek aan stabiliteit en de verliezen die zij bij elke overplaatsing meemaken, maken het moeilijker om een vertrouwensband op te bouwen met bijvoorbeeld nieuwe pleegouders.³⁹⁰ Het overplaatsen van kinderen is dan ook in strijd met het belang van het ontwikkelen van continue en stabiele gehechtheidsrelaties.³⁹¹ Het is daarom belangrijk om overplaatsingen zoveel mogelijk te voorkomen, bijvoorbeeld door in te zetten op een goede match bij de eerste uithuisplaatsing en door het inzetten van aanvullende interventies en hulp als dit nodig is.

6.3.2 Omgang

Ook de mate waarin er na een gedwongen uithuisplaatsing sprake is van (werken aan) omgang met de verzorgende ouder(s) en met broers en zussen was uit het dossieronderzoek niet altijd af te leiden. In 77% van de bestudeerde dossiers is expliciet vermeld dat geprobeerd is om contact met de ouder(s) in stand te houden of op gang te brengen. In 5% was er geen contact en in 18% was er geen informatie in het dossier aangetroffen over omgang. In 48% van de dossiers van kinderen die broers of zussen hadden, werd geprobeerd om contact of omgang met broers of zussen op gang te brengen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de verslaglegging in sommige dossiers op dit punt zeer fragmentarisch was, zodat geen lijn geschetst kon worden van het verloop en de eventuele op- of afbouw van omgang, eventuele begeleide omgang en motivering

³⁸⁶ Konijn e.a. 2019; Winokur, Holtan & Batchelder 2014.

³⁸⁷ Leloux-Opmeer e.a. 2016.

³⁸⁸ Newton, Litrownik, & Landsverk 2000.

³⁸⁹ Asif, Breen & Wells 2024; Strijker, Knorth & Knot-Dickscheit 2008.

³⁹⁰ Chambers e.a. 2018.

³⁹¹ Juffer 2023.

over dit verloop. Dit wordt herkend door de geïnterviewde professionals die werkzaam zijn bij een GI. Één respondent van een GI vertelde dat zij werkten met een tijdlijn waarin alle ontwikkelingen ten aanzien van omgang en contact overzichtelijk op een rij staan. Verder werd benoemd dat er op dit gebied veel verschillen bestaan tussen GI's en dat er geen vast format of uniforme werkwijze bestaat om omgang in het dossier op te nemen. Uit verschillende onderzoeksrapporten waarin dossieronderzoek is gedaan, is af te leiden dat dit soort problemen in dossiervoering structureel van aard zijn. In een recent kleiner onderzoek in de regio Utrecht kwam bijvoorbeeld naar voren dat dossiers niet allemaal compleet waren.³⁹² Uit onderzoek van VanMontfoort naar 238 dossiers bij GI's bleek dat er ook *binnen* GI's verschillen zijn wat betreft de registratie, waardoor "met regelmaat documenten en contacten door collega's niet zijn terug te vinden".³⁹³ In die studie werd bijvoorbeeld geconcludeerd dat de hulpverleningsgeschiedenis onvoldoende in de dossiers was terug te vinden. Professionals noemen dat tijdsdruk en administratieve lasten een oorzaak zijn voor dit soort gebreken, en dat het in de praktijk veel problemen oplevert zoals bij de overdracht van een casus.³⁹⁴ Een overzichtelijk en compleet dossier is bovendien nodig wanneer beslissingen van de GI getoetst worden en wanneer ouders (en later ook kinderen) hun dossier willen inzien. Naar onze mening moet de dossiervoering van jeugdbeschermingsdossiers dan ook worden verbeterd.

Wat betreft omgang blijkt verder uit de interviews dat professionals als uitgangspunt hanteren dat omgang zo snel mogelijk na de uithuisplaatsing moet worden opgestart, ook als het perspectief op terugplaatsing nog niet helder is. Sommige ouders en jongeren gaven aan dat het contact in de eerste periode na uithuisplaatsing werd stopgezet zodat de minderjarige kon wennen aan de nieuwe situatie. Professionals gaven in de interviews aan dat dit vroeger nog wel werd gezegd, maar dat hernieuwde inzichten nu hebben geleid tot het uitgangspunt dat contact en omgang vanaf de start van elke uithuisplaatsing essentieel is. Soms moet eerst de veiligheid van het kind in kaart worden gebracht voordat omgang kan starten, maar het uitgangspunt is om zo snel mogelijk contact en omgang te realiseren. Ook pleegouders bevestigen in de interviews dat direct na een uithuisplaatsing aan omgang wordt gewerkt. Jongeren gaven in de interviews aan dat omgang tijdens een uithuisplaatsing heel belangrijk voor ze is, juist ook bij de start wanneer de minderjarige nog moet wennen aan de nieuwe opvoedplek.

Ook vanuit de gehechtheidstheorie is het belangrijk dat er na een uithuisplaatsing "regelmatige omgang" is tussen ouder en kind, zo beschrijft Femmie Juffer in haar memorandum 'Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingssituaties'.³⁹⁵ Zeker met het oog op een mogelijke terugplaatsing is dit nodig om de band tussen ouder en kind te behouden. Dit punt komt ook in diverse onderzoeken naar voren, waarin bovendien wordt benoemd dat omgang met de ouder over het algemeen positief is voor het welzijn van het kind.³⁹⁶ In dit kader is in het praktijkonderzoek gevraagd hoe vaak de omgang tussen ouder en kind gerealiseerd wordt in de praktijk. Daarbij kwam naar voren dat er geen standaard frequentie voor omgang is, maar één keer in de twee weken werd wel als minimum genoemd. Het bepalen van de omgangsregeling is maatwerk, zo

³⁹² Van der Zwaan 2023.

³⁹³ Van Montfoort e.a. 2018, p. 33.

³⁹⁴ Van Montfoort e.a. 2018; Batterink, Jongebreur & Onstenk 2022.

³⁹⁵ Juffer 2023; zie ook Forslund e.a. 2022.

³⁹⁶ O.a. McWey & Ciu, 2021; Salem & Wilde 2022; Sen & Broadhurst 2011; Taplin & Mattick 2014.

geven de professionals aan. Zo wordt er gekeken naar wat ieder kind aankan en speelt ook de leeftijd mee (o.a. intensiever contact bij baby's en bij oudere kinderen speelt de eigen wens een grotere rol). De inzet is in elk geval om zoveel mogelijk omgang te faciliteren. Bij het vaststellen van de hoeveelheid omgang wordt volgens de professionals ook gebruik gemaakt van methodieken, waarbij vooral de Checklist Oudercontacten in de Pleegzorg (CHOP) als instrument genoemd werd. Er was discussie onder de professionals over de bruikbaarheid van dit instrument, waarbij geconcludeerd werd dat de uitkomst van de CHOP altijd een eerste uitgangspunt dient te zijn, en dat maatwerk essentieel is.³⁹⁷

Ook is het volgens professionals belangrijk om de vorm van omgang zo snel mogelijk te normaliseren. Dat wil zeggen, er wordt bijna altijd gestart met begeleide omgang, zodat gewaakt kan worden voor de veiligheid van het kind en informatie kan worden verkregen over het contact tussen het kind en de ouders. Ook in de literatuur komen deze doelen van begeleide omgang terug, waarbij kanttekeningen geplaatst worden bij de observaties die tijdens deze omgang gedaan worden. Daarbij wordt benoemd dat er een artificiële setting geconstrueerd wordt die geen representatief beeld geeft over de kwaliteit van de relatie tussen ouder en kind.³⁹⁸ De bevindingen van ons onderzoek sluiten hierbij aan: ouders geven aan dat zij zich bij begeleide omgang bekeken voelen en dat dit geen natuurlijke manier is om contact te hebben met je kind; gesproken wordt van een 'glazen vissenkomp ervaring'. Professionals geven aan dat het doel is om de omgang zo snel mogelijk te normaliseren in een natuurlijke omgeving zonder begeleiding. Een andere bevinding over begeleide omgang was verder dat de begeleiding van de omgang door verschillende organisaties gebeurt; soms door de GI zelf, hoewel wordt aangegeven dat dit in feite niet tot de taken van de jeugdbeschermer hoort, en soms door externe organisaties. Niet alleen kunnen deze verschillen in taken verwarrend zijn voor betrokkenen, het levert ook een risico op voor de kwaliteit van de observaties en conclusies die vervolgens getrokken worden. In het praktijkonderzoek uitten sommige professionals twijfels over de expertise en competenties van bepaalde partijen die omgang begeleiden, wat een gevaar is wanneer observaties ook gebruikt worden bij de besluitvorming over terugplaatsen.

In de interviews lieten pleegouders ook een tegengeluid horen ten aanzien van omgang: zij noemden regelmatig de belasting voor het kind en de negatieve impact die contact met ouders kan hebben, waardoor soms extra gedragsproblemen worden geconstateerd. Ouders met wie hierover is gesproken, vinden de omgang met hun uit huis geplaatste kind vaak te weinig en geven aan dat de negatieve impact voor het kind te verklaren valt omdat het kind de ouders te weinig ziet tijdens een uithuisplaatsing en graag naar huis wil. Voor pleegouders kan omgang ook een extra belasting zijn, zeker in geval van meerdere pleegkinderen. In de praktijk is het voor professionals soms lastig om een balans te vinden tussen al deze belangen. Zo is contact tussen ouder en kind belangrijk, maar wil men ook de stabiliteit van de huidige opvoedplek niet verliezen.

Professionals noemden ten slotte ook het belang van contact en omgang met broertjes en zusjes voor uit huis geplaatste minderjarigen. Dit is minder belangrijk voor het toewerken naar terugplaatsing, maar wel voor behoud van de familiebanden. Ook dit kan vanuit de

³⁹⁷ Vanuit het lopende project 'Betekenisvolle Banden' wordt gewerkt aan een nieuw instrument om jeugdzorgprofessionals te helpen bij de complexe afweging omtrent omgang.

³⁹⁸ O.a Bullen e.a. 2017; Höjer 2009; Taplin & Mattick 2014; Triseliotis 2010.

gehechtheidstheorie beargumenteerd worden: vaak zijn broers en zussen een belangrijke steun voor elkaar geweest vóór de uithuisplaatsing. In een situatie waar het thuis niet veilig is, kan een broer of zus soms *wel* een veilige haven bieden (in tegenstelling tot de ouders).³⁹⁹ Het is belangrijk om dit soort bestaande gehechtheidsrelaties te behouden. Daarnaast laat onderzoek zien dat een goede band met broers en zussen een beschermende factor kan zijn bij het ontstaan van problemen door traumatische ervaringen (zoals mishandeling thuis of een uithuisplaatsing).⁴⁰⁰ Verder is ook contact met andere familieleden belangrijk; opa's, oma's, tantes of andere familieleden kunnen voor kinderen een belangrijke steunfiguur zijn geweest. Verlies van een dergelijke relatie kan negatieve gevolgen hebben voor een kind, zoals een van de jongeren in ons onderzoek illustreerde; er was in dit geval niet voldoende geïnvesteerd in contact met familie, en de jongere was ook de taal die de familie sprak verleerd. Hierdoor had de jongere bij het verlaten van de jeugdzorg geen netwerk van familie om op terug te vallen.

6.3.3 Perspectiefbesluit

Tijdens de uitvoering van een machtiging uithuisplaatsing neemt de GI een beslissing over de vraag of het uit huis geplaatste kind weer thuis kan wonen of dat zijn of haar toekomst op een andere plek ligt. Dit besluit wordt een 'perspectiefbesluit' of 'opvoedbesluit' genoemd en heeft geen wettelijke basis, maar is in de uitvoeringspraktijk ontstaan. In 32% van de bestudeerde dossiers is terug te vinden dat een perspectiefbesluit is genomen, gemiddeld 14,9 maanden na de uithuisplaatsing. De term 'perspectiefbesluit' is in het dossieronderzoek breed uitgelegd, namelijk zowel het besluit dat het kind wel terug kan naar de ouder(s) als het besluit dat het kind elders zal opgroeien dan thuis bij de ouder(s). In de praktijk lijken GI's de term 'perspectiefbesluit' echter vooral te gebruiken voor de beslissing dat het kind elders zal opgroeien dan thuis bij de ouder(s),⁴⁰¹ zo werd ook in het praktijkonderzoek toegelicht. Dat betekent dat in dossiers waarin wordt besloten dat het kind weer terug kan naar de ouders niet altijd een 'perspectiefbesluit' als zodanig zal worden aangetroffen. In negen dossiers waarin de machtiging uithuisplaatsing vanaf 2018 tot het moment van dossierinzage telkens was verlengd, en de uithuisplaatsing dus meer dan vier jaar heeft geduurd, is het perspectiefbesluit genomen dat het kind niet meer terug kan naar de ouder(s). Niet in alle dossiers is dus een perspectiefbesluit aangetroffen waarin dat wel te verwachten is. Hierbij moet gerealiseerd worden dat het nemen van een perspectiefbesluit in de afgelopen jaren veel aandacht heeft gehad en ook is terug te vinden in de herziene Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing. Het is waarschijnlijk dat anno 2024 meer perspectiefbesluiten zullen worden teruggevonden in uithuisplaatsingsdossiers. In de interviews wordt bevestigd dat er pas sinds kort een perspectiefbesluit als document aan het dossier wordt toegevoegd.

6.3.3.1 Werkwijze van GI's

Verder gaven GI-medewerkers in de interviews aan dat het perspectiefbesluit een geleidelijk proces is en dat er verschillende werkwijzen zijn en verschillende methodieken worden ingezet om tot een perspectiefbesluit te komen. In alle gesprekken kwam naar voren dat het perspectiefbesluit een 'kernbesluit' is. Over de term 'perspectiefbesluit' is in de huidige studie

³⁹⁹ Ainsworth, 1989; Juffer, 2023.

⁴⁰⁰ Mota & Matos, 2015; Wojciak e.a. 2013; Wojciak e.a. 2018.

⁴⁰¹ Zie ook Huijter 2024; Van der Leij & Goei 2023.

niet gesproken, maar zoals eerder genoemd waren er ook enkele medewerkers die spraken over een ‘opvoedbesluit’. In de literatuur wordt besproken dat er ook wel eens ‘opvoedvisie’ gehanteerd wordt “omdat het woord ‘besluit’ als te juridisch wordt gezien en verwarring kan veroorzaken met het ‘bestuursrechtelijke besluit’, maar ook omdat kan worden gesteld dat het perspectiefbesluit feitelijk neerkomt op de visie van GI. Het is de rechter die uiteindelijk dient te besluiten waar het kind zal opgroeien”.⁴⁰²

In de huidige studie lag de focus vooral op de werkwijze en afwegingen ten aanzien van het perspectiefbesluit. Gebleken is dat er geen standaard aanpak is om het opvoedperspectief van een kind te bepalen, al is de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing de basis van waaruit wordt gewerkt. Het blijkt dat de toepassing van deze richtlijn verschilt, en ook verschilt de interne werkwijze van GI’s (zoals het gebruik van een interne checklist of andere documenten als aanvulling op het casuïstisch overleg binnen het team). Ook zijn er verschillen in het al dan niet gebruiken van extra hulpmiddelen om het perspectief nader te onderzoeken. Uit de gesprekken blijkt dat de GI soms advies vraagt vanuit pleegzorg om intern een perspectiefbesluit te nemen, veelal door de inzet van het instrument ‘de beoordelingsboog’ dat ook is opgenomen in de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing. Een ander noemt het instrument ‘2thepoint’ dat door een pleegzorgorganisatie is ontwikkeld. Ook wordt genoemd dat er soms een perspectiefonderzoek uitgevoerd wordt door een externe organisatie zoals het NIFP of KSCD. Medewerkers van het KSCD lichtten toe dat zowel de GI als de rechter om een perspectiefonderzoek kan verzoeken. De hierboven genoemde instrumenten worden niet standaard ingezet bij elk kind, maar lijken met name te worden toegepast bij de meer gecompliceerde situaties waarbij voor de besluitvorming over het perspectiefbesluit meer input nodig is.

Niet alleen medewerkers van de GI, maar ook andere professionals gaven tijdens de interviews aan dat zij de verschillende werkwijzen wat betreft de beslissing over het perspectief herkennen. Verschillen tussen GI’s zijn in andere studies ook aangetoond. In het rapport ‘Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd’ wordt geïllustreerd: “Waar de jeugdbeschermers van de ene gecertificeerde instelling methodegetrouw werken en periodiek de ingezette hulpverlening evalueren met het gezin en hulpverleners, wordt een casus bij een andere instelling meer losgelaten zodra de hulpverlening op gang is gekomen”.⁴⁰³ In ons onderzoek kwam de vraag op in hoeverre dit soort verschillen wenselijk zijn. Verschillen in aanpak zijn enerzijds begrijpelijk, omdat de GI’s verschillende doelgroepen bedienen en afhankelijk zijn van een ander hulpaanbod. Aan de andere kant vinden meerdere professionals en pleegouders dat de manier waarop het opvoedperspectief van een kind onderzocht wordt, niet afhankelijk moet zijn van de regio waar je woont. Men zou ook de vraag kunnen opwerpen of het te rechtvaardigen is dat een terugplaatsing voor een deel van de ouders grondig onderzocht wordt via een perspectiefonderzoek vanuit het KSCD, maar dat dit instrument niet beschikbaar is voor gezinnen die niet in de betreffende regio wonen.

⁴⁰² Van der Leij & Goei 2023.

⁴⁰³ IJG en IJenV 2019, p. 14.

Ook over de waarde van aanvullende instrumenten en onderzoeken is in de interviews gesproken. Rechters en medewerkers van de RvdK gaven aan dat onderzoeken zoals van het NIFP of KSCD van grote meerwaarde zijn voor de onderbouwing van een perspectiefbesluit. Medewerkers van GI's en pleegzorgorganisaties noemen dat ook een instrument als de beoordelingsboog heel waardevol is, met name omdat het objectiveert. Het is inderdaad aannemelijk dat gebruik van een instrument bijdraagt aan de objectieve onderbouwing van een beslissing, aangezien in ander onderzoek naar voren is gekomen dat beslissingen van professionals over uithuisplaatsingen kunnen verschillen en beïnvloed worden door hun eigen meningen en attitudes (bijvoorbeeld over de schadelijke impact van een uithuisplaatsing).⁴⁰⁴ Onderzoek zou echter moeten uitwijzen of het gebruik van specifieke instrumenten of onderzoeken tot een meer onderbouwde beslissing leidt.

Wat betreft de onderbouwing van het perspectiefbesluit kwam naar voren dat de afwegingen niet altijd helder zijn voor betrokkenen (ouders, jongeren en pleegouders), wat ook aansluit bij de eerdergenoemde bevindingen dat niet elke ouder begrijpt aan welke doelen er gewerkt moet worden. In het rapport van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd uit 2022 werd dit ook gevonden. Hier werd beschreven dat de besluitvorming door voor veel ouders als een “black box” wordt ervaren.⁴⁰⁵ Ouders in het huidige onderzoek noemden ook regelmatig dat de GI naar hun mening onvoldoende zorgvuldig onderzoek doet naar de noodzaak van een uithuisplaatsing en de mogelijkheden tot terugplaatsing, waardoor veel kinderen niet bij hun ouders kunnen opgroeien. Daarbij hadden sommige ouders ook het gevoel dat medewerkers van GI's handelden op basis van een beeld over de ouder en noemden daarbij dat feitenonderzoek of waarheidsvinding essentieel is. Dat in rapporten soms moeilijk onderscheid gemaakt kan worden tussen feiten en meningen, komt ook in andere studies aan de orde en is een belangrijk aandachtspunt voor de praktijk.⁴⁰⁶ Verder konden meerdere ouders en ook jongeren in de huidige studie de beslissing van de GI niet begrijpen, omdat er keuzes zijn gemaakt die zij zelf niet kunnen plaatsen; zoals een terugplaatsing terwijl de thuissituatie niet veilig genoeg was (volgens een jongere) of juist *geen* terugplaatsing terwijl de ouder aan de doelen gewerkt dacht te hebben. Ook zijn er situaties genoemd dat de nieuwe opvoedplek geen verbetering leek, bijvoorbeeld vanwege vele overplaatsingen of zelfs misstanden (zoals mishandeling in het pleeggezin).⁴⁰⁷ In dit soort situaties is het voor ouders en jongeren onbegrijpelijk dat het kind niet naar huis mag, maar ook in zijn algemeenheid lijkt de afweging van de GI meer duidelijkheid nodig te hebben.

6.3.3.2 Rolverdeling GI versus pleegzorg

Tijdens de gesprekken over de werkwijze ten aanzien van het opvoedbesluit ging het ook over de rolverdeling en de bevoegdheden van de jeugdbeschermer van de GI en de pleegzorgmedewerker van de voorziening voor pleegzorg. Pleegzorgbegeleiders benoemen dat zij meer dan vroeger er niet alleen voor het pleeggezin zijn, maar voor het hele systeem, ook voor het pleegkind en de ouders. Een pleegzorgmedewerker benoemt dat dit lastig kan zijn, omdat je met tegengestelde belangen te maken hebt. Het feit dat een perspectiefonderzoek ook wel eens vanuit pleegzorg

⁴⁰⁴ Bartelink e.a. 2015; Britner & Mossler 2002; De Haan e.a. 2019; Lindsey 1992.

⁴⁰⁵ IGJ 2022, p.33.

⁴⁰⁶ Juffer 2023; Huijter 2020.

⁴⁰⁷ Ook uit de rapporten van de commissies De Winter en Samson is gebleken dat uit huis geplaatste kinderen regelmatig te maken krijgen vormen van geweld, zoals mishandeling en seksueel misbruik (Commissie onderzoek naar geweld in de Jeugdzorg 2019, Commissie Samson 2012).

wordt uitgevoerd (zoals de beoordelingsboog), leverde bij pleegouders verwarring op, want het lijkt alsof sommige taken van de GI deels bij de pleezorgbegeleider worden belegd. Volgens de GI's past dit bij hun rol als casusregisseur, maar toch lijkt dit in de praktijk te leiden tot rolonduidelijkheid. Ook de verschillende werkwijzen van GI's en pleezorgorganisaties kunnen tot onduidelijkheid leiden voor andere professionals die betrokken zijn en voor ouders en jeugdigen.

Een punt van gesprek was ook dat pleezorgorganisaties en de GI andere belangen vertegenwoordigen, wat invloed kan hebben op de visie over terugplaatsen. Dit bleek voor een deel van de professionals dan ook te verschillen. Zo hebben verschillende medewerkers van GI's en ook van de RvdK laten blijken dat pleezorgorganisaties soms wat meer gericht zijn op de nieuwe opvoedplek van het kind in een pleeggezin, en minder op terugplaatsing bij de ouders. Vanuit de pleezorg (professionals en pleegouders) werd hierop aansluitend ook regelmatig genoemd dat de GI soms te veel inzet op terugplaatsing; hierbij uitten zij twijfels of terugplaatsing altijd in het belang van het kind is, of meer in het belang van de ouder. Tegelijkertijd kwam ook naar voren dat veel pleezorgmedewerkers nauw samenwerken met de GI, en dat ze besluiten dan ook meer gezamenlijk nemen. In dit onderzoek is niet onderzocht hoe de samenwerking met de GI er per pleezorgorganisatie uitziet, maar op basis van de gesprekken is het aannemelijk dat hier ook verschillende werkwijzen zijn, net als bij de GI zelf.

6.3.3.3 Toetsing van het perspectiefbesluit

In de gesprekken is ten slotte uitgebreid gesproken over de toetsing van het perspectiefbesluit. Een belangrijk knelpunt was volgens professionals dat dit interne besluit van de GI niet direct getoetst wordt. Ook in de Eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen kwam dit als knelpunt naar voren, omdat het besluit van de GI directe consequenties heeft voor ouder en kind (zoals het reduceren van omgang of hulp richten op de stabiliteit van de nieuwe opvoedsituatie en niet meer op terugplaatsen), terwijl de keuze om het kind niet terug te plaatsen dan nog niet getoetst is door kinderrechter en/of de RvdK.⁴⁰⁸ In het praktijkonderzoek noemden professionals dat er in de praktijk allerlei pogingen gedaan worden om het perspectiefbesluit direct te laten toetsen, maar dat hier geen duidelijkheid over is binnen de rechtspraak. In lijn met suggesties in de literatuur en eerder onderzoek sluiten wij ons aan bij de aanbeveling om het perspectiefbesluit wettelijk te laten toetsen.⁴⁰⁹

Zowel medewerkers van de RvdK als kinderrechters lichtten in de huidige studie toe dat het perspectiefbesluit *impliciet* getoetst wordt wanneer de GI een juridische maatregel verzoekt. Zo toetst de Raad het verzoek om een uithuisplaatsing die al twee jaar heeft geduurd te verlengen, waarbij het perspectiefbesluit ter sprake komt - de Raad kan dan vragen of er al duidelijkheid over het perspectief is. Bij een verzoek tot onderzoek naar een gezagsbeëindigende maatregel is duidelijk dat het perspectief al bepaald is, en zal de Raad onderzoeken of zij het hiermee eens is. Daarbij toetst de Raad vooral het proces dat doorlopen is, en komt zij regelmatig met aanvullende vragen of ideeën, bijvoorbeeld om een bepaalde vorm van hulpverlening nog in te zetten. Verschillende medewerkers van de Raad hebben genoemd dat de Raad regelmatig nog mogelijkheden tot terugplaatsing ziet, terwijl de GI deze optie al heeft afgeschreven. De

⁴⁰⁸ Bruning e.a. 2022b, p. 291.

⁴⁰⁹ Bruning e.a. 2022b, p. 291; Laterveer 2020; Van Capelleveen & Van der Zon 2020; RSJ 2020.

medewerkers noemden dat het zeer belangrijk is om het perspectiefbesluit te toetsen, onder meer omdat er soms sprake is van subjectiviteit van een professional die soms gekleurd naar een zaak kijkt, of omdat een gezin niet de dupe mag worden van vele wisselingen in voogden waardoor de aanvaardbare termijn is verstreken zonder dat er adequate hulp is ingezet.

6.4 Terugplaatsing na uithuisplaatsing

6.4.1 Aantal terugplaatsingen

Een belangrijke vraag in dit onderzoek betrof in hoeverre bij de uitvoering van een machtiging uithuisplaatsing wordt gewerkt aan een terugplaatsing van het kind. Uit het dossieronderzoek gericht op uithuisplaatsingen in het jaar 2018 blijkt dat in 19% van de bestudeerde dossiers expliciet was vermeld dat er was gewerkt aan terugplaatsing van het kind. In 39% van de dossiers werd een terugplaatsing gerealiseerd; dit was gemiddeld na twaalf maanden. Binnen de gesloten plaatsingen werd in 15% van de dossiers expliciet vermeld dat werd gewerkt aan terugplaatsing en werd 40% van de kinderen daadwerkelijk teruggeplaatst. Deze discrepantie in percentages geeft aan dat er ook aan terugplaatsing wordt gewerkt als dit niet expliciet in het dossier stond vermeld. Volgens de professionals die deelnamen aan het praktijkonderzoek is het ook niet nodig om dit expliciet in het dossier te vermelden: zij benadrukken dat het werken aan terugplaatsing inherent is aan de maatregel van OTS, en dat dit dus een wettelijke taak is. Verder is in het praktijkonderzoek ook gevraagd om te schatten hoe vaak kinderen in de afgelopen jaren (2020-2023) teruggeplaatst zijn bij de ouders, waarbij de schattingen enorm varieerden. Sommige professionals gaven aan dat dit nauwelijks gebeurt, anderen gaven aan dat dit juist heel vaak gebeurt. De professionals benoemden dat het geven van een algemene schatting heel lastig is, omdat terugplaatsing samenhangt met verschillende factoren, zoals ook verderop in deze tekst aan bod zal komen.

Hoewel er naar ons weten geen eerder Nederlands onderzoek heeft plaatsgevonden waarmee in een vergelijkbare steekproef in kaart is gebracht hoe vaak er wordt teruggeplaatst na uithuisplaatsing, laat eerder onderzoek naar terugplaatsingen van Nederlandse pleegkinderen zien dat dit percentage op 15,9 lag en de gemiddelde periode tot terugplaatsing 22,9 maanden was.⁴¹⁰ Dit onderzoek had een vergelijkbare onderzoeksperiode van ongeveer 6 jaar, maar betrof zaken uit 2007 en eerder. Dat het percentage terugplaatsingen binnen het huidige onderzoek zo veel hoger ligt en de tijd tot terugplaatsing bijna de helft korter is, past bij ontwikkelingen van de afgelopen decennia waarbij de focus steeds duidelijker ligt op terugplaatsen na uithuisplaatsing – zoals bijvoorbeeld blijkt uit de vernieuwde Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing (voorheen getiteld ‘Richtlijn Uithuisplaatsing’) dat onder meer een afwegingskader bevat voor terugplaatsing naar huis. In het praktijkonderzoek noemden veel professionals ook als positief punt dat er in de praktijk veel moeite wordt gedaan om kinderen te herenigen met hun ouders. De een noemde dat dit inzicht veel duidelijker is geworden sinds de nieuwe richtlijn, de ander gaf aan dat dit altijd al het doel was, maar dat de richtlijn meer handvatten geeft om toe te werken naar terugplaatsing. Ook benoemden professionals dat er bij het werken aan terugplaatsing ook gedacht wordt aan

⁴¹⁰ Goemans e.a. 2016.

out-of-the-box opties, zoals een regeling waarbij het netwerk betrokken wordt en extra ondersteuning biedt, of terugplaatsing gecombineerd met weekend pleegzorg. Niet alleen het belang voor kinderen om op te groeien bij de eigen ouders werd hierbij genoemd, ook is er volgens professionals tegenwoordig meer aandacht voor de schadelijke effecten van een uithuisplaatsing. Dit sluit ook aan bij de visie ‘zo thuis mogelijk opgroeien’. In een recente handreiking van het Nederlands Jeugd Instituut worden er praktische handvatten gegeven om dit principe zo goed mogelijk door te voeren in de praktijk.⁴¹¹

Met deze focus op terugplaatsen, lukte het in 39% van de bestudeerde dossiers om kinderen te herenigen met hun ouders. In het praktijkonderzoek kwam het doel om uithuisplaatsingen te voorkomen hiervoor als verklaring naar voren: er wordt tegenwoordig lang in het vrijwillig kader getracht om een uithuisplaatsing te voorkomen, maar dit lukt helaas niet altijd. Sterker nog, veel professionals beschrijven dat er wordt “aangemodderd” en dat problemen bij het verstrijken van de tijd kunnen verergeren, waardoor zaken ernstiger en complexer zijn geworden op het moment van terugplaatsen. Ook in eerder onderzoek hebben jeugdbeschermers genoemd dat de minder zware casussen nauwelijks nog voorkomen in hun caseload, en dat zij zich soms zelfs “het afvoerputje van de keten” voelen.⁴¹² In de huidige studie is expliciet genoemd dat hierdoor de kans op terugplaatsing kleiner wordt. Ervaringen in het vrijwillige kader kwamen ook apart als knelpunt in dit onderzoek naar voren, omdat dit voor ouders niet vrijwillig voelt en omdat hier een wettelijk kader voor toewerken naar terugplaatsing ontbreekt.

Wat betreft het aantal terugplaatsingen blijkt een goede vergelijking met internationale cijfers lastig, enerzijds vanwege verschillende stelsels en anderzijds vanwege variërende follow-up periodes die worden gehanteerd in verschillende studies. Zo werd in een recente Canadese studie een percentage van 76% terugplaatsingen vermeld, maar betrof dit een periode van 9 jaar vanaf de uithuisplaatsing.⁴¹³

Kinderen van verschillende leeftijdsgroepen werden ongeveer even vaak teruggeplaatst in dit onderzoek. Een uitzondering op deze regel is jeugdigen van zestien jaar en ouder. Voor deze groep geldt dat vaker wordt gewerkt naar zelfstandigheid van de jeugdige in plaats van terugplaatsing naar ouders.

6.4.2 Toewerken naar terugplaatsing

Met name in het praktijkonderzoek is ingegaan op de vraag: *hoe* en *in welke mate* werd er tijdens de uithuisplaatsing gewerkt aan terugplaatsing? Zoals hierboven al is benoemd, gaven professionals aan dat zij vrijwel altijd bij een gedwongen uithuisplaatsing werken aan terugplaatsing; dit is immers hun opdracht in de uitvoering van de OTS. Volgens professionals zijn er ook wel eens situaties waarin er *niet* aan terugplaatsing wordt gewerkt, maar is dit zeer uitzonderlijk. Het kan in sommige gevallen voorkomen dat het opvoedperspectief al bij de start van de uithuisplaatsing duidelijk is, maar dat komt niet vaak voor. Zelfs als de kans op terugplaatsing klein lijkt, onderzoekt de GI wat er mogelijk is om kinderen toch weer thuis te

⁴¹¹ Bergenhenengouwen & De Jong 2024.

⁴¹² Batterink, Jongebreur & Onstenk 2022.

⁴¹³ Esposito e.a. 2022.

plaatsen. Wel is het mogelijk dat het even duurt voordat er in de praktijk actief aan terugplaatsing gewerkt wordt, en ook komt het soms voor dat de inzet van de GI niet uit de verf komt door problemen in het jeugdstelsel (zoals eerdergenoemde wachtlijsten). Tevens is naar voren gekomen dat de inzet om toe te werken naar terugplaatsing soms gedurende een traject gestaakt moet worden, bijvoorbeeld omdat er onvoldoende medewerking van ouders is.

Kortom, professionals gaven aan dat zij hun uiterste best doen om terugplaatsing mogelijk te maken, iets wat pleegouders ook noemden (die overigens vinden dat de inzet soms eerder gestaakt mag worden). De professionals noemden verschillende manieren om toe te werken naar terugplaatsing, o.a. door duidelijk aan de ouders uit te leggen wat er verbeterd moet worden en hulp hiervoor in te zetten, door onderzoek te doen naar het opvoedperspectief van het kind, en door ouders in contact en verbinding te laten blijven met hun kind(eren). In lijn hiermee liet het dossieronderzoek zien dat er in de meeste gezinnen hulp was ingezet tijdens de uithuisplaatsing. Toch leek dit in 6% van de bestudeerde dossiers niet het geval, in elk geval is hierover niets genoemd in de dossiers. Hierin lijken de wachtlijsten in ieder geval voor een deel een rol te spelen, wat ook in het praktijkonderzoek genoemd werd. Een andere belangrijke reden voor het niet inzetten van hulp in de bestudeerde dossiers lijkt het feit dat de uithuisplaatsing maar zeer kort heeft geduurd. Het is mogelijk dat na beëindiging van de uithuisplaatsing alsnog de benodigde hulp is ingezet in deze gezinnen. Ook in de dossiers waar wel hulp is ingezet tijdens de uithuisplaatsing lijken de wachtlijsten een rol te spelen. In bijna één op de vijf dossiers werd iets vermeld over een wachtlijst voor hulp, waarbij het gevolg vaak was dat hulp later of niet is ingezet.

Deze wachtlijsten kunnen een van de redenen zijn waarom ouders en jongeren die deelnamen aan het praktijkonderzoek juist een andere ervaring hadden wat betreft de inzet van de GI om toe te werken naar terugplaatsing. Van de ouders die een vragenlijst invulden, had slechts een minderheid het gevoel dat er gewerkt werd aan terugplaatsing (24%). Voor de ouders wiens kinderen inmiddels weer thuis wonen, was dit gevoel wat sterker (43%), maar nog steeds had bijna de helft van deze subgroep dit gevoel *niet* gehad (47%). Van de jongeren gaf ook iets meer dan de helft aan dat ze dit gevoel niet herkenden (57%). Ouders en jongeren gaven aan dat als hulp werd ingezet in de thuissituatie, ze het gevoel hadden dat er gewerkt werd aan terugplaatsing, terwijl zonder hulp thuis het gevoel bestond dat hier niet aan werd gewerkt. Ook het faciliteren van omgang of uitbreiding van omgang werd door hen gezien als vorm om toe te werken naar terugplaatsing, terwijl beperkte omgang juist het gevoel gaf dat niet aan terugplaatsing werd gewerkt. Verder voelden de meeste ouders zich niet gehoord of betrokken, en dit gaf het gevoel dat terugplaatsing van het kind geen kans maakte. Verschillende ouders gaven verder aan dat er nooit een plan van aanpak was gemaakt voor terugplaatsing of dat de voorwaarden veranderden. Gebrekkige communicatie met de jeugdbeschermer van de GI werd ook regelmatig genoemd door ouders en jongeren.

6.4.3 Het betrekken van ouders en jongeren

In de vragenlijsten gaf een deel van de ouders verder aan dat zij niet betrokken werden bij het proces van terugplaatsen. De meeste pleegouders gaven in de vragenlijst aan dat kinderen nauwelijks betrokken worden bij dit proces. Een meerderheid van de professionals was daar in de vragenlijst positiever over en vindt dat vooral ouders, maar soms ook kinderen, regelmatig

betrokken worden. De professionals noemden dat het essentieel is om met ouders samen te werken, en dat ze dit vormgeven door regelmatige overleggen en hen een actieve rol te geven in het proces, bijvoorbeeld door hen mee te laten denken over een passende regeling. Deze bevindingen komen overeen met een verschuiving die in de internationale literatuur beschreven wordt, waarbij er steeds minder sprake is van een “power relation” tussen professional en ouder. Dit houdt in dat er minder sprake is van een autoritaire en controlerende houding van de professional en dat er meer gestreefd wordt naar een gelijkwaardige relatie waarbij professionals en ouders een gezamenlijk doel bereiken.⁴¹⁴ Dit verschil in werkrelatie wordt ook wel eens aangeduid als “power over” versus “power with” (of soms “sharing power”).⁴¹⁵ Uit onderzoek is regelmatig gebleken dat een dergelijke houding waarbij de professional niet alleen dicteert maar samenwerkt met de ouder een positieve invloed heeft op de relatie met en participatie van de ouder.

Toch lukt het volgens professionals niet altijd om ouders hierin mee te nemen. Problemen om de samenwerking met ouders aan te gaan werden niet alleen genoemd in de huidige studie, maar kwamen ook naar voren in andere Nederlandse onderzoeken.⁴¹⁶ Het gebrek aan vertrouwen van ouders in de jeugdbescherming wordt daarbij telkens als aandachtspunt genoemd, zo ook in de internationale literatuur.⁴¹⁷ Dat ouders het vertrouwen in de jeugdbescherming zijn verloren is te begrijpen als je bedenkt dat er soms al jaren hulpverlening bij een gezin is betrokken (vaak in het vrijwillig kader), terwijl de problemen niet verminderen en er uiteindelijk een uithuisplaatsing nodig is. Bovendien krijgen ouders in het versnipperde jeugdhulpsysteem te maken met een grote hoeveelheid professionals en is er veel uitval en verloop onder medewerkers van GI's. Dit alles zorgt ervoor dat het voor professionals lastig is om het vertrouwen van ouders te winnen. Zelfs wanneer zij alle handvaten en tips voor een goede relatie met ouders toepassen (zoals voldoende contact hebben, empathie tonen en het gezin emotioneel ondersteunen),⁴¹⁸ is het de vraag of deze inzet opgewassen is tegen de problemen in ons systeem. Waar vele deelnemers aan dit onderzoek en ook experts in de expertmeeting noemden dat de samenwerkingsrelatie tussen professionals en ouders moet verbeteren, betekent dit dat er ook een verbetering in het systeem nodig is. Gezien de grote regelmaat waarin zaken zoals wachttijden en verloop van medewerkers zijn genoemd, kan geconcludeerd worden dat de randvoorwaarden voor een goede samenwerking vaak niet op orde zijn.

Kinderen worden volgens professionals meer betrokken bij het proces van terugplaatsing als zij ouder zijn, waarbij wordt benadrukt dat uitleg over een proces van terugplaatsen in alle gevallen belangrijk is (zie ook hieronder). Ook is genoemd dat de mening van een kind zwaarder meeweegt in de besluitvorming als kinderen ouder zijn. Het is heel gebruikelijk dat minderjarigen van twaalf jaar en ouder worden gehoord en betrokken, maar dit geldt niet voor jongere kinderen omdat, zo wordt aangegeven, professionals hen niet willen belasten, een gesprek stress kan opleveren en professionals soms twijfelen aan de capaciteit van kinderen om de situatie te begrijpen. Oudere kinderen worden actiever betrokken en kunnen meer invloed uitoefenen op de beslissing over wel

⁴¹⁴ Toros e.a. 2018.

⁴¹⁵ Dumbrill 2006; Furrer e.a. 2023; Saar-Heiman 2023.

⁴¹⁶ Bruning ea 2022b; IGJ & IJenV 2020; IGJ 2022.

⁴¹⁷ Toros e.a. 2018.

⁴¹⁸ Boutanquoi e.a. 2020; Furrer e.a. 2023; Labrez e.a. 2024; Toros e.a. 2018.

of niet terugplaatsen. Professionals geven aan dat voor pubers soms wordt gekozen voor terugplaatsing omdat zij sterk de behoefte krijgen om bij de ouders te wonen, maar dat het belangrijk is om pleegouders betrokken te houden zodat zij de puber weer kunnen opvangen als het opnieuw mis gaat thuis na een paar weken of maanden.

6.4.3.1 Communicatie met ouders en jeugdigen

In de interviews is ook nader ingegaan op de vraag hoe de communicatie tussen de GI en ouders en jeugdigen verloopt over de redenen van de uithuisplaatsing en over wat er precies moet gebeuren om een terugplaatsing te kunnen realiseren. Ouders hebben wisselende ervaringen; de ene ouder gaf aan dat niet was verteld wat er moest gebeuren om tot terugplaatsing te komen, een andere ouder gaf aan dat dit juist wel was uitgelegd, en weer een andere ouder zat daar tussenin. Medewerkers van de GI's gaven in de interviews aan dat zij hun uiterste best doen om goed uit te leggen wat er moet gebeuren voor een terugplaatsing, maar herkennen ook dat de ouders regelmatig aangeven dat hier geen duidelijkheid over is gegeven. Opnieuw worden door medewerkers van de GI het gebrek aan reflectief vermogen bij sommige ouders en het verloren vertrouwen in de jeugdbescherming bij ouders als verklarende factoren genoemd. Ook het taalgebruik wordt door professionals genoemd als soms niet passend of aansluitend bij ouders, die jargon vaak niet begrijpen en voor wie de schriftelijke verslagen en stukken die aan de rechtbank worden aangeleverd ingewikkeld en heel uitgebreid zijn.

Uit de vragenlijsten en de interviews blijkt ook dat jongeren graag eerder uitleg krijgen over het opvoedperspectief, dat vaak lang onduidelijk blijft. Die behoefte aan duidelijkheid zagen we ook in onze eerdere studie naar de Wet Herziening kindbeschermingsmaatregelen.⁴¹⁹ Voor kinderen kan onzekerheid over de opvoedplek resulteren in het gevoel dat ze nergens bij horen. Het gevoel dat je ergens bij hoort, ook wel 'belongingness' genoemd, is een fundamentele basisbehoefte van mensen.⁴²⁰ Daarnaast zorgt onduidelijkheid voor een gebrek aan voorspelbaarheid, waardoor kinderen het gevoel krijgen dat ze geen controle hebben over hun eigen leven.⁴²¹ In dit onderzoek is maar met een beperkt aantal jongeren gesproken, maar zij geven aan dat zij liever duidelijkheid hebben over hun opvoedperspectief dan in onzekerheid blijven; ook al betekent dit dat zij niet meer terug naar huis kunnen. Ook als het voor de jeugdbescherming nog onduidelijk is of kinderen terug naar huis kunnen, pleiten de jongeren voor duidelijke communicatie hierover. Sommige professionals noemden dat er soms niet met jeugdigen wordt gepraat omdat het belastend voor ze zou zijn om betrokken te worden bij het proces van terugplaatsing. In onderzoeken naar de participatie van minderjarigen komt naar voren dat professionals bang zijn dat praten met (jonge) kinderen nadelige effecten voor kinderen zal opleveren; in het rapport 'Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie' concludeerden we echter dat voor kinderen vooral het *niet* betrokken worden bij belangrijke beslissingen een negatieve impact kan hebben.⁴²²

In de interviews in het praktijkonderzoek is door sommige medewerkers van de GI verder genoemd dat als broertjes en zusjes op verschillende plekken verblijven of een broertje of zusje wel thuis

⁴¹⁹ Bruning e.a. 2022b.

⁴²⁰ Baumeister & Leary 2017; Maslow 1943.

⁴²¹ Font & Palmer 2022.

⁴²² Bruning e.a. 2020.

woont of wordt teruggeplaatst, het heel belangrijk is om hierover zorgvuldig te communiceren met de uit huis geplaatste jeugdige. De professionals geven in de interviews wel aan dat zij hun best doen om op kindvriendelijke wijze met jeugdigen te communiceren, soms met middelen zoals tekenen, werken met beelden, spelletjes en vragenkaartjes.

6.4.4 Voorspellers voor terugplaatsing

In het dossieronderzoek is ook geanalyseerd welke factoren in verband stonden met de kans op terugplaatsing. Ingezette hulp gericht op de ouders of het gezin bleek de kans op terugplaatsing te vergroten. Daarnaast bleken de volgende risicofactoren de kans op terugplaatsing juist te verkleinen: een groter aantal overplaatsingen, traumatische jeugdervaringen van de ouders, beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouders en een verstandelijke beperking bij de ouders. Hieronder wordt per factor een reflectie gegeven vanuit de literatuur, waarbij ook een koppeling wordt gemaakt met het literatuuronderzoek uit Hoofdstuk 2.

6.4.4.1 Ingezette hulp

De sterkste voorspeller die uit de analyses naar voren kwam, bleek de ingezette hulp gedurende de uithuisplaatsing. Wanneer tijdens de uithuisplaatsing hulp was ingezet gericht op de ouders of het gezin, bleek de kans op terugplaatsing meer dan twee keer zo groot te zijn. Hoewel op basis van ons onderzoek geen causale verbanden kunnen worden getrokken, laat deze bevinding in ieder geval zien dat er een sterk verband bestaat tussen ingezette hulp in het gezin van oorsprong en de kans op terugplaatsing. Deze bevinding komt overeen met eerder onderzoek binnen een deels Nederlandse steekproef van pleegkinderen: hierin werd gevonden dat het gebruik van additionele hulpverlening door de ouders de kans op terugplaatsing vergroot.⁴²³ In een Vlaamse studie werd juist geen verband gevonden tussen de inzet van hulpverlening gericht op de ouders gedurende uithuisplaatsing en de kans op terugplaatsing.⁴²⁴

Binnen het dossieronderzoek hebben we niet op detailniveau kunnen coderen welke interventies zijn ingezet binnen de gezinnen. Een aanbeveling is dan ook om in toekomstig onderzoek diepgaander te onderzoeken welke interventies specifiek bijdragen aan een verhoogde kans op terugplaatsing. Op basis van ons literatuuronderzoek kunnen we echter al enkele voorlopige uitspraken doen over welke typen interventies de kans op terugplaatsing mogelijk bevorderen. Zo kwam naar voren dat interventies gericht op de ouder-kind relatie met gehechtheid en/of trauma als focus⁴²⁵ en interventies gericht op ouderschapsvaardigheden (al dan niet in combinatie met een ontwikkelingsgerichte training voor het kind),⁴²⁷ effectief leken in het vergroten van de kans op terugplaatsing. Ook blijkt uit een internationale meta-analyse dat met name interventies met een gezinsgerichte focus effectief lijken in het bevorderen van hereniging.⁴²⁸ Vergelijkbare bevindingen zijn gerapporteerd in een recent Nederlands dossieronderzoek naar het voorkomen van *breakdowns* van pleegzorgplaatsingen. Hieruit kwam naar voren dat de inzet van een

⁴²³ Goemans e.a. 2016.

⁴²⁴ Van Holen e.a. 2018.

⁴²⁵ Chinitiz e.a. 2017.

⁴²⁶ Malvaso & Delfabbro 2020.

⁴²⁷ Akin & McDonald 2018; Bruns e.a. 2012; Chambers e.a. 2019; Trout e.a. 2020.

⁴²⁸ Maltais e.a. 2019.

gehechtheidsinterventie of een gespecialiseerde pleegzorginterventie samenhang met een kleiner risico op een vroegtijdige afbraak van de pleegzorgplaatsing.⁴²⁹ Een vergelijkbare aanpak zou mogelijk antwoord kunnen geven op de vraag welke (typen) interventies samenhangen met een grotere kans op terugplaatsing.

Interventies die in Nederland beschikbaar zijn en – volgens de beschrijving in de Databank Effectieve Jeugdinterventies – kunnen worden ingezet ten behoeve van het bevorderen van terugplaatsing, zijn de Intensief Ambulante Gezinsbehandeling (IAG) en Multisysteem therapie (MST).⁴³⁰ Daarnaast blijkt uit Amerikaans onderzoek dat de ook in Nederland beschikbare Parent Management Training Oregon Model (PMTO) kan bijdragen aan het vergroten van de kans op terugplaatsing.⁴³¹ Deze drie interventies worden in de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing dan ook aanbevolen om in te zetten ter bevordering van terugplaatsing.⁴³² Voor geen van deze interventies is tot op heden echter in Nederland onderzocht in hoeverre deze daadwerkelijk bijdragen aan het bevorderen van (duurzame) terugplaatsing. Meer onderzoek hiernaar is dus van groot belang.

Vooralsnog lijkt het belangrijk om voor het optimaliseren van de kans op terugplaatsing van een door de kinderrechter uit huis geplaatst kind, hulp in te zetten die gericht is op de ouder(s) of het gezin. Het is dan ook belangrijk dat bij de uitvoering van elke machtiging uithuisplaatsing voldoende oog, aandacht en capaciteit is voor het verbeteren van de thuissituatie, en niet alleen voor de verblijfplek van de minderjarige tijdens een uithuisplaatsing. Een knelpunt dat vanuit het praktijkonderzoek werd genoemd, is echter dat de GI geen middelen heeft om ouders aan te zetten of te verplichten tot hulpverlening. Regelmatig kwam het voorbeeld voorbij dat er bij een ouder sprake is van een drugsverslaving, en dat herstellen hiervan een voorwaarde is voor terugplaatsing. Wanneer de ouder vervolgens niet wil meewerken aan hulpverlening, kan er onder de OTS weinig meer bereikt worden. In het inspectierapport 'Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd' is dit ook als aandachtspunt genoemd.⁴³³ In de expertmeeting die wij hielden kwam de wens naar voren om de samenwerking met hulp voor volwassenen te versterken. Dit sluit ook aan bij de plannen rondom het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming en een recente evaluatie van verschillende pilotstudies naar de integratie tussen jeugdhulp en ggz voor volwassenen.⁴³⁴

6.4.4.2 Aantal overplaatsingen

Een tweede factor die uit de analyses van het dossieronderzoek naar voren kwam als voorspeller van terugplaatsingen, was het aantal overplaatsingen. Voor elke keer dat een kind werd overgeplaatst, werd de kans op terugplaatsing met 26% verkleind. Uit eerder onderzoek is gebleken dat een groter aantal overplaatsingen gerelateerd is aan negatieve ontwikkelingsuitkomsten bij kinderen – waarbij dit verband twee kanten op lijkt te gaan: wanneer

⁴²⁹ Konijn e.a. 2021.

⁴³⁰ Zie ook www.nji.nl/interventies; Van Rooijen 2019; Stouwe e.a. 2014.

⁴³¹ Akin & McDonald 2018.

⁴³² Richtlijn Uithuisplaatsing en Terugplaatsing 2024, p. 85.

⁴³³ IGJ & IJenV 2019.

⁴³⁴ Andersson Elffers Felix 2023; Van der Hulst e.a. 2023; Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2021.

een kind meer psychopathologie of gedragsproblemen vertoont, wordt de kans op een overplaatsing groter, terwijl anderzijds het meemaken van een overplaatsing op zichzelf ook weer kan leiden tot meer gedragsproblemen.⁴³⁵ Dat een groter aantal overplaatsingen gerelateerd is aan een kleinere kans op terugplaatsing in dit onderzoek is opvallend, omdat we op basis van ons literatuuronderzoek voorzichtig concludeerden dat dit geen significante voorspeller van terugplaatsing leek te zijn. Veel van de eerdere studies hiernaar waren echter gericht op pleegzorgplaatsingen, terwijl we met het huidige onderzoek een bredere steekproef hadden waarin ook residentiële plaatsingen, plaatsingen in een crisisgroep en plaatsingen in een gezinshuis werden meegenomen.⁴³⁶

De bevinding dat een groter aantal overplaatsingen gerelateerd is aan een kleinere kans op terugplaatsing impliceert dat het van groot belang is om overplaatsingen zoveel mogelijk te voorkomen, bijvoorbeeld door het inzetten van interventies en hulp als dit nodig is (denk aan hulp aan pleegouders als het moeilijk wordt, of passende hulp bij plaatsing op een leef- of behandelgroep). Na een terugplaatsing is het verder belangrijk om ouders en kind actief te blijven ondersteunen om de terugplaatsing succesvol te laten worden zonder dat op den duur een nieuwe uithuisplaatsing nodig is. Deze nazorg na een terugplaatsing van een kind is van groot belang om zoveel mogelijk nieuwe uithuisplaatsingen te voorkomen (meer over duurzame terugplaatsingen volgt in paragraaf 6.4.5).

6.4.4.3 Ouders hebben in hun eigen jeugd kindermishandeling meegemaakt

Voor wat betreft het resultaat dat kinderen minder vaak werden teruggeplaatst wanneer hun ouders in hun jeugd kindermishandeling hadden meegemaakt, bleek uit ons literatuuronderzoek dat slechts twee studies dit verband hadden onderzocht, waarbij beide studies geen significant effect lieten zien.⁴³⁷ Dat deze bevinding in het huidige onderzoek naar voren komt, is dus opvallend. Vanuit de literatuur weten we echter dat kinderen van ouders met traumatische jeugdervaringen een verhoogd risico hebben om zelf ook mishandeld te worden, ook wel de intergenerationele overdracht van kindermishandeling genoemd.⁴³⁸ Volgens een recente meta-analyse blijkt dit verband onder andere verklaard te kunnen worden door de aanwezigheid van depressieve symptomen en onveilige gehechtheidsrepresentaties van de ouders.⁴³⁹ Ook laat eerder onderzoek zien dat ouders met ervaringen van jeugdtrauma's minder vooruitgang laten zien na een opvoedinterventie.⁴⁴⁰ Dit alles pleit ervoor dat er voldoende aandacht moet zijn voor het verwerken van traumatische ervaringen, bijvoorbeeld door het inzetten van traumatherapie of andere vormen van hulp die bijdragen aan het verminderen van de impact van traumatische (jeugd)ervaringen.

6.4.4.4 Opvoedcapaciteiten van de ouders

Een vierde factor die uit ons dossieronderzoek naar voren kwam als voorspeller van de kans op terugplaatsing betrof beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouders. Uit ons

⁴³⁵ Asif, Breen & Wells 2024; Newton, Litrownik, & Landsverk 2000.

⁴³⁶ Goemans e.a. 2016; Hélie e.a. 2022; Van Holen e.a. 2018; Vanderfaeillie e.a. 2017.

⁴³⁷ Hélie e.a. 2022; Van Holen e.a. 2018.

⁴³⁸ Madigan e.a. 2019.

⁴³⁹ Ma e.a. 2022.

⁴⁴⁰ Van der Asdonk, Cyr & Alink 2021; Steele e.a. 2019; Moran, Pederson & Krupka 2005.

literatuuronderzoek kwamen gemengde bevindingen naar voren op dit vlak, hoewel slechts vier studies dit eerder hadden onderzocht. Een Vlaams/Nederlandse studie naar de hereniging van pleegkinderen vond geen significant effect,⁴⁴¹ terwijl een Vlaamse en Australische studie wel lieten zien dat de kans op terugplaatsing werd verkleind wanneer er sprake was van beperkte opvoedingscapaciteiten bij de ouders.⁴⁴² In ons onderzoek werden beperkte opvoedingscapaciteiten gemeten in relatie tot de ontwikkelingsbedreiging die ten grondslag lag aan de machtiging uithuisplaatsing. Wanneer de ontwikkelingsbedreiging – al dan niet gedeeltelijk – was gelegen in de opvoedsituatie, gold dit in de analyses als beperkte opvoedingscapaciteiten. De bevinding dat dit in verband stond met een kleinere kans op terugplaatsing kan dan ook verklaard worden doordat binnen deze gezinnen sprake is van de meest ernstige problematiek. Wanneer de ontwikkelingsbedreiging voornamelijk is gelegen in de ontwikkelingsbehoeften van het kind, en de ouders wel over voldoende opvoedingscapaciteiten beschikken, blijkt een terugplaatsing vaker gerealiseerd te worden.

6.4.4.5 Verstandelijke beperking van de ouders

De laatste factor die in verband stond met een kleinere kans op terugplaatsing was een verstandelijke beperking bij de ouders. De enige twee studies op dit gebied in ons literatuuronderzoek lieten dit verband niet zien.⁴⁴³ Een mogelijke verklaring voor deze contrasterende bevindingen betreft dat beide studies een relatief kleine steekproef hadden (respectievelijk $N=125$ en $N=172$) met een klein absoluut aantal ouders met een verstandelijke beperking (respectievelijk $N=14$ moeders en $N=35$), waarmee mogelijk te weinig statistische power was om een effect op dit vlak te kunnen aantonen. Opvallend is dat in een recente Nederlandse studie naar gezinnen met een OTS van één of meer kinderen waarbij ouder(s) of kind een verstandelijke beperking hadden, de aanwezigheid van een verstandelijke beperking bij de ouders niet in verband stond met de duur of uitkomst van de OTS.⁴⁴⁴ Eerder onderzoek heeft echter laten zien dat vaker een uithuisplaatsing wordt opgelegd bij gezinnen waarin sprake is van een verstandelijke beperking bij de ouders – waarbij dit slechts gedeeltelijk werd verklaard door andere risicofactoren zoals armoede en mentale problemen van de ouder,⁴⁴⁵ en dat vaker gezagsbeëindigende maatregelen worden uitgesproken over deze gezinnen.⁴⁴⁶ Dat in ons onderzoek minder vaak een terugplaatsing werd gerealiseerd in deze gezinnen, zelfs op basis van de multivariate analyses waarbij onder andere was gecorrigeerd voor beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouders, roept de vraag op of gedurende de uithuisplaatsing voldoende en de juiste ondersteuning wordt geboden voor deze gezinnen.

6.4.4.6 Andere factoren

Tot slot dient vermeld te worden dat enkele factoren duidelijk naar voren kwamen als voorspellers van terugplaatsing op basis van het literatuuronderzoek, maar niet konden worden getoetst of bevestigd met ons dossieronderzoek. De eerste hiervan betreft contact met de ouders. In alle vier de studies hiernaar binnen ons literatuuronderzoek bleek dat meer contact met de ouders

⁴⁴¹ Goemans e.a. 2016.

⁴⁴² Van Holen e.a. 2018; Delfabbro e.a. 2013.

⁴⁴³ Van Holen e.a. 2018; Hélie e.a. 2022.

⁴⁴⁴ Sterenborg e.a. 2024.

⁴⁴⁵ McConnell e.a. 2021.

⁴⁴⁶ Tøssebro e.a. 2017.

gerelateerd was aan een grotere kans op terugplaatsing.⁴⁴⁷ Hoewel we bij aanvang van het dossieronderzoek ook in kaart wilden brengen in hoeverre er sprake was van contact tussen de kinderen en hun ouders, bleek de informatie in de dossiers niet gestructureerd en volledig genoeg om de aard en omvang van dit contact op betrouwbare wijze te coderen. Uiteindelijk werd alleen in kaart gebracht of uit het dossier bleek dat geprobeerd was om omgang met de ouders op gang te brengen. Omdat dit naar ons idee te weinig informatie bevatte over het daadwerkelijke contact dat had plaatsgevonden tussen ouder en kind, werd deze variabele inhoudelijk als minder geschikt beschouwd en om deze reden weggelaten uit de analyses. In het praktijkonderzoek is wel regelmatig genoemd dat men het idee heeft dat de mate van contact invloed heeft op de kans op terugplaatsing. Daarbij is genoemd dat beperkt contact een negatieve impact heeft op de band tussen ouder en kind. Een probleem dat hierbij werd aangekaart is dat die beperking soms veroorzaakt werd door problemen gerelateerd aan het jeugdstelsel; zoals geen mogelijkheden tot omgangsbegeleiding of dat er geen passende opvoedplek is in de buurt van de ouder. Dit laatste is als knelpunt naar voren gekomen en laat zien hoe belangrijk de context van het gehele systeem is: wanneer een ouder bijvoorbeeld geen vervoer of financiële middelen heeft om wekelijks twee uur (enkele reis) te reizen voor een bezoek aan het kind, kan de band tussen ouder en kind minder sterk worden en zijn er minder mogelijkheden om de interactie positief te bevorderen. Ondertussen wortelt het kind steeds meer in het pleeggezin, waarmee zich volgens professionals het ethische dilemma kan gaan voordoen of terugplaatsing dan wenselijk is.

Daarnaast bleek uit het literatuuronderzoek dat in veel eerdere studies de factoren armoede en werkloosheid samenhangen met een kleinere kans op terugplaatsing. Hoewel de factor werkloosheid niet betrouwbaar kon worden gecodeerd met het dossieronderzoek en dus alleen de factor armoede (gemeten als 'financiële problemen') was meegenomen in de analyses, kwam hieruit geen significant verband naar voren.

6.4.5 Voorspellers voor duurzame terugplaatsing

In dit onderzoek is ook binnen de groep teruggeplaatste kinderen tot en met zestien jaar ($N = 144$) geanalyseerd wat voorspellers voor de kans op een *duurzame* terugplaatsing zijn, waarmee wordt bedoeld dat geen nieuwe machtiging uithuisplaatsing is verleend tussen de terugplaatsing en het moment van dossierinzage (juli 2023-maart 2024). Uit dit onderzoek bleek dat 26% van de teruggeplaatste kinderen tijdens de onderzochte periode weer uit huis werd geplaatst. Het is echter niet uitgesloten dat na de dossierinzage alsnog een nieuwe uithuisplaatsing is gerealiseerd, of dat een kind na afsluiting van de machtiging uithuisplaatsing in het kader van de OTS bij een andere GI in beeld is gekomen na een nieuwe machtiging uithuisplaatsing. Het percentage kinderen dat niet duurzaam is teruggeplaatst zal in realiteit dus hoger liggen dan de 26% die uit ons onderzoek naar voren kwam. Voor zover wij weten is dit het eerste onderzoek in Nederland dat dit percentage inzichtelijk heeft gemaakt. Het hoge percentage nieuwe uithuisplaatsingen na terugplaatsing pleit voor voldoende ondersteuning voorafgaand én na terugplaatsing. Dit is in lijn met wat in de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing wordt aanbevolen. Zo wordt in de richtlijn gespecificeerd "Bij het plannen van een terugplaatsing is het

⁴⁴⁷ Van Holen e.a. 2018; Hélie e.a. 2022; Goemans e.a. 2016; López e.a. 2013.

noodzakelijk om een plan voor ten minste een jaar op te stellen voor de begeleiding van ouders en kind na terugplaatsing.”⁴⁴⁸

Uit de analyses van het dossieronderzoek kwamen drie voorspellers naar voren van een duurzame terugplaatsing: wanneer de ouders geen kindermishandeling hadden meegemaakt in hun eigen jeugd, de uithuisplaatsing in een gezinssetting was en er geen eerder huiselijk geweld had plaatsgevonden in het gezin, was de kans op een duurzame terugplaatsing groter. De eerste van deze voorspellers, een verleden van kindermishandeling in de jeugd van de ouders, komt overeen met bovenstaande analyses met betrekking tot voorspellers van terugplaatsing. Dit blijkt dus een factor die niet alleen samenhangt met een grotere kans op terugplaatsing, maar ook met een kleinere kans op een duurzame terugplaatsing. De twee andere factoren die uit de analyses kwamen hebben betrekking op de situatie bij de uithuisplaatsing in 2018: wanneer toen huiselijk geweld speelde in het gezin en/of het kind in een residentiële setting was geplaatst, werd de kans op een duurzame terugplaatsing kleiner. Hieronder wordt een koppeling met de literatuur gemaakt om deze bevindingen te verklaren. Hierbij dient vermeld te worden dat de literatuurstudie die we hebben uitgevoerd binnen het huidige onderzoek gericht was op factoren die samenhangen met terugplaatsing – de vraag welke factoren samenhangen met duurzame terugplaatsing viel buiten de scope van dit literatuuronderzoek en betrof enkel een exploratieve vraag in het dossieronderzoek. Onze reflectie op de bredere internationale literatuur met betrekking tot deze bevindingen is dan ook minder diepgaand dan onze reflectie op de bevindingen met betrekking tot voorspellende factoren voor terugplaatsing – waarbij tevens dient te worden vermeld dat ook minder literatuur beschikbaar is met betrekking tot duurzame terugplaatsingen.

De bevinding dat huiselijk geweld bij aanvang van de oorspronkelijke uithuisplaatsing de kans op een duurzame terugplaatsing verkleinde, is voor zover wij weten niet eerder aangetoond in wetenschappelijk onderzoek. De enige voor ons bekende studie die dit eerder heeft onderzocht is een Canadese studie, waarin slachtofferschap van huiselijk geweld door de ouder niet significant gerelateerd bleek aan een succesvolle terugplaatsing.⁴⁴⁹ Wel bleek uit een Vlaamse studie in ons literatuuronderzoek dat wanneer er sprake was van huiselijk geweld bij aanvang van de uithuisplaatsing, dit de kans op een terugplaatsing verkleinde.⁴⁵⁰ Opvallend is echter dat deze factor in onze analyses met betrekking tot de kans op terugplaatsing (zonder daarbij mee te nemen in hoeverre deze terugplaatsing duurzaam was), niet naar voren kwam. Op basis van ons onderzoek lijkt dit dus een factor die met name relevant is wanneer het gaat om de duurzaamheid van de terugplaatsing. Mogelijk ligt hier een link met het vaak chronische karakter van huiselijk geweld in gezinnen, zoals ook naar voren kwam uit een Nederlands onderzoek naar gezinnen die gemeld waren bij Veilig Thuis.⁴⁵¹ Wanneer een kind wordt teruggeplaatst in een gezin waar eerder huiselijk geweld heeft plaatsgevonden, moet het gezin dan ook extra zorgvuldig worden gemonitord en ondersteund.

Dat kinderen die uithuisgeplaatst waren in een residentiële setting of een crisisgroep minder vaak duurzaam teruggeplaatst werden ten opzichte van kinderen die waren geplaatst in een pleeggezin

⁴⁴⁸ Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing 2023, p. 84.

⁴⁴⁹ Esposito e.a. 2022.

⁴⁵⁰ Van Holen e.a. 2018.

⁴⁵¹ Verwey-Jonker Instituut 2022.

of gezinshuis, komt overeen met eerder onderzoek (hoewel het bij dit onderzoek alleen als significante factor naar voren kwam bij kinderen die voor het eerst uit huis waren geplaatst).⁴⁵² Zoals in de betreffende studie wordt benoemd als verklaring voor deze bevinding, is het aannemelijk dat de problematiek van deze jeugdigen mogelijk ernstiger is – waardoor plaatsing in een gezinssetting wordt bemoeilijkt en vervolgens ook terugplaatsing bij de ouders risicovoller blijkt. Dit pleit ervoor dat gezinnen waar kinderen vanuit een residentiële setting worden teruggeplaatst extra ondersteuning en begeleiding krijgen om de kans op een duurzame terugplaatsing te vergroten. Uit ander Amerikaans onderzoek komt naar voren dat een uithuisplaatsing in een netwerkpleeggezin de kans op duurzame terugplaatsing vergroot.⁴⁵³ Hoewel deze factor op basis van de bivariate analyses in ons onderzoek significant gerelateerd bleek aan de kans op duurzame terugplaatsing, hield dit resultaat geen stand in de multivariate analyses waarbij werd gecorrigeerd voor de impact van andere factoren. De bevinding dat plaatsing in een netwerkpleeggezin de kans op duurzame terugplaatsing vergroot, kan op basis van ons onderzoek dus niet worden bevestigd.

6.4.5.1 Nieuwe uithuisplaatsing na terugplaatsing

Voor 26% van de kinderen die werden teruggeplaatst, werd later (tot het moment van dossierinzage) een nieuwe machtiging uithuisplaatsing verzocht. Een vergelijking van dit percentage niet-duurzame terugplaatsingen met cijfers uit internationaal onderzoek is lastig te maken vanwege eerdergenoemde redenen (verschillen tussen jeugdzorgstelsels en wisselende follow-up periodes). Ook is binnen ons onderzoek niet in kaart gebracht op welk moment een nieuwe machtiging uithuisplaatsing was verzocht - dit betrof immers geen hoofdvraag en vanwege de hoge arbeidsintensiviteit van het coderen is besloten deze informatie niet in het codeersysteem op te nemen. Gezien het feit dat kinderen gemiddeld na 12 maanden werden teruggeplaatst in dit onderzoek en veruit de meeste kinderen binnen 1,5 jaar werden teruggeplaatst (83%), bleef gemiddeld een periode van 4 tot 4,5 jaar over tot het moment van dossierinzage. De eerdergenoemde Canadese studie rapporteerde een percentage van 54% nieuwe uithuisplaatsingen na terugplaatsing, waarbij een follow-up periode van 9 jaar werd gehanteerd.⁴⁵⁴ Een Amerikaanse studie liet zien dat binnen 18 maanden na terugplaatsing zo'n 18% van de kinderen opnieuw uit huis werd geplaatst.⁴⁵⁵ Het percentage niet-duurzame terugplaatsingen dat binnen ons onderzoek naar voren is gekomen wijkt dus in ieder geval niet in negatieve zin af van eerdere internationale cijfers, en laat zien dat dit percentage niet uniek is voor de Nederlandse context. Toch verdient dit hoge cijfer nieuwe uithuisplaatsingen aandacht.

Wanneer we nieuwe uithuisplaatsingen na een terugplaatsing willen voorkomen, is het bieden van nazorg van belang. In het praktijkonderzoek gaven name pleegouders, ouders en jongeren aan dat er meer begeleiding nodig is bij het terugplaatsen van kinderen. Hoewel een wenperiode en opbouw in omgang (met bijvoorbeeld een nachtje slapen bij de ouders) vaak genoemd zijn om toe te werken naar terugplaatsing, gaven de betrokkenen aan dat uitdagingen bij de dagelijkse routines pas daarna naar boven komen drijven. Ook leden van de klankbordgroep beaamden dit

⁴⁵² Jedwab & Shaw 2017.

⁴⁵³ Brown e.a. 2020.

⁴⁵⁴ Esposito e.a. 2022.

⁴⁵⁵ Jedwab & Shaw 2017.

en noemden dat ouder en kind elkaar ook weer opnieuw moeten leren kennen. Volgens professionals is er wel begeleiding, omdat de OTS vaak blijft lopen na een terugplaatsing. Ouders en jongeren lijken echter andere verwachtingen te hebben dan de jeugdbeschermers kunnen bieden, zoals regelmatig contact en betrokkenheid – iets wat gezien de capaciteitsproblemen moeilijk te realiseren is. Pleegouders hebben bij een terugplaatsing juist begeleiding nodig in het afscheid nemen van het pleegkind, zo bleek uit het praktijkonderzoek. Ook eerder onderzoek benadrukt dat pleegouders en andere gezinsleden ondersteuning kunnen gebruiken in de verwerking van het verlies van dit gezinslid waar zij aan gehecht geraakt zijn.⁴⁵⁶ In een Nederlands onderzoek over redenen waarom pleegouders stoppen met pleegzorg kwam dit bovendien als aanbeveling naar voren: pleegouders hebben behoefte aan begeleiding bij rouwverwerking voor het hele gezin.⁴⁵⁷ Ook voor ouders is rouwverwerking belangrijk wanneer duidelijk is dat hun kind niet meer teruggeplaatst kan worden. Ook dit aspect komt terug in andere studies, waarbij ouders aangeven dat het verwerken van dit verlies jaren duurt en dat zij niet alleen hun kind maar ook een deel van identiteit (als ouder) verliezen.⁴⁵⁸

6.5 Juridische reflecties

Uit ons onderzoek blijkt dat minderjarigen niet op lichte gronden met een machtiging uithuisplaatsing van ouders worden gescheiden en dat, zo blijkt uit de meervoudige en complexe problematiek en het feit dat in bijna alle gezinnen al eerder jeugdhulp is ingezet, aan het uit relevante mensen- en kinderrechtenstandaarden voorvloeiende vereiste van noodzakelijkheid lijkt te zijn voldaan. Met andere woorden lijken er meestal veel stappen gezet om te trachten gezinnen intact te laten voordat een gedwongen uithuisplaatsing wordt ingezet en is doorgaans voldaan aan de positieve verplichting om opvoedondersteuning te bieden voordat tot een gedwongen uithuisplaatsing wordt overgegaan (zie par. 3.1.2.1). Een uithuisplaatsing lijkt inderdaad als ultimum remedium te worden ingezet.

Uit relevante jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens vloeit voort dat er zeer terughoudend moet worden omgegaan met spoeduisplaatsingen gezien de forse inbreuk die dit maakt op het gezinsleven en de rechtswaarborgen die aanmerkelijk minder zijn, aangezien dergelijke spoeduisplaatsingen niet vooraf worden gegaan door een zitting bij de kinderrechter maar kunnen worden uitgevoerd zonder dat ouders en minderjarigen vooraf zijn gehoord. Het is opvallend dat uit ons onderzoek blijkt dat 43% van de door ons bestudeerde uithuisplaatsingsdossiers in 2018 een spoeduisplaatsing betrof. Dit roept de vraag op of in al deze gezinnen de noodzaak tot een uithuisplaatsing zonder voorafgaand verhoor aanwezig was en hoe dit door de rechter is gemotiveerd. Nader onderzoek naar deze vragen over spoeduisplaatsingen is zeer wenselijk.

Naast deze inhoudelijke vereisten moet Nederland ook voldoen aan procedurele vereisten bij uithuisplaatsingen (zie par. 3.1.2.2). Een belangrijk vereiste is dat ouders en minderjarigen op passende wijze bij het besluitvormingsproces als geheel zijn betrokken. Uit dit onderzoek blijkt

⁴⁵⁶ Hebert e.a. 2013

⁴⁵⁷ Abrahamse, Gardeniers & Werner 2019.

⁴⁵⁸ Otterlei & Engebretsen 2022; Storhaug & Kojan 2017; Straatman e.a. 2024.

dat professionals vaak hun uiterste best doen om ouders en jeugdigen te informeren en met hen te communiceren. Desondanks geven ouders en jongeren die aan dit onderzoek meewerkten aan dat zij vaak juist niet het gevoel hebben dat zij worden betrokken in de besluitvorming rondom een uithuisplaatsing. Een ander aspect van de procedure betreft het recht op rechtsbijstand, dat volgens het Europese Hof voor de Rechten van de Mens afhankelijk van de aard en complexiteit van de zaak en de mogelijke gevolgen van de uitspraak voor de betrokkenen kan bestaan. Tot 2025 loopt een pilot kosteloze rechtsbijstand procedures in eerste aanleg met betrekking tot (spoed)uithuisplaatsing ex artikel 1:265b BW en gezagsbeëindiging ex de artikelen 1:266 juncto 1:267 BW voor ouders. Met deze pilot wordt echter aan minderjarigen die met een gedwongen uithuisplaatsing te maken krijgen niet automatisch rechtsbijstand geboden. Uit de evaluatie van deze pilot blijkt dat rechtsbijstand van ouders van grote meerwaarde is in procedures rond uithuisplaatsing en gezagsbeëindiging.⁴⁵⁹ De breed gedeelde opvatting van zowel geïnterviewde professionals (zoals advocaten, kinderrechtvaarders en medewerkers van GI's en RvdK) als ouders is dat rechtsbijstand van ouders een belangrijke bijdrage levert aan de rechtsbescherming en ondersteuning van ouders. Ook blijkt uit de evaluatie dat deze regeling, zonder een regeling voor kosteloze rechtsbijstand of ondersteuning voor kinderen in procedures rond uithuisplaatsing en gezagsbeëindiging, kinderen in een minder gelijkwaardige positie brengt.⁴⁶⁰ Rechtsbijstand van ouders is geen waarborg dat het belang van het kind ook altijd voldoende wordt behartigd, omdat ouders niet alleen wettelijke vertegenwoordigers van het kind zijn maar ook eigen belangen hebben en de advocaat primair het standpunt en de wensen van de ouder naar voren zal brengen.

Een ander aspect van procedurele vereisten is het voorkomen van willekeur bij beslissingen over uithuisplaatsing. De hierboven geconstateerde variëteit en verschillen tussen GI's in Nederland ten aanzien van het inzetten van methodieken voor beslissingen over omgang, perspectiefbesluit en mogelijke terugplaatsing van het kind en de verschillende werkwijzen en rollenverdeling tussen GI's, pleegzorgaanbieders en andere professionals bij het voorbereiden van dergelijke beslissingen raken aan de vraag of uithuisplaatsingsbeslissingen in Nederland niet dermate verschillend worden voorbereid en onderbouwd, dat rechtsgelijkheid in het gedrang komt. Het is daarom belangrijk dat nader onderzoek wordt gedaan naar deze verschillen in het land en de vraag of er meer uniformiteit kan worden gerealiseerd bij het nemen van dergelijke voor ouders en minderjarigen ingrijpende beslissingen.

Elk kind heeft het recht om gehoord te worden op grond van artikel 12 IVRK en relevante jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Uit ons onderzoek blijkt dat veel minderjarigen door de rechter worden gehoord bij een beslissing over een gedwongen uithuisplaatsing, maar ook dat een groot aantal minderjarigen niet is gehoord. Het is de vraag of al deze niet door de rechter gehoorde minderjarigen er zelf voor gekozen hebben om niet gehoord te worden; daarom hebben wij hierboven al bepleit dat nader onderzoek op dit punt wenselijk is.

Als minderjarigen uit huis geplaatst worden, gelden vereisten voor het vinden van een geschikte woonplek (zie par. 3.1.3.3). Wij hebben in dit onderzoek geen informatie opgehaald over de geschiktheid van woonplekken, maar wel blijkt dat veel uit huis geplaatste minderjarigen in een

⁴⁵⁹ Pro Facto 2024, p.10.

⁴⁶⁰ Pro Facto 2024, p. 12.

gezinsgerichte omgeving worden geplaatst. Tegelijk is ook gebleken dat 42% van de uit huis geplaatste minderjarigen is overgeplaatst en dat deze minderjarigen gemiddeld 2,2 keer worden overgeplaatst. Daarbij is uit ons onderzoek gebleken dat overplaatsingen samenhangen met een kleinere kans op terugplaatsing. Dit roept de vraag op waarom deze minderjarigen niet meer stabiliteit en continuïteit kon worden geboden en laat zien dat meer actie nodig is om het aantal overplaatsingen te verminderen. Ook nader onderzoek op dit punt is gewenst.

Uit het onderzoek is gebleken dat vanaf de start van een uithuisplaatsing het uitgangspunt is dat een minderjarige omgang heeft met ouders en met broertjes en zusjes en dit sluit goed aan op relevante mensen- en kinderrechtenstandaarden, waarin omgang als essentieel wordt gezien om de primaire doelstelling van hereniging tussen ouder(s) en kind bij een uithuisplaatsing te faciliteren. Uit het onderzoek blijkt ook dat er anno 2024 vergeleken met 2018 meer aandacht lijkt voor het belang van omgang voor kind en ouders en dat regelmatige omgang vanaf de start van een uithuisplaatsing het uitgangspunt lijkt te zijn geworden. Wel moet vanuit mensen- en kinderrechtenperspectief worden opgemerkt dat begeleide omgang een belangrijke beperking betekent voor ouders en minderjarigen; begeleide omgang zou dan ook zo kort mogelijk moeten duren en alleen moeten worden ingezet als dit vanwege veiligheidsaspecten noodzakelijk is. Ook het accent dat volgens professionals in beginsel wordt gelegd op een terugplaatsing na uithuisplaatsing, sluit aan bij internationale verplichtingen om hereniging tussen ouder(s) en kind voorop te stellen.

6.6 Beperkingen van het onderzoek

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste dient vermeld te worden dat het gedragswetenschappelijke literatuuronderzoek niet alomvattend was. Gezien de doelstelling en tijdsplanning van het overkoepelende onderzoeksproject is om pragmatische redenen besloten om enkel relatief recente (vanaf het jaar 2011) en kwantitatieve studies mee te nemen en werd gescreend op relevante artikelen op basis van zoektermen in de titel. Hierbij zijn dus mogelijk relevante studies buiten beschouwing gelaten. Ondanks deze beperking kon op basis van de systematische vergelijking van de geïncludeerde artikelen een overzichtelijk beeld worden gecreëerd van de mate van bewijskracht voor verschillende factoren die uit eerder onderzoek naar voren kwamen in relatie tot de kans op terugplaatsing. Dit heeft enerzijds bijgedragen aan de vormgeving van het codeersysteem voor dit onderzoek en de selectie van factoren voor de analyses met betrekking tot de kans op terugplaatsing, en anderzijds aan een meer diepgaande reflectie op de bevindingen uit het dossieronderzoek, waarbij deze in een bredere (internationale) context zijn geplaatst.

Met betrekking tot het dossieronderzoek heeft de belangrijkste kanttekening die geplaatst moet worden betrekking op de informatie die uit de dossiers gehaald kon worden. Zo is het codeersysteem dat we hebben ontwikkeld ten behoeve van dit onderzoek vereenvoudigd op basis van een pilot die we uitvoerden voorafgaand aan het onderzoek. Hierbij zijn verschillende variabelen geschrappt uit het codeersysteem en zijn variabelen waarover weinig gedetailleerde informatie was terug te vinden versimpeld. Een voorbeeld hiervan dat al eerder in dit rapport aan bod is gekomen, is informatie over het verloop van contact met de ouders gedurende de uithuisplaatsing. Omdat deze informatie in veel dossiers niet op gedetailleerde of gestructureerde

wijze te vinden was, is dit uiteindelijk op zeer versimpelde wijze gecodeerd. Een ander punt is dat er verschillen bestaan tussen GI's in de manier waarop de dossiers worden bijgehouden en gestructureerd. Zo wordt bij de ene GI het dossier op gezinsniveau gestructureerd en bij de andere GI op kindniveau. Daarnaast bestonden verschillen in (type) documenten waar bepaalde informatie werd bijgehouden. Ook dient vermeld te worden dat de dossiers niet volledig zijn doorgenomen voor dit onderzoek – dit was gezien de omvang van veel dossiers, de beperkte belastbaarheid van GI's en het grote aantal dossiers dat benodigd was voor gedegen analyses niet mogelijk. Voor het coderen zijn daarom een aantal standaarddocumenten geraadpleegd, zoals ook is gespecificeerd in de methode in Hoofdstuk 4. Bij aanvang van het coderen bij elke GI is door de onderzoekers met de betreffende contactpersoon afgestemd waar bepaalde documenten of stukken terug te vinden waren. Het is dus aannemelijk dat in een aantal gevallen informatie over het hoofd is gezien die wel in het dossier stond.

Een andere beperking van het dossieronderzoek ziet op de betrouwbaarheid van de gescoorde variabelen. We hebben getracht een gedegen codeersysteem te ontwikkelen en (student)onderzoekers uitgebreid getraind in het toepassen van dit codeersysteem. Toch bleek uit de betrouwbaarheidsset die (student-)onderzoekers maakten voorafgaand aan het coderen dat niet alle variabelen op betrouwbare wijze in kaart konden worden gebracht. Hoewel dit zou kunnen duiden op kwaliteitsverschillen tussen de codeurs, viel op dat het per variabele verschilde welke codeurs deze wel en niet betrouwbaar hadden gecodeerd. Mogelijkerwijs spelen hier dus de mate en manier van verslaglegging in de dossiers – en verschillen tussen GI's op dit vlak – een rol en maakt dit dat bepaalde informatie niet op betrouwbare wijze uit de dossiers gehaald kon worden door een onafhankelijke lezer. In een Australische studie naar terugplaatsingen die in verschillende staten met verschillende stelsels en organisaties werd uitgevoerd, werden vergelijkbare uitdagingen gerapporteerd in het ontwikkelen en toepassen van een gestandaardiseerd codeersysteem.⁴⁶¹

Naast bovengenoemde punten gelden verschillende beperkingen die vaak inherent zijn aan het doen van dossieronderzoek. Zo wil het ontbreken van informatie in een dossier niet altijd zeggen dat daar daadwerkelijk geen sprake van was (het kan bijvoorbeeld zijn dat er wel sprake was van een verleden van kindermishandeling bij de ouder, maar dat dit niet bekend was bij of gerapporteerd werd door de betrokken professional). Bovendien zou het – in ieder geval voor onderzoeksdoeleinden – relevant zijn om meer gedetailleerde informatie te kunnen opnemen, zoals een gestandaardiseerde vragenlijst over gedragsproblemen bij het kind of psychopathologie bij de ouder. Ook geldt dat door het retrospectieve onderzoeksdesign geen causale uitspraken kunnen worden gedaan over de bevindingen.

Daarnaast werden met dit onderzoek dossiers geanalyseerd van jeugdigen waarvoor in het kalenderjaar 2018 een machtiging uithuisplaatsing was afgegeven. Zoals elders in dit slothoofdstuk vermeld, heeft de praktijk zich op een aantal belangrijke punten ontwikkeld – waaronder met de invoering van de nieuwe Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing. Sommige bevindingen uit het dossieronderzoek zijn daardoor wellicht niet meer van toepassing op het moment dat dit rapport verschijnt. Door de bevindingen van het dossieronderzoek te combineren

⁴⁶¹ Delfabbro e.a. 2015.

met die uit het praktijkonderzoek kon echter een representatiever beeld van de huidige situatie worden geschetst. Ook kon door de dossiers voor langere tijd te volgen belangrijke informatie in kaart gebracht worden over voorspellers van terugplaatsing en kon hiermee ook worden geëvalueerd in hoeverre de terugplaatsingen duurzaam bleken. Daarnaast is een belangrijk sterk punt van het onderzoek dat door deelname van GI's verspreid door het land een representatief beeld gecreëerd kon worden van de praktijk rondom uithuisplaatsing en terugplaatsing.

Aan het praktijkonderzoek hebben in totaal (vragenlijsten en interviews) meer dan 400 deelnemers meegedaan. Meer dan 80 hiervan waren ouders en ruim 20 waren jongeren. De meerderheid van de deelnemers werkte in de praktijk van de jeugdbescherming. Met al deze perspectieven en dit grote aantal deelnemers hebben we veel input uit de praktijk opgehaald, maar er zijn ook enkele beperkingen te noemen met betrekking tot de steekproef van dit deelonderzoek. Wat betreft de grote groep professionals zagen we in Hoofdstuk 5 dat zij niet alle provincies uit het land vertegenwoordigen, en met de verschillende werkwijzen die er per GI en pleegzorgorganisatie zijn, hebben we mogelijk visies of werkwijzen gemist. Tegelijkertijd waren veel vragen uit dit onderzoek overkoepelend van aard, en was merkbaar dat er saturatie optrad in de beantwoording van vragen. Dit duidt erop dat we voldoende deelnemers geïnccludeerd hebben voor wat betreft deze doelgroep. Een kanttekening hierbij is wel dat er slechts enkele medewerkers van residentiële leef- en behandelgroepen deelnamen, dus dit perspectief ontbreekt in de huidige studie. Er zullen ook andere perspectieven zijn die we niet hebben meegenomen, maar medewerkers van GI's, pleegzorgorganisaties, residentiële zorg, de RvdK en van rechtspraak waren de primaire doelgroepen in dit onderzoek.

Daarnaast waren ouders een belangrijke doelgroep in dit onderzoek naar terugplaatsing na uithuisplaatsing. Een kanttekening bij de reacties van de ouders is dat de meeste ouders die deelnamen aan dit onderzoek niet tevreden waren over het proces van uithuis- en terugplaatsing. Dit kan komen door de manier van werving die met name via sociale media heeft plaatsgevonden, waardoor vooral deze subgroep ouders het gevoel had zijn stem te moeten laten horen. Ouders die tevreden zijn over het proces zullen er ook zijn, zo blijkt uit gesprekken met professionals en pleegouders, maar zijn ondervertegenwoordigd in dit onderzoek. Ook de jongeren zijn niet sterk vertegenwoordigd. Bovendien zijn de ervaringen van jongeren retrospectief, waardoor hun conclusies over werkwijzen misschien niet actueel zijn. Voor toekomstig onderzoek kan het waardevol zijn om ook naar ervaringen van jongere kinderen te kijken die nu een procedure van uithuisplaatsing doorlopen, maar het is dan ook belangrijk deze groep niet te zwaar te belasten met een onderzoek. In de huidige studie zijn de ervaringen van jongeren een mooie aanvulling op die van ouders, met name wanneer het gaat over de impact van beslissingen.

Verder speelt ook de interpretatie van vragen in de vragenlijst een rol bij het praktijkonderzoek. Dit kwam naar voren bij de definitie van 'terugplaatsing', waarbij verschillende deelnemers aangaven dat dit op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden. Denk hierbij aan een uithuisplaatsing van een kind met gescheiden ouders, waarbij het na een periode in een pleeggezin 'terug' wordt geplaatst bij een van de ouders. Als dit echter niet de ouder is bij wie het kind oorspronkelijk woonde, vraagt men zich af of hier sprake is van een terugplaatsing. Dit soort verschillen in opvatting kunnen bij een vragenlijst de antwoorden beïnvloeden.

6.7 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk hebben wij op basis van de resultaten uit dit onderzoek verschillende aanbevelingen gedaan ten aanzien van de start van de uithuisplaatsing en de uitvoering daarvan. Sommige aanbevelingen hebben betrekking op nader onderzoek. Hieronder noemen wij nogmaals de belangrijkste aanbevelingen. Vooraf is het belangrijk om te vermelden dat er in het praktijkonderzoek ook zaken genoemd zijn die positief zijn verlopen. Deels zijn die in dit hoofdstuk ook genoemd, maar omdat we hier toewerken naar aanbevelingen is vooral gereflecteerd op bevindingen en genoemde knelpunten. In paragraaf 5.6 zijn ook verschillende positieve aspecten genoemd, waarbij geldt dat die vaak ook gecombineerd zijn met verbeterpunten. Denk bijvoorbeeld aan de werkwijze van de GI die niet altijd helder is voor betrokkenen en waar we veel verschillen zagen, terwijl er ook wordt benoemd dat de GI zorgvuldig te werk gaat in haar afwegingen over het opvoedperspectief van een kind. Of denk aan het doel om uithuisplaatsingen te voorkomen, wat enerzijds als positieve ontwikkeling is genoemd, maar wat volgens professionals ook zorgt voor “te lang aanmodderen” en dus complexere zaken en een kleinere kans op terugplaatsing. En ook wat betreft de communicatie richting minderjarigen zijn niet alleen verbeterpunten genoemd, maar ook dat professionals moeite doen om met tekeningen, praatplaten en spelletjes het proces van uithuisplaatsen inzichtelijk te maken.

Ten aanzien van de situatie tijdens de start van de uithuisplaatsing is onze belangrijkste aanbeveling gericht op het hoge aantal spoeduisplaatsingen (43%). Hoewel anno 2023 het aantal spoedmaatregelen is afgenomen, vragen wij hier toch bijzondere aandacht voor aangezien de rechtsbescherming voor ouders en minderjarigen bij dergelijke uithuisplaatsingen onder druk staat en een spoeduisplaatsing ook vaak een ingrijpende ervaring is. Mede gezien het feit dat er na een spoeduisplaatsing relatief veel terugplaatsingen zijn (44% tegenover 36% terugplaatsing na een reguliere uithuisplaatsing) is het van belang om nader onderzoek te doen naar de dringende noodzaak van deze spoeduisplaatsingen.

Ten aanzien van de uitvoering van een machtiging uithuisplaatsing hebben wij benadrukt dat er meer aandacht nodig is voor het inzetten van hulp gericht op de ouder(s) tijdens uithuisplaatsing, aangezien dit de kans op een terugplaatsing lijkt te vergroten. Daarbij is het van groot belang dat de in te zetten hulp zich (tevens) richt op opvoedcapaciteiten en mogelijke jeugdtrauma's bij ouders, aangezien uit ons onderzoek blijkt dat de kans op terugplaatsing kleiner is wanneer sprake is van traumatische jeugdervaringen van de ouders en beperkte opvoedcapaciteiten. Zoals in de Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing wordt aanbevolen, kan een gedeelde verklarende analyse inzichtelijk maken wat de onderliggende mechanismen zijn die de problematiek in een gezin in stand houden, en kan op basis daarvan worden beslist welke hulp zou moeten worden ingezet.⁴⁶² In dit kader is het belangrijk dat nader in kaart wordt gebracht welke middelen een GI kan inzetten om ouders te motiveren om mee te werken.

Ook dient er meer aandacht te komen voor het beperken van het aantal overplaatsingen van kinderen, en dient extra ondersteuning te worden geboden aan kinderen die zijn overgeplaatst, aangezien dit een risicofactor lijkt te zijn voor een kleinere kans op terugplaatsing. Parallel hieraan

⁴⁶² Richtlijn Uithuisplaatsing en Terugplaatsing 2023.

zou wetenschappelijk onderzoek moeten plaatsvinden om duidelijkheid te krijgen welke elementen van hulpverlening de kans op terugplaatsing daadwerkelijk vergroten. Tot slot dient in gezinnen waarin ouders een verstandelijke beperking hebben extra zorgvuldig te worden gekeken of en hoe aan terugplaatsing gewerkt kan worden gedurende de uithuisplaatsing; kinderen in deze groep werden namelijk relatief weinig teruggeplaatst, ook wanneer werd gecorrigeerd voor beperkte opvoedingscapaciteiten van de ouders.

Voor wat betreft omgang tijdens uithuisplaatsing zal volgens het doel van de maatregel van OTS bij een uithuisplaatsing volgens de nationale wetgeving gewerkt moeten worden aan het bevorderen van de gezinsband tussen het kind en de ouders. Aangezien in de huidige wet niets is vastgelegd over het realiseren van omgang tijdens een uithuisplaatsing, adviseren wij om in overweging te nemen dat de wet op dit punt wordt aangepast.⁴⁶³ Daarnaast moet begeleide omgang voor de kortst mogelijke termijn worden ingezet en alleen als dat noodzakelijk is voor de veiligheid van een kind. Wanneer begeleide omgang noodzakelijk is voor het observeren van ouder-kind interacties, is het belangrijk hier transparant over te zijn en te overwegen of de observatie ook in een natuurlijke setting gedaan kan worden, of wellicht afgewisseld kan worden met sessies zonder begeleiding. Verder is meer aandacht nodig voor de vraag wie begeleide omgang moet uitvoeren en hoe dat wordt bekostigd. Het blijkt dat jeugdbeschermers van GI's regelmatig begeleide omgang uitvoeren, terwijl dit niet tot hun takenpakket hoort en zij daar eigenlijk de capaciteit niet voor hebben. Voor kinderen en ouders of verzorgers is dit een onwenselijke situatie omdat dit mogelijk zorgt voor minder omgang. Ook in een gedecentraliseerd stelsel moeten er op elke plek in het land garanties bestaan dat begeleide omgang door een andere organisatie dan de GI kan worden uitgevoerd, zodat een derde partij omgang kan observeren en de GI daarover kan informeren.

Ten aanzien van beslisdiagnostiek over een omgangsregeling tijdens een uithuisplaatsing en een perspectiefbesluit is het ons opgevallen dat de werkwijzen en de daarbij ingezette methodieken per organisatie verschillen. In een gedecentraliseerd stelsel is dit mogelijk, maar wij vinden meer standaardisering en uniformiteit voor dermate ingrijpende beslissingen voor ouders en minderjarigen wenselijk en adviseren om hier nader onderzoek naar te verrichten. Daarbij adviseren wij ook om te onderzoeken of de instrumenten die gebruikt worden om een terugplaatsing te onderbouwen daadwerkelijk leiden tot een betere onderbouwing met grotere voorspellende waarde voor wat betreft duurzaamheid van terugplaatsingen en uitkomsten voor kinderen en gezinnen (voornamelijk de ontwikkeling en het welzijn van het kind, maar denk bijvoorbeeld ook aan tevredenheid van kinderen, ouders en pleegouders). Deze wens werd ook geuit door de klankbordgroep en tijdens de expertmeeting. De experts beschreven dat het goed zou zijn als er een evidence-based kader komt voor methodieken die gebruikt worden, en ook werd gesuggereerd dat het Keurmerkinstituut jeugdzorg wellicht een rol zou kunnen spelen in het toetsen van werkzame elementen in bepaalde methodieken zodat op dit punt meer uniformiteit kan worden gerealiseerd. Tevens is het wenselijk om voor betrokkenen duidelijk af te bakenen wie welke rol vervult in het proces van uit huis- en terugplaatsen; voor sommige deelnemers in dit onderzoek leidde de versterkte rol van pleegzorg namelijk tot onduidelijkheid over bevoegdheden

⁴⁶³ Ook in de Eindevaluatie Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen werd de aanbeveling gedaan om bij uithuisplaatsingen direct na de start een omgangsplan op te stellen waarbij invulling wordt gegeven aan het recht van het kind op omgang; zie Bruning e.a. 2022b, p. 300.

van betrokken organisaties. Verder sluiten wij ons aan bij eerdere aanbevelingen om het perspectiefbesluit zoals de GI dit neemt te formaliseren en het wettelijk mogelijk te maken om dit besluit te laten toetsen.

Naast verschillen in werkwijze met betrekking tot de besluitvorming over het opvoedperspectief van een kind, blijkt uit ons onderzoek ook dat dossiervoering kan verschillen per GI. Het is bijvoorbeeld soms lastig om uit het jeugdbeschermingsdossier af te leiden hoe tijdens de uithuisplaatsing de omgang met ouders en broertjes en zusjes is vormgegeven, op grond van welke factoren een beslissing is genomen over het perspectief van een uit huis geplaatst kind en of, en zo ja op welke wijze is gewerkt aan terugplaatsing. Eerder in dit hoofdstuk kwam al ter sprake dat een onvolledig dossier in de praktijk veel problemen oplevert, zoals bij de overdracht van een casus. Wij verwachten bovendien problemen voor ouders en minderjarigen die een dossier willen inzien om te kijken welke keuzes er zijn gemaakt en waarom, en voor rechters die een beslissing in de zaak moeten nemen moeilijk om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop een uithuisplaatsing wordt uitgevoerd. Wij adviseren dan ook om meer duidelijkheid en uniformiteit te creëren in dossiers van minderjarigen die in Nederland na een rechtelijke beslissing uit huis worden geplaatst. Gezien de structurele aard van problemen omtrent dossiervoering (zoals ook eerder besproken) is het tijd dat er acties worden ingezet om het dossierbeleid in de jeugdbescherming te verbeteren. Daarbij moet ook aandacht zijn voor het opleiden van professionals op dit punt.

Na een terugplaatsing is meer aandacht voor nazorg nodig, zo blijkt uit ons onderzoek, want juist dan is het van groot belang dat wordt ingezet op het ondersteunen van het gezin zodat een nieuwe uithuisplaatsing wordt voorkomen. Na een scheiding van ouders en minderjarigen is het niet vanzelfsprekend dat zij zomaar de draad weer oppakken met elkaar; een terugplaatsing vraagt om regelmatige aandacht en begeleiding. Dit blijkt temeer uit het hoge aantal nieuwe uithuisplaatsingen dat uit ons dossieronderzoek naar voren kwam: 26% van de kinderen die waren teruggeplaatst, werd opnieuw uithuisgeplaatst binnen de periode waarin we ze volgden. Het risico op een nieuwe uithuisplaatsing was het grootst voor kinderen waarvan de ouders traumatische jeugdervaringen hadden meegemaakt in hun jeugd, kinderen uit gezinnen waar bij aanvang van de oorspronkelijke machtiging uithuisplaatsing sprake was van huiselijk geweld, en kinderen die niet in een gezinsetting uit huis waren geplaatst. Bij deze groepen dient dus extra zorgvuldig ondersteuning te worden geboden, mogelijk in de vorm van aanvullende interventies, om duurzame terugplaatsing te bevorderen. Ook op dit punt is meer wetenschappelijk onderzoek naar interventies die bijdragen aan het bevorderen van stabiliteit na een terugplaatsing wenselijk.

Vanuit de positie van minderjarigen en ouders vraagt heldere communicatie en het betrekken van minderjarigen en ouders bij de besluitvorming over een uithuisplaatsing blijvende aandacht. Het blijkt niet eenvoudig om te realiseren dat ouders en minderjarigen het gevoel hebben goed geïnformeerd te zijn over de redenen van uithuisplaatsing, de wijze van uitvoering en de manier waarop in beginsel aan terugplaatsing wordt gewerkt. Een toegevoegde advocaat kan ouders sterken in deze emotioneel zware procedure, maar ook minderjarigen moeten effectief ondersteund worden zodat zij het gevoel hebben dat zij gezien en gehoord worden.⁴⁶⁴ Ook ten

⁴⁶⁴ Zie ook Pro Facto 2024.

aanzien van de toch soms ingewikkelde juridische mogelijkheden om beslissingen te laten toetsen, is ondersteuning wenselijk.

De hardnekkige en langdurige problemen in de jeugdbescherming ten aanzien van het in te zetten jeugdhulpaanbod, capaciteit van jeugdbeschermers bij GI's, en bestaande wachtlijsten zijn een grote belemmerende factor gebleken bij het werken aan terugplaatsing en het ondersteunen van ouders en minderjarigen tijdens en na een uithuisplaatsing. In het praktijkonderzoek stonden deze problemen op de voorgrond bij veel respondenten die uitvoeringsproblemen bij een uithuisplaatsing benoemden. Een door de kinderrechter uit huis geplaatste minderjarige mag niet de dupe zijn van een gedecentraliseerd stelsel met dergelijke grote capaciteitsproblemen. Het is dan ook dringend nodig om deze problemen in het jeugdbeschermingsstelsel op de kortst mogelijke termijn aan te pakken. Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat de huidige grote problemen in het jeugdbeschermingsstelsel vaak bepalend zijn voor het niet optimaal kunnen uitvoeren van een uithuisplaatsing en dit is in strijd met internationale verplichtingen die voortvloeien uit mensen- en kinderrechtenstandaarden en in dit onderzoek zijn gepresenteerd.

Een andere aanbeveling betreft ten slotte de behoefte om onderzoek te doen naar terugplaatsingen in het vrijwillige kader. Niet alleen is in dit onderzoek gebleken dat een lang voortraject in het vrijwillige kader invloed heeft op terugplaatsing tijdens een gedwongen uithuisplaatsing, ook is de situatie tijdens de vrijwillige plaatsingen als knelpunt naar voren gekomen in deze studie. Daarbij ging het er vooral om dat ouders deze plaatsingen juist niet als vrijwillig ervaren, maar ook dat terugkeer naar huis bij een vrijwillige plaatsing geen doelstelling is. Aangezien een wettelijk kader hiervoor ontbreekt en ouders zich niet gemachtigd voelen om de vrijwillige plaatsing te beëindigen, vaak vanwege angst voor verderstrekkende maatregelen, is het aantal terugplaatsingen in het vrijwillige kader wellicht nog lager dan in het gedwongen kader. Dit zou nader onderzocht moeten worden. Hoe dan ook is er volgens betrokkenen onvoldoende rechtsbescherming voor ouders en jongeren in het vrijwillige kader, wat meer aandacht verdient, en is het daarom essentieel dat ouders en jeugdigen zorgvuldig worden geïnformeerd over hun rechten in het drangkader, dat tussen het vrijwillige en gedwongen kader in zit.⁴⁶⁵

6.8 Tot slot

Ter afsluiting willen wij benadrukken dat een uithuisplaatsing een zeer grote impact heeft op minderjarigen, ouders en verzorgers, zo is ook uit dit onderzoek gebleken. Beslissingen over en tijdens een uithuisplaatsing zijn heel moeilijk en tegelijkertijd van grote invloed op de toekomst van minderjarigen en ouders of verzorgers. Bij beslissingen over uithuisplaatsing gaat het daarbij vaak ook over het vermijden of durven nemen van risico's. Professionals doen hun uiterste best om - in een ingewikkeld jeugdbeschermingsstelsel met beperkte capaciteit en een ontoereikend jeugdhulpaanbod - deze beslissingen zorgvuldig te nemen en te communiceren naar de direct betrokkenen. Zij lopen echter tegen grote dilemma's aan, waarbij zij bovendien door maatschappij en media bekritiseerd worden over hun keuzes. Ondanks goede intenties voelen jeugdigen, ouders en verzorgers zich niet altijd gehoord en gezien en ervaren zij soms groot onrecht. Dit

⁴⁶⁵ Zie ook Wierenga & Kreuning 2024.

onderzoek laat opnieuw zien dat er rondom uithuisplaatsingen veel perspectieven en belangen spelen. Dat neemt niet weg dat de belangen van het kind altijd voorop moeten staan.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Referenties

Referenties

Literatuur

Abrahamse, Gardeniers & Werner 2019

S. Abrahamse, M. Gardeniers, & C. Werner, *Waarom stoppen pleegouders? Onderzoek naar omstandigheden, begeleiding en hoe pleegouders behouden kunnen worden*, Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, Jeugdzorg Nederland 2019.

Ainsworth 1989

M.D.S. Ainsworth, 'Attachments beyond infancy'. *American Psychologist* 1989, 44, p. 709–716.

Akin 2011

B.A. Akin, 'Predictors of foster care exits to permanency: A competing risks analysis of reunification, guardianship, and adoption', *Children and Youth Services Review* 2011/6, p. 999-1011.

Akin & McDonald 2018

B.A. Akin & T.P. McDonald, 'Parenting intervention effect on reunification: A randomized trial of PMTO in foster care', *Child Abuse & Neglect* 2018, 83, p. 94-105.

Andersson Elffers Felix 2023

Andersson Elffers Felix, *Samen in balans: Naar een betere verbinding tussen jeugdzorg en volwassenen-GGZ*, Utrecht: Andersson Elffers Felix: september 2023.

Van der Asdonk, Cyr & Alink 2021

S. van der Asdonk, C. Cyr & L. Alink, 'Improving parent–child interactions in maltreating families with the Attachment Video-feedback Intervention: Parental childhood trauma as a moderator of treatment effects', *Attachment & Human Development* 2021/6, p. 876-896.

Asif, Breen & Wells 2024

N. Asif, C. Breen, & R. Wells, 'Influence of placement stability on developmental outcomes of children and young people in out-of-home care: Findings from the Pathways of Care Longitudinal Study', *Child Abuse & Neglect* 2024, 149, 106145.

Uit Beijerse 2021

J. uit Beijerse, 'Lessen uit het 'cellulaire drama' voor gesloten jeugdhulp', *Justitiële Verkenningen* 2021/2.

Bartelink, Van Yperen & Ten Berge 2015

C. Bartelink, T.A. Van Yperen & I.J. Ten Berge, 'Deciding on child maltreatment: A literature review on methods that improve decision-making', *Child abuse & neglect* 2015, 49, p. 142-153.

Batterink, Jongebreur & Onstenk 2022

M. Batterink, W. Jongebreur & A. Onstenk, *Onderzoek Benodigde tijd per gezin voor de jeugdbescherming*, Utrecht: Significant Groep 2022.

Berghenengouwen & De Jong 2024.

H. Berghenengouwen & M. de Jong, *Mijn Thuis; Een handreiking over de visie van zo thuis mogelijk opgroeien*, Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut 2024.

De Boer & Bruning 2018

R. de Boer & M.R. Bruning, 'Eerste evaluatie Jeugdwet vanuit juridisch perspectief', *FJR* 2018/46.

Boutanquoi, Ansel & Bournel-Bosson 2020

M. Boutanquoi, D. Ansel & M. Bournel-Bosson, 'Parent-professional interviews in child protection: Comparing viewpoints', *Child & Family Social Work* 2020, 25, p. 107-115.

Britner & Mossler 2002

P.A. Britner & D.G. Mossler, 'Professionals' decision-making about out-of-home placements following instances of child abuse', *Child abuse & neglect* 2002/4, p. 317-332.

Brown, Orsi & Chen 2020

S.M. Brown, R. Orsi, & P.C.B. Chen, 'Child, family, and case characteristics associated with reentry into out-of-home care among children and youth involved with child protection services', *Child maltreatment* 2020/2, p. 162-171.

Bruning & De Jong-de Kruif 2015

M.R. Bruning & M.P. de Jong-de Kruif, 'Van gesloten jeugdzorg naar gesloten jeugdhulp: de nieuwe regeling nader beschouwd', *FJR* 2015/33.

Bruning e.a. 2020

M.R. Bruning, D.J.H. Smeets, K.G.A. Bolscher, J.S. Peper & R. de Boer, *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie. Het hoorrecht en de procespositie van minderjarigen in familie- en jeugdzaken*, Den Haag: WODC 2020.

Bruning e.a. 2022a

M.R. Bruning, K.A.M. van der Zon, L.R.A. Alink & S. van der Asdonk, *Wetenschappelijke factsheet uithuisplaatsingen*, 9 februari 2022 (online te raadplegen via www.tweedekamer.nl).

Bruning e.a. 2022b

M.R. Bruning, K.A.M. van der Zon, D.J.H. Smeets & H.J. van Boven, *Eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen. Nieuwe rechtsgronden in een haperend jeugdbeschermingsstelsel*, Den Haag: WODC 2022.

Bruning, in: T&C Personen- en Familierecht

M.R. Bruning, 'Commentaar op BW', in: H.B. Krans, C.J.J.M. Stolker & W.L. Valk (red.), *Tekst & Commentaar Personen- en Familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2022.

Bruning, Van den Brink & Punselie 2020

M.R. Bruning, Y.N. van den Brink & E.C.C. Punselie, *Jeugdrecht en Jeugdhulp*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2020.

Bruning & Doek 2021

M.R. Bruning & J.E. Doek, Characteristics of an effective child protection system in the European and international contexts, *International Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice* 2021/3, p. 231-256.

Bruning & Mol 2021

M.R. Bruning & C.R. Mol, 'Child Participation in International and Regional Human Rights Instruments', in: W. Schrama e.a. (red.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, p. 13-40.

Bruning & Van der Zon 2013

M.R. Bruning & K.A.M. van der Zon, 'Out of Home, out of right? Rechten van minderjarigen bij uithuisplaatsing', *NTM-NJCM-Bull* 2013/4, p. 500-514.

Bruning & Van der Zon 2022

M.R. Bruning & K.A.M. van der Zon, 'Uithuisplaatsing van kinderen: Europese controverse en de rol van het EHRM', *NTM-NJCM-Bull* 2022/1, p. 3-21.

Bruns e.a. 2012

E.J. Bruns, M.D. Pullman, E.S. Weathers, M.L. Wirschem & J.K. Murphy, 'Effects of a multidisciplinary family treatment drug court on child and family outcomes: results of a quasi-experimental study', *Child Maltreatment* 2012/3, p. 218-230.

Bullen e.a. 2017

T. Bullen, S. Taplin, M. McArthur, C. Humphreys & M. Kertesz, 'Interventions to improve supervised contact visits between children in out of home care and their parents: A systematic review', *Child & Family Social Work*, 2017/2, p. 822-833.

Van Capelleveen & Van der Zon 2020

N.U. van Capelleveen & K.A.M. van der Zon, 'Gezagsbeëindiging: het kind tegenover de ouder?', in: M.R. Bruning, K.F.M. Klep & E.C.C. Punselie (red.), *De invloed van 30 jaar Kinderrechtenverdrag in Nederland; Perspectieven voor de rechtspraak (Recht en Praktijk nr. PFR7)*, Deventer: Wolters Kluwer 2020, p. 79-89.

Chambers e.a. 2018

R.M. Chambers, R.M. Crutchfield, T.Y. Willis, H.A. Cuza, A. Otero, S.G.G. Harper & H. Carmichael, "'It's just not right to move a kid that many times": A qualitative study of how foster

care alumni perceive placement moves', *Children and Youth Services Review* 2018, 86, p. 76-83.

Chambers e.a. 2019

J.M. Chambers, S. Lin, M.G. Thompson, M.W. Carlson & M.I. Graef, 'Outcomes of the Iowa Parent Partner Program evaluation: stability of reunification and re-entry into foster care', *Children and Youth Services Review* 2019, 104, 104353.

Chinitiz e.a. 2017

S. Chinitiz, H. Guzman, E. Amstutz, J. Kohchi & M. Alkon, 'Improving outcomes for babies and toddlers in child welfare: A model for infant mental health intervention and collaboration', *Child Abuse & Neglect* 2017, 70, p. 190-198.

Commissie Samson 2012

Commissie Samson, *Omringd door zorg toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit geplaatste kinderen 1945 tot heden*, Amsterdam: Boom 2012.

Commissie onderzoek naar geweld in de Jeugdzorg 2019

Commissie onderzoek naar geweld in de Jeugdzorg, *Onvoldoende beschermd - Geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden*, Den Haag: Commissie onderzoek naar geweld in de Jeugdzorg 2019.

Damen e.a. 2019

H. Damen, J.W. Veerman, A.A. Vermulst, R. van Pagée, R. Nieuwhoff & R.H. Scholte, 'Parental empowerment and child behavioural problems during youth care involvement', *Child & Family Social Work* 2019/4, p. 467-476.

D'Andrade 2017

A.C. D'Andrade, 'Does fathers' involvement in services affect mothers' likelihood of reunification with children placed in foster care?', *Children and Youth Services Review* 2017, 81, p. 5-9.

Delfabbro e.a. 2013

P. Delfabbro, E. Fernandez, J. McCormick & L. Kettler, 'Reunification in a complete entry cohort: A longitudinal study of children entering out-of-home care in Tasmania, Australia', *Children and Youth Services Review* 2013/9, p. 1592-1600.

Delfabbro e.a. 2015

P. Delfabbro, E. Fernandez, J. McCormick, & L. Ketter, 'An analysis of reunification from out-of-home care in three Australian states', *Child Indicators Research* 2015, 8, p. 359-373.

Doek 2008

J.E. Doek, 'De herziening jeugdbescherming: IVRK-proof?', in: M.R. Bruning & J. Kok (red.), *Herziening kindbeschermingsmaatregelen. Commentaren op het voorontwerp van de wet, FJR-congresbundel*, Deventer: Kluwer 2008.

Doek 2013

J.E. Doek, 'Kinderbescherming in de context van het IVRK', in: M.R. Bruning & T. Liefwaard, *OTS 90 jaar – Versleten of vitaal?*, Den Haag: SDU Uitgevers 2013, p. 21-35.

Doek 2020

J.E. Doek, 'General Comments van het VN-Comité voor de rechten van het kind: betekenis voor de praktijk', in: M.R. Bruning, K.F.M. Klep & E.C.C. Punselie (red.), *De invloed van 30 jaar Kinderrechtenverdrag in Nederland. Perspectieven voor de rechtspraak (Recht en Praktijk nr. PFR7)*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Doek 2021

J.E. Doek, 'Rechtspraak van het VN-Kinderrechtencomité', *FJR* 2022/64.

Doek 2022

J.E. Doek, 'Rechtspraak van het VN-Kinderrechtencomité', *FJR* 2021/47.

Dumbrill 2006

G.C. Dumbrill, 'Parental experience of child protection intervention: A qualitative study', *Child abuse & neglect* 2006/1, p. 27-37.

Esposito e.a. 2022

T. Esposito, J. Caldwell, M. Chabot, A. Delaye, N. Trocme, S. Hélie & B. Fallon, 'Reunification trajectories in Quebec: Acknowledging chronic family challenges to support stability', *Child Abuse & Neglect* 2022, 130, 105437.

Fenton-Glynn 2021

C. Fenton-Glynn, *Children and the European Court of Human Rights*, Oxford: Oxford University Press 2021.

Font & Palmer 2022

S.A. Font & L. Palmer, 'Timely permanency for children in foster care: Revisiting core assumptions about children's options and outcomes', *Ct. Rev.* 2022/26.

Forder & Bakker 2021

C. Forder & R. Bakker, 'Kroniek personen- en familierecht', *NJB* 2021/2600.

Forslund e.a. 2022

T. Forslund, P. Granqvist, M.H. van IJzendoorn, A. Sagi-Schwartz, D. Glaser, M. Steele ... & R. Duschinsky, 'Attachment goes to court: Child protection and custody issues', *Attachment & Human Development*, 2022/1, p. 1-52.

Furrer e.a. 2023

C.J. Furrer, N. Lauzus, A. Cross & A. Rockhill, 'Parent Engagement and the Child Welfare System: Through a self-determination Theory Lens', *Families in Society* 2023/4, p. 490-503.

Gerards 2002

J.H. Gerards, annotatie bij EHRM 16 juli 2002, appl. no. 56547/00 (*P.C. en S./Verenigd Koninkrijk*), *EHRC* 2002/87.

Glas, Geertsema & Bruning 2022

L. Glas, K. Geertsema & M. Bruning, 'Rechtspraak tijdens corona. Over kwetsbare rechtzoekenden en hun grondrechten', *NTM/NJCM-bull* 2022/3, p. 289-320.

Glas e.a. 2022

L. Glas e.a., 'De bescherming van grondrechten', in: M.J. ter Voert e.a., *Gevolgen van COVID-19 voor de rechtspraak en kwetsbare rechtzoekenden: een onderzoek naar maatregelen en de positie van rechtzoekenden binnen het straf-, civiele jeugdbeschermings- en vreemdelingenrecht*, Nijmegen-Leiden-Utrecht: Radboud Universiteit-Universiteit Leiden-Universiteit Utrecht 2022, p. 254-336.

Goemans e.a. 2016

A. Goemans, J. Vanderfaeillie, H. Damen, H. Pijnenburg & F. van Holen, 'Reunification of foster children: Factors associated with reunification outcomes in Flanders and the Netherlands', *Children and Youth Services Review* 2016, 70, p. 284-292.

Van Holen e.a. 2018

F. Van Holen, L. Belenger, E. Carlier, B. Potoms & J. Vanderfaeillie, 'Short-term family foster care in Flanders: An exploratory study into the factors associated with family reunification decisions', *Children and youth services review* 2018, 94, p. 699-708.

De Haan e.a. 2019

W.D. de Haan, S.R. van Berkel, S. van der Asdonk, C. Finkenauer, C.J. Forder, M.H. van IJzendoorn, C. Schuengel & L.R. Alink, 'Out-of-home placement decisions: How individual characteristics of professionals are reflected in deciding about child protection cases', *Developmental Child Welfare* 2019/4, 312-326.

Hebert, Kulkin & McLean 2013

C. Hebert, H.S. Kulkin & M. McLean, 'Grief and foster parents: How do foster parents feel when a foster child leaves their home?', *Adoption & Fostering* 2013/3, p. 253-267.

Hélie e.a. 2022

S. Hélie, M.A. Poirier, C. Lavergne, A. Dorval & J. Lamothe, 'Factors associated with reunification and placement move for children placed in kinship care under the age of thirteen', *Child Abuse & Neglect* 2022, 130, 105357.

Höjer 2009

I. Höjer, 'Birth parents' perception of sharing the care of their child with foster parents', *Vulnerable Children and Youth Studies*, 2009/2, p. 161-168.

Huijer 2014

J.I. Huijer, 'Waarheidsvinding in de jeugdbescherming. Een juridisch perspectief', *NJB* 2014/673.

Huijer 2020

J.I. Huijer, *Leren van het verleden voor het heden. Een dossierstudie naar de rechtvaardiging van jeugdbescherming in de praktijk* (diss. Universiteit Utrecht), Utrecht: Universiteit Utrecht 2020.

Huijer 2024

J.I. Huijer, 'De Hoge Raad over het perspectiefbesluit in jeugdbeschermingszaken', *AA* 2024/0254, p. 254-261.

Huls 2022

E. Huls, *Terug naar huis. Een kwalitatief (survey)onderzoek naar uithuisplaatsing en terugplaatsing van kinderen*, Defence for Children 2022.

Van der Hulst e.a. 2023

M. van der Hulst, M. Kwakernaak, A. Steenbakkers, A. Hamdi & R. Gilsing, *Pilots integratie jeugdhulp en ggz voor volwassenen*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut augustus 2023.

IGJ & IJenV 2019

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid, *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd. Toezicht bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering*, Utrecht: IGJ & IJenV november 2019.

IGJ & IJenV 2020

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid, *Voortgangsrapportage kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd*, Utrecht: IGJ & IJenV oktober 2020.

IGJ & IJenV 2021

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid, *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd, landelijk rapport 2021 vervolgtoezicht*, Utrecht: IGJ & IJenV juli 2021.

IGJ 2022

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, *Kwaliteit van feitenonderzoek rond de aanvraag van machtigingen voor uithuisplaatsingen*, Utrecht: IGJ juni 2022.

Jedwab & Shaw 2017

M. Jedwab & T.V. Shaw, 'Predictors of reentry into the foster care system: Comparison of children with and without previous removal experience', *Children and Youth Services Review* 2017, 82, p. 177-184.

Juffer 2023

F. Juffer, *Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingsituaties. Inzichten uit gehechtheidsonderzoek*, Den Haag: Raad voor de Rechtspraak 2023 (Research Memoranda 2023/5).

De Jong-de Kruijf 2019

M.P. de Jong-de Kruijf, *Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten* (diss. Universiteit Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2019.

De Jong & Blauwhoff, in: Sdu Commentaar Jeugdrecht 2018

R. de Jong & R.J. Blauwhoff, 'Commentaar op EVRM', in: *Sdu Commentaar Jeugdrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2018.

Kilkelly 2014

U. Kilkelly, 'The CRC in Litigation under the ECHR', in: T. Liefwaard & J.E. Doek (red.), *Litigating the Rights of the Child*, Dordrecht: Springer 2014.

De Kinderombudsman 2016

De Kinderombudsman, *Mijn belang voorop: ontwikkelingen in de jeugdzorg in 2016*, Den Haag: De Kinderombudsman 8 november 2016.

Konijn e.a. 2019

C. Konijn, S. Admiraal, J. Baart, F. van Rooij, G.J. Stams, C. Colonnaesi & M. Assink, 'Foster care placement instability: A meta-analytic review', *Children and Youth Services Review* 2019, 96, p. 483-499.

Konijn e.a. 2021

C. Konijn, C. Colonnaesi, L. Kroneman, R.J. Lindauer & G.J.J. Stams, 'Prevention of instability in foster care: A case file review study', *Child & Youth Care Forum* 2021, 50, p. 493-509

Koo & Li 2016

T.K. Koo & M.Y. Li, 'A guideline of selecting and reporting intraclass correlation coefficients for reliability research', *Journal of Chiropractic Medicine* 2016/2, p. 155-163.

LaBrenz e.a. 2024

C.A. LaBrenz, A. Wasim, S.Z. Thompson, B. Keller, L. Marra, J. Batchelor, & M. Faulkner, 'Increasing family engagement in child welfare practice: Findings from a pilot of the Texas permanency outcome project', *Clinical Social Work Journal*, 2024/2, p. 169-179.

Landers e.a. 2019

A.L. Landers, J.L. Bellamy, S.M. Danes, A. McLuckie & S.W. Hawk, 'The reunification of American Indian children in long-term foster care', *Journal of the Society for Social Work and Research* 2019/4, p. 501-528.

Landsman e.a. 2014

M.J. Landsman, S. Boel-Studt & K. Malone, 'Results from a family finding experiment', *Children and Youth Services Review* 2014, 36, p. 62-69.

Laterveer 2020

B. Laterveer, 'De opvoedbeslissing', *FJR* 2020/41.

Lee e.a. 2017

J.S. Lee, J. L. Romich, J.Y. Kang, J.L. Hook, M.O. Marcenko, 'The impact of income on reunification among families with children in out-of-home care', *Children and Youth Services Review* 2017, 72, p. 91-99.

Van der Leij & Goei 2023

D. van der Leij & S.I.L.V. Goei, 'Hoe zal het perspectiefbesluit volwassen worden?', *TvJr* 2023/1, p. 26-31.

Leloux-Opmeer e.a. 2016

H. Leloux-Opmeer, C. Kuiper, H. Swaab, & E. Scholte, 'Characteristics of children in foster care, family-style group care, and residential care: A scoping review', *Journal of Child and Family Studies* 2016, 25, p. 2357-2371.

Liming e.a. 2021

K.W. Liming, J. Brook & B. Akin, 'Cumulative adverse childhood experiences among children in foster care and the association with reunification: a survival analysis', *Child abuse & Neglect* 2021, 113, 104899.

Van der Linden, in: Sdu Commentaar Jeugdrecht 2022

A.P. van der Linden, commentaar op BW, in: *Sdu Commentaar Jeugdrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2022.

Lindsey 1992

D. Lindsey, 'Reliability of the foster care placement decision: A review', *Research on social work practice*, 1992/1, p. 65-80.

Lloyd e.a. 2017

M.H. Lloyd, B.A. Akin & J. Brook, 'Parental drug use and permanency for young children in foster care: A competing risk analysis of reunification, guardianship, and adoption', *Children and youth services review* 2017, 77, p. 177-187.

López e.a. 2013

M. López, J.F. Del Valle, C. Montserrat & A. Bravo, 'Factors associated with family reunification for children in foster care', *Child & Family Social Work* 2013/2, p. 226-236.

Luu e.a. 2022

B. Luu, S. Collings, A.C. Wright, 'A systematic review of common elements of practice that support reunification', *Children and Youth Services Review* 2022, 133, 106342.

Ma e.a. 2022

X. Ma, A. Biaggi, C. Sacchi, A.J. Lawrence, P.J. Chen, R. Pollard, M. Matter, N. Mackes, K. Hazelgrove, C. Morgan, S. Harding, A. Simonelli, G. Schumann, C.M. Pariante, M. Mehta, G. Montana, A. Rodriguez-Mateos, C. Nosarti, P. Dazzan, 'Mediators and moderators in the relationship between maternal childhood adversity and children's emotional and behavioural development: a systematic review and meta-analysis', *Psychological Medicine* 2022/10, p. 1817-1837.

Maaskant e.a. 2017

A.M. Maaskant, F.B. van Rooij, G.J. Overbeek, F.J. Oort, M. Arntz & J.M. Hermanns, 'Effect of PMTO in foster families with children with behavior problems: A randomized controlled trial', *Journal of child and family studies* 2017, 26, p. 523-539.

Madigan e.a. 2019

S. Madigan, C. Cyr, R. Eirich, R.P. Fearon, A. Ly, C. Rash, J.C. Poole & L.R. Alink, 'Testing the cycle of maltreatment hypothesis: Meta-analytic evidence of the intergenerational transmission of child maltreatment', *Development and psychopathology* 2019/1, p. 23-51.

Maltais e.a. 2019

C. Maltais, C. Cyr, G. Parent & K. Pascuzzo, 'Identifying effective interventions for promoting parent engagement and family reunification for children in out-of-home care: a series of meta-analyses', *Child Abuse & Neglect* 2019, 88, p. 362-375.

Malvaso & Delfabbro 2020

C.G. Malvaso & P.H. Delfabbro, 'Description and evaluation of a trial program aimed at reunifying adolescents in statutory long-term out-of-home care with their birth families: The adolescent reunification program', *Children and Youth Services Review* 2020, 119, 105570.

Maslow 1943

A.H. Maslow, 'A theory of human motivation', *Psychological Review* 1943/4, p. 370-396.

McConnel e.a. 2021

D. McConnel, M. Aunos, L. Pacheco & M. Feldman, 'Child maltreatment investigations in Canada: Main and moderating effects of primary caregiver cognitive impairment' *Child maltreatment* 2021/1, p. 115-125.

McHugh 2012

M.L. McHugh, 'Interrater reliability: the kappa statistic', *Biochemia Medica*, 2012/3, p. 276-282.

McWey & Cui 2021

L. M. McWey, & M. Cui, 'More contact with biological parents predicts shorter length of time in out of home care and mental health of youth in the child welfare system', *Children and youth services review* 2021, 128, 106164.

Van Montfoort e.a. 2018

A.J. van Montfoort, A. Verhagen, J.E. Sondorp & L.D.R. Torregrosa, *Samenwerking en Doorlooptijden in de Jeugdbeschermingsketen*, Woerden: Van Montfoort 2018.

Moran, Pederson & Krupka 2005

G. Moran, D.R. Pederson & A. Krupka, 'Maternal unresolved attachment status impedes the effectiveness of interventions with adolescent mothers', *Infant Mental Health Journal* 2005/3, p. 231-249.

Mota & Matos 2015

C.P. Mota & P.M. Matos, 'Does sibling relationship matter to self-concept and resilience in adolescents under residential care?', *Children and Youth Services Review*, 2015, 56, p. 97-106

Newton, Litrownik & Landsverk 2000

R.R. Newton, A.J. Litrownik & J.A. Landsverk, 'Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements', *Child abuse & neglect* 2000/10, p. 1363-1374.

Otterlei & Engebretsen 2022

M.T. Otterlei & E. Engebretsen, 'Parents at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state', *Qualitative Social Work* 2022/4, p. 765-782.

Pro Facto 2024

Pro Facto, *Evaluatie kosteloze rechtsbijstand kindbescherming, Tussenrapportage maart 2024*, Groningen: Pro Facto 2024.

Rijbroek e.a. 2019

B. Rijbroek, M.M. Strating, H.W. Konijn & R. Huijsman, 'Child protection cases, one size fits all? Cluster analyses of risk and protective factors', *Child abuse & neglect*, september 2019, 104068.

Van Rooijen 2020

K. van Rooijen, *Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling'*, Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut 2020.

RSJ & RVS 2019

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming & Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, *Intensieve vrijwillige hulp. Heldere grenzen aan drang in de jeugdzorg*, Den Haag: RSJ & RVS november 2019.

RSJ 2020

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies wetsvoorstel wijziging Jeugdwet*, Den Haag: 2 april 2020.

Ryan e.a. 2016

J.P. Ryan, B.E. Perron, A. Moore, B. Victor, & M. Evangelist, 'Foster home placements and the probability of family reunification: Does licensing matter?', *Child Abuse & Neglect*, 2016, 59, p. 88-99.

Saar-Heiman 2023

Y. Saar-Heiman, 'Power with and power over: Social workers' reflections on their use of power when talking with parents about child welfare concerns', *Children and Youth Services Review* 2023, 145, 106776.

Said Salem & Wilde 2022

R. Said Salem & L.D. Wilde, 'Life after an out-of-home placement: What biological parents in foster care tell us about parenthood', *Child & Family Social Work*, 2022/2, p. 112-120.

Sen & Broadhurst 2011

R. Sen & K. Broadhurst, 'Contact between children in out-of-home placements and their family and friend networks: A research review', *Child & Family Social Work*, 2011/3, p. 298-309.

Smet e.a., in: Sdu Commentaar EVRM 2019

S. Smet, C. Gysels, M. Hagens, M. Koning, C.J. Forder, D.G.J. Sanderink & M.J. Vonk, commentaar op EVRM, in: *Sdu Commentaar EVRM*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2019.

Steele e.a. 2019

H. Steele, A. Murphy, K. Bonuck, P. Meer & M. Steele, 'Randomized control trial report on the effectiveness of group attachment-based Intervention (GABI (c)): Improvements in the parent-child relationship not seen in the control group', *Development and Psychopathology* 2019/1, p. 203-217.

Sterenborg e.a. 2024

T. Sterenborg, M. van Nieuwenhuijzen, I.B. Wissink, A. Zijlstra & G.J.J.M. Stams, 'Explaining risk factors for successful family supervision orders: families with intellectual disabilities in child protection in the Netherlands', *Child maltreatment* 2024/2, p. 297-308.

Stolwijk, van der Put & Defoe 2021

I.J. Stolwijk, C.E. van der Put & I.N. Defoe, *Gescheiden plaatsing van broers en zussen bij gezamenlijke uithuisplaatsing. Onderzoek naar de prevalentie en onderliggende oorzaken*, Amsterdam: Universiteit van Amsterdam 2021.

Storhaug & Kojan 2017

A.S. Storhaug & B.H. Kojan, 'Emergency out-of-home placements in Norway: Parent's experiences', *Child & Family Social Work* 2017/4, p. 1407-1414.

Stouwe e.a. 2014

T. Stouwe, J.J. van der Asscher, G.J.J.M. Stams, M. Deković & P.H. van der Laan, 'The effectiveness of Multisystemic Therapy (MST): A meta-analysis', *Clinical Psychology Review*, 2014/6, p. 468-481.

Straatman e.a. 2024

V.S. Straatmann, T. Rajesh, D. Bennett, H. Forsman, C. Liu, D. Taylor-Robinson, L. Brännström, G. Melis, D.K. Schlüter, J. Jackisch & Y.B. Almquist, 'Socioeconomic and psychosocial outcomes of parents with children in out-of-home care: A scoping review', *Children and Youth Services Review* 2024, 107854.

Strijker, Knorth & Knot-Dickscheit 2008

J. Strijker, E.J. Knorth & J. Knot-Dickscheit, 'Placement History of Foster Children', *Child welfare* 2008/5, p. 107-124.

Taplin & Mattick 2014

S. Taplin & R.P. Mattick, 'Supervised contact visits: Results from a study of women in drug treatment with children in care', *Children and Youth Services Review* 2014, 39, p. 65-72.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2021

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, bijlage bij *Kamerstukken II 2020/21*, 31839, nr. 771.

Toros, DiNitto & Tiko 2018

K. Toros, D.M. DiNitto & A.Tiko, 'Family engagement in the child welfare system: A scoping review', *Children and Youth Services Review* 2018, 88, p. 598-607.

Tøssebro e.a. 2017

J. Tøssebro, T. Midjo, V. Paulsen & B. Berg, 'Prevalence, trends and custody among children of parents with intellectual disabilities in Norway', *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 2017/3, p. 533-542.

Triseliotis 2010

J. Triseliotis, 'Contact between looked after children and their parents: A level playing field?', *Adoption & Fostering* 2010/3, p. 59-66.

Trout e.a. 2020

A.L. Trout, M.C. Lambert, R. Thompson, K.D. Hurley, P. Tyler, 'On the Way Home: promoting caregiver empowerment, self-efficacy and adolescent stability during family reunification following placements in residential care', *Residential Treatment for Children & Youth* 2020/4, p. 269-292.

Vanderfaeillie 2017

J. Vanderfaeillie, F. van Holen, S. de Maeyer, L. Belenger & L. Gypen, 'Who returns home? Study on placement outcomes of Flemish foster children', *Child & Family Social Work* 2017/1, p. 503-514.

Verkroost 2022

D.S. Verkroost, *Met zachte drang. Uitgangspunten voor jeugdhulpverlening op het snijvlak van vrijwilligheid en dwang* (diss. Universiteit Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2022.

Verkroost 2023

D.S. Verkroost, 'Jeugdhulpverlening met zachte drang', *FJR* 2023/31.

Vlaardingerbroek, in: T&C Personen- en Familierecht

P. Vlaardingerbroek, commentaar op Jw, in: M.J.C. Koens & F. Ibili (red.), *Tekst & Commentaar Personen- en Familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Winokur, Holtan & Batchelder 2024

M. Winokur, A. Holtan & K.E. Batchelder, 'Kinship care for the safety, Permanency, and Well-being of children removed from the home for maltreatment: a systematic review', *Campbell Systematic Reviews* 2024/1, p. 1-292.

Wierenga & Kreuning 2024

S. Wierenga & R. Kreuning, *Adviesrapport Inhoudelijke communicatie ouders en jeugdigen versterken op het snijvlak van het vrijwillige en gedwongen kader*, Woerden: VanMontfoort mei 2024.

Wocjiak, McWey & Helfrich 2013

A.S. Wojciak, L.M. McWey & C.M. Helfrich (2013). 'Sibling relationships and internalizing symptoms of youth in foster care', *Children and Youth Services Review* 2013/7, p. 1071-1077.

Wocjiak, McWey & Waid

A.S. Wojciak, L.M. McWey & J. Waid, J., 'Sibling relationships of youth in foster care: A predictor of resilience', *Children and Youth Services Review* 2018, 84, p. 247-254.

Van der Zon 2020

K.A.M. van der Zon, *Pleegrechten voor kinderen: een onderzoek naar het realiseren van de rechten van kinderen die in het kader van een OTS in een pleeggezin zijn geplaatst* (diss. Universiteit Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2020.

Van der Zon & Bruning 2022

K.A.M. van der Zon & M.R. Bruning, 'Staatsontvoeringen in Nederland? Wat is er aan de hand in de juridische uithuisplaatsingspraktijk?', *AA* 2022/0649.

Van der Zon, in: GS Personen- en familierecht

K.A.M. van der Zon, commentaar op BW, in: S.F.M. Wortmann (red.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Van der Zwaan 2023

J. van der Zwaan, *Nadere differentiatie uithuisplaatsingen – onderzoek naar een ordening van uithuisplaatsingen in de regio's Utrecht Stad en Utrecht West*, 2023.

Richtlijnen en commentaren

Internationaal

General Comment nr. 3

VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 3, *HIV/AIDS and the rights of children* (CRC/GC/2003/3), 17 maart 2003.

General Comment nr. 4

VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 4, *Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child* (CRC/GC/2003/4), 21 juli 2003.

General Comment nr. 5

VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 5, *General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child* (CRC/GC/2003/5), 3 oktober 2003.

General Comment nr. 7

VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 7, *Implementing child rights in early childhood* (CRC/C/GC/7/Rev. 1), 20 september 2006.

General Comment nr. 12

VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 12, *The right of the child to be heard* (CRC/C/GC/12), 20 juli 2009.

General Comment nr. 14

VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 14, *on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (CRC/C/GC/14), 29 mei 2013.

Guidelines for the Alternative Care of Children

Verenigde Naties, *Guidelines for the Alternative Care of Children*, (UN-doc A/RES/64/1420), 24 februari 2010.

Nationaal

Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing 2023

C. Bartelink, E. Kooymans, E. Mourits & M. van der Veldt, *Richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing voor jeugdhulp en jeugdbescherming*, Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Pedagogen, Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen & Nederlands Jeugdinstituut 2023.

Parlementaire stukken

Kamerstukken II 2008/09, 32015, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2013/14, 33684, nr. 56 (*Amendement Bisschop en Voordewind*).

Kamerstukken II 2013/14, 33684, nr. 80 (*Amendement Ypma*).

Kamerstukken II 2020/21, 35570-XVI, nr. 29 (*Motie Van Gerven en Westerveld*).

Aanhangsel Handelingen II 2021/22, nr. 1850.

Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 18 januari 2022 (*Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 65).

Brief van de Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 maart 2022 (*Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 68).

Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 4 juli 2022 (*Kamerstukken II* 2021/22, 33836, nr. 77).

Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 18 november 2022 (*Kamerstukken II* 2022/23, 31839, nr. 913).

Brief van de Minister voor Langdurige Zorg en Sport en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 26 mei 2023 (*Kamerstukken I* 2022/23, 33826, B).

Rechtspraak

Internationaal

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EHRM 9 oktober 1979, appl. no. 6289/73 (*Airey/Ierland*).

EHRM 8 juli 1987, appl. no. 9749/82 (*W./Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 14 december 1989, appl. no. 14013/88 (*M. RT en F/Oostenrijk*).

EHRM 27 april 2000, appl. no. 25651/94 (*L./Finland*).

EHRM 26 februari 2002, appl. no. 46544/99 (*Kutzner/Duitsland*).

EHRM 7 mei 2002, appl. no. 46311/99 (*McVicar/Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 16 juli 2002, appl. no. 56547/00 (*P.C. en S./Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 14 januari 2003, appl. no. 27751/95 (*K.A./Finland*).

EHRM 15 februari 2005, appl. no. 68416/01 (*Steel en Morris/Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 21 september 2006, appl. no. 12643/02 (*Moser/Oostenrijk*).

EHRM 26 september 2006, appl. no. 36065/97 (*H.K./Finland*).

EHRM 24 februari 2009, appl. no. 29768/05 (*Errico/Italië*).

EHRM 8 januari 2009, appl. no. 32147/04 (*Kuimov/Rusland*).

EHRM 16 juni 2010, appl. no. 28680/06 (*A.D. en O.D./Verenigd Koninkrijk*).

EHRM 21 december 2010, appl. no. 20578/07 (*Anayo/Germany*).

EHRM 15 september 2011, appl. no. 17080/07 (*Schneider/Germany*).

EHRM 17 juli 2012, appl. no. 64791/10 (*MD e.a./Malta*).

EHRM 19 februari 2013, appl. no. 1285/03 (*B./Roemenië no. 2*).

EHRM 3 september 2015, appl. no. 10161/13 (*M&M/Kroatië*).

EHRM 6 oktober 2015, appl. no. 58455/13 (*N.P./Moldavië*).

EHRM 2 februari 2016, appl. no. 71776/12 (*N.TS. e.a./Georgië*).

EHRM 22 maart 2018, appl. nos. 68125/14 en 72204/14 (*Wetjen e.a./Duitsland*).

EHRM 10 september 2019, 37283/13 (*Strand Lobben/Noorwegen*).

EHRM 25 februari 2020, appl. no. 68868/14 (*Y.I./Rusland*).

EHRM 22 december 2020, 64639/16, *EHRC* 2021/13, m.nt. M.R. Bruning (M.L./Noorwegen).

Nationaal

Gerechtshof

Hof Arnhem-Leeuwarden 30 augustus 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:7180.

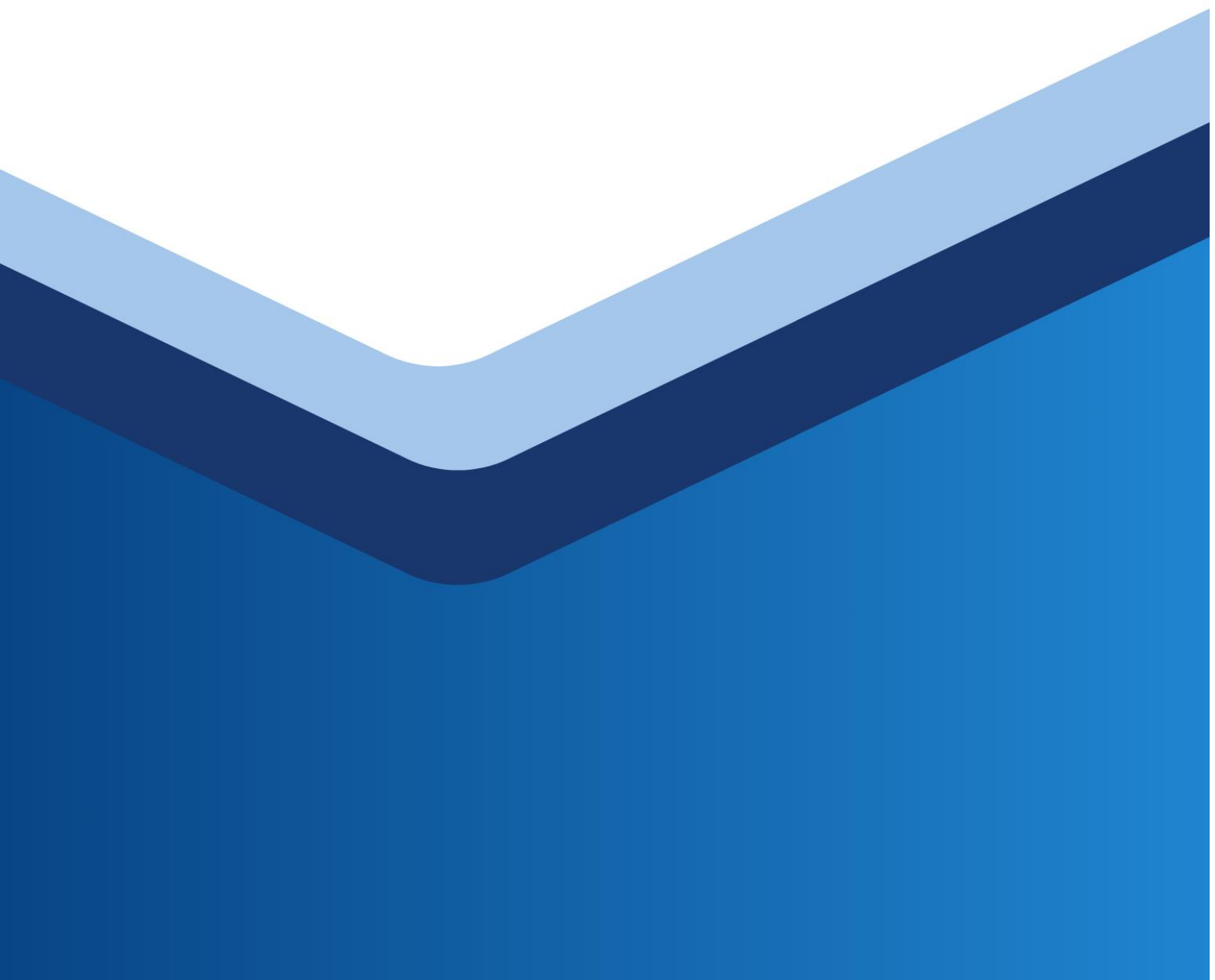
Hoge Raad

HR 14 december 2018, ECLI:NL:HR:2018:2321.

HR 25 juni 2021, ECLI:NL:HR:2021:1003

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Summary

Summary

Introduction

In recent years, the out-of-home placement of children in the Netherlands has received significant societal attention. For court-mandated placements, concerns have been repeatedly raised regarding the efforts to reunite children with their parent(s). In response to questions from the Dutch House of Representatives about out-of-home placements, the former Minister for Legal Protection committed to commissioning a study to gain more insight into the practice of these placements and subsequent reunifications. Commissioned by the WODC, this study mapped the process of the out-of-home placement of children, as well as subsequent reunifications. This study focused solely on placements accompanied by a child protection supervision order (in Dutch: 'ondertoezichtstelling', abbreviated as OTS). The study was centered around four key questions:

1. What is the situation at the time of out-of-home placement?
2. How do such placements proceed, and to what extent are they explicitly aimed at reunification?
3. To what extent are children reunited with their families? Why or why not?
4. Which improvements can be made to the process of out-of-home placement and reunification?

Method

To answer these questions, a multidisciplinary study began in October 2022, involving close collaboration between behavioral and legal researchers. The research included three sub-studies: a literature review, a case file study, and a qualitative study involving questionnaires and interviews.

The literature review contained a legal and a social science component. The legal review examined relevant international children's rights standards applicable to out-of-home placements, as well as the legal frameworks and rules governing court-mandated placements. International standards emphasize that out-of-home placements should in principle aim to reunite children with their parent(s). This means that child protection authorities should primarily be working towards reunification. In certain cases, where the child's best interests are best served by growing up elsewhere, this can mean that there should be sufficient contact between the child and their parent(s).

The literature review of studies in social sciences explored which factors and interventions have been previously associated with reunification. For most of the factors that emerged from the literature review, findings were inconsistent, which means that clear conclusions could not be drawn. Moreover, little rigorous research has been conducted regarding the effectiveness of interventions aimed at facilitating reunification.

These literature reviews formed the foundation for the two empirical studies. For the case file study, 456 case files concerning children placed out of their homes with a judicial mandate in 2018 were randomly selected from seven certified child protection agencies, of which two operate on a national level and five on a regional level. The files were coded by trained student researchers

using a structured system. Of the included files, 98 were coded in more detail to address specific qualitative research questions. Two subsets of files were analyzed separately: 52 files concerning placements in secure residential youth care and 28 files concerning placement with the other parent. It is important to note that all case files concerned court-mandated placements that were initiated in 2018, whilst the findings were reported in 2024. Changes in the context surrounding out-of-home-placements and reunifications may have occurred since, such as the amendment of the Guidelines for Out-of-Home Placement and Reunification in 2023.

Developments in the practice of out-of-home placements and reunifications were incorporated in the qualitative study. This study included questionnaire responses from 397 participants and interviews with 34 participants. In this final part of the study, experiences and opinions of professionals, parents, foster parents, and youth were gathered regarding out-of-home placements and reunifications under a child protection supervision order (OTS).

Results

Factors at the start of out-of-home placement

The case file study revealed that there were severe issues in families where a child had been placed out of their home and that families often had a history of voluntary and/or court-mandated youth care, with 41% of children having a history of prior child protection orders. A significant number of the placements in 2018 began as emergency order: this was the case in 43% of the studied case files and in 65% of secure residential youth care placements. It can take up to two weeks from the moment of removal before parents and children are heard with regards to an emergency out-of-home placement. Emergency orders are crisis measures requested and executed on the same day, often unexpectedly, leaving parents and children unprepared.

The case file study additionally showed that 22% of children were not heard by court regarding their placement, raising questions about whether these children chose not to be heard.

Regarding placement setting, most children were placed in family-based settings such as kinship foster families (31%), formal foster families (36%), or small-scale residential family homes (6%), with a small proportion (27%) placed in residential or crisis group care. Frequent placement shifts were observed, with 42% of the children experiencing at least one placement shift after their initial placement in 2018, and some experiencing up to 13 placement shifts.

Execution of out-of-home placement

The extent to which there is (an effort being made toward) contact with the parents and siblings after a court-mandated out-of-home placement was not always discernible from the case files. In 77% of the files, attempts to maintain or initiate contact were reported, but detailed accounts of how contact evolved were lacking. It should be noted that the documentation in many files on this point was highly fragmented. As a result, it was often not possible to outline a timeline or any increase or decrease in contact, any supervised contact, or the reasoning behind these developments. The questionnaire and interview study also revealed significant differences between certified child protection agencies in how contact is documented in the case files.

In the interviews the professionals also indicated that they generally aim to initiate contact as soon as possible after a child is removed from their home, even if the prospect of reunification is not yet clear. According to them, renewed insights have reinforced the principle that maintaining contact and visitation from the start of any out-of-home placement is essential. Professionals stated that there is no standard frequency for visitation, although once every two weeks is often

mentioned as a minimum. In the interviews, the professionals referred to the determination of a visitation schedule as a tailored process; it depends on what each child can handle, with age also being a factor. Supervised contact is almost always the starting point to ensure the child's safety and gather information about the interaction between the child and the parent(s). Professionals emphasize that the goal is to normalize visitation as quickly as possible, meaning that contact eventually takes place in a natural environment without supervision.

During the execution of a placement authorization, the certified child protection agency decides whether the child can return to live with their family or if their future lies elsewhere. This decision, referred to as a 'perspective decision' or 'permanency decision', has no legal basis but has emerged in practice. The case file study revealed that in 32% of the files, a perspective decision was taken and documented, on average 14.9 months after the child's removal. It should be noted that significant attention has been given to the practice of taking perspective decisions in recent years, which is also reflected in the revised Guidelines for Out-of-Home Placement and Reunification. It is likely that by 2024, more perspective decisions are included in out-of-home placement files. Interviews confirm that the inclusion of a perspective decision as a formal document in the case file is a relatively recent development.

In the interviews, staff members from certified child protection agencies indicated that various approaches and methodologies are currently used to reach a perspective decision. There appears to be no standardized method for determining a child's care perspective. In more complex cases, an instrument may sometimes be used to make a perspective decision (for instance, an assessment framework by foster care agencies, 'Beoordelingsboog'). Alternatively, an external organization (such as the NIFP or KSCD) may conduct a perspective assessment. Judges and staff members of the Child Care and Protection Board stated in interviews that such external assessments provide significant value in substantiating a perspective decision. While differences in approaches among certified child protection agencies can be partly explained, for example, by the fact that some agencies serve specific target groups, they also raised concerns. Multiple professionals and foster parents noted in the interviews that the method used to assess a child's future perspective should not depend on the region in which they reside. Moreover, confusion existed regarding the division of roles between the child protection worker from the certified child protection agency and the foster care worker from the foster care provider, particularly when the foster care organization conducted the perspective assessment while the certified child protection agency made the decision on reunification. In the interviews, parents frequently mentioned that they did not understand what goals they were supposed to work toward. Also, they felt that the necessity of the out-of-home placement and the possibilities for family reunification had been insufficiently thoroughly researched.

Reunification

An important goal of this study was to examine the extent to which efforts are made toward reunification following a court-mandated out-of-home placement. In only 19% of the studied case files, explicit evidence was found of efforts to work toward reunification. In the questionnaires and interviews, a discrepancy was observed between professionals and parents. Professionals indicated that they place significant emphasis on reunification, for example through clearly outlining necessary improvements and providing the necessary family support on that front, by conducting assessments of the child's care perspective, and by ensuring that parents remain in contact with and connected to their child. However, the parents who participated in this study perceived the efforts of the certified child protection agency as minimal. In the surveys, some parents reported not being involved in the reunification process. According to foster parents,

children were barely involved in the process of potential reunification. In contrast, many professionals expressed more optimism in the survey, believing that parents, and sometimes also children, are regularly involved in the process. Most parents felt unheard and uninvolved, which made them feel as if reunification was unlikely. Several parents further stated that no reunification plan had ever been created or that the conditions for reunification changed over time. Lastly, both parents and children frequently mentioned that communication with the child protection worker from the certified child protection agency was inadequate.

The case file study revealed that 39% of children were at some point reunified with their parent(s). Notably, during the study period, one in four of these children were subsequently placed out of home again. Various factors were found to predict which children were more likely to be reunified. The strongest predictor identified in the study was the provision of parent- or family-focused support. When such support was provided during placement, the likelihood of reunification more than doubled. Additionally, the number of placements shifts children experienced was associated with their chances of reunification: for each additional placement shift, the likelihood of reunification decreased with 26%. Finally, the chances of reunification were lower when the parent(s) had traumatic childhood experiences, had limited parenting capacities, or had an intellectual disability. An important note is that due to the retrospective study design, no causal inferences can be made about these findings.

Within the group of reunified children, it was examined which factors predicted the likelihood of a stable reunification. Stable reunification is defined as the absence of a new out-of-home placement order between the reunification and the time the case file was reviewed in this study. Three predictors were identified: the likelihood of a stable reunification was higher when the parent(s) did not have traumatic childhood experiences, the child had been placed in a family setting, and no domestic violence had occurred within the family.

In the interviews, contact with the parent was also highlighted as an important factor to promote reunification, but this could not be analyzed in the case file study. Furthermore, the qualitative study primarily focused on identifying potential areas for improvement, with a wide range of issues being raised by all respondents. Notably, problems related to the youth care system, such as the capacity of certified child protection agencies and waiting lists for appropriate support services, were frequently mentioned as factors influencing the likelihood of reunification. Additionally, it was emphasized that greater attention should be paid to providing adequate professional support following reunifications. This issue was mainly raised by foster parents, parents, and youth: although gradual increases in contact (such as a child spending a night at the parents' home) were often mentioned as steps toward reunification, respondents noted that challenges with daily routines often only emerge after reunification has taken place.

Recommendations

Based on the results, several recommendations have been made regarding the initiation and execution of out-of-home placements of children. Attention is drawn to the high number of emergency orders, as legal protection for parents and minors is under pressure in these situations. It is also emphasized that more attention is needed for providing support focused on the parents during an out-of-home placement, as this is related to the likelihood of reunification. Additionally, support should be directed at enhancing parenting skills and decreasing the impact of potential childhood trauma in parents. Furthermore, transfers of children placed out of home should be minimized as much as possible. At the same time, it is crucial that more scientific research is conducted into effective (elements of) interventions aimed at increasing the chance

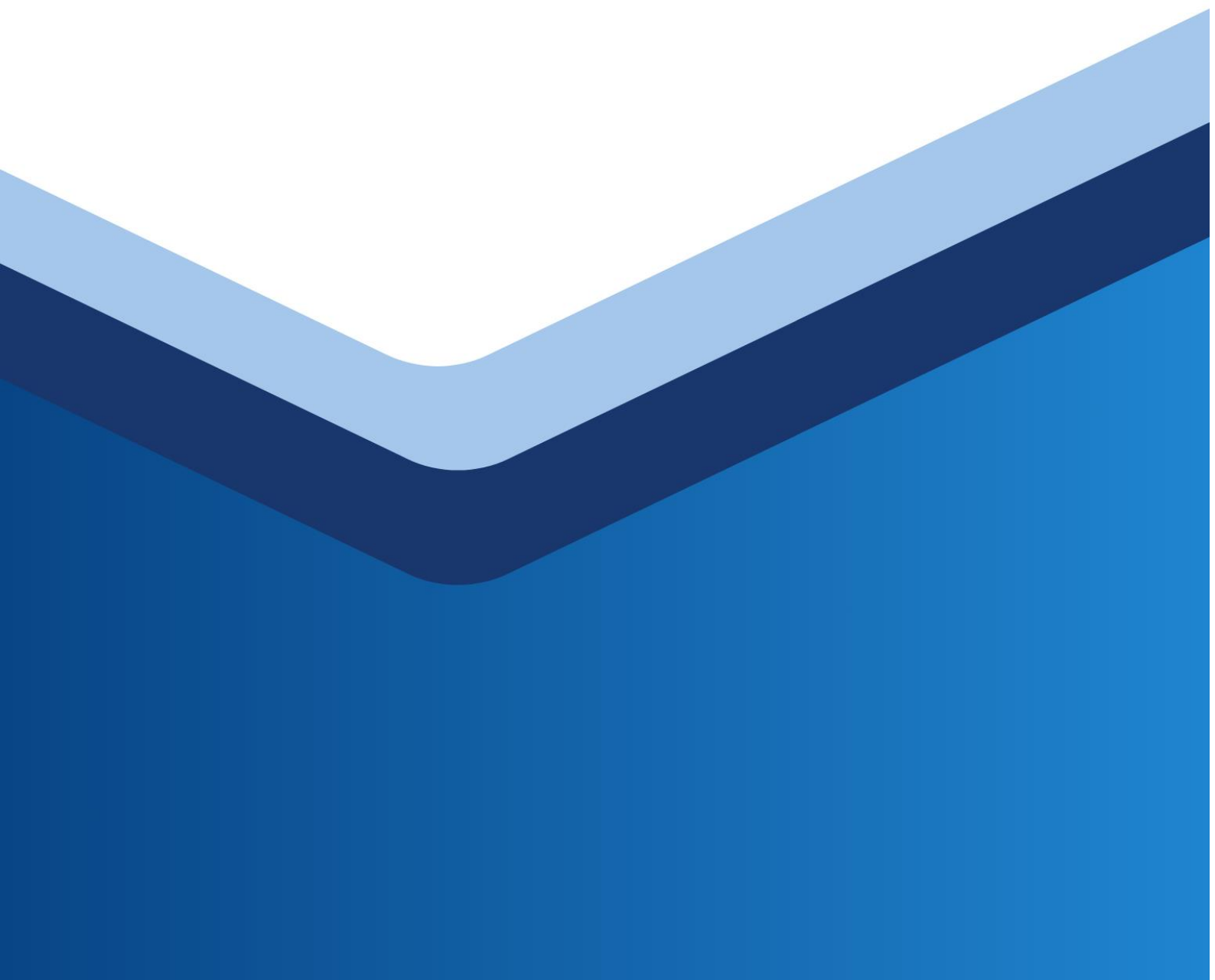
of (stable) reunification. In addition, the right to contact during an out-of-home placement should be enshrined in law. Regarding decision-making in relation to contact during out-of-home placement and the perspective decision, more standardization and uniformity is desirable within the decentralized youth care system, and the tools used in this process should be further examined. Moreover, the roles and responsibilities of the certified child protection agencies and foster care organizations in out-of-home placement and reunification processes should be clarified. The quality of administrative data emanating out of certified child protection agencies also warrants further attention and should be improved and standardized. In addition, the provision of professional support to both parents and children following reunification should receive more attention. Finally, the involvement of parents and children in decision-making and communication between parents, children, and professionals during out-of-home placement should be improved. In this regard, the involvement of appointed lawyers for parents adds value, and children should also receive support.

The persistent and long-standing issues in child protection regarding the availability of youth care services, the capacity of child protection workers at certified child protection agencies, and existing waiting lists have proven to be significant barriers to facilitating reunification and supporting parents and children during and after out-of-home placement. These challenges were on the foreground in the qualitative study: many respondents emphasized implementation problems surrounding out-of-home placements. Additionally, the studied case files frequently referred to waiting lists for family support services. Children placed out of home by the children's court should not suffer the consequences of a decentralized system with such severe capacity issues. It is therefore urgently necessary to address these problems in the child protection system as quickly as possible. Attention must also be given to the support provided to families in a voluntary framework - before a court-mandated out-of-home placement occurs. This study provides a clear basis for recommending further research into out-of-home placements and reunifications in such a voluntary framework, including the voluntary nature of such placements and the extent to which reunification is pursued within this context.

Finally, this study has shown that an out-of-home placement has a profound impact on children, parents, and caregivers. Decisions made during and about an out-of-home placement are incredibly challenging and, at the same time, have significant consequences for the future of children and their parents or caregivers. Professionals strive to make these decisions with the utmost care and communicate them to those directly involved, despite operating within a complex child protection system characterized by limited capacity and insufficient youth care services. However, they face significant dilemmas and are often subject to criticism from society and the media regarding their choices. Despite their good intentions, children, parents, and caregivers do not always feel heard or acknowledged and sometimes experience a deep sense of injustice. This study underscores once again the multitude of perspectives and interests involved in out-of-home placements. Nonetheless, the best interests of the child must always remain paramount.

Terugplaatsing na gedwongen uithuisplaatsing

Appendix

Appendix

Bijlage 1

Tabel A1.

Overzicht van intercodeur betrouwbaarheid in percentages voor categorische variabelen en intraclass correlation coefficients (ICC) voor numerieke variabelen van het dossieronderzoek.

	M	Min	Max
Kind-, ouder- en gezinskenmerken			
Leeftijd kind	,99	,94	1,00
Geslacht kind	98%	87%	100%
Gedragsproblemen kind	80%	60%	93%
DSM-diagnose kind	85%	67%	100%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking kind	95%	87%	100%
Verstandelijke beperking kind	94%	87%	100%
Ongewenste zwangerschap ten aanzien van kind	96%	93%	100%
Vaderfiguur in beeld	87%	60%	100%
Vaderfiguur met grootste rol	95%	87%	100%
Leeftijd vader	,98	,93	1,00
Psychische klachten vader	79%	60%	93%
Verstandelijke beperking vader	87%	60%	100%
Middelengebruik vader	88%	67%	100%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking vader	90%	73%	100%
Traumatische jeugdervaringen vader	88%	73%	100%
(Verleden van) criminaliteit vader	84%	67%	100%
Leeftijd moeder	,99	,97	1,00
Psychische klachten moeder	84%	60%	100%
Verstandelijke beperking moeder	95%	87%	100%
Middelengebruik moeder	89%	73%	100%
Chronische ziekte/lichamelijke beperking moeder	96%	87%	100%
Traumatische jeugdervaringen moeder	87%	80%	100%
(Verleden van) criminaliteit moeder	90%	73%	100%
Biologische ouders gescheiden/niet samenwonend ^a	100%	100%	100%
Broertjes en zusjes in huishouden	84%	67%	100%
Nationaliteit biologische ouders	84%	53%	100%
Zorgen omtrent sociaal netwerk	75%	53%	93%
Werkloosheid	77%	60%	100%
Problemen omtrent huisvesting	88%	60%	100%
Financiële problemen	80%	53%	100%
Huiselijk geweld	81%	60%	100%
Eerdere hulpverlening en kindbeschermingsmaatregelen			
Eerdere kindbeschermingsmaatregel	93%	73%	100%
Eerdere uithuisplaatsing	76%	60%	100%
Eerdere hulp vóór uithuisplaatsing	90%	80%	100%

Kenmerken uithuisplaatsing

Datum aanvang machtiging uithuisplaatsing	,99	,98	1,00
Datum daadwerkelijke uithuisplaatsing	,86	,42	1,00
Ontwikkelingsbedreiging	79%	47%	100%
Locatie uithuisplaatsing	78%	60%	100%
Type uithuisplaatsing (spoed versus regulier)	82%	47%	100%
Overgeplaatst (wel/niet)	91%	67%	100%
Locatie overplaatsing	81%	67%	100%
Vaker overgeplaatst (wel/niet)	81%	60%	100%
Aantal keer overgeplaatst	77%	60%	100%
Uithuisgeplaatst met broertjes en zusjes	65%	33%	93%

Inzet tijdens uithuisplaatsing

Interventie gericht op gezin	62%	40%	87%
Interventie gericht op kind	65%	33%	100%
Interventie gericht op informele steun	85%	67%	100%
Interventie gericht op ouder(s)	68%	47%	93%
Interventie gericht op pleegouders	71%	47%	87%
Overige interventie	67%	40%	93%
WachtlIJst voor hulp	83%	73%	100%
Gevolg wachtlIJst voor hulp	82%	67%	100%
Contact met ouders	84%	67%	93%
Contact met broertjes en zusjes	67%	47%	93%

Situatie kind op moment van dossierinzage

Verblijfplek kind	61%	47%	93%
Vermelding conclusie doelen	88%	73%	100%
Doelen behaald (wel/niet)	73%	40%	100%
Ondertoezichtstelling nog lopend ^a	100%	100%	100%
Datum einde ondertoezichtstelling	,97	,51	1,00
Uithuisplaatsing in kader machtiging uithuisplaatsing nog lopend	87%	67%	100%
Datum einde uithuisplaatsing in kader machtiging uithuisplaatsing	,90	,70	1,00
Expliciete verwijzing terugplaatsing	77%	53%	100%
Expliciete verwijzing aanvaardbare termijn	89%	73%	100%
Realisatie terugplaatsing	85%	60%	100%
Nieuwe machtiging uithuisplaatsing na terugplaatsing	88%	73%	100%

^a Binnen deze variabelen zat geen spreiding in de betrouwbaarheidsset

Noot: *M* staat voor de gemiddelde overeenstemming tussen alle mogelijke paren codeurs. Min en max staan voor respectievelijk de laagste en hoogste overeenstemmingsscore tussen alle mogelijke paren codeurs.

Tabel A2.

Verschillen tussen scores van betrouwbare en niet betrouwbare codeurs^a voor variabelen van het dossieronderzoek met onvoldoende gemiddelde betrouwbaarheid.

	Chi-square
Psychische klachten vader	0,56
Zorgen omtrent sociaal netwerk	8,58**
Werkloosheid	6,46*
Eerdere uithuisplaatsing	0,21
Ontwikkelingsbedreiging	1,19
Locatie uithuisplaatsing	14,00 ^b
Aantal keer overgeplaatst	-0,19 ^c
Uithuisgeplaatst met broertjes en zusjes	0,03
Interventie gericht op gezin	1,27
Interventie gericht op kind	0,03
Interventie gericht op informele steun	0,06
Interventie gericht op ouder(s)	1,83
Interventie gericht op pleegouders	1,11
Overige interventie	2,49
Contact met broertjes en zusjes	9,00*
Verblijfplek kind ten tijde van dossierinzage	16,44*
Doelen behaald	0,51
Expliciete verwijzing terugplaatsing	1,10
Expliciete verwijzing aanvaardbare termijn	14,49**

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

^a Betrouwbare codeurs met een gemiddelde overeenstemming van minstens 80%

^b Hoewel dit een hoge waarde betreft, is deze niet significant. Het overgrote deel van de codeurs was betrouwbaar op deze variabele (92%), waardoor ook het overgrote deel van de data als betrouwbaar kan worden gezien

^c Voor deze variabele is een t-toets gebruikt

Bijlage 2

Vragenlijst Professionals

[Introductie en toestemmingsverklaring]

1.1 Bij welke organisatie bent u werkzaam?

- Gecertificeerde Instelling
- Jeugdhulpaanbieder residentiële zorg
- Pleegzorg organisatie
- Raad voor de Kinderbescherming
- Anders, namelijk: _____

1.2 Welke functie vervult u binnen deze organisatie?

1.3 Hoe lang bent u werkzaam binnen deze functie?

- 0-1 jaar
- 1-2 jaar
- 2-5 jaar
- 5-10 jaar
- Langer dan 10 jaar

Als werkzaam bij Gecertificeerde Instelling

1.2.1 Bent u vanuit uw functie direct betrokken bij beslissingen omtrent uithuisplaatsing van kinderen en (mogelijke) terugplaatsing bij hun ouders? (d.w.z. maakt u deel uit van het team dat deze beslissingen neemt)

- Ja
- Nee

Q57 In welke provincie bent u werkzaam?

☐ Noord-Holland	☐ Overijssel
☐ Zuid-Holland	☐ Groningen
☐ Zeeland	☐ Friesland
☐ Noord-Brabant	☐ Gelderland
☐ Utrecht	☐ Limburg
☐ Flevoland	☐ Drenthe

Als niet direct betrokken bij beslissing terugplaatsing

2.2 Wat voor dingen heeft u vanuit uw beroep/perspectief zien gebeuren in gezinnen, om toe te werken naar terugplaatsing? Daarmee bedoelen we zaken die terugplaatsing bij de ouder(s) kunnen bevorderen.

U kunt hieronder voorbeelden geven:

2.1 Als u vanuit uw eigen werkervaring een schatting zou moeten maken over de mate waarin er gewerkt wordt aan terugplaatsing: In hoeveel procent van de uithuisplaatsingen die er afgelopen jaren (\pm 2020-2023) zijn uitgesproken, is er volgens u gewerkt aan terugplaatsing?

NB. We bedoelen hier niet hoe vaak er onderzocht wordt of terugplaatsing mogelijk is, maar om acties die worden ingezet om toe te werken naar terugplaatsing van de kinderen bij de ouders.

Er is WEL gewerkt aan terugplaatsing in ongeveer ____ van de gevallen:

- 0-20%
- 20-40%
- 40-60%
- 60-80%
- 80-100%
- Ik weet het niet
- Ik kan dat vanuit mijn beroep/perspectief niet beoordelen

2.1.1 Hieronder kunt u uw antwoord eventueel toelichten:

2.3 U noemde net voorbeelden van dingen die er gedaan worden om terugplaatsing te bevorderen. In hoeverre denkt u dat ouders begrijpen dat dit soort zaken zijn bedoeld om toe te werken naar terugplaatsing?

Ouders begrijpen dit:

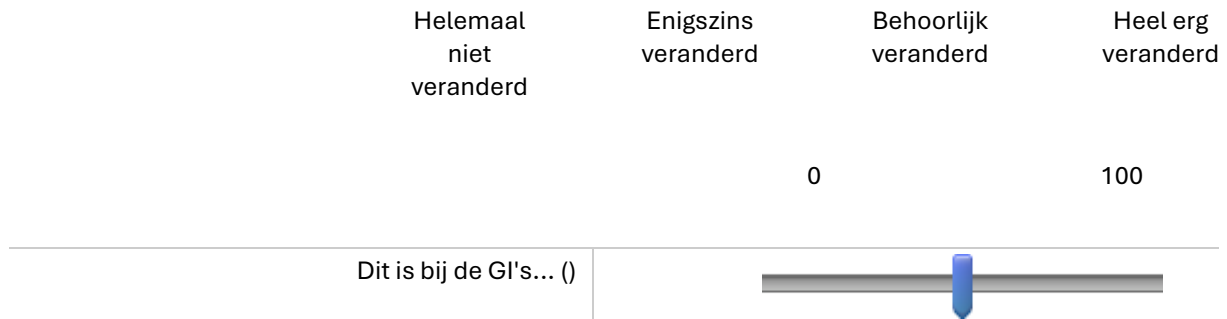
- Vrijwel altijd
- Meestal
- Soms wel, soms niet
- Vaak niet

Q11 Wat maakt (volgens u) dat het voor ouders niet altijd duidelijk is dat er aan terugplaatsing wordt gewerkt?

Vervolg vragen - Als niet direct betrokken bij beslissing terugplaatsing

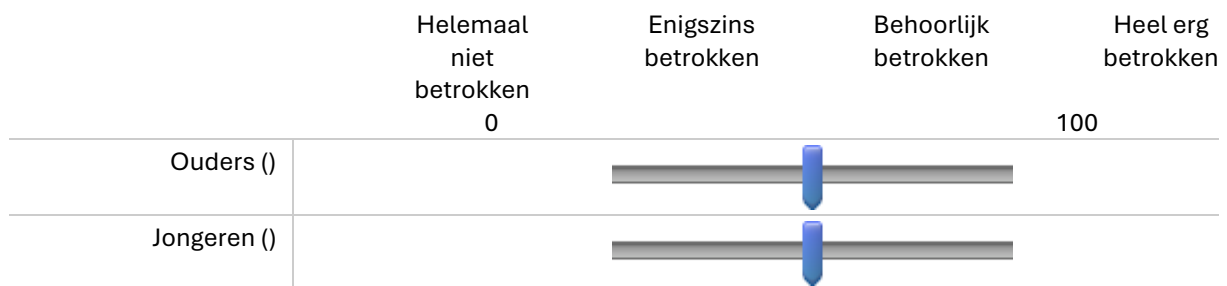
2.4 In januari 2023 is de nieuwe richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing verschenen.

Denkt u dat de mate waarin er vanuit GI's gewerkt wordt naar terugplaatsing veranderd is sinds de herziening van deze richtlijn?

2.5 Op welke manier denkt u dat dit veranderd is? Of als het niet veranderd is: kunt u dit toelichten?

2.5 In hoeverre ziet u, vanuit uw beroep/perspectief, dat ouders en kinderen/jongeren worden betrokken bij het proces om toe te werken naar terugplaatsing?

2.5.1 Op welke manier ziet u dat ouders betrokken worden?

2.5.2 Op welke manier ziet u dat kinderen/jongeren betrokken worden?

2.6 U heeft deze vragenlijst ingevuld vanuit het perspectief van uw eigen organisatie. Het kan zijn dat de visie en werkwijze van uw organisatie niet helemaal overeenkomt met die van de GI. Merkt u wel eens verschillen van inzicht?

U kunt uw antwoord hier toelichten:

Als wél direct betrokken bij beslissing terugplaatsing

3.5 We willen graag in kaart brengen op wat voor manieren in de praktijk gewerkt wordt aan terugplaatsing. Kunt u voorbeelden geven van dingen die u concreet doet om toe te werken naar terugplaatsing? Daarmee bedoelen we zaken die terugplaatsing bij de ouder(s) kunnen bevorderen.

3.1 Als u kijkt naar de uithuisplaatsingen waar u de afgelopen jaren (\pm 2020-2023) zelf aan heeft gewerkt (of bij betrokken was): In hoeveel procent van de gevallen is er volgens u gewerkt aan terugplaatsing? NB. We bedoelen hier niet hoe vaak er onderzocht wordt of terugplaatsing mogelijk is, maar om acties die worden ingezet om toe te werken naar terugplaatsing van de kinderen bij de ouders.

Er is WEL gewerkt aan terugplaatsing in ongeveer ____ van de gevallen:

- 0-20%
- 20-40%
- 40-60%
- 60-80%
- 80-100%
- Ik weet het niet

3.1.1 Hieronder kunt u uw antwoord eventueel toelichten:

3.2 We focussen ons nu op de situaties waarbij er NIET is gewerkt aan terugplaatsing. We richten ons op de beslissingen in de afgelopen jaren (\pm 2020-2023).

Werd er in die gevallen wel altijd onderzocht of terugplaatsing een mogelijkheid is?

- Dit is altijd onderzocht
- Dit is bijna altijd onderzocht. Een enkele keer is dat niet nodig, dan is direct duidelijk dat terugplaatsing geen optie is
- Dit is soms onderzocht. Soms is dat niet nodig, omdat direct duidelijk is dat terugplaatsing geen optie is
- Dit is zelden onderzocht: in de meeste gevallen is meestal direct duidelijk dat terugplaatsing geen optie is
- Anders, namelijk: _____

3.3 Wat voor situaties heeft u meegemaakt, waarbij er NIET is gewerkt aan terugplaatsing? U kunt hieronder een voorbeeld beschrijven en uw antwoord toelichten:

3.4 De volgende vragen gaan over situaties waarbij er WEL toegewerkt is naar terugplaatsing. Als u kijkt naar de casussen waar u zelf aan heeft gewerkt (of bij betrokken was) in de afgelopen jaren (\pm 2020-2023): In hoeveel procent van de uithuisplaatsingen zijn/worden de kinderen uiteindelijk weer teruggeplaatst bij de ouders?

- 0-20%
- 20-40%
- 40-60%
- 60-80%
- 80-100%
- Ik weet het niet

Vervolg vragen - Als wél direct betrokken bij beslissing terugplaatsing

Q29 Hieronder kunt u uw antwoord eventueel toelichten:

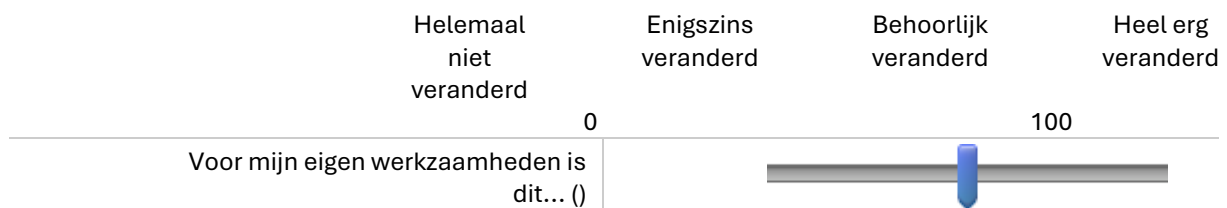
3.6 U noemde eerder voorbeelden van dingen die er gedaan worden om terugplaatsing te bevorderen. In hoeverre denkt u dat ouders begrijpen dat de zaken die u net noemde, zijn bedoeld om toe te werken naar terugplaatsing?

Ouders begrijpen dit....

- vrijwel altijd
- meestal
- soms wel, soms niet
- vaak niet

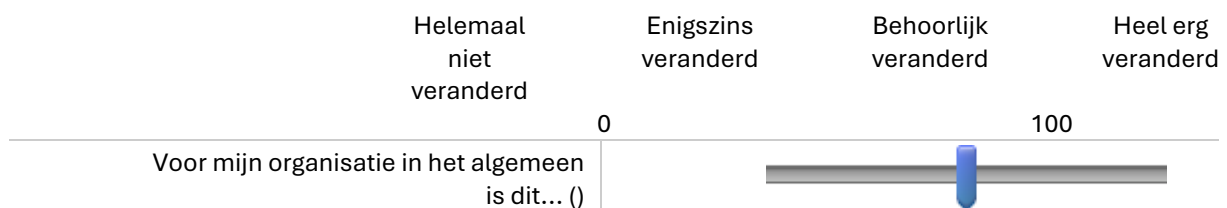
3.6.1 Wat maakt (volgens u) dat het voor ouders niet altijd duidelijk is dat er aan terugplaatsing wordt gewerkt?

3.7 In januari 2023 is de nieuwe richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing verschenen. Is de mate waarin gewerkt wordt naar terugplaatsing veranderd sinds de herziening van deze richtlijn? Is dit veranderd voor **uw eigen werkzaamheden** m.b.t. beslissingen omtrent terugplaatsingen?

3.7.1 Op welke manier is dit voor u veranderd? Of als het niet veranderd is: kunt u dit toelichten?

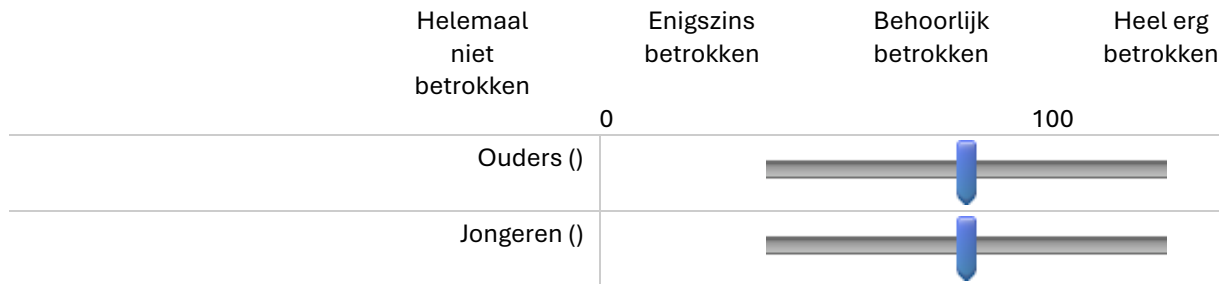
3.8 Is dit veranderd voor de aanpak in uw organisatie in het algemeen?

3.8.1 Op welke manier is dit veranderd binnen uw organisatie? Of als het niet veranderd is: kunt u dit toelichten?

Vervolg vragen - Als wél direct betrokken bij beslissing terugplaatsing

3.9 In hoeverre worden ouders en kinderen/jongeren betrokken bij het proces om toe te werken naar terugplaatsing?

3.9.1 Op welke manier worden ouders bij dit proces betrokken?

3.9.2 Op welke manier worden kinderen/jongeren bij dit proces betrokken?

3.10 U heeft deze vragenlijst ingevuld vanuit uw eigen perspectief binnen de GI. Het kan zijn dat uw eigen visie en werkwijze niet helemaal overeenkomt met die van uw organisatie. Merkt u wel eens verschillen van inzicht binnen uw organisatie?

U kunt uw antwoord hier toelichten:

Vragen voor alle professionals

2.7.1 Als u het proces van uithuisplaatsing en toewerken naar terugplaatsing in het algemeen zou evalueren, wat zijn hierbij dan dingen die goed gaan en welke dingen zouden beter kunnen? U mag hierbij denken buiten de kaders/beleid van uw eigen organisatie, of bestaande wettelijke procedures.

Dingen die goed gaan:

Dingen die beter kunnen:

[Afsluiting en vraag of deelnemer benaderd wil/mag worden voor een interview]

Vragenlijst Pleegouders

[Introductie en toestemmingsverklaring]

1.1 U bent een:

- Pleegouder
- Gezinshuisouder

1.2 Hoe lang heeft u al ervaring als pleegouder of gezinsouder (of beide)?

- 0-1 jaar
- 1-2 jaar
- 2-5 jaar
- 5-10 jaar
- Langer dan 10 jaar

1.3 Hoeveel pleegkinderen hebben er in deze periode bij u gewoond?

- 1-2
- 3-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- Meer dan 20

Q45 In welke provincie woont u?

☐ Noord-Holland	☐ Overijssel
☐ Zuid-Holland	☐ Groningen
☐ Zeeland	☐ Friesland
☐ Noord-Brabant	☐ Gelderland
☐ Utrecht	☐ Limburg
☐ Flevoland	☐ Drenthe

2.1 Heeft u nu een of meerdere pleegkinderen die uithuisgeplaatst zijn in het kader van een ondertoezichtstelling (OTS)?

- Ja, nu
- Niet nu, maar vroeger wel
- Ik heb hier geen ervaring mee

Als pleegouder geen ervaring heeft met uithuisplaatsing in kader van OTS → einde vragenlijst (maar eerst onderstaande vraag)

Q46 Deze vragenlijst is bedoeld voor pleegouders die wél ervaring hebben met een ondertoezichtstelling. U kunt de vragenlijst sluiten via het kruisje bovenin. Of wilt u ons wel nog iets meegeven? Noteer dat dan hieronder en klik op verder om het antwoord in te sturen. Dank!

Nu ervaring met een uithuisplaatsing in het kader van een OTS

3.1 Hoeveel pleegkinderen wonen er nu bij u in het kader van een OTS?

- 1
- 2
- Meer dan 2, namelijk: _____

3.2 Kunt u voor elk kind aangeven hoe lang de OTS al duurt?

3.3 Wordt er bij dit kind (deze kinderen) gewerkt aan terugplaatsing bij de ouders?

- Ja (bij meerdere kinderen: ja voor alle kinderen)
- Nee (bij meerdere kinderen: nee voor alle kinderen)
- Het verschilt per kind
- Ik weet het niet / dit is mij niet duidelijk

Alle pleegouders

Q29 De volgende vragen gaan over uw inschatting over de mate waarin er de afgelopen jaren is gewerkt aan terugplaatsing. In hoeveel procent van de uithuisplaatsingen die er in de afgelopen jaren (2020-2023) zijn uitgesproken, denkt u dat er gewerkt is aan terugplaatsing?

NB. We bedoelen hier niet hoe vaak onderzocht wordt of terugplaatsing mogelijk is, maar om acties die door jeugdbescherming worden ingezet om toe te werken naar terugplaatsing van de kinderen bij de ouders.

4.1 Er is WEL gewerkt aan terugplaatsing in ongeveer ___ van de gevallen:

- 0-20%
- 20-40%
- 40-60%
- 60-80%
- 80-100%
- Ik weet het niet
- Ik kan dat vanuit mijn perspectief niet beoordelen

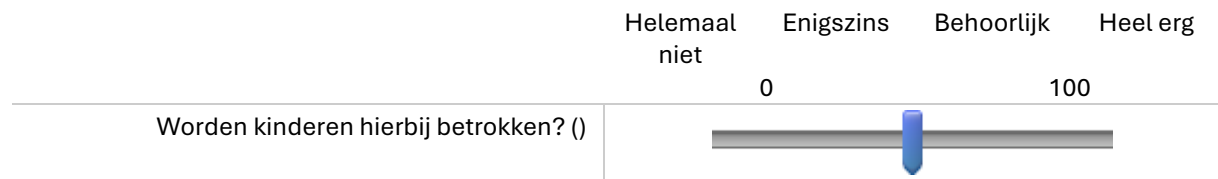
4.2 Hieronder kunt u uw antwoord eventueel toelichten:

4.4 In januari 2023 is de nieuwe richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing verschenen. Heeft u het gevoel dat de mate waarin gewerkt wordt naar terugplaatsing is veranderd sinds de herziening van deze richtlijn? Merkt u verschil met de periode hiervoor? (NB. toen was de richtlijn minder expliciet gericht op terugplaatsing)

- Nee, ik merk geen verschil
- Ja, ik merk een beetje verschil
- Ja, ik merk veel verschil
- Ik weet het niet of kan dit niet inschatten
- Ik ben niet op de hoogte van deze herziening

4.5 Als u verschil merkt, op welke manier merkt u dit dan?

4.6 Heeft u de ervaring dat kinderen/jongeren worden betrokken bij het proces van toewerken naar terugplaatsing?

4.7 Kunt u uw antwoord toelichten? Hoe worden jongeren betrokken, of hoe merkt u dat jongeren juist niet betrokken worden?

4.8 Als u het proces van uithuisplaatsing en toewerken naar terugplaatsing vanuit uw ervaring zou evalueren, wat zijn dan dingen die goed gaan en welke dingen zouden beter kunnen?

Dingen die goed gaan:

4.9 Dingen die beter kunnen:

[Afsluiting en vraag of deelnemer benaderd wil/mag worden voor een interview]

Vragenlijst Ouders

[Introductie en toestemmingsverklaring]

0A Hoeveel kinderen heeft u?

0B Hoeveel van uw kinderen zijn (nu of in het verleden) uit huis geplaatst?

1 Zijn uw kinderen (of uw kind) nu uit huis geplaatst, of in het verleden?

- Nu.
- In het verleden. Mijn kinderen wonen nu weer thuis.
- Allebei. Ik heb één of meerdere kinderen die nu uit huis geplaatst zijn; en ik heb ook één of meerdere kinderen die nu weer thuis wonen.

2 Een uithuisplaatsing kan op verschillende manieren gebeuren. Heeft in uw geval de rechter dit bepaald?

- Ja, de rechter heeft de uithuisplaatsing uitgesproken
- Nee, dat ging buiten de rechter om
- Ik heb meerdere kinderen, het wisselt per kind
- Dat weet ik niet meer

Als 'Ja, de rechter heeft de uithuisplaatsing uitgesproken'

3 Weet u nog wanneer de rechter de uithuisplaatsing voor het eerst heeft uitgesproken? U kunt hier het jaartal invullen:

Als kinderen nu uit huis geplaatst

4 Welke kindbeschermingsmaatregel is er van toepassing bij uw kind/kinderen die nu uit huis geplaatst zijn? U kunt meerdere antwoorden kiezen als u meerdere kinderen heeft met verschillende maatregelen.

- Ondertoezichtstelling (OTS) en uithuisplaatsing
- Een gezagbeëindigende maatregel en uithuisplaatsing
- Spoeguisplaatsing
- Dat weet ik niet
- Geen, want dat is buiten de rechter om gegaan

Als kinderen in het verleden uit huis geplaatst

Q36 Welke kindbeschermingsmaatregel waren van toepassing bij uw kind/kinderen die in het verleden uit huis geplaatst zijn? U kunt meerdere antwoorden kiezen als u meerdere kinderen heeft met verschillende maatregelen.

- Ondertoezichtstelling (OTS) en uithuisplaatsing
- Een gezagbeëindigende maatregel en uithuisplaatsing
- Spoeguisplaatsing
- Dat weet ik niet
- Geen, want dat is buiten de rechter om gegaan

5 Hoe oud waren uw kinderen toen ze (voor het eerst) uit huis geplaatst werden?

Als u meerdere kinderen heeft, kunt u dit per kind zeggen.

6 Hoe lang zijn uw kinderen uit huis geplaatst?

Als u meerdere kinderen heeft, kunt u dit per kind zeggen.

Als kinderen nu uit huis geplaatst

7 Waar wonen uw kinderen die uit huis geplaatst zijn nu? U kunt meer antwoorden kiezen als het verschilt per kind.

- Pleeggezin uit uw netwerk (familie, kennissen, burens, vrienden etc.)
- Pleeggezin van mensen die u eerst nog niet kende
- Gezinshuis
- Bij de andere ouder
- Open Jeugdzorg
- Gesloten Jeugdzorg
- Anders, namelijk... _____

Als kinderen in het verleden uit huis geplaatst

8 Als de rechter een uithuisplaatsing uitspreekt, dan is er sprake van een kindbeschermingsmaatregel. Soms blijft een maatregel bestaan als kinderen weer naar huis gaan. Is dat ook zo bij uw kinderen die in het verleden uit huis zijn geplaatst, maar nu weer thuis wonen?

- Ja. Mijn kinderen zijn nog steeds onder toezicht gesteld
- Nee. Er is nu géén maatregel
- Het wisselt per kind.
- Ik weet het niet
- Anders, namelijk.... _____

11 Waar woonden of wonen uw kinderen tijdens de uithuisplaatsing? U kunt meerdere antwoorden kiezen als het verschilt per kind.

- Pleeggezin uit uw netwerk (familie, kennissen, burens, vrienden etc.)
- Pleeggezin van mensen die u eerst nog niet kende
- Gezinshuis
- Bij de andere ouders
- Open Jeugdzorg
- Gesloten Jeugdzorg
- Anders, namelijk... _____

12 In welke provincie woont u?

☐ Noord-Holland	☐ Overijssel
☐ Zuid-Holland	☐ Groningen
☐ Zeeland	☐ Friesland
☐ Noord-Brabant	☐ Gelderland
☐ Utrecht	☐ Limburg
☐ Flevoland	☐ Drenthe

De volgende vragen gaan over het proces van de uithuisplaatsing.

Als kinderen nu uit huis geplaatst

13 Is het voor u duidelijk of uw kinderen mogelijk weer naar huis komen? Het gaat hier niet om wat u zelf graag zou willen, maar om wat de medewerkers van jeugdbescherming u vertellen.

- Mijn kinderen komen volgens jeugdbescherming over een tijdje weer naar huis
- Mijn kinderen komen volgens jeugdbescherming waarschijnlijk niet meer naar huis
- Ik heb meerdere kinderen. Sommige kinderen mogen over een tijdje naar huis, andere niet
- Het is nog niet duidelijk, jeugdbescherming heeft daar nog niets over gezegd of is hier nog niet duidelijk over
- Ik weet het niet

14 De bedoeling van een uithuisplaatsing is in eerste instantie dat kinderen weer terug naar huis gaan. We noemen dat: 'toewerken naar een terugplaatsing.' Soms gaat dat niet, maar er moet wel geprobeerd worden of dat kan. Dit is in ieder geval zo als er sprake is van een ondertoezichtstelling (OTS).

Herkent u dit, dat het de bedoeling is dat de kinderen weer naar huis gaan, als ze uit huis geplaatst zijn tijdens een OTS?

- Nee, want bij mijn kinderen was er geen OTS maar een andere maatregel
- Ja, dat gevoel heb ik ook (gehad)
- Nee, dat gevoel heb ik niet (gehad)
- Het verschilt per kind
- Weet ik niet

15 Waardoor heeft u dat gevoel wel gehad?

16 Waardoor heeft u dat gevoel niet gehad?

17 We kijken nog even verder naar dat stukje 'toewerken naar terugplaatsing' - dus proberen of de kinderen weer naar huis kunnen. Bent u tevreden over hoe dat in uw situatie is gegaan?

1 2 3 4 5

18 Aan welke dingen heeft u gemerkt dat jeugdbescherming wel of niet bezig was met terugplaatsing?

18a Vul hier in hoe u merkte dat ze wel bezig waren met terugplaatsing naar huis:

18b Vul hier in hoe u merkte dat ze niet bezig waren met terugplaatsing naar huis:

19 Zijn er volgens u dingen in het proces van uithuisplaatsing en toewerken naar terugplaatsing die beter hadden gekund? Zo ja, welke?

20 Zijn er nog andere dingen die u kwijt wilt?

[Afsluiting en vraag of deelnemer benaderd wil/mag worden voor een interview]

Vragenlijst Jongeren

[Introductie en toestemmingsverklaring]

1 Hoe oud ben je?

2 Ben je nu uit huis geplaatst, of in het verleden?

- Nu
- In het verleden

3 Een uithuisplaatsing kan op verschillende manieren gebeuren. Heeft in jouw geval de rechter dit bepaald?

- Ja, de rechter heeft de uithuisplaatsing uitgesproken
- Nee, dat ging buiten de rechter om
- Dat weet ik niet meer

Als 'Ja, de rechter heeft de uithuisplaatsing uitgesproken'

4 Weet je nog wanneer de rechter de uithuisplaatsing voor het eerst heeft uitgesproken?

- Ja, dat was in... (vul jaar in) _____
- Nee, dat weet ik niet meer

Als nu uit huis geplaatst en 'Ja, de rechter heeft de uithuisplaatsing uitgesproken'

5 Als de rechter een uithuisplaatsing uitspreekt, dan is er sprake van een kindbeschermingsmaatregel.

Welke kindbeschermingsmaatregel is nu bij jou van toepassing?

- Ondertoezichtstelling (OTS) en uithuisplaatsing
- Een gezagsbeëindigende maatregel en uithuisplaatsing
- Dat weet ik niet

6 Hoe oud was je toen je voor het eerst uit huis geplaatst werd?

7 Waar woon je nu?

- Pleeggezin uit mijn netwerk (familie, kennissen, burens etc.)
- Pleeggezin; mensen die ik eerst nog niet kende
- Gezinshuis
- Residentieel (op een groep)
- Gesloten Jeugdzorg
- Anders, namelijk... _____

8 Heb je hiervoor ook wel eens op een andere plek gewoond?

Je kunt meerdere antwoorden kiezen als je hiervoor op verschillende plekken hebt gewoond (waar je nu woont hoeft je niet meer aan te kruisen).

- Pleeggezin uit mijn netwerk (familie, kennissen, burens etc.)
- Pleeggezin; mensen die ik eerst nog niet kende
- Gezinshuis
- Residentieel (op een groep)
- Gesloten Jeugdzorg

- Anders, namelijk... _____

15 Is het voor jou duidelijk of je weer naar huis mag (naar je ouders)?

Het gaat hier niet om wat je graag zou willen, maar om wat de medewerkers van jeugdbescherming je vertellen.

- Ja ik mag over een tijdje weer naar huis
- Nee ik ga waarschijnlijk niet meer naar huis
- Het is nog niet duidelijk, jeugdbescherming heeft daar nog niet over gezegd of is hier niet duidelijk over
- Ik weet het niet

Als in het verleden uit huis geplaatst

10 Waar woonde je tijdens de uithuisplaatsing?

Je kunt meerdere antwoorden kiezen als je ervaring hebt met meerdere plekken.

- Pleeggezin uit mijn netwerk (familie, kennissen, burens etc.)
- Pleeggezin; mensen die ik eerst nog niet kende
- Gezinshuis
- Residentieel (op een groep)
- Gesloten Jeugdzorg
- Anders, namelijk... _____

6 Hoe oud was je toen je voor het eerst uit huis geplaatst werd?

11 Hoe lang duurde de uithuisplaatsing in jouw geval?

12 Hoe stopte de uithuisplaatsing in jouw geval?

- Ik mocht van jeugdbescherming weer terug naar mijn ouders
- Ik werd 18
- Anders, namelijk... _____

13 Waar woon je nu?

- Op mezelf
- Bij vrienden
- Bij mijn ouders
- Bij andere familie
- Bij pleegouders
- Anders, namelijk... _____

14 In welke provincie woon je?

☐ Noord-Holland	☐ Overijssel
☐ Zuid-Holland	☐ Groningen
☐ Zeeland	☐ Friesland
☐ Noord-Brabant	☐ Gelderland
☐ Utrecht	☐ Limburg
☐ Flevoland	☐ Drenthe

De volgende vragen gaan over hoe de uithuisplaatsing is verlopen

16 De bedoeling van een uithuisplaatsing is dat kinderen weer terug naar huis gaan. We noemen dat: toewerken naar een terugplaatsing. Soms gaat dat niet, maar er moet wel geprobeerd worden of dat kan.

Herken jij dit? dat het de bedoeling is/was dat je weer naar huis zou gaan?

- Ja, dat gevoel heb ik (gehad)
- Nee, dat gevoel heb ik niet (gehad)
- Weet ik niet

17 Waardoor heb je dat gevoel wel gehad?

18 Waardoor heb je dat gevoel niet gehad?

19 Als we kijken naar dat stukje 'toewerken naar terugplaatsing' - dus proberen of kinderen weer naar huis kunnen, ben je dan tevreden over hoe dat in jouw situatie is gegaan?

1 2 3 4 5

20 Aan welke dingen heb je gemerkt dat jeugdbescherming wel of niet gefocust was op terugplaatsing?

20A Vul hier in hoe je merkte dat ze wel bezig waren met terugplaatsing naar huis:

20B Vul hier in hoe je merkte dat ze niet bezig waren met terugplaatsing naar huis:

21 Zijn er volgens jou dingen in het proces van uithuisplaatsing en toewerken naar terugplaatsing die beter hadden gekund? Zo ja, welke?

22 Zijn er nog andere dingen die je kwijt wilt?

[Afsluiting en vraag of deelnemer benaderd wil/mag worden voor een interview]

Bijlage 3

Topiclijsten interviews

1. Topiclijsten Professionals

1.1 Topiclijsten gesprekken medewerkers GI's

A. Inleiding: definitie van 'toewerken naar terugplaatsing'

1. Een vraag die centraal staat is in hoeverre en hoe er gewerkt wordt aan terugplaatsing. Wat verstaat u onder 'werken aan terugplaatsing'?

B. Eerste fase van de uithuisplaatsing

1. Wanneer wordt er gestart met 'toewerken naar terugplaatsing'?
 - a. Is dat de standaard bij *iedere* uithuisplaatsing?
 - b. Ben je daar meteen mee bezig of moet het kind eerst acclimatiseren in het pleeggezin?
 - c. En hangt die timing nog af van bepaalde factoren?
2. Hoe wordt het contact met ouders vormgegeven in die eerste periode?
 - a. Zijn er *richtlijnen* bij de organisatie over hoe contact met ouders vormgegeven wordt? Bijvoorbeeld hoe vaak of op welke wijze?
 - i. Heeft u ervaring met de CHOP (kwam naar voren in vragenlijst)? Kunt u hier iets over vertellen?
 - ii. Wie beslist over contact met de ouders? Is hiervoor overleg en tussen wie?
 - b. Is het contact standaard begeleid of kan dat wisselen? In geval van begeleide omgang: worden daar observaties/aantekeningen gemaakt die relevant kunnen zijn voor de beslissing over terugplaatsing?
 - c. Wordt er in de eerste fase ook ingezet op contact met broers en zusjes die mogelijk ook (elders) uithuisgeplaatst zijn?
 - d. We hebben verhalen gehoord over beperkt contact tussen ouder en kind in die eerste fase, bijvoorbeeld om hechting met pleegouders te bevorderen of om rust te bewaren. Ziet u dat in de praktijk ook? Heeft dit invloed op de mate waarin er daarna gewerkt kan worden aan terugplaatsing, of op de kans op terugplaatsing?
3. Wordt er bij een uithuisplaatsing standaard ingezet op familieversterking en ondersteuning aan gezinnen geboden, of wordt dat per geval bekeken?
4. Dossiervorming
 - a. Als er wordt gewerkt aan terugplaatsing, staat dit expliciet vermeld in het dossier? (In het dossieronderzoek was dit niet altijd terug te vinden)
 - b. Hoe belangrijk vinden jullie het om dit mee te nemen in het dossier? Is het ook relevant voor een rechter of collega van de Raad; om dit te weten?
 - c. Hoe wordt contact vermeld in de dossiers? (In het dossieronderzoek was het soms lastig om een overzicht/tijdlijn van contact te vinden)

C. Beslissingen over terugplaatsing

1. Methoden/werkwijze van de GI
Tijdens het verdere verloop van een uithuisplaatsing wordt gekeken of terugplaatsing nog een optie is. De centrale vraag is hier: hoe pak je die afweging aan? Zijn er werkwijzen/methoden die de GI hiervoor gebruikt?
 - a. Er is natuurlijk de richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing. Maar dat is een richtlijn en geen concrete methode. Hoe maken jullie die richtlijn concreet?

- b. In de vragenlijst komen er verschillende werkwijzen naar voren. Herkennen jullie dit en verschillen tussen GI's? Wat vinden jullie hiervan; zou dat meer gestandaardiseerd moeten worden (een werkwijze die elke GI hanteert)?
- 2. Doelen OTS
 - a. Ouders krijgen vanuit de OTS ook bepaalde doelen mee waar aan gewerkt moet worden. Spelen die doelen ook een concrete rol bij het toewerken naar terugplaatsen en het toetsen of terugplaatsen een optie is?
 - b. Wordt dit ook aan ouders gecommuniceerd? Hoe en wanneer? En heeft u het idee dat dit voor ouders helder is?
- 3. Perspectiefbesluit
 - a. Hoe wordt het perspectiefbesluit in de praktijk vormgegeven: is dit 'een besluit' dat op een bepaalde dag genomen wordt, is dat een geleidelijk proces?
 - b. Hoe wordt dit gedocumenteerd? Is er een document 'perspectiefbesluit' dat jullie in het dossier toevoegen, of wordt dit meer mondeling met elkaar besproken? Hoe werkt dit?
 - c. Hoe wordt richting ouders en kinderen/jongeren gecommuniceerd over het perspectiefbesluit? (NB ouders: wordt het gekoppeld aan de doelen van de OTS?)
 - d. In ons dossieronderzoek zagen we dat niet altijd en niet consequent de term 'perspectiefbesluit' gebruikt werd, en was er ook niet altijd een apart document 'perspectiefbesluit'.
 - i. Herkennen deelnemers dit?
 - ii. Is dat tegenwoordig anders (dossieronderzoek betreft dossiers van paar jaar geleden)?
 - iii. Ook hier lijken er verschillen tussen GI's te zijn (althans paar jaar geleden), wat vinden jullie? daarvan?
- 4. Op welke manieren is de aanpak/beslisvorming anders wanneer...
 - a. Het kind niet in een pleeggezin wordt geplaatst maar in de residentiële zorg terecht komt?
 - i. Zijn er dan verschillen qua contactmogelijkheden met ouder?
 - ii. Maakt het wat uit voor kans op terugplaatsing?
 - b. Het gaat om een spoed-uithuisplaatsing?
 - i. Zijn er dan verschillen qua contactmogelijkheden met ouder?
 - ii. Maakt het wat uit voor kans op terugplaatsing?

D. Communicatie richting ouders en kinderen/jongeren

- 1. Met ouder spreken over doelen OTS
 - a. Spreken jullie met ouders over wat er moet gebeuren voor een terugplaatsing?
 - b. Wat wordt hierover aan kinderen verteld?
- 2. Perspectiefbesluit
 - a. Hoe vertel je aan ouders dat het besluit (over wel/niet terugplaatsen) is genomen?
 - b. Hoe vertel je dat aan kinderen?
 - c. Zitten betrokkenen vaak lang in onzekerheid? Wordt dit uitgelegd?
 - d. Als het besluit is genomen dat kinderen niet meer thuis komen, krijgen ouders dan extra ondersteuning / begeleiding in het verwerken hiervan?

E. Samenwerking andere ketenpartners

- 1. Zijn er andere partijen die ook invloed kunnen hebben op de beslissing over contact met ouders tijdens de uithuisplaatsing?
 - a. Bijvoorbeeld pleegzorg organisaties (we kwamen in de vragenlijst de CHOP tegen)?
- 2. Zijn er andere partijen die ook invloed kunnen hebben op de beslissing over terugplaatsing?
 - a. Bijvoorbeeld een pleegzorgbegeleider?
 - b. Of bijvoorbeeld de RvdK - die heeft een toetsende rol, maar kan die ook een rol spelen in de beslissing van de GI?
- 3. Specifiek over de RvdK: uit eerder onderzoek (eindevaluatie) blijkt dat de Raad aangeeft pas vrij laat iets te horen over het perspectiefbesluit. Is dat nog steeds zo, of wordt die er al eerder bij betrokken?

4. Hoe wordt door verschillende organisaties gedacht over terugplaatsen? Is jullie visie over het algemeen hetzelfde als die van bijvoorbeeld de Raad of pleegzorgorganisaties, of rechters? Of zien jullie ook verschillen in hoe hier tegenaan wordt gekeken?

F. Reflectie: knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er knelpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing omtrent terugplaatsing? Welke?
 - a. Enkele mogelijke knelpunten die wij kunnen opwerpen na de open vraag: Invloed van jeugdstelsel, capaciteit GI's, wachtlijsten jeugdzorg, dossiervorming bij GI's of nazorg.
2. Zijn er ook verbeterpunten te noemen? Of aanbevelingen?
 - a. Enkele mogelijke knelpunten die wij na de open vraag kunnen opwerpen: contact tussen ouders en kind tijdens uithuisplaatsing en communicatie met betrokkenen.
3. Wat gaat er nu goed en moet zeker zo blijven?

1.2 - Topiclijsten medewerkers pleegzorgorganisaties

A. Inleiding: eigen rol in het proces

1. Is de pleegzorgorganisatie (in algemeen of u als pleegzorgbegeleider) ook betrokken bij de beslissing of een kind wel/niet terug naar huis gaat? Op welke manier?
 - a. Wat vindt u van uw rol in dit deel van het proces?
 - b. We hebben gehoord dat ook soms methoden worden genoemd over beslissingen maken, zoals beoordelingsboog of 2thepoint. Kunt u hier iets over vertellen?
 - c. We hebben ook gehoord over methoden zoals de CHOP lijst als gaat over omgang met ouders. Kunt u iets vertellen over wie degene is die hier een beslissing over neemt: is dat de GI of pleegzorg of beide? Kunt u iets vertellen over CHOP lijst in gebruik in de praktijk?

B. Inzet terugplaatsing - contact

1. Is er vanaf het begin van de uithuisplaatsing altijd contact met de ouder? Is er een bepaalde frequentie die gewenst is?
2. Komt het voor dat de pleegzorg organisatie ook omgang begeleidt? Of doet de GI dat veelal, of een externe organisatie? Wordt er tijdens die bezoeken geobserveerd en is dat relevant voor de beslissing over terugplaatsing?
3. Hoe weeg je daarin de belangen af tussen ouders, kind en pleegouders? Heb je als pleegzorg begeleider wel eens een 'conflict of interest'?

C. Werkwijze van de GI

1. Is het tegenwoordig een uitgangspunt of standaard dat er vanaf het begin van een uithuisplaatsing (in het kader van een OTS) toegewerkt wordt naar terugplaatsing?
 - a. Komt het ook wel eens voor dat vanaf het begin duidelijk is dat dit geen optie meer is?
2. Koppeling doelen OTS
 - a. Bij beslissingen van de GI over de uithuis-/terugplaatsing:
 - i. koppelt de GI dit aan de doelen van de OTS?
 - ii. Vind u dat dit duidelijke en concrete doelen zijn?
 - b. Voor zover u kunt beoordelen: is het *voor ouders* duidelijk waar er aan gewerkt moet worden? Welke doelen behaald moeten worden wanneer het kind weer thuis zou mogen komen?
3. Heeft u enig idee *hoe* de GI de beslissing neemt over wel/niet terug naar huis?
 - a. Heeft u wel eens bepaalde werkwijzen of methodieken voorbij horen komen? (kan ook zijn dat ze hier geen zicht op hebben)

- b. Heeft u te maken met 1 GI of meerdere? Wij vragen ons namelijk af of verschillende GI's een andere werkwijze hanteren en vroegen ons a of u hier een beeld van heeft.
- 4. Perspectiefbesluit
 - a. Als we kijken naar perspectiefbesluit; wanneer wordt dat vanuit GI met u gecommuniceerd?
- 5. Richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing
 - a. Heeft u het gevoel dat er sinds de nieuwe richtlijn anders naar terugplaatsing gekeken wordt?
 - b. Is er nu meer inzet om kinderen naar huis te krijgen of was dat er al?
- 6. wordt beslissing van GI over algemeen nu voldoende en goed getoetst? Door wie en wanneer in het proces, als u dit weet?

D. Inzet terugplaatsing - familieversterking of hulp

1. Is het uw ervaring dat er voldoende gebruik gemaakt wordt van interventies, behandelingen etc om toe te werken naar terugplaatsing?
2. Zijn dit punten waarop u ook kunt adviseren of bent u meer gericht op pleegzorg?

E. Verschillende situaties

1. Wat betreft beslissing over terugplaatsing: maakt het wat uit of het gaat om een spoedmaatregel? Dus is een vOTS anders dan een OTS? Ook evt qua inzet hulp?
2. Maakt het wat uit of het kind in pleeggezin geplaatst is of in residentiele zorg? Denkt u dat de kans op terugplaatsing bijvoorbeeld verschilt voor die twee, of dat er op een andere manier gekeken wordt naar terugplaatsing?

F. Samenwerking andere partijen

1. Heeft u het idee dat pleegzorgorganisaties en de GI over algemeen op één lijn zitten over terugplaatsingen in algemeen?
2. Zijn er in specifieke casussen wel eens meningsverschillen met de GI mbt omgang of terugplaatsing? Hoe ga je hiermee om?
3. EN als u kijkt naar bijv de Raad, krijgt u daar wel eens mee te maken of is daar vooral een lijntje met de GI?

G. Communicatie aan ouders/kinderen

1. Heeft u enig idee of ouders begrijpen of er wél nog gewerkt wordt aan terugplaatsing of juist niet?
2. Heeft u het idee dat het perspectiefbesluit aan hen gecommuniceerd is?

H. Reflectie: knelpunten en verbeterpunten

4. Zijn er knelpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing omtrent terugplaatsing? Welke?
 - b. Enkele mogelijke knelpunten die wij kunnen opwerpen na de open vraag: Invloed van jeugdstelsel, capaciteit GI's, wachtlijsten jeugdzorg, dossiervorming bij GI's of nazorg.
5. Zijn er ook verbeterpunten te noemen? Of aanbevelingen?
 - a. Enkele mogelijke knelpunten die wij na de open vraag kunnen opwerpen: contact tussen ouders en kind tijdens een uithuisplaatsing en communicatie met betrokkenen.
6. Wat gaat er nu goed en moet zeker zo blijven?

1.2 - Topiclijsten medewerkers KSCD

A. Inleiding

1. Als introductie vragen we iets te vertellen over het KSCD en de functies van deelnemers.
2. Waar / in welke regio zijn jullie werkzaam? Zijn jullie er alleen in de regio Rotterdam? Zijn jullie gebonden aan een bepaalde GI?

B. Rol van het KSCD

We hebben met medewerkers van GI's gesproken over het proces om toe te werken naar en te beslissen over terugplaatsen/thuisplaatsen. Daaruit kwam naar voren dat in bepaalde gevallen het KSCD wordt verzocht om het perspectief van het kind te onderzoeken – gaat het kind nog naar huis (ouders) of ligt het perspectief elders.

2. Op de website van het KSCD wordt gesproken over een BOO – beslissingsondersteunend onderzoek. Klopt het dat dit de onderzoeken zijn die gebruikt worden om perspectief van kinderen te bepalen?
3. Ook op de website staat: De jeugdbeschermer en/of de kinderrechter kan het KSCD om een onderzoek vragen om tot een advies te komen over deze beslissing. Dat is ook wat we in andere gesprekken hebben vernomen, in sommige gevallen is er een KSCD onderzoek, niet in alle.
 - a. In wat voor gevallen worden jullie om advies gevraagd?
4. Op welk moment wordt zo'n onderzoek aangevraagd/ingezet?
 - a. Is dat aan het begin van het traject als een kind net uit huis geplaatst is...Of is het als de uithuisplaatsing al een tijdje duurt, en de GI heeft al verschillende dingen ingezet om terugplaatsing mogelijk te maken (bijv hulp in het gezin of therapie)?

Als KSCD later in het proces betrokken is:

 - i. Stel er is nog geen passende hulp in het gezin geweest (misschien vanwege wachtlijst problemen etc); kun je dan wel echt iets zeggen over het perspectief? Houd je daar rekening mee in je advies?
 - ii. En hoe zit het met omgang; als er relatief weinig omgang is geweest, is dat iets waar jullie ook rekening mee houden in je advies?
5. Wat gebeurt er met het advies dat jullie geven?
 - a. Is de GI het vaak met jullie oneens, of zitten jullie meestal op één lijn?
 - b. Wat gebeurt er als de GI het niet eens is met jullie advies?

C. Werkwijze van de GI vs. KSCD

7. Hoe ziet jullie onderzoek eruit? Op de website van het KSCD is te lezen dat jullie uitgebreid onderzoek doen met verschillende instrumenten. Wordt dit altijd op dezelfde gestandaardiseerde manier aangepakt, of kunnen de meetinstrumenten verschillen afhankelijk van de casus?
8. De GI neemt in bepaalde gevallen ook wel *zelf* een besluit over thuisplaatsen ja/nee. Heeft u enig idee hoe de GI de beslissing neemt over wel/niet terug naar huis? (dus als ze het perspectiefonderzoek niet uitbesteden)
 - a. Bijv bepaalde werkwijzen of methodieken? Bijv verschillen tussen GI's?
 - b. Wijkt dit af van hoe jullie het aanpakken?
9. Koppeling doelen OTS
 - a. Als de GI kijkt naar het perspectiefbesluit, wordt er ook gekeken naar de doelen van de OTS? Is dat iets wat jullie er ook bij pakken?
 - b. Als KSCD met de doelen te maken krijgt: vindt u dat dit duidelijke en concrete doelen zijn?

D. Relatie met ouders/kinderen

1. Hoe is voor jullie de relatie met ouders/kinderen?
2. Bij de GI is verteld dat ouders niet altijd meewerken, dat de samenwerking niet altijd goed verloopt. Hoe ervaren jullie dat?
 - a. Op de website staat informatie voor ouders over het geven van toestemming. Komt het voor dat ouders geen toestemming geven voor een onderzoek? Of, als ze niet willen meewerken, is dat al gebleken vóór de doorverwijzing naar KSCD?
3. Hoe communiceren jullie het advies aan ouders en kinderen?

E. Knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er knelpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing omtrent terugplaatsing? Welke?
2. Zijn er ook verbeterpunten te noemen? Of aanbevelingen?
3. Wat gaat er nu goed en moet zeker zo blijven?

1.3 - Topiclijsten medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming

A. Inleiding: eigen rol in het proces

1. Is de Raad betrokken bij de beslissing of een kind wel/niet terug naar huis gaat? Op welke manier?
 - a. Wat vindt u van uw rol in dit deel van het proces?
 - b. Als u hier niet bij betrokken bent: zou u dat wel willen zijn? Is het nodig dat de Raad deze beslissing toetst (waarom wel/niet)?
 - c. Als u hier wel bij betrokken bent: hoe verloopt dit dan? Bent u het bijvoorbeeld ook wel eens oneens met een besluit en hoe handelt u dan? Zijn er nog knel- of aandachtspunten te noemen hierbij?

B. Inzet terugplaatsing - contact

1. Is het voor u duidelijk uit het dossier van de GI hoe de omgang tussen ouder en kind is verlopen?
 - a. Is dit helder genoeg uit het dossier of stelt u hier nog vragen over?
2. Vanuit de GI wordt gezegd dat er eigenlijk altijd omgang met het kind gestimuleerd wordt vanaf het eerste moment van de uithuisplaatsing. Vanuit pleegzorg (pleegouders) horen we dat het ook wel voorkomt dat een ouder een tijd geen contact heeft met kind.
 - a. Wat is uw beeld hierover? Heeft u hier zicht op? Komt het voor dat er weinig omgang is geweest tussen ouder en kind?
 - b. Heeft dit invloed op de beslissing of het kind weer naar huis kan? Beslist een rechter of adviseert de Raad anders wanneer er weinig omgang is geweest tussen kind en ouder?

C. Werkwijze van de GI

1. Is het tegenwoordig een uitgangspunt of standaard dat er vanaf het begin van een uithuisplaatsing (in kader van OTS) toegewerkt wordt naar terugplaatsing?
 - a. Komt het ook wel eens voor dat vanaf het begin duidelijk is dat dit geen optie meer is?
2. Koppeling doelen OTS
 - a. Bij beslissingen van de GI over de uithuis-/terugplaatsing:
 - i. Koppelt de GI dit aan de doelen van de OTS?
 - ii. Vind u dat dit duidelijke en concrete doelen zijn?
 - b. Voor zover u kunt beoordelen: is het voor ouders duidelijk waar aan gewerkt moet worden? Welke doelen behaald moeten worden wanneer het kind weer thuis zou mogen komen?
3. Heeft u enig idee hoe de GI de beslissing neemt over wel/niet terug naar huis?
 - a. Heeft u wel eens bepaalde werkwijzen of methodieken voorbij horen komen?
 - b. Heeft u te maken met 1 GI of meerdere? Wij vragen ons af of verschillende GI's een andere werkwijze hanteren en vroegen ons a of u hier een beeld van heeft.
4. Perspectiefbesluit
 - a. Wat is huidige situatie omtrent perspectiefbesluit? In de eindevaluatie is nog geconcludeerd dat de Raad pas heel laat hiermee 'geconfronteerd' werd, is dat nu eerder?
 - b. Zit het perspectiefbesluit tegenwoordig in het dossier, bijv bij verlenging van een uithuisplaatsing?
 - c. Hoe goed is het perspectiefbesluit onderbouwd?
5. Richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing
 - a. Heeft u het gevoel dat er sinds de nieuwe richtlijn anders naar terugplaatsing gekeken wordt?
 - b. Is er nu meer inzet om kinderen naar huis te krijgen of was dat er al?

D. Inzet terugplaatsing - familieversterking of hulp

3. Is het voor u duidelijk uit het dossier of er familieversterking is ingezet in de periode van de uithuisplaatsing?
4. Heeft u een idee hoe vaak het voorkomt dat er familieversterking wordt ingezet? Is dat praktisch altijd zo, of ziet u ook wel eens dat dit niet is gebeurd?
 - a. Als er *geen* concrete hulp in het gezin is geweest, heeft dit invloed op de beslissing over terugplaatsing?
5. In hoeverre kan de Raad iets adviseren over het toewerken naar terugplaatsing? Bijvoorbeeld over de inzet van andere interventies etc.

E. Verschillende situaties

4. Wat betreft beslissing over terugplaatsing: maakt het wat uit of het gaat om een spoedmaatregel? Dus is een vOTS anders dan een OTS? Ook evt qua inzet hulp?
5. Maakt het wat uit of het kind in pleeggezin geplaatst is of in residentiele zorg? Denkt u dat de kans op terugplaatsing bijvoorbeeld verschilt voor die twee, of dat er op een andere manier gekeken wordt naar terugplaatsing?

F. Samenwerking andere partijen

4. Wij hebben vernomen dat de GI ook input van andere partijen krijgt zoals bijv pleegouders of begeleiders van pleegzorg. Heeft u een beeld van *hoe* de GI informatie heeft verzameld en wie er betrokken is geweest bij het proces?
5. Heeft u het idee dat de Raad en de GI altijd op één lijn zitten wat betreft beslissingen over terugplaatsing?

G. Communicatie aan ouders/kinderen

1. Heeft u enig idee of ouders begrijpen of er wél nog gewerkt wordt aan terugplaatsing of juist niet?
2. Heeft u het idee dat het perspectiefbesluit aan hen gecommuniceerd is?

H. Knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er knelpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing omtrent terugplaatsing? Welke?
 - c. Enkele mogelijke knelpunten die wij kunnen opwerpen na de open vraag: Invloed van jeugdinstel, capaciteit GI's, wachtlijsten jeugdzorg, dossiervorming bij GI's of nazorg.
2. Zijn er ook verbeterpunten te noemen? Of aanbevelingen?
 - a. Enkele mogelijke knelpunten die wij na de open vraag kunnen opwerpen: contact tussen ouders en kind tijdens uithuisplaatsing en communicatie met betrokkenen.
3. Wat gaat er nu goed en moet zeker zo blijven?

1.4 Opzet topiclijsten rechters

A. Inleiding: eigen rol in het proces

1. Hoe bent u als rechter betrokken bij de beslissing of een kind wel/niet terug naar huis gaat? Wat vindt u van uw rol in dit deel van het proces?

B. Contact

3. Is het voor u duidelijk uit het dossier van de GI hoe de omgang tussen ouder en kind is verlopen?
 - a. Is dit helder genoeg uit het dossier of stelt u hier nog vragen over?

4. Vanuit de GI wordt gezegd dat er eigenlijk altijd omgang met het kind gestimuleerd wordt vanaf het eerste moment van de uithuisplaatsing. Vanuit pleegzorg (pleegouders) horen we dat het ook wel voorkomt dat een ouder een tijd geen contact heeft met kind.
 - a. Wat is uw beeld hierover? Heeft u hier zicht op? Komt het voor dat er weinig omgang is geweest tussen ouder en kind?
 - b. Heeft dit invloed op de beslissing of het kind weer naar huis kan? Beslist een rechter of adviseert de Raad anders wanneer er weinig omgang is geweest tussen kind en ouder?

C. Werkwijze van de GI

1. Is het tegenwoordig een uitgangspunt of standaard dat er vanaf het begin van een uithuisplaatsing (in kader van OTS) toegewerkt wordt naar terugplaatsing?
 - a. Komt het ook wel eens voor dat vanaf het begin duidelijk is dat dit geen optie meer is?
2. Koppeling doelen OTS
 - a. Bij beslissingen van de GI over de uithuis-/terugplaatsing:
 - i. Koppelt de GI dit aan de doelen van de OTS?
 - ii. Vind u dat dit duidelijke en concrete doelen zijn?
 - b. Voor zover u kunt beoordelen: is het voor ouders duidelijk waar aan gewerkt moet worden? Welke doelen behaald moeten worden wanneer het kind weer thuis zou mogen komen?
3. Heeft u enig idee hoe de GI de beslissing neemt over wel/niet terug naar huis?
 - a. Heeft u wel eens bepaalde werkwijzen of methodieken voorbij horen komen?
 - b. Heeft u te maken met 1 GI of meerdere? Wij vragen ons af of verschillende GI's een andere werkwijze hanteren en vroegen ons a of u hier een beeld van heeft.
4. Perspectiefbesluit
 - a. Zit het perspectiefbesluit tegenwoordig in het dossier, bijv bij verlenging van een uithuisplaatsing?
 - b. Hoe goed is het perspectiefbesluit onderbouwd?
5. Richtlijn uithuisplaatsing en terugplaatsing
 - a. Heeft u het gevoel dat er sinds de nieuwe richtlijn anders naar terugplaatsing gekeken wordt?
 - b. Is er nu meer inzet om kinderen naar huis te krijgen of was dat er al?

D. Familieversterking of hulp

6. Is het voor u duidelijk uit het dossier of er familieversterking is ingezet in de periode van de uithuisplaatsing?
7. Heeft u een idee hoe vaak het voorkomt dat er familieversterking wordt ingezet? Is dat praktisch altijd zo, of ziet u ook wel eens dat dit niet is gebeurd?
 - a. Als er *geen* concrete hulp in het gezin is geweest, heeft dit invloed op uw beslissing over terugplaatsing?
8. In hoeverre zegt u als rechter iets over het toewerken naar terugplaatsing? Bijvoorbeeld over een advies over de inzet van interventies.

D. Samenwerking andere partijen

6. Uitvoerders
 - a. Wij hebben vernomen dat de GI ook input van andere partijen krijgt zoals bijv pleegouders of begeleiders van pleegzorg. Waarschijnlijk ook van medewerkers residentiele zorg maar die hebben we nog niet gesproken. Heeft u een beeld van HOE de GI informatie heeft verzameld en wie er betrokken is geweest bij het proces?
7. Raad
 - a. En de Raad in het bijzonder? Heeft u het idee dat de Raad en de GI altijd op één lijn zitten wat betreft beslissingen over terugplaatsing?
8. Hoe ervaart u uw eigen rol in het proces van uithuis- en terugplaatsing? (vrij open, kan gaan over de rol als toetsen en invloed uitoefenen op wat er moet gebeuren; kan gaan over KUN je goed toetsen ofwel krijg je alle relevante info; mag vanalles zijn)

E. Verschillende situaties

1. Wat betreft beslissing over terugplaatsing: maakt het wat uit of het gaat om een spoedmaatregel? Dus is een vOTS anders dan een OTS? Ook evt qua inzet hulp?
2. Maakt het wat uit of het kind in pleeggezin geplaatst is of in residentiele zorg? Denkt u dat de kans op terugplaatsing bijvoorbeeld verschilt voor die twee, of dat er op een andere manier gekeken wordt naar terugplaatsing?

F. Communicatie aan ouders/kinderen

3. Als ouders en evt jongeren op zitting verschijnen, heeft u het idee dat zij begrijpen of er wél nog gewerkt wordt aan terugplaatsing of juist niet?
4. Heeft u het idee dat het perspectiefbesluit aan hen gecommuniceerd is?

D. Knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er knelpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing omtrent terugplaatsing? Welke?
 - d. Enkele mogelijke knelpunten die wij kunnen opwerpen na de open vraag: Invloed van jeugdinstel, capaciteit GI's, wachtlijsten jeugdzorg, dossiervorming bij GI's of nazorg.
2. Zijn er ook verbeterpunten te noemen? Of aanbevelingen?
 - a. Enkele mogelijke knelpunten die wij na de open vraag kunnen opwerpen: contact tussen ouders en kind tijdens een uithuisplaatsing en communicatie met betrokkenen.
3. Wat gaat er nu goed en moet zeker zo blijven?

2 - Topiclijst pleegouders

A. Inleiding: toewerken naar terugplaatsing

Kort inventariseren of deelnemers de ervaring hebben dat:

1. kinderen weer terug geplaatst zijn naar huis; en
2. of er in situatie van OTS toegewerkt is naar terugplaatsing (of dat nu lukte of niet)

B. Eerste fase van de uithuisplaatsing

1. Wanneer de GI begint met 'toewerken naar terugplaatsing'?
 - a. Is dat standaard het uitgangspunt bij iedere uithuisplaatsing in het kader van een OTS, of wordt ook soms beoordeeld dat ze hier even mee wachten (bijvoorbeeld acclimatiseren in het pleeggezin; wat is jullie ervaring als pleegouders?
 - b. Is er altijd contact met de ouders in die eerste fase? Of zien jullie ook wel eens beperkt contact?
 - i. Wat doet dit met een kind, dit beperkt contact met de ouders?
 - ii. Wat doet dit met de relatie tussen jou en een kind, die je aan het opbouwen bent?
2. Contact vaststellen
 - a. Als het gaat om de hoeveelheid contact etc... Wordt je hier als pleegouder over geraadpleegd en door wie? En wordt jouw input dan serieus meegenomen?
3. Als de GI een bepaalde mate van contact met ouders aanraadt, is dat eigenlijk altijd haalbaar voor jullie? Wat zijn hierin voor jullie de uitdagingen?
 - a. Hoe ga je hiermee om, wetende dat dit contact wel belangrijk is voor de kans op terugplaatsing voor het kind?

C. Beslissingen over terugplaatsing

1. Methoden/werkwijze GI & perspectiefbesluit
 - a. Hoe wordt de overweging gemaakt dat een kind wel terug naar huis kan of niet? Hebben jullie enig idee of hiervoor bepaalde werkwijzen of protocollen gebruikt worden?
 - b. Als zo'n beslissing is genomen (of wel of niet terug naar huis); wordt die onderbouwing dan ook aan jullie doorgegeven? En wie praat hierover met het kind?

2. Denken jullie dat de kans op terugplaatsing anders is....
 - a. Voor kinderen in een pleeggezin vs gezinshuis?
 - b. Voor kinderen die via een spoedmaatregel uit huis geplaatst worden?
 - c. Voor kinderen die naar een pleeggezin gaan vs kinderen die in de residentiele zorg terecht komen?

D. Communicatie richting ouders en kinderen/jongeren

1. Krijgen jullie mee hoe de beslissing over wel/niet terugplaatsen dit aan ouders gecommuniceerd wordt? Is het voor hen altijd duidelijk dat een kind wel/niet terug naar huis komt, en het *waarom*?
2. Zitten betrokkenen vaak lang in onzekerheid? Wordt dit dan toegelicht?
3. Als besluit is genomen dat kinderen niet meer thuis komen, krijgen ouders dan extra ondersteuning / begeleiding in verwerken hiervan (voor zover jullie weten)?

E. Samenwerking andere ketenpartners

1. Wordt je als pleegouder op enige wijze betrokken bij de vraag of een kind weer terug naar huis kan?
2. Welke rol speelt de pleegzorgbegeleider in dit proces? (voor zover de pleegouders dit weten)
3. We zijn ook benieuwd naar hoe verschillende organisaties denken over terugplaatsen. Hebben jullie het gevoel dat pleegzorg er anders in staat dan een GI? Of dat bijv een RvdK of rechters een andere visie hebben? Of kijkt iedereen wel dezelfde kant op?

F. Reflectie: knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er knelpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing omtrent terugplaatsing? Welke?
 - e. Enkele mogelijke knelpunten die wij kunnen opwerpen na de open vraag: Invloed van jeugdstelsel, capaciteit GI's, wachtlijsten jeugdzorg, dossiervorming bij GI's of nazorg.
2. Zijn er ook verbeterpunten te noemen? Of aanbevelingen?
 - a. Enkele mogelijke knelpunten die wij na de open vraag kunnen opwerpen: contact tussen ouders en kind tijdens een uithuisplaatsing en communicatie met betrokkenen.
3. Wat gaat er nu goed en moet zeker zo blijven?

3 - Topiclijst ouders

A. Inleiding: Persoonlijke situatie

1. Hoeveel kinderen heeft deelnemer, hoeveel kinderen ervaring met uithuisplaatsing?
2. Zijn de kinderen nu uit huis geplaatst of in het verleden?
 - a. Verleden: kinderen wonen nu weer huis? Waar woonden kinderen tijdens uithuisplaatsing?
 - b. Nu: waar wonen kinderen nu? Weet je of kinderen weer naar huis komen?

B. Eerste fase van de uithuisplaatsing

1. Toen je kind net uithuisgeplaatst werd, was er toen meteen contact met je kind en hoe vaak?
 - a. Als geen contact
 - i. Had jij toen wel graag contact gewild met je kind?
 - ii. Is jou uitgelegd waarom dat nu niet kon?
 - iii. Kreeg je wel iets te horen over contact in de toekomst?
 - iv. Hoe heb je deze periode zonder contact ervaren, wat deed dat met je?
 - v. Denk je dat het feit dat er géén contact was, invloed heeft op de kans dat een kind weer terug geplaatst wordt?

- b. Als wel contact:
 - i. Was dat contact begeleid? Hoe heb je dit ervaren?
 - ii. Waar vond dat contact plaats?
 - iii. Is het contact op een gegeven moment veranderd, bijvoorbeeld meer of minder contact, of dat de begeleiding anders werd, of de plek?
 - iv. Hoe belangrijk was dat contact voor jou en je kind?
 - v. Denk je dat het wel/geen contact hebben invloed heeft op het terugplaatsen van kinderen?
 - vi. We hebben in de vragenlijst gelezen dat er ook situaties zijn waarbij er geen contact was in die eerste periode. Denk je dat er situaties zijn waarbij je dat kunt verantwoorden? Dus dat het begrijpelijk is, dat er even geen contact is?
- c. Het ging net over contact tussen jou als ouder en je kind dat uit huis is geplaatst.
 - i. Was er sprake van broertjes en zusjes die of nog thuis woonden, of ergens anders uithuisgeplaatst waren (bijv ander pleeggezin)
 - ii. Was hier in die eerste fase contact mee? En later tijdens de uithuisplaatsing?

C. Beslissen over terugplaatsen

1. Tijdverloop
 - a. Was bij jou vanaf het begin duidelijk of je kinderen weer naar huis zouden komen, of heb je ook in een periode van onzekerheid gezeten hierover?
 - b. Zo ja, hoe lang duurde dat?
 - c. Was het voor jou duidelijk waarom nog niet duidelijk was of de kinderen terug konden komen, dus werd dit uitgelegd door jeugdbescherming?
 - d. Hoe heb je die periode ervaren dat je nog niet wist hoe lang het ging duren en of je kinderen nog naar huis zouden komen?
2. Methoden/werkwijze GI: Als het gaat om een uithuisplaatsing in het kader van een OTS, dan zijn er bepaalde doelen waar aan gewerkt moet worden.
 - a. Is dit voor jou bekend, dat er doelen zijn waar je aan moet werken tijdens de OTS?
 - b. Is er met jou (ouder) gereflecteerd op die doelen?
 - c. Zijn die doelen ook gekoppeld aan de uithuisplaatsing en de vraag of het kind weer naar huis kon komen? Ofwel: Is er met jullie besproken wat er gedaan moet worden om te zorgen dat het kind weer naar huis kan?
 - d. Hebben jullie ook hulp gekregen om te werken aan die doelen? Hebben jullie begeleiding of ondersteuning gekregen, gericht op de terugplaatsing van het kind?
3. Perspectiefbesluit [korte uitleg]
 - a. Heb je hier wel eens van gehoord, van het perspectiefbesluit?
 - b. Hoe is de beslissing over terugplaatsing aan jullie gecommuniceerd? Hoe vind je dat dit is gegaan?
 - i. Zijn hier nog knelpunten te noemen, of iets waar je juist tevreden over was?
 - c. Hebben medewerkers aan jou uitgelegd *waarom* ze tot dat besluit zijn gekomen (dat je kind wel weer naar huis kwam of juist niet)?

D. Communicatie

1. Gehoord voelen
 - a. In hoeverre had je het gevoel dat er naar jou geluisterd werd?
 - i. Waardoor kwam dat? Wat maakte dat je dit zo voelde?
 - b. Wat kan er op dit vlak (communicatie) verbeterd worden? Welke tips zou je geven aan jeugdbeschermers of andere professionals?
2. Invloed van ouders en rechtsbescherming
 - a. We hebben nu een paar keer gesproken over een beslissing. Een beslissing over omgang, een beslissing over terugplaatsing. Had je bij dit soort beslissingen het gevoel dat je hierbij werd betrokken, of dat de beslissing meer (of alleen) door jeugdbescherming werd genomen?
 - b. Heb je het wel eens meegemaakt dat je het met een besluit oneens was?
 - i. Denk je dat ouders er iets tegen kunnen doen, bijvoorbeeld zo'n besluit op een of andere manier aanvechten?
 - ii. Heb je zoiets feitelijk wel eens gedaan?

E. Samenwerking andere ketenpartners

1. Heb jij ooit iets meegekregen over hoe andere partijen betrokken zijn bij het proces van terugplaatsen en beslissingen hierover nemen? Wat vond je daarvan?

F. Reflectie: knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er verbeterpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing over terugplaatsing, die we nog niet hebben besproken? Ofwel: wat denk je dat anders moet, en wat zou er dan veranderd moeten worden? Heb je aanbevelingen of tips?
 - a. Als nazorg niet uit zichzelf wordt genoemd, hier expliciet naar vragen:
 - i. Wat is jouw ervaring hiermee, was er bij jou wel aandacht voor nazorg of niet?
 - ii. Vind je dit een belangrijk verbeterpunt?
 - b. In de vragenlijst is genoemd dat ouders zouden willen dat er meer samengewerkt wordt met ouders. Dat verschilt natuurlijk per situatie, hoe is dat bij jou gegaan: is er wel met jou samengewerkt of niet?
 - a. Als ouder dit ook gemist heeft: hoe zou je dat dan willen zien? Wat zou je dan als tip willen meegeven over hoe dit aangepakt moet worden?
 - b. Als er juist wel werd samengewerkt, vragen wat er dan precies gebeurde → hoe werd die samenwerking vorm gegeven?
2. Zijn er ook dingen die nu goed gaan, die zo moeten blijven?

4 - Topiclijst jongeren

A. Inleiding: Persoonlijke situatie

1. Wanneer ben je voor het eerst uithuisgeplaatst?
2. Waar ben je toen terecht gekomen? (bijv pleeggezin, instelling)
3. Ben je daar gebleven of ook wel eens overgeplaatst naar andere plek?
4. Ben je op een bepaald moment terug naar huis gekomen of niet?

B. Eerste fase van de uithuisplaatsing

1. Toen je net uithuisgeplaatst werd, was er toen meteen contact mogelijk met je ouders? Hoe vaak was dat (ongeveer)?
 - a. Als geen contact
 - i. Wat vond jij ervan dat er geen contact met je ouders was?
 - ii. Had je het wel graag gewild?
 - iii. Is jou uitgelegd waarom dat nu niet kon?
 - iv. Kreeg je wel iets te horen over contact in de toekomst?
 - v. Denk je dat het feit dat er géén contact was, invloed heeft op de kans dat een kind weer terug geplaatst wordt?
 - b. Als wel contact:
 - i. Was dat contact begeleid door iemand van jeugdzorg, bijvoorbeeld?
 - ii. Hoe heb je dit ervaren (contact onder begeleiding)?
 - iii. Waar vond dat contact plaats?
 - iv. Is het contact op een gegeven moment veranderd, bijvoorbeeld meer of minder contact, of dat de begeleiding anders werd, of de plek?
 - v. Hoe belangrijk was dat contact met je ouders voor jou?
 - vi. Denk je dat het wel/geen contact hebben in de beginfase van de uithuisplaatsing, invloed heeft op het terugplaatsen van kinderen?
 - vii. We hebben in de vragenlijst gelezen dat er ook situaties zijn waarbij er geen contact was in die eerste periode. Denk je dat er situaties zijn waarbij je dat kunt verantwoorden? Dus dat het begrijpelijk is, dat er even geen contact is?
2. Contact met broers/zussen
 - a. Was er sprake van broertjes en zusjes die of nog thuis woonden, of ergens anders uithuisgeplaatst waren (bijv ander pleeggezin)?
 - b. Was hier in die eerste fase contact mee? En later tijdens de uithuisplaatsing?

C. Beslissen over terugplaatsen

1. Tijdverloop
 - a. Was bij jou vanaf het begin duidelijk of je weer naar huis zou mogen, of heb je ook in een periode van onzekerheid gezeten hierover?
 - b. Zo ja, hoe lang duurde die onzekerheid?
 - c. Was het voor jou duidelijk dat er nog niet gezegd kon worden of je wel/niet terug naar huis kon; dus werd dit uitgelegd door jeugdbescherming?
 - d. Hoe heb je die periode ervaren dat je nog niet wist hoe lang het ging duren, en of je nog naar huis kon?
2. Methoden/werkwijze GI: Als het gaat om een uithuisplaatsing in het kader van een OTS, dan zijn er bepaalde doelen waar aan gewerkt moet worden.
 - a. Heb jij daar iets van meegekregen over bepaalde doelen waar aan gewerkt moest worden?
 - b. Weet je of je er bepaalde hulp werd geboden aan jou ouders of jullie als gezin, met als doel dat je weer naar huis zou kunnen?
3. Perspectiefbesluit [kort toelichten]
 - a. Heb je hier wel eens van gehoord, van het perspectiefbesluit?
 - b. Hoe is die beslissing aan jou gecommuniceerd, dus dat je wel weer terug naar huis zou gaan, of juist dat dit niet meer zou gaan gebeuren?
 - i. Hoe vind je dat dit is gegaan?
 - ii. Zijn hier nog knelpunten te noemen, of iets waar je juist tevreden over was?
 - c. Hebben medewerkers aan jou uitgelegd *waarom* ze tot dat besluit zijn gekomen?

D. Communicatie

1. Gehoord voelen
 - a. In hoeverre had je het gevoel dat er naar jou geluisterd werd?
 - b. Waardoor kwam dat? Wat maakte dat je dit zo voelde?
 - c. Wat kan er op dit vlak (communicatie) verbeterd worden? Welke tips zou je geven aan jeugdbeschermers (gezinsvoogden) of andere professionals?
2. Signalen pleegouders of andere begeleiders
 - a. Toen jij in pleeggezin / op groep zat, hoe werd er toen gesproken over de situatie thuis? Bijvoorbeeld toen er besloten was dat je wel/niet naar huis kon, hoe reageerden ze in je pleeggezin / de begeleiders op de groep?
 - b. Doorvragen hoe de jongere dit heeft ervaren, was de reactie in pleeggezin/groep positief of juist niet? Heeft het de jongere geholpen of niet?
3. Invloed van ouders en rechtsbescherming
 - a. We hebben nu een paar keer gesproken over een beslissing. Een beslissing over omgang, een beslissing over terugplaatsing. Had je bij dit soort beslissingen het gevoel dat je hierbij werd betrokken, of dat de beslissing meer (of alleen) door jeugdbescherming werd genomen?
 - b. Heb je het wel eens meegemaakt dat je het met een besluit oneens was?
 - i. Denk je dat ouders of kinderen/jongeren er iets tegen kunnen doen, tegen zo'n besluit waar ze het niet mee eens zijn? Dat ze dit op een of andere manier kunnen aanvechten?
 - ii. Enige idee of je ouders zoiets feitelijk wel eens gedaan hebben? Of heb dit wel eens gedaan?

E. Samenwerking andere ketenpartners

1. Heb jij ooit iets meegekregen over hoe andere partijen betrokken zijn bij het proces van terugplaatsen en beslissingen hierover nemen? Wat vond je daarvan?

F. Reflectie: knelpunten en verbeterpunten

1. Zijn er verbeterpunten in het proces van uithuisplaatsing en beslissing over terugplaatsing, die we nog niet hebben besproken? Ofwel: wat denk je dat anders moet, en wat zou er dan veranderd moeten worden? Heb je aanbevelingen of tips?
 - a. Als nazorg niet uit zichzelf wordt genoemd, hier expliciet naar vragen:

- i. Wat is jouw ervaring hiermee, was er bij jou wel aandacht voor nazorg of niet?
 - ii. Vind je dit een belangrijk verbeterpunt?
 - b. In de vragenlijst is genoemd dat ouders zouden willen dat er meer samengewerkt wordt met ouders. Dat verschilt natuurlijk per situatie, hoe is dat bij jou gegaan: is er wel met jou samengewerkt of niet?
 - c. Als ouder dit ook gemist heeft: hoe zou je dat dan willen zien? Wat zou je dan als tip willen meegeven over hoe dit aangepakt moet worden?
 - d. Als er juist wel werd samengewerkt, vragen wat er dan precies gebeurde → hoe werd die samenwerking vorm gegeven?
- 2. Zijn er ook dingen die nu goed gaan, die zo moeten blijven?